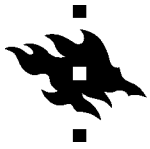

RAJAKARJALAINEN SUKUNIMISTÖ
JA SEN MUUTTUMINEN

Lisensiaatintyö
Outi Patronen
Helsingin yliopiston
suomen kielen ja
kotimaisen kirjallisuuden laitos
Toukokuu 2009

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
humanistinen		suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos	
Tekijä/Författare – Author Outi Patronen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Rajakarjalainen sukunimistö ja sen muuttuminen			
Oppiaine / Läroämne – Subject suomen kieli			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
lisansiaatintyö	toukokuu 2009	280 s. + hakemisto + 3 liitettä	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
Tutkimus käsittelee Laatokan pohjoisrannalla Raja-Karjalassa kehittynyttä henkilönnimisysteemiä ja sen muuttumista. Tutkimusalue kattaa neljä pitäjää: Salmin, Suistamon, Suojärven ja Impilahden. Keskiössä ovat rajakarjalaisten 1900-luvulla tekemät sukunimenmuutokset. Aineisto koostuu 1 029 sukunimenmuutoksesta, jotka on tehty vuosina 1918–1959 Raja-Karjalassa ja rajakarjalaisten uudelleenasetusalueilla. Nimenmuutoksissa on otettu 1 029 uutta sukunimeä noin 700 ns. vanhan nimen tilalle, ja uuden sukunimen on saanut pari tuhatta rajakarjalaista. Vertailuaineistona on eri puolilla Suomea vuosina 1935–1936 tehtyjä sukunimenmuutoksia. Raja-Karjalan evankelis-luterilaisella väestöllä on ollut sukunimet jo 1700-luvulla mutta ortodokseille sukunimiä on alettu systemaattisesti merkitä henkikirjoihin vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. Ensimmäisenä sukunimiä on ollut mm. kauppiaila, pitäjän mahtimiehillä ja ortodoksipapistolla; viimeisenä nimiä on merkitty yhteiskunnan alimpiin kerroksiin kuuluville. Rajakarjalainen sukunimistö koostuu sukunimistä, jotka kuuluvat mm. seuraaviin nimijärjestelmiin: ortodoksiväestön venäjänkielisistä patronyymeisterä kehittyneet nimet (<i>Ivanoff</i>), ortodoksipapiston ja muiden kirkonpalvelijoiden nimet (<i>Kasanski</i>), talonpoikien ja tilattoman väestön lisänimistä kehittyneet sukunimet (<i>Havanskoi</i>) ja ristimänimipohjaiset rajakarjalaisten ortodoksitalonpoikien nimet (<i>Patronen</i>). Rajakarjalainen sukunimistö on hyvin omalaatuista. 1900-luvun alun Raja-Karjalassa sukunimien suomalaistaminen tarkoitti lähinnä ortodoksiväestön sukunimenmuutoksia. Vuonna 1930 järjestetyn karjalaisten joukkonimenmuuton tavoitteena oli, että kaikilla alueen asukkailla olisi suomalainen sukunimi. Hankkeessa olivat mukana tai sitä tukivat muun muassa Suomalaisuuden liitto, Karjalan Sivistysseura, rajakarjalainen oppineisto (opettajat, papit) ja Suomen ortodoksinen kirkko. Nimenmuutoksia tehtiin satamäärin myös vuosina 1935–1936. Rajakarjalaisten kaikkina aikoina muuttamat nimet ovat pääasiassa venäjän-, karjalan- ja suomenkielisiä, ja uudet eli otetut nimet ovat suomenkielisiä. Uusia nimiä rajakarjalaiset nimenmuuttajat saivat Karjalan Sivistysseuran ja Suomalaisuuden liiton julkaisemista sukunimioppaista. Nimiä voitiin myös muodostaa vanhaa nimeä muokkaamalla. Suurin osa rajakarjalaisten uusista nimistä eroaa dramaattisesti niistä sukunimistä, joita Raja-Karjalassa on aiemmin käytetty: suurin osa uusista nimistä on leksikaalisesti kaksiosaisia luontoaiheisia nimiä ja -la-loppuisia nimiä. Vuoden 1939 jälkeen rajakarjalaiset ovat muuttaneet sukunimiään mm. nimien saaman ei-toivotun huomion ja erilaisten vaikeuksien vuoksi; nimien suomalaistaminen on ollut vain yksi syy, ja kaikkia nimenmuutosten syitä on mahdollista jälkikäteen selvittää.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
nimistöntutkimus, sukunimet, Raja-Karjala, siirtokarjalaiset			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Nimiarkisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Tipulista opettajat olivat suuria, kunnioitettavia herroja, keisarin jälkeen suurimpia. Sitä hän ei vain käsittänyt, miksi he hymyilivät, kun hän heille nimensä sanoi. No, hän hymyili vastaan. Pian hänelle kuitenkin asia valkeni.

Pari viikkoa oli kulunut koulun alkamisesta. Silloin luokkaan tuli uusi oppilas, Ampiaisen, ilkeä poika, pormestarin poika. (--)

Kaikki opettajat kutsuivat ensiluokkaisia etunimeltä, ainoastaan suomen opettaja lateli kaikki nimet, olipa niitä vaikka kymmenen. Hän se aina Tipuliakin sanoi Anna Tipuli Pusuksi. Tältä maisterilta Ampiaisen kuuli ensi kerran vierustoverinsa nimen. Ja sitten se ilkimys alkoi ratkuttaa:

”Anna, Tipuli, pusu! Anna, Tipuli, pusu!”

Nyt kirkastui Tipulille nimensä merkitys, kirkastui opettajain hymy. Kuumat veret kihaltivat tytön poskille.

Hilja Valtonen 1959 [1928], 68–69: Opettajan villikko

Suojärveläiset isännät Rysä ja Happon kävelevät erään maaseutukaupungin katuja vilkkaasti keskustellen. Vastaa tulevat kaupungin kanta-asukkaat jäävät ihmettelemään ukkojen puhetta, osoittelevat heitä ja nimittelevät ryssiksi. Rysä lausuu nimittelyn kuultuaan:

– Emmö myö kaik ole Rysie. Tämä täs on Ignatei Happon.

Kumppaniinsa kääntyen hän jatkaa ilostuneena:

– Katso, vai meijät tiälgi tundetah.

Kaasalainen – Repo (toim.) 1964, 13: Ilo pintaa vaik syän märkänis

Minä olen Viivi. Viivi Pusu. Luit ihan oikein. Olen kyllästynyt kuulemaan vitsejä sukunimestäni. Minkäs minä sille mahdan, en ole itse valinnut sitä.

Meidän luokan pojat jaksavat aina hörötellä. Vaikka ovat kuulleet sen ainakin tuhat kertaa. Minusta siinä ei ole mitään ihmeellistä. (--)

Tittamari Marttinen 2004, 8: Viivi Pusu ja toffeeesydän

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusaiheen esittely	1
1.2 Aiemmat tutkimukset	2
1.3 Tutkimuskohde ja tutkimussuunnitelma	5
1.3.1 Tutkimusaiheen rajausta ja lähtökohdat	5
1.3.2 Tutkimuksen tavoitteet	6
1.3.3 Tutkimus- ja vertailuaineisto	8
1.4 Tärkeimmät käytetyt termit ja merkintätavat	15
2 RAJA-KARJALA, RAJAKARJALAISET JA SUOMALAISTAMINEN	18
2.1 Tutkimusalue, sen asukkaat ja heidän asuinpaikkansa syksyn 1939 jälkeen	18
2.2 Raja-Karjalan sukunimistö	28
2.2.1 Erityispiirteitä	28
2.2.2 Patronymit ja niiden kehittyminen sukunimiksi	32
2.2.3 Ortodoksin papiston ja muiden kirkonpalvelijoiden nimet	34
2.2.4 Talonpoikien ja tilattomien lisänimet ja niiden omaksuminen sukunimiksi	35
2.2.5 Käsityöläisten ja muiden ammatinharjoittajien nimet	38
2.2.6 Rajakarjalaisen ja venäläisen porvariston sekä muiden venäläisten nimet	39
2.2.7 Ristimänimipohjaiset talonnimet ja niiden omaksuminen sukunimiksi	41
2.2.8 Savolaiset talonpoikaisnimet	43
2.2.9 Uudet -nen-nimet	44
2.2.10 Ei-ristimänimipohjaisista talonnimistä kehittyneet sukunimet	45
2.2.11 Ns. otetut ja suomalaistetut nimet	45
2.2.12 Yhteenvedoa	45
2.3 Tutkimusalueen yleisimmät sukunimet	49
2.4 Raja-Karjalan ja Suomen ortodoksin kirkon kansallistaminen	51
2.5 Nimenmuutosten käynnistyminen Suomen Karjalassa	55
2.6 Nimenmuutosten rajoitukset ja ohjailu	60
2.6.1 Sukunimen muuttamista koskevat lait 1920 ja 1934 ja niiden vaikutukset	60
2.6.2 Iivo Härkönen ja Karjalaisten nimiopas	62
2.6.3 Suomalaisuuden liiton toiminta	67
2.7 Yhteenvedoa	71
3 VIEROTUT NIMITYYPIT JA MUUTETUT NIMET	73
3.1 Nimenmuutosten määrät ja jakautuminen	73
3.2 Nimien analyysistä	78
3.3 Venäjänkieliset nimet	80
3.3.1 Henkilönimen sisältävät nimet	80
3.3.2 Muita kielenaineita sisältävät nimet	84
3.3.3 Leksikaalisesti läpinäkyvät nimet	93
3.4 Venäläis-karjalais-suomalaiset nimet	96
3.4.1 Venäläisvaikutteet karjalaisessa henkilönnimistössä	96
3.4.2 Henkilönimen sisältävät nimet	97

3.4.3 Muita kielenaineiksia sisältävät nimet	108
3.4.4 Leksikaalisesti läpinäkymättömät nimet	157
3.5 Suomenkieliset ei-rajakarjalaiset nimet	158
3.6 Muut nimet	161
3.7 Yhteenvedoa	168
4 UUDET NIMET, NIIDEN LÄHTEET JA RAKENNE	174
4.1 Nimioppaat nimervalinnan tukena.....	174
4.2 Vanhasta nimestä uusi nimi.....	185
4.2.1 Äänteellinen mukailu.....	185
4.2.2 Suomentaminen	192
4.3 Paikannimistö nimervalinnan tukena	195
4.3.1 Yleistä	195
4.3.2 Sukunimeksi kotitilan nimi.....	198
4.3.3 Sukunimi tutusta paikannimestä	203
4.4 Aiheita Suomen luonnosta	214
4.5 Rakenne.....	221
4.5.1 Rakenteen analysoinnista	221
4.5.2 Neljä suosituinta rakennetyyppiä.....	222
4.6 Sukulaisten ja saman kylän asukkaiden nimivalinnat	235
4.7 Yhteenvedoa	241
5 JULKINEN AIKALAISKESKUSTELU.....	241
6 HUOMIOITA ERI AIKONA TEHDYISTÄ NIMENMUUTOKSISTA	250
6.1 Sukunimilakia edeltävän ajan nimenmuutokset	250
6.2 Vuosina 1921–1939 tehdyt nimenmuutokset.....	251
6.3 Vuosina 1940–1960 tehdyt nimenmuutokset.....	254
7 LOPUKSI.....	262
LÄHTEET	269
HAKEMISTO.....	281
LIITTEET.	
Aineistoliite 1.	
Aineistoliite 2.	
Liite. Aineiston sukunimenmuutosten jakautuminen vuosittain.	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusaiheen esittely

Tämän tutkimuksen lähtökohtana ovat sukunimenmuutokset, jotka on tehty Raja-Karjalassa vuoden 1917 jälkeen ja jotka alueelta lähtöisin olevat siirtokarjalaiset ovat tehneet talvisodan alkamisen ja vuoden 1960 välillä. Raja-Karjalalla tarkoitetaan Laatokan pohjoispuolella sijainnutta aluetta, joka nykyään kuuluu Venäjälle.

Nimenmuutokset kiehtovat, sillä vanhojen nimien tilalle otetut nimet ovat yleensä itse valittuja ja kuvastavat ihmisten mieltymyksiä ja käsityksiä siitä, millainen sukunimi voi olla ja millainen on hyvä nimi. On myös kiinnostavaa, millaisia nimiä muutetaan ja millaisia nimiä ei muuteta. Uuden nimen valintaan liittyvät ja ylipäättään nimenmuutokseen johtavat syyt ovat monenlaisia, eikä niitä voi aina jälkikäteen selvittää; sen sijaan pääpiirteitä voi yrittää hahmottaa. Tavoitteeni on tarkastella rajakarjalaisten nimenmuutoksia kokonaisuutena, yhtenä ilmiönä: mitä tapahtuu, kun tuhansia ihmisiä kehoitetaan muuttamaan sukunimensä, ja miten nimenmuutto jatkuu, kun siihen ei enää erikseen kehoiteta.

Tämä tutkimus on jatkoa pro gradu -tutkielmalleni (1998). Sen aiheena ovat sukunimenmuutokset, jotka on tehty vuosina 1934–1936 rajakarjalaisessa Suojärven pitäjässä. Kiinnostukseni Raja-Karjalaa kohtaan juontuu siitä, että oma isänpuoleinen sukuni ja sukunimeni ovat lähtöisin Suojärven naapuripitäjästä Korpiselästä. Korpiselässä nimenmuutoksia on tehty vain vähän, joten se ei sopinut tutkimuskohteeksi; Suojärven valitseminen oli luontevaa, koska lapsuus- ja kouluvuoteni olen viettänyt Kajaanissa, joka on yksi suojärveläisten uudelleen-asutusalueista. Tutkimusaiheen valintaan on vaikuttanut myös kiinnostukseni maamme ortodoksiväestöä ja sen historiaa sekä karjalaista henkilönnimistöä kohtaan. Se, että itse kuulun siirtokarjalaiseen sukuun, ei uskoakseni ole muuten vaikuttanut tutkimukseeni. Pro gradu -tutkimukseni vertailuaineistona on joukko nimenmuutoksia, jotka on tehty kolmella muulla paikkakunnalla – Porissa, Viipurissa ja Oulussa – samoina vuosina kuin varsinaisen tutkimuksen kohteena olevat nimenmuutokset. Tutkiessani ja vertailllessani eri puolilla maata tehtyjä nimenmuutoksia huomasin, että rajakarjalaiset ovat olleet nimenmuutoissa eri asemassa kuin muut suomalaiset. Rajakarjalaisten nimenmuuttoihin oli viitattu eri tutkimuksissa mutta niitä ei ollut aiemmin tutkittu. Aihe kaipasi lisää selvittämistä.

Viime sotiemme jälkeen Suomessa on julkaistu suuri joukko tutkimuksia, joissa selvitetään karjalaisten sulautumista suomalaisiin, mutta heidän sukunimiensä muuttamista ei ole aiemmin tutkittu. Myös rajakarjalaisten sukunimistä on ennestään varsin vähän tietoa. Yhä nykyään suuri osa Suomen ortodokseista on rajakarjalaisten jälkeläisiä, ja edelleen voidaan luetella ortodoksisukujen sukunimiä. Jonkinlaisen mielikuvan rajakarjalaisista sukunimistä saa vaikkapa selaamalla jonkin ortodoksis seurakunnan seurakuntalehteä tai vierailemalla jollain maamme ortodoksisista hautausmaista. Perinteisten karjalaisilta kuulostavien nimien joukossa on myös toisentyypisiä nimiä, eri aikoina otettuja nimiä.

1.2 Aiemmat tutkimukset

Suomalaisessa nimistöntutkimuksessa sukunimenmuutoksia on käsitelty useissa erilaisissa tutkimuksissa. Väitöskirjassaan Se tavallinen Virtanen (2004) Sirkka Paikkala selvittää, miten suomalaisessa sukunimistössä alkoi 1800-luvulla muutosprosessi, jonka ansiosta Suomessa omaksuttiin yhtenäinen sukunimikäytäntö. Prosessi oli osa suomalaiskansallista heräämistä. Paikkala selvittää, miten ns. *Järvinen* ja *Laine* -sukunimityypit syntyivät ja levisivät sosiaalisesti ja maantieteellisesti. Osa tätä prosessia oli sukunimien suomalaistaminen, josta merkkejä on ollut jo 1800-luvun puolivälissä. Paikkala on tutkinut virallisissa lehdissä ilmoitettuja nimenmuutoksia, jotka on tehty vuosina 1870–1922. Hänen kokoamassaan tietokannassa on yhteensä noin 70 000 nimenmuutosta.

Nimenmuutoksia on tutkittu myös nimenvallinnan näkökulmasta. Pirjo Mikkonen on tehnyt kyselytutkimuksen, jolla hän on pyrkinyt selvittämään, mitkä seikat ovat vaikuttaneet tietyn nimen valintaan, esimerkiksi perustuuko sukunimeksi otettu nimi talonnimeen. Kyselyn tuloksista Mikkonen on raportoinut vuonna 1990 esitelmässään *Über die Motivation bei der Wahl neuer finnischer Familiennamen 1850–1921*.

Eeva Maria Närhi on tarkastellut nimenomaan joukkonimenmuuttoa. Vuoden 1906 joukkonimenmuuttoa hän on tutkinut 19 036 nimenmuutosta käsittävän aineiston pohjalta. Aihetta käsittelevä artikkeli on ensi kerran julkaistu vuonna 1985 teoksessa *Der Eigenname in Sprache und Gesellschaft*. Tutkimustuloksiaan kummastakin joukkonimenmuutosta Närhi on esittänyt vuonna 1987 esitelmässään *The Changing of surnames in Finland during the*

twentieth century, particularly in 1906 and 1935 (SAS 5) ja vuonna 1989 artikkelissaan Anderssons ättlingar i Finland (SAS 7). Vuoden 1935 joukkonimenmuuton tuloksista hän on lisäksi raportoinut vuonna 1990 esitelmässään Yksilöllinen nimenvallinta ja perinteinen sukunimisysteemi (Sessiones sectionum dissertationes: linguistica, CIFU 7/3B). Vuoden 1935 joukkonimenmuutosta Närhin tutkimusaineistona on koko maassa toteutetuista nimenmuutoista poimittu 13 prosentin tasaväliotos eli 7 563 nimenmuutosta. Mainitut Närhin artikkelit ja esitelmät on koottu kirjaan Suomalaista sukunimikäytäntöä (1996). Niistä tässä mainitsemani ovat tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät.

Joukkonimenmuuttojen tuloksista on tehty Helsingin yliopistossa kaksi pro gradu -tutkielmaa. Johanna Jääskeläisen pro gradu -tutkielma Släktnamnsbyte 1906 och 1934–36 (1995) käsittelee vuosien 1906 ja 1935 joukkonimenmuuttoa, ja sen aineisto koostuu 4 205 sellaisesta nimenmuutoksesta, joissa vieraskielinen *G*- tai *P*-kirjaimella alkava sukunimi on vaihdettu suomenkieliseen nimeen. Jääskeläinen keskittyy tutkielmassaan siihen, ketkä nimiään muuttivat, millaisia muutetut nimet ovat ja mitkä seikat vaikuttivat nimenvallintaan. Lisäksi Jääskeläinen tarkastelee Ruotsissa ja Suomessa toteutettua joukkonimenmuuttoa ja selvittää henkilönnimen kääntämistä ja joukkonimenmuuttojen aatehistoriallista taustaa.

Oman pro gradu -tutkielmani Otetut nimet – Sukunimien joukkomuutto Suojärvellä 1935 (1998) aineistona ovat ne 141 nimenmuutosta, jotka toteutettiin Suojärvellä vuoden 1935 joukkonimenmuutossa, ja vertailuaineistona on joukko samaan aikaan Viipurissa, Porissa ja Oulussa tehtyjä nimenmuutoksia. Tutkimuksessa tarkastelen sitä, mitä nimiä muutettiin, mitä nimiä niiden tilalle otettiin, millainen äänteellinen yhteys vanhalla ja uudella nimellä on, mitkä otetuista nimistä ilmeisesti liittyvät alueen paikannimistöön ja miten nimiehdotuksia sisältävät erityiset sukunimioppaat mahdollisesti ohjasivat nimenvallintaa.

Rajakarjalaista nimistöä on nimistöntutkimuksen piirissä käsitelty varsin vähän. Tärkeimmät lähteet ovat Viljo Nissilän kaksi teosta, jotka kumpikin ovat hyviä yleisesityksiä mutta joiden perusteella rajakarjalaisesta henkilönnimistöstä ei saa kattavaa kuvaa. Suomen Karjalan nimistö (1975) käsittää koko Karjalan alueen nimistön, ja teoksessa Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö (1976) keskitytään saman alueen ortodoksiseen nimistöön. Tietoa haltijamääriltään yleisimmistä yksittäisistä rajakarjalaisista sukunimistä on luettavissa Pirjo Mikkosen ja Sirkka Paikkalan teoksesta Sukunimet (2000 [1984]). Tietoa yksittäisistä

rajakarjalaisista sukunimistä saa lisäksi kahdesta pro gradu -tutkielmasta: Hilaria Hotarin tutkielmaan Mantsinsaaren ja Lunkulansaaren paikannimet (1955) sisältyy joitakin Salmissa esiintyneitä sukunimiä, ja Pirjo Linnakylän tutkielmassa Suistamolaisia lisänimiä vuosisadan vaihteesta vuoteen 1939 (1968) selvitetään tietäntyyppisten suistamolaisten sukunimien syntyä. Lisäksi tietoa yksittäisistä rajakarjalaisten nimistä on monissa sukututkimuksissa, pitäjänhistorioissa sekä kotiseutu- ja muistelmateoksissa.

Syyt Raja-Karjalan henkilönnimistön vähäiseen tuntemukseen ovat historiassa: tarjolla on verrattain vähän materiaalia, se on puutteellista, sitä on vaikea saada tai se on venäjänkielistä. Vaikka Raja-Karjalan paikannimistöä on kerätty vielä niinkin myöhään kuin 1990-luvulla, alueen nimestäminen on auttamatta jäänyt kesken. Raja-Karjalan nimistössä riittää silti mahdollisia ja laajoja tutkimusaiheita: kaikista alueen pitäjistä on olemassa pitäjänkokoelma, ja Karjalan kielen sanakirjan toimituksessa on nimikortisto, jota on toistaiseksi hyödynnetty vajavaisesti. Kumpaankin sisältyy myös karjalaisten epävirallisia (Karlova 2007: 363) henkilönnimiä. Lisäksi ainakin rajakarjalaisten lisänimiin pohjautuvista nimistä on tietoa myös SKS:n kansanrunousarkistossa, ja myös itärajan toiselta puolelta on olemassa pääasiassa Viljo Nissilän keräämä Karjalan erilliskokoelma (Itä-Karjalan paikannimikokoelma). Lisäksi suomenkielisissä asiakirjoissa, niin henkikirjoissa kuin ortodoksisen ja evankelisluterilaisen kirkon asiakirjoissa, riittää tutkittavaa.

Maassamme käytetyn karjalankielisen nimistön tutkiminen olisi tärkeää ja nyt ajankohtaista: vuoden 2009 alussa Joensuun yliopistoon saatiin maamme ensimmäinen karjalan kielen professori. Työtä karjalan kielen elvyttämiseksi tehdään molemmin puolin itärajaa. Karjalan kielen seura ja maamme hallituksen edustajat neuvottelevat siitä, miten karjalan kielen asema määritellään; Euroopan neuvoston mukaan kielellä on Suomessa kansallisen vähemmistökielen asema ja Suomen viranomaisten tulee laatia kielen elvytysstrategia. (Siukonen 2009; Nenonen 2008.) Vaikka karjalan kieltä äidinkielenään puhuvien määrä Suomessa vähenee vähenemistään, kielen tulevaisuus näyttää 2000-luvun Suomessa ainakin paremmalta kuin menneinä vuosikymmeninä.

Raja-Karjalan suomalaistamista on selvitetty useissa tutkimuksissa, joista mainittakoon Tapio Hämyksen Suomalaistajat, venäläistäjät ja rajakarjalaiset (1995). Myös siirtokarjalaisten sopeutumista ja muun muassa puhekielen ja kulttuurin muuttumista on tutkittu laajasti 1940-

luvulta lähtien (ks. Raninen-Siiskonen 1999: 19–23). Tutkimuksista haluan mainita kolme väitöskirjatutkimusta. Pirkko Sallinen-Gimplin (1994) tutkimus selvittää siirtokarjalaisen kulttuurin säilymistä ja muuttumista ja Kaija Heikkisen (1989) tutkimus rajakarjalaista salmilaista etnistä identiteettiä, ja Tarja Raninen-Siiskosen väitöskirja (1999) keskittyy karjalaisen siirtoväen muistelukerrontaan. Nimenomaan rajakarjalaisten puhekielen muuttumista sotien jälkeen ei ole tutkittu (Jeskanen 2005: 225), ja myös Raja-Karjalassa puhuttua karjalaa on käsitelty vain harvoissa tutkimuksissa. Palaan aiheeseen luvussa 2.1.

1.3 Tutkimuskohde ja tutkimussuunnitelma

1.3.1 Tutkimusaiheen raja- ja lähtökohdat

Pyrin omassa tutkimuksessani selvittämään, millaisia rajakarjalaiset sukunimet ovat, milloin niitä on alettu käyttää, miten sukunimien suomalaistaminen eteni Raja-Karjalassa 1900-luvun alkukymmeninä ja miten Raja-Karjalasta tulleet siirtokarjalaiset pyrkivät sukunimiltään sopeutumaan uuteen ympäristöön.

Tämän tutkimuksen aineistona ovat ne rajakarjalaisten tekemät nimenmuutokset, joista on ilmoitettu sanomalehdissä tai virallisissa nimenmuutosluetteloissa. Vuoden 1921 alusta alkaen kaikki tällaiset nimenmuutokset on pantu toimeen virallisesti ja hyväksytty lääninhallituksessa ja niistä on ilmoitettu sanomalehdissä. Nimenmuutosilmoituksia on julkaistu sanomalehdissä myös ennen vuotta 1921, mutta tuolloin se on ollut vapaaehtoista. Tässä tutkimuksessa tarkoitan termillä *nimenmuutos* ainoastaan sukunimen tietoista ja kerralla tapahtuvaa muuttamista toiseksi sukunimeksi. Pidän nimeä, jonka tilalle uusi nimi on otettu, nimenomaan sukunimenä ja uuden nimen ottamista nimen muuttamisena, vaikka on mahdollista, että varhaisimmissa nimenmuutoksissa kyse on ensimmäisen periytyvän sukunimen ottamisesta.

Tutkimuksessa seuran, miten neljän Raja-Karjalassa sijainneen pitäjän asukkaat ovat muuttaneet nimiään ennen viime sotiamme ja miten nimenmuutto on jatkunut, kun alueelta lähteneet siirtokarjalaiset ovat asuneet muualla Suomessa. Valitsemani pitäjät ovat Suojärvi, Suistamo, Impilahti ja Salmi. *Rajakarjalaisiksi* luen näin ollen kaikki tutkimusalueella ennen vuotta 1940 asuneet välittämättä siitä, miten kauan perhe tai suku on siellä asunut. Sen sijaan vuoden 1939 jälkeen tehtyjen nimenmuutosten tarkastelun rajaan käsittämään vain ne

nimenmuutokset, joissa nimenkantaja on kuulunut *rajakarjalaiseen siirtoväkeen*. (Vrt. *siirtoväki* ja *siirtokarjalainen*; Sallinen-Gimpl 1987: 9; *karjalainen siirtoväki*; Raninen-Siiskonen 1999: 25.)

Sukunimiä on muutettu itsenäisesti, ilman ulkopuolelta tulevaa erityistä kehotusta, mutta myös joukkonimenmuutoissa ja niitä suppeammissa nimenmuutoissa, jotka ovat esimerkiksi jonkin organisaation tiettyä aikana järjestämiä nimenmuuttotapahtumia. Karjalassa on ennen vuoden 1935 joukkonimenmuuttoa järjestetty myös ns. karjalaisten joukkonimenmuutto, johon on aiemmin lähinnä vain viitattu nimistöntutkimuskirjallisuudessa (Närhi 1996 [1972]: 35; Paikkala 2004: 524–525) ja Suomalaisuuden liiton ja Karjalan Sivistysseuran historiikeissa (Tarasti 1966; Vuoristo 1996). Vuonna 1930 on julkaistu Karjalaisten nimiopas – Karjalan Sivistysseuran julkaisema opasvihkonen karjalaisten uusien kansallisten suku- ja ristimänimien valintaa varten, ja tuoreeltaan nimenmuutosta on kirjoitettu Suomalaisuuden liiton vuosikertomuksessa (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930). Karjalaisten joukkonimenmuutto on jäänyt varsin tuntemattomaksi myös rajakarjalaisia sukuja tutkineille sukututkijoille. Myös omassa pro gradu -tutkielmassani viittasin karjalaisten joukkonimenmuuttoon (1998b: 4). Saatuaani tutkielman valmiiksi tuntui luontevalta alkaa tutkia sitä, miten ja minkä verran nimiä on suomalaistettu koko Raja-Karjalassa useiden eri vuosikymmenien aikana, mistä nimien suomalaistaminen sai alueella alkunsa ja miten nimenmuutosten luonne muuttui ajan mittaan. Aiheeseen tuntuivat liittyvän kiinteästi myös rajakarjalaisten asutuskaudella tekemät nimenmuutokset; koska nimiä on muutettu jatkuvasti, vaikkakin vähäisiä määriä, rajakarjalaisten nimenmuutokset näyttävät muodostavan jonkinlaisen jatkumon. Tutkimusalueen laajentaminen yhden pitäjän sijaan neljään rajakarjalaispitäjään ja samalla maamme ortodoksisen kirkon kanta-alueeseen merkitsee sitä, että käsillä oleva tutkimus antaa tietoa Suomen ortodoksisen väestön nimistöstä ja sen suomalaistamisesta.

1.3.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni ensimmäisessä varsinaisessa pääluvussa selvitän rajakarjalaisten elinoloja ja henkilönnimistöä: millainen alue Raja-Karjala on poliittis-historiallisesti ja kulttuurisesti, mitä alueen asukkaille tapahtui vuoden 1939 jälkeen, millainen rajakarjalainen sukunimisysteemi on ollut ennen nimenmuutoksia ja mitkä ovat tutkimusalueeni yleisimmät sukunimet. Samassa

luvussa kerron, milloin ja miten nimien suomalaistamisaate kantautui alueelle, miten aatetta ajettiin ja ketkä nimien suomalaistamisen puolesta puhuivat. Lisäksi selvitän, miten Suomen ensimmäinen, vuonna 1921 voimaan tullut sukunimilaki vaikutti nimenvaltintaan ja nimenmuutoksiin.

Työni aineisto-osuuden alussa kerron, miten laajasta ilmiöstä on kyse, ts. kuinka suuri osa rajakarjalaisista on muuttanut nimensä ja missä nimiä on muutettu. Analysoin sitä, minkä tyyppisiä ja minkäsisältöisiä nimiä rajakarjalaiset ovat hylänneet eli millaisia ns. vanhat nimet ovat tyypiltään ja leksikaaliselta sisällöltään. Esittelen nimet ryhmitellen ne kielitaustan mukaan. Nimien luokittelun ja etymologioinnin lisäksi pyrin selvittämään, milloin ne on ensi kertaa merkitty asiakirjoihin, pääasiassa henkikirjoihin. Nimiä esitellessäni pohdin, miksi niitä on ylipäättään haluttu muuttaa.

Työni seuraavassa pääluvussa tarkastelen nimenvaltintaa. Selvitän, millainen merkitys nimiehdotuksia sisältävillä kirjasilla eli nimioppailla on ollut ja mistä aiheet ja ainekset nimiin on mahdollisesti saatu: miten uudet nimet pohjaavat vanhoihin nimiin, mitkä otetuista nimistä näyttäisivät perustuvan kokonaan tai osittain nimenvaltitsijan tuntemaan nimistöön ja mitkä nimet on muodostettu nimenomaan sukunimiksi nimen muuttamisen aikoihin. Uusia nimiä analysoidessani erittelen, mitkä niistä on jo aiemmin tunnettu sukuniminä ja mitä nimiä on otettu sukunimeksi muuallakin kuin tutkimusalueellani. Lisäksi tarkastelen uusien nimien leksikaalista sisältöä ja pohdin, onko olemassa erityistä rajakarjalaista nimimakua. Samaa aihetta käsittelen myös luvussa, jossa tarkastelen uusien nimien rakennetta.

Sukunimenmuutosasia on ollut viimeistään koko maan kattaneen ja vuosina 1934–1936 toteutetun joukkonimenmuuton ajoista paljon esillä suomalaisissa sanomalehdissä. Selvittääkseni, millä tavalla nimenmuutoksiin on suhtauduttu niiden suunnittelu- ja toteuttamisvaiheessa ja niiden jälkeen, esittelen nimenmuutoksia käsitteleviä sanomalehtikirjoituksia; lehtikirjoittelu kertoo osaltaan, millaisessa henkisessä ympäristössä nimenmuuttajat ovat toimineet.

Tutkimukseni lopuksi esittelen erilaisia huomioitani eri vuosikymmeninä tehdyistä nimenmuutoksista. Viimeiseksi kokoaan yhteen koko tutkimukseni pääkohdat ja vastaan

kysymykseen, millainen on rajakarjalainen sukunimisysteemi ja miten nimenmuutokset ovat muuttaneet sitä.

Tutkimuksen kohteena on suuri joukko nimenmuutoksia, jotka on tehty usean eri vuosikymmenen aikana. Koko tutkimuksessa tarkastelen sukunimenmuutoksia sekä kokonaisuutena että yksittäistapauksina. Monin paikoin huomioni keskipisteessä ovat 1930-luvun joukkonimenmuuttojen tulokset, sillä ne muodostavat pääosan aineistostani. Lisäksi vuosina 1934–1936 järjestetyn joukkonimenmuuton tuloksista on Eeva Maria Närhin tutkimuksissa paljon sellaista tietoa, jota voi suoraan verrata omiin tutkimustuloksiini.

Tutkimukseni runko pohjautuu pro gradu -tutkielmani tuloksiin. Kysymykset, joihin yritän vastata tässä tutkimuksessa, ovat seuraavat:

1. Millaisia sukunimiä rajakarjalaiset muuttivat? Onko tietyt ja tietynlaiset nimet muutettu poikkeuksetta? Miten laajasta ilmiöstä on kyse? Millaisia nimiä ei muutettu?
2. Mitä muita syitä nimenmuutoksiin on ollut kuin nimien suomalaistaminen?
3. Onko rajakarjalaisten valitsemien nimien perusteella osoitettavissa jonkinlaista rajakarjalaista nimimakua? Onko rajakarjalaisten nimenvallinta jollain tavalla omaperäistä?
4. Onko rajakarjalaisten muuttamien ns. vanhojen ja ns. uusien nimien välillä nähtävissä minkäänlaista yhteyttä? Voiko otetuista nimistä päätellä, millaisten nimien tilalle ne on otettu?
5. Miten suuri osa rajakarjalaisten uusista nimistä on mahdollisesti valittu sukunimioppaista? Onko nimiä muodostettu muokkaamalla rajakarjalaisia paikannimiä? Miten valitut nimet eroavat rajakarjalaisilla vanhastaan käytössä olleista sukunimistä?
6. Miten ja miksi rajakarjalaisten nimenmuutto on jatkunut 1930-luvun jälkeen?

1.3.3 Tutkimus- ja vertailuaineisto

Työni yksi tavoite on ollut koota sukunimenmuutokset, jotka on tehty Salmissa, Suojärvellä, Suistamolla ja Impilahdella ja jotka näistä pitäjistä lähtöisin olleet siirtokarjalaiset ovat tehneet uudelleenasukaudella. Toinen tavoitteeni on analysoida mahdollisimman tarkasti näitä nimenmuutoksia ja etsiä syitä, jotka ovat johtaneet nimien muuttamiseen ja toisaalta tiettyjen nimien valintaan.

Sirkka Paikkala käsittelee väitöskirjassaan lyhyesti nimenmuutosten syitä sen mukaan, mitä niistä on kerrottu vuosina 1870–1922 virallisissa lehdissä julkaistuissa

nimenmuutosilmoituksissa. Joissakin Paikkalan tarkastelemisissa ilmoituksissa nimenmuutoksen syitä on selitetty varsin monisanaisesti, ja hän erottaa 20 eri syytä. Niistä yleisimmät ovat seuraavat: nimenmuuttaja otti nimen, joka suvulla tai nimenmuuttajalla itsellään oli ennen ollut; nimenmuuttaja otti sukunimeksi koti- tai synnyinpaikkansa nimen; nimenmuuttaja otti nimen, jota hän piti oikeana nimenään; nimi muutettiin perhesuhteiden muuttumisen takia. Paikkalan mukaan nimenmuutoksen syyksi ilmoitettiin varsin harvoin sukunimen suomalaistaminen, sillä ilmeisesti ajateltiin, että ilmoitus puhuu puolestaan. Paikkala on myös luokitellut tutkimusaineistonsa nimenmuutokset eri tyyppeihin (2004: 704–709), joihin palaan tuonnempana. (Paikkala 2004: 394, 526–528.) Oma tutkimukseni koskee niitä nimenmuutoksia, jotka on tehty suomalaistamisen tai ympäristöön sopeutumisen vuoksi; nimenmuutokset, joissa motiivi on ollut selvästi jokin muu, olen rajannut tutkimuksen ulkopuolelle. Aineiston ulkopuolelle on jäänyt sitä kerätessäni vähäinen määrä seuraavanlaisia yksittäisiä nimenmuutoksia, joissa:

- nimenmuutoksella on palattu ns. tyttönimeen tai lapselle on annettu ottovanhempien nimi;
- nimenmuuttaja on ollut joku nimensä muuttaneen perheen lähisukulainen, esimerkiksi äidin sisar, joka on ottanut saman nimen kuin perhe;
- sama nimenmuutostapahtuma on ilmoitettu jo aikaisemmin samasta tai jostain toisesta rajakarjalaisesta pitäjästä.

Tutkimuksen edetessä on selvinnyt, että vaikka suurin osa aineistoni nimenmuutoksista on tehty nimenomaan nimen suomalaistamisen vuoksi, joissakin tapauksissa syy uuden nimen ottamiseen voi olla muukin: nimi on esimerkiksi haluttu muuttaa samannimisyyden vuoksi, siksi että esimerkiksi samassa kylässä on asunut kaksi täyskaimaa. Näin on voitu tehdä milloin tahansa, myös karjalaisten uudelleen-asutuskaudella. Käyttämässäni aineistolähteissä ei nimenmuutosten syiksi ole mainittu muita kuin suomalaistaminen.¹

Suurin osa aineistostani on peräisin virallisista nimenmuutosluetteloista, joita on julkaistu itsenäisinä luetteloina heti joukkonimenmuuttojen jälkeen; ne ovat keskeiset aineistolähteeni. Luetteloista ensimmäinen on vuonna 1930 toteutetun karjalaisten joukkonimenmuuton nimenmuutosluettelo, joka on julkaistu muun muassa Suomen virallisen lehden vuoden 1931 numeron 1 lisälehtenä. Vaikka nimenmuutokset ovat ilmoitustekstin mukaan vasta

¹ Tutkimukseni myötä syy aineistossani olevaan nimenmuutokseen *Kirves* > *Kailes* on selvinnyt Suomalaisuuden liiton kirjeistöstä: Salmissa asuva Sortavalasta kotoisin oleva mies perustelee kirjeessään nimenmuutostaan sillä, että kotipitäjässä on niin paljon saman sukunimen kantajia (SL: Kirjeistö 30.5.1933).

ehdotuksia, joille haetaan vahvistusta, havaintojeni mukaan kaikki ehdotukset on myöhemmin hyväksytty. Karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 tehtiin kaiken kaikkiaan 419 nimenmuutosta ja ne ilmoitettiin seurakunnittain. Nimensä muuttaneista perheistä kerrotaan perheenpään ammatti, perheenjäsenten ristimänimet ja kotikylä. Tutkimusalueellani toimi 1930-luvulla yhteensä kymmenen seurakuntaa: Suojärvellä Suojärven ja Annantehtaan kreikkalaiskatoliset seurakunnat ja Suojärven evangelisluterilainen seurakunta, Impilahdella Kitelän ja Pitkänrannan kreikkalaiskatoliset seurakunnat ja Impilahden evangelisluterilainen seurakunta, Salmissa Salmin ja Mantsinsaaren kreikkalaiskatoliset seurakunnat ja Salmin evangelisluterilainen rajamaaseurakunta, Suistamolla Suistamon kreikkalaiskatolinen seurakunta. Tämän lisäksi Suistamon luterilaiset kuuluivat Soanlahden evangelisluterilaiseen seurakuntaan. (Suomenmaa V: 397, 410–411, 420, 427.) Olen järjestellyt nimenmuutokset aineistooni asuinpitäjien mukaan, sillä seurakuntien rajat eivät olleet yhteneväiset pitäjänrajojen kanssa. Aineistoni nimenmuutoksista 290 on tehty karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930.

Vuoden 1935 joukkonimenmuutoksen tulokset käyvät ilmi luetteloista ja lisäyksiä ja oikaisuja sisältävistä lisäluetteloista, jotka oikeusministeriö julkaisi vuosina 1935–1938. Niissä nimenmuutokset on lueteltu lääneittäin ja yksittäisestä nimenmuutoksesta on mainittu nimenmuuttajan vanha ja uusi sukunimi, nimensä muuttaneen perheen perheenpään ristimänimi ja mahdollinen ammattinimike sekä muiden perheenjäsenten ristimänimet, heidän keskinäiset suhteensa ja asuinpaikkakuntansa. Tutkimusalueellani ns. vuoden 1935 joukkonimenmuutossa tehtyjä nimenmuutoksia on aineistossani 301.

Virallisten luetteloiden lisäksi olen poiminut Raja-Karjalassa tehtyjä nimenmuutoksia Suomen virallisesta lehdestä, sen jatkajasta Virallisesta lehdestä ja Sortavalassa ilmestyneestä Laatokka-lehdestä; tavoitteeni on ollut kerätä kaikki tutkimusalueellani tehdyt nimenmuutokset, jotka ilmoitettiin Virallisessa lehdessä ja Laatokka-lehdessä vuosina 1919–1944. Nämä lehdet olen valinnut siksi, että laki velvoitti ilmoittamaan nimenmuutoksesta virallisessa lehdessä ja Laatokka oli yksi niistä sanoma- ja paikallislehdistä, jotka ilmestyivät Sortavalassa. Myös Suomalaisuuden liiton kortistoon on kerätty nimenmuutostietoja lehti-ilmoituksista, ja sen perusteella rajakarjalaisten nimenmuutoksista on ilmoitettu juuri tarkastelemissani lehdissä. Suomalaisuuden liiton

kortistosta käy ilmi nimenmuutoksen anomis- ja päätösvuosi, joista olen pyrkinyt kirjaamaan päätösvuoden. Tieto yksittäisestä nimenmuutoksesta on voitu mainita useassa eri lähteessä.

Lisää aineistoa olen saanut koko Raja-Karjalan kattaneen Salmin kihlakunnan vuosien 1920 ja 1944 henkikirjoista. Niistä olen poiminut nimiä, jotka mielestäni vaikuttavat otetuilta nimiltä, ja verrannut niitä Suomalaisuuden liiton sukunimikortiston tietoihin. Näin olen tavoittanut joukon nimenmuutoksia, joita rajakarjalaiset ovat tehneet juuri ennen viime sotiamme, niiden aikana, niiden välissä ja niiden jälkeen. Kortisto on järjestetty uuden nimen mukaan, ja siitä selviää vanhan nimen lisäksi nimenmuutospaikkakunta. Kortiston avulla olen varmistunut siitä, että ennen sotia tehdyt nimenmuutokset on toteutettu Raja-Karjalassa. Sen sijaan kaikki tällä tavoin tavoittamani nimenmuutokset, jotka ovat osoittautuneet vuoden 1939 jälkeen tehdyiksi, olen hyväksynyt aineistoon välittämättä siitä, missä päin maata ne on toteutettu. Kriteerinä olen pitänyt kuitenkin sitä, että vuoden 1939 jälkeen tehdyt nimenmuutokset olisivat siirtokarjalaisten, ts. Raja-Karjalasta lähtöisin olleiden karjalaissukujen nimenmuutoksia. Joissakin Suomalaisuuden liiton kortiston korteissa on nimenmuuttopaikkakunnan lisäksi esimerkiksi merkintä ”Karjalan pakolainen” tai ”Salmista”. Merkintä ”Karjalan pakolainen” viitanee Suomen itärajan takaa tulleisiin itäkarjalaisiin, enkä ole ottanut aineistoon tällaisia tapauksia, en myöskään nimenmuutoksia, joiden tekijöiden mainitaan olevan Aunuksen karjalaisia.

Varsinaisen joukkonimenmuuttojen aikakauden eli 1930-luvun jälkeen tehtyjä nimenmuutoksia olen pyrkinyt jäljittämään myös kahden eri hakemiston, Karjalaisten osoitekalenterin (1952) ja Siirtokarjalaisten tie -osoitehakemiston (1971) avulla. Näissä hakemistoissa moni rajakarjalainen on mainittu myös vanhalta nimeltään ja huomioon on otettu nimenmuutokset, jotka rajakarjalaiset ovat tehneet ennen evakuintia, vuosien 1940–1945 aikana ja uudelleenasetuskaudella. Näiden tietojen lisäksi olen poiminut hakemistoista nimiä, jotka mielestäni vaikuttavat otetuilta nimiltä, ja niiden mahdolliset muutostiedot olen tarkistanut Suomalaisuuden liiton kortistosta. Aineistoa kootessani ongelmallisia ovat olleet tapaukset, joissa ei mainita nimenmuuttajan asuinpaikkaa.

Edellä kuvaamieni tapojen lisäksi olen saanut tietooni pienen joukon muita nimenmuutoksia Karjala-aiheisesta kirjallisuudesta. Tietoja yksittäisistä nimenmuutoksista olen poiminut Anni Viljannon teoksesta Salmi (1952), pitäjänhistoriasta Suojärvi II (1966), Valto A. Peiposen

toimittamasta teoksesta Laatokan Mantsi, Härkäuhrin saari (1997) ja Klaus Castrénin julkaisuista Salmin pitäjän Manssilan ja Virtelän kylien asukkaat talvisodan kynnyksellä (1998) ja Salmilaisten joukkonimenmuutto 1930 (2000). Lisäksi tietojään rajakarjalaisten nimenmuutoksista on minulle välittänyt jokunen sukututkija. Myös näin saamani tiedot olen edelleen tarkistanut Suomalaisuuden liiton kortistosta. Koska vuosina 1960–1972 rajakarjalaisten tekemiä nimenmuutoksia tavoitin vain pienen määrän, yhteensä kymmenen nimenmuutosta, olen rajannut tutkimuksen ennen vuotta 1960 tehtyihin nimenmuutoksiin. Aineistooni kuuluu kaikkiaan 1 029 nimenmuutosta. Vuosien 1930 ja 1935 joukkonimenmuutoissa tutkimusalueella tehtyjen nimenmuutosten määrät käyvät ilmi taulukosta 2 (luku 3). 1 029 nimenmuutoksessa on otettu 1 029 uutta nimeä ja muutettu yli 510 eri nimeä. Ns. vanhojen nimien määrästä kerron tarkemmin alaluvussa 3.1. Nimenmuutokset ja niiden toimeenpanovuodet ja -paikkakunnat käyvät ilmi aineistoliitteestä 1, jossa nimenmuutokset on järjestetty vanhan eli muutetun sukunimen mukaan. Aineistoliitteessä 2 nimenmuutokset luetellaan aakkosjärjestyksessä uuden nimen mukaan.

Tutkimusaineistoni oli syksyllä 2000 tutkimuksestani kiinnostuneiden Ortodoksisukujen Tutkijapiiri ry:n jäsenten nähtävänä, ja yksittäiset sukututkijat tekivät lähinnä nimien ortografiaan muutamia pieniä oikaisuja. Aineiston kokoamisvaiheessa silmään pistävää on ollut se, miten paljon paino- ja kirjoitusvirheitä nimenmuuttotiedoissa ja esimerkiksi Salmin kihlakunnan henkikirjassa on. Siitä huolimatta, että olen pyrkinyt erityiseen tarkkuuteen nimien ortografiassa, kaikkia lähteissä olleita painovirheitä en todennäköisesti ole pystynyt oikaisemaan. Yhdenmukaisuuden vuoksi olen tietoja tarkistaessani asettanut käyttämäni lähteet luotettavuuden mukaan seuraavaan järjestykseen: 1. sukututkijat, 2. Suomen virallinen lehti, 3. Suomalaisuuden liiton kortisto, 4. Siirtokarjalaisten tie -osoitehakemisto, 5. joukkonimenmuuttoluettelot, 6. muut lehti-ilmoitukset, 7. henkikirjat. Tutkimusaineiston ulkopuolelle olen rajannut nimenmuutokset, joiden ajankohta ei ole tiedossa. Tällaisia nimenmuutoksia olen kerännyt sukututkijoilta ja tavoittanut Suomalaisuuden liiton kortistosta suurehkon määrän.

Jo aineiston kokoamisvaiheessa kävi selväksi, etten pyrkimyksestäni huolimatta ole tavoittanut kaikkia rajauksen mukaisia nimenmuutoksia. Syitä on useita. Yksi niistä on käyttämissäni lähteissä olevat puutteet. Osassa nimenmuutosilmoituksista ei ilmoiteta nimenmuuttajan asuinpaikkakuntaa. Virallisessa lehdessä ilmoitettiin koko maassa anotut ja

myönnetty nimenmuutokset, ja ilmoituksissa mainittiin nimenmuutospaikkakunnan lisäksi, minkä läänin maaherralle nimenmuutosanomus oli esitetty. Tiedon saaminen erityisesti 1940-luvun alkuvuosina tehdyistä nimenmuutoksista on paikka paikoin ongelmallista: jatkosodan aikana Viipurin läänistä kotoisin olevien nimenmuuttajien kotipaikkoja ei ole ilmoituksissa mainittu lainkaan. Siirtokarjalaisten tie -osoitehakemistossa (1971) mainitaan kaikkien tutkimuspitäjistä muuttaneiden sijaan ehkä vain kolmasosa heistä; noin 400 000 siirtokarjalaisen sijaan teossarja sisältää vain noin 140 000 karjalaisen henkilötiedot (Skt. IV: v). Lopullisessa aineistossa on edelleen joitakin itäkarjalaisten nimenmuutoksia, sillä nimen muuttamisen aikoihin he ovat asuneet Raja-Karjalassa eikä heidän nimenmuutosilmoituksissaan ole mainintaa alkuperäisestä kotipaikasta.

Aineistoani on entistä helpompaa arvioida nyt, kun Suomen Sukututkimusseuran nimenmuutostiedosto on Internetissä kaikkien vapaassa käytössä. Suomen Sukututkimusseura alkoi 1990-luvun lopulla laatia sähköisessä muodossa olevaa tiedostoa, jossa olisi tieto kaikista Suomen sanomalehdissä tai virallisissa nimenmuutosluetteloissa ilmoitetuista nimenmuutoksista. Vuonna 2008 tiedostossa on tietoja vuosina 1875–1985 tehdyistä nimenmuutoksista, joista on ilmoitettu virallisessa lehdessä tai vuoden 1935 joukkonimenmuuton osalta oikeusministeriön julkaisemissa nimenmuutosluetteloissa. Nimenmuutostiedostosta – aivan kuten lehti-ilmoituksista – käy ilmi kunkin nimenmuuttajan ristimänimi, muutettava sukunimi, mahdollinen ammatti tai perhesuhteista kertova tieto, uusi sukunimi, kotipaikka ja nimenmuutoksen ajankohta sekä mahdollisesti viittaus viralliseen lehteen. Lopullinen nimenmuuttajien määrä esimerkiksi jossain pitäjässä jää silti edelleen arvioiden varaan, sillä käsitykseni on, että vuoden 1935 joukkonimenmuuton tuloksista julkaistuista luetteloista on tilan säästämisen vuoksi jätetty pois alaikäisten lasten nimiä: esimerkiksi Salmissa tehtiin tuolloin 89 nimenmuutosta, joista 41 tapauksessa nimensä muuttaneita henkilöitä mainitaan vain yksi tai kaksi; Impilahdelta vastaavat luvut ovat 40 ja 25. Myös muulloin, esimerkiksi 1920-luvun alussa ja vielä vuonna 1944, nimenmuuttajan ristimänimen perään on lisätty sana ”perheineen” ilman tietoa siitä, kuinka monta henkilöä perheeseen kuuluu eli kuinka monta henkilöä nimenmuutos koskee.

Olen verrannut aineistoani ja Suomen Sukututkimusseuran nimenmuutostiedoston tietoja systemaattisesti toisiinsa Suojärvellä tehtyjen nimenmuutosten osalta. Tiedostossa on tieto 255 nimenmuutoksesta, jotka on tehty Suojärvellä vuosina 1907–1946, ja niissä uusia nimiä

on otettu 255: jokainen nimensä muuttanut perhe on ottanut eri nimen. Nimeltä mainittuja nimensä muuttaneita henkilöitä on 724, joista 13:sta on lisäksi tieto, että nimenmuutos koskee koko perhettä, vaikka perheenjäsenien nimiä tai edes määrää ei mainita. Arvioin, että tiedostossa mainitut suojärveläisten nimenmuutokset ovat koskeneet lähes 800:aa suojärveläistä. Mainituista 255 nimenmuutoksesta on omassa tutkimusaineistossani 205; suurin osa nimenmuutoksista, jotka ovat tiedostossa mutta puuttuvat aineistostani, ovat 1910-luvulta ja vuodelta 1944. Vertailun perusteella pidän omaa aineistoani varsin kattavana.

Omassa aineistossani on 196 suojärveläisten Raja-Karjalassa vuosina 1925–1939 ja 1944 tekemää nimenmuutosta; suojärveläisten välivuosina tekemistä nimenmuutoksista ei ole tietoa. Niistä kaksi ei jostain syystä esiinny sukututkimusseuran tiedostossa (*Titoff* > *Tiitta* 1930; *Harakka* > *Haonperä* 1944). Lisäksi aineistossani on 75 suojärveläisten vuoden 1939 jälkeen eli vuosina 1940–1960 tekemää nimenmuutosta, jotka olen etsinyt muun muassa *Siirtokarjalaisten tien* perusteella ja tarkistanut Suomalaisuuden liiton sukunimikortistosta. Tiedot näistä nimenmuutoista ovat Suomen Sukututkimusseuran sukunimitiedostossa, mutta niihin ei tietenkään ole kirjattu tietoa siirtokarjalaisesta alkuperästä.

Tutkimuksessa käytän vertailukohtana pro gradu -tutkielmani vertailuaineistoa ja sitä koskevia tutkimustuloksia. Vertailuaineisto koostuu 214:stä Porissa, 178:sta Oulussa ja 175:stä Viipurissa vuoden 1935 joukkonimenmuutossa toteutetusta nimenmuutoksesta.

Sirkka Paikkala on omassa väitöskirjatutkimuksessaan luokitellut Suomessa vuosina 1870–1922 tehdyt nimenmuutokset yhteensä 109:ään eri nimenmuutostyyppiin. Nimenmuutostyypit ovat hyvin monenlaisia, ja vain 40 tyyppiä on sellaisia, joissa yhden nimen tilalle on otettu yksi nimi; esimerkiksi 32:ssa eri nimenmuutostyyppissä vanhoja nimiä on kaksi ja 29 nimenmuutostyyppissä vanha tai uusi nimi tai kumpikin on kaksiosainen. (Paikkala 2004: 394, 704–708.) Tämän tutkimuksen nimenmuutokset edustavat vain viittä eri nimenmuutostyyppiä. Ne ovat 1) vierasnimi > suomalainen nimi (*Menschakoff* > *Mensalo*); 2) suomalainen nimi > toinen suomalainen nimi (*Kirves* > *Kailes*); 3) suomalainen -nen-johtimellinen nimi > suomalainen nimi (*Pöppönen* > *Paalamo*); 4) ruotsalainen son-loppuinen patronyymi(asuinen nimi) > suomalainen nimi (*Gustafsson* > *Jaila*) ja 5) vierasnimi-vierasnimi > suomalainen nimi (*Bogdanoff-Sadko* > *Kaitasuo*; *Bogdanoff-Martinoff* > *Martinaro*). Viimeksi mainittu nimenmuutos on toisaalta rinnastettavissa tyyppiin son-loppuinen patronyymi(asuinen nimi) –

suomalainen nimi > suomalainen nimi; Paikkala ei aina erottele luokittelussaan ruotsin- ja venäjänkielisiä nimiä toisistaan vaan käyttää niistä termiä vierasnimi (Paikkala 2004: 394, 704–708).

1.4 Tärkeimmät käytetyt termit ja merkintätavat

nimenmuutos

Tämä tutkimus käsittelee nimenmuutoksia, jotka on ns. tehty virallisesti: niistä on ilmoitettu sanomalehdessä tai virallisessa lehdessä tai kummassakin ja ne ovat tapahtuneet kerralla, ts. vanha nimi on hylätty kerralla. Näin ollen tällaisista nimenmuutoksista on tiedossa vuosi (ja päivämäärä), jolloin nimenmuutos on tehty. Yksittäisen henkilön tai perheen tietoisesta teosta Sirkka Paikkala on käyttänyt termiä *nimenmuutos* (Paikkala 2004: 76–77), samoin Eeva Maria Närhi (esim. Närhi 1996 [1987]: 68). Termi mainitaan myös kirjassa *Nimistöntutkimuksen perusteet* (2008: 169). Tässä tutkimuksessa käytän termiä *nimenmuutos* ja rajaan sen koskemaan yksittäisen henkilön, perheen tai suvun tietoista, virallista ja kerralla tapahtuvaa sukunimen muuttamista toiseksi sukunimeksi.

joukkonimenmuutto, joukkomuutto

Joukkoliikkeenä tapahtuvaa nimenmuuttoa Eeva Maria Närhi on nimittänyt *nimenmuutoksi* (esim. Närhi 1996 [1987]: 68) mutta myös *joukkomuutokseksi* (Närhi 1996 [1990]: 80) ja *suurnimenmuutoksi* (Närhi 1996 [1987]: 73). Sirkka Paikkala on käyttänyt nimityksiä *nimenmuutto*, *suurnimenmuutto*, *nimenmuutoskampanja* ja *joukkonimenmuutto* (Paikkala 2004: 511, 513, 524, 525).

Käytän tässä tutkimuksessa termiä *joukkonimenmuutto* (lyhyemmin *joukkomuutto*). Tarkoitan sillä vuosina 1906, 1930 ja 1934–1936 järjestettyjä mutta myös pienempiä, paikallisesti toteutettuja nimenmuuttotapahtumia. Vuonna 1930 toteutettua joukkonimenmuuttoa kutsun *karjalaisten nimenmuutoksi*, vuoden 1903 *joukkonimenmuutoksi* tai lyhyemmin *vuoden 1930 nimenmuutoksi*. Vuosina 1934–1936 käynnissä ollutta tapahtumaa nimitän *vuoden 1935 joukkonimenmuutoksi*. Vaikka joukkomuutto kesti vuoden 1934 heinäkuusta vuoden 1936 loppuun, sen aikana tehdyt nimenmuutokset ovat osa yhtä ja samaa prosessia: ne on tehty vuonna 1934 annetun lain nojalla (Närhi 1996 [1987]: 68).

Tekstin seassa mainitsemistani nimenmuutoksista olen merkinnyt näkyviin vuoden, jolloin nimenmuutos on tehty. Sen sijaan en ole katsonut tarpeelliseksi merkitä, onko vuosina 1930 ja 1935 tehdyt nimenmuutokset tehty joukkonimenmuuton yhteydessä vai itsenäisesti.

vanha nimi, uusi nimi, nimenkantaja

Nimenmuutoksessa henkilö vaihtaa nimensä ja alkaa vanhan nimensä sijaan käyttää uutta nimeä. Nimenmuutos, josta ilmoitetaan virallisesti, tapahtuu kerralla: vanhaa nimeä ei sen jälkeen käytetä. Nimistöntutkimuksessa on nimenmuutoksista puhuttaessa käytetty termejä *vanha nimi* ja *uusi nimi*. *Vanhalla nimellä* tarkoitetaan sukunimeä, joka on muutettu, ja *uudella nimellä* sukunimeä, joka vanhan tilalle on otettu. Termejä on käyttänyt muun muassa Eeva Maria Närhi (esim. 1996 [1987]: 54). Käytän näitä kahta termiä myös tässä tutkimuksessa. Termeihin sisältyvät sanat *vanha* ja *uusi* eivät viittaa millään tapaa siihen, onko nimi vanha tai uusi, mikä nimen ”ikä” on, vaan ainoastaan siihen, että nimenmuutoksen aikoihin vanha nimi on nimi, jolla nimenkantaja on ennen tunnettu, ja uusi nimi se, jolla hänet tunnetaan nimenmuutoksen jälkeen. Termillä *nimenkantaja* tarkoitan henkilöä, jolla on jokin nimi.

sukunimi

Tutkimuksessaan suomalaisen sukunimikäytännön modernisoitumisesta Sirkka Paikkala määrittelee, mikä on sukunimi, kun puhutaan kehittyneiden yhteiskuntien sukunimistä. Kehittyneellä yhteiskunnalla hän tarkoittaa yhteiskuntia, joiden toimintaa monin paikoin säädellään lakien avulla ja joilla on muun muassa laaja kirjallinen dokumentaatio- ja viestintäjärjestelmä. Sukunimen Paikkala määrittelee seuraavasti: ”Lisänimi on sukunimi, joka kuuluu nimisysteemiin, jonka nimien funktioihin sisältyy suvussa periytymisen osoittaminen.” Määritelmään hän tekee seuraavan tarkennuksen: ”sitä kuin nimisysteemiä säätelevät normit määrittävät.” Tämä määritelmä sopii Paikkalan mukaan hänen tutkimuskohteenaan oleviin sukunimityyppeihin eli nimityyppeihin, jotka ovat olleet yhteisön omaksuman sukunimikäytännön mukaisia ja jotka ovat toimineet sen mukaisesti. Paikkalan tutkimuksen kohteena olevassa yhteisössä eli 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Suomessa on jo tunnettu käsite *sukunimi*. (Paikkala 2004: 64–67.)

Omassa tutkimuksessani tutkimuskohteena olevat ns. uudet nimet, pääasiassa Raja-Karjalassa 1900-luvulla otetut nimet, ovat jo syntyessään olleet Paikkalan määritelmän mukaisia

sukunimiä. Ne on alusta alkaen tarkoitettu sukunimiksi, sukua identifioiviksi sukupolvelta toiselle periytyviksi nimiksi. Myös muutetut ns. vanhat nimet on nimenmuutosten aikoihin, 1910-luvun lopusta alkaen käsitetty periytyviksi nimiksi. Sen sijaan on todennäköistä, että monet muutetuista sukunimistä ovat nimensä muuttaneen sukupolven ensimmäisiä periytyviä nimiä.

lisänimi

Käytän tässä tutkimuksessa termiä *lisänimi* nimistä, joita on annettu ristimänimen lisäksi erottamaan kahta samannimistä henkilöä toisistaan. Käytän termiä erottelematta sitä, onko lisänimi esimerkiksi ollut pejoratiivinen tai neutraali. Yksilölle annettu lisänimi on voinut kuolla kantajansa mukana, mutta se on voinut myös periytyä nimettävän pojille ja muuttua periytyväksi sukunimeksi. *Lisänimen* määritelmäni on näin ollen suppeampi kuin teoksessa Nimistöntutkimuksen perusteet esitelty määritelmä (2008: 170–171).

leksikaalisesti läpinäkyvä, leksikaalisesti läpinäkymätön nimi

Tarkastellessani ns. vanhoja nimiä ja niiden tilalle otettuja ns. uusia nimiä selvitän, millaisia leksikaalisia aineksia niihin sisältyy. Sen mukaan, voiko nimestä tunnistaa muita erisnimiä tai kielen lekseemejä vai ei, käytän termejä *leksikaalisesti läpinäkyvä nimi* tai *leksikaalisesti läpinäkymätön nimi*.

leksikaalisesti kaksiosainen nimi

Tarkastellessani ns. uusien nimien rakennetta käytän termiä *leksikaalisesti kaksiosainen nimi* kuvaamaan nimeä, jossa on selvästi erotettavissa kaksi suomen kielen lekseemiä (esim. *Hirsiniemi*) mutta myös nimeä, jossa jälkiosa on suomen kielessä tunnettu lekseemi, alkuosa jotain muuta (esim. *Hoesmaa*).

asteriskilla merkityt nimet

Sellaiset aineistossani olevat sukunimet, joita on alettu käyttää myös muualla kuin tutkimusalueellani ja joilla on siksi muitakin käyttäjiä kuin rajakarjalaiseen sukuun kuuluvia, olen koko työssä merkinnyt nimen perässä olevalla asteriskilla. Esimerkiksi nimi *Kivimäki** on otettu vuonna 1918 nimen *Kiriloff* tilalle Suistamolla, mutta sama nimi on tullut sukunimeksi myös muualla.

2 RAJA-KARJALA, RAJAKARJALAISET JA SUOMALAISTAMINEN

2.1 Tutkimusalue, sen asukkaat ja heidän asuinpaikkansa syksyn 1939 jälkeen

Tutkimuksen kohteeksi valitsemani alue sijaitsee Raja-Karjalassa. Raja-Karjalalla tarkoitetaan kuutta Salmin kihlakuntaan kuulunutta pitäjää Suojärveä, Salmia, Impilahtea, Suistamoa, Korpiselkää ja Soanlahtea. Alue on historian saatossa ollut osa Suomea, välillä osa Venäjää. Stolbovan rauhassa (1617) Raja-Karjala liitettiin Suomeen ja sata vuotta myöhemmin (1721) taas Venäjään. Vuonna 1809 alue palasi muun Suomen yhteyteen, ja viime sotiemme jälkeen se jouduttiin taas luovuttamaan. (Hämynen 1993: 41, 43–44, 48.) Tutkimusalue ja sen sijainti käyvät ilmi seuraavalla sivulla olevasta kartasta.

Tutkimusalueekseni olen rajannut seuraavat neljä Raja-Karjalassa sijainnutta pitäjää: Suojärven, Salmin, Suistamon ja Impilahden. Korpiselän ja Soanlahden pitäjiä en ottanut mukaan tähän tutkimukseen, koska niissä on itäisiin naapuripitäjiin verrattuna tehty hyvin vähän nimenmuutoksia: Soanlahdella on tehty ainoastaan 23 eri nimenmuutosta, Korpiselässä 41 (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia). Korpiselässä ja Soanlahdella luterilaisia oli suhteellisesti enemmän kuin muualla Raja-Karjalassa. Pinta-alaltaan Raja-Karjala oli lähes yhtä laaja alue kuin nykyinen Uusimaa. (Hämynen 1993: 41, 240.) Se oli sisäisesti yhtenäisempi kuin Kannaksen Karjala tai sen pohjoispuolella sijainnut Keski-Karjala. Raja-Karjalan väestöä yhdistivät ortodoksinen usko ja siihen liittyvä kulttuuri. (Waris 1952: 38–39.) Raja-Karjalan historia on sotien ja rauhan kausien vuorottelua, joka on merkinnyt alueen ortodoksiväestölle vuoroin pakoa itään, vuoroin paluuta entisille asuinpaikoille.

Selostan seuraavaksi Raja-Karjalan historian pääpiirteitä ja esittelen sitten tarkemmin, millainen alue Raja-Karjala on ollut kulttuuris-poliittisesti ja millaisia muutoksia alueen asukkaat ovat joutuneet kohtaamaan ensin 1900-luvun alun Raja-Karjalassa ja myöhemmin vuoden 1939 jälkeen. Esittelemäni asiat ovat pohja rajakarjalaisen nimistön ja sen suomalaistamisen tarkastelulle.

Vuonna 1721 solmittua Uudenkaupungin rauhaa seuranneena ajanjaksona Venäjän ortodoksinen kirkko vahvisti otettaan siinä määrin, että 1600-luvulla Raja-Karjalaan syntynyt luterilainen asutus säilyi vain Impilahdella. 1700-luvun lopulta 1830-luvulle Raja-Karjala eli rauhan aikaa, jolloin väestö kasvoi ja asutus laajeni. 1830- ja 1880-luvun välillä Raja-Karjalan väkiluku säilyi samana; sen sijaan 1880-luvulta aina itsenäisyyden alkuun erityisesti luterilaisen väestön määrä kasvoi. Aluelle muutti työväestöä Pohjois- ja Itä-Suomesta. Luterilainen asutus keskittyi Impilahdelle ja Soanlahdelle. (Hämynen 1993: 48–49.)

Raja-Karjalan väestöstä luterilaisia oli vuoteen 1880 saakka noin viidennes. Uskonnon ja karjalan kielen ansiosta rajalinja ei erottanut Raja-Karjalan ja Aunuksen karjalaisia toisistaan vaan rajan yli oli monenlaista kanssakäymistä. Ruuan hankintaan ja työntekoon lähdettiin Raja-Karjalasta Aunuksen ja Pietariin asti ja rajan yli saatettiin avioitua. Kiinteä yhteys katkesi vasta rajan sulkeuduttua 1918. (Hämynen 1995: 27–28, 32.)

Yhteydet Raja-Karjalasta muualle Suomeen olivat ennen maamme itsenäistymistä vähäisiä huonojen kulkuyhteyksien ja maanomistusolojen takia; esimerkiksi Suojärvellä elettiin luontaistaloudessa ja Aunuksen kaupan, maanviljelyksen ja sivuelinkeinojen varassa. Kun raja sulkeutui ja Suojärvelle saatiin rautatieyhteys, Raja-Karjalaan virtasi uutta väkeä, ja kulttuurivaikutteita alettiin saada lännestä. Rautatien rakentamisen (1922) ja lahjoitusmaajärjestelmän² lakkauttamisen ansiosta erityisesti Suojärvi nousi voimakkaaseen taloudelliseen nousuun. Samaan aikaan alkoi ortodoksis-karjalaisen kulttuurin sulautuminen suomalaiseen kulttuuriin. (Hämynen 1995: 99–100, 145.) Venäjän vallan aikana Raja-Karjala oli jäänyt jälkeen muun Suomen kehityksestä, sillä rautatieverkosto ei ulottunut sinne (Waris 1952: 38–39). 1900-luvun alussa osa Raja-Karjalan ortodokseista oli jäänyt kokonaan vaille kouluopetusta, ja vuonna 1920 jopa 36 % alueen yli 15-vuotiaista oli lukutaidottomia. Koko maan maaseutuväestöstä lukutaidottomia oli samaan aikaan vain 0,7 %. (Hämynen 1993: 273–275.) Vielä myöhemmin lukutaidottomuus oli Raja-Karjalan kylissä varsin yleistä erityisesti vanhemman väen keskuudessa: Suistamolla vuosina 1928–1933 karjalan kieltä sanastaneen R. E. Nirvin informanteista vain kaksi osasi lukea ja yksi oli käynyt kiertokoulun (Virtaranta 1968: liii).

² Lahjoitusmaajärjestelmä tarkoitti sitä, että rajakarjalaiset eivät omistaneet viljelemiään maita ja maan omistajat vaihtuivat moneen kertaan. Järjestelmän purkaminen kesti kauan. Suurin osa perintökirjoista jaettiin maanvuokraajille 1870–1890-luvuilla ja vihonviimeiset vasta 1920-luvulla. (Hämynen 1993: 91–94.)

Muuttoliike Raja-Karjalaan oli autonomian ajan loppupuolella varsin vähäistä. 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alkupuolella alue oli muun muassa monelle saha- ja tehdastyöläiselle kauttakulkualue: asuinpaikkaa vaihdettiin sen mukaan, missä oli työtä. 1880- ja 1890-luvuilla suurin osa alueelle muuttaneista päätyi Impilahdelle mutta 1900-luvun alussa paljon väkeä muutti nimenomaan sieltä pois. Samaan aikaan muutto Salmiin vilkastui. Suojärvelle muutto oli vähäisempää kuin muihin tutkimusalueeni pitäjiin. Vuoden 1920 läsnäolevan väestön syntymäpaikkatilaston perusteella huomattava osa Raja-Karjalaan muuttaneista oli syntyisin Kuopion läänistä ja tarkemmin Pohjois-Karjalasta. (Hämynen 1993: 79–82.)

1920-luvun alussa Raja-Karjala oli erittäin harvaan asuttu alue. Impilahdellakin, missä asukkaita oli määrällisesti ja suhteellisesti enemmän kuin muissa Raja-Karjalan pitäjissä, pinta-alasta oli vuoden 1921 tietojen mukaan metsää ja joutomaata 94 prosenttia. (Suomenmaa V: 391, 403, 411, 420.) Rautatien rakentamisella Raja-Karjala haluttiin nostaa tasavertaiseksi muiden seutujen kanssa: Suojärvelle rakennettiin suuria sahoja, jolloin suuret metsävarat saatiin käyttöön. Teollinen elämäntapa ei silti juuri vaikuttanut sahakeskuksen ulkopuolella elävien suojärveläisten elämään. Alueen talous pääsi kuitenkin huomattavaan nousuun ja voimavaroja voitiin suunnata maatalouden kehittämiseen. Alueen vähäisen kuolleisuuden, korkean syntyvyyden ja erityisesti Suojärvelle kohdistuneen muuttoliikkeen ansiosta Raja-Karjalan väkiluku kasvoi kahden vuosikymmenen aikana neljänneksellä. (Waris 1952: 38–39.)

Raja-Karjalan pohjoisin pitäjä Suojärvi oli koko Viipurin läänin laajin pitäjä. 1920- ja 1930-luvulla väestön määrä kasvoi nopeasti. Suojärven lukuisista kylistä suurimmat – Varpakylä, Jehkilä, Leppäniemi, Kuikkaniemi ja Kaipainen – sijaitsivat Suojärven rantamilla. Suojärvellä karjalaisuuteen oli sekoittunut selviä venäläisiä vaikutteita. Rakennustyylin ja talojen ryhmittelyn lisäksi itäisestä vaikutuksesta pitäjässä kielivät muun muassa tsasounat eli ortodoksiset rukoushuoneet, vaateparsit ja tavat. (Suomenmaa V: 403, 407, 415.) Maamme itsenäistymiseen saakka Suojärvi oli lähes täysin ortodoksinen pitäjä (Hämynen 1995: 28).

Suojärven eteläpuolella sijainnut Salmin pitäjä rajoittui etelässä Karjalan mereen, Laatokkaan. Pitäjän erikoisuuksia olivat rannikon läheisyydessä nousevat Mantsin- ja Lunkulansaari, joille

asutus oli Laatokan rantojen lisäksi keskittynyt. Pääkylät olivat Kirkkojoki, Tulema ja Miinala. Pitäjän mantereenpuoleisessa osassa oli vain jonkin verran vaara-asutusta. Pinta-alaltaan Salmi oli Suojärveä ja Suistamo pienempi, mutta väkeä pitäjässä asui 1920-luvulla lähes yhtä paljon kuin kahdessa naapuripitäjässä yhteensä. Novgorodilais-aunukselaisen kulttuurin vaikutus näkyi Salmissa rakennustyylin ja kylän rakenteen lisäksi muun muassa asukkaiden vaateparressa, puheessa, tavoissa ja käsityksissä. Salmilainen asutus liittyi tiiviisti eteläaunukselaiseen asutukseen. Vuonna 1920 pitäjän asukkaista oli ortodokseja 87 prosenttia. (Suomenmaa V: 411, 414–415.)

Salmin länsipuolella sijainnut Impilahti rajoittui sekin Laatokkaan. Impilahti oli pinta-alaltaan muita rajakarjalaisia pitäjiä pienempi, mutta väentiheys siellä oli huomattavasti suurempi. 25 kylästä suurimmat ja tärkeimmät olivat Kitelä ja Pitkäranta. Kulttuurisesti pitäjä jakaantui kahteen toisistaan selvästi erottuvaan osaan: suunnilleen Impilahden ja Kitelän kirkkojen väliltä luoteeseen kulki uskontoraja, jonka itäpuoli oli kreikkalaiskatolista, länsipuoli luterilaista seutua. Pitäjän itäosa oli lähes asumatonta, ja länsiosaan olivat keskittyneet pitäjän kyläasutus, laajat viljelysmaat ja teollisuus. (Suomenmaa V: 420–421, 424–426.) Impilahtea kutsuttiin teollistumisen aikaan Karjalan Babyioniaksi, sillä Impilahden Pitkässärannassa oli teollisuuden palveluksessa joukko ulkomaalaisia asiantuntijoita ja työntekijöitä, muun muassa saksalaisia, venäläisiä, ruotsalaisia ja virolaisia (Hämynen 1993: 57). 1800-luvun lopulla Impilahden nopean teollistumisen myötä luterilaisten osuus kasvoi 27 prosenttiin, ja vuonna 1915 luterilaisia oli jo 55 prosenttia (Hämynen 1995: 27–28).

Impilahden pohjoispuolella sijainnut Suistamo oli Raja-Karjalan keskeisintä aluetta. Kooltaan ja väkimäärältään Suistamo oli Raja-Karjalan toiseksi suurin pitäjä. Maantieteellisesti pitäjä jakaantui kahtia. Länsipuoli oli viljeltyä, tiheästikin asuttua seutua, jossa läntinen vaikutus oli huomattavampaa kuin idässä: 1920-luvulla länsiosaan oli muuttanut lännestä ja pohjoisesta luterilaista väkeä. Pitäjän itäpuoli oli harvaan asuttua saloseutua, jossa lähinnä ortodoksinen asutus oli keskittynyt vaaroille. 1920-luvun alussa Suistamon teollisuustuotanto rajoittui kahteen sahaan ja kolmeen myllyyn. (Suomenmaa V: 396.) Suistamon Loimola ja Uuksujärvi olivat perinteisesti olleet Raja-Karjalan rahtiliikenteen väylällä, mutta pitäjän liikenneyhteydet ja sitä myöten muut yhteydet muualle kohenivat vuonna 1922, kun Suojärven rata valmistui. Tuolloin Suistamon halki kulkevan radan varteen rakennettiin useita pysäkkejä ja asemia. (Hämynen 1995: 390, 392, 396–397.)

Vaikka vielä 1930- ja 1940-luvun Raja-Karjalaa on pidetty kulttuuriperinteiltään omalaatuiseena alueena, alueen väestön sopeutumisen suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan on nähty alkaneen jo 1920-luvulla. Maakunnallisia eroja koko maassa on tasoittanut teollistumisesta ja itärajan sulkeutumisesta johtuva muuttoliike. (Vrt. Waris 1952: 318.) Tutkimusalueellani asui ennen talvisodan syttymistä yli 50 000 henkilöä. Alueen väestön kehittyminen 1900-luvun alkupuolella ilmenee taulukosta 1.

Taulukko 1. Tutkimusalueen pitäjiä asukasmäärät vuosina 1900–1938.

		1900	1910	1920	1930	1935	1938
Suojärvi		4 896	6 010	7 042	12 121	15 345	15 951
Suistamo		6 435	7 870	7 624	8 758	8 995	9 030
Salmi	Salmi, Manssila ja Mantsinsaari	9 565	10 772	10 912	14 556	14 491	14 225
Impilahti	Kitelä ja Pitkäranta	10 922	11 641	12 275	14 007	14 952	14 413
Yhteensä		31 818	36 293	37 853	49 442	53 783	53 619

Lähteet: Suomen tilastollinen vuosikirja 1911, 1920, 1930, 1935, 1936, 1939. Määrät ovat vuoden lopussa ilmoitettuja koko väestön määriä, jotka ovat suurempia kuin läsnä olevan väestön määrät. Läsnä olevan väestön määristä ei ole tietoja kaikilta vuosilta.

Raja-Karjalan omaleimaisuuteen kuului myös siellä puhuttu kieli, karjalan kieli. Kielentutkijat ovat olleet jo tutkimuksen alkuvaiheista saakka yhtä mieltä siitä, että kyseessä on oma kieli, yksi suomen sukukielistä. Sen sijaan 1900-luvun poliittisissa keskusteluissa esimerkiksi Itä-Karjalassa puhuttua kielimuotoa on kutsuttu mm. itäkarjalaismurteiksi ja Itä-Karjalan murteeksi; kutsumalla kieltä murteeksi ovat Suur-Suomen asiaa ajaneet halunneet antaa vaikutelman, että kyse olisi yhdestä suomen kielen murteesta, ei eri kielestä. (Torikka 2001: 14–15; Jeskanen 2005: 267–268.)³ 2000-luvulla on esitetty, että karjalan kieli jakautuu kolmeen eri päämurteeseen, varsinaiskarjalaan, livviin ja lyydiin (Torikka 2001: 16), mutta toisenlaisiakin näkemyksiä on esitetty: karjalan kielen tutkija Matti Jeskanen pitää vianaa,

³ Myös *Karjala*-nimi ja Suomen puoleisessa Karjalassa puhuttujen murteiden nimitykset aiheuttavat edelleen väärinkäsityksiä; määritelmistä tarkemmin Torikka 2001.

varsinaiskarjalaa (tverinkarjalaa) ja livviä eri kielinä sillä perusteella, että niiden käyttäjät ovat ”kirjakieltään kehittämällä halunneet osoittaa oman kielensä autonomiia”. Jeskanen mukaan ratkaisevaa on, miten kielen käyttäjät itse määrittelevät kielensä aseman. (Jeskanen 2005: 215, 271.) Samalla kannalla on myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (2009). Oman tutkimukseni kannalta oleellista on se, että tutkimusalueellani pääasiassa puhuttu kielimuoto on ollut karjalan kieli, ei suomi.

Tutkimusalueestani suurin osa on kuulunut varsinaiskarjalan puhuma-alueeseen: sitä on puhuttu Suistamolla ja Suojärvellä sekä Impilahden itäosissa. Sen sijaan Salmi on ollut livvin eli aunukselaismurteiden tai aunuksenkarjalan puhuma-alueita. (Torikka 2003: 16.) Karjalan kielessä on useita äänteellisiä, muoto-opillisia ja sanastollisia piirteitä, joiden avulla voi lyhyesti luonnehtia eroa suomen kieleen. Karjalan kielelle ovat ominaisia *g*-, *d*- ja *b*-äänteet, joita esiintyy sanan alussa ja soinnillisessa ympäristössä sanan sisässä. Muita äänteellisiä ominaispiirteitä ovat sananalkuiset konsonanttiyhtymät ja useat erilaiset *s*-äänteet. Muun muassa nämä piirteet ovat venäjän kielen vaikutusta. Lisäksi karjalassa on paljon venäläisperäisiä lainasanoja. (Turunen 1982: 75, 77–78.) Tutkimusalueellani puhutusta karjalan kielestä on julkaistu vain joitakin tutkimuksia, muun muassa Arvid Genetzin Tutkimus Aunuksen kielestä (1884) ja R. E. Nirvin Suistamon keskusmurteen vokalismi (1932).⁴

Karjalan kielen lisäksi Raja-Karjalassa on puhuttu myös suomen kieltä. Maamme itsenäistymisen ja itärajan sulkeutumisen jälkeen saadut läntiset vaikutteet johtivat jo ennen sotia alkuperäisestä murteesta etääntymiseen ja kieleen omaksuttiin suomenmukaisia piirteitä ja ilmauksia (Turunen 1982: 85). Vuonna 1931 Eino Leskinen varoitti Suomen puolella puhuttavaa karjalan kieltä uhkaavasta vaarasta: hänen mukaansa kielen suurimmat uhat olivat kansakoulu, sanomalehdistö ja parantuneet liikenneyhteydet, erityisesti rautatie. Leskinen piti tuolloin Suojärveä, Salmia ja Suistamoa kieleltään vielä melko puhtaasti karjalaisena mutta vieroi tiettyjä uuden ajan ilmiöitä. ”[Suojärven Suvilahti] – varmaan pian turmelee myöskin ympäristönsä kielen samalla tavoin kuin se jo nyt on huonontanut suuressa määrin sikäläisen väestön yksinkertaisia, kohtuullisia elin- y.m. tapoja.” Kirjoituksessaan Leskinen totesi kehityssuunnan olevan se, että eri seutujen erot tasoittuvat kaikkialla. (Leskinen 1931: 8–9.)

Talvisodan alkaessa marraskuussa 1939 karjalaisten oli jätettävä kotiseutunsa. Rajakarjalaiset evakuoitiin heille osoitetuille evakuointisijoitusalueille sisämaahan, ja esimerkiksi Salmin väestöä asettui Leppävirralle, Jalasjärvelle ja Saarijärvelle. Sodan päättyessä maaliskuussa 1940 Karjala luovutettiin Neuvostoliitolle ja evakuoituja karjalaisia alettiin siirtää sijoitusalueilta tasoitussiirtojen perusteella. Osa salmilaisista jäi evakuointialueille, osa siirtyi Jurvaan, Pylkönmäelle, Kannonkoskelle ja Kivijärvelle. Pian tämän jälkeen vuonna 1940 annettu pika-asutuslaki merkitsi osalle siirtolaisista vielä uutta muuttoa. Tavoitteena oli järjestää asutus- tai viljelystila tms. niille siirtolaisille, jotka olivat Karjalassa ansainneet elantonsa pääosin maataloudesta. Salmilaisille osoitetut alueet sijaitsivat Pohjois-Pohjanmaalla. (Waris 1952: 47, 49, 52, 104, 332.)

Uusi sota alkoi jo heinäkuussa 1941, ja heti kun luovutettua maata saatiin vallattua, alkoi keskustelu siirtoväen palaamisesta. Keväällä 1942 alkoi runsaan vuoden kestänyt vilkas paluumuutto Karjalaan. Koska Karjalan teollisuuslaitokset olivat pahoin vaurioituneet, palaava väestö oli pääosin maanviljelysväestöä. Vuoden 1944 alkuun mennessä oli tutkimusalueeni väestöstä palannut kotipitäjäänsä 64 –81 prosenttia. (Waris 1952: 52–55, 329, 330.)

Kesäkuun alussa 1944 alkoi neuvostojoukkojen suurhyökkäys ja karjalaisia alettiin taas evakuoida. Sota kesti kolme kuukautta. Keväällä 1945 suurin osa siirtoväestä asui vielä sille varatuilla sijoitusalueilla, mutta pian alkoi omaehtoinen ja valtiovallan ohjaama muuttoliike. Rajakarjalaisten evakuointialue oli ollut Vaasasta Kuopioon ulottuva vyöhyke ja sen pohjoispuoli, ja heidän muuttoliikkeensä suuntautui itään ja koilliseen, pääasiassa Kuopion läänin. Siirtoväen sijoitussuunnitelma koski ainoastaan maatalousväestöä; teollisuusväki ja kaupunkilaiset saivat hakeutua sinne, missä parhaiten pystyisivät elantonsa hankkimaan. Rajakarjalaiset sijoittuivat yksityiskohtaisen maataloussiirtoväen sijoitussuunnitelman mukaisesti Pohjois-Karjalaan, Pohjois-Savoon ja Oulun läänin eteläosaan alueille. Sijoitusalueista päätettäessä pyrittiin siihen, että saman kylän asukkaat olisivat päässeet asumaan mahdollisimman lähelle toisiaan, mutta todellisuudessa Raja-Karjalan asukkaat joutuivat ”sirotelluiksi hajalleen” laajalle mutta maantieteellisesti yhtenäiselle alueelle. Vaikka kaikesta siirtoväestä oli maansaantiin oikeutettuja korkeintaan 35 prosenttia, suuret joukot seurasivat kotikuntansa maanviljelijäväestöä näiden sijoitusalueille. Kesäkuussa 1949

⁴ Tarkemmin Jeskanen 2005.

vähintään kolmasosa rajakarjalaisista asui omalla sijoitusalueellaan. (Waris 1952: 62, 57–58, 65–68, 70–71, 331.)

400 000 karjalaisen asettuminen läntiseen Suomeen on ollut koko suomalaiselle yhteiskunnalle suuri murros. Ensimmäinen sitä ja Suomen siirtoväkipolitiikkaa koskeva tutkimus julkaistiin vuonna 1952. Tutkimuksessa ei vielä pystytty esittämään suuria johtopäätöksiä siirtoväen sosiaalisista hitaasti tapahtuvista rakennemuutoksista. Arveltiin, että merkittävin ”henkisen elämän piirissä” tapahtunut rakennemuutos oli ”Raja-Karjalan kreikkalaiskatolisen väestön siirtyminen muuhun Suomeen, jossa se on joutunut tosin yhtenäiselle alueelle, mutta kuitenkin hajoitetuksi lukuisiin pieniin saarekkeisiin”. Tutkimuksessa huomattiin kirkon hyvin alkanut jälleenrakennus- sekä sivistystyö mutta myös ortodoksikirkosta eroamisen lisääntyminen. Toisaalta Raja-Karjalan ortodoksisen väestön tiedettiin sopeutuneen monella tavalla paremmin kuin muiden siirtokarjalaisten. (Waris 1952: 5, 300, 304.)

Siirtokarjalaisten sopeutumista ja kulttuurin muuttumista on selvitetty myöhemmin useissa eri tutkimuksissa. Karjalan kielen ja siirtolaisten puhumien murteiden muuttumista sivuttiin jo 1950-luvulla tehdyssä tutkimuksessa; huomiota kiinnitettiin muun muassa siihen, että rajakarjalaisten ortodoksien puhuma karjala kuulosti sitä taitamattomien – eli sijoituspaikkakuntien kantaväestön – korvissa venäjältä. Useissa tutkimuksissa on todettu, että rajakarjalaisten uskonto ja kieli ovat olleet suurimpia kiusaamisen syitä. Karjalaiset ovat alkaneet vieroksua niitä itsekin: kun seka-avioliitot lisääntyivät, lapset kastettiin luterilaisiksi silloinkin, kun heidät olisi perinteen mukaan kastettu ortodokseiksi, ja monet ortodoksit liittyivät luterilaisiin seurakuntiin. Jo vuonna 1950 nähtiin, että ortodoksisen kirkkokunnan ja sen jäsenien vierastaminen ja kyvyttömyys sietää erilaisuutta johtivat jäsenkunnan nopeaan pienenemiseen, ja ajoittain tilanne näytti kärjistyneen: 1960-luvulla pohdittiin, onko suomalaisella ortodoksisella kirkolla tulevaisuutta. (Raninen-Siiskonen 1999: 162, 315–316.)

Yrjö-Pekka Mäkisen mukaan sotien jälkeen on havaittavissa ”karjalaisuuden aaltojen olemassaolo”. Heti sotien jälkeen ”osa nuoremasta väestä halusi (--) kieltää karjalaisuutensa. Toiset joutuivat vastatusten uskontonsa, murteensa, vaatetuksensa, olemuksensa erilaisuuden takia uusien, vielä epäluuloisten naapureiden ja koulutovereiden kanssa”. Tilanne koheni 1950-luvulla, mutta 1960-luvun lopulla ”laskeuduttiin aallonpohjaan,

josta 1970-luvun puolesta välistä on alkanut selvä ja johdonmukainen karjalaisaallon nousu”. (Mäkinen 1981: 447.) Pirkko Sallinen-Gimpl jakaa siirtokarjalaisten sopeutumista selvittävässä tutkimuksessaan siirtokarjalaisten kulttuuri-identiteetin muuttumisen neljään vaiheeseen – šokkiin, perinteistä luopumisen vaiheeseen, uudestaan rakentumisen vaiheeseen ja tietoisien kulttuuri-identiteetin vaalimisen vaiheeseen – jotka ovat eräänlaista aaltoliikettä, jossa karjalaista syntyperää ja kulttuuria vuoroin kätketään ja häivytetään, vuoroin vaalitaan (Sallinen-Gimpl 1994: 310–311). Siirtokarjalaisten sopeutumista koskevissa tutkimuksissa karjalaisten siirtolaisuuden aikana tekemät sukunimenmuutokset ovat jääneet oikeastaan huomiotta. Kaija Heikkinen pitää salmilaisten ristimä- ja sukunimien muuttamista yhtenä esimerkkinä ”kielellisestä ja mikseipä myös mielen” assimilaatiosta (Heikkinen 1989: 193).

Tutkimusta, jossa olisi selvitetty, miten rajakarjalaiset ovat kielellisesti sopeutuneet uuteen ympäristöönsä ja miten rajakarjalaismurteet ovat suomalaistuneet, ei ole tehty.⁵ Vuonna 2005 julkaistu Matti Jeskanen kyselytutkimus on tässä mielessä ainutlaatuinen: siinä selvitetään muun muassa, millaisissa tilanteissa rajakarjalaiset ovat käyttäneet karjalaa ennen sotia. Tutkimuksen mukaan ennen sotia Salmissa, Suistamolla ja Suojärvellä käytettiin koti- ja asiointikielenä enimmäkseen karjalaa. Karjalan kieli on säilynyt rajakarjalaisperheissä myös uusille asuinpaikoille siirryttäessä; erityisesti uudelleen-asutuskauden alkuaikoina siirtolaiset ovat puhuneet keskenään ja eritoten vanhimman sukupolven kanssa enimmäkseen karjalaa. Karjalan käyttö on vähentynyt jyrkästi kuitenkin 1970-lukuun mennessä. Silti kyselyyn osallistuneista 71 prosenttia puhuu edelleen karjalaa oman arvionsa mukaan hyvin tai kohtalaisen hyvin. Kyselyyn vastasi 160 rajakarjalaissukuun kuuluvaa henkilöä. (Jeskanen 2005: 225, 229–230, 234, 237–243.)

Nykyään Raja-Karjalaa pidetään runon ja rajan maana, ja sieltä onkin lähtöisin joukko suuria runonlaulajia. Raja-Karjala tunnetaan myös omalaatuisesta kulttuuriperinnöstään: koska maamme ortodoksisesta väestöstä suurella osalla on edelleen rajakarjalaiset juuret, ortodoksisuus ja karjalaisuus liitetään Suomessa toisiinsa aina tavalla tai toisella. Ennen sotia kaikista Suomen ortodokseista asui Raja-Karjalassa 55–60 prosenttia (Hämynen 1995: 28). Nykyisin tutkimusalueeni pitäjien nimet elävät pitäjäseurojen ym. nimissä: maassamme toimii

⁵ Heikki Leskisen artikkeli Siirtokarjalaisten murteiden kohtalo on julkaistu Karjalan Heimo -lehden numerossa 7–8 vuonna 1966.

muun muassa Salmi-Seura ry, Suistamo Seura ry, Suistamon Perinneseura ry ja Suojärven pitäjäseura ry (Karjalan Liitto 2008).

2.2 Raja-Karjalan sukunimistö

2.2.1 Erityispiirteitä

Tutkittaessa tietyllä alueella tehtyjä nimenmuutoksia on syytä ensin hahmottaa, millaisiin suku- tai lisänimijärjestelmiin alueella tunnetut nimet ovat kuuluneet. Sirkka Paikkalan mukaan suomalainen moderni sukunimijärjestelmä on kehittynyt 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alussa. Järjestelmä on muodostunut erilaisista ja eri aikoina syntyneistä lisä- ja sukunimijärjestelmistä, alasysteemeistä. Osa alasysteemeistä on syntynyt toisista riippumatta, osa on syntynyt mallinmukaisesti diffuusion kautta; esimerkiksi vanha itäinen sukunimijärjestelmä on kehittynyt itsenäisesti, kun taas porvarisnimistö on omaksuttu mallinmukaisesti Ruotsista. (Paikkala 2004: 68, 107, 607–608.) Koska nimijärjestelmä koostuu erilaisista ala- tai osajärjestelmistä ja jokainen yksittäinen nimi on osa järjestelmää, sitä täytyy tarkastella järjestelmää vasten. Tarkoitukseni on seuraavaksi selvittää, millaisista alajärjestelmistä Raja-Karjalan sukunimijärjestelmä koostuu. Rajakarjalaisesta sukunimistöstä ei ole tätä aiemmin laadittu yleisesitystä. Sirkka Paikkala on esitellyt Raja-Karjalan ortodoksien käyttämien henkilönnimien pääpiirteitä artikkelissaan *Från olika namnsystem till ett enhetligt släktnamssystem i Finland* (1992), ja Ol'ga Leonidovna Karlova on laatinut kuvauksen Venäjän puoleisessa Karjalassa vallitsevasta karjalaisesta henkilönnimisysteemistä (2007).

Suku- ja lisänimikäytännöt heijastavat aina tietyn alueen ja sen väestön historiaa, kulttuuria, kieltä jne. Raja-Karjalan nimistö on syntynyt kahden suurvallan, Ruotsin ja Venäjän, välissä ja kolmen eri kielen eli venäjän, karjalan ja suomen puhuma-alueiden raja-alueella. 1600-luvulla Karjalaa ravistelivat erilaiset sodat ja poliittiset muutokset, joiden vuoksi ortodoksista väestöä pakeni Venäjälle. Heidän tilalleen muutti luterilaisia uudisasukkaita, ja osa tästä asutuksesta säilyi vielä silloinkin, kun Karjala oli taas Venäjän vallan alla. Raja-Karjalan asutus alkoi vakiintua Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen, ja vuodesta 1764 aina 1800-luvulle asutus säilyi lähes ennallaan. (Hämynen 1993: 47–49.) Autonomian aikana Suomi säilytti ruotsinkielisen hallinnon, kun taas ortodoksisen kirkon kielenä säilyi venäjä.

Nykyään vallitseva käsitys siitä, mitä *sukunimellä* Suomessa tarkoitetaan, omaksuttiin Länsi-Suomessa 1890-luvulla ja viimeistään vuoteen 1903 mennessä. Sen sijaan Itä-Suomessa rahvaalla on ollut suomalaisia sukunimiä jo keskiajalta saakka. Karjalassa ja Savossa vanha sukunimijärjestelmä perustui omaperäiseen itäsuomalaiseen oikeusjärjestykseen, jotka säätelivät muun muassa maanomistusta ja nautinta-alueiden käyttöä. (Paikkala 2004: 105, 161; Paikkala 1992: 111.) Raja-Karjala, tämän tutkimuksen kohteena oleva alue, sijaitsee Itä-Suomessa eli alueella, jolla on käytetty sukunimiä jo kauan, ja sen perusteella on mahdollista, että ainakin osalla rajakarjalaisista on ollut sukunimiä jo ennen 1700-lukua. Paikkalan mukaan rajakarjalainen ortodoksiväestö sukunimistyi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, mutta tietyt rajakarjalaiset nimet on tunnettu jo 1600-luvulla. Paikkala on esittänyt, että venäläisen vaikutuksen – toisin sanoen ortodoksisen kirkon – vuoksi Karjalan rajaseuduilla eläneillä ortodoksiväestöllä ei ole 1600-luvulla ollut sukunimiä; myöhemminkään sukunimiä ei juuri ole käytetty. Sen sijaan Pohjois-Karjalan ortodokseilla on ollut sukunimiä, jotka ovat olleet enimmäkseen savolaisia. (Paikkala 2004: 543; Paikkala 1992: 113; Paikkala 1988:47.)

Useiden rajakarjalaissukujen tutkijoilla on havaintoja siitä, että sukunimiä on toisinaan jätetty kirjaamatta pitkiäkin aikoja; pitkään sukunimettömänä olleelle suvulle näyttää toisinaan ”ilmestyvän” unohdetuksi luultu nimi, joka on säilynyt suullisessa käytössä. Nimien kirjaamatta jättäminen vaikeuttaa tietenkin sukujen tutkimista huomattavasti, ja toisinaan sukuyhteys saman nimen kantajien välillä voidaan vain päätellä. Esimerkiksi Salmin Ylä-Uuksussa nimi *Kettu* on mahdollisesti jätetty kirjaamatta yli sadan vuoden ajan: nimi mainitaan kylästä vuonna 1727 (*Archip Kettun?*) ja seuraavan kerran vuonna 1835 (*Sidor Iwanoff Kettu*, henkikirjan todistaja; vuonna 1845 lautamies). Useissa rajakarjalaisissa sukunimiä koskevissa kirjoituksissa mainittu ”vanhojen nimien palautuminen käytäntöön” (esim. Härkönen 1930b: 3) tarkoittaa nimenomaan sitä, että tiettyjä, 1700-luvulla erilaisiin virallisiin asiakirjoihin kirjattuja nimiä on alettu kirjata 1800-luvun puolivälin jälkeen. Kyse on siis erilaisista kirjaamiskäytännöistä; jos nimiä on käytetty suullisesti ja suku on jatkunut, nimet eivät ole kadonneet. Väitettä, että rajakarjalaisilla olisi ollut muinaisia sukunimiä (mts.), asiakirjat eivät tue.

Raja-Karjalan historian – ja käytössä olevien asiakirjojen niukkuuden – vuoksi rajaan seuraavan sukunimiä koskevan yleisesityksen kattamaan ajanjakson, joka alkaa 1700-luvun

alkupuoliskolta⁶ ja loppuu aineistoni varhaisimpien nimenmuutosten tekoaikaan eli vuoteen 1918. Esittelen seuraavaksi, millaisista alasysteemeistä rajakarjalainen sukunimisysteemi on rakentunut ja milloin eri systeemeihin kuuluvia sukunimiä on alettu kirjata asiakirjoihin.

Ol'ga Leonidovna Karlovan mukaan karjalaisilla on kaksi erillistä henkilönimikäytäntöä: virallinen ja epävirallinen. Erilaisiin asiakirjoihin väki on kirjattu venäläisittäin eli kirjaamalla ristimänimi ja patronyymi eli isännimeen perustuva nimi, mutta käytännössä kansa on käyttänyt nimien omakielisiä eli karjalankielisiä variantteja. Karjalankielinen nimi on useimmiten muodostunut henkilön isän nimen genetiivimuodosta ja ristimänimestä. (Karlova 2007: 363.) Rajakarjalaisilla omakielisten nimien (suullinen) käyttö arkielämässä on jatkunut ainakin viime sotiin saakka, ja muun muassa pitäjänkirjoihin ja nimikokoelmiin on talletettu lähinnä 1900-luvulla arkikäytössä olleita nimiä. Esimerkiksi Salmin Manssilassa 1930-luvulla elänyttä Stepan Danilanpoika Metsoa on kutsuttu nimellä *Danilan St'oppi* (Castrén 1998: 42 – 43) ja Suojärven Kotajärvellä Nikolai Tarasovia nimellä *Tarassien Miikkula* (Suojärven pk.). Kyseessä on siis omaperäinen kansanomainen patronyymikäytäntö. Tässä tutkimuksessa käsittelen nimenomaan virallisia eli asiakirjoihin kirjattuja nimiä.

Raja-Karjalassa käytettyjen virallisten henkilönimien yksi ominaispiirre on se, että nimet voivat olla niin venäjän-, karjalan- kuin suomenkielisiä. Venäläisen nimikäytännön mukaan henkilönimi on muodostunut ristimänimestä ja patronyymistä⁷ (*Ivan Andrejev* 'Ivan Andreinpoika'), ja niiden lisäksi henkilöllä on voinut olla venäjänkielinen sukunimi (*Ivan Andrejev Gagarin*, Salmin Mäkipää 1818). Raja-Karjalassa venäjänkielisten nimien leksikaalinen sisältö on ilmeisestikin aina ymmärretty, sillä sen voi ymmärtää vähäisenkin kielitaidon pohjalta. Raja-Karjalassa monet puhuivat ja ymmärsivät venäjää (Hämynen 1993: 82–83), ja alueella puhuttuihin karjalan kielen murteisiin, esimerkiksi Salmin murteeseen, on lainautunut venäjistä paljon sanastoa. Venäjän kielen sana *komar* merkitsee 'sääskeä, hyttystä' (VSSK 1978), ja Salmin murteessa sana on täsmälleen sama (Poh. 1947).

⁶ Suojärveltä – kuten muistakaan Raja-Karjalan pitäjistä – ei ole vuosien 1764 ja 1818 väliltä minkäänlaisia asukasluettelot. Tuona aikana Suojärven asutuksen määrä kaksinkertaistui; laskelmassa ei oteta huomioon Annantehtaan väestöä, josta osa oli Venäjältä tuotuja maaorjia. (Kuujo 1965: 62.) Käytössäni ovat olleet seuraavat 1700-luvun asiakirjat: Käkisalmen pohjoisen läänin henkikirja v. 1722 (toim. Heljä Pulli) ja Salmin kihlakunnan vuosien 1727, 1753 ja 1764 maakirjat (MMA). 1980- ja 1990-luvuilla on julkaistu joitakin suomennettuja 1500- ja 1600-luvulta olevia Karjalan asiakirjoja, muun muassa Käkisalmen läänin maakirja vuodelta 1637. Näissä asiakirjoissa rajakarjalaisilla on vain yksittäisiä lisä- tai sukunimiksi katsottavia nimiä.

Raja-Karjalaa koskeviin 1700-luvulta ja 1800-luvulta oleviin suomen- ja ruotsinkielisiin asiakirjoihin henkilönnimet on kirjattu pääosin suomeksi, ruotsiksi ja venäjäksi, mutta joukossa on myös joitakin karjalankielisiä nimiä, enimmäkseen lisänimiä ja niistä kehittyneitä sukunimiä. Koska suomen ja karjalan kielessä on paljon yhteistä sanastoa, tietyt nimet, esimerkiksi lisä- tai sukunimen *Repo*, voi määritellä niin karjalan- kuin suomenkieliseksi. Sen sijaan nimi *Kettu* on suomenkielinen, sillä karjalan kielessä ’kettua’ merkitsevä sana on *repoi*; *kettu* merkitsee ’nahkaa’ (KKS).

Kolmekielisessä elinympäristössä elänyt Raja-Karjalan väestö on voinut käyttää rinnakkais- ja käännösnimiä⁸; tästä on esimerkkejä Raja-Karjalan asiakirjoissa ja pitäjänkokoelmissa⁹. Nimen kääntäminen – samalla tavalla kuin puhekielen vaihtaminen toiseen – on helpottanut muun muassa kaupankäyntiä: eräs salmilainen suku on käyttänyt vuorotellen nimiä *Haukinen* ja *Štšukin* (tarkemmin ks. luku 3.3.2.). Nimiä on periaatteessa voitu kääntää niin karjalasta suomeen tai venäjään ja toisinpäin; esimerkiksi Suojärven Vuontelessa asunut Feodor Tikkunen tunnettiin myös nimellä *Spitška-Fed’a* tai *Spitška-Hedu*. Talo sijaitsi *Tikkusien*- eli *Spitškoinvaarassa*. (Suojärven pk.; karj. *spitška* ’tulitikku’; KKS; ven. *spitška* ’tulitikku’; ks. myös Nissilä 1976: 209.) Nimiä on käännetty myös venäjästä suomeen: Salmin Peltosissa asuneiden Bolotinien¹⁰ (*bolóto* ’suo, letto’; VSSK 1978) talon nimi oli 1920-luvulla *Suolaita* (Salmin hk. 1929). Venäjänkielisiä henkilönnimiä on myös mukautunut suomen- tai karjalankielisiksi, ja jotkin nimistä on kirjattu henkikirjoihin muodossa, jota voisi luonnehtia karjalais-suomalaiseksi. Esimerkiksi sukunimi *Belov*, joka on tunnettu Impilahden Kitelässä ainakin jo vuonna 1802 (Laitinen 1938: 231), on vuoden 1818 henkikirjaan kirjattu samassa paikassa muodossa *Beloi*, myöhemmin myös muodoissa *Bjeloi* ja *Bieloi*. (Impilahden pk.) Raja-Karjalassa ’valkoista’ merkitsevä sana on ollut *bieloi* (KKS s. v. *pieloi*). Salmin

⁷ Venäjänkielisiä patronyymejä käsittelen laajemmin luvussa 2.2.2.

⁸ Nimistöntutkimuksen perusteet -teoksessa (2008: 113) termi *rinnakkaisnimi* määritellään vain paikannimien yhteydessä: rinnakkaisnimet ovat eri perustein annettuja saman paikan eri nimiä. Saman paikannimen erilaiset muodot ovat puolestaan toistensa rinnakkaismuotoja. Paikkalan mukaan 1860-luvun lopun ja vuosisadanvaihteen välillä Suomessa käytettyjen rinnakkaisnimien käyttö johtuu siitä, että sukunimijärjestelmä oli kehittymätön ja erilaisia nimijärjestelmiä käytettiin sekaisin. Nimistö oli muutostilassa. Rinnakkais- tai kaksoisnimitys oli tuolloin silti hyvin harvinaista, Paikkalan tarkastelemilla paikkakunnilla parhaimmillaankin alle kahden prosentin luokkaa. (Paikkala 2004: 488–489.)

⁹ Myös Inkerissä ortodoksiset inkeroiset ovat käyttäneet venäläisten nimien kansanomaisia muotoja, esim. *Ilja Koltsov* on ollut *renkahan ilja*, *Jegor Vorobjev* sen sijaan *tširkkulan jüri* (Nissilä 1943a: 201; *koltsó* ’rengas’; *vorobéi* ’varpunen’; VSSK 1978; *tširkku* ’varpunen’; KKS).

¹⁰ Suojärven kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkkoherrana on toiminut vuosina 1835–1838 Mihail Petrov Bolotinski, Pietarin hengellistä seminaaria käynyt suojärveläinen. Nimen *Bolotinski* on epäilty viittaavan hänen kotipitäjäänsä eli Suojärven nimeen. (Pelkonen 1965c: 207.)

Manssilassa venäläinen sukunimi *Gromov* on vuoden 1877 paikkeilla kehittynyt sukunimeksi *Grommi*; *Gromov* on ollut alun perin periytyvä nimi, ei patronyymi (Castrén 2002: 43). Rinnakkaisnimien lisäksi Raja-Karjalassa on voitu käyttää erilaisia sukunimien rinnakkaismuotoja; esimerkiksi sukunimi *Bomba* on voinut olla muodossa *Bombin*, sukunimi *Inkerö* on voinut olla muodossa *Ingertsä* jne. Vastaavanlaista nimien venäläistymisestä johtuvaa vaihtelua on havaittavissa vienankarjalaisten nimissä (Nissilä 1943b: 200)

Yritän seuraavaksi selvittää, millaisista aineksista rajakarjalaisten sukunimijärjestelmä on koostunut; kutakin nimityyppiä käsittelen tarkemmin luvussa 3. Rajaan esitykseni koskemaan vain alueella kehittyneitä ja toisten nimien kehitykseen vaikuttaneita sukunimiä. Näin ollen en ota seuraavassa huomioon ruotsinkielisiä nimiä, ns. oppineistonimiä enkä sotilasnimiä, sillä niitä ei ole alueella annettu; yksittäisiä ruotsinkielisiä sukunimiä alueella on tunnettu 1700-luvun alusta saakka, mutta ne ovat kuuluneet alueelle muualta tulleille virkamiehille ja ammatinharjoittajille. Tarkastelun ulkopuolelle jätän myös itäkarjalaisten venäläistetyt nimet (mm. *Räsänov*), sillä ne ovat kehittyneet itärajan toisella puolella, ne eivät ole vaikuttaneet rajakarjalaiseen henkilönnimistöön ja ne eroavat siitä selvästi. Sen sijaan alueelle tulleita venäjänkielisiä papiston ja porvariston nimiä ei voi rajata pois rajakarjalaisen sukunimisysteemin tarkastelusta, sillä käsitykseni on, että niitä on kehittynyt myös Raja-Karjalassa venäläisen mallin mukaan, eikä pelkän nimen perusteella voi aina tietää, onko nimenkantaja rajakarjalainen vain venäläinen. Myös savolaiset *-nen*-nimet ovat osa rajakarjalaista sukunimisysteemiä, sillä alueella on muodostettu muita *-nen*-nimiä niiden mallin mukaan. Nimijärjestelmän esittelyn lopuksi vertaan lyhyesti rajakarjalaista sukunimisysteemiä suomalaiseen sukunimisysteemiin.

Rajakarjalaisten maanhallintasuhteista kertovat nimikkeet ja niiden lyhenteet olen tarkastanut Suojärven pitäjänhistorian osasta I (Pelkonen 1965b: 157) ja lisätietoja ja joitakin ammattinimikkeiden suomennoksia olen saanut Suomen Sukututkimusseuran Sukututkijan lyhenneluettelosta (Suomen Sukututkimusseura 2008).

2.2.2 Patronyymit ja niiden kehittyminen sukunimiksi

Raja-Karjalan nimistöä tarkasteltaessa täytyy muistaa alueen kulttuuriset ja uskonnolliset olot: alueen itäosassa asui ortodokseja, lännessä luterilaisia. Raja-Karjalan ortodoksinen väestö on

1700-luvulla lähes aina ja pitkälle vielä 1800-luvulla kirjattu eri asiakirjoihin seuraavasti: perheenpäästä mainitaan ristimänimi ja patronyymi, muista henkilöistä korkeintaan ristimänimi. Vuosisatojen ajan ortodoksisessa Karjalassa on vallinnut kaksi eri kirjaamiskäytäntöä: venäläinen papisto on kirjannut karjalaisten ristimänimet ja patronyymit kirkonkirjoihin venäjän kielen mukaisesti kyrillisin kirjaimin, ja henkikirjoittaja on kirjannut samat nimet suomen- ja ruotsinkielisiin asiakirjoihin latinalaisin kirjaimin.

Ristimänimen ja patronyymin kattava nimikäytäntö on ollut yleinen Venäjällä ja siellä elävien ortodoksien keskuudessa (Nissilä 1943a: 199), samoin muilla ortodoksisilla slaavilaisilla kansoilla (Unbegaun 1972: 2). Venäläinen patronyymi muodostuu venäjänkielisestä ristimänimestä ja johtimesta *-eff*, *-off*, ja nimi ilmaisee nimeltä mainitun poikaa, esim. *Ivanoff* 'Ivanin poika'. Soinnilliseen konsonanttiin ja vokaaleihin *a* ja *ja* loppuvista ristimänimistä ei voi muodostaa *-eff*, *-off* -muotoa, joten niistä muodostetaan *-in*-loppuinen patronyymi, esim. ven. *Stal'* > *Stalin*; *Foma* > *Fomin*; *Mina* > *Minin*; *Nikita* > *Nikitin* (ks. Härkönen 1930b: 9–24; Unbegaun 1972: 48; Kiparsky 1974: 4). Tutkimuksessaan Soikkolan inkeröiden henkilönnimistä Viljo Nissilä on todennut, että kreikkalais-venäläisten nimien – ”yksitoikkoinen massan” – valta-asema todistaa kreikkalaiskatolisen kirkon voimakkaasta vaikutuksesta (Nissilä 1943a: 200). Kreikkalais-venäläinen nimistö on ”yksitoikkoista” ristimänimien rajallisen määrän ja nimenmuodostuksen kaavamaisuuden vuoksi. Venäjällä nimervalinta oli vuodesta 988 vuoteen 1917 saakka rajattu niin, että ristimänimi piti valita kreikkalaiskatolisen kirkon pyhimyskalenterista; maahan pysyvästi asettuneille ulkomaalaisille annettiin saman nimikäytännön mukaiset nimet (Kiparsky 1974: 4). Venäläiset patronyymityyppiset sukunimet ovat syntyneet, kun isän patronyymi on saanut sukunimen tehtävän (Unbegaun 1972: 14.).

Raja-Karjalan 1800-luvun asiakirjoista on nähtävissä, että patronyymeistä on kehittynyt sukunimiä eli patronyymi on voinut toisinaan saada sukunimen tehtävän. Näin on tapahtunut eri syistä eri aikoina: kulloinkin sukunimen saaneet ovat olleet yhteiskunnallisesti eri asemassa. Esimerkiksi vuonna 1840 Suistamon Äimäjärveltä mainittu *RT [rântetorpäre]* *Michaila Wasiljeff Sotikoff* ja vuonna 1855 Salmin Kirkkojoelta mainittu *Michaila Ivanof Fadukof* (talonpoika?) ja Suojärven Vegaruksesta *Gaurila Ivanoff Karpof* (talonpoika?) ovat mitä ilmeisimmin hyvässä asemassa olevia torppareita tai talonpoikia; yksittäisiä tämäntyypisiä henkilönnimiä on kirjattu Raja-Karjalan maakirjoihin jo 1700-luvulla (esim.

Suistamolla *Ivan Semenov Lukin*, Leppäsyvä 1753). Ainakin 1800-luvun puoliväliin saakka Raja-Karjalassa tunnetut patronyymejä muistuttavat sukunimet ovat olleet tavalla tai toisella merkittävien rajakarjalaisten (tai venäläisten), esimerkiksi kauppiaiden tai muiden ammattimaisten elinkeinonharjoittajien nimiä (esimerkiksi Impilahdella maakauppias *Ivan Wasiljeff Markoff*, Pitkäranta 1890). Rajakarjalaiset talonpojat ovat näin ollen alkaneet 1800-luvulla vähitellen omaksua venäläisen nimikäytännön mukaisia nimiä, eli osa rajakarjalaisista on venäläisten tavoin alkanut käyttää muodoltaan patronyymejä muistuttavia sukunimiä.

Raja-Karjalassa on ollut aina 1800-luvun lopulle saakka vallalla pelkän ristimänimen ja patronyymin käyttäminen; vuonna 1890 enemmistöllä Raja-Karjalan ortodoksisesta väestöstä ei ollut henkikirjoissa muuta nimeä kuin ristimänimi ja patronyymin. Sen jälkeen rajakarjalaisten talonpoikien ja tilattomien patronyymejä on kehittynyt sukunimiksi. Esimerkiksi Suistamon Loimolassa 1800-luvun puolivälissä eläneen *Wasilei Minin* -nimisen miehen poika on vuosina 1890 ja 1900 kirjattu muodossa *Ilja Wasiljeff Minin* (1900 *Miinin*), ja Salmin Uuksalonpäässä asuneen Petter Loginovin pojan nimeksi on vuonna 1910 merkitty *Arhip Petroff Loginoff*. Aikuisille pojille, joille on aiemmin merkitty vain ristimänimi ja patronyymin, on alettu siis kirjata nimen jälkeen myös isän patronyymin, josta ilmenee pojan isoisan nimi. Muodoltaan patronyymin kaltainen lisä- tai sukunimi ei ole korvannut patronyyminä vaan tullut sen lisäksi.

Patronyymeistä on kehittynyt rajakarjalaisen rahvaan sukunimiä vielä 1920- ja 1930-luvullakin: tuolloin siihen saakka sukunimettöminä olleille henkilöille on merkitty sukunimeksi nimi, joka on siihen saakka ollut vain patronyymin. Myöhäinen sukunimien kehittyminen tarkoittaa sitä, että 1930-luvun nimenmuutoksissa otettu suomenkielinen sukunimi on ilmeisesti ollut osalle rajakarjalaisista ensimmäinen sukupolvelta toiselle periytyvä nimi, sukunimi. Kun Raja-Karjalan ortodoksinen väestö sukunimistyi kokonaan 1900-luvun alussa, sukunimiksi merkittiin patronyymien lisäksi myös paljon muun muassa lisänimipohjaisia nimiä (vrt. Paikkala 2004: 543).

2.2.3 Ortodoksipapiston ja muiden kirkonpalvelijoiden nimet

1800-luvulla ja vielä 1900-luvun alkupuolella eri sosiaaliryhmillä oli Raja-Karjalassa erityyppisiä sukunimiä. Ortodoksisen kirkon palvelijat erottuivat muista ihmisryhmistä

selkeimmin, sillä useimmat heidän nimistään ovat rakenteeltaan ja leksikaalisilta aineksiltaan aivan omanlaisiaan. Kirkonpalvelijat saivat periytyvän sukunimen koulutuksensa aikana tai sen päätteeksi, ja heillä oli tietynyyppisiä venäjänkielisiä sukunimiä: esimerkiksi Salmin Kirkkojoelta on vuonna 1835 mainittu *Pastor Alexei Stepanoff Logimofskij* (?) ja *Ponomar* [’ponomari, alttaripalvelija’] *Ivan Nikolajeff Saostrofskij* ja vuonna 1860 *Presten* [’pappi’] *Jakov Sobolotskij, Diakon* [’lukkari’] *Nikolai Radiotvenski* (?) ja *diakon Peter Pokrofskij*. Suojärven Hukkalasta mainitaan vuosina 1855 ja 1875 *Diatschok* [’lukkari’] *Iwan Wasiljef Sofimovski* (?). Vuosina 1848–1900 Suomessa oli virassa 40 ortodoksipappia, joista hieman yli puolet oli syntyisin Venäjältä; osa papeista oli sukujuuriltaan rajakarjalaisia (Hämynen 1995: 21; esim. Pelkonen 1965c: 208). (Mm. kirkonpalvelijoiden *-ski*-nimistä tarkemmin luvussa 3.3.2.)

Kaikkia pappismiehiä ja muita kirkon palveluksessa olevia ei silti voi erottaa muusta väestöstä pelkän nimen perusteella, sillä osalla heistä on ollut patronymityyppisiä sukunimiä ja samoja venäjänkielisiä sukunimiä kuin venäläisillä tai rajakarjalaisilla kauppiailta. Esimerkiksi Salmin Ala-Uuksulta on vuonna 1850 mainittu *kyrkoherden* [’kirkkoherra’] *Gaurila Wasiljef Sotikoff* ja Suojärven Hukkalasta vuonna 1855 *presten* [’pappi’] *Stepan Petrof Sokolof* ja vuonna 1875 *pastor* [’pappi’] *Aleksander Loginov*.

2.2.4 Talonpoikien ja tilattomien lisänimet ja niiden omaksuminen sukunimiksi

Raja-Karjalan ortodoksiväestöllä on suuri joukko erilaisia lisänimistä kehittyneitä sukunimiä. Lisänimien nimenantoperusteita ei voi jälkikäteen varmasti määritellä, mutta tietoja yksittäisten, lähinnä 1800-luvun lopulla annettujen nimien antoperusteista on kirjattu muun muassa Nimiarkiston pitäjänkokoelmiin. Suuresta osasta rajakarjalaisten lisänimistä voi tunnistaa leksikaalista ainesta, mutta osa nimistä on leksikaalisesti läpinäkymättömiä. Lisänimi on voinut esimerkiksi kuvata henkilön käytöstä, luonteenlaatua (Salmissa *Andrei Ivanov Havanskoi*, Kuronlahti 1818; *havanskoi* ’hulivili’; KKS), ulkonäköä (Suistamolla *Artemei Nälkänen*, Jalonvaara 1885) tai viitata nimettävän harjoittamaan elinkeinoon (Suistamolla *Ivan Wasiljev Wirsu*, Alattu 1875). Lisänimi on voinut myös viitata nimettävän asuinpaikkaan tai syntyperään. Osaa Raja-Karjalan ortodokseilla jo 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa olleista sukunimistä voinee myös pitää lisänimipohjaisina. Tällaisia nimiä on muun muassa Salmissa tunnettu *Peiponen* (Peltoinen 1820).

Lisänimiä on tarvittu ja alettu käyttää ainakin silloin, kun samassa talossa tai kylässä on asunut kaksi samannimistä miestä; samannimisyys on ollut Raja-Karjalassa varsin suppean ristimänimivalikoiman vuoksi tavallista. Esimerkiksi vuonna 1835 Salmin Uudessakylässä on henkikirjaan merkitty peräkkäin *Ivan Petroff Kuicka* ja *Ivan Petroff Ruotzi*; vuonna 1855 Salmin Orusjärvellä *Andrei Feodorof Rovio* ja *Andrei Feodorof Kuptza*; vuonna 1890 Salmin Lunkulassa *Petter Ivanov Pössi* ja *Petter Ivanov Punkki*. Toinen syy erilaisten lisänimien kirjaamiseen on se, että henkikirjoittaja on syystä tai toisesta halunnut kirjata tai hän on joutunut kirjaamaan henkilölle ristimänimen ja patronyymin lisäksi nimen, jolla kyseinen henkilö voidaan identifioida. Lisänimiä on siten alettu kirjata, koska niitä on käytännössä tarvittu. Rajakarjalaisten lisänimet ovat tavallisesti karjalan- ja suomenkielisiä, joissain tapauksissa myös venäjän- (*Barabantschik*), ruotsin- (*Bröms*, *Björk*) ja saksankielisiä (*Bau*, *Burgermeister*).

Mainintoja joskus varsin mielivaltaisesta nimenannosta on säilynyt pitäjänhistorioissa ja nimikokoelmissa, ja kirjallisuudessa on jopa mainittu nimeltä yksi lisä- ja sukunimiä keksinyt henkikirjoittaja. Impilahdella vuosina 1872–1897 henkikirjoittajana toimineen Oscar Videllin on kerrottu saaneen ”vuosikymmeniä kestäneen maineen tililleen siitä, että hän joutui varsin omalaatuisella tavalla myötävaikuttamaan karjalaiseen nimistöömme”. Videllin tehtävä oli kirjata henkikirjoihin uudet nimet, kun ”ryhdyttiin kreikkalaiskatolisia isännimistä johdettuja sekavia sukunimiä ’suomentamaan’ pysyväisiksi sukunimiksi”, ts. patronyymien lisäksi haluttiin kirjata nimi, jolla henkilö tunnettiin. (Härkönen 1950: 205.) Osa nimistä on kirjattu asiakirjoihin muunneltuina, niin ettei niistä voi erottaa leksikaalista ainesta (Tulehmo 1958). Suurta osaa lisänimistä on 1900-luvun nimenmuutoista keskusteltaessa kutsuttu ”haukkumanimiksi” (esim. Härkönen 1930b: 3). Nimien kirjaamista asiakirjoihin sellaisenaan tai hieman muunneltuina on pidetty ruotsinkielisten viranomaisten suoranaaisena piittaamattomuutena. Viranomaisten on kerrottu kirjanneen rajakarjalaisten sukunimiksi ”haukkumanimiä” tai niiden ruotsalaisittain kirjoitettuja muunnoksia tai muunnoksia, jotka olivat ”osittain mitään merkitsemättömiä”. Jotkut annetuista nimistä olivat ruotsinkielisiä nimiä, jotka käytännössä muuttuivat ja kirjattiin eri muodossa, jolloin esimerkiksi *Björk*

muuttui *Börkiksi* ja *Vörkiksi*. (Tulehmo 1958.)¹¹ Myös monella ortodoksisukujen tutkijalla on lisänimien synnystä samanlainen käsitys.

Lisänimi on kehittynyt sukunimeksi eli saanut sukunimen tehtävän, kun yksittäisen henkilön lisänimi on tullut kokonaisen perheen nimeksi ja alkanut periytyä sukupolvelta toiselle. Lähes kaikki Raja-Karjalan henkikirjoihin merkityt lisänimet ovat olleet miehille annettuja nimiä. Niistä kaikki eivät ole kehittyneet sukunimiksi, vaan osa on kuollut kantajansa myötä. Raja-Karjalan asiakirjoihin on kirjattu lisänimiä jo 1720-luvulla ja 1700-luvun puolivälissä. Sen sijaan rajakarjalaisia sukunimiä, jotka ovat olleet käytössä näin varhaisesta ajasta aina 1900-luvulle, on korkeintaan parikymmentä. Esimerkiksi suistamolaisia sukunimiä *Nälkänen* ja *Kirnu* sekä salmilaista nimeä *Kekara* voidaan seurata ainakin vuoteen 1753 saakka: tuolloin asiakirjoissa mainitaan nimet *Ivan Philipov Nälkä* (Uuksu), *Ivan Kirnu* (Koitonsekkä) ja *Ivan Iurgeof Kekara*¹² (Yläuuku jo 1727). Käsitykseni on, että rajakarjalaisilla on ollut 1700-luvulla muitakin sukunimiä kuin mainitsemani parikymmentä nimeä: sen sijaan se, miten suurella osalla väestöstä niitä on ollut, voi jäädä selvittämättä, samoin se, miksi kaikkia nimiä ei ole kirjattu tai miksi nimi on saatettu kirjata ehkä vain kausittain.

Raja-Karjalan 1800-luvun henkikirjoihin on kirjattu huomattava määrä lisänimiä ja niistä kehittyneitä sukunimiä. Vuonna 1818 mainitaan muun muassa Suojärven Varpakylästä *Wasilei Ivanov Turhone* (myöhemmin sukunimi *Turhanen*). Lisä- ja sukunimien kirjaaminen näyttää riippuneen 1800-luvulla kunkin aikakauden käytännöistä ja jopa kunkin henkikirjoittajan mieltymyksistä; vielä vuosisadan jälkipuoliskolla lisänimiä on kirjattu toisina vuosina laiskemmin, toisina ahkerammin. Käytännöt ovat vakiintuneet vasta vuosisadan lopulla, ja ennen sitä yksittäisen henkilön lisänimeä tai edes periytyvää sukunimeä ei ole merkitty välttämättä joka vuosi ja nimi on voinut olla merkitsemättä jopa vuosikymmenien tauon ajan.

Raja-Karjalan asiakirjoihin merkittyjen lisänimien määrä ja lisänimien kantajien osuus väestöstä vaihtelevat pitäjittäin: esimerkiksi vuoden 1818 henkikirjassa mainitaan Salmista yli

¹¹ Suojärveläinen Paul Tulehmo toimi mm. 1930-luvulla Suojärven kunnanvaltuuston puheenjohtajana (Ylönen 1966: 190) ja ilmeisestikin tunsikin Raja-Karjalan lähihistoriaa.

¹² Jo 1700-luvulla Salmin Yläuuksella tunnettu nimi *Kekara* on ilmeisesti myöhemmin merkitty toisinaan venäläisittäin muodossa *Gagarin*: vuosina 1818–1835 kylästä mainitaan henkilön nimi *Osip Gagarin*, vuosina 1875, 1890 ja 1900 lisänimi *Kekara* (Salmin hk.). Karjalan *gagara* on merkitsee ’kuikkaa’ (Tihvinä, Valdai; KKS), samoin venäjän *gagára* (Venäläis-suomalainen sanakirja 1978).

80 lisä- tai sukunimeksi katsottavaa nimeä, Suojärveltä samaan aikaan vain noin 20 nimeä. 1800-luvun lopun asiakirjoissa Salmista on kirjattu satoja lisänimiä ja niistä kehittyneitä sukunimiä, kun taas Suojärvellä tämältyyppisiä nimiä on huomattavasti vähemmän. Lisänimeen pohjaavia sukunimiä on kehittynyt vielä 1900-luvun alussa; sen sijaan suistamolaisia lisänimiä tutkineen Pirjo Linnakylän esittämä väite, jonka mukaan moni lisänimi on saanut sukunimen tehtävän vielä 1930-luvulla, vaikuttaa oudolta (Linnakylä 1968: 166–167).

Raja-Karjalassa monet lisänimet, joista on kehittynyt sukunimiä, ovat alkuaan talonpoikien ja tilattoman väestön nimiä. Silti vain harvasta nimestä voi päätellä, mikä nimettävän asema on kyläyhteisössä ollut. Pisimpään sukunimettömänä Raja-Karjalassa on säilynyt tilaton väestö eli loiset ja rajakarjalaista syntyperää olevat työmiehet.

2.2.5 Käsityöläisten ja muiden ammatinharjoittajien nimet

Raja-Karjalan 1800- ja 1900-lukujen henkikirjoihin ammattinimike on useimmiten merkitty henkilöille, jotka ovat olleet kruunun ja teollisuuden palveluksessa olevia erikoisammattien harjoittajia. Sen sijaan rajakarjalaista syntyperää oleville ja mahdollisesti perinteisten käsityöläisammattien harjoittamisesta elantonsa saaville ei ole merkitty muita kuin maanhallintasuhteista kertovia nimikkeitä, ja vielä 1900-luvun asiakirjoista mahdollisten käsityöläisten erottaminen muusta väestöstä on vaikeaa¹³. Varsin harvat rajakarjalaisten lisänimistä kehittyneet sukunimet viittaavat niin suoraan nimettävän ammattiin, että niitä voi varmasti pitää käsityöläisille annettuina niminä; lisäksi vain yksittäisistä nimistä on olemassa sellaisia arkistotietoja, joiden nojalla tiettyjä nimiä voisi pitää käsityöläisnimenä tai tiettyjen ammattien harjoittajille annettuina niminä.

Raja-Karjalasta tunnetaan niin venäjän-, karjalan- kuin suomenkielisiä käsityöläisille annettuja nimiä. Salmin Mantsinsaassa tunnetusta sukunimestä *Saposhnikow* (*sapožn* ’suutari’; VSSK 1978) on säilynyt tieto, että se on kuulunut eräälle suutarille (Halmekari 1997: 270). Samassa pitäjässä Manssilan kylässä on tunnettu suomenkielinen nimi *Mylläri*, jonka kantajat ovat tiettävästi harjoittaneet myllärin ammattia ainakin vuodesta 1812 (Castrén

¹³ Salmin Ala-Uuksusta on vuonna 1818 mainittu *Inh*. [*inhysing* eli loinen] *Smed* [’seppä’] *Folei Bogdanov* (Salmin hk.).

2002: 12); henkikirjoihin nimi on alettu kirjata vuoden 1885 jälkeen. Muista käsityöläisnimistä vastaavalla tavalla tallennettua perimätietoa en ole tavoittanut, mutta nimettävän ammatin kertovia nimiä Raja-Karjalassa on kehittynyt todennäköisesti muitakin: henkikirjoissa mainitaan muun muassa lisä- ja sukunimet *Karvali* (*karvali* 'nahkuri'; KKS), *Mujuniekka* (Suistamolla *muiniekka* 'värjäri'; KKS), *Saduli* (*saduli*, *satul'i* 'satula'; KKS), *Torgoutsa* (*torgouttša* 'kauppias'; KKS).

Nimettävän harjoittamaan elinkeinoon voi lisäksi viitata koko joukko muita Raja-Karjalassa tunnettuja lisänimistä kehittyneitä sukunimiä, mutta sitä, onko kyse todella kädentöillä itsensä elättävälle annetusta nimestä, ei voi tietää: esimerkiksi lisänimi *Komscha* (*komša* 'tuohi- tai pärekoppa'; KKS) on voitu antaa niin tuohitöitä valmistavalle kuin esimerkiksi tuohikonttia selässään kantavalle miehelle. Vastaavanlaisia sukunimiä, jotka sisältävät erilaisten käsityön tuloksia (*Botska*, *botška* 'tynnyri', Poh. 1947; *Kirnu*) tai työvälineitä (*Merta*) tarkoittavan sanan, on Raja-Karjalassa tunnettu koko joukko.

2.2.6 Rajakarjalaisen ja venäläisen porvariston sekä muiden venäläisten nimet

Raja-Karjalan maa- ja henkikirjoihin on 1700- ja 1800-luvun alkupuolelta lähtien kirjattu myös venäläisiä sukunimiä, jotka eivät pohjaa ristimänimiin. Esimerkiksi vuonna 1727 Salmin Miinalasta mainitaan *Foma Ivanov Tolstoi*, vuonna 1764 Suistamon Koitonselässä *Wasilei Ivanov Libetzin* ja *Wasilei Libitzin* ja Impilahden Hunttilassa vuonna 1835 *Semen Rodionoff Gallkin*¹⁴. Venäläisten nimien kantajista on usein vähän muuta tietoa kuin henkilönnimi, joten aina ei voi päätellä edes ristimänimen perusteella, onko nimenkantaja rajakarjalainen vai venäläinen. Venäjällä niin aatelisto ja porvaristo kuin menestyvät kauppiaatkin ovat käyttäneet sukunimiä jo 1600-luvulla tai sitä aiemmin. Sen sijaan muissa yhteiskuntaluokissa sukunimiä alettiin käyttää myöhemmin, vasta 1700- tai 1800-luvulla; talonpojilla ei ole ollut periytyviä sukunimiä ennen vuotta 1861. (Unbegaun 1972: 14.)

Yksi venäläisiä nimiä 1800-luvun puolivälin jälkeen Raja-Karjalassa käyttänyt ryhmä ovat kauppiaat ja laivurit: esimerkiksi Impilahden Pitkästärannasta mainitaan vuonna 1865 *Landthandt*. [*landthandlare* 'maakauppias'] *Wasili Fedosof Moldakof*, Koirinojalta *Skippare*

¹⁴ Kyseiset nimet ovat tavanomaisia lisänimistä kehittyneitä venäläisiä sukunimiä; *Tolstoi* pohjaa venäjän sanaan *tólsty* 'lihava', *Galkin* sanaan *gálka* 'naakka' (VSSK 1978; Unbegaun 1972: 19, 187). Nimi *Lipitzin* pohjaa sanaan *lípa* 'lehmus' (VSSK 1978; Nissilä 1976: 208).

[*skeppare* 'laivuri'] *Nikolai Klementjef Galkin* ja Salmin Yläuoksulta vuonna 1880 *Lb. Landhandl.* [*landbonde* 'lampuoti, tilan vuokraaja', 'maakauppias'] *Petter Krohin*. Vuonna 1870 Suojärven Kaipaalta mainitaan *Lb.* ['lampuoti'] *Andrei Alexejef Menschakof*, jonka veli oli maakauppias, *landthandlanden Iwan Aleksejef Menschonen*. Salmin Käsänselkään Venäjältä tullut "biegloi" Artem Menšakov oli Suojärvellä eläneen Aleksei Menšakovin isä; Aleksei oli Suojärven Menšosten esi-isä (Pelkonen 1965b: 163; *biegloi* 'pakolainen, sotilaskarkuri'; KKS). Joskus maakauppaoikeudet saaneella näyttää olleen sukunimi ennestään: Wasili Hosainoff, joka sai oikeudet harjoittaa kauppaa vuonna 1872 (Hämynen 1993: 167), kuului perheeseen, jossa jo edellinen sukupolvi käytti sukunimeä *Hosain* (*Lb. Petter Kondratjev Hosain*, Miinala 1870; ilmeisesti tämän veli *Feodor Kondratjev*, jolla on poika *Wasili*). (Nimestä *Hosainoff* tarkemmin luvussa 3.4.3.)

Toinen venäläisiä nimiä 1800-luvulla Raja-Karjalassa käyttänyt ryhmä ovat talonpojat, joista osalla on ollut ilmeisesti huomattavia maaomaisuuksia. Samat miehet ovat toimineet usein myös lautamiehinä, joten he ovat olleet yhteisönsä arvostamia jäseniä. Vuonna 1860 Salmin Miinalassa on kirjattu *Nämnd.* [*nämndeman* 'lautamies'] *Jegor Mihailoff Burtsoff* ja vuonna 1870 Suojärven Kaitajärveltä *Lb.* ['lampuoti'] *Wasili Aleksandrov Markof* (vuonna 1880 nimen edessä merkintä *nämnd.*). Myös muilla talonpojilla, joilla syystä tai toisesta on ollut tavallista enemmän valtaa, on voinut olla venäläisiä sukunimiä. Lauri Pelkosen mukaan viimeistään Gromovien aikana (1825–1856) Suojärvelle alkoi syntyä yhteiskunnallisessa järjestyksessä ylimpänä ollut ja syntyperältään rajakarjalainen suurtalonpoikien joukko. Tähän ns. hyvälistöön kuului muun muassa seuraavien sukujen jäseniä: Tiittanen, Lauronen, Bolšakov¹⁵, Home, Koivunen, Tarsonen, Bomba, Haritonov, Harikovski, Haukka, Hokkinen, Jehkinen, Jekkonen. Samoja miehiä toimi myös lautamiehinä (mm. Bolšakov, Tiittanen), osa myös herastuomareina. (Pelkonen 1965b: 150, 163–164; *hyväl'isto* 'rikkaat, herraskaiset'; KKS.)

Raja-Karjalan teollisuuslaitoksiin on 1800-luvulla tullut Venäjältä ammattitaitoista työväkeä. Osa tämän väestönosan nimistä on helppo erottaa muusta alueella tunnetusta henkilönnimistöstä. Esimerkiksi Annantehtaan ruukilta on vuonna 1825 mainittu *mästaren* ['mestari'] *Petter Gagarin* ja vuonna 1835 *kontorist* ['konttoristi'] *Petter Wollkoff* ja vuonna 1875 otsikon "hyttedrengar och övriga arbetare" jälkeen *Kapiton Rudakov*, *Iwan Wetrof* ja

Grigorei Tsesmenski. Venäläisiä sukunimiä kantaneita työmiehiä on ollut myös muun muassa Salmissa Tuleman sahalla jo vuonna 1818 (mm. *Anton Kalinkin, Peter Lebedef, Wasilei Sutzkof*). Ainakin osa venäläisistä maaorjista, jotka on siirretty Annantehtaan rakennustöihin ja tehtaan valmistuttua sen työväeksi, on lähtöisin Moskovan lähistöltä Orlovien maatilalta; tieto perustuu Paul Tulehmon (nimimerkki *Rehennys*) kirjoitukseen. Maaorjien jälkeläiset ovat sulautuneet myöhemmin Raja-Karjalan väestöön, mutta syntyperästä kertovat venäläiset sukunimet, joita ovat *Vetrov, Rudakov, Arbusov, Harikovskij, Volkov* ja *Komarov*. (Pelkonen 1965a: 109.) Siitä, missä vaiheessa ja millä perustein maaorjille on annettu sukunimet, ei ole tietoa. Suurimmalla osalla työväestöstä ei ole kuitenkaan ollut sukunimeä, vaan heistä on henkikirjoissa mainittu vain ristimänimi ja patronyymi.

Raja-Karjalan teollisuuslaitoksissa työskennelleiden ammattimiesten ja maaorjien lisäksi sukunimiltään jo 1800-luvun alussa Raja-Karjalan väestöstä eroavat Venäjän armeijan sotilaat: esimerkiksi Salmin kreikkalaiskatolisen seurakunnan vuonna 1825 vihittyjen luettelossa mainitaan salmilaisten kanssa avioituneet Viipurin linnarykmentissä palvelleet sotamiehet *Petr Djakov* ja *Stefan Tsesnikov* (Hiski).

2.2.7 Ristimänimipohjaiset talonnimet ja niiden omaksuminen sukunimiksi

Suuri osa Raja-Karjalassa esiintyneistä lisä- ja sukunimistä on syntynyt heprealais-kreikkalais-venäläisen ristimänimen tai sen karjalaisen hypokorismin pohjalta (Nissilä 1976; Paikkala 2004: 110). Venäläisen ristimänimen karjalaiseen hypokorismiin pohjaavia sukunimiä ortodoksisessa Karjalassa on syntynyt satamäärin, ja runsaasti niitä sisältyy myös Viljo Nissilän julkaisemaan laajaan tutkimukseen (1976). Hypokorismilla tarkoitetaan ristimänimen kansanomaisia muunnoksia, joita on voitu muodostaa hyvin paljon yhdestä nimestä erilaisten konsonantti- ja vokaalimuutosten ja muun vaihtelun ansiosta. (Nissilä 1976: 45, 148–149.) Yksityiskohtaista tietoa erilaisten ristimänimikantaisten sukunimien kehittämisestä on toistaiseksi vain siellä täällä yksittäisissä sukuselvityksissä; kunkin sukunimen kehittymisen selvittäminen vaatii vähintään koko sukuhaaran selvittämistä. On myös mahdollista, että ristimänimipohjaisia nimiä on 1800-luvulla otettu tai annettu sukunimiksi, eli kaikissa tapauksissa sukunimi ei kerro suvun esi-isän nimeä.

¹⁵ Nimen *Bolšakov* yhdistän venäjän sanaan *bolšoi* 'iso, suuri' (VSSK 1978); nimestä *Bomba* lisää luvussa 3.4.3.

Ristimänimeen pohjaavia sukunimiä on tunnettu Raja-Karjalassa jo 1700-luvun alussa, mahdollisesti jo sitä aiemmin. Esimerkiksi sukunimi *Patronen* on Salmin Manssilassa kirjattu vuoden 1727 maakirjaan: tuolloin mainitaan henkilönnimi *Ivan Petrof Patron* (Castrén 2002: 14). Oman sukuni esi-isä *Patrik Philomonov* mainitaan vuosien 1722, 1727 ja 1753 henki- ja maakirjoissa Korpiselän Ägläjärven kylästä, ja kaksi sukupolvea myöhemmin sukua on alettu erotukseksi muista suvuista kutsua nimellä *Patronen*: esimerkiksi vuonna 1818 mainitaan *Ivan Patrakejev* ja tämän pojat *Jegor Ivanov Padrone* ja *Ivan Ivanov Patrone* ja vuonna 1840 jälkimmäisen poika *Filip Ivanov Padronen*. Nimeä *Patronen* ovat ensimmäisenä alkaneet käyttää Patrikin pojanpojat, jolloin se on lisätty ristimänimen ja patronyymin perään. Nimi on jo 1800-luvun alussa ollut periytyvä sukunimi. (Patronen 2006: 38.) Perimätietoa siitä, miksi sukua on alettu nimittää juuri kyseisen miehen mukaan, ei ole säilynyt. Käsittääkseni selitys voi olla se, että ristimänimi *Patrik* on ollut tuohon aikaan koko Laatokan Karjalassa harvinainen (ks. Suojärven kreikkalaiskatolisen seurakunnan suomennetut kirkonkirjat 1734–1815), ja nimi on siksi ollut hyvä keino identifioida koko sukua; sama selitys sopisi myös siihen, miksi samannimistä Salmissa asunutta sukua on alettu kutsua juuri *Patrik*-nimiseen mieheen viittaavalla nimellä. Mahdollista on myös se, että Patrikin elinaikana perheen taloa on alettu kutsua isännän mukaan, ja nimi on vakiintunut suullisessa käytössä olevaksi talonnimeksi, joka on pysynyt muuttumattomana, vaikka isäntä on vaihtunut.

Ristimänimipohjaisia rajakarjalaisten ortodoksisukujen sukunimiä, joita voi seurata 1700-luvun alkuun saakka, on *Patrosen* lisäksi vain muutamia. Vuoden 1727 maakirjassa, joka kattaa Raja-Karjalasta ainoastaan Salmin ja Suojärven, mainitaan Salmin Patrosen lisäksi Peltolaisen lähikylästä Oritselästä ilmeisesti talonpojan nimi *Paul Davidov Tausi*. Sukunimi on myöhemmin vakiintunut asuun *Taussi*, ja se on tunnettu samassa kylässä vielä 1900-luvulla. *Taussi* pohjaa ristimänimiin *Davi* ja *Daussi* (Nissilä 1976: 52, 114, 132).

Raja-Karjalan ristimänimipohjaisista sukunimistä monia on alettu merkitä henkikirjoihin 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa; esimerkiksi Impilahden Syskyjärvellä on vuonna 1835 kirjattu henkilönnimi *Artemei Pimenoff Plattonen* (< *Platana*, *Platto*, *Plattoi*; Nissilä 1976: 117). Tästä huolimatta ristimänimiin pohjaavien sukunimien määrä on vielä 1800-luvun puolivälin henkikirjoissa vähäinen, ja suurin osa tämäntyyppisistä sukunimistä on kirjattu ensi kerran 1800-luvun jälkipuoliskolla.

Toisin kuin lisänimet, asiakirjoihin kirjatut ristimänimiin pohjaavat sukunimet ovat jo alkuaan olleet sukunimiä ja ne ovat aina siirtyneet seuraavalle sukupolvelle: nimi on havaintojeni mukaan annettu pojanpojalle. Nissilän esittämän esimerkin mukaan esimerkiksi suojärveläinen sukunimi *Piminäinen* on kehittynyt siten, että *Piminä Turha* -nimisen miehen pojan *Jegor Turhan* (*Johora Turhan*) poikaa on kutsuttu nimellä *piminän fed'a* (*piminän johora*) ja talon asukkaiden kollektiiviseksi nimeksi on ollut *piminäzed* ja talon nimeksi *piminähe* (Nissilä 1976: 145). Ristimänimellä on ensin viitattu taloon, ja vasta sitten nimi on voinut siirtyä sukunimen funktioon. Talonnimi on ilmeisestikin ollut usein epävirallinen eli nimi, joka on ollut vain suullisessa käytössä; virallisia talonnimiä ei juuri mainita niissä 1700- ja 1800-lukujen asiakirjoissa, joita olen tarkastellut tätä tutkimusta varten.

2.2.8 Savolaiset talonpoikaisnimet

Raja-Karjalaan on 1700-luvulla ja sitä aiemminkin tullut asukkaita muualta Suomesta; 1600-luvulla väkeä on tullut itään paenneiden ortodoksien tilalle. Kaikkina aikoina Raja-Karjalaan lännestä muuttanut väestö on ollut suurelta osin luterilaista ja koostunut lähinnä talonpojista, työläisistä ja virkamiehistä. Lännestä muuttanutta väkeä on asunut lähinnä Raja-Karjalan länsiosien suurissa kylissä, ennen kaikkea Impilahdella ja Suistamolla. Salmiin ja Suojärvelle uutta väkeä ja uusia sukunimiä on tullut vähän lukuun ottamatta luterilaisen väestön laajahkoa muuttoa 1900-luvun alkukymmeninä, ja tuolloinkin aktiivisin muuttoliike on kohdistunut suuriin teollisuustaaajiin.

Raja-Karjalassa 1700-luvun alussa eläneestä luterilaisesta väestöstä ehdottomalla enemmistöllä on ollut sukunimet; nimenkantajan uskontokunta on (lähes aina) helppo päätellä niin ristimä- kuin sukunimistä. Suurin osa luterilaisilla olleista sukunimistä on ns. vanhoja itäisiä sukunimiä. Esimerkiksi vuonna 1722¹⁶ Impilahden kirkonkylästä on kirjattu nimi *Oloff Räckölän* (*Räkköläinen*), Sumeriasta *Simon Hirfwain* (*Hirvonen*), Kerisyrjästä *Michell Safwolain* (*Savolainen*). Aina nimenkantajan uskontokuntaa ei voi päätellä: esimerkiksi Salmissa on vuonna 1727 maakirjaan kirjattu henkilönnimet *Archip Kettun* (*Kettunen*; Ylä-Uuksu) ja *Ivan Parvoin* (*Parviainen*?; Hyrsylä). Kyseiset henkilöt ovat ristimänimien perusteella olleet ortodokseja, sukunimien perusteella luterilaisia. Paikkalan mukaan Pohjois-Karjalassa asuvat ortodoksit ovat käyttäneet savolaisia sukunimiä (Paikkala 1992: 113); sen

¹⁶ Vuoden 1722 maakirjan on toimittanut Heljä Pulli (1983).

sijaan Raja-Karjalassa ero luterilaisten ja ortodoksien ja näiden nimien välillä on havaintojeni mukaan ollut huomattavan jyrkkä.

Simo Härkönen luettelee Impilahti-kirjassa (1950) Impilahdella 1700-luvulla eläneiden sukujen nimet kylittäin. 18 kylästä mainitaan kaikkiaan toista sataa eri sukunimeä. Nimiä ovat muun muassa *Laitinen*, *Pesonen*, *Kauppinen* (Haukkaselkä), *Ronkainen*, *Pärnänen*, *Hämäläinen* (Hippola), *Jurvanen*, *Patja*, *Hämäläinen*, *Mujunen*, *Arponen* (Hättilä). Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta nimet ovat nimenomaan luterilaisten sukujen nimiä. (Härkönen 1950: 198–199.) Muualla Raja-Karjalassa savolaisnimiä on samaan aikaan ollut vähäinen määrä. Esimerkiksi vuonna 1764 Suojärvellä on kirjattu kaikkiaan alle kymmenen lisä- ja sukunimeä, joista osa on kuulunut luterilaisille.

2.2.9 Uudet *-nen*-nimet

Raja-Karjalan henkikirjoihin on alettu 1800-luvun puolivälin jälkeen kirjata *-nen*-nimiä, jotka edustavat Paikkalan *Virtanen*-tyypiksi nimeämää sukunimityyppiä. Suojärvellä kehittynyt sukunimi *Koivunen* kuuluu selvästi *Virtanen*-tyypin ydinnimiin (Paikkala 2004: 223, 224, 269). Paikkalan mukaan Suomen ortodokseilla on alkanut 1800-luvulla olla suomalaisia nimiä, jotka usein ovat *-nen*-loppuisia. Jotkut nimistä on muodostettu itäsuomalaisten nimien mallin mukaan, osa on omaperäisiä, eikä niitä tavata muualta. (Paikkala 1992: 113–114.) Varhaisimmat Suojärveltä toteamani maininnat sukunimestä *Koivunen* ovat vuodelta 1855; vuoden 1860 henkikirjassa mainitaan *RT* [*räntetorp*; ’verotorpan viljelijä’] *Ivan Anisimov Koivunen* (Leppäniemi) ja *brofogden* [’siltavouti’] *Semen Koivunen* (Saaroinen) ja vuonna 1870 *skattfogden* [’verovouti’] *Andrei Koivunen* [henkikirjan allekirjoittanut todistaja]. Näiden esimerkkien perusteella pidän mahdollisena, että nimen *Koivunen* ovat antaneet virkamiehet, ja nimettävät, jotka eivät ole olleet sukua keskenään, ovat olleet kruunun palveluksessa tai luottamustehtävissä toimivia paikallisia ortodoksitalonpoikia, joilla ei ole ennestään ollut minkäänlaista lisä- tai sukunimeä. Ilmeisestikin savolaisnimien *-nen*-loppuisen mallin mukaan Raja-Karjalassa on muodostettu muitakin luontoappellatiivin sisältäviä nimiä. Muita Raja-Karjalassa tunnettuja *-nen*-nimiä ovat esimerkiksi *Hämynen*, *Tikkunen* (Suojärvi).

2.2.10 Ei-ristimänimipohjaisista talonnimistä kehittyneet sukunimet

Rajakarjalaisilla talonpojilla on ollut pieni joukko ei-ristimänimipohjaisista talonnimistä kehittyneitä suomenkielisiä sukunimiä; aina ei tosin arkistotietojen perusteella voi selvittää, onko nimi ensin ollut talonnimi vai onko se muuttunut vasta asukkaan nimenmuutoksen tai sukunimen ottamisen myötä. Tiedossa ei myöskään ole, ovatko nämä nimet nimenkantajien itse ottamia nimiä vai virkamiesten kirjaamia nimiä. Esimerkiksi Salmin Karkussa on kirjattu vuonna 1900 henkilön nimi *Aleksei Vasiljeff Lamminlaita*, ja vuonna 1920 Suojärven Kivijärvellä on tunnettu kylännimen kanssa samanasuinen sukunimi *Kivijärvi* ja Nasarinvaarassa sukunimi *Honkala*, joka on samanasuinen kuin perheen kotitalon nimi (Suojärven hk. 1920). Tämänäyttypisiä sukunimiä on alettu kirjata talonpojille 1900-luvun alussa.

2.2.11 Ns. otetut ja suomalaistetut nimet

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa osa Raja-Karjalasta pappis- tai opettajankoulutukseen lähteneistä on ottanut suomenkielisiä sukunimiä. Näitä nimiä ovat ainakin *Kalervo*, *Kanerva* ja *Salovaara* (Härkönen 1928a: 12) sekä *Laine* (Sihvo 1983: 60), ilmeisesti myös *Aarnio* ja *Rainio* (Merikoski 1944: 125). Näitä ainakin Sortavalan seminaarin opiskelijoiden tekemiä nimenmuutoksia on ilmeisen vähän, mutta ne ovat omalta osaltaan varmasti vaikuttaneet rajakarjalaisten nimenmuutoksiin, sillä ne ovat alueella ensimmäisiä laatuaan ja nimensä muuttaneet ovat olleet omassa elinympäristössään ilmeisiä mielipidevaikuttajia. 1800-luvun lopulta alkaen suomenkielisiä nimiä ovat Raja-Karjalassa ottaneet muutkin kuin kansakoulunopettajat, mutta nimien ottamisesta tai muuttamisesta ei ole toistaiseksi tarkempaa tietoa.

2.2.12 Yhteenvetoa

Rajakarjalainen sukunimistö on kehittynyt erilaisista osajärjestelmistä. Yhteiskunnan eri kerroksissa sukunimiä on annettu ja omaksuttu eri aikaan: 1800-luvun alussa sukunimiä oli Raja-Karjalassa vain Venäjältä tulleilla ammatti- ja työmiehillä, ortodoksisen kirkon palvelijoilla ja pitäjän merkittävimmillä karjalaisilla talonpojilla. 1800-luvun loppuun mennessä sukunimiä alkoivat käyttää myös muut talonpojat ja viimeisimpinä loiset, ja viimeiset sukunimettömät saivat nimen vuonna 1920. Käsityksen rajakarjalaisen sukunimistön

heterogeenisyydestä saa vilkaisemalla vaikkapa vuoden 1920 henkikirjaa. Tuolloin Suojärven Hantsakanniemen kylästä on kirjattu seuraavat sukunimet: *Savinainen, Truhponen, Rörötti, Gromoff, Sorsa, Pöppönen, Norppa, Kuismen, Karhu, Patanen, Ahapoff, Hurstjeff¹⁷, Jevlonen, Hiiri, Schuschu ja Isakoff*.

1910-luvun lopulla rajakarjalainen sukunimistö koostui seuraaviin nimijärjestelmiin kuuluvista sukunimistä:

- 1) ortodoksiväestön venäjänkielisistä patronyymeistä kehittyneet nimet (*Ivanoff, Markoff*);
- 2) ortodoksipapiston ja muiden kirkonpalvelijoiden nimet (*Kasanski, Saoserski*);
- 3) talonpoikien ja tilattoman väestön lisänimistä kehittyneet sukunimet (*Havanskoi*);
- 4) käsityöläisten ja muiden ammatinharjoittajien nimet (*Botschka*);
- 5) rajakarjalaisen ja venäläisen porvariston sekä venäläisten ammattimiesten ja sotilaiden nimet (*Markoff, Menschakoff, Gagarin, Komaroff*);
- 6) ristimänimipohjaiset rajakarjalaisten ortodoksitalonpoikien nimet, jotka ovat alkuaan talonnimiä (*Happo, Patronen*);
- 7) pääosin lännestä muuttaneen luterilaisen väestön savokarjalaiset, ns. vanhat itäiset nimet (*Kainulainen, Nissinen, Harakka*);
- 8) uudet *-nen*-nimet (*Koivunen*);
- 9) talon- ja kylännimistä kehittyneet sukunimet (*Kivijärvi, Ojatalo*);
- 10) rajakarjalaisen väestön ottamat uudet suomalaiset ns. otetut nimet ja suomalaistetut sukunimet (*Aalto, Kanerva*).

Monia Raja-Karjalassa 1900-luvun alkukymmeninä käyttäjä sukunimiä voi seurata henkikirjojen avulla vain 1800-luvun lopulle. Tuolloin alueen henkikirjoittajat ovat alkaneet noudattaa käytäntöä, jossa koko väestölle on pyritty kirjaamaan jokin nimi – lisänimi tai sukunimi – ristimänimen ja patronyymin lisäksi. Työ on aloitettu koko laajuudessaan ripeästi, ja kehitys on ollut nopeaa: esimerkiksi Salmissa sukunimiä on alettu kirjata yhteiskunnan alimpiinkin ryhmiin kuuluville vuosien 1890 ja 1900 välillä, ja havaintojeni mukaan viimeistään Salmin kihlakunnan vuoden 1915 henkikirjassa alueen kaikilla henkilöillä on ristimänimen ja patronyymin lisäksi lisä- tai sukunimi. Aiemmin nimiä ei ole kirjattu yksinkertaisesti siitä syystä, että niitä ei ole käytetty; esimerkiksi Suistamolla sukunimiä alettiin käyttää kansan keskuudessa vasta 1900-luvulla (Linnakylä 1968: 2). On myös mahdollista, että asiakirjoihin ei ole välttämättä merkitty kaikkia nimiä. Lopullinen rajakarjalaisten sukunimistyminen, tilanne että kaikilla on ollut sukunimi, on toteutunut mahdollisesti vasta vuoden 1920 jälkeen. Se, että lähes kaikille sukunimettömille on annettu

¹⁷ Nimi *Hurstjeff* on selvästi itäkarjalainen venäläistetty nimi; muuta tietoa nimestä ei ole.

keskenään eri nimiä, on johtanut siihen, että 1900-luvun alussa kullakin tällaisella nimellä on ollut vähän kantajia, ts. tietty nimi on kuulunut usein vain yhdelle perheelle.

Vuoden 1920 jälkeen Salmin kihlakunnan alueella ei ole juuri ollut sukunimettömiä; tosin Suojärven ortodoksisessa seurakunnassa on vuonna 1923 laadittu luettelo alueen sukunimettömistä (Kuutti 2007). Nopea kehitys on johtanut myös siihen, että vuosisadan vaihteessa ja 1900-luvun alussa nimiä on otettu ja annettu hyvinkin sattumanvaraisesti: esimerkiksi jollakin suvulla ollut nimi on saattanut ilman jälkikäteen nähtävissä olevaa syytä tulla kokonaan toiselle suvulle, ja huomattavan suuri määrä nimiä on kirjattu henkikirjoihin väärin. Esimerkiksi 1800-luvun lopulla sukunimi *Patronen*, joka on ollut Raja-Karjalassa kahdessa eri kylässä kahden eri suvun nimi, on vuoden 1895 henkikirjaan kirjattu myös kolmannelle suvulle. Korpiselän Ägläjärvellä nimi pohjaa 1700-luvulla eläneen esi-isän ristimänimeen ja Salmin Manssilassa nimeä voi jäljittää 1600-luvun alkupuolelle. Salmin Varpaselässä nimen on 1800-luvun lopulla saanut suku, joka on asunut samoilla sijoillaan ainakin 1830-luvulta saakka ja jossa ei havaintojeni mukaan ole koko aikana ollut *Patrik*-nimistä jäsentä. Kaikissa kolmessa suvussa sukunimi on ollut käytössä vielä viime sotiemme jälkeen. (Patronen 2006: 48–49.)

Sukunimien vakiintuminen on Raja-Karjalassa jatkunut vielä pitkään vuoden 1921 jälkeen, ja vielä niinkin myöhään kuin 1940-luvulla rajakarjalaisille on voitu henkikirjaan merkitä kaksi eri sukunimeä. Vuonna 1931 nimenmuutosluetteloon on erään perheen nimeksi mainittu ”*Jevdokimow eli Jevlejew*” ja vuonna 1933 on Suojärvellä henkikirjaan merkitty esimerkiksi *Jakovleff eli Fedotoff*, *Leskinen eli Talta*, *Piminäinen eli Turha*. Kahden eri nimen käyttö näyttää olleen suojärveläinen ilmiö: vielä vuoden 1944 henkikirjaan on eräälle perheelle merkitty sukunimeksi *Komsa eli Kontti* (Hautavaara) ja eräälle toiselle *Pöppönen eli Kuismin* (Huttula eli Hantsakanniemi); Kaitajärveltä on samaan aikaan tehty merkintä *Boroda eli Partanen*. Myös sukunimien ortografia on horjunut vielä 1940-luvulla.

Yksittäisiä ristimänimien kansan- eli karjalankielisiä variantteja on voitu kirjata henkikirjoihin jo 1800-luvulla, mutta patronyymit on alettu kirjata suomeksi vasta Suomen itsenäistyttyä (esim. Salmissa *Semen Ivaninp[oika] Aalto*, Hiiva 1920). Yksittäisiä naisten venäjänkielisiä patronyymejä ja sukunimiä on Raja-Karjalassa kirjattu feminiinijohdoksia 1930-luvun alussa

(esim. Suojärvellä *Fedosia Pavlovna*, Helylänniemi 1933; *Paraskeva Ivanintytär Vasiljeva*, Leppäniemi 1933).

Yhdysvaltaisten sukunimenmuutoksia tutkinut Elsdon C. Smith ja Suomessa Eeva Maria Närhi olettavat kumpikin omissa tutkimuksissaan, että nimi, jonka nimenmuuttaja muuttaa, on tälle jollain tapaa tärkeä: se, joka muuttaa nimensä vapaaehtoisesti, haluaa säilyttää jonkinlaisen suhteen vanhaan nimeensä ja valitsee esimerkiksi uuden nimen, joka muistuttaa vanhaa nimeä jollain tavalla. (Smith 1966: 159; Närhi 1996[1985]: 74.) Perehdyttyäni rajakarjalaisten 1800- ja 1900-luvulla käyttämiin sukunimiin olen tullut koko ajan epävarmemmaksi siitä, miten tärkeitä ja tarpeellisia sukunimet ovat olleet 1900-luvun alun ja jopa 1930-luvun Raja-Karjalassa. Sukunimen merkitystä voi pohtia tarkastelemalla Raja-Karjalan väestön ääripäitä: tavallista maalaisväestöä ja alueelle muualta Suomesta tullutta, useimmiten luterilaista työväkeä. 1930-luvulla rajakarjalainen maanviljelijäväestö asui pienissä kylissä samoilla asuinsijoilla kuin sata vuotta aiemmin. Sukunimet tälle väestölle oli merkitty henkikirjaan (ja kirkon asiakirjoihin) useimmiten vasta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa eli 20–30 vuotta ennen nimenmuutosten aikakautta. Virallinen sukunimi oli varmasti vielä 1920- ja jopa 1930-luvulla käsitteenä hieman vieras rajakarjalaiselle ortodoksiväestölle: ihmiset ja asumukset tunnettiin karjalankielisillä nimillä. Käsitys kansan- eli karjalankielisen nimikäytännön vahvasta asemasta välittyy alueelta kerätyistä pitäjänkokoelmista sekä karjalan kielen sanastajien kertomuksista. Sen sijaan alueelle lännestä 1920- ja 1930-luvulla teollisuuden palvelukseen saapuneelle väestölle oma sukunimi saattoi olla tärkeä osa omaa identiteettiä: nimen merkitys korostui, kun asuinpaikka vaihtui ja oma koti ja suku jäivät satojen kilometrien päähän. Sahan palkkalistoilla olevalle sukunimi oli arvatenkin tärkeämpi kuin saloseudun asukkaalle.

Suomalainen sukunimijärjestelmä on rakentunut seuraavista alajärjestelmistä: aatelinimet, oppineistonimet, porvaris- ja käsityöläisnimet, sotilasnimet, vanhat itäiset talonpoikaiset sukunimet, läntiset talonnimet, *Virtanen*-tyypin nimet ja sitä seuranneet uudisnimet. Alajärjestelmät ovat alkaneet kehittyä eri aikoina, satojen vuosien aikana ja suhteellisen laajalla alueella, jonka asukkaat ovat osallistuneet yhteiskunnan eri tehtävien hoitamiseen. Eri nimijärjestelmät ovat vaikuttaneet toisiinsa, kun eri järjestelmiin kuuluvat nimet ovat toimineet malleina toisille nimille. Yhtenäinen sukunimijärjestelmä syntyi vasta, kun vuoden 1920 sukunimilaki vaati, että kaikilla suomalaisilla tuli olla sukunimi. (Paikkala 2007: 204–

207; Paikkala 2006: 7.) Koko Suomeen verrattuna Raja-Karjala on ollut niin historiallisesti, uskonnollisesti, taloudellisesti kuin poliittisestikin hyvin yhtenäinen. Alue on ollut harvaan asuttua, eikä siellä ole ollut kaupunkimaista asutusta. Raja-Karjala ei kuulunut ruotuväkilaitoksen toiminta-alueeseen, ja yhteiskunnan keskeisiä toimintoja hoitavat virkamiehet ja ammattitaitoinen työväestö ovat olleet ulkopuolista, muualta tullutta väestöä. Raja-Karjalan väestö on elänyt viime sotiimme saakka paikoillaan. Tällaisessa ympäristössä sukunimiä ei ole juuri käytetty eikä tarvittu; oman rajoituksensa on asettanut ortodoksinen kirkko, joka on noudattanut kirjanpidossaan useimmiten ainoastaan yleistä venäläistä käytäntöä. Kun 1800-luvun loppupuolella virkamiehet ovat ilmeisesti saamiensa ohjeiden ja määräysten mukaisesti alkaneet antaa rajakarjalaisille nimiä ja kun nimille on alkanut olla käyttöä, nimijärjestelmä on kehittynyt nopeasti. Raja-Karjalan historian vuoksi siellä kehittynyt sukunimijärjestelmä eroaa huomattavasti suomalaisesta sukunimijärjestelmästä. Sen sijaan venäläisiin patronyymeihin ja lisänimiin perustuvaan henkilönnimistöön sillä on runsaasti yhtymäkohtia.

2.3 Tutkimusalueen yleisimmät sukunimet

Tämän tutkimuksen pääkohde ovat sukunimenmuutokset, eli tutkimuksen keskipisteessä ovat nimet, joita on muutettu, ja nimet, jotka on niiden tilalle otettu. Luvussa 2.2. olen selvittänyt, millainen rajakarjalainen sukunimijärjestelmä oli juuri ennen nimenmuutosten aikakauden alkua eli 1910-luvun loppuun mennessä. Tässä luvussa selvitän, millaista Raja-Karjalan tyypillinen sukunimistö on, sillä vasta vertaamalla aineistoni nimiä siihen voin nähdä, millaisista nimistä rajakarjalaiset ovat oikeastaan halunneet luopua. Pro gradu -tutkimuksessani esitin luettelon Suojärven yleisimmistä sukunimistä. Olen koonnut luettelon Siirtokarjalaisten tie -osoitehakemiston (1971) pohjalta, ja pidän luetteloa varsin luotettavana. Vaikka hakemisto onkin puutteellinen muun muassa sen vuoksi, että henkilötietojen antaminen on ollut vapaaehtoista ja tiedot perustuvat vuoden 1939 tilanteeseen, se on yleisimpien sukunimien selvittämiseen riittävän tarkka.

Tätä tutkimusta varten olen koonnut kolme vastaavanlaista luetteloa eli luettelot Salmin, Suistamon ja Impilahden yleisimmistä sukunimistä. Luetteloihin sisältyy 74–165 sukunimeä. Luetteloiden laajuus ja niissä mainittujen nimien kantajamäärät vaihtelevat, sillä kaikissa pitäjissä ei ole yhtä selvästi ns. valtasukuja, joihin olisi kuulunut satoja ihmisiä; monet 1800-

luvun lopulla käyttöön tulleet sukunimet ovat 1900-luvun alussa kuuluneet vain yhdelle tai muutamalle perheelle. Kokonaiskuvan rajakarjalaisesta sukunimistöistä olen pyrkinyt saamaan tarkastelemalla lisäksi alueen henkikirjoja. Mainitessani seuraavassa Mikkosen ja Paikkalan teoksen viittaa kyseisiä nimiä käsitteleviin nimiartikkeleihin.

Suojärven 18 yleisintä sukunimeä ovat *Happo, Harakka, Haukka, Hämynen, Koivunen, Konttinen, Kärki, Lauronen, Makkonen, Martiskainen, Mitronen, Mitrunen, Parkkinen, Peiponen, Puuronen, Pöppönen, Reittu* ja *Sorsa*. Nimistä leimallisesti suojärveläisiä ovat *Hämynen, Mitrunen, Puuronen* ja *Reittu* (Mikkonen – Paikkala 2000). Salmin yleisimmät nimet ovat puolestaan *Bordi, Hippi, Hämläinen, Kettu, Koski, Kovero, Kuikka, Käsnänen, Larikka, Mensonen, Mikkonen, Mylläri, Onatsu, Patronen, Peiponen, Rantsi, Rovio* ja *Räbinä*. Mainituista nimistä salmilaislähtöisiä ovat ainakin *Bordi, Mensonen, Onatsu, Rovio* ja *Räbinä*. Nimi *Käsnänen* on peräisin Impilahdelta ja Salmista. (Mt.) Nimi *Patronen* on lähtöisin Korpiselästä ja Salmista (Patronen 2006: 13).

Suistamon yleisimmät sukunimet ovat *Allinen, Haimakainen, Härkönen, Ihatsu, Jelkänen, Jokinen, Kuokka, Kyyrönen, Makkonen, Mäkinen, Patrikainen, Penttonen, Repo, Riikonen, Ryymin, Saarinen, Shemeikka* ja *Tajakka*. Nimistä selvästi Suistamolta lähtöisin on *Haimakainen*, Raja-Karjalasta *Ryymin, Shemeikka* ja *Tajakka* (Mikkonen – Paikkala 2000). Nimi *Jelkänen* on peräisin Soanlahdelta ja Suistamolta (Nissilä 1976: 74). Impilahden yleisimmät sukunimet ovat *Auvinen, Frondelius, Heinonen, Hirvonen, Holopainen, Hämläinen, Kallio, Kohonen, Kuikka, Kuokkanen, Laitinen, Leskinen, Luukkonen, Mujunen, Mäkinen, Mölkänen, Neuvonen, Nykänen, Peltola, Puputti, Ronkainen, Ruuskanen, Saavalainen, Tiainen, Timonen, Turunen, Tuunanen, Vaittinen* ja *Vanninen*. Erityisesti impilahtelaisia nimiä ovat vain *Puputti* ja *Mölkänen*, joista *Mölkänen* on lähtöisin Impilahden Ruokojärven kylästä (Mikkonen – Paikkala 2000).

Suojärven *Mitrosta*, Suistamon *Jelkästä* ja Impilahden *Frondeliusta* lukuun ottamatta kaikista edellä mainitsemistani sukunimistä on tietoja *Sukunimet*-teoksessa, ja niistä useimmilla on nykyään vähintään sata kantajaa. Useimmat luettelemistani nimistä ovat savolaisia, savokarjalaisia tai karjalaisia *-nen*-nimiä, ja suurin osa niistä pohjautuu ristimänimeen tai linnunnimitykseen. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Tarkastelemissani neljässä pitäjässä on *-nen*-nimien lisäksi käytetty jonkin verran johtamattomia yksilekseemisiä nimiä. Huomattavaa on,

että kokoamissani luetteloissa olevista, tutkimusalueen yhteensä yli 400 yleisimmäksi luokittelemastani nimestä leksikaalisesti kaksiosaisia on vain kolme ja talonnimityyppisiä *-la* ~ *-lä* -nimiä vain 17. Nimiluetteloissa on alle kymmenen venäjänkielistä nimeä ja vain yksi ruotsinkielinen nimi (*Nyman*) ja yksi ns. oppineistonimi (*Frondelius*). (Mm. oppineistonimistä lisää luvussa 3.6.) Neljässä pitäjässä tavattujen yleisimpien nimien luettelot ennakoivat keskeisiä eroja, joita eri pitäjissä käytettyjen henkilönnimien välillä on: Impilahden nimistössä näkyy vahva savolaisvaikutus, Salmissa karjalan kielen vaikutus.

Kantajamääränsä perusteella yleisiksi määrittelemieni sukunimien lisäksi rajakarjalaisilla on ollut varsin paljon sukunimiä, jotka ovat olleet vain yhden suvun tai perheen nimiä. Kun rajakarjalaisten sukunimet ovat lisäksi olleet monentyyppisiä, voidaan sanoa, että 1900-luvun alun jälkeen Raja-Karjalan sukunimistö on ollut hyvin rikasta: suhteessa alueen väkimäärään eri sukunimiä on ollut paljon.

2.4 Raja-Karjalan ja Suomen ortodoksisen kirkon kansallistaminen

Tutkimuksessaan suomalaisen sukunimikäytännön kehittymisestä Sirkka Paikkala on osoittanut, että nimikäytännön 1800-luvulla tapahtunut modernisoituminen liittyi poliittiseen liikkeeseen, kansallisuusaatteeseen ja sääty-yhteiskunnan murenemiseen. Se pohjasi myös siihen, että haluttiin korostaa ruotsalaisuuden sijaan suomalaisuutta ja erottua venäläisyydestä. (Paikkala 2004: 111.) Rajakarjalaisten nimenmuutoksien taustalla ovat puolestaan olleet yleinen nimenmuuttoliike, rajakarjalaisten kansallisen tietoisuuden herättäminen itärajan molemmin puolin ja ortodoksisen kirkon kansallistaminen. Selvitän seuraavaksi pääpiirteittäin, miten ja missä oloissa Karjalan ja ortodoksisen kirkon suomalaistaminen alkoi, miten se eteni ja millaista kansallista liikehdintää rajan molemmin puolin oli. Esittelen samalla myös Itä-Karjalan tilannetta, sillä se vaikutti Raja-Karjalan tilanteeseen.

1870-luvulla Suomessa alettiin nähdä, että Itä-Suomen ortodoksiväestö oli puhtaasti suomalaista. Samalla todettiin, että se oli myös pidettävä sellaisena. Vuonna 1880 Sortavalan seminaari, maamme toinen seminaari, perustettiin rajaseudun ortodoksista väestöä silmällä pitäen. Sen tehtävä oli tietyllä tavalla isänmaallis-poliittinen: rajaseudulla asuvan väen sivistystason nostamiseksi tuli kouluttaa suomalaisia ortodoksia opettajia ja ”orastava venäläisyys oli juurta jaksain hävitettävä pois”. (Sortavalan seminaari 1930: 18, 23, 102.)

Seminaari oli aluksi tarkoitus perustaa Savonlinnaan, mutta asia ratkesi Sortavalan hyväksi, kun sieltä saatiin lahjoituksena valmis koulukiinteistö. Toinen vahva peruste oli, että Sortavalaan oli pitkään suunniteltu venäjänkielistä seminaaria, jota haluttiin vastustaa (Sihvo 1973: 224). Karjalasta oli kiinnostuttu jo vuosikymmeniä aiemmin: suomalainen sivistyneistö oli tehnyt matkoja Itä-Karjalaan ja Suomen Karjalaan, ja monien matkakirjojen ansiosta myös taiteilijat ja kirjailijat olivat kääntäneet katseensa Karjalaan. Karelianismi, karjalaisuuden renessanssi, tuki pyrkimyksiä liittää Karjala Suomeen. Sortavala oli karelianismin huomattavin tukikohta 1880-luvulta lähtien. (Hämynen 1995: 40.)

Sortavalan seminaari vaikutti laajalti. Seminaarin opettajakunta perusti vuonna 1882 Sortavalan ensimmäisen sanomalehden Laatokan, jonka tavoitteeksi asetettiin muun muassa karjalaisten suomalaisen identiteetin vahvistaminen, karjalaisten sivistystason nostaminen, suomen kielen aseman parantaminen ja alueen kehittäminen niin henkisesti kuin aineellisestikin (Laatokka 5.1.1882). Seminaarin ja Laatokka-lehden ympärille syntyi Suomen-puoleisen Karjalan karjalainen henkinen keskus, josta ajatukset ortodoksisen Karjalan ja kirkon kansallistamisesta levisivät Raja-Karjalaan ja sieltä edelleen Itä-Karjalaan. (Setälä 1983: 9.) Aate eteni varsin hitaasti, sillä suomalaisuuden korostaminen tuntui oudolta ympäristössä, jossa identiteetti oli rajakarjalainen, taloudellinen ja uskonnollinen yhteys Venäjälle voimakas ja itärajan molemmiin puolin puhuttiin samaa karjalan kieltä. Kouluja käymättömillä rajakarjalaisilla ei ollut vielä 1890-luvulla selkeää käsitystä omasta kansallisuudestaan: alue oli eristyksissä muusta Suomesta, ja sen lisäksi, että heitä pidettiin venäläisinä, he saattoivat ajatella niin itsekkin. (Hämynen 1995: 28, 37–38, 41.)

1900-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen ajan Karjalasta oltiin kiinnostuneita rajan molemmilla puolilla. Kummallakin taholla huomio kiinnittyi ortodoksiseen kirkkoon ja perusopetukseen. Pohja järjestelmälliselle Raja-Karjalassa annettavalle perusopetukselle tuli vuonna 1883 annetusta perusopetusta koskevasta asetuksesta. Se velvoitti kreikkalais-venäläiset seurakunnat antamaan kansan omalla kielellä perusopetusta niille lapsille, jotka eivät saaneet opetusta kotonaan. Alkuopetusta piti järjestää uskonopissa ja äidinkielen lukemisessa. Seurakuntakoulut olivat joko pysyviä kouluja tai kiertokouluja. Kouluverkosto kehittyi Raja-Karjalassa hitaasti, ja esimerkiksi vuosina 1905–1906 kansakoulua kävi lähes joka toinen kouluikäinen rajakarjalaislapsi. Vuonna 1900 lukutaidottomien osuus Suojärvellä

oli 62 prosenttia. 1900-luvun alusta lähtien koulujen vakiintumista alkoi häiritä venäläisten koulujen perustaminen. (Hämynen 1995: 33, 51–52, 56–58.)

Karjalan kansallistamispyrkimyksiä hidastivat ja estivät kaksi sortokautta, joista ensimmäinen merkitsi perusopetuksen määrätietoista venäläistämistä (Hämynen 1995: 60). Myöskään Sortavalan suomenkielisen seminaarin toimintaa maamme itärajan läheisyydessä ei seurattu Venäjällä suopein silmin. Perustamisestaan saakka venäläisten käännytystyön ja toistuvan lakkautusuhan alla ollut seminaari oli eräänlainen etumuuri venäläisyyttä vastaan, ja erityisesti ortodoksisen uskonnon opettajat joutuivat toistuvasti torjumaan seminaarin venäläistämispörkömyksiä ja perättömiä syytöksiä. (Sortavalan seminaari 1930: 21, 44, 48, 71, 115, 124; Sihvo 1983: 60; Puhakka 1983: 165.) Seminaarin kasvateista saatiin pitäjiin kansan parista nousseita opettajia ja Raja-Karjalaan suunnatun hengellisen valistustyön kärkihahmoja. Suomalaisten kansallistamistyössä tärkeään asemaan nousi suomalaisten kansakoulujen perustaminen alueelle. Sortavalan seminaari ja Laatokka-lehti eivät kuitenkaan saaneet kansallistunnetta vahvistumaan, vaan Suomeen päin kääntymiseen tarvittiin yhteisöllinen kriisi. Se koitti vasta Suomen itsenäistymisen jälkeen. (Hämynen 1995: 39, 41, 71, 76.)

Raja-Karjalan kreikkalaiskatolisen papiston sanotaan usein olleen ummikkovenäläistä, vaikka Pietarin pappisseminaarissa oli Suomeen papiksi aikoville pitänyt opettaa suomen kieltä jo vuodesta 1826 lähtien. Jumalanpalveluskirjojen suomentaminen aloitettiin 1850- ja 1860-luvuilla ja kaikissa Suomen kreikkalaiskatolisissa seurakunnissa jumalanpalvelukset määrättiin toimitettaviksi suomeksi jo vuonna 1865. Käytännössä määräyksiä toteutettiin verkalleen. 1800-luvun lopulla alettiin puhua Suomen kreikkalaiskatolisen kirkon kansallistamisesta. Suomenmielisen papiston tavoitteena oli kehittää suomenkielisiä seurakuntia niin, että voitaisiin puhua suomenkielisestä ortodoksisesta kirkosta, jossa jumalanpalvelukset, opetus ja niissä tarvittava kirjallisuus olisivat kielellä, jota kansa ymmärtäisi. Muun muassa kirkon kansallistamisesta voitiin käydä keskustelua Aamun Koitto-lehdessä, joka alkoi ilmestyä säännöllisesti vuonna 1897. (Hämynen 1995: 21–23, 47.)

Omalta kansalliselta pohjalta kohoavan henkisen ja aineellisen elämän kehittämisestä alettiin vuosisadan alussa keskustella kiihkeästi kaikkialla Venäjän keisarikunnan alueella, myös Itä-Karjalassa ja erityisesti Vienassa. Kansansivistystyötä kaivattiin niin karjalan kuin suomen kielellä ja kirkon haluttiin käyttävän kansan kieltä. Tätä tarkoitusta varten perustettiin vuonna

1906 Vienan Karjalaisten Liitto. Sen perustajat olivat lähinnä vienankarjalaisia ja Karjalasta Suomeen muuttaneita itäkarjalaisia, muun muassa uhtualaissyntyinen kauppias Paavo Afanajeff-Ahava, mutta heihin kuuluivat myös muun muassa filosofian tohtori O. A. Hainari – Sortavalan seminaarin opettaja – ja suistamolainen kirjailija, kansakoulunopettaja Iivo Härkönen. Liitto perusti Itä-Karjalaan kiertokouluja ja lukutupia, joihin lähetettiin kirjojen lisäksi sanoma- ja aikakauslehtiä. Liiton julkaisutoiminnasta vastannut Iivo Härkönen toimitti liiton omaa lehteä ja lukuisia muita julkaisuja ja kirjoitti rajantakaisesta Karjalasta suomalaisiin sanomalehtiin. Ensimmäinen venäläistämiskausi esti kuitenkin varsin pian kansalliset pyrkimykset, ja lopullisesti liiton aktiivinen toiminta tyrehtyi vuonna 1909. (Setälä 1983: 9–12, 13–17.)

Venäjällä asuvien kansojen asemaa muutti entisestään helmikuun vallankumous vuonna 1917. Euroopassa ja maailmalla yleinen mielipide ja hieman myöhemmin Venäjällä sosialistinen maailmanvallankumous ja bolševismi puolustivat kaikki kansojen itsemääräämisoikeutta. Kun Puola, Suomi ja reunavaltiot itsenäistyivät, Karjalan ei sallittu liittyä Suomeen ja sen itsenäisyys oli kaukainen haave. Karjalan aseman kohentamista alkoi ajaa Karjalan Sivistysseura, Vienan Karjalaisten Liiton seuraaja. Perustamisestaan lähtien sivistysseura vastasi Karjalan kansallisesta herättämisestä ja muun muassa teki valistustyötä, perusti kouluja, lukutupia ja kansankirjastoja. Sen piirissä laadittiin jopa Karjalan autonomiaohjelma, jota suunnitelmista huolimatta ei saatu luovutettua yleisvenäläiselle kansalliskokoukselle. Suomen vapaussota vuonna 1918 sulki rajat, ja pian – yleispoliittisen tilanteen myötä – suunniteltiin jo Suomeen liittymistä, Suur-Suomen muodostamista. Syksyllä 1918 tilanne muuttui entisestään, kun itäraja sulkeutui. Sivistysseuran toiminta rajan takana ja julkaisujen toimittaminen sinne loppuivat, ja Itä-Karjalan kysymys siirtyi Suomen valtion hoidettavaksi. (Setälä 1983: 17–24, 30–32.)

Rajan takana Karjalan itsenäisyydestä keskusteltiin kiivaasti, ja alueella toimi jopa Karjalan väliaikainen hallitus. Kaikki itsenäisyyspyrkimykset tukahtuivat viimeistään vuodenvaihteessa 1921–1922, jolloin viimeinenkin, vaistonvarainen kansannousu nujerrettiin. Alue jäi Venäjän yhteyteen, ja Karjalan Sivistysseura joutui keskittymään Suomen puoleiseen Karjalaan ja Suomeen paenneiden itäkarjalaisten parissa tehtävään avustustyöhön. Pakolaisia tuli useana eri aaltona, muun muassa vuodenvaihteessa 1921–1922 tapahtuneen kansannousun jälkeen. Väkeä myös palaili takaisin sitä mukaa, kun tilanne rauhoittui. Maaliskuussa 1922 itärajan yli

tulleita, Suomessa apua saavia venäläisiä ja aunukselaisia oli tilastojen mukaan yli 10 000. (Setälä 1983: 45–49.)

Karjalan suomalaistaminen alkoi siis Sortavalan seminaarin (1880) ja Laatokka-lehden perustamisesta (1882). 1920-luvulle tultaessa kouluopetuksessa oli edelleen puutteita, mutta Suomen ortodoksinen kirkko alkoi olla suomenkielinen. Karjalan alueella toimi eri yhdistyksiä, joiden tavoitteena oli herättää karjalaisissa kansallinen tietoisuus, joka tosin usein tarkoitti suomalaistamista. Rajantakaiseen Karjalaan suuntautunut toiminta kävi mahdottomaksi, kun raja suljettiin. Uusi kohde, johon toiminta suunnattiin, oli Raja-Karjala.

2.5 Nimenmuuttojen käynnistyminen Suomen Karjalassa

Raja-Karjalassa tehtyjen nimenmuutosten taustalla on kahdenlaisia kansallismielisiä pyrkimyksiä: niitä, jotka ovat vaikuttaneet koko Suomessa, mutta myös niitä, jotka ovat kohdistuneet Karjalaan – niin Itä- kuin Raja-Karjalaan – ja ortodoksiseen kirkkoon. Esittelen seuraavaksi lyhyesti nämä pyrkimykset ja niiden kannattajat sekä sen, miten sukunimien suomalaistamisaate alkoi edetä Raja-Karjalassa.

Ennen kuin Raja-Karjalassa alettiin puhua sukunimien suomalaistamista, siellä esille otettiin ristimänimien ja koko ristimänimistön suomalaistaminen. Se, miten tärkeää oli suomalaistaa venäjänkielinen ristimänimistö ja luoda oma, suomenkielinen ristimänimistö, tiedostettiin Suomen kreikkalaiskatolisen kirkon piirissä jo 1800-luvun lopulla. Kirkko julkaisi ensimmäisen suomenkielisen kreikkalaiskatolisen kalenterin vuonna 1893, ja siinä esiteltiin ristimänimien kansanomaisia muotoja. Sukunimien suomalaistaminen alkoi Raja-Karjalassa vasta tämän jälkeen ja sittenkin vähitellen.

Muualla Suomessa useimmat 1900-luvun alun nimenmuutokset liittyivät yliopistopiireihin: nimiään muuttivat etupäässä ylioppilaat, mutta heidän antamansa esimerkki saattoi innostaa muitakin esimerkiksi kotiseudulla asuvia ihmisiä muuttamaan sukunimensä (Paikkala 2004: 504–506). Suomalaisia sukunimiä koskeva keskustelu oli alkanut 1840-luvulla, ja ensimmäiset sukunimenmuutokset oli tehty 1870-luvulla (Paikkala 2006: 7). Yksittäiset Sortavalan seminaarin opiskelijat suomalaistivat nimiään ilmeisesti vuosisadanvaihteen molemmin puolin. Nimenmuutokset aiheuttivat toisinaan kohua venäläismielisissä

virkamiehissä, jolloin niihin kiinnitettiin huomiota myös venäläisessä sanomalehdistössä. (Merikoski 1944: 125–127.)¹⁸ Vuosina 1903–1905 Laatokka-lehdessä ilmoitettiin harvakseltaan vain yksittäisistä nimenmuutoksista.

Maamme ensimmäinen joukkonimenmuutto järjestettiin vuonna 1906 eli suurlakon jälkeen, jolloin ilmapiiri oli edelleen otollinen suurelle kansan yhteiselle hankkeelle. Paikkalan arvion mukaan uuden suomenkielisen nimen vuosina 1906–1907 sai 69 587 suomalaista. (Paikkala 2004: 513, 522.) Nimiä muutettiin Närhin mukaan ”kaikkialla Suomessa” pohjoisinta Suomea lukuun ottamatta (1996 [1987]: 50), mutta eniten kuitenkin Etelä- ja Länsi-Suomessa, missä suomalaisilla oli runsaasti ruotsinkielisiä sukunimiä. Kaikilla sukunimen ottajilla ei ollut ennestään sukunimeä.

Vuonna 1906 nimenmuuttokehotus annettiin myös Karjalan asukkaille: Laatokka-lehdessä julkaistu kirjoitus kehotti heitä hylkäämään venäjänkieliset nimensä. Nimenmuutoksen sanottiin olevan merkki suomalaisuuteen sitoutumisesta: jättämällä nimiensä ”orjanleiman” ja ottamalla itselleen suomalaisen nimen karjalaiset pääsisivät ”lapsipuolen asemastaan muun isänmaan rinnalla” ja pystyisivät ”käsittämään kansallisuusaatetta”. (Laatokka 26.4.1906.) Karjalassa, Raja-Karjalassa ja jopa Sortavalassa vuoden 1906 nimenmuuttokehotus jäi lähes täysin vaille vastakaikua: esimerkiksi Sortavalassa tehtiin vain 40 nimenmuutosta, joissa noin 80 henkilöä sai uuden sukunimen, ja omalla tutkimusalueellani tehtiin vain kuusi nimenmuutosta (Nimenmuuttoa 1 ja 2/1906). Nimenmuuttajat olivat mitä ilmeisimmin alueen uutta oppineistoa, sieltä syntyisin olevia pappiskokelaita tai tulevia tai valmiita kansakoulunopettajia. Rahvasta kehotus ei tavoittanut: alueen väestö ei ollut omaksunut suomalaisuusaatetta, se oli edelleen pitkälle kouluja käymätöntä eikä sanomalehdessä julkaistu kehotus tavoittanut sitä.

Ns. ensimmäistä joukkonimenmuuttoa seuranneina vuosina Raja-Karjalassa on tehty joitakin nimenmuutoksia: esimerkiksi vuosina 1906–1910 nimiä on muutettu Suistamon Alatun ja Koitonselän kylissä (ks. Salmin hk. 1905, 1910). Näihin nimenmuutoksiin on mitä ilmeisimmin vaikuttanut eräs Alatun kylässä asunut ja Sortavalan seminaarista valmistunut kansakoulunopettaja omalla esimerkillään (SKS KRA: Pehkoranta 1968: 1118–1121).

¹⁸ Merikosken mainitsemista nimenmuuttajista kaksi toimi myöhemmin Salmissa kansakoulun opettajana: Ulahdon koulussa v. 1901–1925 toiminut opettaja Vilho Rainio (< *Poduškin*) oli syntyisin Raudusta, Manssilassa

Jos Raja-Karjalassa tehtiin 1900-luvun alussa vain vähän nimenmuutoksia, nimenmuuttoasia sai itärajan toisella puolella Itä-Karjalassa osakseen erityistä huomiota. Asiaa alkoi heti vuonna 1906 ajaa Vienen Karjalaisten Liitto, jossa kirjailija Ilmari Calamnius (Kianto) otti sen omakseen (Setälä 1983: 12). Calamnius ehdotti, että karjalaiset voisivat ainakin epävirallisissa yhteyksissä käyttää *-nen*-loppuista nimeä, ”jos ’keisari’ ei salli muuttaa nimeä siksi, mikä se varmasti on ollut ja on oleva” (Calamnius 1906: 13). Ehdotus sai kannatusta (mm. Afanasjev 1906: 15), ja liiton lehdessä alettiin julkaista nimenmuutosilmoituksia. Moni lehden kirjoittaja ja liiton jäsen esiintyi tästä lähtien lehdessä sekä suomalaisella että venäjänkielisellä nimellään (esim. Karjalaisten Pakinat 2/1906). Vilkkaana alkanut lehtikeskustelu päättyi kuitenkin alkuaansa, kun ”pansuomalaisen propagandan” äänitorvena pidetty lehti menetti vuonna 1907 toimilupansa (Setälä 1983: 16).

Itäkarjalaisilla olevien venäläisten nimien kansallistamisasiaan palattiin Vienen Karjalaisten Liiton seuraajan, Karjalan Sivistysseuran julkaisuissa seuraavan kerran kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1917 Venäjän vallankumouksen aikoihin. Tuolloin maisteri A. O. Väisänen muun muassa esitti, että karjalaisten omakieliset nimet – jos suvulla oli sellainen – oli otettava käyttöön tai venäjänkieliset nimet tuli vaihtaa nimiin, joilla väki omassa keskuudessaan tunnettiin. Edellisen vuoden kesällä Uhtualla oli järjestetty joukkonimenmuutto. (Väisänen 1918: 2–3.) Ennen kuin itäraja suljettiin ja liiton toiminta tyrehtyi, vienankarjalainen Iivo Kaukoniemi esitti liiton lehdessä toiveen, että Karjalan Sivistysseura julkaisisi nimiehdotuksia (Kaukoniemi 1918: 2). Vaikka seura ei voinut enää tarjota apuaan itärajan taakse, tehtiin Vienen Karjalassa vuosina 1919–1920 Paikkalan mukaan 715 nimenmuutosta. (Ks. Karjalan Vartia 1919–1921; Paikkala 2004: 524.)¹⁹ Itärajan

toiminut Pekka Kanerva (< *Lukin*) Impilahdella (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski; Viljanto 1952: 109).
19 Samoihin aikoihin Suomen puolella nimistön suomalaistamisen otti esille Suomen kreikkalaiskatolinen kirkko. Vuonna 1918 ilmestyi Aamun Koitto -lehden kustantama 48-sivuinen ”Kreikkalais-katolisen kirkon kirkkokalenterissa esiintyvien nimien aakkosluettelo”, jossa on kaksi nimiluetteloa: miesten nimet ja naisten nimet. Nimistä mainitaan ensin heprean, venäjän, kreikan tai latinan kielen mukainen muoto, sitten suomen tai karjalan murteen mukainen muoto. Luettelo oli hahmotelma siitä, millaisia nimiä ortodoksien suomalaiset nimet olisivat; suhteessa muihin nimiin luetteloissa on suomen- ja karjalankielisiä nimiä varsin vähän. (Aamun Koitto 1918: Aakkosluettelo.) Muita nimien suomalaistamishankkeita ei Suomen puoleisessa Karjalassa ollut, eikä kirkko ottanut kantaa sukunimien suomalaistamiseen.

takana asuvilla vienankarjalaisilla olevien venäläisten nimien suomalaistaminen otettiin esille myös vuonna 1926 (Kangaspuro 2005: 145).²⁰

Myös Suomen puolella nimenmuuttoasia oli 1910-luvulla esillä: vuonna 1919 Suomessa järjestettiin nimenmuutto, jossa uuden nimen sai 464 perhettä (Närhi 1996 [1972]: 35). Sekään ei heijastunut maamme itärajalle: nimenmuutoksia, jotka on tehty vuosina 1918–1920, on aineistossani vain 32. Niistä viisi on tehty vuonna 1920 Salmin Mantsinsaassa, ja niihin on voinut innoittaa esimerkiksi joku kansakoulunopettaja. Sukunimen muuttamiseen ei ole tarvittu joukkomuuttoa: nimiä on voitu muuttaa ja ottaa myös ”kaikessa hiljaisuudessa” eli ilmoittamatta siitä sanomalehdissä; esimerkkejä Raja-Karjalassa muun muassa vuosien 1915 ja 1920 välillä tehdyistä nimenmuutoksista on henkikirjoissa (myös Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 99).

1920-luvulla sukunimien suomalaistaminen oli vähäistä koko maassa, ja vuosittainen muutosmäärä oli 100–700. Nimenmuuttamisintoa rajoitti sukunimilaki, sillä sen tultua voimaan nimen muuttamisesta tuli maksullista ja aikaavieppää. (Närhi 1996 [1972]: 35; 1996 [1987]: 67.) Rahan ja ajan lisäksi tarvittiin myös ulkopuolista apua (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 100). Vaivannäöstä ja maksuista huolimatta yksittäiset rajakarjalaiset muuttivat sukunimiä myös 1920-luvulla: vuosilta 1921–29 olen tavoittanut 31 rajakarjalaisten nimenmuutosilmoitusta.

Suomen puolella karjalaisilla olevien vieraskielisten nimien kansallistamisesta oli siis 1930-lukuun mennessä keskusteltu kahteen otteeseen, ja kummallakin kerralla siitä oli jouduttu luopumaan. Syksyllä 1925 asiaan tartuttiin kolmannen kerran. Tuolloin Akateeminen Karjala-Seura alkoi valmistella nimenmuuttoa perustamalla ”nimenmuuttamistoimiston” (Suomen Heimo 15/1925: 208–209). Seuran tavoitteena oli nostattaa ensimmäistä joukkonimenmuuttoa muistuttava liike (Suomen Heimo 18 /1925: 250). Tämäkin yritys kuivui kokoon: seuraavien parin vuoden aikana seuralle annettiin välitettäväksi ainoastaan joitakin kymmeniä nimenmuutoksia.

²⁰ Venäläisten ristimä- ja sukunimien suomalaistamisen otti Kangaspuron (2005: 145) mukaan esille K. Karjalainen Punainen Karjala -lehdessä 15.6.1926, ja kirjoittaja perusteli asiaa sillä, että kansa käytti nimien suomalaista muotoa. Kangaspuron mukaan suomalaistaminen olisi koskenut lähinnä vienankarjalaisten nimiä: ”yleistäminen muihin Karjalan osiin ei ollut perusteltua”.

Rajakarjalaisten vierasperäiset sukunimet oli huomattu myös Helsingissä: nimien suomalaistamisasiaa käsiteltiin Suomalaisuuden liiton rajaseutuosaston kokouksessa keväällä 1926. Tuolloin aloitettiin valmistelut, jotka johtivat karjalaisten joukkonimenmuuton toteuttamiseen neljä vuotta myöhemmin. Nimenmuuton alkuunpanijoita on vaikea nimetä, mutta ajatus saattoi kulkea Karjalan Sivistysseuran johtomiehiltä rajaseutuosaston jäsenille kenen tahansa sellaisen henkilön kautta, joka vaikutti Vienan Karjalaisten Liitossa tai Sortavalan seminaarissa. Asian parissa tavalla tai toisella töitä tekivät esimerkiksi Ilmari Calamnius (Kianto), O. A. Hainari ja Iivo Härkönen. Heillä kaikilla oli kiinteät yhteydet Helsinkiin; esimerkiksi Hainari oli hoitanut yhteyksiä Sortavalan ja Karjalaa harrastavien helsinkiläispiirien välillä. (Sihvo 1973: 229.)

Suomalaisuuden liitossa alettiin saman tien suunnitella erilaisten Karjala-järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä ja asiamiestoiminnan organisointia. Jotta karjalaiset valitsisivat uusiksi nimiksi juuri karjalaisia nimiä, karjalaisia nimiä päätettiin alkaa etsiä ja kerätä systemaattisesti. Seuraavana keväänä Suomalaisuuden liitto otti yhteyttä Aitosuomalaisten liittoon ja Akateemisen Karjala-Seuraan, jotta nämä voisivat julkaista yhteisen nimenmuuttokehotuksen. Nimenmuutto kuitenkin lykkääntyi, ja keväällä 1929 Suomalaisuuden liiton kansallisessa osastossa suunniteltiin joukkonimenmuuttoa, jonka piti toteutua seuraavana keväänä koko maassa. Sitä varten anottiin oikeusministeriöltä nimenmuutoksen yksinkertaistamista ja nimenmuutoksesta aiheutuvien kulujen ainakin osittaista poistamista. Suunnitelmia piti kuitenkin muuttaa, ja nimenmuutto rajattiin Raja-Karjalaan. Tähän ja yhteistyöhön Karjala-järjestöjen kanssa Suomalaisuuden Liitto suostui ilmeisen mielellään, ”kun kuitenkin maamme sisäpoliittisesti poikkeuksellisen ja levottoman ajan tähden ihmisten huomio ei olisi jaksanut tarpeeksi kiintyä tähän tärkeään kysymykseen”. (SL: Pöytäkirjoja 1929.)

Vuonna 1930 järjestetty karjalaisten joukkonimenmuutto oli näin ollen Suomalaisuuden Liiton ja useiden muiden järjestöjen yhteistyön tulosta. Sitä oli suunniteltu useita vuosia, ja valmistelut olivat voimallisia. Karjala-järjestöjen nimenmuuttotoimikunnan paikallisasiamiehiä oli 123. Heistä toimi Aamun Koitto -lehden tietojen mukaan tämän tutkimuksen kohteena olevalla alueella 92, Suomalaisuuden liiton aikakauskirjan mukaan 89, joista 39 oli aktiivisia (ks. Aamun Koitto 19/1930: 147–148; Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 103). Suomen ortodoksinen kirkko ei varsinaisesti ottanut kantaa

nimenmuuttoihin, mutta asia sai Aamun Koitto -lehdessä runsaasti palstatilaa; Sergein ja Hermanin Veljeskunnan kanssa viritelty yhteistyö kaatui ilmeisesti aikatauluongelmiin (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 101). Karjalaisten joukkonimenmuutossa keskeisessä asemassa olivat Raja-Karjalassa toimivat opettajat, joita oli lähes puolet paikallisista nimenmuuttoasiamiehistä, loput asiamiehet olivat muun muassa kauppiaita ja maanviljelijöitä.²¹ Aamun Koitossa 19/1930 julkaistun ”kehoituksen suurnimenmuuttoon” allekirjoittajina olivat Akateemisen Karjala-Seuran, Suomalaisuuden liiton ja Karjalan Sivistysseuran lisäksi Suomen Rajaseutuyhdistys, Karjalainen Osakunta, Karjalan Kansalaisliiton Itä-Karjalan Komitea, Karjala-Kerhojen Keskusliitto, Aitosuomalaisten Liitto, Etelä-Karjalan Nuorisoseura, Heimojärjestöjen Keskusvaliokunta ja Pohjois-Karjalan Nuorisoseura. (Aamun Koitto 19/1930: 147–148.) Karjala-järjestöistä tärkein oli Karjalan Sivistysseura. Sen toimintaa tarkastelen luvussa 2.6.2.

Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa Raja-Karjala oli muun Suomen kanssa samanarvoinen, samassa asemassa. Nimenmuuton toteutti Suomalaisuuden liitto; liiton toimintaa käsittelen tarkemmin luvussa 2.6.3. Toisen joukkonimenmuuton aikoihin sukunimien kansallistamiseen yritettiin ainakin jossain määrin innostaa myös itärajan takana Vienassa ja Aunuksessa asuvia itäkarjalaisia. Ilmeisesti tuloksettomaksi jääneestä yrityksestä on huomattava, että sitä suunnitteli suomalainen kielentutkija E. V. Ahtia, joka tunnetaan muun muassa Suojärven ja Säämäjärven suursanastojen kerääjänä (Virtaranta 1968: xxxvii).²² Nimenmuutokset ovat olleet osa suomalaistamispolitiikkaa vielä myöhemminkin: jatkosodan vuosina suomalaistettiin Itä-Karjalan paikannimiä ja henkilönnimiä. (Laine 1982: 219–224.)

2.6 Nimenmuutosten rajoitukset ja ohjailu

2.6.1 Sukunimen muuttamista koskevat lait 1920 ja 1934 ja niiden vaikutukset

²¹ Nimenmuuttoasiamiesten määrät eri pitäjissä (suluissa opettajien määrä): Impilahti 22 (9), Salmi 25 (13), Suistamo 19 (9), Suojärvi 26 (13) (Aamun Koitto 19/1930, 147–148).

²² Alkuvuodesta 1935 Karjalan Vapaus -lehdessä julkaistiin E. V. Ahtian kirjoitus ”Karjalaiset sukunimet – hautaan vai kunniaan?”. Kirjoituksessa ei ole nimenmuuttopropagandalle ominaista kansallismielistä kiihkoa. Myöhemmin mm. karjalan kieliopin laatinut Ahtia tunsikin paikallisen murteen ja kulttuurin erittäin hyvin ja esitti oman pienimuotoisen ehdotuksensa nimien kansallistamisesta. Kirjoituksessa Ahtia kertoo, miten mm. venäläiset virkamiehet ovat venäläistäneet ja osittain hävittäneet karjalaisten kansankieliset sukunimet. Hän esittää kaksi luetteloa: noin 150 nimeä kattavan karjalaisten sukunimien luettelon ja toisen luettelon, joka ”sisältää karjalaisia sanoja, joita voisivat sukunimikseen ottaa sellaiset kansamme jäsenet, jotka tahtovat vaihtaa ei-karjalaisen

Ensimmäisen joukkonimenmuuton aikoihin vuonna 1906 Suomen suurruhtinaskunnassa ei tunnettu minkäänlaista sukunimeä koskevaa lakia; tietyt rajoitukset koskivat ainoastaan aatelisnimiä. Kaikilla suomalaisilla ei tuolloin ollut periytyviä sukunimiä vaan heillä oli lisänimiä, jotka eivät periytyneet lapsille. Sukunimiä koskevan lainsäädännön puuttuminen näkyy vuoden 1906 joukkonimenmuuton tuloksissa: joukkonimenmuutolle ovat leimallisia muotinitimet eli nimet, joita useat, jopa kymmenet eri suvut ottivat uudeksi sukunimekseen. Nimenmuuttoa sävytti vuosisadanalun suomalaiskansallinen aate. Moni vuoden 1906 nimensä suomalaistanut perhe sai nimensä aiheen Suomen luonnosta ja muotinitimiksi nousivat esimerkiksi *Aalto, Kallio, Lahti, Laine, Lehto, Vainio*. (Närhi 1996 [1987]: 69, 75–77.)

Suomen ensimmäinen sukunimeä koskeva laki annettiin 23. joulukuuta 1920. Laissa määrättiin, että jokaisella Suomen kansalaisella piti olla sukunimi. Jos sukunimeä ei ollut, se piti ottaa. Nimen piti olla sellainen, jonka pappi saattoi hyväksyä. Jos henkilö, jolla ei ollut sukunimeä, ei ilmoittanut vuoden kuluessa valitsemaansa nimeä, tuli papin merkitä henkilön sukunimeksi ”sen talon, torpan tai muun asumuksen nimi, jota henkilö hallitsee”, tai nimi, jolla henkilö tunnetaan paikkakunnalla. (Laki sukunimestä 1920.) Kaikilla suomalaisilla piti olla sukunimi viimeistään vuoden 1921 lopussa.

Sukunimilaki määräsi ja rajoitti sekä sukunimen ottamista että muuttamista eli seikkoja, jotka ennen lain voimaantuloa olivat olleet jokaisen kansalaisen omassa vallassa. Sukunimensä sai muuttaa kirjallisella maaherralle osoitetulla hakemuksella. Muutoshakemuksen hylkäämiseksi riitti se, että ”on kysymys vähemmän tavallisen sukunimen muuttamisesta sellaiseksi, joka on yleisesti käytännössä”. Hylkäämisperuste oli myös se, että nimi ”tietävästi on toisella suvulla, ellei niin ole, että hakija tai hänen esi-isänsä ovat nimeä aikaisemmin laillisesti käyttäneet ja muutoksen sen vuoksi tai muusta pätevästä syystä harkitaan olevan sallittava”. Laki kielsi myös kielenvastaisen ja sopimattoman nimen ottamisen. Kirjallisen hakemuksen lisäksi laki velvoitti ilmoittamaan hyväksytystä nimenmuutosta virallisissa lehdissä ja jossakin paikallislehdessä. (Laki sukunimestä 1920.)

Sukunimilaki vaikutti nimenvalkintaan heti: ns. muotinitimien kausi loppui sukunimilain voimaantuloon, sillä nimenmuuttajien piti valita nimi, joka ei ollut ollut yleisesti sukunimenä

nimensä karjalaiseksi”. Luettelossa on lähes 300 sanaa, esim. *pedraine, pedäi, peidoine, peldoine, pellas, pelvas, pelvoi, penzoi, pihlaine, pilvine, pitkäine*. (Ahtia 1935: 19–22.)

käytössä aiemmin tai jonka ottamiseen nimenmuuttajalla oli jokin erityinen peruste. Muutos entiseen oli huomattava. Sen lisäksi, että laki rajoitti nimen ottamista ja muuttamista, se myös suojasi nimiä, jotka tiettävästi olivat jollain toisella suvulla. Tämän vuoksi toisinaan saatettiin ottaa nimi, joka oli jo jonkin toisen suvun käytössä. Sukunimilain velvoite muuttaa nimi virallista tietä ja ilmoittaa siitä virallisessa lehdessä vähensi nimenmuutoksia tai piti niiden määrän vähäisenä ainakin joidenkin lain voimaantuloa seuranneiden vuosien aikana (Joukkonimenmuutto 1930: 99; Närhi 1996 [1987]: 67).

Maamme toinen²³ sukunimeä koskeva laki koski nimenomaan nimen muuttamista: lailla haluttiin vilkastuttaa sitä. 5. heinäkuuta 1934 annetun ”Lain nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisessa” mukaan sukunimenmuutoksesta ei tarvinnut ilmoittaa virallisessa lehdessä, maaherran päätöksestä ei saanut periä maksua ja maaherrojen piti ratkaista hakemukset viivytyksittä. Maamme kaksikielisyys otettiin huomioon: laki koski niitä nimenmuutoksia, joissa ”joku tahtoo muuttaa kirkonkirjaan tai siviilirekisteriin merkityn ruotsin- tai vieraskielisen sukunimensä suomenkieliseksi tai vieraskielisen nimensä ruotsinkieliseksi”. Nopeaa menettelyä koskeva laki oli voimassa puolitoista vuotta: heinäkuun 5:nnestä 1934 vuoden 1936 loppuun. (Laki nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisessa 1934.) Sukunimen muuttamisesta tehtiin lain avulla helppoa ja ilmaista, mikä oli tavalliselle kansalle tärkeää. Joukkonimenmuutto saatiin hyvin käyntiin, kun sitä tukivat tehokas organisaatio ja laki.

1930-luvun Raja-Karjalassa sukunimenmuutosten puolesta puhuivat tai asiaa tukivat Suomalaisuuden liitto, erilaiset karjalaisjärjestöt eturivissä Karjalan Sivistysseura, Suomen ortodoksinen kirkko ja sen papisto, joukko kansakoulunopettajia ja muita kouluja käyneitä. Nimenmuutosten tekeminen oli heinäkuun 1934 alusta ilmaista, ja omasta kotipitäjästä värvätty asiamies hoiti paperityöt ja opasti nimen valinnassa.

2.6.2 Iivo Härkönen ja Karjalaisten nimiopas

Nimenmuuttojen järjestäjinä ja innoittajina ovat Suomessa alusta alkaen toimineet erilaiset järjestöt. Niistä voimakkaimmin ja näkyvimmin on toiminut Suomalaisuuden liitto. Erityisesti

²³ Vuonna 1930 voimaan tullut avioliittolaki koski myös sukunimiä; laissa säädettiin, että vaimo saa valita, käyttääkö hän miehensä nimeä vai oman nimensä ja miehensä nimen yhdistelmää (Avioliittolaki 234/1929).

karjalaisten nimenmuuttoihin on vaikuttanut lisäksi yksittäinen henkilö, kirjailija Iivo Härkönen. Härkönen oli näkyvä karjalaisen kulttuurin puolestapuhuja. Hannes Sihvon sanoin hän oli ”samalla kertaa sekä ensimmäinen että myös merkittävin karjalankieliseltä ja ortodoksista uskontoa tunnustavalta alueelta lähtenyt runoilija, joka tiedosti heimoutensa mutta myös vaikutti koko karjalaisen heimon itsetiedostumiseen”. Hänen elämäntehtävänsä oli herättää Suomessa ja Karjalassa tunne, että ne kuuluvat yhteen. (Sihvo 1983: 55.) Sukunimien suomalaistamisasia oli tullut Härköselä tutuksi jo vuosisadan alussa Sortavalan seminaarissa: hän oli kirjoittanut erään sukunimenmuutoksen (*Vasiljev > Laine*) herättämästä kohusta pilkkarunon, jonka vuoksi hän joutui santarmikuulusteluun (Merikoski 1944: 127; Sihvo 1983: 60).

Härkönen kirjoitti ristimä- ja sukunimien kansallistamisesta Karjalan Sivistysseuran lehteen useaan otteeseen, mutta hänen päätyönsä tällä saralla oli Karjalaisten nimiopas, jossa tiivistyvät hänen ajatuksensa rajakarjalaisesta henkilönimistöstä. Oppaan julkaisemisen jälkeen Härkönen ei enää palannut nimien kansallistamisaiheeseen; hänen varsinainen kiinnostuksen kohteensa oli rajantakainen Karjala. (Ks. Virtanen 1983: 235–242.) Kärjistetysti voidaan sanoa, että 1920- ja 1930-luvulla nimenmuutoksia käsittelevien lehtikirjoitusten takana oli joko Karjalan Sivistysseuran sihteeri Iivo Härkönen tai Suomalaisuuden liitto; muut varsinaiset mielipiteiden esittäjät pääsivät esiin vasta myöhemmin. Kirjoittelua leimasivat auktoriteetin eli Suomalaisuuden liiton aktiivinen kantaottavuus ja suoranainen propaganda. Hyvin isänmaallishenkisellä kirjoittelulla pyrittiin ennen kaikkea vaikuttamaan: saamaan suomalaiset muuttamaan vierasperäiset nimensä ja valitsemaan suomenkielisiä nimiä. Esittelen seuraavaksi Härkösen ajatuksia karjalaisten sukunimenmuutoista.

Alkuvuodesta 1927 Iivo Härkönen kirjoitti Karjalan Sivistysseuran Toukomies-lehdessä Suomalaisuuden liitosta ja sen tehtävästä. Härkösen mukaan liitossa oli ehdotettu, että se ottaisi nimien suomalaistamisen esille entistä enemmän. (Härkönen 1927a: 49.)²⁴

Myöhemmin samana vuonna hän mainitsi eräässä toisessa kirjoituksessaan, että Karjalassa on

²⁴ Seuraavana vuonna Toukomiehessä julkaistussa kirjoituksessaan Härkönen paneutuu ristimänimistön suomalaistamiseen. Siinä hän esittää, että karjalaisten tulisi kehittää vanhojen, osittain murteellistenkin karjalankielisten nimien rinnalle uusia karjalankielisiä nimiä, vaikka uskookin, että käytännössä tulevaisuudessa suositaan vain suomen kieleen sopivia karjalankielisiä nimiä ja suomenkielisiä ristimänimiä.

venäjänkielisten nimien ja ”haukkumanimien” sijaan ruvettava ”luomaan ja juurruttamaan oikeita suomalaiskarjalaisia sukunimiä”. (Härkönen 1927b: 68.)

Seuraavana vuonna Härkönen puuttui erääseen Karjalassa havaitsemaansa epäkohtaan: toisin kuin vuosisadan alussa ja Suomen itsenäisyyden alkuaikoina vain harvalla nuorella opettajalla ja papilla oli nyt suomenkielinen sukunimi. Hän piti tärkeänä, että opettajat, jotka olivat kansallisen valistustyön tekijöitä, ilmaisisivat sen myös nimellään. Nimenmuuttoon hän kehotti erityisesti nuorta ortodoksista papistoa: useimpien suvut olivat jo suomalaistuneet ja juurtuneet Karjalaan ja monet olivat suomalais-karjalaista sukua. (Härkönen 1928a: 12.) Härkönen huomasi, että Karjalan nimenmuuttoaasiassa keskeisessä asemassa oli ennen kaikkea ortodoksinen papisto, jonka kannanottoja seuraamalla kansa ilmeisestikin määritteli muun muassa suhteensa venäjän kieleen. Härkönen korosti papiston merkitystä myöhemminkin ja vaati papistoa näyttämään muille esimerkkiä: vuonna 1930 hän esitti, että karjalaisten nimenmuuton eteneminen hitaasti johtui papiston hitaasta toiminnasta; vaikka osa papistosta oli jo muuttanut nimensä, osa vasta harkitsi. Hän hämmästeli myös sitä, että ortodoksisessa Karjalassa asuva sivistyneistö – esimerkiksi kansakoulunopettajat ja virkamiehet – olivat olleet nimenmuuttojen suhteen välinpitämättömiä. Suunnitelmat joukkonimenmuuton järjestämiseksi olivat tuolloin jo pitkällä. (Härkönen 1930a: 33–34.)

Karjalaisten nimiopas heijastelee Härkösen näkemyksiä siitä, millä tavoin karjalaisten nimenmuutto olisi voitu toteuttaa ja millaista uusi karjalainen nimistö olisi voinut olla. Opas poikkeaa Suomalaisuuden liiton toimittamista nimioppaista monella tavalla. Esittelen seuraavaksi lyhyesti kolme suurinta eroa.

Karjalaisten nimiopas koostuu kolmesta osasta: johdannosta ja kahdesta erilaisesta nimiluettelosta. Ensimmäinen ero Suomalaisuuden liiton oppaisiin nähden on se, että Karjalaisten nimioppaassa esitetään mallien avulla, miten karjalaisten venäjänkielisistä nimistä saadaan äänteellisesti mukauttamalla uusia karjalaisia nimiä. Sen mukaan esimerkiksi nimet *Abramoff* ja *Avraamoff* voidaan korvata nimillä *Aapro*, *Aaprola*, *Aprola*, *Auramo*, *Auranto*, *Arpola*, *Apola*, *Aapponen* ja *Aarto*. Ehdotusten joukossa on joitakin jo ennestään käytössä olevia nimiä, sillä tarkoitus ”on osoittaa, minkä suuntaisia uusia, suomalaisia ja karjalaisia nimiä vanhoista venäläisperäisistä nimistä voidaan äänteellisesti ja merkityksellisesti johtaa”. Sen lisäksi, että oppaassa mainittuja venäjänkielisiä sukunimiä on

muodostettu kreikkalais-venäläisen ristimänimistön avulla (esim. rn. *Adrian* > sn. *Adrianoff*), oppaaseen on Salmin kihlakunnan henkikirjoista kerätty alueella käytössä olleita vierasperäisiä nimiä. (Härkönen 1930b: 6–9.) Nimioppaassa esiteltiin siis rajakarjalaisten omia sukunimiä esimerkkeinä käyttäen, mitkä nimet heidän toivottiin muuttavan ja mitä ja millaisia nimiä heidän haluttiin ottavan.

Yksi Karjalaisten nimioppaan esittämistä malleista, nimenmuutto *Pevtsow* > *Petsalo*, on todellisuudessa tehty ennen oppaan laatimista, vuonna 1929. Tätä nimenmuutosta Iivo Härkönen lienee pitänyt erinomaisena esimerkkinä. Sen lisäksi, että hän toivoi kirkonpalvelijoiden kannustavan muita nimenmuuttoon omalla esimerkillään, *Petsalo* – Impilahden alueella toimivan Pitkänrannan kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkkoherra – oli karjalaisten joukkonimenmuutossa innokas Suomalaisuuden liiton asiamies (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 102). *Petsalo* välitti vuonna 1930 ennätyksellisen määrän eli noin 300 henkilön nimenmuutosanomukset (Karjalan Heimo 1931: 119).²⁵

Koska Härkönen oli kotoisin Suistamolta ja hän oli kiertänyt Karjalaa kerätessään kansanrunoutta, hän tunsu alueen paikan- ja henkilönnimistöä ilmeisen laajasti. Arvatenkin sen perusteella hän ei hyväksynyt Karjalaisten nimioppaaseen lainkaan leksikaalisesti kaksiosaisia sukunimiä. Tämä on toinen suuri huomattava ero Suomalaisuuden liiton oppaisiin nähden. Härkösen näkemyksen mukaan uusia, kansallisia sukunimiä olisivat olleet muun muassa seuraavat *L*-alkuiset nimet: *Laari, Laarinen, Laasarila, Laasarinen, Laippa, Lari, Larikka, Larila, Larilainen, Lastonen, Latvus, Lautsala, Lautsamo, Lauttamo, Lavela, Lavinen, Lavonen, Lehvonen, Leimonen, Lemetti, Lemi, Lemo, Lemonen, Lemmetyinen, Lemminkäinen*. (Härkönen 1930b: 6, 29.) Härkönen suosi erityisesti *-nen*-loppuisia nimiehdotuksia.

Kolmas ero Karjalaisten nimioppaan ja muiden 1930-luvulla julkaistujen nimioppaiden välillä on se, että Karjalaisten nimiopas oli yhden henkilön, laatijansa Iivo Härkösen oma teos, jolla hän yritti vaikuttaa nimenmuuttoon ja sen suuntaan. Karjalaisten nimioppaan esipuheessa Härkönen esittelee lukijalleen – ensisijaisesti nimenmuuttoa harkitsevalle rajakarjalaiselle –, miten karjalaisten oma kansallinen nimistö on joutunut väistymään venäläisen ja kreikkalais-

²⁵ Muita ”erityisen innokkaiksi” mainittuja asiamiehiä olivat muun muassa Sortavalan suojeluskuntapiirin valistusohjaaja Valde Näsi, mantsinsaarelainen majakkavartija Mikko Kudretsov-Sare, Raudun kr.kat. seurakunnan kirkkoherra Sidonskij-Rajamo, opettaja Klaudia Niikko Sortavalasta ja opettaja Pekka Ruotsi Salmista (Karjalan Heimo 1931: 119).

katolisen nimistön tieltä ja miten karjalaisen nimistön kansallistuttaminen on Raja-Karjalassa edennyt. Viitatessaan Vienan Karjalaisten Liiton lehteen Karjalaisten Pakinat ja liiton työtä jatkaneen Karjalan Sivistysseuran Karjalaisten Sanomiin, Toukomies-lehteen ja vuoden 1929 vuosikokoukseen Härkönen ei mainitse, kuka tai ketkä sukunimien suomalaistuttamis- ja karjalaistuttamisasiaa pitivät esillä. Käytännössä hänen itsensä lisäksi toiminnassa oli ollut mukana vain joitakuita suomalaisuusmiehiä.

Iivo Härkönen, Sortavalan seminaarin käynyt kansakoulunopettaja, oli kirjailija, kansanrunouden kerääjä ja toimittaja. Hänen Karjalaa käsittelevä tuotantonsa sisältää muun muassa runoja, kuvauksia, tarinoita, näytelmiä ja puheita, ja lukuisissa lehtikirjoituksissaan hän käsitteli karjalaisten historiaa ja kansanperinnettä ja -runoutta, Vienan Karjalan asemaa ja tulevaisuutta. Härkösenlle Karjala ei ollut ainoa aihe; hän kirjoitti lisäksi myös paljon kirjallisuusarvosteluja ja katsauksia. (Virtanen 1983: 219–242.) Tästä huolimatta Härkönen ei ollut tutkija eikä kielitieteilijä. Ehkä sen vuoksi Karjalaisten nimioppaassa on tiettyjä epäjohdonmukaisuuksia. Karjalaisten nimioppaassa mainitaan venäjänkielisten sukunimien rinnalla Härkösen sanoin ”joku vierasperäinen kansanväännynnäinen” (Härkönen 1930b: 6). Tällaisilla nimillä Härkönen tarkoittaa tiettyjä karjalankielisiä nimiä; osa niistä pohjaa lisänimeen, esimerkiksi nimet *Balbashu*, *Boljo*, *Bomba*, *Botska*, *Havanskoi*, *Lipitsä*, *Ljokkoi*, *Smura*, *Torgatsu*, osa on samanasuisia karjalaisten ristimänimien kanssa, esimerkiksi *Griissoi*, *Herssoi*, *Hodju*, *Jersoi*, *Jestoi*, *Jetsoi*, *Jetsu*. Härkönen mainitsee myös muun muassa nimet *Koverskoi* ja *Padatsu*. (Mts. 11–20; ks. Nissilä 1976: 58, 62, 65, 74–75.) Käsittelen tällaisia nimiä luvussa 3.

Oppaan esipuheessa Härkönen tuo esille näkemyksensä, että karjalaisilla olisi ollut ennen sukunimet. ”Vanhat sukunimet, joita karjalaisillakin tiedetään muinoin olleen käytännössä ja joista joitakuita jälkiä luonnollisesti on jäänyt ja osittain takaisin palautunut käytäntöön (tai säilynyt n. s. haukkumaniminä), olivat aikojen kuluessa häipyneet melkein kokonaan pois virallisesta käytännöstä, ja puhtaista kansanmiehistä tuli pelkkiä -offeja, -jeffejä j. n. e. tai varsinaisista venäläissanoista johdetuilla sukunimillä varustettuja.” (Härkönen 1930b: 3).²⁶

²⁶ Suomalaisuuden liiton aikakauskirjassa karjalaisten sukunimiä kuvataan kiinnostavalla tavalla: ”Ryssillähän ei sukunimiä ole koskaan ollut, poika on käynyt isänsä nimellä. Sama menetelmä täytyi tietysti pakoittaa karjalaisillekin, vaikka heillä lieene ainakin rajoitetussa määrin ollut kansalliset sukunimet käytännössään. Kaikkien oikeauskoisten piti olla venäläiseen malliin -noffeja ja -jeffejä, ja olivatkin, kun venäläinen papisto aikansa oli ahertanut. Harvassa säilyi joku vanha kansallinen nimi tai hyvien naapurien keksimä pilkkanimi

Siitä syystä, että Härkönen ei nähdäkseni tuntenut rajakarjalaista henkilönnimistöä perusteellisesti, hän antoi ristiriitaisia viestejä: venäjänkielisten nimien lisäksi hän esitti muutettaviksi karjalankielisiä ristimänimipohjaisia nimiä, joita hän itse piti ”vierasperäisinä kansanväännönnäisinä”. Härkösen päätavoite oli silti, että rajakarjalaiset muuttaisivat ”venäläisperäiset” nimensä ja ottaisivat niiden tilalle uusia nimiä: ”suomalaisia”, ”karjalaisia”, ”karjalaissävyisiä” tai ”puhtaasti suomalaisia nimiä” (mts. 6, 8).²⁷ Pidän mahdollisena, että Härkösen ohjeistus on ollut omiaan vauhdittamaan prosessia, jossa rajakarjalaiset ovat muuttaneet venäjänkielisten nimien lisäksi karjalankielisiä nimiä ja valinneet tilalle selvästi suomalaisia nimiä. Otan Karjalaisten nimioppaan esille myöhemmin tarkastellessani aineistoni vanhoja nimiä (luku 3) sekä nimenvalintaa (luku 4.1).

2.6.3 Suomalaisuuden liiton toiminta

Nimenmuuttoaasia Suomessa ovat ajaneet erilaiset järjestöt, joiden rooli on vaihdellut. Niistä esimerkiksi Akateeminen Karjala-Seura järjesti pienen joukon sukunimenmuuttoa 1920-luvulla, mutta karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 se oli mukana vain nimellisesti (ks. Härkönen 1930b: 5); Karjala-seuroista näkyvintä oli tuolloin Karjalan Sivistysseuran työ. Vuoden 1906 joukkonimenmuutosta vastasivat Kotikielen Seura, Suomalainen Nuija ja Ylioppilasten Keskusteluseura. Samana vuonna perustettiin Suomalaisuuden liitto. (Paikkala 2004: 511; 2006: 8.) Nimenmuutot ovat aina olleet näkyvä osa Suomalaisuuden liiton toimintaa. Esittelen tässä seuraavaksi lyhyesti, miten Suomalaisuuden liitto on vaikuttanut karjalaisten nimenmuutoksiin.

Edellä olen selvittänyt, millainen osuus Suomalaisuuden liitolla oli karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930. Vuoden 1906 joukkonimenmuutto ja karjalaisten joukkonimenmuutto eivät vielä täysin tyydyttäneet nimien kansallistamisasiaa korostanutta liittoa. Jo vuoden 1933 keväällä liitto suunnitteli ylioppilaiden joukkonimenmuuttoa, ”koska viime vuodet olivat osoittaneet, että kansallinen mieliala oli juuri ylioppilaiden keskuudessa

sukunimenä.” (–) (Suomalainen Suomi 1930: 98; kursiivi minun.) – Ajatus siitä, että kaikilla suomalaisilla olisi muinoin ollut sukunimet, on esitetty usein, etenkin 1800-luvulla (ks. Paikkala 2004: 36, 631).

²⁷ Suomen kreikkalaiskatolisen kirkon käyttämää ristimänimistöä Härkönen käsitteli useassa kirjoituksessaan (1927, 1928), ja Karjalaisten nimioppaassa hän esitteli kehittelemänsä ristimänimistön (Härkönen 1930: 4). Karjalaisten joukkonimenmuuton aikoihin Aamun Koitossa kerrottiin kirkollishallituksen välittäneen ristimänimistön kansallistamiskysymyksen kolmijäseniselle toimikunnalle (Aamun Koitto 30–31/1930: 245). Joukkomuuton jälkeen ristimänimiasiasta kirjoitti Aamun Koitossa myös A. Ryttyläinen (Aamun Koitto 3/1933:

kaikkein herkintä”. Koska joukkomuutto ei tuolloin ottanut onnistuakseen, liitossa alettiin kaavoilla koko maata käsittävää suurnimenmuuttoa vuosiksi 1935 ja 1936. Se, että suurmuuttoa varten tarvittaisiin lainmuutos, ymmärrettiin jo varhaisessa vaiheessa. (Suomalainen Suomi 1934: 115.)

Seuraavana vuonna 1934, kun Suomalaisuuden liiton puheenjohtajan, kansanedustaja V. A. Heiskasen lakialoite hyväksyttiin, liitto aloitti nimenmuuton valmistelut. Vuoden alussa tilattiin maisteri Eino Suovalta uusi sukunimiopas ja seuraava saatiin valmiiksi jo syksyksi. Jotta olisi tiedetty, missä pitäjissä oli minkäkin verran vierasperäisten nimien kantajia, liitto pyysi apua ylioppilasosakunnilta. Yhteistyön tuloksena liitto sai yli 300:sta Suomen pitäjästä nimiluettelon, joka oli koottu kirkonkirjojen ja henkikirjojen tietojen perusteella ja josta kävivät ilmi pitäjässä vuonna 1934 asuneet ”muukalaisnimiset” henkilöt. Tämän jälkeen lähetettiin pitäjästä pitäjään kiertelemään nimenmuuttosihteeri, jonka tehtävänä oli järjestellä asiamiesverkosto. Sihteerin vastuulle jäivät Karjala, Kannas, Savo, Satakunta ja Keski-Suomi – maan muissa osissa asiamiesverkon luomisesta pitivät huolen muun muassa ylioppilaskunnat tai se hoidettiin kirjeitse. Sen lisäksi, että asiamiehille jaettiin nimioppaita ja nimenmuuttolomakkeita, heille annettiin tarkat toimintaohjeet sekä Linnankosken vuonna 1906 laatima nimenmuuttojulistus. Nimenmuutosta tiedotettiin tehokkaasti: liitosta lähtetyt kirjoitukset saivat runsaasti palstatilaa koko maan lehdistössä, ja Suomen Yleisradio lähetti nimenmuuttojulistuksen joitakin kertoja. Nimenmuuttoasiaa ajamaan liitto tilasi jopa lyhyen näytelmän, joka sopi nuorisoseuranäyttämöiden esitettäväksi. (Suomalainen Suomi 1935: 119–120.)

Suomalaisuuden liiton organisaatioon kuului Helsingissä sijaitsevan toimiston väen lisäksi kooltaan tarpeen mukaan vaihteleva asiamiesjoukko; asiamiehiä liitto hankki jo karjalaisten joukkonimenmuuttoa varten (mm. Aamun Koitto 19/1930). Tiheän asiamiesverkon – vuoden 1934 lopussa koko maahan noin 1 500 asiamiestä – liitto sai luotua ennen kuin nimenmuutto alkoi. Myös muiden yksityishenkilöiden apu oli tarpeen: heidän antamallaan lahjoituksilla maksettiin osa varattomien nimenmuutoista. Taloudellisiin tukijoihin kuuluivat myös Karjalainen osakunta, Kansallis-Osake-Pankki, Itä-Karjalan Komitea ja Aitosuomalaisten liitto (Suomen Heimo 18/1931: 119). Valtio ja kunnat eivät suoranaisesti osallistuneet

19–20), ja samana vuonna julkaistiin ”Ehdotus ristimänimien suomalaistuttamiseksi” (Aamun Koitto 8/1933). Käytännössä ristimänimistö suomalaistui vähitellen.

nimenmuuttoon, mutta ne tukivat sitä: lainmuutoksen hyväksymisen lisäksi valtio myönsi useana vuonna avustuksen sukunimioppaiden julkaisuun ja antoi alennuksia nimenmuuttomaksuista, ja suuri joukko kunnista myönsi avustuksia vähävaraisten nimenmuutoksista syntyneisiin kustannuksiin (Suomalainen Suomi 1934: 116, Suomalainen Suomi 1935: 119–120).

Suomalaisuuden liiton vuonna 1934 asiamiehilleen jakamasta vihkosesta käy ilmi, miten liitto ohjasi nimenmuuttotoimintaa ja neuvoi asiamiehkseen ryhtyneitä kansalaisia. Asiamiesten saamaan materiaaliin kuului kopio liiton hankkimasta luettelosta, josta kävivät ilmi kunkin pitäjän vierasnimiset henkilöt: asiamiesten kuului käydä esittelemässä asiaa jokaiselle vierasnimiselle ja ”auttamassa asian saattamista päätökseen”. Asiamiesten tuli myös mahdollisesti saada paikallisiin lehtiin ”paikkakunnalla arvonantoa nauttivien henkilöiden allekirjoittamia nimenmuutoskehoituksia”. Ohjeissa kerrottiin myös, että Suomalaisuuden liitto harjoittaisi samanaikaisesti ”mahdollisimman laajaa sanomalehtipropagandaa”. Asiamiesten saamassa aineistossa keskeisin oli sukunimiopas, jota jokainen asiamies sai maksutta yhden kappaleen ja jota asiamiehet saattoivat myydä nimervalitsijoille. (Ohjeita 1934: 1–2.) Nimenmuuttoasiamiehinä Raja-Karjalassa toimivat ilmeisesti samat henkilöt kuin karjalaisten joukkonimenmuutossa.

1900-luvun nimenmuuttotoiminnassa ovat näkyvässä asemassa olleet erilaiset sukunimioppaat, joiden keskeinen julkaisija Suomalaisuuden liitto on ollut. Liiton ensimmäinen nimiopas laadittiin vuonna 1907, ja seuraavat oppaat ilmestyivät vuosina 1930, 1934, 1935, 1936, 1942, 1952 ja 1962. (Närhi 1996: 34–35.) Oppaita on julkaistu myös vuosina 1974, 1980, 1984 ja 1994. Ne ovat nimiehdotuksia sisältäviä kirjasia, joista nimenmuutosta suunnittelevat ovat – niin halutessaan – voineet valita itselleen nimen; minkäänlaista pakkoa niiden käyttöön ei ole ollut. Oppaat ovat olleet nimenmuuttojen järjestäjien tarjoamia kirjallisia nimenvallinnan apuvälineitä ja ohjeistoja, minkä perusteella ne ovat olleet ilmeisen tarpeellisia ja niitä on käytetty. Olen osoittanut (1998), että oppaita on käytetty Raja-Karjalassa ahkerasti; tarkastelen niiden käyttöä luvussa 4.1.

Nimioppaiden toimittamisen ja nimenmuutosanomusten välittämisen lisäksi liitto vastasi yksityiskohtaisiin kyselyihin, joilla nimenmuuttajat selvittivät, oliko tiettyjä sukunimiä mahdollista ottaa. Asiakkaansa Suomalaisuuden liitto hankki lehti-ilmoituksilla, ja

nimenmuutto-ohjeita ja nimioppaita se toimitti postitse. Posti kulki Helsingin ja Raja-Karjalankin välillä: esimerkiksi 6. lokakuuta 1933 itäkarjalainen Maria Batskonen kirjoitti liittoon ja tiedusteli, ovatko hänen nimiehdotuksensa ”vapaita”, ja kertoi oman sukunimensä olevan ”monen suomalaisen mielestä vaikeanlainen lausua ja kirjoittaa” (SL: Kirjeistö 1933). Huomattava on, että moni nimenmuutosta harkitseva mainitsi tiedustelussaan useita, jopa kymmenen nimeä, joista oli aikeissa valita itselleen uuden sukunimen.

Suomalaisuuden liitto toimi aina yhteisönä: 1930-luvun nimenmuuttotoiminnasta on vaikea osoittaa yhtään yksittäistä liiton jäsentä tai työntekijää, joka olisi ollut muita enemmän vastuussa nimenmuutoista. Myöskin sukunimioppaat julkaistiin pelkästään liiton nimellä; niihin on merkitty ainoastaan esipuheen kirjoittajan nimi.

Vuonna 1935 maamme eri sanomalehdissä julkaistiin runsaasti käynnissä olevaan joukkonimenmuuttoon liittyviä kirjoituksia. Osa teksteistä on ns. kiertoartikkeleita, joista suuri osa on lähtöisin Suomalaisuuden liiton toimistosta (Suomalainen Suomi 1935: 120). Eri puolilla maata ilmestyvissä sanomalehdissä kerrottiin, miten nimenmuutto edistyi lehden levikkialueella, miten paljon siellä esiintyi vierasperäisiä nimiä ja miten suuri osuus niistä oli kulloinkin suomalaistettu; toisinaan saatettiin jopa julkaista luetteloita niistä paikkakuntalaisista, joilla vielä oli vieraskielinen nimi. Elokuun alussa eräässä kirjoituksessa mainittiin, että Suojärvellä, Salmissa ja Suistamolla ”nimenmuutto on ollut hyvin innokasta. Yli 300 henkilöä luopui venäläisperäisestä nimestään.” (Uusi Suomi 8.8.1935.) Syyskuussa *Karjala*-lehdessä ilmoitettiin, että Suojärvellä 21,6 prosenttia ja Suistamolla 44,5 prosenttia vierasperäisistä nimistä oli muutettu (Karjala 13.9.1935). Nimenmuutosta raportoitiin kuin jonkinlaisesta kilpailusta erilaisten tilastotietojen avulla: vuoden 1935 lopussa todettiin, että Salmi ylsi 407 nimenmuutoksella koko maan ”kymmenen parhaan” maaseutupitäjän joukkoon (Suomalainen Suomi 1936: 130).

Lehdissä kerrottiin myös nimenmuuton aikataulusta ja tavoitteesta: esimerkiksi miten monen suomalaisen odotetaan muuttavan nimensä ja milloin nimensä muuttaneiden luettelo julkaistaan. Liitosta saatujen tilastotietojen lisäksi lehtikirjoituksissa oli liiton nimenmuuttotoimiston työntekijöiden antamia lausuntoja, jotka saattoivat koskea esimerkiksi nimimuotia ja mahdollisia nimenmuuttoon liittyviä ongelmia. (Ks. esim. Karjala 18.11.1935.) Kaikkiaan jo pelkkä lehtikirjoittelu osoittaa, että Suomalaisuuden liitto harjoitti hyvin

aktiivista propagandaa koko maassa. Maamme ruotsinkielisissä lehdissä toimintaa paheksuttiin ja pidettiin kansan kiihottamisena: (--) ”den gamla arsenalen av argument har dragits fram och en ivrig agitation för saken har satts i gång” (esim. Viborgs Nyheter 17.12.1935). Kritiikkiä esittivät myös eri sanomalehtien kolumnistit ja pakinoitsijat. Heidän mielipiteitään tuon esille luvussa 6.

2.7 Yhteenvetoa

Omassa väitöskirjatutkimuksessaan Sirkka Paikkala on tarkastellut sukunimikäsityksen omaksumista sosiaalisen diffuusion teorian avulla. Teorian on kehittänyt viestintäsosiologi Everett M. Rogers (1983). Paikkalan mukaan uudenlaisen sukunimikäsityksen omaksuminen oli yhden innovaation sijaan pikemminkin useiden innovaatioiden sarja, ja tapahtumasarjan lopputulos on se, että vuonna 1920 Suomessa säädettiin laki sukunimestä. Sosiaalisen diffuusion teoria luokittelee yhteiskunnallisia toimijoita sen mukaan, miten he suhtautuvat innovaatioon ja edesauttavat sen toteutumista. Sen jälkeen, kun innovaatio on pantu alulle (alkuunpanijat eli mielipidejohtajat), se pannaan toimeen (toimeenpanijat) ja toteutetaan (muutosagentit ja muutosavustajat). Innovaatiota levitetään lisäksi viestintäkanavien (mm. sanomalehdet) kautta. Paikkalan tutkimuksessa sukunimi-innovaation mielipidejohtajia ovat muun muassa 1800-luvun johtavat kielimiehet, muutosagentteja muun muassa tietyt paikallislehtien toimittajat, muutoksen toteuttajia ja välittäjiä toimittajat, papit, opettajat ja ylioppilaat sekä työnjohtajat ja jonkinlaisia muutosavustajia muun muassa kauppiaat ja talonpojat, jotka ovat aktiivisia, seuraavat aikaansa ja ovat omassa yhteisössään siksi erityisen arvostettuja. (Paikkala 2004: 51–52, 589–590, 593, 598.)

Omassa tutkimuksessani on nähtävissä, että 1900-luvun alun Raja-Karjalassa sukunimien suomalaistamisaate ei edennyt lainkaan tai se eteni hyvin hitaasti. Nimenmuutto ja toimintaan ryhtyminen olivat laajamittaisesti mahdollisia vasta sitten, kun alueella suuntauduttiin Aunuksen Karjalan sijaan Suomeen päin ja sukunimikäsitys oli ehtinyt vakiintua. Suomalaisuuden korostamiseen Raja-Karjalassa suhtauduttiin itsenäisyyden ajan alussa monella eri tavalla. Väitöskirjatutkimuksessaan, jossa selvitetään salmilaisten etnisen identiteetin aineksia haastattelujen avulla, Kaija Heikkinen (1989) on tarkastellut muun muassa sitä, miten Salmissa on suhtauduttu Suomen itsenäistymistä seuranneeseen kulttuurin ja erityisesti kreikkalaiskatolisen kirkon suomalaistamiseen ja suomalaistumiseen. Sen

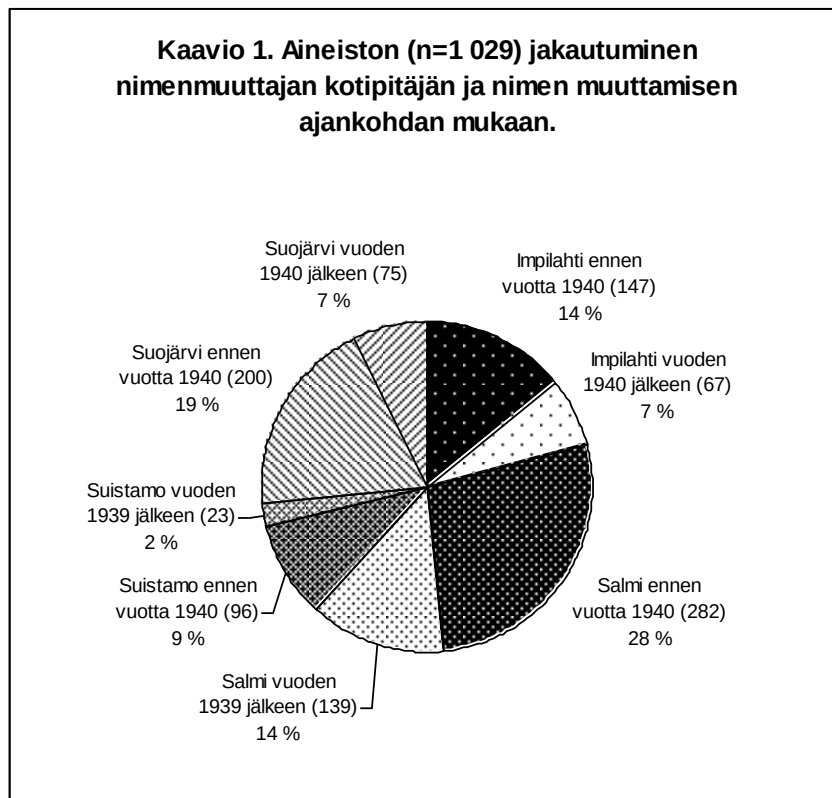
lisäksi, että muutos sai Salmissa niin kannattajia kuin vastustajia, Heikkinen toteaa, että osa väestöstä suhtautui muutoksiin välinpitämättömästi tai hyväksyi ne niitä kyseenalaistamatta. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostava on Heikkisen aktiivisuomalaistajiksi kutsuma ryhmä: ryhmään, joka oli jäsenmäärältään pieni ja koostui muutamasta suvusta, kuului ”Salmin yhteiskunnallisen ja talouselämän kannalta huomattavia henkilöitä”. Osa ryhmän jäsenistä pyrki suomalaistumaan kaikin tavoin: ”Suomen kieli pyrittiin omaksumaan mahdollisimman hyvin, ortodoksinen uskonto saatettiin vaihtaa luterilaisuuteen” (--) ”vanhat karjalais-venäläiset etu- ja sukunimet saatettiin muuttaa suomalaisiksi ja osallistuttiin muihin toimenpiteisiin, jotka vaikuttivat karjalaisen kulttuurin integroimiseksi yleissuomalaiseen kulttuuriin”. Heikkinen on huomauttanut, että ryhmän käytös enteili myös prosessia, joka puhkesi siirtokarjalaisuuden aikana. (Heikkinen 1989: 184–185.) Heikkisen määrittelemä aktiivisuomalaistajien ryhmä on ollut selvä sukunimien suomalaistajien etujoukko, jonka nimenmuutoksia en ole kuitenkaan pystynyt jäljittämään.

1920-luvun lopulla ajatuksen rajakarjalaisilla olevien venäläisten sukunimien suomalaistamisesta otti ensimmäisenä esille Suomalaisuuden liitto, ja sitä alkoi tukea Karjalan Sivistysseura. Ajatus eteni Helsingistä nimenmuuttosihteerin ja tämän värväämien nimenmuuttoasiamiesten avulla Raja-Karjalaan. Keskeisessä asemassa nimenmuuttoaatteen levittämisessä olivat ortodoksipapisto, opettajat ja kauppiaat, joista moni jopa toimi Suomalaisuuden liiton nimenmuuttoasiamiehenä. Ratkaisevaa oli se, miten rajakarjalainen oppineisto ja ns. hyvälistö (*hyväl’isto* ’rikkaat, herraskaiset’; KKS) suhtautui sukunimien suomalaistamiseen: jos ne olisivat suhtautuneet nimenmuutoksiin välinpitämättömästi, nimenmuutoksia olisi tehty huomattavasti vähemmän, ja jos ne olisivat asettuneet vastarintaan, nimenmuuttotoiminta olisi pysähtynyt. Kuten Kaija Heikkisen tutkimuksesta käy ilmi, rajakarjalaisen nimistön suomalaistaminen oli alkanut yhteiskunnan ylimmissä kerroksissa jo itsenäisyyden ajan alussa (Heikkinen 1989: 184–185).

3 VIEROTUT NIMITYYPIT JA MUUTETUT NIMET

3.1 Nimenmuutosten määrät ja jakautuminen

Raja-Karjalassa vierasperäisten nimien osuus sukunimistä vaihteli koko 1800- ja 1900-luvun pitäjittäin. Eniten vierasnimisiä oli Salmissa, vähiten Suistamolla ja Impilahdella eli pitäjissä, joissa asui suhteellisen paljon luterilaisia (luku 2.1). Myös innokkuus nimenmuutoksiin on voinut vaihdella. Näiden seikkojen vuoksi eri pitäjissä tehtyjen nimenmuutosten määrät vaihtelevat huomattavasti myös aineistossani. Eniten – 42 prosenttia – aineistossani on Salmista lähtöisin olevien nimenmuutoksia. Niistä kaksi kolmasosaa on tehty ennen vuotta 1940. Toiseksi eniten on suojärveläisten tekemiä nimenmuutoksia, joista samoin noin kaksi kolmasosaa on talvisotaa edeltävältä ajalta. Yhdessä salmilaisten ja suojärveläisten nimenmuutokset kattavat aineistostani lähes 70 prosenttia. Aineistostani on vähiten – vain 11 prosenttia – suistamolaisten nimenmuutoksia. Myös impilahtelaisten nimenmuutosten osuus on suhteellisen pieni, yhteensä noin 20 prosenttia. Aineistoni jakautuminen nimenmuuttajan kotipitäjän sekä nimenmuutoksen ajankohdan mukaan käy ilmi kaaviosta 1. Samaan kaavioon olen merkinnyt myös nimenmuutosten tarkat määrät (suluissa).

Tarkastelen vielä, miten nimenmuuttojen määrä on vaihdellut tutkimusalueellani kahdessa 1930-luvun joukkonimenmuutossa. Vuonna 1930 toimeen pantu karjalaisten joukkonimenmuutto, jonka tulokset ilmoitettiin seurakunnittain, oli ennen kaikkea ortodoksien nimenmuutto, olihan sen lähtökohtakin se, että karjalaisilla olevat venäjänkieliset nimet suomalaistettaisiin. Impilahdella, missä evankelisluterilaisia oli suhteessa enemmän kuin muissa tutkimusalueen pitäjissä, kreikkalaiskatolisista seurakunnista ilmoitettiin 68 nimenmuutosta, evankelisluterilaisesta vain kuusi. Suojärvellä toimineista Suojärven ja Annantehtaan kreikkalaiskatolisista seurakunnista ilmoitettiin yhteensä 39 nimenmuutosta ja Suojärven evankelisluterilaisesta seurakunnasta viisi. Joukkonimenmuuton painopiste oli Raja-Karjalassa eli tämän tutkimuksen kohteena olevalla alueella, ja muualla Karjalassa nimenmuutto oli vähäistä: esimerkiksi Viipurin kaupungista – sekä kreikkalaiskatolisesta että evankelis-luterilaisesta seurakunnasta – ilmoitettiin yhteensä vain seitsemän nimenmuutosta. Määrällisesti eniten nimiä karjalaisten joukkonimenmuutossa muutettiin Suojärvellä, Suistamolla, Salmissa ja Salmiin kuuluvassa Mantsinsaassa. Paljon nimiä muutettiin myös Sortavalassa ja Pitkänrannan seurakunnassa, johon kuuluivat Impilahden lisäksi Salmin länsiosan kylät Ala- ja Ylä-Uuksu.

Raja-Karjalan eri pitäjissä innokkuus osallistua kahteen 1930-luvun joukkonimenmuuttoon vaihteli. Tarkastelemistani pitäjistä kolmessa nimiä muutettiin enemmän karjalaisten joukkonimenmuutossa kuin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Suojärvellä tehtiin vuonna 1930 huomattavasti vähemmän nimenmuutoksia kuin naapuripitäjissä mutta vuoden 1935 joukkonimenmuutossa enemmän kuin muissa tutkimuspitäjissä: määrä oli lähes puolet koko Raja-Karjalassa tehdyistä nimenmuutoksista ja yli kolme kertaa suurempi kuin vuonna 1930. Nimenmuutosten keskittyminen tiettyyn ajankohtaan kertonee nimenmuuttoasiamiesten vaihtelevasta aktiivisuudesta. Suojärvellä vuonna 1935 tehtyjen nimenmuutosten suurta määrää selittää myös se, että tuolloin siellä osallistui nimenmuuttoon myös suuri joukko muualta Suomesta muuttanutta työväestöä, jolla oli muun muassa ruotsinkielisiä nimiä. Kahdessa 1930-luvun joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani tehtyjen nimenmuutosten määrät käyvät ilmi taulukosta 3.

Taulukko 2. Kahdessa joukkonimenmuutossa tutkimusalueella tehtyjen nimenmuutosten määrät pitäjittäin.

Seurakunta	1930	1930 ²⁸ pitäjässä yhteensä	%-osuus tutkimus- alueella tehdyistä nimen- muutoista	1935 ²⁹ pitäjässä yhteensä	%-osuus tutkimus- alueella tehdyistä nimen- muutoista	Yhteensä
Suojärvi, kr.kat.	20	43	15	140	47	183
Suojärvi, ev.-lut.	4					
Annantehtas, kr.kat. (Suojärvi)	19					
Salmi, kr.kat.	83	141	49	86	29	227
Mantsinsaari, kr.kat. (Salmi)	41					
Pitkänranta, kr.kat. (Salmin Ylä- ja Ala- Uuksussa asuvat)	17					
Suistamo, kr.kat.	49	51	18	35	12	86
Soanlahti, ev.-lut. (Suistamolla asuvat)	2					
Kitelä, kr.kat. (Impilahti)	10	55	19	40	13	95
Pitkänranta, kr.kat. (Impilahti)	41					
Suistamo, kr.kat. (Impilahden Kokkoselässä asuvat)	1					
Impilahti, ev.-lut.	3					
		290	100 %	301	100 %	591

Kahdessa 1930-luvun joukkonimenmuutossa nimensä muuttaneiden henkilöiden nimet julkistettiin pian nimenmuuton päättymisen jälkeen. Nimiä muutettiin sosiaaliluokasta riippumatta: tutkimusalueellani nimensä muuttaneet ovat pääosin talollisia, maanviljelijöitä, työmiehiä mutta joukossa on myös kirkonmiehiä, kauppiaita, sotilashenkilöitä ja muita eri alojen ammattilaisia. Sen sijaan ikä saattoi vaikuttaa siihen, miten nimenmuutoksiin suhtauduttiin. Nimenmuutosluetteloja ja vielä esimerkiksi vuoden 1944 henkikirjaa silmäillessään huomaa, että osa vanhemmasta väestä säilytti venäjänkielisen nimensä, vaikka

²⁸ Seuraavat nimenmuutokset on tehty kahdessa eri seurakunnassa ja laskettu vain viimeksi mainittuun: *Sidoroff* > *Summala* (Suojärven ev.-lut. srk. ja Annantehtaan kr.kat. srk.); *Ljokkoi* > *Liinamo* (Impilahden ev.-lut. srk. ja Kitelän kr.kat. srk.); *Sotikoff* > *Ensola* (Impilahden ev.-lut. srk. ja Suistamon kr.kat. srk.).

²⁹ Seuraavat nimenmuutokset on tehty tutkimusalueellani kahdessa eri pitäjässä ja laskettu vain viimeksi mainittuun: *Saveljev* > *Sareikko* (Suojärvi ja Suistamo); *Johansson* > *Johima* (Suojärvi ja Impilahti); *Grönberg* > *Vihervuori* (Suistamo ja Impilahti); *Siilin* > *Siltasuo* (Suojärvi ja Salmi).

muu perhe muutti nimensä; vuoden 1930 nimenmuutossa jotkut vanhemmat ilmoittivat alaikäisten lastensa nimenmuutoksesta näiden puolesta. Siitä, mitä rajakarjalaiset ajattelivat nimenmuutoksista, on vain hajanaisia tietoja: tiedossa on, että ainakin osa vanhemmasta väestä paheksui nimen muuttamista ja ivasi uusia nimiä; heille vanha nimi, vaikka venäläinen, kelpasi hyvin (mm. SKS KRA: Pehkoranta 1968: 1420). Nimenmuutoksiin suhtautumisen vaihtelemista olen sivunnut jo edellä (luku 2.7). Palaan siihen vielä luvussa 3.7.

Rajakarjalaisten nimenmuuttajien määrä käy toisaalta ilmi nimenmuutosilmoituksista ja -luetteloista, mutta todellinen määrä jää ainakin toistaiseksi arvioiden varaan. Taulukosta 4 ilmenevät 1930-luvun kahdessa joukkonimenmuutossa Raja-Karjalassa nimensä muuttaneiden lehdissä ja luetteloissa ilmoitetut määrät.

Taulukko 3. Kahdessa joukkonimenmuutossa nimensä tutkimusalueella muuttaneiden määrät nimenmuutosluetteloiden mukaan.

Pitäjä	1930	1935	Yhteensä
Suojärvi	204	337	541
Salmi	675	301	976
Suistamo	198	111	309
Impilahti	292	111	403
Yhteensä	1 369	860	2 229

Vuoden 1935 joukkonimenmuuton jälkeen julkaistuissa nimenmuuttoluetteloissa silmään pistävän monen Raja-Karjalassa tehdyn nimenmuutoksen mainitaan koskevan yhtä tai kahta henkilöä, ja joskus taas nimenmuuttoilmoituksessa nimenmuutoksen on kerrottu koskevan koko perhettä mainitsematta perheenjäsenten määrää. Karjala-lehdessä julkaistiin 13.9.1935 tieto, jonka mukaan Suojärvellä oli nimensä joukkonimenmuutossa siihen mennessä muuttanut 869 henkilöä, joka oli 21,6 prosenttia vierasperäisen nimen kantajista, ja Suistamolla 200 henkilöä, joka oli 44,5 prosenttia pitäjässä asuvista vierasnimisistä. Annetut tiedot nimenmuuttajien määristä ovat selvästi suurempia kuin nimenmuutosluetteloon on merkitty; syyskuussa 1935 nimenmuutosten lopulliset määrät eivät ole olleet vielä selvillä. Varman tiedon nimenmuuttajien määristä saisi ilmeisesti ainoastaan alkuperäisistä nimenmuutoslomakkeista. Lomakkeita, jotka alun perin toimitettiin Viipurin lääninkansliaan,

säilytetään nykyään Viipurin arkistossa (Hämynen 2008). Myös myöhemmin, esimerkiksi 1940-luvulla, nimenmuutosilmoituksiin on toisinaan merkitty, että uuden nimen ottaa mainittu henkilö perheineen; kaikkien perheenjäsenten määrä ja nimet kävisivät ilmi esimerkiksi henkikirjoista tai alkuperäisistä nimenmuutoslomakkeista.

Vuoden 1930 joukkonimenmuuton vaikuttavuudesta on samankaltaisia epäselvyyksiä. Suomalaisuuden liitto arvioi heti vuoden 1930 nimenmuuton päättymisen jälkeen, että joukkomuutossa tehtiin koko Karjalan alueella 413 nimenmuutosta, joissa uuden nimen sai noin 2 250 henkilöä (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 103). Tämä laskelma vaikuttaa hieman ylimitoitetulta. Oman arvioni mukaan sekä karjalaisten joukkonimenmuuton että vuoden 1935 joukkonimenmuuton jälkeen ainakin 2 500:lla, jopa 3 000 rajakarjalaisella oli uusi sukunimi; arviossani otan huomioon, että vuoden 1935 joukkonimenmuutossa alueella tehtiin jopa hieman enemmän nimenmuutoksia kuin edellisessä joukkomuutossa. Määrä vaikuttaa suurelta verrattuna esimerkiksi Korpiselän väkilukuun: pitäjässä oli vuoden 1930 lopussa 3 362 asukasta (Suomen tilastollinen vuosikirja 1935: 28). Sen sijaan koko tutkimusalueeni väkimäärästä, joka oli vuonna 1935 yhteensä 53 783 henkilöä, nimenmuuttajia oli korkeintaan noin viisi prosenttia. Salmissa, missä nimenmuutoksia on tehty Raja-Karjalan pitäjistä määrällisesti ja suhteellisesti eniten, nimenmuutosluetteloissa nimeltä mainitun väen osuus on alle seitsemän prosenttia vuoden 1935 väestön määrästä (ks. taulukko 1).

Kuten vierasnimisten osuus vaihteli myös nimensä muuttaneiden osuus Raja-Karjalassa kylittäin. Karjalaisten joukkonimenmuutossa määrällisesti eniten nimenmuutoksia tehtiin suurissa kylissä; suhteellisesti ja määrällisesti vähiten nimiä muutettiin pitäjien länsiosien kylissä, joissa oli vähän vieraskielisiä nimiä. Tuolloin Suojärvellä yhdeksän nimenmuutosta eli joka viides koko pitäjän nimenmuutoista on ilmoitettu Kaitajärven kylästä, joka sijaitsi aivan valtakunnan rajan tuntumassa, ja saman verran nimenmuutoksia on ilmoitettu Annantehtaalta, jossa asui paljon työväestöä. Salmissa nimenmuutoksia on vuonna 1930 tehty eniten muun muassa Mantsinsaaren suurissa kylissä (Peltainen, Oritselkä). Impilahdella eniten nimenmuutoksia on tehty Pitkässarannassa, missä asui teollisuustyöväkeä, Suistamalla useissa eri kylissä.

Aineistoni uusimmat nimenmuutokset, yhteensä 121 rajakarjalaisten nimenmuutosta, on tehty vuosina 1946–1959. Niiden osuus on lähes 12 prosenttia. Nimenmuutokset on tehty enimmäkseen rajakarjalaisten uudelleen-asutusalueilla, muun muassa Karstulassa (5), Jyväskylässä (4) ja Keiteleellä (4). Muuta alueellista keskittymää niissä ei ole havaittavissa. Aineistoni nimenmuutosten jakautuminen vuosille 1918–1959 ilmenee liitteestä 1.

3.2 Nimien analyysistä

Tässä luvussa 3 keskityn tarkastelemaan, millaista aineistoni ns. vanha eli syystä tai toisesta muutettu nimistö on. Pyrin analysoimaan rajakarjalaisten 1900-luvulla vieromaa nimistöä varsin yksityiskohtaisesti, koska yritän samalla hahmottaa, miksi toisia nimiä on muutettu ja toisia ei. Nimien tarkka tutkimus on siinäkin mielessä perusteltua, ettei rajakarjalaista sukunimistöä tai sukunimijärjestelmää (ks. luku 2.2) ole tätä aiemmin kartoitettu käytännössä lainkaan. On muistettava, että lopullisia syitä siihen, miksi kukin nimi on muutettu, ei voi jälkikäteen esittää ja että karjalaisten nimenmuutokset – voimallisesta propagandasta huolimatta – ovat olleet vapaaehtoisia. Todisteena siitä ovat yhä nykyäänkin rajakarjalaissuvuilla olevat lukuisat venäjän- ja karjalankieliset nimet.

Tutkimusaineistoni koostuu 1 029 nimenmuutoksesta. Koska monen Raja-Karjalassa käytössä olleen sukunimen ortografia on vielä 1930-luvulla esimerkiksi henkikirjojen ja nimenmuutosluetteloiden perusteella horjunut, rajakarjalaisten muuttamien nimien tarkka määrä selviää vasta nimien yksityiskohtaisen tutkimuksen jälkeen. Esimerkiksi nimenmuutosluettelossa esiintyvissä nimissä *Stjonku* ja *Stönky* on selvitykseni mukaan kyse yhdestä ja samasta nimestä (luku 3.4.3): kumpaakin nimeä on käytetty samassa suvussa. Nimiä *Judin* ja *Juudin* pidän kahtena eri nimenä (luku 3.3.1 ja 3.4.2), sillä ne ovat kahden eri suvun nimiä. Sen sijaan nimet *Sidoroff* ja *Siidoroff* voivat olla kaksi eri nimeä, niin kuin nyt käsittän, mutta toisaalta kyse voi olla yhdestä ja samasta nimestä: joissakin tapauksissa kahden nimen erilainen ortografia voi johtua yksinkertaisesti kirjoitusvirheestä. Laskelmieni mukaan aineistossani on yli 510 erilaista ns. vanhaa nimeä. Niistä jokainen on muutettu vuosien 1918 ja 1959 välillä ainakin kerran, moni useamman kerran, muutama jopa yli kymmenen kertaa. Tutkimissani 1 029 nimenmuutoksessa on siten muutettu noin 510 eri nimeä ja otettu 1 029 uutta nimeä.

Tutkimusaineiston venäläisten patronyymityyppisten ja niitä muodoltaan muistuttavien sukunimien ortografia vaihtelee eri lähteissä: sama nimi on kirjoitettu eri asiakirjoihin eri tavalla ja saman perheen jäsenille on saatettu kirjata ortografialtaan toisistaan poikkeavia nimiä. Asiakirjojen laatijat ovat noudattaneet omaa linjaansa: esimerkiksi Suomalaisuuden liiton sukunimikortistossa ja virallisissa nimenmuutosluetteloissa patronyymityyppiset nimet on merkitty (pääasiassa) *f*-loppuisiksi. Ortografian vaihtelu juontaa juurensa eri aikoina käytetyistä siirrekirjoitustavoista: vanhassa ranskalais- ja saksalaisperäisessä siirrekirjoituksessa, joka myötäilee pitkälle ääntämystä, venäjän *B* on usein merkitty *f*:llä tai (sananloppuisena) myös *ff*:llä, jos se on sijainnut soinnittomien konsonanttien edellä ja sanan lopussa. Kirjoitustapa on elänyt lähinnä maamme historiaan liittyvissä venäläisissä nimissä: *Bobrikoff*, nyk. *Bobrikov*. Nykyään suositellaan aiemmin käytössä olleiden *-f:n* ja *-w:n* sijasta käytettävän *-v:tä*. (VHNO 2005: 18.) Ortografialtaan horjuvat patronyymit ja muut patronyymityyppiset nimet olen tässä tutkimuksessa merkinnyt ainoastaan *-eff*, *-off*-loppuisiksi. Käytän *v*:llistä tai *w*:llistä asua, jos nimi esiintyy aineistossa ainoastaan sellaisena. Kunkin nimen asiakirjalähteissä käytetty kirjoitusasu ilmenee aineistoliitteistä 1 ja 2. Nimien ortografian vaihtelu on yksi syy siihen, miksi olen käyttänyt laskelmissani yksikkönä nimenmuutostapausta, ts. sitä kuinka monessa nimenmuutoksessa tietty nimi on muutettu. Toinen syy on se, että haluan aineistoa analysoidessani pitää esillä yhden tutkimusongelmani: mitä ja minkä tyyppisiä nimiä rajakarjalaiset ovat muuttaneet eniten.

Aineistoni ns. vanhat nimet ovat syntyneet ainakin kuuden eri kielen piirissä, ja olen jaotellut ne aluksi kielitaustan mukaan. Koska rajakarjalaiset ovat muuttaneet pääasiassa venäjän-, karjalan- ja suomenkielisiä nimiä, keskityn erityisesti niihin. Ruotsin-, saksan- ja muunkieliset nimet ja oppineistonimet sekä niiden mallin mukaan otetut alempisäätyisten nimet jätän vähemmälle huomiolle, sillä ne ovat pääasiassa Raja-Karjalaan vasta 1900-luvun alkupuolella tulleen väestön nimiä. Ne, samoin kuin niiden kantajat, ovat silti osa alueen historiaa ja nimet osa tutkimustani. Käsittelen nämä nimet yhdessä ja samassa alaluvussa.

Venäjää ja karjalaa taitamattomana olen saanut korvaamatonta apua aiemmista rajakarjalaista nimistöä koskevista tutkimuksista ja sanakirjoista. Venäjän- ja karjalankielisten nimien analyysissä olen nojannut pääasiassa Boris Ottokar Unbegaunin teokseen *Russian Surnames* (1972), Viljo Nissilän teoksiin *Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö* (1976) ja *Suomen Karjalan nimistö* (1975) sekä Karjalan kielen sanakirjaan (1968–2005); Nissilän teosten avulla

olen selvittänyt myös sukunimiin sisältyviä ristimänimiä ja hypokorismeja. Hypokorismilla tarkoitetaan ristimänimen kansanomaisia muunnoksia (luku 2.2.7; myös Nissilä 1976: 45, 148–149). Ristimänimipohjaisia nimiä olen tarkastellut myös Karjalaisten nimioppaan (1930) avulla. Lisänimien ja mahdollisten talonnimien selvittelyssä apua on ollut myös Pekka Pohjanvalon laatimasta Salmin murteen sanakirjasta (1947, täydennysosa 1950) ja kahdesta pro gradu -tutkielmasta, Hilaria Hotarin Lunkulansaaren ja Mantsinsaaren paikannimet (1955) ja Pirjo Linnakylän Suistamolaisten lisänimiä vuosisadan vaihteesta vuoteen 1939 (1968), sekä tutkimusalueeni pitäjänkokoelmista. Nimien sanasemanttisen sisällön lisäksi olen tarkastellut sitä, milloin nimiä on alettu kirjata Salmin kihlakunnan henkikirjoihin. Henkikirjat olen valinnut siksi, että ne ovat joko suomen- tai ruotsinkielisiä, jolloin nimiä ei tarvitse translitteroida ja asiakirjojen tarkastelu on vaivatonta. Venäjänkielisiin kirkon historiakirjoihin sukunimiä on alettu kirjata suurin piirtein samoihin aikoihin kuin henkikirjoihin; palaan tähän aiheeseen luvussa 3.4.2. Tarkastelemani henkikirjat ovat vuosilta 1818–1920 ja 1944, ja muutaman nimen ikäämisessä olen käyttänyt apuna vuosien 1727 ja 1753 henkikirjoja sekä muutamaa muuta 1900-luvun henkikirjaa. Aineistoni erikielisten nimien määrät ilmenevät luvun 3 lopussa olevasta taulukosta 4.

3.3 Venäjänkieliset nimet

3.3.1 Henkilönnimen sisältävät nimet

Aineistoni ns. vanhoista nimistä reilusti yli puolet on alkuaan patronyymejä tai niitä rakenteeltaan ja aineksiltaan muistuttavia sukunimiä. Tällaisista nimistä on tunnistettavissa venäjänkielinen ristimänimi, joka on saatu kreikasta tai latinasta. Esimerkiksi patronyymi *AnanJeff* on syntynyt venäjänkielisistä *Ananij*-, *Ananija*-, *Anašk*-nimistä, jotka vastaavat hepreankielisiä nimiä *Ananias* ja *Hananja*. (Nissilä 1976: 49–50.) Patronyymityyppisiä sukunimiä ja nimien kehittymistä olen tarkastellut luvussa 2.2.2. Aineistoni patronyymityyppisiin sukunimiin sisältyvät ristimänimet olen selvittänyt pääasiassa Karjalaisten nimioppaan (1930) avulla; samaa opasta ovat apunaan käyttäneet Viljo Nissilä (1943b) ja Hilaria Hotari (1955). Esikristilliseen henkilönnimeen pohjaavia patronyymejä (esim. *Borischeff*, *Ivanov*) olen selvittänyt B. O. Unbegaunin *Russian Surnames* -teoksen (1972) avulla. Joistakin nimistä tietoa olen saanut myös Nissilän tutkimuksesta (1976) ja

Venäläisten henkilönnimien oppaasta (2005), jossa kummassakin on niin ristimä- kuin sukunimiä.

Tutkimusaineistossani on kaikkiaan 342 patronyymityyppistä nimeä, jotka sisältävät venäjänkielisen ristimänimen. Osaan nimistä on vakiintunut pieniä oikeinkirjoitusvirheitä tai nimi on kirjattu virheellisessä muodossa nimenmuutosluetteloon, mutta suurin osa nimistä on kuitenkin samassa muodossa kuin Karjalaisten nimioppaassa. Suluissa oleva luku tarkoittaa, monessako tapauksessa nimi on muutettu, jos niitä on enemmän kuin yksi. Venäjänkielisen ristimänimen sisältävät aineistoni seuraavat nimet:

Abramoff (2), Agapoff (5), Aleksandrotjew, Aleksanoff, Alekseijeff, Analjeff, Ananijev, Ananjeff (2), Anasejeff, Anfimoff, Anikijev, Anisimow, Antonoff, Anunfrejeff (2), Artemjew (2), Avdejev, Bogdanoff (16), Bohmosow (2), Borischeff (2), Bukuloff (3), Danilov, Demidoff, Dimitrijev, Dorofeijeff, Dorofejeff (4), Fadjukoff (6), Fedosejew, Fedotoff (6), Feodorow (5), Feodotoff, Feofanoff, Filatov (2), Filip(p)off (5), Froloff (2); Gavriloff, Georjeff, Gerasimoff (3), Germanov (2), Gordejeff, Grigorjev (2), Gurjeff, Haritonoff (4), Isakkow (2), Isotoff, Ivanoff (3), Jakovleff (6), Jartseff, Jefimov (3), Jeremejeff, Jevdokimow eli Jevlejew, Jevleff, Jevlejeff, Jevsejeff; Karpoff (4), Kimajew, Kiriloff, Klementjeff, Kondratjeff (3), Kononoff (12), Korniloff (5), Larionoff (2), Lasareff (4), Loginov (13), Lumpoff, Makarow (4), Maksimoff (3), Markoff (8), Martinow (4), Matfejeff (2), Matvejeff; Menschakoff (6), Mi(c)hailoff (6), Michelev, Mihejeff (4), Mironoff (7), Naumov, Nikanov, Okulov (3), Osipoff (2); Pahomoff, Paramonoff, Parmakow, Pauloff, Pavlow (2), Petroff (6), Pimenov (2), Prohoroff (2), Prokofjeff, Romanoff (6), Samsonov, Saveljeff (5), Savinoff (2), Semenoff (5), Sidoroff (4), Sofronow, Sotikow (10), Spiridonoff (5), Stafejeff (2), Stepanoff (3), Tarasov, Timofejeff (2), Titoff (6), Trofimoff (2), Trofinoff, Ustinoff; Vanjuschoff (4), Varfolomejeff, Vasiljeff (5), Veledejeff, Weledejeff.

Aineistossani on myös joitakin yksittäistapauksiksi jääviä venäläisiä nimiä, jotka poikkeavat ortografialtaan kaavamaisista patronyymeistä tavanomaista enemmän; nimessä voi esimerkiksi olla vokaalinmuutos, ylimääräinen tavu tai siitä voi puuttua jokin tavu. Tällaisia nimiä on aineistossani hyvin vähän, vain seuraavat kuusi nimeä: *Jovkimov* (po. esim. *Jevdokimoff*), *Melehov* (po. esim. *Malafejeff, Melentjeff*), *Menschikoff, Mikeroff* (po. esim. *Makaroff*), *Tergijeff* (po. esim. *Terentjeff*), *Vedenejeff* (po. esim. *Veledejeff*).

Erityistä huomiota ansaitsevat nimet *Bogdanoff*, *Menschakoff* ja *Okulov*. Nimi *Bogdanoff* on Venäjällä hyvin yleinen, ja se esiintyy aineistossani 16 kertaa, ts. se on muutettu 16:ssa eri nimenmuutostapauksessa. Nimi *Bogdanoff* on voinut kehittyä kahdella eri tavalla: se on muodostettu venäläisestä ristimänimestä *Bogdan* (Karjalassa *Pohto*) tavallisen patronyymin tapaan mutta sitä on käytetty myös ortodoksisen kirkon historiakirjoissa merkityksessä ’Jumalan antama lapsi’, jolloin merkintä *Bogdanoff* on kirjoitettu aviottomien lasten ristimänimen jälkeen. Joissakin tapauksissa syntyperään viittaava nimi *Bogdanoff* on kehittynyt myös sukunimeksi. (Unbegaun 1972: 45, 209; Nissilä 1975: 208.) Salmin kihlakunnan henkikirjoissa tätä merkintätapaa on käytetty vielä 1900-luvun alkukymmeninä (esim. Salmin hk. 1910). Aineistossa on myös kolme kaksiosaista sukunimeä, joissa *Bogdanoff* on ensimmäisenä osana: *Bogdanoff-Martinoff*, *Bogdanoff-Matihaldi* ja *Bogdanoff-Sadko*. Nämä nimet olen luokitellut jälkimmäisen osan mukaan.

Toinen lähempää tarkastelua kaipaava nimi *Menschakoff*, joka esiintyy aineistossani kuusi kertaa, voi Nissilän mukaan pohjata karjalaiseen ristimänimeen *Menso(i)*, *Mensso(i)*, joka on kehittynyt venäjän *Klemens*-nimestä. Toisaalta Nissilä on arvellut, että nimi on voinut muodostua myös venäjänkielisissä asiakirjoissa käytetystä merkinnästä *Meňšoi*, jota on käytetty asiakirjoissa merkinnän *Bol’šoi* parina. (Nissilä 1976: 95.) Venäjän sana *bolšoi* merkitsee ’isoa, suurta’, sana *menšói* ’nuorimmaista’ (VSSK 1978). Raja-Karjalassa sanoja on käytetty myös ruotsinkielisissä henkikirjoissa erottamaan muuten samannimisiä veljeksiä toisistaan: esimerkiksi Salmin Hyrsylässä on vuonna 1835 kirjattu nimet *Ivan Affanasjeff Menschoi* ja *Ivan Affanasjeff Bolschoi*. Merkintätapa on hyvin tuttu ortodoksisukujen tutkijoille (esim. Castrén 2002: 14). Samalla tavalla kuin nimi *Menschakoff* voi selittyä aineistooni kuuluva sukunimi *Menschonen*, jonka esittelen luvussa 3.4.2.

Edellä luettelemieni nimien joukossa on myös nimi *Okulov*, joka on voinut kehittyä ristimänimen pohjalta. Nimi on ilmeisesti voinut kehittyä myös toisella tavalla. Raja-Karjalassa nimi *Okulov* on kuulunut pappissuvulle, joka on käyttänyt nimeä jo 1600-luvulla. Nimen on epäilty johtuvan kylännimestä *Okulovo*, joka mainitaan vuodelta 1500 olevassa veroluettelossa. Nimen *Okulov* on kerrottu merkinneen kyseisen kylän asukasta tai sieltä lähtöisin olevaa henkilöä. Kylä on sijainnut Laatokan etelärannalla. (Laitila 2004: 32–34.)

Toinen huomattava venäjänkielisten nimien ryhmä tutkimusaineistossani ovat *-in*-loppuiset nimet, joista noin joka toinen pohjaa ristimänimeen. Niistä ristimänimeen pohjaavat seuraavat (suluissa nimenmuutostapausten lukumäärä, jos se on muu kuin yksi; yhteensä 34): *Fomin*, *Fomkin* (6), *Ilijin* (2), *Iljin*, *Iljuschkin*, *Iljuskin* (4), *Judin*, *Lukin* (5), *Miroschkin*, *Nikitin*, *Savin*, *Silin*. Ristimänimipohjaisia ovat todennäköisesti myös *Filatkin* (< ven. *Fila*; Nissilä 1976: 62), *Jackin* (< ven. *Jakim* tai *Jakov*; mts. 72) ja *Malanin* (? < karj. *Mala*, *Malahvi* jne. < ven. *Malafei*, *Malafij*; mts. 91). Myös näissä nimissä pienet ortografian muutokset ovat mahdollisia. Nimestä *Jackin* on nimenmuutosluettelossa vuonna 1935 ilmoitettu suluissa myös muoto *Jakki*; luen nimen vain tähän ryhmään.

Useimmat aineiston venäjänkieliset patronyymeistä kehittyneet tai niitä muistuttavat sukunimet ovat epäilemättä rajakarjalaisten nimiä, osa lienee alkuaan Raja-Karjalaan tulleiden venäläisten työmiesten ym. nimiä. Alkuaan venäläisten niminä voi pitää erityisesti nimiä, joiden sisältämää ristimänimeä ei juuri tavata Raja-Karjalassa, esimerkiksi nimiä *Bukuloff*, *Gurjeff* ja *Jartsev*. Jotkin nimet ovat itäkarjalaisten nimiä; taustatietoja joistakin nimenkantajista on esimerkiksi nimenmuutosluettelossa. Nimiä *Gavrilik* ja *Gurko* pidän alkuaan ukrainalaisten niminä. Muodoltaan venäläisestä nimistöstä poikkeava *Gavrilik* sisältäneen henkilönimen *Gauril* (Härkönen 1930b: 13); sukunimi on samanasuinen ukrainalaisperäisen ristimänimen kanssa. Myös sukunimi *Gurko* on ukrainalaisperäinen, ja nimi on nykyään myös venäläisten käytössä. (VHNO 2005: 304; Unbegaun 1972: 271–272.) Raja-Karjalassa esimerkiksi Suojärvellä Annantehtaan ruukilla on asunut Ukrainasta ja Valko-Venäjältä tulleita työmiehiä, ja mainitsemani kaksi nimeä ovat Raja-Karjalassa todennäköisesti sitä perua. Venäläisten nimien esiintymistä tai niiden kantajien syntyperää en ole pyrkinyt selvittämään: ainakaan vuosina 1880–1917 Raja-Karjalassa tilapäisesti oleskelleita venäläisiä ei ole merkitty kirkonkirjoihin eikä henkikirjoihin (Hämynen 1993: 88–89).

Edellä käsiteltyjen venäjänkielisten patronyymien lisäksi venäjänkielisiä ristimänimiä sisältyy myös muunlaisiin rajakarjalaisten sukunimiin. Osassa näistä venäläis-karjalaisista nimistä venäläisvaikutteet ovat edelleen selviä, osassa eivät. Käsittelen venäläis-karjalais-suomalaiset nimet alaluvussa 3.4.2.

3.3.2 Muita kielenaineksia sisältävät nimet

Tutkimusaineistossani on joukko venäjänkielisiä sukunimiä, jotka sisältävät ristimänimen sijaan muuta venäjän kielen sanastoa. Suurin osa näistä sukunimistä tunnetaan Venäjällä myös nykyään. Nimien leksikaalisen sisällön tarkastelu on tässä tutkimuksessa siinä mielessä tarpeellista, että vasta sen jälkeen nimiä voidaan verrata niin venäläis-karjalais-suomalaisiin nimiin kuin vanhojen nimien tilalle otettujen nimien leksikaalisiin aineksiin. Sen sijaan nimien hyvin tarkka etymologointi ei ole mainitsemieni tavoitteiden kannalta tarpeellista. Venäläisistä nimistä ei voi juuri osoittaa paikallisia eroja tai sitä, mistä päin maata ne ovat lähtöisin, sillä sukunimet ovat kehittyneet aikana, jolloin keskusjohtoinen valtio laajeni Euroopasta Siperiaan. Nopeasti kehittyneen siirtolaisuuden myötä venäjän murteet ja nimistö levittäytyivät tasaisesti koko maahan. (Unbegaun 1972: 4.) Nimistä ei voi myöskään erottaa, ovatko ne kuuluneet Raja-Karjalassa rajakarjalaiselle vai venäläiselle; tätä ongelmaa käsittelin luvussa 2.2.6. Tämän vuoksi en ole myöskään katsonut tarpeelliseksi selvittää systemaattisesti, milloin ja missä päin Raja-Karjalaa venäläisiä nimiä on käytetty. Nimistä, joita on kirjattu jo Raja-Karjalan 1800-luvun henkikirjoihin, pyrin antamaan joitain lisätietoja.

Käsittelen ryhmittäin ne rajakarjalaisten muuttamat venäjänkieliset nimet, joista voi erottaa muita kielen sanoja kuin erisnimet. Olen jakanut nimet väljärajaisiin ryhmiin sen mukaan, millaisia leksikaalisia aineksia nimissä on tai mitä niissä oletan olevan. Nimien ryhmittely on samansuuntainen kuin venäläis-karjalais-suomalaisten nimien ryhmittely, jota käytän luvussa 3.4.3. Tietoa venäläisistä nimistä olen saanut Unbegaunin teoksesta *Russian Surnames* (1972) ja noudatan nimien luokittelussa myös hänen käyttämänsä luokittelua. Joistakin nimistä tietoa olen saanut Venäläisten henkilönnimien oppaasta (VHNO 2005), josta olen tarkistanut, onko nimi yhä Venäjällä yleinen.³⁰ Tässä luvussa keskityn nimien leksikaalisiin aineksiin enkä siksi jaa *-ev*, *-ov*-nimiä ja *-in*-nimiä eri ryhmiin. Sen sijaan *-ski*- ja *-skij*-loppuiset nimet käsittelen omana ryhmänään, sillä ne ovat erikoislaatuista niin nimenannon kuin nimenmuodostuksen kannalta; poikkeus tästä on nimi *Baranovskij*.

³⁰ Unbegaunin teoksessa on noin 10 000 venäläistä sukunimeä. Materiaali on valikoitu mm. puhelinluetteloista (mm. Pietari 1910) ja erilaisista hakemistoista. (Unbegaun 1972: v.) Venäläisten henkilönnimien oppaassa on 13 510 sukunimeä, jotka on poimittu K. Narumin teoksesta *Slovník russkij imjon i famili ja neljästä Venäjällä 1960–1980-luvuilla ja vuonna 2000 julkaistusta eri tietosanakirjasta* (VNHO 2005: 9, 13).

Esitellessäni nimiryhmiä mainitsen ensin nimen siinä muodossa kuin se on aineistossani, sitten sen määrän aineistossani (suluissa) ja sen jälkeen ilmoitan nimeen sisältyvän appellatiivin tai appellatiivin, jonka pohjalta tulkitsem nimen mahdollista leksikaalista sisältöä. Suurin osa etymologioista on peräisin Unbegaunilta, mutta osan etymologioista Unbegaun on esittänyt vain viitteellisesti eli mainitsematta nimen pohjana olevaa sanaa. Tämän vuoksi olen tarkistanut sanojen merkityksen myös Venäläis-suomalaisesta sanakirjasta (Kuusinen – Ollikainen 1978, myöhemmin VSSK 1978). Lisää tukea nimien tulkintaan olen saanut myös Suomi-venäjä-suomi-sanakirjasta (1994, myöhemmin SVSSK 1994) sekä tuntemiltani venäjää äidinkielenään puhuvilta henkilöiltä. Nimen *Godunov* sisältämän leksikaalisen aineksen olen poikkeuksellisesti selvittänyt Venäläis-suomalaisen käsi-sanakirjan avulla (1892); sitä uudemmista sanakirjoista en ole tavoittanut sanaa, johon Unbegaun viittaa mainitessaan, mitä nimen leksikaalinen sisältö tarkoittaa. Osa nimistä eroaa ortografialtaan jonkin verran Unbegaunin teoksessa sekä Venäläisten henkilönnimien oppaassa mainituista nimistä, sillä aineistoni nimet ovat siinä muodossa kuin ne on kirjoitettu suomenkielisiin asiakirjoihin pääosin 1930-luvulla. Venäjänkielisten sanojen translitteroinnissa olen noudattanut venäjän kyrillisten kirjaimiston kansallista translitterointikaavaa (mm. VHNO 2005: 17).

Suuri joukko venäläisistä sukunimistä on syntynyt lisänimistä, joiden nimenantoperusteita ei voi jälkikäteen selvittää. Aihepiireiltään nimet voivat olla hyvin vaihtelevia, ja niitä on muodostettu myös analogisesti mallin mukaan. Lisänimet ovat viitanneet nimettävään suoraan ja välillisesti. (Unbegaun 1972: 142–143.)

Venäjällä tunnetaan hyvin monenkirjava joukko sukunimiä, jotka pohjaavat vanhoihin ammattinimityksiin ja jotka siten kertovat yhteiskunnallisesta kehityksestä. Vaikka tällaisissa nimissä esiintyykin ammattinimityksiä, joita ei enää käytetä, ja sanoja, jotka tunnetaan ehkä ainoastaan murteissa, nimien etymologointi on verrattain helppoa. Nimet, joissa esiintyy jonkin työkalun tai muun välineen tai työn tuloksen nimitys, Unbegaun luokittelee lisänimipohjaisiksi nimiksi, joiden nimenantoperusteet eivät ole selvillä. (Unbegaun 1972: 110, 141.) Erilaisiin ammattinimityksiin viittaavat aineistoni seuraavat nimet:

<i>Inspektor</i> (1)	<i>inspéktor</i> ’tarkastaja’; ’inspehtori’ (poikakoulun johtajan apulainen Venäjällä ennen
----------------------	---

	vallankumousta)
<i>Kapralov</i> (2)	<i>kapral</i> 'korpraali'
<i>Krasilnikov</i> (3)	<i>krasilšik</i> 'värjäri', <i>krasit</i> 'värjätä'
<i>Kusnetsoff</i> (2)	<i>kuznéts</i> 'seppä'
<i>Pastuhov</i> (1)	<i>pastuh</i> 'paimen'
<i>Pevtsoff</i> (3)	<i>pet</i> 'laulaa'
<i>Saposhnikow</i> (2)	<i>sapožn</i> 'suutari', <i>sapožnyi</i> 'saapas'
<i>Vinakuroff</i> (1)	<i>vinokúr</i> 'viinanpolttaja', <i>vino</i> 'viini', <i>kurít</i> 'polttaa'

Koska nimenantoperusteet eivät ole selvillä, nimiryhmien rajat eivät voi olla ehdottomia. Edellä mainituista nimistä nimi *Kapralov* on voinut käsittääkseni olla alkuaan myös lisänimi, joka on kertonut nimettävän tavoista ja käytöksestä, ei asemasta. Sukunimestä *Saposhnikow* (*sapožn* 'suutari'; VSSK 1978) on säilynyt tieto, että se kuulunut Salmin Mantsinsaassa eläneelle suutarille (*Šapesnikov*; Halmekari 1997: 270).

Aineistoni venäjänkielisistä nimistä osa on alkuaan viitannut mitä ilmeisimmin nimettävään: hänen luonteeseensa, tapoihinsa tai ulkonäköönsä. Aineistossani näitä nimiä ovat seuraavat:

<i>Balagurov</i> (2) ³¹	<i>balakúr</i> 'leikinlaskija, pilanpuhuj'
<i>Baron</i> (1)	<i>baron</i> 'paroni'
<i>Beloff</i> (8)	<i>belyi</i> 'valkoinen, valkea', <i>belo-</i> 'valko-'
<i>Boroda</i> (2)	<i>borodatyi</i> 'partainen, parrakas, partasuu, partasuinen'
<i>Godunov</i> (1)	<i>godít</i> 'aikailla, hidastella' (Ungebaunin mukaan nimi viittaa 'laiskuriin')
<i>Krikov</i> (2)	<i>krik</i> 'huuto, huudahdus', <i>krikún</i> 'huutaja, kirkuja'
<i>Kudretsow</i> (3)	<i>kúdri</i> 'kiharat, kutrit'
<i>Rudakoff</i> (1)	<i>rudá</i> 'hurme, veri'
<i>Schumiloff</i> (2)	<i>šumlivi</i> 'meluava, hälisevä'
<i>Smirnov</i> (8)	<i>smirnyi</i> 'hiljainen'
<i>Uschanoff</i> (1)	<i>ušásti</i> 'isokorvainen, pitkäkorvainen'
<i>Vostrakoff</i> (5)	<i>vostroglassi</i> 'terävsilmäinen', <i>óstryi-</i> 'terävä-'

³¹ Nimi *Balagurov* on tunnettu Impilahdella jo vuonna 1888 (*Paraskeva Balagurova*; Laitinen 1938: 442). Salmin murteen *balaguuru* on tarkoittanut 'leikinlaskijaa, epäluotettavaa henkilöä' (Poh. 1950; sukunimi *Balaguorou*), karjalan *balaguura* 'kujeilijaa, tyhjänpuhujaa' (KKS).

Nimen *Baron* oletan olleen Raja-Karjalassa alkuaan lähinnä leikkimielinen lisänimi. 1930-luvulla nimi on kuulunut Salmin Karkussa asuneelle työmiehelle, ja ilmeisesti sama nimi on kirjattu jo vuonna 1830 eräälle samassa kylässä eläneelle miehelle (*Petter Ivanoff Baron*; Salmin hk. 1830) ja vuonna 1845 eräälle mäkitupalaiselle (*Backst. [backstugusittare] Petter Iwanoff Baron?*). Karjalan kielen sanakirjan nimikortistossa on maininta, että sukunimi *Barun* on tunnettu Nekkulan-Riipuškalan alueella (KKS: Nimiä).

Nimeä *Boroda* on Suojärven Kaitajärvellä käytetty sukunimen *Partanen* rinnakkaisnimenä. Vuonna 1870 henkikirjaan on merkitty *nbg. lb.* [’uudisasukas’, ’lampuoti’] *Feodor Iwanov Boroda*, mutta vielä niinkin myöhään kuin vuonna 1944 on erään perheen sukunimeksi merkitty *Boroda eli Partanen*. Nimi *Boroda* tunnetaan myös Venäjällä (Ungebaun 1972: 137), samoin mm. sukunimet *Borodai* (ukr.), *Borodajev*, *Borodin* (VHNO 2005: 281). Salmissa on tunnettu karjalan sana *borodu* ’parta’ (Poh. 1947).

Nimi *Krikov* on kirjattu Suistamon Äimäjärvellä jo vuonna 1870 (*Andrei Leontjev Krikov*). Nimi voisi selittyä venäjän kielen ’huutoa’ (*krik*) ja ’huutajaa’ (*krikúi*; VSSK 1978) merkitsevien sanojen pohjalta ja olla alkuaan lisänimi. Nimeä ei mainita Venäläisten henkilönnimien oppaassa (2005) eikä Unbegaunin teoksessa. Unbegaun ei mainitse myöskään nimeä *Balakurov*. Venäjällä tunnetaan ilmeisestikin samaan ’tyhjänpuhujaa’ merkitsevään sanaan pohjaavat nimet *Balakaev*, *Balalaev*, *Balabošin*, *Balagušin* (Unbegaun 1972: 153, 157; VHNO 2005: 274). Nimi *Rudakoff* on Unbegaunin mukaan alkuaan viitannut punatukkaiseen ihmiseen (Unbegaun 1972: 142, 147, 195). Nimi *Rudakov* on yhdistetty myös ’malmia’ merkitsevään sanaan (Pelkonen 1965a: 109): venäjän *rudá* merkitsee ’verta’ mutta myös ’malmia’, karjalan *ruta* ’järvi- tai suomalmia’ (VSSK 1978; KKS). Nimi *Rudakov* on kirjattu Suojärveltä Annantehtaan rautaruukilta jo 1800-luvun alkupuolelta; palaan nimeen tuonnempana. Sen sijaan nimen antoperusteita ei voi enää selvittää.

Venäläisiin lisänimistä kehittyneisiin sukunimiin voi sisältyä mm. eläinten, lintujen hyönteisten ja kasvien nimityksiä (Unbegaun 1972: 186–191). Tämän aihepiirin sukunimiä on aineistossani hieman vähemmän kuin edelliseen ryhmään kuuluvia. Epävarman etymologian olen merkinnyt kysymysmerkillä. Nimet ovat seuraavat:

Arbusov (8) *arbúz* ’arbuusi, vesimeloni’

<i>Baranovskij</i> (1)	<i>barán</i> 'pässi, (uros)lammas'
<i>Komaroff</i> (9)	<i>komar</i> 'sääski'
<i>Komateroff</i> (1)	<i>komar</i> 'sääski'
<i>Kosin</i> (1)	<i>kozá</i> 'vuohi, kuttu, kili'
<i>Kosloff</i> (3)	<i>kosly</i> 'pukki'
<i>Lebedev</i> (2)	<i>lebedinyi</i> 'joutsen-' <i>lebjodka</i> 'naarasjoutsen'
<i>Okunev</i> (1)	<i>okun</i> 'ahven'
<i>Sarubin</i> (1)	? <i>sarytš</i> 'hiirihaukka'
<i>Sobolev</i> (1)	<i>sobol</i> 'soopeli, kiiltonäätä'
<i>Sokolov</i> (10)	<i>sokol</i> 'haukka'
<i>Stjukin</i> (1)	<i>šuka</i> 'hauki'

Aineistossani oleva nimi *Baranovskij* muistuttaa rakanteeltaan pappisnimiä, joita käsittelen omana ryhmänään. Nimenmuuton aikoihin 1930-luvun Raja-Karjalassa nimi kuului eräälle kirjanpitäjälle. Nimi *Baranovski* tunnetaan myös nykyään venäläisten sukunimenä (VHNO 2005: 275). Aineistossa oleva nimi *Kosin* on hyvin todennäköisesti sama kuin nykyvenäläistenkin käyttämä nimi *Kožin* (VHNO 2005: 332; *Kózin*, Unbegaun 1972: 29). Nimen *Sarubin* mahdollinen leksikaalinen sisältö ei ole selvillä; nimi mainitaan vuoden 1910 henkikirjassa, ja se on tuolloin kuulunut eräälle Impilahden Pitkässärannassa asuneelle työmiehelle. Nimi *Sokolov* on tunnettu Suojärvellä 1840–1860-luvuilta lähtien ilmeisesti kahden eri pappissuvun nimenä (Pelkonen 1965c: 208, 211), mutta nimeä kantavia sukuja on voinut tulla Venäjältä.

Osassa venäläisistä lisänimistä kehittyneistä sukunimistä on muita luontoon viittaavia sanoja. Aineistossani näitä nimiä ovat seuraavat:

<i>Bolotin</i> (1)	<i>bolóto</i> 'suo, letto'
<i>Gromov</i> (5)	<i>grom</i> 'ukkonen'
<i>Solntsev</i> (1)	<i>solntse</i> 'aurinko'
<i>Tumanov</i> (1)	<i>tumán</i> 'sumu, usva, utu'
<i>Vetrov</i> (3)	<i>veter</i> 'tuuli'

Raja-Karjalassa sukunimi *Gromov* on tunnettu erityisesti Suojärvellä: 1800-luvun alkupuolella eläneet Fedul ja Sergei Grigorjevitš Gromoff olivat pietarilaisia I killan kauppiaita ja kunniaporvareita ja tunnettuja hahmoja pitäjän historiassa. Gromovit ostivat Annantehtaan ja koko Suojärven vuonna 1825, ja vuonna 1848 Vasili Fedulov Gromovista

tuli Annantehtaan johtaja ja omistaja. Kauppiassuvun nimi *Gromov* tunnettiin Laatokan alueella aina 1900-luvun alkuun saakka, ja Suojärven historiassa vuosia 1825–1856 kutsutaan Gromovien ajaksi. (Pelkonen 1965b: 112, 127, 156.) Venäjällä nimi *Solncev* on voinut kuulua tavalliselle väelle, mutta se on ollut myös ortodoksisen papiston sukunimi (Unbegaun 1972: 227). Nimi kuului Raja-Karjalassa eräälle rovastille, jonka isä oli aikoinaan, vuonna 1860, tullut Ilomantsiin lukkariksi (Suhola 1961: 214). Lukkari Solntsev oli opiskellut Pietarin Aleksanteri Nevskin hengellisessä seminaarissa, ja jo hänen isänsä oli ollut lukkari (Björn 1991: 394); nimi on näin ollen mitä ilmeisimmin seminaarissa 1800-luvun alkupuolella annettu nimi.

Nimeä *Tumanov* tavataan nykyään venäläisillä, ja nimi voi olla niin venäläinen kuin georgialainenkin. Myös nimi *Bolotin* on nykyvenäläisten tuntema nimi. (VHNO 2005: 366, 403.) Tässä ja edellisessä ryhmässä mainitsemistani nimistä nimet *Arbusov*, *Komarov*, *Rudakov* ja *Vetrov* ovat Paul Tulehmon mukaan kuuluneet alkuaan maaorjille, jotka siirrettiin 1800-luvun alkupuolella Moskovan lähistöltä Suojärven Annantehtaalle (Pelkonen 1965a: 109). Mainitsin nimet aiemmin luvussa 2.2.

Venäläisiin sukunimiin voi sisältyä myös erilaisten esineitten ja aineiden nimityksiä.

Näidenkään nimien antoperusteet eivät ole selvillä. Aineistossani tämän aihepiirin nimiä ovat seuraavat:

<i>Butilin</i> (1)	<i>butylka</i> 'pullo', <i>butyl</i> 'iso pullo'
<i>Pljuskov</i> (1)	<i>pljuštšenie</i> 'litistys' ? <i>pljuštška</i> 'voipulla'
<i>Skobeleff</i> (1)	<i>skobel</i> 'vuolin, vuolurauta'
<i>Trupkin</i> (1)	<i>truba</i> , <i>trúbka</i> 'torvi'
<i>Votkin</i> (3)	<i>vodka</i> 'votka'

Nimi *Butilin* on voinut käsittääkseni viitata esimerkiksi niin savipullojen tekijään kuin esimerkiksi isoon ja pulskaan mieheen. Nimi *Votkin* on tunnettu Suistamon kirkonkylässä jo vuonna 1753: tuolloin maakirjassa mainitaan nimi *Simeon Ivanov Wotkin*. Nimi on kirjattu tutkimusalueeni henkikirjoihin yhtäjaksoisesti 1800-luvun puolivälistä alkaen; muun muassa *Mark Ivanof Wotkin*, Salmin kk. 1855. Nimi ei tiettävästi ole tässä muodossa käytössä

venäläisillä (VHNO 2005; Unbegaun 1972), mutta heillä on tavattu nimi *Vodkin*, jonka Unbegaun on liittänyt 'votkaa' merkitsevään sanaan (Unbegaun 1972: 196). Karjalan kielessä nimeä äänteellisesti vastaavat lähinnä sanat *votka* 'paloviina' ja *votkehtie* 'vetelehtiä' ja *votkottaa* 'retkottaa, pötköttää' (KKS).

Unbegaunin mukaan sukunimi *Pljuskov* viittaa 'litistettyä' merkitsevään sanaan (Unbegaun 1972: 145); äänteellisesti nimeä lähellä on 'litistystä' mutta myös 'voipullaa' merkitsevä venäjän kielen sana (VSSK 1978). Nimi on mitä ilmeisimmin alkuaan deskriptiivinen. Venäläisten henkilönnimien oppaassa nimeä muistuttaa lähinnä vain nimi *Pljuštš* (VHNO 2005: 364), joka lienee kuitenkin eri nimi: *pljuštš* merkitsee 'murattia' (VSSK 1978). Pidän mahdollisena, että nimi viittaa 'litistettyyn' ja jonkin leivonnaisen nimitykseen, sillä Unbegaunin mukaan erityisesti erilaiset litteät leivonnaiset ja pannukakut ovat antaneet aiheen lukuisille lisänimille, joista on tullut sukunimiä (esim. *Blinov*, *Pljuškin*). Nimien antoperusteista ei ole tietoa. Käsittääkseni leivonnaisen nimitys voi viitata niin leipurin ammattiin tai ahkeraan leipomiseen kuin nimettävän ulkomuotoon, laihuuteen tai lihavuuteen, joista todennäköisimpänä pidän viittausta nimettävän ulkoiseen olemukseen.

Lisäksi aineistossani on kolme nimeä, joiden leksikaalinen sisältö kuuluu muihin aihepiireihin kuin edelliset. Nimi *Kopeikin* (1; aineistossa myös *Kopelkin* 1) sisältänee venäjän sanan *kopéika* 'kopeekka'. Nimi on mainittu Salmissa vuonna 1890 (*Löysä Andrei Jegoroff Kopeikin*, Yläuuku) ja sama nimi tunnetaan Venäjällä (VHNO 2005: 329). Nimi *Krochin* (2) lienee sama nimi kuin venäläisillä nykyäänkin käytössä oleva nimi *Krohin* (VHNO 2005: 333). Nimi on kirjattu Raja-Karjalasta jo vuonna 1880: tuolloin Salmin Yläuukulla on asunut lampuoti-maakauppias *Petter Krohin* (Salmin hk.). Venäjän kielessä *krohá* merkitsee 'murua' (VSSK 1978). Pidän mahdollisena, että nimi on vielä 1920-luvulla kuulunut venäläisille: niin nimensä muuttaneen perheen jäsenillä kuin henkikirjassa vuonna 1929 mainitulla Krochinilla on ristimänimiä, jotka ovat Raja-Karjalassa harvinaisia (*Severian*; *Arkadi*). Aineistossani oleva nimi *Molosofkin* (1; myös *Molosoffkin* 1) on itäkarjalainen, ja sen on arveltu olevan muodostettu nimestä *Molokoff*, jonka on sanottu olevan karjalaisen *Maido*-nimen venäläistetty, "täysin käännetty" muoto (Ruotsi 1934: 166). Kyseessä voi olla venäläistetty nimi. Venäjän kielessä 'maitoa' merkitsevä sana on *molokó* (VSSK 1978), ja Venäjällä tunnetaan nykyäänkin nimi *Molokov* (VHNO 2005: 350).

Tutkimusaineistossa on myös kymmenkunta *-ski(j)*-loppuista nimeä. Nimityyppi on harvinainen, ja Venäjällä tämäntyyppiset nimet ovat olleet muun muassa aatelissukujen nimiä. Pääte on sisältynyt myös ortodoksipapiston keinoitekoisiin nimiin, esimerkiksi pappisseminaarilaisille annettuihin nimiin. Nimiä on johdettu muun muassa kirkollisten juhlapyhien nimistä ja paikannimistä, esimerkiksi nimettävän kotikylän, *-seudun* ja *-kaupungin* nimistä; osa nimistä on alun perin kuvannut nimettävän luonteenlaatua. (Unbegaun 1972: 19, 21, 217, 222–224.) Aineiston nämä nimet sopisivat aihepiiriltään myös muihin esittelemiini nimiryhmiin, mutta luokittelen ne poikkeuksellisesti rakenteen perusteella. Pappisnimiä olen käsitellyt aiemmin luvussa 2.2.3.

Suurin osa aineiston *-ski(j)*-nimistä esiintyy aineistossani vain kerran, ja monesta nimestä on tieto, että ne ovat kuuluneet nimenomaan kirkonpalvelijoille. Myös useimpien tällaisten nimien leksikaalinen sisältö on selvillä. Nimi *Saoserskij* (1) kuului Suojärven kreikkalaiskatolisen seurakunnan kanttorille (Aamun Koitto 3/1931: 23). Unbegaunin muodossa *Zaozerskij* mainitsema nimi sisältää osat *za-* 'takana' ja *ózero* 'järvi', ja nimi on alkuaan kertonut nimettävän (aatelis)maatilan sijainnin. Muodoltaan nimi muistuttaa aatelin käyttämiä nimiä. (Unbegaun 1972: 128; VSSK 1978.) Pidän mahdollisena, että nimi on pappisseminaarissa annettu nimi. Nimi *Dobrovol'skij* (1) oli 1930-luvulla Salmin Mantsinsaaren seurakunnan kirkkoherran nimi (Aamun Koitto 3/1931: 23; Salmin Peltoisissa pappiskokelas Viktor Dobrovolsky; Salmin hk. 1929). Venäjän kielessä tunnetaan sanapari *dóbra vólja*, jonka merkitys on 'hyvätahto' (VSSK 1994; Unbegaun 1972: 224). Suojärvellä nimensä 1930-luvulla muuttanut *Radolitskij* (1) lienee samaa sukua kuin Impilahdella Kitelän seurakunnan kirkkoherrana vuosina 1896–97 toiminut *Nikolai Radolitski* (Laitinen 1938: 326). Venäjän kielessä *rádost* merkitsee 'iloa, riemua' (VSSK 1978). Nimi on nähdäkseni voitu muodostaa juuri tämän sanan pohjalta: nimen *Dobrovol'skij* tavoin nimi *Radolitskij* on voinut kuvata nimettävän (toivottavaa) luonteenlaatua.

Aineiston muut leksikaalisesti läpinäkyvät ortodoksipapeille kuuluneet nimet *Kasanski* (1) ja *Pokrovskij* (1) viittaavat ortodoksisiin juhlapyhiin. Pokrovaa (*Pokrov* 'Jumalansynnyttäjän suojeleminen'; Unbegaun 1972: 222) eli Jumalansynnyttäjän suojelesta vietetään 1. lokakuuta (Ortodoksinen kalenteri 2006: 88); sana *pokróv* merkitsee 'turvaa, suojaa' (VSSK 1978). Impilahdella Kitelän kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkkoherrana toimi jo 1870-luvulla Mihail Kasanski (Laitinen 1938: 326). Nimeen *Kasanski* sisältyy Kazanin kaupungin nimi.

Juhlapyhää, jonka nimi on Jumalansynnyttäjän juhla Kasanin ikonin kunniaksi, vietetään 20. helluntainjälkeisenä sunnuntaina (Ortodoksinen kalenteri 2006: 94).

Aineistossa on yksi venäläinen leksikaalisesti läpinäkyvä sukunimi, joka edustaa aivan toisenlaista nimityyppiä kuin aineiston muut venäläiset nimet. Saksalaisperäiseltä vaikuttava nimi *Epstein* on Venäläisten henkilönnimien oppaassa muodossa *Epštein* (VHNO 2005: 292). Nimi on juutalaisten käyttämä nimi (*Epštéin*), ja siihen sisältyy paikannimi: Epstein sijaitsee Taunuksessa (Unbegaun 1972: 347).

Raja-Karjalan asukkailla – siellä pitkään asuneilla ja sinne vasta 1900-luvulla itärajan takaa tulleilla – on ollut patronyymityyppisten nimien lisäksi tavanomaisia venäläisiä sukunimiä. Ilman yksityiskohtaista tutkimusta ei voi sanoa varmasti, ketkä venäläisten nimien kantajista – ja nimenmuuttajista – ovat olleet venäläisiä, ketkä rajakarjalaisia tai vianan- tai aunuksenkarjalaisia.

Osa rajakarjalaisten venäjänkielisistä nimistä on mitä ilmeisimmin nimenkantajan itse ottamia nimiä, sillä venäjänkielistä nimeä, esimerkiksi ammatista tai asemasta kertova nimi saattoi olla tarpeen, jos kävi kauppaa rajan yli. Rajakarjalaisten kauppiaiden venäläisiä sukunimiä olen aiemmin käsitellyt luvussa 2.2.6 ja rajakarjalaisten nimien kääntämistä ja rinnakkaisnimien käyttöä luvussa 2.2.1.

Aineistossani oleva nimi *Stjukin* on hyvä esimerkki ammatinharjoittajan itse muuttamasta nimestä. Mantsinsaarelaisen *Haukisen* kauppiassuvun nimi muutettiin noin vuonna 1860 muotoon *Štšukin* (aineistossani *Stjukin*) ilmeisesti siksi, että venäläinen nimi helpotti asioimista – kalan myymistä – Pietarissa (Peiponen, N. 1997: 326). Salmin Peltoisissa asuneen suvun nimi on vuosien 1818–1860 henkikirjoissa Salmin murteen mukainen (*Ivan Ivanov Haugi* 1818, *Sidor Andrejeff Haukinen* 1850, *Ivan Sidoroff Haukinen* 1860; Poh. 1947), myöhemmin venäjänkielinen (*Iwan Sidorov Tschukin* 1870; *Wasilei Iwanov Schukin*, *Mihail Sidorov Tschukkin* 1875). Stjukinien talon nimi on vielä 1920-luvulla ollut *Haukinen* (Salmin hk. 1929). Nimi *Stjukin* tunnetaan myös Venäjällä (*Šcukin*, Unbegaun 1972: 190; *Štšukin*, VHNO 2005: 391).

Nimien venäjän- ja karjalankielisten asujen käytöstä rinnakkain kertoo myös se, että nimenmuutosluettelon mukaan Mantsinsaassa nimi *Ahtermä* on otettu nimen *Nosov* (ven. *nos* 'nenä'; Unbegaun 1972: 314) tilalle, kun taas Laatokan Mantsi -teoksessa ns. vanhan nimen kerrotaan olleen *Noska*; sen taas selitetään aiemmin olleen *Nousoff*. (Laatokan Mantsi 1997: 170.) Salmissa sana *noska* on merkinnyt 'nenää, nokkaa', *nos* 'keulaa, nenää, niemekettä, nokkaa' (Poh. 1947). Sukunimi *Nosov* on nykyään käytössä venäläisillä (VHNO 2005: 356); Unbegaunin *Russian Surnames* -teoksessa nimeä ei mainita. Kuten aiemmin on tullut ilmi, Raja-Karjalassa rinnakkaisnimet ovat mahdollisia, sillä Raja-Karjalan nimistö on syntynyt ja elänyt kolmen kielen puhuma-alueen rajamailla ja alueella puhuttuun karjalaan on lainautunut paljon sanastoa venäjästä. Salmin murteessa on esimerkiksi tunnettu sanat *smirnoi* 'rauhallinen, hiljainen', *bieloi* 'valkoinen', *arbuuzu* 'vesimeloni', *komar* 'sääski', *leebet* 'joutsen', *sapošn'iekku* 'suutari', *nos* 'nenä', *usat* 'viikset' (Poh. 1947); sanojen venäjänkieliset vastineet olen maininnut käsitellessäni venäjänkielisten nimien leksikaalisia aineksia. Paikallisten kieliolojen perusteella on hyvin mahdollista, että ainakin Salmissa asukkaat ovat ymmärtäneet venäjänkielisten nimien leksikaalisen sisällön; esimerkiksi venäläiseen sukunimeen *Tumanov* sisältyvä venäjän sana *tumán* 'sumu, usva, utu' on Salmin murteessa *tuman* (Poh. 1947).

3.3.3 Leksikaalisesti läpinäkymättömät nimet

Aineistoni venäjänkielisistä nimistä jää selvittämättä pieni joukko sekä -ov, -ev-loppuisia nimiä että yksi -in-loppuinen nimi. Leksikaalisesti läpinäkymättömiksi määrittelemäni nimet eivät yhtä lukuunottamatta esiinny venäläisiä sukunimiä tutkineen Unbegaunin teoksessa (1972) eivätkä *Venäjänkielisten henkilönnimien oppaassa* (VHNO 2005) eli ne eivät ole ainakaan yleisiä venäläisten käyttämiä nimiä. Nimien mahdollista leksikaalista sisältöä en ole kyennyt selvittämään myöskään *Venäläis-suomalaisen sanakirjan* (VSSK 1978) avulla. Osa nimistä voi olla esimerkiksi ainoastaan Raja- tai Itä-Karjalassa tunnettuja ja kehittyneitä nimiä, ja toisaalta nimet ovat voineet muuttua ortografialtaan niin, ettei niitä voi enää yhdistää alkuperäiseen venäjänkieliseen nimeen tai venäjän kielen sanoihin.

Selvittämättä jäävät -ev, -ov-nimet ovat (16 nimeä, 40 nimenmuutostapausta) *Bakusoff* (1), *Buldojeff* (1), *Burtsoff* (11), *Busareff* (1), *Iltonoff* (1), *Karatseff* (1), *Kotaschew* (1), *Moldakoff*

(3), *Molotsow* (1), *Potas(ch)ev* (7), *Pots(ch)tareff* (4), *Prankatjeff* (1), *Sbarschikoff* (2), *Sborschikoff* (1), *Schevotaroff* (2) ja *Selentseff* (2).

Luettelon nimistä kiinnostavin on nimi *Burtsoff*, joka esiintyy aineistossani kymmenen kertaa. Nimi on tunnettu Salmin Miinalassa jo vuosina 1845–1860. Tuolloin nimi on kuulunut eräälle lautamiehenä toimineelle miehelle; lautamiesten nimiä käsittelin luvussa 2.2.6. Vuonna 1860 Salmin henkikirjassa on merkintä *Nämnd*. [*nämndeman* 'lautamies'] *Jegor Mihailoff Burtsoff*, Miinala, ja vuonna 1845 Salmin henkikirjan todistajana mainitaan ilmeisestikin miehen isä, *Harads Domare* [*häradsdomare* 'herastuomari'] *Michaila Semenoff Burtsoff*. Sukunimi *Burtsov* on nykyvenäläisten käytössä (VHNO 2005: 284), mutta sen mahdollinen leksikaalinen sisältö ei ole selvillä (VSSK 1978); Unbegaun ei nimeä mainitse. Suojärvellä on tunnettu liikanimi *Burtso*, jonka on kerrottu johtuneen yleensä tukevasta olemuksesta ja rikkaudesta (Hn-kilpa 1972: Kuokkanen). Salmissa liikanimen *Buršu* on kerrottu annetun Manssilan kylässä Patrosen talolle, joka ”oli usean sukupolven ajan ollut ja oli edelleen hyvin rikas”. Sanan *buršu* on selitetty merkitsevän ’pohattaa’. (Salmin pk.) Voisiko nimi *Burtsoff* selittyä karjalan kielen pohjalta? Karjalassa on koko joukko erilaisia *purt(t)š*-alkuisia sanoja, joille näyttäisi olevan yhteistä jonkinlaisen pullean tai pyöreän esineen tai muodon kuvailu: *purtšakko* merkitsee ’turpeaa’; ’nyrpeää’ (Säämäjärvi); *purtšukka* ’pölkkyy’, ’nuppia’, ’tupsua’, *purtšša* muun muassa ’nuijaa’; ’pahkaa’, ’solmua’, ’kirkon kupolia’; Säämäjärvellä eli Suojärven itäpuolella sanaa *purtšukka* on voitu käyttää kuvailtaessa ’lyhyttä ja lihavaa ihmistä’ (KKS). Jos nimen tulkitsee karjalan kielen pohjalta, näyttää todennäköiseltä, että lisänimi *Burtsov* on Raja-Karjalassa annettu menestyneelle talonpojalle, ja nimen voisi rinnastaa aineistossani esiintyvään nimeen *Bomba* ja mahdollisesti myös nimeen *Pusu* (näistä nimistä luvussa 3.4.3). Ongelmalliseksi nimen *Burtsoff* tulkinnan karjalan kielen pohjalta tekee se, että nimi on venäläisten käyttämä sukunimi. Tämän vuoksi on pidän nimeä toistaiseksi leksikaalisesti läpinäkymättömänä venäläisenä nimenä.

Muista selvittämättä jäävistä nimistä nimet *Karatscheff* ja *Kotashew* ovat voineet alun perin viitata paikannimiin, nimittäin suojärveläisiin kylännimiin *Karatsalmi* ja *Kotajärvi* tai Suistamolla tunnettuun järvennimeen *Kotajärvi* (YK). Nimi *Kotashew* on tunnettu Impilahdella jo vuonna 1885, jolloin Sumeriasta on kirjattu nimi *Ivan Nikolajeff Kotascheff*.

Kaikkien tähän ryhmään luokittelemieni nimien taustoista on silti vaikea esittää edes minkäänlaisia arvailuja. Impilahden Pitkäsärannassa on vuonna 1870 kirjattu nimi *Petter Iwanoff Bakuschoff* (Impilahden hk.) mutta nimen muusta käytöstä tai mahdollisesta leksikaalisesta sisällöstä ei ole tietoa (Ungebaun 1972; VHNO 2005). Aineistoni nimi *Potas(ch)ev* voi olla sama kuin nykyäänkin venäläisillä käytössä oleva nimi *Potasjev* (VHNO 2005: 366); Ungebaun ei nimeä mainitse. Salmin Räimälässä nimi on vuosina 1875 ja 1890 merkitty muodossa *Potaschu*, vuonna 1920 myös muodossa *Potasjev*. Nimi *Iltonoff* on erään Raja-Karjalaan tulleen ortodoksipapin nimi (Laitinen 1938: 326; lukkari Mikko Iltonoff, Suojärven hk. 1929), *Potschtarev* Suistamon kanttorin nimi (Aamun Koitto 3/1931; lukkari Potschtaroff, Suistamon hk. 1920). Nimi *Potschtarev* on tunnettu Salmin Miinalassa jo vuonna 1820 (*Kondratei Potschtarev*, Salmin hk.).

Myöskään kaikista venäjänkielisistä *-in*-loppuisista sukunimistä ei voi erottaa venäläistä ristimänimeä tai muuta venäjän kielen sanaa. Nimi *Baljaschkin* (3) on tunnettu Salmin Miinalassa jo vuonna 1868 (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski); henkikirjoissa nimi on ilmeisesti muodossa *Balaschkin* (*Ivan Iljin Balaschkin*, Orusjärvi 1890). Mahdollisesti myös nimi *Slipkin* (1) on venäläinen; se ei ole nykyään ainakaan yleinen Venäjällä (VHNO 2005). Myöskään Ungebaun ei mainitse kumpaakaan nimeä.

Sanasemanttiselta sisällöltään selvittämättä jää myös aineiston neljä *-ski(j)*-loppuisia nimeä, jotka kaikki ovat todennäköisesti Raja-Karjalaan tulleiden ortodoksisten kirkonpalvelijoiden nimiä. Suistamolla toimi 1930-luvulla *Sidonskij*-niminen (1) diakoni ja Impilahdella *Musowski(j)*-niminen (2) lukkari (Aamun Koitto 22–23/1931). Myös aineiston loput *-skij*-nimet *Backschevskij* (1) ja *Kunilskij* (1) voivat olla alkuaan pappisnimiä. Näistä neljästä nimestä *Sidonski* on yleinen venäläisillä (VHNO 2005: 377).

Kuten patronyymeistä kehittyneet tai niitä muistuttavat nimet ovat muutkin rajakarjalaisten muuttamat venäjänkieliset nimet pääasiassa samoja, joita on käytetty Venäjällä. Vaikka suurin osa venäläisistä nimistä on helppo tunnistaa niiden rakenteen perusteella, rajaa venäläisten ja venäläis-karjalaisten nimien välille on paikoitellen vaikea vetää.

3.4 Venäläis-karjalais-suomalaiset nimet

3.4.1 Venäläisvaikutteet karjalaisessa henkilönnimistössä

Raja-Karjalassa on käytetty runsaasti kreikkalais-venäläisistä eli ortodoksisen kirkon piirissä tunnetuista ristimänimistä kehittynyttä henkilönnimistöä. Edellä olen esitellyt venäläisiä ristimänimipohjaisia nimiä (luku 3.3.1). Niiden lisäksi alueella on kehittynyt paljon erilaisiin karjalaisiin ristimänimiin pohjaavia nimiä. Karjalaisten ortodoksiset ristimänimet ovat rakenteeltaan täysnimistä muovautuneita hypokorismeja (Nissilä 1976: 143). Ne ovat ajan saatossa mukautuneet karjalan ja suomen kielen äänne- ja muotorakenteeseen siinä määrin, että niitä on syytä pitää karjalaisina ja suomalaisina niminä. Toisinaan nimien venäläis-karjalaisuus paljastuu vasta tarkasteltaessa nimien etymologioita; aina varmaa etymologiaa ei voi osoittaa. Tällaista nimistöä on Viljo Nissilä käsitellyt perusteellisesti teoksessaan Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö (1976).

Tämän tutkimuksen kohteena olevalla alueella on tunnettu myös paljon muuta karjalankielistä nimistöä, jossa venäjän kielen vaikutusta voisi luonnehtia samanlaiseksi kuin sen vaikutusta yleensä karjalan kieleen (luku 2.1): nimissä voi esiintyä suomen kieleen kuulumattomia äänneitä tai konsonanttiyhtymiä (esim. *Bräyschy*, *Kukschina*, *Shemeikka*, *Tsurkka*) tai ne voivat sisältää karjalankielisiä sanoja (esim. *Havanskoi*; *havanskoi* mm. 'hulivili', KKS; nimestä tarkemmin luvussa 3.4.3).

Erisnimistä ei voi aina erottaa, mistä aineksista ne ovat alun alkaen syntyneet, ja myös nimen kielitaustan määrittelemisen voi olla vaikeaa:³² useat karjalankieliset henkilönnimet voisivat muotonsa ja äännerakenteensa puolesta olla suomalaisia nimiä, sillä niissä voi olla esimerkiksi suomalaisen sukunimen tunnuksena pidetty *-nen*-loppu, ja joidenkin nimien leksikaalinen sisältö voi olla ymmärrettävissä niin suomen kuin karjalan sanaston pohjalta. Luvun 3.4 otsikoksi olen merkinnyt venäläis-karjalais-suomalaiset nimet. Sillä tarkoitan, että tässä luvussa käsittelemissäni nimissä venäjän kielen vaikutus voi olla selvää tai vähäisempää, ja useimmat nimet voi tulkita karjalaisen ristimänimen tai karjalan kielen sanaston pohjalta.

³² Sitä, onko muutettava nimi suomalainen vai vierasperäinen, jouduttiin pohtimaan toisen joukkonimenmuuton aikaan vuosina 1934–1935, sillä nopeamman ja maksuttoman nimenmuutuskäsittelyn takaava laki koski ainoastaan vieraskielisen nimen vaihtamista suomalaiseen tai suomalaisen nimen muuttamista vieraskieliseen.

Osin ongelmalliseen rajanvetoon suomalaisten ja karjalaisten nimien välillä palaan luvussa 3.4.3.

Käsittelen seuraavaksi aineistoni karjalaisia ristimänimipohjaisia nimiä; ei-ristimänimipohjaisia nimiä käsittelen luvuissa 3.4.3 ja 3.4.4.

3.4.2 Henkilönnimen sisältävät nimet

Tutkimusaineistossani on suuri joukko karjalaisia sukunimiä, joihin sisältyy ristimänimi. Nämä nimet olen jakanut kolmeen ryhmään niiden rakenteen ja niihin sisältyvän ristimänimen perusteella: osa nimistä on rakenteeltaan samanlaisia kuin edellä käsittelemäni venäläiset nimet (*Kiikin, Hovaton*), loput nimistä ovat rakenteensa perusteella karjalan- tai suomenkielisiä (*Konoi, Happo*). Osaan nimistä sisältyy venäläinen, osaan karjalainen ristimänimi.

Karjalaisista ristimänimiin pohjaavista nimistä olen erottanut omaksi ryhmäkseen ensinnäkin nimet, joissa vain vokaalin pituus, diftongi tai konsonanttimuutos erottaa ne venäläisistä nimistä. Tällaiset nimet ovat poikkeuksellisia, ja niitä on aineistossani vain kymmenen; nimenmuutostapausten määrä, jos niitä on enemmän kuin yksi, on suluissa. Nimet ovat *Faschkov, Juudin* (2), *Kiikin, Korniloff, Kuismin* (2), *Miinin* (2), *Ryymin* (< ven. rn. *Rjuma*; Nissilä 1945: 34; Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Ryymin*), *Siidoroff* (7), *Siilin* (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Siilin*) ja *Tiihanoff* (4). Useimpien nimien kirjoitusasu vaihtelee eri asiakirjoissa, minkä vuoksi ero edellä esittelemiini venäläisiin henkilönnimen sisältäviin nimiin (luku 3.3.1) on häilyvä. Esimerkiksi nimenmuutosluettelossa pitkävokaalisena esiintyvä nimi *Kiikin* on kirjattu Salmissa vuonna 1860 muodossa *Kikin* (*Ivan Ivanoff Kikin*, Karkku) ja vuonna 1880 muodossa *Kiikin* (*Lb. Iwan Iwanov Kiikin*, Karkku). Nimi *Faschkov* poikkeaa venäläisestä muodosta vain alkukirjaimen verran: venäläinen nimi *Vaskov* pohjaa ristimänimeen *Vaška, Vasjuk* ja *Vasilij* (Nissilä 1976: 140).

Omaksi ryhmäkseen olen luokitellut nimet, jotka ovat rakenteeltaan samanlaisia kuin venäjänkieliset patronyymit mutta jotka on muodostettu karjalankielisen hypokorismin

Nimen vierasperäisyyden määrittäminen on ollut tulkintakysymys, ja käytännössä se on ilmeisesti jätetty paikallisille nimenmuuttoaasiamiehille.

pohjalta. Myös tällaisia nimiä aineistossani on hyvin vähän, vain 11. Mainitsen nimen jälkeen nimenmuutosten määrän, karjalaisia hypokorismeja sekä niiden venäläisiä vastineita (Nissilä 1976: 50, 65–66, 71, 73–74, 96, 102, 111, 124, 136). Nimet ovat seuraavat:

<i>Antropoff</i> (2)	<i>Andrea, Antrea, Antro</i> jne.; ven. <i>Adrian, Andrian</i>
<i>Bohdanow</i> (1)	<i>Pohto</i> ; ven. <i>Bogdan</i> (Nissilä 1975: 208)
<i>Hodijev</i> (2)	<i>Hotka, Hotke, Hoti, Hodi</i> jne.; ven. <i>Fotij, Fotei</i> jne.
<i>Hovatov</i> (1)	<i>Hovatta, Hodatta</i> ; ven. <i>Fedot, Feodot, Hodata</i>
<i>Ischukow</i> (2)	<i>Ischukka</i> < ven. sn. <i>Isakoff</i> < ven. rn. <i>Isak</i> jne. (Hotari 1955: 62)
<i>Jolkin</i> (2)	<i>Jolkoi, Jolkko(i)</i> jne.; ven. <i>Elka, El'ka, Ielka, Iolka, Jelisei</i>
<i>Mihkijeff</i> (1)	<i>Mihe, Mihie</i> ; ven. <i>Mihail, Mihei</i> jne.
<i>Niikanov</i> (2)	<i>Niikkana, Niikkoi</i> ; ven. <i>Nikon, Nikonko</i>
<i>Pantsukov</i> (3)	<i>Pankko, Pantsu</i> ; ven. <i>Panka, Panko, Panša, Patša</i>
<i>Trohpjiev</i> (1)	<i>Trohkima, Trohko(i), Trohpi</i> jne.; ven. <i>Trofim, Troška</i>
<i>Tschakkojev</i> (1)	<i>Sakki, Tšakki, Sakko</i> jne.; ven. <i>Zaharij, Zaharei, Zahar</i> jne.

Kolmannen ristimänimiin pohjaavien karjalaisten nimien ryhmän muodostavat nimet, jotka ovat samanasuisia kuin ristimänimien karjalaiset hypokorismit tai joissa hypokorismiin liittyy karjalan- tai suomenkielinen johdin tai pääte. Osa näistä nimistä on mukautunut niin pitkälle suomen kieleen, että niitä voi pitää karjalaisina mutta myös suomalaisina niminä.

Tyypillisimpiä täysnimien hypokorismeja ovat Karjalassa olleet *-oi*-loppuiset deminutiivimuodosteet. (Nissilä 1976: 144, 146.) Raja-Karjalan ja erityisesti Salmin henkikirjoihin on 1800-luvun lopulla kirjattu paljon *Griischoi-*, *Konoi-*, *Sahoi*-tyyppisiä lisä- ja sukunimiä. Suosittuja ovat olleet myös muun muassa *kka-*, *kki*-loppuiset hypokorismit (mts. 147), esim. *Ischukka, Mischakka, Mischukka, Shemeikka; Mokki, Prokki*.

Tämäntyyppiset nimet ovat kehittyneet sukunimiksi ilmeisesti siten, että taloa on alettu kutsua isännän nimellä ja myöhemmin muita talon asukkaita on alettu kutsua viittaamalla talonnimeen. Sellaisenaan ristimänimi ei voi siirtyä sukunimen funktioon; näin ei ole myöskään venäläisessä sukunimisysteemissä (Unbegaun 1972: 47). Nissilän mukaan sukunimessä oleva ristimänimi on ensimmäisen nimeä kantaneen miehen isän, isoisän tai vielä kaukaisemman esi-isän nimi (Nissilä 1976: 145).

Esittelen seuraavaksi tutkimusaineistoni venäläis-karjalaiset sukunimet, joilla on Raja-Karjalan ristimänimistössä täysin tai melkein samanasuinen vastine. Osassa nimistä on johdin

-nen; sen sisältäviä sukunimiä on Nissilän havaintojen mukaan kehittynyt isän ristimänimestä (Nissilä 1976: 144–145). Nimistä osa on selvästi karjalaisia, osa paremminkin suomalaisia nimiä. Useimpien nimien etymologian ovat omissa tutkimuksissaan esittäneet Nissilä (1976), Mikkonen tai Paikkala (2000), mutta joistakin yksittäisistä nimistä esitän oman tulkintani. Nimen jälkeen suluissa oleva luku ilmoittaa, kuinka monessa aineistoni nimenmuutostapauksessa kyseinen nimi on muutettu. Pitäjän nimi tarkoittaa nimenmuuttajan Raja-Karjalassa sijainnutta kotipitäjää, ja elatiivimuodolla viitataan siihen, että nimi on muutettu vuoden 1939 jälkeen. Etymologiaa koskevien tietojen lisäksi mainitsen, missä kylässä nimi on tunnettu ja milloin nimi on havaintojeni mukaan ensimmäisen kerran kirjattu Salmin kihlakunnan henkikirjaan³³. Nimistä kolmea (*Fatonen*, *Korkatsu*, *Mischakka*) en ole tavannut lainkaan Raja-Karjalan asiakirjoista. Tähän ryhmään kuuluvia sukunimiä on aineistossani yhteensä 49 (90 nimenmuutostapausta). Sukunimet ovat seuraavat:

Danssu (1 Impilahti)

Miehennimi *Danssu* on todennäköisesti rinnakkaismuoto karjalan nimille *Dana*, *Dani*, *Danila*, *Daani(la)*, *Dankka*, *Danssa*, *Danska*, jotka ovat muun muassa venäjän *Daniil*, *Danila*, *Dan*, *Dana* -nimien vastineita. Nimet pohjautuvat kreikan *Daniel*-nimeen. Johdintyyppi -(s)sa, -(s)si, -(s)su on karjalaisten ristimänimien hypokorismeissa suosittu (esim. *Missi*). (Nissilä 1976: 52, 147.) – Impilahdella *Grigori Ivanoff Dantschu*, Ruokojärvi 1910.

Fali (2 Impilahti, 1 Salmi)

Salmissa tunnettu miehennimi *Fali* pohjautuu venäjän nimiin *Falalei*, *Faletška* ja kreikan *Thalelaios*-nimeen (Nissilä 1976: 56). Sukunimi on nimenmuutosluetteloissa virheellisesti muodossa *Falin*. – Salmissa *Ivan Wasiljeff Fali*, Peltainen 1845.

Fatonen (1 Impilahti)

Nimi liittyy ilmeisesti karjalaisiin *Fadei*-nimien hypokorismeihin *Fatja*, *Fat'ka*, *Fad'ei*, *Fad'd'ei*, *Fad'i*; venäjässä tunnetaan nimet *Fadei*, *Faddei*, *Fadja* (ks. Nissilä 1976: 56). – Sukunimi on muutettu Impilahden Pitkäsärannassa vuonna 1943, ja se on lähtöisin Porajärveltä Itä-Karjalasta (Impilahden hk. 1944). En ole tavoittanut sukunimeä muista Raja-Karjalaa koskevista asiakirjoista.

Griischoi (1 Salmi) ks. seuraava. – Salmissa *Vasili Stepaninp[oika] Griischoi*, Tiijala 1920.

Griissanen (1 Suistamo)

Nimi *Griischoi* on *Grigo*, *Grigu*, *Griisa*, *Grisa*, *Griska* -nimien ohella karjalainen vastine venäjän *Grigorij*, *Griša*, *Griška* -nimille, joiden taustalla on kreikan nimi *Gregorios*. Sukunimi *Griissanen* pohjautuu mahdollisesti *Griisa*-

³³ Lisä- ja sukunimi on useimmiten alettu merkitä henkikirjaan ja kreikkalais-katolisten seurakuntien asiakirjoihin suurin piirtein samoihin aikoihin. Olen hakenut 56 aineistooni kuuluvaa Salmissa tunnettua ristimäni- ja lisänimipohjaista sukunimeä henkikirjojen lisäksi Salmin kreikkalais-katolisen seurakunnan asiakirjoista (vuodet 1818–1906; Hiski). Vertailu osoittaa, että nimistä kaksi kolmasosaa esiintyy henkikirjoissa aiemmin, samaan aikaan tai alle kymmenen vuotta myöhemmin kuin seurakunnan asiakirjoissa. Suurin osa tapauksista, joissa nimi mainitaan kirkon asiakirjoissa varhemmin kuin tarkastelemissani henkikirjoissa, on 1900-luvun vaihteesta ja vuosisadan alusta.

nimeen. Nissilän mukaan Raja-Karjalassa on merkitty muistiin useita *Griisa-*kantaisia nimiä, muun muassa Salmista sukunimi *Griišoi*, miehennimi *Griiššu* eli *Grigori* ja Impilahdelta kylännurkka *griissalantšuppu*. (Nissilä 1976: 58; *Griissoi* ks. Härkönen 1930b: 14.) – Suistamolla *Feodor Ivanoff Griischanen*, Pyörittäjä 1890.

Happo (1 Suojärveltä)

Sukunimen *Happo* on selitetty pohjautuvan karjalaiseen ristimänimeen, jonka rinnakkaismuotoja ovat *Ahappa*, *Ahpa*, *Ahpoi*, *Ahvoi* ja joka pohjaa venäjän nimiin *Agap*, *Agapij*, *Gapa*, *Gapon*, joiden taustalla on kreikan *Agapios*. *Happo-*niminen suku on Nissilän mukaan tunnettu Salmissa ja Suojärvellä, ja nimi *Happonen* on peräisin Savosta. (Nissilä 1976: 60; Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Happonen*.) Henkikirjojen perusteella sukunimi *Happo* on lähtöisin Suojärven Vuonteleen kylästä, missä se on merkitty henkikirjoihin ensi kerran vuonna 1880 muodossa *Happoi* erään perheen isälle (*Dawid Fedotoff Happoi*) ja aikuiselle pojalle; isän isälle on vuosina 1840–1850 kirjattu sukunimi *Happonen*. Perhe on asunut samassa paikassa jo vuonna 1818, eikä tiedossani ole, mistä se on kylään muuttanut. Nimi *Happo* on tässä tapauksessa voinut kehittyä savolaisesta sukunimestä, mutta toisaalta kyse voi olla kirjurin tekemästä virheestä. – Suojärvellä *Matfei Dawidoff Happoi*, Vuontele 1880; *Fedot Samsonoff Happonen*, 1840.

Hodju (2 Impilahti, 2 Impilahdelta)

Nimeä *Hodju* vastaavat venäjässä *Fotij*, *Fotei*, *Fot*, *Hod’ko*, *Hodoka*, jotka kaikki pohjautuvat kreikan nimeen *Fotios* (Nissilä 1976: 65). Sukunimi *Hodju* on tunnettu Impilahdella jo vuonna 1844 (Laitinen 1938: 226). – Impilahdella *Dmitrei Iwanov Hodi*, Pitkäranta 1870.

Ischukka (2 Salmi)

Nimeen sisältyy venäjän *Isaakij*, *Isak* -nimen karjalainen hypokorismi *Išukka* (Nissilä 1976: 71; ks. Hotari 1955: 62). – Salmissa *Ivan Fedotoff Ischukka*, Palojärvi 1850.

Isrikki (2 Salmi)

Nimi *Isrikki* voi nähdäkseni olla samaa perua kuin karjalan *Ista*, *Isto*, *Istrail* -nimet, jotka ovat venäjän (ja heprean) *Israel*-nimen vastineita (Nissilä 1976: 71). – Salmissa *Nikit Iwanoff Isrikki*, Orusjärvi 1880.

Jelegäinen (1 Suistamo); **Jelekäinen** (1 Suistamolta)

Nimet *Jelegäinen* ja *Jelekäinen* ovat mukautuneet sukunimestä *Jelkänen*. Suistamolta tulleiden Kultamaiden vanha nimi on teoksessa Siirtokarjalaisten tie muodossa *Jelkänen*, nimenmuutosilmoituksessa *Jelekäinen*. Muoto *Jelegäinen* on ilmeisesti ollut käytössä ainakin yhdellä suistamolaisella perheellä. – Nimi *Jelkänen* on pääasiassa suistamolainen (Skt.), mutta se on tunnettu myös Soanlahdella. Sukunimen taustalla on karjalan *Jelka-*, *Jelkka-*, *Jelko(i)*-nimet, jotka pohjaavat muun muassa venäjän nimiin *Elka*, *El’ka* ja kreikan *Elisaios*-nimeen. (Nissilä 1976: 73–74.) – Suistamolla *Feodor Nikitip[oika] Jelegäinen*, Muuanto 1920.

Jeschoi (3 Salmi)

Kirjoitusasun *Jeschoi* taustalla on ilmeisesti karjalainen miehennimi *Ješoi*, joka on nimien *Jessi*, *Jesso(i)*, *Jeso(i)*, *Jessu*, *Jesu* rinnakkaismuoto. Nimet pohjaavat venäjän *Jefim*, *Jefimij*, *Iešo*, *Evša* -nimiin, joiden taustalla on kreikan *Euthymios* (Nissilä 1976: 75). – Salmissa *Pavel Akimoff Jeschoi*, Manssila 1900.

Jetsonen (1 Salmi)

Nimi pohjaa venäjän *Jevstafij*-, *Eustafij*-, *Ostafij*-nimiin samoin kuin karjalan *Jesta*, *Jesto(i)*, *Jetsu*. Kaikkien taustalla on kreikan *Eusthatios*. Nissilän mukaan Salmissa on ollut *Jetsonen*- ja *Jetsu*-nimiset suvut ja nimi *Jetsonen* on tunnettu myös Impilahdella. (Nissilä 1976: 75.) – Salmissa *Iwan Andrejv Jetschonen*, Kirkkojoki 1880.

Juschi (Jyshi) (3 Salmi)

Ortografialtaan vielä vuonna 1935 vakiintumattoman sukunimen *Juschi* ~ *Jyshi* taustalla on ilmeisesti karjalaisten hypokorismien *Jeussi*, *Jeusso(i)*, *Jeuso(i)*, *Jeyssi(e)*, *Jeysei*, *Jöyssi* rinnakkaismuoto. Ne vastaavat venäjän nimiä *Evsevij*, *Jevsei*, *Jevsevij* (Nissilä 1976: 75). – Salmissa *Jegor Fomin Juschi*, Miinala 1870.

Konoi (1 Salmista)

Karjalan nimet *Kono(i)*, *Kona* vastaavat venäjän ja kreikan nimeä *Konon*. Ristimänimi *Konoi* on tunnettu ainakin Korpiselässä ja Suojärvellä ja samanasuinen sukunimi Impilahdella ja Salmissa. (Nissilä 1976: 83.) – Salmissa *Filip Andrejeff Konoin leski Matrena*, Työmpäinen 1900.

Korkatsu (1 Suojärveltä)

Nimi *Korkatsu* pohjaa karjalaisiin hypokorismeihin *Korkka* ja *Korkki*, joiden taustalla ovat venäjän nimet *Gorka*, *Grigorka*, *Grikorij* ja kreikan *Gregorios*. Nissilän mukaan Suojärvellä on tunnettu sukunimi *Korkatšu*. (Nissilä 1976: 84.) *Jegor Korkatsun* (*Korkattšu*), Suojärvellä eläneen mökkiläisen, on kerrottu tulleen Suomen puolelle ”retkikunnan aikaan” vuonna 1922 Porajärveltä (Suojärven pk.). Nissilän mukaan hypokoristinen *-tsu*-johdin (mm. *Ihatsu*, *Karhatsu*, *Kauhatsu*) on alkuaan slaavilainen ja Laatokan Karjalassa johdin *-tsu*, *-tsy* on ollut varsin produktiivinen voimakkaan analogiamallin ansiosta (Nissilä 1975: 284). Aineistossani samaa johdintyyppiä edustavat nimet *Balbatsu*, *Karhatsu* ja *Padatsu* (luku 3.4.3). Nimeä *Korkatsu* en ole tavoittanut yhdestäkään tarkastelemastani Raja-Karjalan asiakirjasta.

Ladscha (2 Salmi); **Latsa** (1 Salmista)

Nimet *Ladša* ja *Latsa* voivat olla nimien *Lasari*, *Laasari* rinnakkaismuotoja; nimet pohjaavat venäjän *Lazar*, *Lazarij* -nimiin, joiden taustalla on heprean *Lazarus*. (Nissilä 1976: 87–88.) – Salmissa *Stepan Filipoff Latscha*, Miinala 1890.

Leru (1 Suistamo)

Nimen *Leru* voinee rinnastaa muun muassa *Laari*, *Laaro(i)*, *Lari*, *Laru* -nimiin, jotka pohjautuvat muun muassa venäjän *Lara*, *Larja*, *Larik* -nimiin, joiden taustalla on kreikan *Hilarios*. Ensi tavun vokaalin vaihtelu *a* ~ *e* vaikuttaa kuitenkin hieman epätodennäköiseltä. (Ks. Nissilä 1976: 86, 147–148.) – Suistamolla *Ahap Andrejev Leru*, Koitonselkä 1870.

Menschonen (1 Salmista)

Sukunimeen *Menschonen* voi Nissilän mukaan sisältyä karjalan *Menso(i)*, *Mensso(i)*, jotka ovat mahdollisesti *Klemens*-nimen hypokorismeja. Toisaalta Nissilä on arvellut, että *Menschonen* voisi perustua asiakirjoissa käytettyyn merkintään *Meňšoi*, jota on käytetty merkinnän *Bol’šoi* parina. (Nissilä 1976: 95.) Venäjän sana *bolšói* merkitsee ’isoa, suurta’, sana *menšói* ’nuorimmaista’ (VSSK 1978), ja sanoilla on erotettu muutoin samannimiset veljekset toisistaan (esim. Salmissa *Ivan Affanasjeff Menschoi* ja *Ivan Affanasjeff Bolschoi*, Hyrsylä 1835). Merkintätapa on tuttu ortodoksisukujen tutkijoille (esim. Castrén 2002: 14). – Salmissa *Anton Jemeljaneff Menschonen*, Uuksalonpää 1840.

Miljoi (1 Salmista)

Nimi *Miljoi* on käsittääkseni yksi lukuisista venäjän *Mihail*, *Miha*, *Mihe*, *Miho* tai *Mitja*, *Mit'ka* -nimien karjalaisista hypokorismeista. Nimien taustalla on heprean Mikael. (Nissilä 1976: 96, 99). – Salmissa *Aleksei Stepaninp(oika)* *Miljoi*, Miinala 1920.

Mischakka (1 Impilahti) ks. Missi. – Nimi on muutettu Impilahden Pitkäsärannassa vuonna 1930, mutta en ole tavoittanut siitä muita tietoja.

Mischkala (1 Salmi) ks. Missi. – Salmissa *Stepan Nikolainp(oika)* *Mischkala*, Uusikylä 1920.

Mischukka (2 Suistamo) ks. Missi. – Suistamolla *Semen Ivanoff Michukka*, Suursarka 1910.

Missi (1 Salmista); **Mischi** (1 Salmi)

Hypokorismin *Missi* rinnalla Karjalassa ovat esiintyneet nimet *Misa*, *Miska*, *Miiska*, *Misukka*, *Misso(i)*, jotka pohjautuvat ristimänimeen *Mikael* aivan niin kuin nimet *Mihe*, *Mihie*, *Miihkali* ja *Mihkalikin*. Salmissa ja Suojärvellä *Mišši* on ollut suku- ja talonnimi, ja Salmissa on ollut *Miškala*- ja Suistamolla *Misukka*-niminen talo. (Nissilä 1976: 98–99.) – Salmissa *Wasilei Iwanoff Missi* (?), Peltainen 1835; *Andrei Iwanov Mischi*, Virtelä 1880.

Mitrinen (1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

Sukunimi *Mitrinen* sisältää karjalaisen ristimänimen *Mitru*, joka vastaa nimien *Mitri*, *Mitrei* ja *Mitro(i)* tavoin venäjän nimiä *Dimitrij*, *Dmitrij*, *Mitrij* ja *Mitrei*; taustalla on kreikan *Demetrios* (Nissilä 1976: 99). *Mitrusen* on sanottu olevan nimenomaan suojärveläinen sukunimi (Mikkonen – Paikkala 2000). – Suojärvellä *Jevdokim Mitronen* (sic), Varpakylä 1920.

Mokki (1 Impilahti)

Karjalaiset nimet *Mokko(i)*, *Mokki*, *Mokei* ovat venäjän nimien *Mokei*, *Mokij*, *Moka* hypokorismeja. Ne kaikki pohjaavat kreikan *Mokios*-nimeen. *Mokki* on tunnettu suvun nimenä Impilahdella. (Nissilä 1976: 100.) – Salmissa *Aleksander Iwanov Mokki*, Kirkkojoki 1875; Suistamolla *Wasilei Iwawov Mokki*, Pyörittäjä 1880.

Oljakka (2 Salmi)

Ristimäniimi *Oljakka* lienee nimien *Olokka*, *Oloska* ja *Olo(i)* rinnakkaismuoto. Ne vastaavat venäjän nimiä *Olja*, *Olui*, *Oluško*, jotka ovat nimien *Aleksei* tai *Aleksandr* hypokorismeja. -*kka*-loppuisia nimiä Karjalassa on ollut runsaasti. (Nissilä 1976: 105, 147.) Sukunimi on virallisissa nimenmuutosluetteloissa virheellisesti asussa *Olökka*. – Salmissa *Jegor Aleksejeff Oljakan perill[iset]*, Yläuuku 1900.

Onatschu (1 Impilahti)

Sukunimeen sisältynee ristimäniimi *Onatšu*, joka nähdäkseni rinnastuu nimiin *Onanie*, *Onaska*, *Ono(i)*, jotka vastaavat venäjän nimiä *Anania*, *Anaško*, *Ona*, *Onaška*, joiden taustalla on heprean *Ananias*, *Hananja* (Nissilä 1976: 106). Johdin -*tsu* on ollut erityisesti Laatokan Karjalassa varsin produktiivinen (Nissilä 1975: 284); aineistossani samaa johdintyyppiä edustavat muun muassa nimet *Balbatsu* (luku 3.4.3) ja *Korkatsu*. – Salmissa *Wasilei Onatschoi*, Mäkipää 1818; *Savel Ivanoff Anatschu*, Karkku 1890; *Mihaila Wasiljeff Onatschu*, Mäkipää 1890.

Paretskoi (2 Salmista)

Kyse on ilmeisesti samasta nimestä kuin *Paretschkin*; Karjalaisten nimioppaassa mainitaan sukunimi *Paretskoff* (Härkönen 1930b: 20). Nimen taustalla voi nähdäkseni olla jokin ristimäniimi, esim. *Parissa*, *Porissa*, jotka pohjaavat venäjän *Boris*-nimeen, tai *Parkko*, *Parkku*, joiden taustalla on nimi *Parfenij*.

Nissilän mukaan Karjalassa erityisen tavallisia ovat olleet *-oi*-loppuiset deminutiivimuodot, esim. *Parkkoi*, *Prokkoi* (Nissilä 1975: 112, 146). Kaikki Nissilän esimerkinimet ovat kaksitavuisia, samoin kaikki asiakirjoista löytämäni *-oi*-loppuiset nimet kolmea nimeä lukuunottamatta. Sopivimmat vertailukohdat nimelle *Paretskoi* ovat aineistossanikin esiintyvät *Havanskoi* (esim. Salmin Kuronlahdessa 1818) ja *Koverskoi* (esim. Salmin Uudessakylässä ja Yläuoksulla 1890) sekä *Catherinskoi* (Impilahden Syskyjärvellä 1818–1850); Pohjanvalon sanakirjassa *Koverskoin* lisäksi sukunimet *Kurtšuavoi* (*kurtšuavoi* ’kiharainen’) ja *Tšesmeskoi* (myös erään Vienanmeressä olevan niemen nimi) (Poh. 1947). Karjalan kielen sanastossa nimeä *Paretskoi* muistuttaa lähinnä sana *paretka* ’varreton kenkä’ (KKS); sen ja nimen yhteys on mielestäni hyvin kyseenalainen. Toistaiseksi pidän nimeä *Paretskoi* ristimänimipohjaisena. – Salmissa *Aksenti Wasiljeff Parotschkin*, Hiiva 1900.

Paschke (2 Salmista)

Paša, *Paške* ja *Pavel* ovat olleet yleisiä ristimänimiä Raja-Karjalassa. Ne vastaavat venäjän nimiä *Pavša*, *Paša* ja *Pavel*, jotka pohjaavat kreikan nimeen *Paulos*. (Nissilä 1976: 113.) – Salmissa *Ivan Stepanoff Paschko*, Työmpäinen 1890.

Patja (1 Impilahdelta)

Nimeen sisältyvän samanasuisen ristimänimen sisältöä on selitetty kahdella tavalla. Nissilä on oletanut sen syntyneen venäjän *Fadei*, *Faddei* -nimien tai *Patja*, *Ipatij*, *Potap* -nimien pohjalta, kun taas Paikkala on ehdottanut, että nimen lähtökohtana olisi nimi *Obadja*. Kummassakin tapauksessa nimeen kuitenkin sisältyy ristimänimi. Sukunimi *Patja* on esiintynyt ennen kaikkea Impilahdella mutta myös muualla. (Nissilä 1976: 113; Mikkonen – Paikkala 2000.) Nimi on ollut käytössä Impilahdella jo vuonna 1681 (Laitinen 1938: 136) ja 1700-luvulla Leppäsillan kylässä eräällä luterilaisella suvulla (Härkönen 1950: 199; myös *Eva Padja*, Impilahden Karkunmäki 1770; Hiski). Vuoden 1818 henkikirjan perusteella nimi on kuulunut luterilaisille; Impilahden vuosien 1753 ja 1764 maakirjoista en ole nimeä löytänyt. Nimi voi pohjata johonkin ristimänimen hypokorismiin. Mahdollista voisi toisaalta olla myös, että nimi *Patja* olisi alkuaan karjalankielinen lisänimi: karjalan sanalla *patja* on merkitykset ’länkien pehmike, hamutta’ ja ’pyöreä, matala astia; kehlo, ämpäri’. Suojärvellä sana *padja* on tunnettu merkityksessä ’mehiläispesä’. (KKS.) Tällöin nimen voisi rinnastaa impilahtelaiseen nimeen *Pusu* (*pusu* ~ *puzu* mm. ’tuohesta tehty kannellinen astia’; KKS; lisänimistä kehittyneistä nimistä luvussa 3.4.3). Toistaiseksi pidän nimeä *Patja* kuitenkin ristimänimipohjaisena. – Impilahdella *Mårten Patja*, Sumeria 1818; *Walborg Patja*, Haukkaselkä 1818; *Johan Patja*, Hätilä 1818.

Vrt. lisänimipohjaiset nimet, ryhmä 2: **Pusu**.

Patrikainen (1 Suistamo)

Karjalassa on tunnettu ristimänimet *Patrakka*, *Patriikka*, *Patro(i)*, *Patru*, jotka vastaavat venäjän nimiä *Patrik* ja *Patrikij*, joiden taustalla on puolestaan kreikan *Patrikios*. Sukunimi *Patrikainen* on tunnettu muun muassa Suistamolla. (Nissilä 1976: 114.) Suistamolla nimi on käsittääkseni kehittynyt henkilönnimestä *Kondratei Patrakeow*, joka on kirjattu vuoden 1764 maakirjaan kirkonkylästä. Näin sukunimi pohjaa ensimmäisen nimenkantajan isoisän nimeen (vrt. nimen *Patronen* kehittyminen; luku 2.2.7). – Suistamolla *Fedor Kondratjeff Patrikain* ja *Jacob Kondatjeff Patrikain*, kirkonkylä 1830.

Pentunen (1 Suojärvi)

Karjalaiset ristimänimet *Päntti*, *Pänttö(i)*, *Pento(i)*, *Pentto(i)* ovat venäjän *Pantelei-* ja *Panteleimon-*nimien hypokorismeja. Nissilän mukaan Suojärvellä tunnettu sukunimi *Pentunen* on esiintynyt nimen *Pentelejev* rinnalla. (Nissilä 1976: 118–119.) Karjalan kielen sana *pentu* merkitsee ’eläimen poikasta, penikkaa, pentua’, mutta sitä on käytetty myös lapsesta puhuttaessa (halv.) (KKS). Pidän nimeä *Pentunen* ristimänimipohjaisena sukunimenä, vaikka se sopisi hyvin myös lisänimipohjaiseksi nimeksi. Nimi on lähtöisin Suojärven Hyrsylästä (Skt.), missä se on ollut yhden perheen nimi. Nimi on alettu kirjata asiakirjoihin ilmeisesti vasta 1920-luvulla, ja vielä vuonna 1929 se on merkitty kolmelle veljekselle ikään kuin toiseksi sukunimeksi; tuolloin nimi esiintyy tosin *Borisov*-nimen rinnalla. – Suojärvellä *Feodor Maksiminp[oika] Borisoff eli Pentunen*, Kaitajärvi 1929.

Petjoi (1 Salmi)

Sukunimeen *Petjoi* sisältyy samanasuinen karjalainen ristimänimi *Petjo(i)*, joka vastaa nimien *Pekka*, *Pekki*, *Pekko(i)* jne. tavoin venäläisiä hypokorismeja *Petja*, *Pet’ka*, *Petško*, jotka ovat venäjän *Petr*-nimen hypokorismeja. Nimet pohjaavat kreikan *Petros-* ja latinan *Petrus*-nimeen. Nissilän mukaan Salmissa on tunnettu *Pet’oi*-niminen suku. (Nissilä 1976: 114.) – Salmissa *Timofei Feodoroff Petjoi*, Kovero 1900.

Plattonen (2 Suistamo; 1 Suistamolta)

Sukunimeen *Plattonen* sisältyy ristimänimi *Platana*, *Platto(i)*, joka tunnetaan venäjässä ja kreikassa muodossa *Platon* (Nissilä 1976: 117). – Impilahdella *Artemej Semenoff Platonen*, Syskyjärvi 1830.

Pratsu (1 Impilahti; 1 Impilahdelta)

Ristimänimi *Pratsu* voi käsittääkseni olla jommankumman seuraavan hypokorismi: *Prohor*, *Prokor* (< kreikan *Prokoros*) tai *Prokopij*, *Prokofij* (< kreikan *Prokopios*) (Nissilä 1976: 118). On myös mahdollista, että sukunimen taustalla on jokin karjalan kielen sana, vaikka toistaiseksi pidänkin nimeä ristimänimipohjaisena. Karjalan kielen sanastossa äänteellisesti lähinnä ovat muun muassa sanat *pratška* ’pyykkäri’, *pratškata* ’räsäyttää, paukauttaa’, *pratškoa* ’rätistä, paukkua, räiskää’, *pratšku* ’räsäys, paukaus, räiskäys’ (KKS). – Impilahdella *Timofei Matfejef Bratschu*, Koirinoja 1910.

Prokki (2 Salmi)

Salmissa ja Suistamolla tavattu ristimänimi *Prokki* pohjaa venäjän *Prokopij-*, *Prokofij-* ja *Proko*-nimiin; niiden taustalla on kreikan *Prokopios* (Nissilä 1976: 118). – Salmissa *Andrei Grigorjef Procki*, Peltainen 1855.

Rakki (1 Suojärveltä)

Karjalassa on tavattu muun muassa ristimänimet *Rokka*, *Rokki* ja *Rokko*, joiden taustalla on venäjän *Prokopij* (Nissilä 1976: 121). Koska karjalassa erilaiset vokaalinvaihtelut ovat mahdollisia (esim. *Boris* > *Barissa*, *Konon* > *Kanana*; mts. 148), uskon nimen *Rakki* pohjaavan ristimänimeen. Sanalla *rakki* on karjalan kielessä merkitys ’rakki, piski’ (halv.; KKS), ja sukunimi *Rakki* on kirjattu henkikirjaan vasta 1900-luvulla, minkä perusteella nimi sopisi myös lisänimipohjaiseksi nimeksi. Toistaiseksi pidän kuitenkin sukunimeä *Rakki* ristimänimipohjaisena nimenä. – Suojärvellä *Timofei Rakki*, Korpijärvi 1920.

Reittu (1 Suojärveltä)

Sukunimen *Reittu* on arveltu perustuvan esimerkiksi ristimänimeen *Alfred* tai *Frederik* (Mikkonen – Paikkala 2000); kumpikaan nimi ei kuulu ortodoksiseen

ristimänimistöön. Henkikirjojen perusteella sukunimi on lähtöisin Suojärven Salonkylästä ja pohjaa ristimänimeen *Arest*; 1700-luvun lopulla syntynyt *Arest Ivanoff* mainitaan henkikirjoissa vuosina 1818–1845 ja hänen poikansa *Jelisei Arestoff* vielä vuonna 1880. Nimiä *Arest* ja *Arestoff* ei mainita Nissilän tutkimuksissa eikä *Karjalaisten nimioppaassa* (1930). *Arest* on ilmeisesti karjalainen vastine venäjän nimille *Aristark*, *Aristides*, *Aristofan*, *Aristovul*, jotka pohjaavat kreikan *Arist*-alkuisiin nimiin; Karjalaisten nimioppaassa mainitaan sukunimet *Aristarkoff* ja *Alestakoff* (Härkönen 1930b: 10). Nykyvenäläisillä *Arest* on ristimänimen *Arist* puhekielinen muoto (VHNO 2005: 42). Karjalassa ortodoksinen henkilönnimi on voinut muodostua täysnimen painollisesta jälkiosasta, esim. *Ahappa* > *Happo*, *Aristark* > *Tarkko*. Pidän mahdollisena, että sukua on alettu kutsua *Arestin* ja *Arestoffin* mukaan juuri sen vuoksi, että ristimänimi *Arest* on ollut harvinainen ja sillä on helposti voitu identifioida koko suku. (Nissilä 1975: 51, 143.) Samankaltaisen suvun nimeämiskäytännön olen epäillyt liittyvän myös sukunimien *Patrikainen* ja *Patronen* syntyyn (luku 2.2.7). – Suojärvellä *Afanasi Arestoff Reittu*, Salonkylä 1895.

Rodja (1 Salmi)

Salmissa muutettu sukunimi *Rodja* on samanasuinen kuin venäläinen ristimänimen hypokorismi *Rodja* (rinnalla *Rodion*, *Rodivon*, *Irodion*, *Rod'ka*, *Rodjuška*, *Ronka*, *Roňka*). Karjalassa nimestä ovat esiintyneet myös muodot *Roti*, *Rotja*, *Rotka*. Salmissa on esiintynyt myös sukunimi *Rod'i*; lisäksi Raja-Karjalassa on ollut *Rodi* (*Roto*) -alkuista paikannimistöä. (Nissilä 1976: 121–122; Härkönen 1930b: 21.) Koska venäläisessä sukunimisysteemissä ristimänimi ei voi sellaisenaan siirtyä sukunimen funktioon (Unbegaun 1972: 47), pidän sukunimeä *Rodja* karjalaisena sukunimenä. – Salmissa *Ivan Grigorjeff Rodja*, Miinala 1900.

Ruppala (1 Impilahti); **Ruppana** (3; Impilahdelta)

Nimi *Ruppana* pohjautuu venäjän nimiin *Trufan*, *Trifon*, joiden taustalla on kreikan *Tryfon* (Nissilä 1976: 137). Nimi *Ruppala* on mitä ilmeisimmin mukautunut nimestä *Ruppana*. – Impilahdella *Jegor Feodorinp[oika] Ruppana*, Syskyjärvi 1920.

Rutonen (2 Salmi)

Sukunimi *Rutanen* tunnetaan lähinnä Keski-Suomessa ja sen arvellaan kehittyneen *ruta*-alkuisista paikannimistä: *ruta* 'muta, mura, törky, risuläjä'. Nimi *Rutonen* on sen sijaan lähtöisin Salmista. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Pohjanvalo mainitsee nimen *Rud'one* (Poh. 1947). Nimi voi Raja-Karjalassakin pohjata maalajia tarkoittavaan sanaan (Suojärvellä *rudakallambi*; Nissilä 1975: 38). Karjalan kielessä sanalla *ruta* on kaksi eri merkitystä: sana merkitsee 'järvi- ja suomalmia, hölmää' ja '(rauta)malmia' sekä Kiestingissä 'helmisimpukan helmeä' (KKS). Varhaiset asiakirjamaininnat antavat aiheita etsiä nimen sisällölle muita selityksiä. Yksi mahdollisuus on, että Salmissa kehittynyt nimi liittyy venäläiseen *Rudakov*-nimeen; 1800-luvulla alueella on tunnettu erilaisia käännösnimiä. Mielestäni on myös mahdollista, että salmilaiseen *Rutonen*-nimeen sisältyy jokin venäjän *Rodion*-, *Rodivon*-, *Irodion*-, *Rodja*-, *Rod'ka*-, *Rodjuška*-, *Ronka*- ja *Roňka*-nimien karjalaisista hypokorismeista (Nissilä 1976: 121). Nimen *Rutonen* mahdolliselle leksikaaliselle sisällölle on tarjolla useita eri selityksiä, ja toistaiseksi pidän sitä ristimänimipohjaisena. – Salmissa *Andrej Feodoroff Rudanen*, Peltainen 1855.

Sahoi (1 Impilahti)

Nimen *Sahoi* rinnalla karjalaiseen sukunimistöön ovat kuuluneet muun muassa nimet *Sahanen*, *Sahari*, *Saharinen* ja *Sahkari*, ristimänimistöön nimet *Suahkari* ja *Saharei*. Ne pohjaavat venäläiseen ristimänimeen *Zaharij*, *Zaharei*, *Zahar*, *Zahoi* jne., joiden taustalla on kreikan *Sakharias*. (Nissilä 1976: 122–123.) – Impilahdella *Audotia Matfejevna Sachoi*, Kytösyryä 1890.

Shemeikka (1 Impilahdelta)

Nimi *Semeikka* on yksi venäjän muun muassa *Semen-* ja *Simeon-*nimien monista karjalaisista hypokorismeista; taustalla on heprean *Simeon*. Sukunimi *Shemeikka* on pääasiassa suistamolainen; Suistamolla sijaitsi myös *Shemeikan* kylä. (Nissilä 1976: 126; Mikkonen – Paikkala 2000.) – Korpiselässä *Semen Nikitin Schemeikka*, Hoilola 1890.

Sinda (4 Suistamo)

Sukunimi on helpompi yhdistää erilaisiin ristimänimien hypokorismeihin kuin muihin kielen sanoihin, vaikka lähimpänä ovat vain venäjän *Sina*, *Zina*, *Zin’ka*, *Zin’ko*, *Zinok*, jotka pohjaavat kreikan *Zenobios*-nimeen; karjalaisia vastineita ovat *Siina*, *Sino(i)*, *Sinkko*. (Nissilä 1976: 127.) Nimen selittäminen näin ei tunnu aivan luontevalta, mutta nimeä on vaikea yhdistää mihinkään karjalan kielen sanaan: yhteys substantiiviin *sinto* (*rannan sindo näggy*; Säämäjärvi) ja verbiin *sinteä* (’siintää’; ’näkyä sinisenä tai tummana’; Suojärvellä *merenranda vai sindeä*) on mielestäni hyvin epätodennäköinen. (KKS.) Toistaiseksi pidän sukunimeä *Sinda* esimerkiksi venäläisen ristimänimen *Sina* johonkin karjalaiseen hypokorismiin pohjaavana nimenä. Suistamon Ihatsussa on vuosien 1880 ja 1885 välillä alettu kirjata lisänimi *Schinda*: vuonna 1885 mainitaan *Andrei Iwanoff Schinda*. Myöhemmin nimi on aina merkitty henkikirjoihin joko muodossa *Schinda* tai *Sinda*. – Suistamolla *Andrei Iwanoff Schinda*, Ihatsu 1885.

Sinjoi (4 Salmi; 1 Salmista)

Ristimänimen hypokorismit *Sino(i)*, *Siina* ja *Sinkko* ovat Karjalassa vastanneet venäjän nimiä *Sina*, *Zina*, *Zin’ka*, *Zin’ko*, *Zinok*, *Zinovij*, jotka pohjaavat kreikan *Zenobios*-nimeen (Nissilä 1976: 127). – Salmissa *Ivan Fomin Sinjoi*, Peltainen 1875.

Tanjunen (1 Suistamo)

Karjalassa tunnettu naisennimi *Tanja*, *Tanju* vastaa venäjän nimiä *Ta’na*, *Tatjana*; taustalla on kreikan *Tatiane*. Sukunimi *Tanjunen* on tunnettu Suistamolla ja Soanlahdella. (Nissilä 1976: 131.) – Suistamolla *Jakow Petrov Tanjunen*, Koitonselkä 1880.

Tertsunen (1 Suojärvi)

On esitetty, että nimeen *Tertsunen* saattaa sisältyä karjalainen ristimänimi, joka muun muassa ristimänimien *Tereska*, *Tero(i)*, *Teru*, *Treska* tavoin pohjaa venäjän nimeen *Terentios* (Mikkonen – Paikkala 2000). – Suojärvellä *Ivan Aleksejeff Tertsunen*, Kuikkaniemi 1890.

Truhponen (3 Suojärvi; 2 Suojärveltä; 1 Suistamo)

Nimeen sisältyy Karjalassa esiintyvä nimi *Truhpo(i)*, joka on venäjän nimien *Trufan*, *Trifon* hypokorismi; nimien taustalla on kreikan *Tryfon*. Asiakirjoista on Suojärveltä merkitty muistiin *truhponi lari* (talo ja talon omistaja), ja Suistamolla on elänyt *Truhponen-*, Salmissa *Truhpone*-niminen suku. (Nissilä 1976: 137.) – Suistamolla *Wasilei Artemjev Truhponen*, Koitonselkä 1870; *Iwan Artemjev Truhponen*, Äimäjärvi 1870.

Valjokkainen (1 Salmista)

Sukunimi *Valjokkainen* on lähtöisin Suistamon Piensaran kylästä; Siirtokarjalaisten tie -teoksessa nimi on myös asuissa *Valjakkainen*, *Valjokainen* ja *Valokainen*. Suistamolta on tavattu jo vuonna 1842 henkilönnimi *Elessei Valokainen*, ja Nissilä on yhdistänyt nimen karjalaisiin hypokorismeihin *Vala*, *Valei*, *Valo(i)*, joiden taustalla on venäjän *Valaam* tai *Valentin*, *Valja* (Nissilä 1976: 139). Suistamon henkikirjoissa (esim. 1920) sukunimi on myös muodossa *Valjakka* tai *Waljakka*, ja Siirtokarjalaisten tie -teoksessa kahden *Valjakka*-nimisen henkilön entiseksi sukunimeksi ilmoitetaan *Valokainen*. – Sukunimi *Valjakka* tunnetaan myös Etelä-Savossa, ja merkintöjä siitä on jo 1700-luvulta. Nimi on yhdistetty muresanaan *valjakka* 'vaalea, hailakka, kalvakka' ja sen on arveltu olleen alkuaan vaalealle ihmiselle annettu lisänimi. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Sana *valjakka* ei selity karjalan kielen pohjalta (KKS). Suistamolla nimi voi hyvinkin pohjautua ristimänimen hypokorismiin. – Suistamolla *Petter Wasiljeff Waljakka*, Piensarka 1885.

Vinni (1 Salmista)

Karjalan lisäksi sukunimeä *Vinni* on tavattu muun muassa Savosta. Ainakin osa nimistä pohjaa ristimänimeen, osa 'suomalaista' merkitsevään ruotsin *finne*-sanaan. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Salmassa tunnettu sukunimi voisi nähdäkseni perustua esimerkiksi venäjän *Fila-* tai *Filat*-nimeen (ks. Nissilä 1976: 141). – Salmassa *Filip Fedotoff Winni*, Uusikylä 1890.

Vola (1 Impilahti; 1 Salmista)

Karjalassa on tavattu ristimänimet *Vola*, *Volo(i)*, *Voloti*, *Volkka*, joita venäjässä vastaavat ristimänimen *Vladimir* hypokorismit *Volja*, *Volui* ja *Volodja*; sukunimet *Volov*, *Volodin*, *Vladimirov* (Nissilä 1976: 142). – Hilaria Hotari on yhdistänyt nimen *Vola* karjalan 'härkää' merkitsevään sanaan (Hotari 1955: 95); *vola* on 'härkä' (Suojärvi), 'suuri härkä' (Säämäjärvi), 'härkä, suuri, vanha härkä' (Tulemajärvi) ja 'härkä, suuri olento tai esine' (Nekkula-Riipuskala) (KKS). Jos *Vola* ei pohjaa ristimänimeen, se voisi olla nimettävän fyysisiä ominaisuuksia kuvaava sukunimeksi siirtynyt lisänimi, jolloin se rinnastuisi esim. nimeen *Bokki* (*Bokki*-nimestä luvussa 3.4.3.). – Salmassa on ollut *Vola*-niminen suku (Hotari 1955: 95, Nissilä 1976: 142). Vrt. myös *Volotti* eli *Volotja* (rn. Ilomantsissa), *Volotinaho* (Ilo), *Volotinen* (suku muun muassa Ilomantsissa ja Korpiselässä), *Volanmäki* (kylänosa Salmassa), *Volkka* (suku Liperissä). (Nissilä 1976: 142.) Mantsinsaaren Peltoisissa on ollut *Vola*-niminen torppa, ja talonnimi *Volan Mikko* on tavattu Lunkulansaaren Lunkulassa (Salmin pk.). Pidän nimeä *Vola* ristimänimestä kehittyneenä. – Salmassa *Osip Mihailinp[oi]ka Vola*, Peltinen 1920.

Esittelemistäni ristimänimipohjaisista sukunimistä suurin osa on merkitty henkikirjaan ensi kerran vuosien 1870 ja 1920 välillä. Vain harvasta nimestä (esim. *Patrikainen*, *Reittu*) on tieto, miten kaukaisen esi-isän ristimänimi sukunimeen sisältyy, sillä sen selvittäminen vaatii koko sukuhaaran tai suvun selvittämistä. Pidän myös mahdollisena sitä, että kaikki tämältyypiset nimet eivät perustu suvun päämiehen tai muun todellisen sukuun kuuluvan henkilön ristimänimeen, vaan nimiä on myös annettu ja otettu erityisesti 1800-luvun lopulla ja

1900-luvun alussa sattumanvaraisesti. Tähän mahdollisuuteen viittasin jo luvussa 2.2.7 (nimi *Patronen*).

3.4.3 Muita kielenaineiksia sisältävät nimet

Raja-Karjalassa tavattujen venäläis-karjalaisten henkilönnimien leksikaalista sisältöä ovat tutkineet Viljo Nissilä (1975, 1976) ja Pirjo Linnakylä (1968), paikannimien leksikaalista sisältöä Nissilän lisäksi Hilaria Hotari (1955).³⁴ Avuksi tämän tutkimuksen venäläis-karjalaisten nimien selvittelyssä ovat olleet heidän tutkimustensa lisäksi Karjalan kielen sanakirja ja Pekka Pohjanvalon Salmin murteen sanakirja (1947, täydennysosa 1950). Apua on ollut myös tutkimusalueeni pitäjänkokoelmista sekä muista Nimiarkiston kokoelmista, muun muassa Karjalan paikannimien erilliskokoelmasta (Karjalan ek.). Tätä yli 62 000 nimeä kattavaa Itä-Karjalan paikannimikokoelmaa on kartutettu muun muassa jatkosodan aikana.³⁵

Nissilä on useissa eri tutkimuksissaan (esim. 1943, 1975, 1976) selvittänyt Karjalassa tunnettujen henkilönnimien karjalan- ja venäjänkielistä leksikaalista sisältöä, mutta yhdessäkään tutkimuksessaan hän ei ole keskittynyt erityisesti karjalankieliseen eikä Raja-Karjalan nimistöön. Omassa tutkimuksessaan Linnakylä on selvittänyt joidenkin sukunimiksi kehittyneiden suistamolaisten lisänimien etymologiaa perusteellisesti; haastattelujen avulla hän on saanut ainutlaatuista tietoa yksittäisten lisänimien nimenantoperusteista ja sukunimien kehitymisestä. Hotari on tutkinut Salmin Lunkulan- ja Mantsinsaassa esiintyneiden karjalankielisten paikannimien – ennen kaikkea talonnimien – leksikaalista sisältöä. Nimien taustoista osan (*Priisku, Ryökä*) hän on saanut selville nähdäkseni vakuuttavasti oman kotimurteensa pohjalta sekä Pohjanvalon ja Arvid Genetzin (1884) sanakirjan³⁶ avulla, mutta hyvin monesta ilmeisestikin henkilönnimeen pohjaavasta tilan, torpan tms. nimestä hän ainoastaan toteaa, että nimet ovat venäläisperäisiä (esim. *Balbassu, Botska, Bräyschy*) ja viittaa Karjalaisten nimioppaaseen (1930).

³⁴ Raja-Karjalan nimistöä on selvittänyt myös Lea Siilin tutkielmassaan Salmin pitäjän kylännimet asiakirjanimistön valossa (1985).

³⁵ Jatkosodan aikaisen keruun (Aulis J. Joki, Toivo Koilo, Reino Peltola, Viljo Nissilä) lisäksi nimiä on saatu mm. Lauri Kettusen ja Paul Marttinan karjalaisnimien kokoelmista ja kartoista (Virtaranta 1968: lx).

³⁶ Sanakirja sisältyy Genetzin teokseen Tutkimus Aunuksen kielestä (1884), ja tutkimus koskee mm. Salmissa ja Säämäjärvellä puhuttua karjalaa.

Pekka Pohjanvalon, Salmista lähtöisin olleen liikemiehen vuonna 1947 julkaistu sanakirja on ensimmäinen suomalainen pitäjänsanakirja (Hokkanen 1949: 97). Sanakirjan kumpaankin osaan Pohjanvalo on kirjannut melko runsaasti tietoa lisänimien pohjana olevasta sanastosta. Sanakirjan ensimmäisessä osassa on esimerkiksi seuraavat ihmisiä eri tavoin kuvailevat sanat ja niiden merkitykset: *aganhattu* 'hassahtanut, tuittupäinen'; *kempas* 'iloinen ihminen, joka hyppii ilosta'; *kuondalo* 'sairauden tähden laihtunut ihminen'; *käppi* 'kädetön; haukkumanimitys henkilöstä, joka on huolimaton käsistään'; *merikiiškoi* 'isovatsainen' (*kiiškoi* 'kiiski'); *tširvoi* 'kitukasvuinen, kuivunut kukka'; 'pienikasvuinen ja laiha ihminen'; 'pieni vesihyönteinen (ei mato)' (Poh. 1947). Pohjanvalon sanakirjassa on tämältyyppisestä sanastosta hyvinkin tarkkaa tietoa, mikä on auttanut selvittämään monen salmilaisen lisänimen leksikaalista sisältöä. Sanakirjassa on myös joitakin sananselityksiä, joita ei ole Karjalan kielen sanakirjassa, ja sanakirjan ensimmäiseen osaan sisältyy myös 450:n Salmissa tunnetun sukunimen luettelo.

Seuraavaksi esittelen ne aineistoni venäläis-karjalais-suomalaiset nimet, joiden etymologian Viljo Nissilä, Hilaria Hotari, Pirjo Linnakylä tai Pekka Pohjanvalo ovat jo nähäkseni selvittäneet tai joiden sisällöstä voin esittää omia päätelmiäni karjalan tai suomen kielen sanaston tai pitäjän paikannimistön perusteella. Karjalan slaavilais- ja venäläisperäisen nimistön tunnistamisessa suppealevikkienkin murrenasanasto on avuksi (Nissilä 1975: 190); suurelle osalle seuraavassa esille tulevista nimistä on karjalan kielessä täysi appellatiivinen vastine. Esittelen aineistoni venäläis-karjalais-suomalaiset nimet aluksi ryhmä ryhmältä ja lopuksi teen nimistä yhteenvetoa.

Aineistoni venäläis-karjalais-suomalaiset sukunimet, jotka ovat käsittääkseni alkuaan lisänimiä, olen jakanut viiteen ryhmään; apuna olen käyttänyt Nissilän vastaavaa luokittelua (Nissilä 1976: 138–155). Ryhmät ovat 1) nimettävän tapoja ja luonteenpiirteitä kuvaavat nimet, 2) nimettävän ulkomuotoa kuvaavat nimet, 3) nimettävän ammatinimitykseen, työvälineeseen tai työn tulokseen pohjaavat nimet, 4) nimettävän asemasta tai taustasta kertovat nimet ja 5) nimettävän asuinpaikan kertovat nimet. Venäläistetyt nimet muodostavat oman ryhmänsä. Tarkkaa rajaa ryhmien 1 ja 2 välille on vaikeaa tai mahdotonta vetää, kun nimenantoperusteet eivät ole varmoja (myös Linnakylä 1968: 15). Sama lisänimi on voitu antaa eri perusteilla: esimerkiksi jonkin pienen kalan nimi on voitu antaa pienikokoiselle ihmiselle mutta myös kalastajalle tai huono-onniselle kalamiehelle. Nimet, jotka voisi

luokitella kumpaankin ryhmään, olen sijoittanut systemaattisesti ryhmään 1, joten ryhmien kokoero ei nyt välttämättä anna oikeaa kuvaa eri nimeämisperusteiden suosiosta.

Luokittelun kannalta ongelmallisia ovat myös sellaiset vanhat karjalaiset nimet kuten *Harakka*, joiden tiedetään esiintyneen jo 1500-luvulla ja mahdollisesti laajalla alueella (Nissilä 1975: 135): varsinkaan niiden nimeantoperusteet eivät useinkaan ole selvillä. Ongelmista huolimatta olen pitänyt lähtökohtana kuitenkin sitä, että sijoitan leksikaalisesti läpinäkyvät nimet johonkin neljästä ryhmästä: esimerkiksi nimi *Harakka* on voinut olla malli toisia linnunnimeen pohjaavia lisänimiä muodostettaessa.

Aiemmin, luvussa 3.4.1, toin esille ongelman, joka koskee rajanvetoa karjalan- ja suomenkielisten välillä. Tiettyjen Raja-Karjalassa tunnettujen lisä- ja sukunimien (*Harakka*, *Kirnu*) määrittelemisen joko karjalaisiksi tai suomalaisiksi tuntuu hieman keinotekoiselta, sillä ne ovat selitettävissä niin karjalan kuin suomen kielen perusteella: esimerkiksi sanat *harakka* ja *kirnu* tarkoittavat kummassakin kielessä samaa (KKS). Toinen ongelmallinen ryhmä ovat aineistoni ne nimet, esimerkiksi *Apina* ja *Kaalimaa*, joille on vastine suomen kielessä mutta ei karjalassa (KKS); kumpaakin nimeä tarkastelen myöhemmin tässä luvussa. Näiden kahden pienen mutta nimien luokittelun kannalta hankalan nimiryhmän vuoksi otan aineistoni leksikaalisesti läpinäkyvien nimien ryhmittelyssä huomioon myös maantieteellisen alueen: tässä tutkimuksessa kutsun venäläis-karjalais-suomalaisiksi nimiksi niitä karjalan- ja suomenkielisiä nimiä, jotka ovat kehittyneet Raja-Karjalassa. Tällä tavoin määrittelemällä ryhmään lukeutuvat myös ne yksittäiset suomenkieliset nimet, jotka ovat kehittyneet Raja-Karjalassa mutta joissa on ruotsin kielen vaikutusta (*Brömsi*, *Kikari*), ja ryhmän ulkopuolelle jäävät aineistoni sellaiset suomenkieliset nimet, jotka ovat lähtöisin muualta kuin Raja-Karjalasta (esim. *Hiiri*, *Kakki*, *Nätti*). Suomenkielisiä ei-rajakarjalaisia nimiä käsittelen luvussa 3.5.

Seuraavissa nimiartikkeleissa nimen jälkeen oleva luku ilmaisee, montako kertaa nimi esiintyy aineistossani. Luvun jäljessä oleva pitäjän nimi kertoo sen, missä nimi on muutettu tai mistä tutkimusalueeni neljästä pitäjästä nimenmuuttaja on ollut lähtöisin: esimerkiksi nimi *Batskonen* on muutettu kerran Impilahdella ja kerran Salmissa, ja lisäksi Salmista lähtöisin ollut henkilö tai perhe on muuttanut sen kerran vuoden 1939 jälkeen. Artikkelissa mainitsen ensin, millä perusteella uskon lisänimen alun perin annetun; epävarmat tulkintani olen

merkinnyt kysymysmerkillä. Tulkitsen lisänimiä pääasiassa karjalan kielen sanaston pohjalta ja käytän apunani erilaisia nimikokoelmia. Tiettyjä karjalan kielen sanoja ja niiden levikkejä esitellessäni viittaankin Itä-Karjalan pitäjiin. Niistä Säämäjärvi on Suojärven rajanaapuri, Vitele ja Tulemajärvi ovat Salmin itänaapureita. Nekkula ja Riipuskala ovat sijainneet Salmin kaakkoispuolella Laatokan rannalla (ks. kartta luvussa 2.1). Nimiartikkelin lopussa olevat yksittäiset henkilönnimet, kylännimet ja vuosiluvut viittaavat omiin havaintoihini siitä, missä ja milloin nimi on ensi kerran kirjattu Salmin kihlakunnan henkikirjaan (vuodet 1818–1920); tietoja joistakin nimistä olen saanut myös kolmesta 1700-luvun maakirjasta ja Nimiarkistossa säilytteillä olevasta Käkisalmen Karjalan asiakirjanimikortistosta. Nimiartikkelin lopussa pyrin mainitsemaan, mihin aineistossani olevaan toiseen nimeen tai toisiin nimiin nimeä voisi verrata.

1. Tapoja ja luonteenpiirteitä kuvaavat nimet (yhteensä 50 nimeä, 125 nimenmuutosta)

Apina (1 Salmi)

? Nimettävän luonteenlaatua kuvaava lisänimi → sukunimi
Suomenkielinen lisänimi *Apina* on kirjattu ja ilmeisesti myös annettu vasta 1900-luvulla. Malli nimeen on varmasti saatu muista pejoratiivisista eläimennimityksen sisältävistä lisänimistä. – Salmissa *Nikolai Stepaninp[oi]ka Apina*, Käsänäselkä 1920.

Vrt. **Batskonen, Bokki, Härkin**

Balbatsu (1 Impilahti)

? Nimettävän tapoja (puhumista) kuvaava lisänimi → sukunimi
Salmissa on tunnettu sana *balbaššu* 'pölkkyä' (Poh. 1947); karjalan sanalle *bal'baššu* on annettu toisaalla merkitys 'poikanulikka' (Vitele; KKS). Impilahden Pitkänrannan Rannankylässä sijainnut talo on ollut nimeltään *Palpatsu* (joskus *Pal'patsu*) ja nimen on selitetty merkitsevän 'suupalttia, suulasta ihmistä'. Talon aikaisempien asukkaiden sukunimi oli *Balbatšu* (joskus *Balbašu*). (Impilahden pk.) Salmin Lunkulansaaren Hiivassa on sijainnut torppa, jonka nimi on ollut *Balbaššu* (Salmin pk.) ~ *Balbassu* (Hotari 1955: 89). Torppa lienee nimetty asukkaan mukaan, ja kyseessä on ilmeisesti yksi ja sama suku. Lisänimi lienee annettu alun perin Impilahdella puheliaalle tai muuten vilkkaalle ihmiselle. – Salmissa *Feodor Ivanoff Balbaschu*, Hiiva 1920; Impilahdella *Wasili Jegoroff Baljbaschu*, Pitkäranta 1890.

Vrt. **Bräyschy, Bräysy, Havanskoi, Hovanskoi, Plaketti**.

Batskonen (1 Impilahti ja Salmi; 1 Salmista)

? Nimettävän luonteenlaatua kuvaava lisänimi → sukunimi
Nimi voi perustua karjalan verbiin *patškoa* 'paukkua, rätistä, räiskää; paukuttaa'; 'jurottaa, vihoitella; tuskaila, hätäillä', esim. *pahl miel'ie patškoa* (Suojärvi; vrt. *patšku* 'isku, lyönti, paukaus, kolaus'; KKS). Toisaalta nimi voi liittyä Pohjanvalon mainitsemiin sanoihin *batškane* 'pienikasvuinen pappi', *batšku* 'pappi' (Poh. 1947). 'Jurottamiseen' ja 'hätäilemiseen' liittyvää selitystä pidän

kuitenkin todennäköisempänä: nimi on ehkä annettu helposti vihastuvalle ihmiselle. Nimi on itäkarjalainen (SL: Kirjeistö 6.10.1933), ilmeisesti Aunuksesta, josta nimen *Airovuo* ottanut mies oli kotoisin (Skt.).

Vrt. **Bokki, Härkin.**

Bloigu (2 Suojärvi)

Nimettävän tapoja (puhumista) kuvaava lisänimi → sukunimi
Sana *ploiku* on merkinnyt 'iskua, kolahdusta' (*bloigu*; Suojärvi, Säämäjärvi) (KKS). Salmin murteessa sanalla on merkitys 'kumahdus', verbillä *bloigahuo* 'raakkua' (korppi) ja 'puhua turhuuksia' (Poh. 1950). Suistamolla tavattu lisänimi *ploiku* (*bloigu*) on kuulunut pitkälle Ivan Kokkoselle, ja *ploiku* on Linnakylän informanttien mukaan viitannut nimenomaan 'pitkään, laihaan ihmiseen' (Linnakylä 1968: 20). Impilahden Ruokojärvellä *bloiku* on ollut Matti Kokkosen lisänimi; nimen antoperustetta ei ole tiedossa (Impilahden pk.). Suojärvellä *Bloigu* on ollut niin lisänimi kuin sukunimikin (Suojärven pk.). Sukunimeksi kehittynyt lisänimi on voinut alkuaan viitata niin nimettävän puhetapaan kuin ulkomuotoon; pidän nimeä nimettävän puhetapaan viittaavana lisänimenä. – Suojärvellä *Grigorej Ivanoff Bloigu*, Leppäniemi 1830.

Vrt. **Balbatsu, Bräysy, Burmoi, Havanskoi, Hovanskoi, Kurmoi, Plaketti.**

Bokki (1 Impilahti)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi
Salmissa on tunnettu sana *bokki* (Poh. 1947), laajemmin karjalassa *bokki* eli *pokko* 'pässi' (mm. Suojärvi; KKS). Tietyllä alueella (Nekkula-Riipuškala) *bokki*-sanaa on voitu käyttää myös suuttuneesta tai jurosta ihmisestä (KKS). Nimi on mahdollisesti lähtöisin Itä-Karjalasta. Pidän nimeä jurolle ihmiselle annettuna lisänimenä. – Impilahdella *Prohor Petroff Bokki*, Pitkäranta 1910.

Vrt. **Batskonen, Härkin, Punkki, Ruttonen.**

Brilli (1 Impilahti)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi
Suojärvellä sana *bril'l'i* ~ *pril'l'i* merkitsee 'penistä'; *bril'lin vaza* 'aviotonta lasta'; merkitykset tunnetaan myös esimerkiksi Säämäjärvellä ja Nekkulan-Riipuškalan alueella. Sanaa on käytetty myös pilkallisessa vastauksessa kysymykseen *mitä siinä on? on – bril'l'ie* 'ei ole mitään' (Suojärvi, Salmi, Säämäjärvi) ja esimerkiksi yhteydessä *kello om bril'l'illeh* 'epäkunnossa' (Suojärvi). Rukajärvellä *bril'l'i* on merkinnyt 'laiskuria' (halv.). (KKS.) Pidän lisänimen selittymistä 'laiskurin' pohjalta todennäköisimpänä: merkitys sopii parhaiten kokonaiskuvaan, jonka olen saanut rajakarjalaisista lisänimistä. Suojärvellä henkilönnimi *Brilli* on tunnettu Varpakylän Helylänniemessä, josta on käytetty myös nimeä *Brillinniemi* – paikannimi on ollut niin salomaan kuin niemen nimi, ja paikka on nimetty asukkaan eli Brillin mukaan (Suojärven pk.). Paikalla ovat 1800-luvun alkupuolella eläneet veljekset *Sidor Focanpoika Lerssi* ja *Jelisei Focanpoika Brilli* (Oma Suojärvi kuvina 1991: 242). Myös sukunimeksi kehittyneeseen *Lerssi*-nimeen sisältyvä *leršši* merkitsee *brillin* tavoin 'penistä' mutta paikoitellen myös 'rähjystä', *lerššoi* 'lunnunpelätintä' (KKS). Suistamon Loimolassa nimi *Lerssi* (*leršši*) nimi on kuulunut eräälle "lyhytjalkaiselle kerjäläisukolle" ja sanan on selitetty merkitsevän myös 'lyhytjalkaista, matalaa ihmistä' (Linnakylä 1968: 38). *Brilli* ja *Lerssi* ovat varmasti kumpikin pejoratiivisia lisänimiä, joista mahdollisesti toinen on muodostettu mallin mukaan. Impilahdella nimeä *Brilli* on ilmeisesti käyttänyt kokonaan toinen suku. Nimi on voinut alkuaan olla laiskottelemiseen viittaava

lisänimi. – Impilahdella *Semen Stepanov Brilli* ja *Iwan Semenow Brilli*, Koirinoja 1870; Suojärvellä *Feodor Tarasov Brilli*, Salonkylä 1875.

Vrt. **Brotkin, Venkula.**

Brotkin (6 Impilahti; 1 Salmi; 3 Impilahdelta)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalassa tunnetaan verbit *protkata* 'kaataa, paiskata' ja *protkottoa* 'retkottaa, rötköttää'. Sanaa *protkoa* on käyttää raskaasta liikkumisesta, esim. *kävelläh protketah* (Suojärvi). (KKS.) Impilahtelainen sukunimi *Brotkin* on kehittynyt 1900-luvun taitteessa lisänimestä *Brotka*, joka on kirjattu jo 1800-luvun loppupuolella: *Wasilei Maksimov Brotka*, 1870; *Wasili Maksimoff Brotka*, 1890; *Wasili Maksimoff Brotkin*, Impilahti, Kitelä 1910. Kyseessä voisi alkuaan olla nimettävän olemusta kuvaava lisänimi. – Impilahdella *Artemei Brolka* (po. *Brotka*), Uomaa 1818; *Nikifor Brotka*, Uomaa 1835; *Wasilei Maksimov Brotka*, Kitelä 1870.

Vrt. **Brilli, Venkula.**

Bräyschy (1 Salmi); **Bräysy** (1 Suistamo)

Nimettävän tapoja (puhumista) kuvaava lisänimi → sukunimi

Verbejä *präyšeä* ja *präyšytteä* 'loiskia, pärskyä'; 'loiskuttaa, pärskyttää' on käytetty myös joutavan puhumisesta, esim. *bräyz ytteä tuhmoa pagizoo* (Suojärvi). Substantiivi *bräzy* merkitsee 'aaltoa, loisketta' (Suojärvi) ja 'joutavan puhujaa' (Säämäjärvi). (KKS.) – Salmin Mantsinsaassa *Bräysy* on ollut talonnimi ja Lunkulansaaren Kuronlahdessa, Lunkulanlahden lähetyvillä, on ollut *Bräysyntalo* (Salmin pk.). Pohjanvalon mukaan Uuksalonpäättä vastapäätä sijainnut *Bräyžy* oli oma kylänsä (Poh. 1947); kyse on pikemminkin asutusryhmästä. Kumpikin nimi viittaa ilmeisesti asukkaiden nimeen. Aineistoni *Bräyschy* ja *Bräysy* ovat yksi ja sama nimi. – Salmissa *Semen Sidoroff Bräyschy*, Kuronlahti 1845.

Vrt. **Balbatsu, Bujaschkin, Bujaske, Burmoi, Havanskoi, Hovanskoi, Plaketti.**

Bujaschkin (1 Impilahti), **Bujaske** (2 Impilahdelta)

? Nimettävän tapoja (puhumista) kuvaava lisänimi → sukunimi

Kyseessä on yksi ja sama nimi (vrt. ryhmässä 2 *Bomba* ~ *Bombin* jne.). Nimen *Bujaschkin* muuttanut perhe on lähtöisin Impilahdelta (Skt.). Nimi on kirjattu Impilahden pitäjänkokoelmaan ja Karjalaisten nimioppaaseen muodossa *Bujaske* (Impilahden pk.; Härkönen 1930b: 11). Impilahden Koirinojan kylässä on tunnettu nimi *Bujaska* jo 1800-luvulla (Härkönen 1950: 201). Karjalan kielessä nimeä *Bujaske* on lähimpänä sana *puja*, Rukajärvellä *buja*, joka on merkinnyt 'mykkää'. Sana on voitu hyvin tuntea myös Raja-Karjalassa: Suojärvellä on tunnettu sana *buka* (lisänimi *Buka-Gauroi*), joka on merkinnyt 'mykkää' tai 'harvapuheista ihmistä'. (KKS.) Yksi Karjalassa suosituista hypokorismien johdintyypeistä on ollut *-ska* (Nissilä 1976: 147); samalla johtimella on ilmeisesti voitu johtaa niin ristimänimi- kuin lisänimipohjaisia nimiä (vrt. *-tsu: Balbatsu* ja *Korkatsu*). – Impilahdella *Vasili Feodoroff Bujaschkin* (?), Koirinoja 1920.

Vrt. **Balbatsu, Burmoi, Havanskoi, Hovanskoi, Plaketti.**

Buljugin (9 Suistamo; 1 Suistamolta; 1 Impilahdelta; 1 Suojärvi)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Suistamolainen sukunimi *Buljugin* on kehittynyt 1800-luvulla Suistamon Äimäjärvellä venäläisestä sukunimestä *Bulygin*. *Bulygin* on alkuaan lisänimi,

joka sisältää 'moukkamaista, karheaa' merkitsevän venäjän kielen sanan (Unbegaun 1972: 149). Sukunimi *Bulygin* on edelleen käytössä venäläisillä (VHNO 2005: 283). – Suistamolla *Everjan Bulygin* ja *Harlam Bulygin*, Äimäjärvi 1818; *Harlam Bulugin*, Äimäjärvi 1840; *Wasili Stepanoff Buljugin*, Äimäjärvi 1890.

Burmoi (1 Salmi)

Nimettävän tapoja (puhumista) kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielessä verbi *purmuta* (Salmissa *hyvim burmuot syöt*) kuvaa 'ahnaasti syömistä' (KKS). Hotari on yhdistänyt Mantsinsaaren Peltoisissa sijainneen talonnimen *Burmoi* pitäjässä tunnettuun sanaan *burmoi* (Hotari 1955: 95). Pohjanvalon mukaan Salmissa verbillä *burmettua* on merkitys 'mumista' (Poh. 1947). Nimelle *Burmoi* voi olla myös kokonaan toinen selitys: se voi olla ristimänimien *Parma*, *Parmo(i)* rinnakkaismuoto. *Parmo* on tavattu ristimänimenä muun muassa Suojärvellä; Salmissa taas on tunnettu *Parma(nen)*-niminen suku. (Nissilä 1976: 112.) Lisänimi *Parmo* on kirjattu myöhemmin (1900) myös samasta kylästä, mistä nimi *Burmoi* on lähtöisin (Salmin hk.). Laatokan Karjalassa -oi-loppuiset täysnimistä syntyneet deminutiivimuodostet ovat olleet yleisiä, ja nimissä tapahtuneet vokaalinmuutokset ovat mahdollisia (Nissilä 1976: 146, 148). Sukunimi *Purmonen* on lähinnä pohjoiskarjalainen (Mikkonen – Paikkala 2000). Pidän nimeä *Burmoi* alkuaan mumisemiseen tai ahmimiseen viittaavana lisänimenä, vaikka myös selitys ristimänimen pohjalta on mahdollinen. – Salmissa *Iwan Rodionoff Burmoi* ja *Wasilei Rodionoff Burmoi*, Peltainen 1885.

Vrt. **Balbatsu, Bräyschy, Bräysy, Havanskoi, Hovanskoi, Plaketti, Kurmoi.**

Dubitsa (1 Suojärvi); **Dupitsa** (1 Suojärvi); **Tupitsa** (1 Salmi; 1 Suistamo); **Tupitsin** (1 Salmista)

Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalassa sanaa *tupittša* (Salmissa *tupittšu*) on käytetty 'käyttökelvottomasta tylsyneestä kirveestä', mutta tietoja on myös siitä, että sanaa on käytetty puhuttaessa 'tyhmästä, laiskasta, saamattomasta, taitamattomasta' tai 'pahankurisesta ihmisestä tai eläimestä' (KKS). Linnakylän informantit ovat kertoneet, että Suistamolla tavattu lisänimi *tupitsa* on annettu 1800-luvun lopulla "jollekin tyhmähkölle miehelle" ja nimi on kehittynyt sukunimeksi 1900-luvun alussa (Linnakylä 1968: 84). – Kyseessä on ilmeisesti yksi ja sama nimi, jonka ortografia vaihtelee (ks. Suojärvi II: 635) ja josta on ilmeisesti kehittynyt myös muoto *Tupitsin* (Vrt. ryhmän 2 *Bomba ~ Bombin* ym.). Suistamolainen nimi on ollut käytössä paljon varhemmin kuin Linnakylä on esittänyt. – Suistamolla *Grigorei Tupitza*, Suistamon kirkonkylä 1818.

Vrt. **Kutja, Löllö, Suschu, Tsutsunen.**

Graf (1 Salmista)

? Nimettävän tapoja (pukeutuminen) kuvaava lisänimi → sukunimi
Salmissa tunnettu sukunimi *Graf* on kirjattu henkikirjoihin toisinaan muodossa *Grafa* ja Siirtokarjalaisten tie -teokseen muodoissa *Graff* ja *Grafin*. Pohjanvalo mainitsee nimestä vain muodon *Gruafu*; Salmin murteessa sana *gruafu* merkitsee 'kreiviä' (Poh. 1947). Karjalan kielen sanakirjassa sanaa ei ole; venäjän *graf* merkitsee 'kreiviä' (VSSK 1978). Karjalaisessa henkilönimistössä osa säätyä ilmaisevista nimityksistä (esim. *kreivi*) voi viitata nimettävän käyttäytymiseen tai johonkin luonteenpiirteeseen (Nissilä 1975: 149). Lisänimi on voitu alun perin antaa siksi, että nimettävää on esimerkiksi pidetty

jonkinlaisena keikarina. Toisaalta on myös mahdollista, että lisänimi on pejoratiivinen eli nimettävän ulkomuoto on ollut kaikkea muuta kuin huoliteltu. Huomattava on, että nimestä on ilmeisesti muodostettu myös feminiininen muoto *Grafa*. – Salmissa *Akulina Wasiljewa Grafwa*, Kirkkojoki 1880.

Vrt. **Schogoli**.

Harakka (4 Suojärvi; 8 Suojärveltä; 2 Impilahdelta)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä sanalla *harakka* on varsinaisesti kaksi eri merkitystä, ja lisäksi sana esiintyy useiden yhdyssanojen määriteosana ja monissa sanonnoissa. Sana merkitsee 'harakkaa', ja sitä on kuvaannollisesti käytetty myös 'juoksutytöstä, käskyläisestä' ja 'kangasta luotaessa tulleesta virheestä tai kudottaessa tulleesta poljentavirheestä'. Yhdyssanoissa *harakka* viittaa muun muassa asian tai esineen huonommuuteen, esim. *harakanakka* 'vanhapiika', *harakanmarja* 'sianpuola', *harakanoprasa* 'rumasta tai huonopukuisesta ihmisestä', *harakantanssi* 'kyykysillään hyppiminen', *harakkojen akka* 'nainen, jolla on avioton lapsi'. Verrattaessa jotain tai jotakuta lintuun on tarkoitettu ainakin nopeutta (*hebo kuin harakka* 'hyvin nopsa') ja kepeäliikkeisyyttä (*harakku kuin kurikku, minä ku harakku*; hokema). (KKS.) Nissilän mukaan *Harakka* on yksi linnunnimityksen sisältävistä henkilönnimistä, joita on annettu niin nimettävän metsästystaitojen kuin fyysisten ja henkistenkin ominaisuuksien perusteella. Nimi on tunnettu suvun ja talon nimenä Impilahdella, Jääskessä ja Suojärvellä. (Nissilä 1975: 135.) On myös esitetty, että karjalainen nimi saattaisi pohjautua venäjän *Hariton*-ristimänimeen, jonka karjalaisia hypokorismeja ovat muun muassa *Harittana*, *Harkko* ja *Harikka*; nimeä *Harakka* on tavattu ortodokseilla jo 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alkupuolella. Nimi on tunnettu melko laajalla alueella eri puolilla Karjalaa. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Tutkimusalueeltani nimestä on merkintöjä jo 1600-luvun alkupuoliskolta, esim. Salmin Manssilasta merkintä *Harakas ödhe* vuodelta 1640 (Asiakirjanimikokoelma: Käkisalmen Karjala). Sukunimi *Harakka* on tunnettu Impilahden Leppäsillan kylässä, Metsäkylässä ja Sumeriassa jo 1700-luvulla (Härkönen 1950: 199). *Harakka* on ollut ennen sotia yksi yleisimmistä Suojärvellä käytetyistä sukunimistä (Skt.). Vuonna 1818 nimi on Impilahden Metsäkylässä ja Sumeriassa kuulunut luterilaisille. Tutkimusalueellani on elänyt useita eri sukuja, jotka ovat käyttäneet nimeä *Harakka*. Pidän mahdollisena, että Raja-Karjalassa sukunimi pohjaa lisänimeen, joka on alun perin kuvannut nimettävän tapoja tai ulkomuotoa. – Impilahdella *Jöran Henricss[on] Haracka*, Metsäkylä 1818; Suojärvellä *Iwan Saweljev Harakka*, Helylänniemi 1875; *Terent Grigorjev Harakka*, Leppäniemi ja *Petter Jeremejev Harakka*, Kaitajärvi 1880.

Hattara (2 Salmi)

? Nimettävän tapoja ilmaiseva lisänimi → sukunimi

Salmin murteessa tunnetaan sana *hattara*, joka merkitsee 'pilvenhattaraa' ja 'jalkarättiä'. Sanaa on voitu käyttää kuvallisesti esimerkiksi suurista lumihiutaleista puhuttaessa. Suojärvellä sanaa on käytetty kuvailemaan huolimatonta tai likaista ihmistä tai tietynlaista kävelytyyliä: *kävelöö kui hattara lemsahuo* (Suojärvi). (KKS.) Raja-Karjalassa on ollut useita *Hattara*-alkuisia paikannimiä: Suistamon Leppäsyssä on tunnettu paikannimet *Hattarakangas*, *-koski*, *-lampi*, *-mäki*, *-oja* ja *-suo* (Suistamon pk.). Impilahdella on ollut *Hattarpiä*-niminen mäki; nimen on selitetty johtuvan siitä, että paikalla "oli eräs matkamies hattaroitaan (jalkarättejään) kuivatellessaan vahingossa polttanut ne

nuotion tullessa” (Härkönen 1950: 30). Henkilönnimi *Hattara* on kirjattu henkikirjoihin Raja-Karjalassa Salmissa ja Suojärvellä kaikkiaan kolmessa eri paikassa. Salmin Alauksussa nimi esiintyy jo vuonna 1818 (*Peter Ivanow Hattara*) ja Käsänelässä vuonna 1900 (ks. myös Skt.), Suojärven Varpakylässä vuonna 1890. Näistä Salmin Käsänelän kylän pohjoispuolella on sijainnut *Hattarlahti* (Karjalan Liitto: Salmin kartta 1991 [1970]) ja Pohjanvalon mukaan Käsänelässä on ollut *Hattar*-niminen kylä (Poh. 1947). Kyse lienee kylänosasta ja pikemminkin Hattaran perheen asuinpaikasta; uskoakseni myös *Hattarlahti* viittaa kyseiseen henkilönnimeen. Salmissa ja Suojärvellä käytetty nimi on voinut olla huolimattomana pidetyn tai ulkoiselta olemukseltaan likaisen tai ryysyisen ihmisen lisänimi. – Salmissa *Peter Ivanov Hattara*, Alauksu 1818; *Petter Gauriloff Hattara*, Alauksu 1880; *Aleksei Grigorjeff Hattara*, Käsänelkä 1900. Suojärvellä *Marfa Hattara*, Varpakylä 1890.

Vrt. **Kutja**.

Havanskoi (1 Salmi; 1 Salmista)

Nimettävän tapoja (puhuminen) kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan *havanskoi* (adj., subj.) merkitsee ’huliviliä, haihattelijaa’;
’ajattelematonta, epäluotettavaa’. Sana on tunnettu muun muassa Suojärvellä ja Suistamolla, esim. *havanskoi* (mies, joka) *liehuu kovah ja valehtelee liidokat luadokat* (Sui). (KKS.) Pohjanvalo antaa sanalle *havanskoi* merkitykset ’kevytmielinen’ ja ’kehuja’ (Poh. 1950). Suistamon Koitossa *havanskoi* on ollut ’yleisnimi sellaisesta, joka ’havakehti’ (= kehua joutavista)’ (Hn-kilpa 1958: Pehkoranta). Nimi on toisessa nimenmuutosilmoituksessa virheellisesti muodossa *Hovanskoi*. Nimi näyttää viittaneen alkuaan nimettävän puhetapaan. – Salmissa *Andrei Ivanov Havanskoi*, Kuronlahti 1818.

Vrt. **Balbatsu, Bräyschy, Bräysy, Burmoi, Plaketti**.

Houtsonen (2 Suistamo)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielessä nimeä vastaavat lähinnä sanat *houtšinki* ja *houtšinko*, jotka kumpikin merkitsevät ’puuhaa, kiirettä, touhua, hätiköintiä, hoppuilla’ (KKS). Nimi on lähtöisin Soanlahdelta ja Suistamolta, ja nimen on arveltu perustuvan johonkin ristimänimen hypokorismiin (Mikkonen – Paikkala 2000); Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Houtšon’e* (Poh. 1947). Pidän mahdollisena, että nimi on alkuaan hätiköivälle ihmiselle annettu lisänimi. Varhaisimmat asiakirjamaininnat nimestä ovat 1800-luvun lopulta. Nimi on toisessa nimenmuutosilmoituksessa virheellisesti muodossa *Hotsonen*. – Suistamolla *Houtsonen*, Äimäjärvi 1920; *Grigori Mihailoff Hautschanen*, Loimola 1890.

Häkki (1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielessä *häkki* merkitsee ’härkää, sonnia; sonnivasikkaa’ mutta myös ’heinähäkkiä’ ja ’kehää, jonka päälle kerrattu lanka vyyhdetään’; sana *häkinpeä* merkitsee ’härän päätä’ ja sitä on voitu käyttää myös ’itsepäisestä ihmisestä’. (KKS.) Savossa ja Karjalassa on tunnettu sukunimi *Häkkinen* jo 1500-luvulla, myöhemmin muuallakin. Nimi on selitetty sanan *häkki* ’härkä’ pohjalta, mutta on pidetty mahdollisena, että sille olisi muitakin selityksiä: nimi voisi pohjata esim. skandinaaviseen henkilönnimeen *Hägge* (Mikkonen – Paikkala 2000). Käsittääkseni suojärveläinen nimi *Häkki* on hyvin voinut alkuaan kuvata nimettävän luonteenlaatua: nimi voitu antaa itsepäiselle, härkäpäiselle ihmiselle; mahdollista tietenkin on, että nimi on kuvannut myös nimettävän ulkomuotoa.

– Suojärvellä *Andrei Kondratin*[oika] *Häkki*, Kaipaa, Kokkonniemi 1920.
Vrt. **Batskonen, Bokki, Härkin, Karhatsu, Kräkin.**

Härkin (1 Suojärvi)

Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielessä sana *härkin* merkitsee 'härkintä, hierintä' mutta paikoitellen myös 'kirnunmääntää' ja 'männyn oksikkoa, jolla harattiin esim. katkennutta verkkojataa veden päälle'. Sanaa voidaan käyttää myös kuvaannollisesti: *en ole hädähizien härkin* 'en ole jokaisen houkuteltavissa' (Suojärvi), *hyvä härkin oled keskel sid* 'olet tiellä tai vastuksena' (Nekkula-Riipuskala) (KKS). Sanalla *härkin* viitataan siis johonkin moneen suuntaan harottavaan, joka tarttuu helposti muihin tai on muiden tiellä. Suomen murteissa muun muassa Pohjois-Karjalassa samaa sanaa on käytetty muun muassa 'hangoittelevasta, toisen asioihin puuttuvasta ihmisestä' (SMSK). Nimi *Härkin* on yhdistetty sanaan *härkin* (Närhi 1996 [1991]: 137) mutta on myös epäilty, että nimi olisi "venäläismallinen muodoste" sukunimestä *Härkänen* ~ *Härkönen* (Mikkonen – Paikkala 2000). Käsittääkseni kyseessä voisi olla vastaan hangoittelevan tai omapäisen ihmisen lisänimi. Pidän tätä selitystä todennäköisempänä kuin sitä, että nimen taustalla olisi jokin toinen nimi, jota ei ole merkitty asiakirjoihin. Selitystä tukee se, että sanastossa on nimelle täysi vastine, joka sopii merkitykseltään rajakarjalaisista lisänimistä saatuun kokonaiskuvaan. – Suojärvellä *Pawel Ignatjeff Härkin*, Kaitajärvi 1880.

Vrt. **Batskonen, Bokki, Häkki, Karhatsu, Kräkin.**

Karhatsu (1 Salmi)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi
Nimeä *Karhatsu* vastaa karjalan kielessä lähinnä adjektiivi *karhakka*, jolla on merkitykset 'karkea, karhea', 'tuima, ankara' ja 'huono, kykenemätön; sopeutumaton, vastahakoinen' (KKS). Salmissa on tunnettu sana *karhakko*, joka on merkinnyt 'karheaa' mutta myös 'äkäistä', sana *karhalleh* 'harallaan' (Poh. 1950), *karhei* 'karkeaa, epätasaista, ruohtunutta (ihoa)' (Poh. 1947). Johdin *-tsu* on ollut Laatokan Karjalan nimistössä suosittu analogian ansiosta; johdin ei muuta sanan merkitystä (Nissilä 1975: 261, 284); vrt. ryhmän 5 *Padatsu*. Nimi *Karhatsu* on tunnettu ja muutettu Salmin Mantsinsaassa, missä pejoratiivisia lisänimiä on ollut paljon käytössä, joten kyse voi olla samantyyppisestä, nimettävän luonnetta tai käytöstä kuvaavasta lisänimestä. Nimi on ehkä annettu omapäiselle miehelle. – Salmissa *Fedot Feodoroff Karhatschu*, Peltainen 1900.
Vrt. **Bokki, Batskonen, Härkin.**

Kiiski (1 Salmista)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi
'Kiiskiä' merkitsevä sana on Salmin murteessa *kiiškoi*, ja Pohjanvalo mainitsee nimenomaan sukunimen muodossa *Kiiškoi* (KKS; Poh. 1947). Raja-Karjalassa sukunimi on peräisin Salmin Orusjärveltä (Salmin hk.), missä se alettu kirjata henkikirjaan vasta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Samanimisiä on tullut myös Sortavalan maalauskunnasta, Kurkijoelta ja Sakkolasta (Skt.). Nimi on tunnettu jo 1500-luvun Karjalassa (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Kiiskinen*). Myös Raja-Karjalan henkilönnimistöön nimi on kuulunut jo 1700-luvulla: tuolloin nimi on kuulunut Impilahden Kerisyrjässä eräälle luterilaiselle suvulle (Härkönen 1950: 198). Nissilän mukaan kalannimityksiä on annettu lisänimiksi kalastajille (Nissilä 1975: 134). Salmissa nimi *Kiiski* on voinut kehittyä mallin mukaan; mallina ovat olleet erilaiset eläimennimityksen sisältävät lisä- ja

sukunimet. Alueella on käytetty melko vähän kalannimityksen sisältäviä lisänimiä. Raja-Karjalassa ainakin Impilahdella sanaa on käytetty kuvaamaan 'vastahakoista ihmistä': *oled yks kiiškoi!* (KKS). Koska nimi on merkitty asiakirjoihin myöhään, pidän mahdollisena, että nimi on pejoratiivinen lisänimi, esimerkiksi voimakastahtoiselle miehelle annettu lisänimi. – Salmissa *Dmitri Pauloff Kiiski*, Orusjärvi 1900.

Vrt. **Bokki**.

Kokschi (1 Impilahti), **Koksu** (1 Impilahdelta)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen *kokšu*-sanalla on kaksi merkitystä: sana on merkinnyt 'iskua, lyöntiä', ja ainakin Suistamolla sanaa on käytetty verkkaisesta työskentelijästä. Verbillä *kokšuttoa* on kuvattu 'verkkaisista liikkumista', Itä-Karjalassa ja Tverissä myös 'nopeaa tekemistä'. (KKS.) Pohjanvalo mainitsee Salmista sukunimen *Kokšu* (Poh. 1947). Nimi on voinut alun perin kuvata nimettävän hitaanlaista työskentelytapaa. – Impilahdella *Dmitrei Andrejeff Kokschi*, Ruokojärvi 1885.

Vrt. **Brilli**, **Brotkin**.

Konna (1 Salmi)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Sanalla *konna* on karjalan kielessä kaksi eri merkitystä, jotka kumpikin mainitaan Itä-Karjalasta: 'rupisammakko' ja 'konna, heittiö; mokoma, paha' (KKS). Ortodoksisessa Karjalassa on tunnettu myös erilaisia venäjän (ja kreikan) *Konon*-nimen ja venäjän *Kornil-* (kreikan *Kornelios*) nimen vastineita, muun muassa *Konni*, *Konno(i)*, *Kono(i)*, *Kona* (Nissilä 1976: 83). Koska lisänimi *Konna* on kirjattu Salmin Peltosissa henkikirjaan vasta 1800-luvun lopulla ja kylästä on tuolloin merkitty koko joukko pejoratiivisia lisänimiä tai niihin pohjautuvia sukunimiä (mm. 1890 *Kopeli*, *Ribu*, *Törky*), pidän myös *Konnaa* alkuaan pejoratiivisena lisänimenä. – Salmissa *Jegor Dmitrejeff Konna*, Peltainen 1890.

Vrt. **Burmoi**, **Kurmonen**.

Vrt. **Konoi**.

Kräkin (3 Impilahti; 3 Impilahdelta; 1 Suojärvi)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalassa sanaa *kräkki* on käytetty puhuttaessa muun muassa sorsalinnuista (Suojärvi, Suistamo, Säämäjärvi, Tulemajärvi), esim. *sorzan sain aiga kräkin*, ja rumasta ihmisestä, esim. *lädz'änenä kräkki* (Suojärvi) (KKS). Salmissa *kräkky* on merkinnyt 'riitaisaa, toraisaa' ja on voitu puhua *miehenkräkystä* (Poh. 1950). Pohjanvalo mainitsee myös sukunimen *Kräkin* ja sanan *kriäkky*, joka merkitsee 'sorsaa' mutta myös 'kinaajaa'; verbi *kriäkkää* viittaa nimenomaan sorsan ääntelyyn (Poh. 1947). Nimeä on yritetty selittää myös niin, että Impilahden Ruokojärvellä sijainneen *Kräkin*-nimisen kantatilan nimi johtuisi paikalle tulleesta "Rägöi-nimisestä henkilöstä" (Impilahden pk. s. v. *Rägöinkangas*). Pidän mahdollisena, että lisänimi on viitannut nimettävän luonteenpiirteisiin: vastaan hangoittelevaan ihmiseen tms. Muoto *Kräkin* lienee johdettu sanasta *kräkki* tai *kräkky* (vrt. ryhmän 2 *Bomba* ~ *Bombin* ym.). – Impilahdella *Michei Semenov Kräkin*, Uomaa 1818.

Vrt. **Batskonen**, **Bokki**, **Härkin**, **Karhatsu**, **Kräkin**.

Kulin (1 Suojärvi), **Skula** (1 Salmi)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Äänteellisesti nimiä *Kulin* ja *Skula* muistuttaa karjalan kielessä lähinnä sana *skul'a* 'niinestä valmistettu jauho- tms. säkki, kuli; (ven.) tilavuusmitta' (mm. Uhtua, Kiestinki, Vuokkiniemi) (KKS). Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Kul'a* ja sanan *kul'a*, jolla on kaksi eri merkitystä: 'kuli eli kaksi tavallista säkkiä' ja 'suursyömäri' (Poh. 1947). Salmin Miinalasta on kerätty pitäjänkokoelmaan talonnimi *Kulan Fedjan talo*. Nimen on kerrottu olevan "Fedja Kulinin aikana käytössä olleen nimen". Myös henkikirjojen tietojen perusteella näyttää siltä, että nimet *Kula*, *Kulin* ja *Skula* ovat yhden ja saman nimen eri muotoja (vrt. ryhmän 2 *Bomba* ~ *Bombin* ym.). Yksi mahdollinen vertailukohta nimelle on Salmin Yläuoksella vuosina 1880 ja 1890 kirjattu lisänimi *Säkki* (*säkki* 'säkki'; KKS): pidän mahdollisena, että säkkiin viittaavilla lisänimillä on kuvattu nimettävän tapoja. Nimillä on voitu viitata nimettävän mukanaan kuljettamaan säkkiin, jolloin olisi kyse kerjäläisestä, tai mahdollisesti suureen vatsaan (ks. KKS s. v. *pöttšö*). Tulkitsen nimien *Kulin* ja *Skula* olevan alkuaan nimettävän tapoihin viittaavia lisänimiä. – Salmissa *Mihail Nikifor Kulin*, Miinala 1880; *Nikifor Skulan leski Akulina*, Miinala 1920.

Vrt. **Burmoi, Kurmoi**

Kurmonen (1 Salmi)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmilaisen sukunimen *Kurmonen* voisi yhdistää Salmissa tunnettuihin sanoihin *kurmoi* 'ahmatti, syömäri'; 'kuovi' ja 'kurppa' (KKS), *kurmuta* 'rohmuta' (Poh. 1950) ja *suokurmoi* 'kuovi' (Poh. 1947). Vuonna 1920 Salmin Alauuksussa on henkikirjaan kirjattu henkilönimi *Anton Aleksanderinpoika Suokurmoinen*; vuonna 1896 nimi *Suokurboi* on kirjattu Alauuksusta Salmin ortodoksisen seurakunnan haudattujen luetteloon (Suomen Sukututkimusseura: Hiski). Nimi *Kurmonen* voi olla linnustajalle annettu nimi, mutta muut salmilaiset lisänimet ja nimen myöhäisen kirjaamisajankohdan huomioon ottaen pidän todennäköisenä, että kyseessä on alkuaan pejoratiivinen, tapojensa mukaan nimetyn miehen lisänimi. – Nimi *Kurmonen* on muutettu Salmin Uuksussa 1924, mutta en ole tavoittanut sitä asiakirjoista.

Vrt. **Burmoi, Konna**.

Kutja (2 Salmi)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen *kutja* merkitsee 'hautajais- tai muistajaispuuroa (keitetään tavallisesti riisistä ja rusinoista sokeriveteen)', Salmissa on käytetty sanaa *kut'a* (KKS). Ruoppilan mukaan suomen kielen eri murteissa käytetään muun muassa pehmeää, löyhää ja huokoista tarkoittavia sanoja usein myös merkityksessä 'vähä-älyinen' (Ruoppila 1955: 222, 235); esittelen myöhemmin muita samantyyppisiä nimiä. Nimen *Kutja* on ehdotettu olevan kuvaileva liikanimi, joka voitaisiin tulkita esimerkiksi sanojen *kutjake*, *kutjale*, *kutale*, *kutju* 'tyhjäntoimittaja, vetelys, heittiö' pohjalta. *Kutja*-nimen on arveltu myös liittyvän jollain tapaa *Kudjoi*-nimeen. (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Kudjoi*.) Pidän mahdollisena, että pejoratiivisella lisänimellä *Kutja* on alkuaan viitattu nimenkantajan henkisiin ominaisuuksiin. – Salmissa *Jegor Wasiljeff Kutja*, Peltainen 1895.

Vrt. **Löllö, Dupitsa, Tupitsa, Suschu, Tsurkka, Tsutsunen**.

Vrt. ryhmän 2 **Mämmi**.

Käki (1 Salmista)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä *käki*-sanalla on sama merkitys kuin suomessa ja sana tunnetaan laajalla alueella; muun muassa Salmissa on tunnettu myös sanan deminutiivimuoto *kägöi* (KKS). Lisänimi *Käki* mainitaan kahdessa 1800-luvun puolivälin henkikirjassa Salmin Peltoisista. Muita havaintoja nimestä ei ole, ei liioin tietoa, liittykö tuolloin kirjattu nimi sukunimeen *Käki*, jonka kantajia on sotien jälkeen tullut Salmin Miinalan kylästä (Skt.). Lisänimen muodostamiseen ovat arvatenkin vaikuttaneet muut Salmissa tavatut linnunnimiä sisältävät nimet. Pidän sukunimeä alkuaan nimettävän tapoihin viittaavana lisänimenä. – Salmissa Semen *Iwanoff Käki*, *Peltoinen* 1845; *Semen Iwanoff Käköi*, *Peltoinen* 1850.

Vrt. **Harakka**.

Lammas (1 Salmi; 1 Salmista)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi

Lisänimi *Lammas* on merkitty henkikirjoihin hyvin myöhään, ilmeisesti vasta 1900-luvun alussa. Karjalan kielen *lammas* merkitsee '(äiti)lammasta' (KKS), ja Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Lammas* (Poh. 1947). Nimen antoperusteita on vaikea arvailla: nimi on voitu muodostaa mallin mukaan, toisaalta antaa vaikkapa luonteeltaan rauhalliselle miehelle. – Salmissa *Vasili Jevseinp[oika]* *Lammas*, *Palojärvi* 1920.

Vrt. **Apina**, **Konna**.

Ljokkoi (2 Impilahti)

Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan adjektiivilla *l'okkoi* on kuvattu eri asioiden hyvyyttä: *l'okkoi kiel'i om pagizemah* ('puhumaan'), *l'okkoi seä* 'hyvä keli' (KKS). Pohjanvalo mainitsee sanan *l'okkoi* 'helppo, kevyt, lievä' (Poh. 1947). Lisänimi on voitu käsittääkseni antaa henkilölle, jota on pidetty esimerkiksi hyvänä työmiehenä tai hyväntahtoisena ihmisenä. – Impilahdella *Fedot Wasiljeff Ljokkoi*, *Pitkäranta* 1910; Salmissa *Filip Filipoff Lokkoi*, *Miinala* 1880.

Vrt. **Prauda**, **Primetta**, **Schula**.

Löllö (1 Suojärvi; 1 Suistamolta)

? Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi

Sanaa *löllö* on käytetty soimaussanana merkityksessä 'tollo, tomppeli' (Suojärvi): *seizot ku löllö, töllötäd!* (Säämäjärvi). Sanalla on myös merkitys 'tutti' (Kiestinki). (KKS.) Myös Salmissa sana on ollut 'hölmöä' merkitsevä moitesana (Poh. 1950). Verbiä *löllötteä* on käytetty huolettomana, velttona olemisesta tai liikkumisesta, toisaalta myös kovalla äänellä puhumisesta, laulamisesta tai itkemisestä, ja verbillä on voitu kuvata tulen loimottamista (KKS). Nimi *Löllö* on mitä ilmeisimmin alun perin pejoratiivinen lisänimi. – Suistamolla *Jevlampi Fedotoff Löllö*, *Niinisyrjä* 1910.

Vrt. **Dupitsa**, **Tupitsa**, **Kutja**, **Suschu**, **Tsurkka**, **Tsutsunen**.

Vrt. **Balbaschu**, **Bräyschy**, **Bräysy**, **Havanskoi**, **Hovanskoi**, **Plaketti**.

Pappi (2 Salmi; 1 Impilahti; 1 Suojärveltä)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä *pappi*-sanalla on useita merkityksiä: 'pappi', 'pappila, seurakunta'; 'paasto'; 'patti, kovettuma'; 'polttopallon tapainen peli' ja 'voikukka'. Karjalassa tunnetaan myös muun muassa sanat *pappipäivä*, *-ruoka*, *-voi*, jotka liittyvät paaston aikaan. (KKS.) Lisänimen *Pappi* antamiselle on arveltu Suomessa olleen useita eri syitä: nimi on voinut ilmaista nimettävän säätyä tai ammattia, tai nimettävä on voinut kuulua papin palvelusväkeen. Nimi voi liittyä myös *Pappi*-alkuiseen paikannimeen, ja se on voinut viitata

nimettävän käytökseen tai luonteenpiirteisiin. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Tarkastellessani nimeä *Pappi* muita rajakarjalaisia lisänimiä vasten uskon, että se on Salmissa annettu henkilölle, joka on elänyt papin ja kirkon ohjeiden mukaan eli noudattanut erityisen tarkasti paaston aikoja tai käyttäytynyt muuten kuin pappi. – Salmissa *Wasilei Nikiforov Pappi*, Tulemajoki 1880.

Vrt. **Schogoli**.

Plaketti (5 Salmi; 1 Impilahti)

Nimettävän tapoja (puhuminen) kuvaava lisänimi → sukunimi
Verbi *plakettaa* merkitsee 'kolista, kalista; kopisuttaa' mutta myös 'maiskuttaa' ja 'kilistä' (kellosta). Verbiä on käytetty myös kuvaamaan paljoa puhumista: *kiel'i plakettaa* (Suojärvi). (KKS.) Pohjanvalo mainitsee nimen muodossa *Plaket't'i*; Salmin murteessa nimeä vastaavat lähinnä sanat *plakahtah* 'kopisee' ja *plakuttua* 'koputtaa, naputtaa' (Poh. 1947). Lisänimi on voinut kuvata nimettävän puhetyyliä, mahdollisesti myös nopeaa liikehtimistä. – Salmissa *Jegor Minin Plakettis Enka* [*enka* 'leski'] *Daria*, Miinala 1845.

Vrt. **Balbatsu, Balagurov, Bräyschy, Havanskoi, Hovanskoi**.

Prauda (2 Suojärvi)

Nimettävän luonteenpiirteitä kuvaava lisänimi → sukunimi
Salmin murteen *praudu* (Poh. 1947), karjalan *prauta ~ prauda* merkitsee 'totuutta, oikeellisuutta, rehellisyyttä; todenperäisyyttä', esim. *häi aivem pagizou praudua* (Salmi). Lisäksi sanalla on merkitys 'rehellinen, tosi, luotettava', esim. *tyttö on hyvä da prauda* (Korpiselkä). (KKS.) Salmissa on tunnettu myös sana *praudane* 'totinen, uskollinen' (Poh. 1950). Lisänimi *Prauda* on annettu esimerkiksi hyvälle työmiehelle tai rehellisenä pidetylle talonpojalle. Nimi on kirjattu vielä vuoden 1920 henkikirjaan muodossa *Pravda*. – Suojärvellä *Grigori Sacharjev Pravda*, Vegarus 1880.

Vrt. **Ljokkoi, Primetta, Schula**.

Primetta (2 Suistamo)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan *primietta ~ primietä* merkitsee 'varta vasten johonkin tehtyä (omistajan) merkkiä', esim. lampaan korvaan leikattua omistajan merkkiä (Salmi). Sanaa on käytetty myös erilaisissa merkille panemista tms. merkitsevissä sanonnoissa, ja sana on merkinnyt myös 'ennusmerkkiä, ennettä'. Verbi *primiettie* merkitsee 'huomata, hoksata, panna merkille; pitää silmällä, tarkkailla'. (KKS; Poh. 1947 s. v. *primietty*.) Nimi on kirjattu muodoissa *Primetä* (1920, 1944), *Brimetä* (1920), *Primietta* ja *Primetta*. Nimi on voitu antaa henkilölle, joka on ollut erityisen hyvä tai ahkera tekemään huomioita tai jopa ennustamaan asioita. – Suistamolla *Wasilei Brimeta*, Suistamon kirkonkylä 1818.

Vrt. **Ljokkoi, Prauda, Schula**.

Punkki (1 Salmista)

? Nimettävän luonteenpiirteitä lisänimi → sukunimi
Karjalan kielen sanastosta vastinetta nimelle *Punkki* voi hakea muun muassa seuraavista sanoista: *punkalleh* ('kaarella; painuksissa'; 'pingottuneena'; 'juroa, suutuksissa'), *punkiško* (adj. ja subst. 'pingottunut'; 'juro'); *punkistoakseh* ('painaa päänsä kumaraan ponnistuksesta tai jurotaen'); *punkitto* (pää painuksissa, kumarassa tekemisestä, ponnisteleemisestä; 'kumisuttaa') (KKS). Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Punkki* (Poh. 1947). Nimi *Punkki* on kirjattu ensi kerran Raja-Karjalan henkikirjaan vuonna 1870, jolloin lisänimillä on

erotettu kaksi samannimistä lampuotia toisistaan: toinen miehistä on saanut lisänimen *Punkki*, toinen nimen *Pösssi* (*pöšši* 'merta'; KKS; *pösssi* 'linnun kaha, merta'; Poh. 1947). Nimi *Punkki* on käsittääkseni voitu antaa jurona pidetylle tai toisaalta kokoon painuneelle miehelle. – Salmissa *Petter Iwanov Punkki*, Lunkula 1870.

Vrt. **Batskonen, Bokki, Härkin, Ruttonen.**

Pöppönen (1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä sanaa *pöppö* on käytetty karhun ja käärmeen kiertoilmauksena. Esimerkiksi Säämäjärvellä sanalla on voitu viitata myös erilaisiin pikkueläviin, hyönteisiin ja ötököihin. Sana on toiminut myös lasten pelottelusanana merkityksessä 'mörkö, pöpö'. Sama sana tarkoittaa myös naisen sukuelimiä. Muoto *pöppö* on tunnettu Suistamolla ja Korpiselässä, Suojärvellä sana on ollut *böböi*, *pöpöi* tai *pöppö*, Salmissa *pöppi* tai *pöpöi*. (KKS.) Nissilä on yhdistänyt suojärveläisen sukunimen *Pöppönen* sanaan *pöppö* eli *pörö* 'mörkö, pöpö' ja pitänyt nimeä nimettävän tapojen ja luonteenpiirteiden perusteella annettuna lisänimenä (Nissilä 1975: 146–147). Sanaa *pörö* käytetään karjalassa kuvaamaan pyöreitä, pieniä ihmisiä, eläimiä tai esineitä ja sana voi merkitä esimerkiksi 'karhua' tai 'pientä, paljon syövää miestä', toisaalta myös 'tolloa' (KKS). – Nimeä *Pöppönen* on tavattu Savosta ja Karjalasta, mutta nykyisin käytössä oleva nimi on lähtöisin Suojärveltä. Paikkala on esittänyt, että sukunimi voi olla alkuaan henkilökohtainen lisänimi tai asuinpaikan nimi ja joissakin tapauksissa nimellä saattaisi olla yhteys *Pietari*- ja *Petrus*-nimien hypokorismeihin. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Suojärvellä tunnetuissa paikannimissä *Pöppösaari* ja *Pöpöinsaari* esiintyvän sanan *pöppö*, *pöpöi* on selitetty merkitsevän 'käärmettä' (Suojärven pk.). Käsittääkseni suojärveläinen sukunimi *Pöppönen* pohjaa nimenomaan lisänimeen, jolla on viitattu johonkin pahaan olentoon, mitä ilmeisimmin karhuun. Korpiselästä lähtöisin oleva sukunimi *Mönttinen* (mm. *Ivan Matfeov Möntti*, Ägläjärvä 1818) on hyvä vertailukohta. Nimen *Mönttinen* kantajia on tullut Korpiselän ja Suojärven lisäksi Sortavalan maalaiskunnasta ja Käkisalmesta, ja nimen on arveltu olevan joko samaa perua kuin *Mynttinen* tai kehittyneen *Klement*-nimestä (Mikkonen – Paikkala 2000). Nähdäkseni rajakarjalainen nimi *Mönttinen* pohjaa karjalan kielen sanaan *möntti*, jota on käytetty karhun kiertoilmauksena ja kuvailtaessa vaikkapa koiraa (*koiramöntti*, Suojärvi) tai kenkiä (*kengämöntit*, Suojärvi); sanan *möntti* rinnalla on käytetty sanaa *mömmö*, joka myös on karhun kiertoilmaus, mutta jota on voitu käyttää puhuttaessa 'pienestä ja paksusta ihmisestä' tai '(karvaisesta) eläimestä' tai 'likaisesta ihmisestä' tai 'huonosta tai rumasta esineestä'. (KKS.) – Pidän nimeä *Pöppönen* (kuten nimeä *Mönttinen*) alkuaan pejoratiivisena lisänimenä, jolla on viitattu nimettävän tapoihin tai olemukseen. – Suojärvellä *Andrei Kuismin Pöppönen*, Salonkylä 1880.

Rotta (1 Suojärvi)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä sanalla *rotta* on merkitys 'rotta', sanalla *rottu* 'metsähiiri' (KKS). Salmin murteessa *rottu* on 'rotta' (Poh. 1947). Henkilönnimenä *Rotta* on tunnettu Karjalassa jo 1600-luvulla. (Nissilä 1975: 134). Raja-Karjalan henkikirjoihin lisänimi *Rotta* on merkitty ilmeisesti ensi kerran 1800-luvun lopulla, jolloin Impilahdella on lisänimillä erotettu toisistaan kaksi *Ivan Petroff* -nimistä miestä (Impilahden hk. 1870, 1885). Suojärvellä muutettu sukunimi voi

hyvin olla peräisin Impilahdella, mutta kyseessä voi olla kaksikin eri nimeä. Alkuaan sukunimi on pejoratiivinen lisänimi kuten moni muu pikkueläimen nimityksen sisältämä nimi. – Impilahdella *Iwan Petroff Rotta*, Ruokojärvi 1885; Suojärvellä *Michail Leontjeff Rotta*, Kotajärvi 1890.

Vrt. **Konna**.

Ruttonen (1 Suojärvi)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Sanalla *rutto* on karjalan kielessä useita eri merkityksiä, jotka kaikki tunnetaan Raja-Karjalassa. Sana merkitsee 'hyvin nopeaa, pikaista, äkillistä, odottamatonta tai yllättävää', muun muassa Rukajärvellä myös 'eloisaa, vilkasta'; toisaalta 'kiivasta, äkkipikaista'; lisäksi 'altista, herkkää' ja vielä 'jyrkkää, kiperää'. Suojärveltä on mainittu muun muassa sana *ruttomieline* 'ailahtelevainen', Salmista *ruttotapaine* 'äkkipikainen'. (KKS.) Lisänimi *Ruttonen* on ilmeisesti alkuaan kuvannut nimettävän käytöstä tai mielenlaatua. Raja-Karjalassa Salmissa on tunnettu myös sukunimi *Rutonen* (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Rutanen*; *Rudon'e*, Poh. 1947), mutta kyse on kahdesta eri nimestä.

– Korpiselässä *Petter Wasiljev Rutto*, Ägläjärvä 1818.

Vrt. **Batskonen, Bokki, Houtsonen, Härkin, Punkki**.

Schali (2 Salmi)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmilaisista lisänimistä saatuun yleiskuvaan sopii ehkä nimen selittäminen karjalan sanojen *šalie* ja *šalissa* pohjalta: *šalie* merkitsee muun muassa Säämäjärvellä 'telmiä, peuhata, riehua', ja muun muassa Suojärvellä sanaa on käytetty nopeasta, hosuvasta tekemisestä, esim. *kävelläh šalit'ah*. Sanaa *šalissa* on käytetty samassa merkityksessä, mutta sen avulla on kuvattu myös veden solinaa ja jään kilinää. (KKS.) Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Šali* ja Salmin murteessa tunnetun sanan *šali* '(suuri) hartialiina' (Poh. 1947, 1950); karjalan *šoali* on ainakin Viteleessä Salmin itäpuolella *šali* (KKS). Käsittääkseni lisänimi on todennäköisesti alkuaan kuvannut nimettävän nopeita liikkeitä; selitys 'hartialiinaa' merkitsevän sanan pohjalta ei tunnu luontevalta. – Salmissa *Stepan Vasilin[oika] Schali*, Miinala 1920.

Vrt. **Batskonen, Bokki, Houtsonen**.

Schogoli (1 Salmi)

Nimettävän tapoja (pukeutuminen) kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmissa sana *šogoli* on merkinnyt 'koreilevaa, hienostelevaa, keikaroivaa' (KKS), 'keikaria, hyvin pukeutunutta henkilöä' (Poh. 1947). Paikoitellen (mm. Korpiselässä) sanaa *št'ogoli* on käytetty merkityksessä 'komea, siro, siisti'; 'reipas' (KKS). Alun perin nimi *Schogoli* on kaiketi annettu miehelle, joka on ollut tavanomaista tarkempi ulkonäöstään. – Salmissa *Wasilei Petrof Schogoli*, Uusikylä 1855.

Vrt. **Graf, Pappi**.

Schula (1 Salmi ja Impilahti)

? Nimettävän luonteenpiirteitä lisänimi → sukunimi

Nimeä *Schula* on vaikea yhdistää yhteenkään karjalan kielen sanaan. Karjalan kielessä sanalla *sula* on useita eri merkityksiä. Vain osassa karjalan kielen puhuma-alueesta, karkeasti määritellen Vienen Karjalassa, sana on suhu-s:llinen. Sanalla *šula* on muun muassa merkitykset 'sula, lumeton, paljas' (mm. Rukajärvi), 'sulatettu' (mm. Kiestinki), '(maasta) pysyvästi pelloksi muokattu, raivattu' (mm. Rukajärvi), 'pelkkä, paljas, sula, silkka' (mm. Uhtua), 'sulan

aika' (mm. Pistojärvi), 'sula kohta' (mm. Tunkua). Sanalla *sula* on lisäksi muita merkityksiä: 'notkea, vetreä; kangistumaton'; 'ystävällinen, lempeä, vilpitön, antelias'; 'sujuva, soljuva'; 'lempeys, hellyys'; 'sulhanen'. (KKS.) Epäilen, että nimi lähtöisin Vienan tai Aunuksen Karjalasta. Nimi voi olla alkuaan hyvälle työmiehelle (Impilahden Pitkässärannassa?) annettu lisänimi, mutta toisaalta se on voinut alkuaan olla myös pelloksi raivattuun alueeseen viittaava talonnimi. – Impilahdella *Ivan Ivanoff Schula*, Pitkäranta 1910; Salmissa *Gauril Isakoff Schula*, Käsnäselkä 1900.

Vrt. **Ljokkoi, Prauda, Primetta.**

Vrt. ryhmän 5 nimet.

Skrökki (2 Salmi)

? Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Lähin vastine nimelle *Skrökki* karjalan kielen sanastossa on verbi *krökittää* 'ontua'. Nimi on ilmeisen deskriptiivinen: toista äänteellisesti lähellä olevaa verbiä *krökähytteä* on käytetty vahvistamassa nokkimista kuvaavaa verbiä. Säämäjärvellä verbi *krökätä* on merkinnyt 'pistää, nokkia'. (KKS.) Nimen alun konsonanttityhtymä viittaa ilmeisesti nimen deskriptiiviseen luonteeseen. Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Škrökki* (Poh. 1947), ja Suojärven Leppäniemessä on vuonna 1880 kirjattu nimi *Krökki*. Kyse voi hyvin olla lisänimestä, johon aihe on saatu esimerkiksi nimettävän kävelytyylistä. – Salmissa *Stepan Jevdokimoff Skrökki*, Uuksalonpää 1890; Suojärvellä *Foma Andrejev Krökki*, Leppäniemi 1880.

Snäkin (1 Impilahti)

? Nimettävän tapoja (puhuminen) kuvaava lisänimi → sukunimi

Impilahden Syskyjärveltä lähtöisin oleva ja siellä muutettu nimi *Snäkin* on kirjattu myös muodoissa *Snäki* (Härkönen 1930b: 22), *Snjäkä*, *Snjägin*, *Snjäkin*, *Schnäkki*, *Schnäkä* (1910, 1920), *Schinjäkä*, *Schnjkä* (1890) ja *Schinjäkin*; Impilahden pitäjänkokoelmassa on muoto *Snäkin*. Nimen voi yhdistää lähinnä karjalan kielen sanaan *šnäketettä*, jolla on muun muassa Suojärvellä kuvattu oravan ääntelemistä, säkättämistä; sanaa *šnäkitettä* on käytetty noppapelin pelaamisesta (KKS). Kyse saattaisi olla nimettävän puhetapaan viittaavasta lisänimestä, vaikka pidän selitystä hieman epävarmana. – Impilahdella *Ivan Alexejev Sinägin*, Syskyjärvi 1818.

Vrt. **Balbatsu, Bräyschy, Bräysy, Havanskoi, Hovanskoi, Plaketti, Sorttanen.**

Sorttanen (1 Suistamo)

? Nimettävän tapoja (puhuminen?) kuvaava lisänimi → sukunimi

Vuoden 1900 henkikirjassa on Loimolasta merkintä *Kiril Nikitin Tschorttasen perill[iset]*. Koska nimi *Sorttanen* on muutettu vuonna 1930 juuri Suistamon Loimolassa, pidän nimiä yhtenä ja samana nimenä. Nimi pohjannee karjalan kielen sanaan *tšortta* 'piru, paholainen'. Sanaa *tšorttalaine* 'pirulainen' on muun muassa Suistamolla käytetty soimaussanana. (KKS.) Nimi *Tschorttanen* on käsittääkseni voitu antaa pahatapaiselle ihmiselle mutta myös ihmiselle, joka on kiroillut paljon. Hyvä vertailukohta nimelle on Suistamolla on 1800-luvulla (Suistamon hk. 1818, 1870, 1890) tunnettu lisä- tai sukunimi *Piru* (*piru* 'paholainen, piru'; KKS); Salmissa *Piru*-haukkumanimen kerrotaan annetun eräälle "kovalle työmiehelle" (Salmin pk.). Pidän nimeä *Sorttanen* alkuaan nimettävän puhetapaan viittaavana lisänimenä. – Suistamolla *Kiril Nikitin Tschorttasen perill[iset]*, Loimola 1900.

Vrt. **Balbatsu, Bräyschy, Bräysy, Havanskoi, Hovanskoi, Plaketti, Snäkin.**

Suschu (1 Salmi); **Tsutsunen** (1 Suojärveltä)

Nimettävän tapoja (puhuminen?) kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan verbi *tšutšettoa* merkitsee 'liristä, porista'; 'lirittää, pulisuttaa' (KKS), *tšutšettua* Salmissa 'supattaa' ja 'liristä' (Poh. 1950). Sana *tšutti* on merkinnyt 'veden pintaa pitkin heitettyä kiveä, ns. voileipää', sana *tšutšuraine* 'savesta tehtyä, pyörää, reiällistä verkon kivistä' (KKS). Linnakylä on tallettanut impilahtelaisen lisänimen *Tsutsu-Pekka*, joka on kuulunut "eräälle hupsuna pidetylle kerjäläisukolle"; Impilahdella *tsutsu* on merkinnyt 'höperöä, sekopäistä' (Linnakylä 1968: 83). Paikkala on epäillyt, että nimi *Tsutsunen* olisi ehkä syntynyt jotakin venäläistä nimeä mukailemalla; vrt. *Schutskoff* ja *Schutschkoff* (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Tsutsunen*). Linnakylän tietojen perusteella oletan, että kyseessä on alkuaan lisänimi, jolla on viitattu nimettävän henkisiin ominaisuuksiin tai epäselvään puhetapaan. Pohjanvalo mainitsee sanakirjassaan nimet *Tšutšu* ja *Tšutšun'e* (Poh. 1950), minkä perusteella yhdistän nimet *Suschu* ja *Tsutsunen* toisiinsa. Kyseessä voi olla kaksi eri nimeä, mutta kumpaakin pidän onomatopoeettisena lisänimenä. Suojärven Varpakylässä on tunnettu talonnimi *Tšuttišuset*, jolla on tarkoitettu kolmea *Tšuttišu*-nimistä taloa isonjaon aikoihin ja sitä ennen; saman tietolähteen mukaan Ahtia (1908–1920) on kirjannut henkilönimen *Tšut't'su Trošši*. Varpakylän Turhanvaarassa asunutta Dimitri Tsutsusta ja hänen taloaan on kutsuttu nimellä *Mit'ka Tšuttišu*. (Suojärven pk.) Pidän mahdollisena, että niin *Suschu* kuin *Tsutsunen* on alkuaan viitannut nimettävän puhetapaan. – Suojärvellä *Andrej Iwanow Tschutschu*, Vegarus 1880; Impilahdella *Ivan Michailoff Schuschu*, Koirinoja 1890.

Vrt. **Dupitsa, Tupitsa, Kutja, Löllö, Tsurkka.**

Tsurkka (1 Suojärveltä)

Nimettävän luonteenpiirteitä lisänimi → sukunimi
Karjalan sanalla *tšurkka* on kaksi merkitystä: 'pölkky' tai 'paksu halko' ja 'peltojyrä'. Sanaa on käytetty myös kiertoilmauksena hölmöstä, pölkkyästä, jopa sotainvalidista puhuttaessa: *tuloo tšurkkana kod'ih, eig ole kätty, eig ole jalgoa, a ykskai leugoi syd'ie* (Suojärvi; KKS.). Nimi on mitä ilmeisimmin ollut alkuaan pejoratiivinen lisänimi. On huomattava, että Karjalassa on tunnettu ristimänimet *Surkka, Sura, Suura*, jotka vastaavat venäjän *Surka, Sura, Aleksander* -nimiä. *Surkka* ja *Suura* ovat olleet yleisiä ristimänimiä Laatokan Karjalassa, *Surkka* sukunimi Uudellakirkolla. (Nissilä 1976: 131.) – Suojärvellä *Wasili Feodoroff Tschurkin*, Vegarus 1895.

Vrt. **Dupitsa, Tupitsa, Kutja, Löllö.**

Tschährä (1 Impilahti; 1 Salmi; 2 Impilahdelta), **Tschärä** (Impilahti)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielen verbillä *tšärhätä* on merkitys 'hääriä, hyöriä, sählätä, tuhertaa'; Säämäjärveltä on mainittu niin muoto *tšärhätä* kuin muoto *tšährätä* (KKS). Impilahdella on tunnettu paikannimi *Sähränmäki* (Janaslahti; metsää kasvava mäki; Impilahden pk.); *Tschähränpiha* on ollut Tsährien talon nimi (Impilahden hk. 1920). Käsittääkseni kyseessä on pejoratiivinen deskriptiivinen lisänimi, joka on annettu paljon puuhastelevalle miehelle. – Impilahdella *Grigorei Tschäckrä* ja *Anton Tschäckrä*, Metsäkylä 1835.

Vrt. **Suschu, Tsutsunen.**

Venkula (1 Suistamo)

Nimettävän tapoja kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanakirjassa sana *venkula* mainitaan vain Suistamolta ja Impilahdelta, ja kummassakin sana merkitsee 'vetelehtijää' (KKS). Lisänimi on alettu kirjata ilmeisesti vasta 1900-luvulla. – Suistamolla *Stepan Pauloff Wenkula*, Alattu 1910.

Vrt. **Brilli, Brotkin**.

Nissilän mukaan nimettävän silmiinpistävät ominaisuudet, muun muassa ulkonäkö, puhe- ja kävelytapa, pukeutuminen ja luonteenpiirteet ovat olleet nimeäjille kiitollisia nimeämisperusteita; vaikuttimena on usein ollut vahingonilo, harvemmin hyväntahtoisuus. Tapojen ja luonteenpiirteitten mukaan nimeäminen on ollut Karjalassa yleistä, ja käytössä on ollut monesti murteellisia, etupäässä pejoratiivisia sanoja. Lisäksi monet luonteenlaatua kuvaavat sanat ovat deskriptiivisiä. Myönteisiä ilmauksia liikanimissä esiintyy harvemmin. (Nissilä 1975: 138–140, 146–148.) Aineistoni ja Raja-Karjalan muun muassa 1800-luvun henkikirjoista tekemiäni havaintojen perusteella nimettävän tavat ja luonteenpiirteet ovat olleet hyvin tavallinen nimenantoperuste myös Raja-Karjalassa. Lisänimien pejoratiivisuus on hyvin yleistä: edellä käsitellyistä lähes 50 nimestä vain neljä – *Ljokkoi*, *Prauda*, *Primetta* ja *Schula* – kuvaa nimettävää positiivisesti. Monet nimettävää tavalla tai toisella halventavat lisänimet ovat jollain tapaa deskriptiivisiä, jolloin nimen tarkkaa leksikaalista merkitystä ei voi selvittää; esimerkkejä tästä ovat aineistoni nimet *Kurmonen*, *Suschu*, *Tsutsunen*. Osaa lisänimistä voi luonnehtia hyvin suorasukaisiksi: edellä esittelemieni nimien lisäksi tästä esimerkkejä on pitäjänkokoelmissa ja henkikirjoissa.

Aineistoni lisänimistä kehittyneiden sukunimien joukossa on useita nimiä, jotka viittaavat joutavaan tai liialliseen tms. puhumiseen. Edellä esittelemistäni nimistä tällaisia ovat muun muassa *Balbatsu* ja *Plaketti*. Linnakylän tutkimuksessa puhettavan perusteella annetut nimet ovat yksi lisänimien ryhmistä ja ne kattavat 17 prosenttia tutkittavista lisänimistä (Linnakylä 1968: 15, 131). Tutkimusalueeni henkikirjoista ja pitäjänkokoelmista olen tavannut koko joukon puhumiseen viittaavan sanan sisältäviä lisä- ja sukunimiä; myös Pohjanvalo (1947) mainitsee useita tämän tyyppisiä nimiä. Salmissa tavattuja puhumiseen viittaavia lisänimiä ovat muun muassa *Kalket't'i* (*kalketti* 'miehen haukkumanimi', *kalkattaa* 'puhuu römpöttää'; Poh. 1947; 'kielevä supliikkimies' Salmin pk.; *kalkat't'i* 'lörpöttelijä'; KKS) ja *Repetti* (*repettiä* 'puhua paljon, nopeasti; liehua tuulessa'; Hotari 1955: 52; myös KKS). Suojärveltä

on lähtöisin sukunimi *Brelo* (Skt.) ja Impilahdella on tunnettu lisänimi *Breloi-Mikko*: sana *brelo* merkitsee muun muassa 'ihmistä, joka on kova puhumaan ja kiroilemaan' ja 'paimentorvea' (Impilahden pk.; KKS s. v. *prelotta*). Suistamolla on tunnettu lisänimet *Röpötti-Mikolai* (viittaa nopeaan, epäselvään puheeseen) ja *Vöslä-Matsi* (vöslöttää 'lörpötellä'; Linnakylä 1968: 79, 92–93). Erityisesti puhetapaa kuvaavat nimet ovat usein onomatopoeettisia ja deskriptiivisiä, minkä vuoksi niiden ortografia voi vaihdella paljonkin.

Veikko Ruoppila on tutkinut suomen kielen eri murteissa tunnettuja sanoja, jotka merkitsevät 'pehmeää, löyhää, huokoista' ja joita käytetään myös merkityksessä 'vähä-älyinen'. Hän on huomauttanut, että nimityksiä, joita käytetään muun muassa erilaisista kansan parissa tunnetuista ruokalajeista, esimerkiksi jauhoista, marjoista ja piimästä sekoitetuista pöperöistä, käytetään myös merkityksessä 'vajaaälyinen'. (Ruoppila 1955: 222, 235.) Aineistoni nimen *Kutja* oletan olleen alkuaan pejoratiivinen lisänimi; vastaavanlaisia salmilaisia lisänimiä (tai sukunimiä) ovat muun muassa *Welli* (*Savelei Welliev*, Lunkula 1818–1820; *Petter Welli*, 1830; *Semen Tihof Welli*, 1840–1860; *velli* 'velli', KKS) ja *Pudro*, *Pudtro* (Miinala 1890, Uuksalonpää 1900; *pudro* 'uunipuuro', KKS). Salmissa on jo 1700-luvulla tunnettu myös sukunimi *Röppönen*; karjalan *röppö* merkitsee muun muassa 'kuraa', 'sakkaa', 'pettujauhoista sekoitettua velliä', 'survottua naurishaudukasta' ja 'tuokkosta' (KKS; ks. myös Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Röppänen*). Pohjanvalo mainitsee myös lisänimen *Kiiseli-Ondrei* (*kiiseli* 'kiisseli'; Poh 1947). Pidän mahdollisena, että Raja-Karjalassa on kehittynyt erilaisten puurojen nimityksiä sisältäviä lisänimiä myös siitä syystä, että ne on annettu venäläisten nimien mallin mukaan: Unbegaunin mukaan venäläisissä lisänimistä kehittyneissä sukunimissä on paljon erilaisten puurojen nimityksiä; sen sijaan tällaisten nimien nimenantoperusteet eivät ole selvillä (Unbegaun 1972: 196). Lisäesimerkkejä siitä, että karjalan kielessä ihmistä on voitu kuvailla nimityksellä, joka on alkuaan tarkoittanut ruokaa, on muitakin: sanaa *šäplä* on käytetty 'epäselvästi tai joutavia puhuvasta; lörpöstä' mutta sanalla on voitu myös kuvailla 'vetelää puuroa' (KKS).

Tutkimusalueen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun henkikirjoissa on koko joukko lisänimiä, jotka on annettu ilmeisesti samoin perustein kuin edellä esittelemäni nimet: nimet ovat kuvanneet nimettävän tapoja ja luonteenpiirteitä. Salmissa on kirjattu muun muassa seuraavat lisänimet: *Käppi* (*käppi* 'kädetön', 'haukkumanimitys henkilölle, joka pudottelee käsistään'; Poh. 1947; 'vesilinnun räpylälajalka', 'kädetön tai käsipuoli ihminen'; KKS;

Orusjärvi 1875, 1900), *Schämäkkäi* (*šämäkkö* 'epävakainen'; 'levoton'; 'epäonnistunut'; KKS; Peltoinen 1890), *Wigli* (*vigli* 'vikla', 'valehtelija'; Poh. 1947; Kanabrojärvi 1900, 1920) ja *Wä(ä)kkärä* (*väkkärä* 'tuuliviiri, väkkärä'; KKS; Peltoinen 1875, 1885).

Aineistoni karjalan- ja suomenkielisistä nimistä rajaamani toinen lisänimiin pohjaavien sukunimien ryhmä on laaja kuten ensimmäinenkin. Tämä ryhmä voisi olla suurempi, mutta kuten totesin edellä, kaikki ryhmien 1 ja 2 rajatapaukset olen sijoittanut ryhmään 1. Toiseen ryhmään olen sijoittanut ne sukunimet, joiden uskon alkuaan olleen nimettävän ulkomuotoon viittaavia lisänimiä.

2. Ulkomuotoa kuvaavat nimet (30 nimeä, 65 nimenmuutostapausta)

Boljo (1 Salmi; 1 Impilahti; 1 Suistamo)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Sukunimi *Boljo* on kehittynyt 1900-luvun taitteessa Impilahdella nimestä *Boloi*. Karjalan kielen *polo(i)* on Salmissa merkinnyt 'koukkupytydystä', Suojärvellä 'pitkänsiiman merkkikohoa', sanan rinnakkaismuoto *pölö(i)* Suojärvellä 'puukapulaa, palikkaa' mutta myös 'penistä' (KKS). Lisänimi *Boljo* on saatettu antaa kumarassa, koukussa kulkevalle tai lyhyelle ihmiselle. – Impilahdella *Nasarei Boloi*, Loimola 1890; *Ilja Nasaroff Boljo*, Loimola 1910.

Vrt. **Kokatti**.

Bomba (1 Suojärvi); **Bombin** (4 Suojärvi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanakirjan mukaan sana *bomba* merkitsee 'kranaattia, pommia' (KKS), Pohjanvalon sanakirjassa lähimpänä on sana *bomboi* 'iso kuparipannu' (Poh. 1947). Nimi *Bombin* on johdettu nimestä *Bomba* -in-johtimella (vrt. *kräkki* ~ *Kräkin*, *Kul'a* ~ *Kulin*), ja nimet ovat yhden ja saman perheen nimiä (ks. Tervas 1966: 562). Sukunimeä *Bomba* on käytetty myös Kontupohjassa, ja Präazässä on tunnettu talonnimi *Bomban taloi* (Karjalan ek.). Erilaisten astioiden nimityksiä ei rajakarjalaisissa lisänimissä juuri tapaa: Linnakylä mainitsee nimen *Tsainiekka*, joka annettiin *tsainiekkaa* eli pulleaa teekannua muistuttavalle henkilölle (Linnakylä 1968: 25). Pidän nimeä *Bomba* ensisijaisesti menestyvän ja rikkaan miehen lisänimenä, joka on voinut alkuaan kuvata nimettävän ulkomuotoa tai olla kuvaannollinen; Suojärvellä Bomban suvun jäseniä kuului ns. hyvälistöön (Pelkonen 1965: 150 163–164; hyvälistöstä luvussa 2.2.6.). – Suojärvellä *Dimitrei Jegorov Bomba*, Karatsalmi 1870.

Bordi (3 Salmi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmin murteessa *borodu* merkitsee 'partaa', sana *bordimoi* 'kärppää'. Pohjanvalo mainitsee myös sukunimen *Bordi*. (Poh. 1947.) Myös laajemmin karjalassa nimelle *Bordi* lähimmät vastineet ovat *portimo(i)* ~ *bordimoi* ym. (KKS). Nimen *Bordi* on epäilty liittyvän venäläisiin suku- ja lisänimiin *Barda*, *Boroda*, *Borodin*, joista *Boroda* on tunnettu myös Suojärvellä (Mikkonen –

Paikkala 2000), ja nimi on rinnastettu myös nimiin *Boroda* ja *Borotinski* (Härkönen 1930b: 11). Pidän *Bordia* nimen *Boroda* karjalaistuneena muotona. Siirtokarjalaisten tie -teoksen (mainitaan *Bordi* ja *Borti*) perusteella sukunimi on lähtöisin Salmin Orusjärveltä. Nimi on Siirtokarjalaisten tie -teoksen perusteella yksi salmilaisten yleisimmistä sukunimistä; määrää vääristää se, että kyseinen suku on toimittanut tietojaan teokseen tavanomaista ahkerammin. Alkuaan nimi on voitu antaa parrakkaalle miehelle. – Salmissa *Petter Jefremoff Bordi*, Orusjärvi, 1895; *Ivan Paulov Bord*, Karkku 1900.

Kauris (1 Suojärveltä)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanalla *kapris* on harvinaiseksi ilmoitettujen merkitysten 'vuohi, vuohipukki'; 'kauris' lisäksi merkitykset 'näppärä, ripeä, rivakka, ravakka' (mm. Säämäjärvi). Lisäksi Suistamolla sana *kabris* on merkinnyt 'pientä laihaa akkaa'. (KKS.) Suojärven Salonkylässä on vuosina 1880 ja 1890 eräälle lampuodille merkitty lisänimi *Kabris* mutta myöhemmin nimi on kirjattu muodossa *Kauris*. Kyse voi olla metsästäjälle annetusta lisänimestä, mutta nimi on voitu myös muodostaa muiden eläimennimityksen sisältävien nimien mallin mukaan. Koska samassa kylässä on jo vuonna 1880 tunnettu muun muassa ilmeisen pejoratiiviset nimet *Pöppönen* ja *Brilli*, pidän nimeä *Kabris* (*Kauris*) ensisijaisesti alkuaan nimettävän ulkoista olemusta kuvailevana lisänimenä. – Suojärvellä *Wasilei Nikitin Kabris*, Salonkylä 1880.

Vrt. **Kitti, Kobeli, Kätschyri, Losoi, Näivö, Nälkänen**

Kitti (1 Salmi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

On mahdollista, että nimi *Kitti* selittyy karjalan kielen pohjalta: esimerkiksi sanaa *lammaskitti* on käytetty pienestä, laihasta lampaasta puhuttaessa (KKS). Toinen mahdollisuus olisi, että nimi pohjaa johonkin ristimänimeen; muualla Suomessa (Etelä-Pohjanmaa, Lappi) tavattu samanasuinen sukunimi pohjaa *Kristianus*- tai *Kristiina*-nimiin (Mikkonen – Paikkala 2000). Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Kitti* (Poh. 1947), ja Salmin pitäjänkokoelmassa on tieto Mantsinsaassa Pelttoisten kylässä sijainnosta *Kitti*-nimisestä talosta (Salmin pk.). Rinnastan nimen *Kitti* nimiin *Kitsu* ja *Näivö*, joilla on todennäköisesti alkuaan viitattu nimettävän ulkomuotoon. Nimen mahdollista merkitystä pohdittaessa on huomattava, että 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Mantsinsaassa on kirjattu suuri joukko erilaisia pejoratiivisia lisänimiä. – Salmissa *Pavel Maksimoff Kitin l[es]ki Audotja*, Peltainen 1900.

Vrt. **Kauris, Kobeli, Kätschyri, Losoi, Näivö, Nälkänen.**

Kobeli (1 Salmi)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Suojärvellä ja sen itäpuolella Säämäjärvellä sana *kobeli* on merkinnyt 'vanhaa ihmistä', 'köppänää' ja Säämäjärvellä myös 'uroskoira'; loitompana sana on tunnettu myös merkityksessä 'huoripukki' (Tver) (KKS). Salmissa *kobloi* on merkinnyt 'laihaa', ja Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Kobel'i*. Salmin Uuksunlahdella on sijainnut *Kobelinniemi*. (Poh. 1947.) Karjalan kielen sanakirjan nimikortistossa sukunimen *Kobeli* mainitaan esiintyneen Nekkulan-Riipuškalan alueella; sana *kobeli* on ollut halventava 'vanhan, yli-ikäisen miehen' nimitys (KKS: Nimiä). Aunuksen Karjalassa Porajärven Jänkajärvellä ja Soutojärvellä on tunnettu kosken nimi *Kobelinkoski*, johon sisältyy Nissilän mukaan sukunimi *Kobeli*. Kuujärven Hidniemellä on ollut *Kobelinoja*. (Karjalan

ek.) Nimen *Kobeli* kantaja on voinut tulla Aunuksesta Suojärven pohjoispuolelta tai Salmin itäpuolelta 1800-luvun jälkipuoliskolla, tai sitten lisänimi on syntynyt useassa eri paikassa. Kyse lienee laihalle miehelle annetusta lisänimestä.

– Salmissa *Gauril Stepanov Kopeli*, Kirkkojoki 1870.

Vrt. **Kauris, Kitt, Kätschyri, Losoi, Näivö, Nälkänen.**

Kokatti (1 Salmi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalassa sanaa *kokatti* on käytetty lähinnä työvälineen nimenä. Salmissa sanalla *kokat't'i* on ollut merkitys 'koukku seinässä, ramppi'; 'koukku, jolla puretaan lantaa kärristä' (Poh. 1947). Sen sijaan karjalan *kogat't'i* on 'keksin koukku, keksi' (mm. Salmi). Sanaa *kokat't'i* on käytetty muun muassa erilaisista koukuista ja koukkumaisista esineistä, ja *kokot't'i* on tunnettu myös merkityksessä 'sukuelin' (Suistamo, Säämäjärvi). (KKS.) Hotari on yhdistänyt nimen *Kokatti* ehkä hieman oudosti Salmin murteen verbiin *kokottua*, *koikottua* 'näkyä kauas' (Hotari 1955: 67). Sana *koket't'i* on Salmissa merkinnyt 'keimailijaa', 'paidan kaulusaukkoa' ja 'paidan selkäosan yläosaa'. Pohjanvalo on maininnut sekä sukunimen *Kokatti* että *Kokotti*. (Poh. 1947; 1950.) Kyse lienee laihalle, kumarassa kulkevalle miehelle annetusta lisänimestä. – Salmissa *Iwan Iwanov Kokatti*, *Fedul Iwanoff Kokatti*, Alauuksu 1880; *Aleksei Afanasjev Koketti*, Työmpäinen 1880.

Vrt. **Kobeli, Kitsu, Losoi, Näivö, Nälkänen.**

Kurjanen (1 Salmista)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Sana *kurja* voi karjalassa olla substantiivi tai adjektiivi, ja sillä on merkitykset 'kurja, hyvin huono, mitätön, vaivainen, surkuteltava, parka, raukka' (KKS). Salmissa *kurju* on merkinnyt 'kurjaa' ja 'raukkaa', *kurjus* 'kurjuutta', ja pitäjässä on Pohjanvalon mukaan tunnettu sukunimi *Kurjan'e* (Poh. 1947). Lisänimi on kirjattu Raja-Karjalan henkikirjoihin muuallakin kuin Salmissa, missä se on kehittynyt sukunimeksi. – Salmissa *Wasilei Iwanov Kurjanen*, Mäkipää 1880; Suistamolla *Peter Ignatjeff Kurjanen*, Alattu 1880.

Vrt. **Kauris, Kitsu, Kobeli, Losoi, Näivö, Nälkänen.**

Kätschyri (1 Salmi)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan sana *kätsyrä* merkitsee 'kiharaa, kähärää' ja verbi *kätsyröitteä* 'kähertää' (Säämäjärvi). Verbillä *kitsurtoa* 'puhua vilkkaasti, visertää' on myös merkitys 'kihartaa, kähertää' (Suistamo); toisaalta verbiä on käytetty myös hitaasta ja vaivalloisesta tekemisestä. Nimi on kirjattu eri muodoissa: *Kätschyri*, *Kitschuri* (Salmin hk.) ja *Kättšyri* (Poh. 1950). Impilahden Koirinojalla lisänimen *Kätsyr-Paavo* on selitetty annetun miehelle, joka "oli ankan työn tähden mennyt kasaan". Mies oli kumara ja kuihtuneen näköinen. (Impilahden pk.) Lisänimi voisi viitata myös paljon puhumiseen (vrt. *Balbatsu* ym. edellä), mutta pidän nimeä raskaan työn kuluttaman ihmisen lisänimenä. – Salmissa *Michei Nikiforoff Kätschyr*, Yläuuku 1890.

Vrt. **Kitsu, Kobeli, Losoi, Näivö, Nälkänen.**

Losoi (2 Salmista)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan *lozo* merkitsee 'alavaa, vetistä kohtaa; lätäkköä' (mm. Ilomantsi, Korpiselkä). Sanaa on käytetty myös huonokuntoisesta esineestä ja vanhasta, raihnaisesta ihmisestä tai eläimestä (Suojärvi). Sanalla on lisäksi merkitykset

'rasiksi jäänyt kaski' ja 'seuna', ja sanan deminutiivimuoto on *lošoine*. (KKS.) Merkitys 'vanha, raihnainen ihminen' lienee todennäköisin, mutta nimeä voisi verrata myös Salmissa tunnettuun lisä- tai sukunimeen *Rajakko*; sanaa *rajakko* on käytetty huonosta, loppuun kuluneesta jalkineesta, mutta sana on merkinnyt myös 'hylättyä kaskimaata'. Nimeen *Rajakko* palaan luvussa 4.3. – Salmissa *Andrei Andrejev Losoi, Nikolai Andrejev Losoi*, Miinala 1880.

Vrt. **Kauris, Kitti, Kitsu, Kobeli, Kätschyri, Näivö, Nälkänen.**

Lupsakko (1 Salmista)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä *lupsakkaa* on käytetty esim. koiran korvista (*lupšakat korvat* 'luppakorvat', KiestinkiP) puhuttaessa, mutta sana on merkinnyt myös 'leppoisaa, mukavaa', toisaalta 'pulskaa, tukevaa' (KKS). Pohjanvalon mukaan Salmin murteessa *lupsakko* on merkinnyt 'liikkaavaa ihmistä' ja kyseessä on "miehen haukkumanimi" (Poh. 1947). Lisänimi lienee annettu isolle, luonteeltaan leppoisalle miehelle. – Salmissa *Ivan Emeljanoff Lupsakka*, Palojärvi 1895.

Vrt. **Maho, Maukku.**

Vrt. ryhmän 1 nimet **Ljokkoi** ym.

Lökschy (1 Salmi; 1 Salmista)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalassa sanaa *lökšy* on käytetty lihavasta, esim. *še oli pakšumpi ta lihava lökšy* (Kontokki). Verbit *lökšytellä, lökšytteä* kuvaavat puolestaan laiskaa, verkkaista tekemistä, esim. *hebo lökšytteä juoksoo* (Suojärvi). (KKS.)

Lunkulansaaren Lunkulassa on ollut *Löksy*-niminen torppa (Salmin pk.): asumus on ilmeisestikin saanut nimen asukkaan mukaan. Nimi *Lökschy* on ilmeisesti alun perin viitannut nimettävän ulkoiseen olemukseen. – Salmissa *Petter Wasiljeff Loykschy*, Lunkula 1890.

Vrt. **Stjonku, Stönky.**

Maho (1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalassa sanaa *maho* on käytetty tavallisesti lehmästä merkityksessä 'maho, hedelmätön' jne., esim. Suojärvellä *maho lehmä, maho akka* (KKS).

Korpiselässä on tunnettu myös kehnoon kalapaikkaan viittaava paikannimi *Maholampi*; Nissilä 1975: 68–69. Salmissa sanaa *maho* on myös käytetty leikillisesti merkityksessä 'isomahainen ihminen'. (KKS), 'suurivatsainen, lihava nainen' (Poh. 1947). Koska (asiakirjoihin kirjatut) lisänimet ovat yleensä miehille annettuja nimiä, Suojärvellä lisänimi *Maho* on mahdollisesti annettu isovatsaiselle miehelle. – Suojärvellä *Dmitrei Feodorov Maho*, Kaitajärvi 1880.

Vrt. **Lupsakko, Maukku.**

Maukku (2 Salmi)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan *maukku* merkitsee 'kalan mätipussia' (esim. Suojärvi, Salmi). Sanaa on käytetty myös raskaana olevasta naisesta (Suistamo) ja lasten kielessä 'vatsaa' merkitsemässä (esim. Uhtua). Suistamolla on isomahaisesta ihmisestä käytetty sanaa (adj. ja subst.) *maukkupöttšö*, Salmissa sanalla *maukkuvattša* on ollut merkitys 'mätikiiski'. (KKS.) Salmissa *Maukku* lienee ollut lihavan miehen lisänimi. – Salmissa *Feodor Jegoroff Mauku*, Peltainen 1845.

Vrt. **Lupsakko, Maho.**

Mämmi (1 Suistamo; 1 Suojärveltä)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Linnakylän mukaan suistamolainen sukunimi *Mämmi* pohjaa lisänimeen, joka annettiin 1800-luvulla hyvin lihavalle miehelle. Sana *mämmi* on merkinnyt tietyn ruokalajin lisäksi 'paksua, lihavaa ihmistä'. Linnakylä viittaa Ruoppilan tutkimuksiin ja esittää, että Suistamolla sana *mämmi* on muuttunut 'paksuhkon ruuan' merkityksestä kuvaamaan lihavaa ruumiinrakennetta. (Linnakylä 1968: 23.) Pohjanvalon ja Karjalan kielen sanakirjassa mainitaan sanalle *mämmi* vain merkitys 'mämmi'. Paikkala on arvellut, että rajakarjalainen sukunimi *Mämmi* olisi kehittynyt ristimänimestä *Mamo* (< ven. *Mamant* jne.) (Mikkonen – Paikkala 2000). Pidän Linnakylän selitystä uskottavana mutta mahdollisena myös sitä, että lisänimellä on viitattu nimettävän henkisiin ominaisuuksiin. Tällöin nimen voisi rinnastaa joihinkin nimiryhmän 1 nimiin. – Suojärvellä *Wasilei Wlasoff Mämmi*, Kaitajärvi 1880; Suistamolla *Trifon Prokofejeff Mämmi*, Koitonselkä 1890.

Vrt. **Lupsakko, Maho, Maukku.**

Vrt. ryhmän 1 **Kutja.**

Näivö (1 Suojärveltä)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Suojärvellä ja Suistamolla *näivöi* on merkinnyt 'uunissa kuivattuja nauriita ja nauriin lohkoja'. Sanaa on voitu käyttää myös adjektiivin tavoin kuvaamaan nahistuneita nauriita tai lanttuja (Suojärvi, Vitele). Lisäksi sanaa on voitu käyttää laihasta tai huonovointisesta ihmisestä; *laiha n'äivöi* (Suojärvi). (KKS; Poh. 1950.) Suojärvellä lisänimi *Näivö* on todennäköisesti annettu laihalle miehelle. – Suojärvellä *Jakov Terentjeff Njäivä*, Salonkylä 1895.

Vrt. **Kitsu, Kobeli, Kätschyri, Nälkänen.**

Nälkänen (1 Suistamolta; 1 Suojärveltä)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä sanalla *nälkä* on kaksi eri merkitystä: 'nälkä' ja 'halu, himo'; 'tarve, puute' (esim. *puun nälkä*) (KKS). Linnakylän mukaan Suistamolla on 1800-luvulla annettu jollekulle laihalle ihmiselle lisänimi *Nälkäinen*, joka on 1900-luvun alussa ollut muodossa *Nälkänen* ja kehittynyt sukunimeksi (Linnakylä 1968: 25). Suistamon Uuksun kylässä tunnettua nimeä on käytetty huomattavasti varhemmin kuin Linnakylä on esittänyt. – Suistamolla *Ivan Philipov Nälkä*, Uuksu 1753.

Vrt. **Kitsu, Kobeli, Kätschyri, Näivö**

Pusu (3 Impilahti; 5 Impilahdelta; 1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanakirjan mukaan *pusu* ~ *puzu* merkitsee 'tuohesta tehtyä kannellista voi-, suola-, maito- tms. astiaa' (mm. Suojärvi, Suistamo, Salmi) mutta myös 'teerenkahaa, -pyydystä' (mm. Suojärvi, Salmi) ja muun muassa Tverin Karjalassa 'vitsamertaa' (KKS). Pohjanvalo mainitsee merkitykset 'tuohinen maitoastia', 'teerenkaha' ja 'suudelma' (Poh. 1947); sanan käyttö 'suudelman' merkityksessä on oletettavasti hyvin nuorta. Vuonna 1932 Ivan Petrov Pusu on selittänyt, että nimi juontuisi siitä, että erästä pakkasen takia paksusti pukeutunutta miestä verrattiin *pusuun* eli säkkiin (Laitinen 1938: 241). Vahvistusta sille, että Raja-Karjalassa *pusu* olisi tunnettu merkityksessä 'säkki', en ole saanut. Impilahden pitäjänkokoelmaan on kirjattu tieto talonnimestä *Pusu* ja saaren nimestä *Pusunsaari*. Tässä yhteydessä nimen *Pusu* on selitetty johtuvan sanasta *boša* 'lihava isäntä'. Impilahden Pitkänrannan edustalla Laatokassa

sijaitsevan saaren nimen on kerrottu juontuvan saaren omistajan nimestä. (Impilahden pk.) – Lisänimelle *Pusu* on näin ollen tarjolla useita selityksiä. Todennäköisimpänä pidän, että nimi on annettu jollekulle mahtavalle isännälle. Karjalaisia henkilönnimiä tutkineen Ol'ga Leonidovna Karlovan mukaan henkilönnimeen *Puzu* sisältyy karjalan sana *puzu* 'maha, suuri vatsa' (Karlova 2007: 365). Pidän uskottavana nimen selittämistä merkityksen 'pötsi, ihmamaha, möhömaha; suuri maha, vatsa' pohjalta. – *Pusu*-alkuisia henkilönnimiä on kirjattu Käkisalmen läänin pohjoisosissa jo 1600-luvun alkupuoliskolla, esimerkiksi Suistamon Ruokojärveltä on merkintä *Pusunens ödhe* 1640 (Asiakirjanimikokoelma: Käkisalmen Karjala). – Impilahdella *Feodor Pusu*, Pitkäranta 1753.

Vrt. **Bomba**.

Vrt. **Patja**.

Vrt. ven. sn. **Burtsoff** (luku 3.3.3).

Raaga (2 Suojärvi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanalla *roaka* on useita eri merkityksiä. Adjektiivina käytetty sana merkitsee 'raakaa, puolikypsää; keittämätöntä' jne., toisaalta 'lehdetöntä, paljasta, riivittyä; harvaoksaista, oksatonta'; 'laihaa, rumannäköistä' (ihmisestä, eläimestä); 'karkea- tai harvakarvaista'; 'laihaa, mietoa' tai 'vähäistä'. Myös substantiivina käytetyllä sanalla *roaka* on useita eri merkityksiä: se voi olla 'riuku, salko, keppi'; 'mittakeppi, jolla mitataan halkopinoja', 'purjeraaka' tai 'varsi'. (KKS). Pohjanvalo ei mainitse *Raagaa* vaan nimen *Ruagattšu* ja sanan *ruagattšu*, 'pitkä vitsa, oksaton pieni puu'; huomattava on, että Pohjanvalo mainitsee myös sanan *karango* ja antaa merkitykseksi 'kuiva puu, laiha ihminen' (Poh. 1947). Kaikki sanan *roaka* merkitykset viittaavat johonkin kapeaan ja pitkään, minkä perusteella pidän todennäköisenä, että lisänimi on alkuaan annettu laihalle, mahdollisesti pitkälle miehelle. Aineistoni toinen *Raaga* on nimenmuutosluettelossa muodossa *Murto (Raaga)*. – Salmissa *Nikolai Ivanoff Ravas* (*roavas* mm. 'roteva'; KKS) ja *Wasilei Ivanoff Raaga* (ilmeisesti veljekset), Hyrsylä 1860; *Nikolai Iwanoff Rava*, Hyrsylä 1850.

Vrt. **Bloigu**.

Ribu (1 Salmi)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalassa *ripu* (*ribu*) on muun muassa 'riepu, repale, rääsy; hapsu, ripsu, tupsu' (Suojärvi, Salmi jne.), jopa 'pitsi' (Tver). Sanaa on käytetty myös säälitellen, esim. *akkaribu*, *lapsiribu* (Suojärvi). Sanalla on myös merkitys 'roska, törky'. (KKS.) Salmissa *ribu* on 'ryysy, räsy', *rivus* 'rääsyisenä' (Poh. 1947). Impilahdelta on kerätty *Ripu*-alkuisia liikanimiä; esim. *Ripu-Röppänen* on ollut erään hyvin köyhän miehen lisänimi (Impilahden pk.). Suistamolla erään lumppujen kerääjän lisänimiä ovat olleet *Ribu*, *Ribu-Mikki* ja *Rivunkerääjä-Mikki* (Linnakylä 1968: 120). Kyse voi näin ollen olla rääsyihin pukeutuvan ihmisen mutta myös lumppujen kerääjän lisänimestä, ja nimi voi viitata yhtä aikaa kumpaankin seikkaan. – Salmissa *Wasilei Andrejev Ribu*, Mantsinsaari (ilmeisesti Peiposenkylä) 1870.

Vrt. **Ryökä, Räbinä, Törky**.

Ryökä (1 Salmi)

Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmin Lunkulassa tavattuun talonnimeen *Ryökän Ivan* sisältyvän sanan *ryögy* on selitetty merkinneen erästä sorsalajia mutta myös 'märkää tai likaista ihmistä' (Hotari 1955: 52–53). Karjalan kielen sanoja *ryökä* (*ryögä*) ja *ryökäleh* (*ryögäleh*) on käytetty Raja-Karjalassa halventavasti kelvottomasta, märestä, siivottomasta tai laiskasta puhuttaessa sekä kirosanana 'ryökälettä, riiviötä, ilkiötä' merkitsemässä (KKS); Salmissa *ryögäleh* on merkinnyt 'halpamaista' (Poh. 1947). Nimi lienee annettu nimettävän ulkomuodon perusteella.
– Salmissa *Filip Andrejeff Ryökä*, Hiiva 1920.

Vrt. **Ribu, Räbinä, Törky.**

Räbinä (1 Salmista)

Nimettävän fyysisiä ominaisuuksia kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielessä sanalla *räpinä* on useita eri merkityksiä. Sana merkitsee 'pihlajaa', 'pihlajanmarjaa', mutta sitä voidaan käyttää myös eri asioita kuvailtaessa: hauraasta, ohueksi käyneestä kankaasta, vetelästä taikinasta ja rokonarpisesta, rumasta ihmisestä puhuttaessa, esim. *tuhma räbinä*, *vanha räbinä* (Suojärvi). Paikoin *räbinä* on merkinnyt myös 'vesilinnun räpylää' (mm. Suistamolla). (KKS.) Pohjanvalo antaa sanalle *räbin* vain merkityksen 'pihlajan marja' ja mainitsee sukunimen *Räbin* (Poh. 1947). Henkilönnimenä *Räbin* on tunnettu Karjalassa jo satoja vuosia sitten, esim. *Terentei Räbin* 1638 Sortavalassa. Nimi on ollut Salmissa suvun ja talon nimi. (Nissilä 1975: 208.) Paikkala on arvellut nimen *Räbinä* siirtyneen sukunimeksi asuinpaikan nimestä (Mikkonen – Paikkala 2000). Pidän nimeä nimettävän ulkomuotoa kuvaavana pejoratiivisena nimenä. – Salmissa *Wasilei Wasiljev Räbin* ja *Andrei Wasiljev Räbin*, Tiijala 1875.

Vrt. **Ribu, Ryökä, Törky.**

Röksin (1 Salmi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielessä lähinnä nimeä *Röksin* ovat erilaiset velttou ja kömpelöä liikkumista kuvaamaan käytetyt sanat, muun muassa *rökšy* (ihmisestä puhuttaessa), *rökšytteä* 'löntystää, lönkytellä', *rökšähteäkseh* 'painua nuokuksiin'; 'lakastua'; 'rupsahtaa, repsahtaa' ja *rökšälleh* 'nuokuksissa' jne., 'allapäin'. (KKS). Näin nimi olisi lievästi pejoratiivinen deskriptiivinen lisänimi. Toinen mahdollisuus on, että nimen pohjalla on karjalainen nimi *Röksä* (vrt. *Bomba* ~ *Bombin* jne.) tai että se pohjautuu samaan sanaan kuin se. Sukunimeä *Röksä* on tavattu Pohjois-Karjalasta ja kannakselta, ja Paikkala on arvellut siihen sisältyvän sanan *röksä*, joka merkitsee eri paikoissa 'vaarojen väliin jäävää, syvää painannetta' (Kiihtelysvaara), 'vanhaa, huonokuntoista rakennusta' tai 'vaikeakulkuista, korkeaa kallioista maastoa' (Kuhmo) jne. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Nimi *Röksin* voisi olla esim. huonokuntoisen tai sellaisena pidetyn asumuksen ja sen asukkaan lisänimi. Todennäköisempänä kuitenkin pidän, että salmilainen lisänimi kuvaa ensisijaisesti kantajaansa. – Salmissa *Sergei Osipan[oika] Röksi*, Karkku 1920.

Vrt. **Lökschy.**

Shnoro (1 Suojärvi), **Snoro** (1 Suojärvi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielen sanastosta äänteellisesti sopivin vertailukohta nimelle *Snoro* on substantiivina ja adjektiivina käytetty *šnoronenä* 'pitkä ja kapea nenä'. Tässä muodossa sana on tunnettu ainakin Säämäjärvellä; Suojärvellä sama sana on ollut muodossa *šnoronenä*. Karjalassa substantiivi *noru* merkitsee 'notkoa' ja

'veden syömää syvennystä'. Nimi voisi viitata notkoon ja asuinpaikkaan, mutta nimen vaihteleva ortografia saa epäilemään, että nimi olisi deskriptiivinen lisänimi; karjalassa Säämäjärvellä on tunnettu etuvokaaliset *šnörölleh* 'nyrppälleen' ja *šnörönenä* 'nirppanokka' (KKS). Asiakirjoihin nimi on kirjattu toisinaan etuvokaalisena. Kyseessä voisi olla lisänimi, joka on viittannut nimettävän ulkonäköön. – Suojärvellä *Andrei Wasiljeff Schnjörö*, Kuikkaniemi 1890.

Vrt. **Tuppi, Törttö.**

Skudju (1 Salmista)

Nimettävän fyysisiä ominaisuuksia kuvaava lisänimi → sukunimi
Nimeä *Skudju* vastaa karjalan kielen sanastossa lähinnä verbi *skutie*, jolla on ainakin Itä-Karjalassa ilmaistu vähenemistä ja jolla on merkitys 'pienentää, tehdä (liian) pieneksi' ja 'kasvaa huonosti, kitua'. Toinen mahdollinen sana, jonka pohjalta nimen merkitystä voisi pohtia, on verbi *skutata*: sillä on viitattu joutavaan touhuamiseen tai ilonpitoon, pelehtimiseen, rillutteluun. (KKS.) Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Skudju* (Poh. 1947), mutta asiakirjamainintoja nimestä en ole löytänyt. Nimensä *Vihtakariksi* muuttanut suku on asunut Salmassa jo 1800-luvun lopulla (Skt.); henkikirjoihin nimi on mahdollisesti kirjattu muodossa *Kudju*. Pidän nimeä pejoratiivisena lisänimenä, jolla on viitattu esimerkiksi pienikokoiseen henkilöön. – Salmassa *Wasili Ivanoff Kudju*, Uuksalonpää 1900.

Vrt. **Kitsu, Kobeli, Kätschryi, Näivö, Nälkänen.**

Stjonku (1 Impilahti), **Stönky** (1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

Nimettävän fyysisiä ominaisuuksia kuvaava lisänimi → sukunimi
Karjalan kielen sanat *št'onkku* ja *štönkky* merkitsevät kumpikin 'iskua, mätkäystä' ja 'kimpaletta'. Kumpaakin on lisäksi käytetty ainakin Suojärvellä kuvaamaan isoa, lihavaa ihmistä, esim. *akan štsonkku* (Suojärvi). (KKS.) Salmassa verbi *štönkkiä* on merkinnyt 'yhdellä jalalla hyppimistä' mutta myös 'liikkaamista' (Poh. 1950). – Nimi *Stönky* on kirjattu Suojärvellä myös muodossa *Stonku* (*Stonkun Ondrei*) (Hn-kilpa 1972: Kuokkanen); ilmeisesti on kyse vaihtelusta *Stjonku* ~ *Stönky* (ks. Mitrunen 1966: 571). – Suojärvellä *Vasili Nikolajeff Stjonku*, Hukkala 1920.

Vrt. **Lupsakko, Maukku.**

Tuppi (1 Suojärvi; 1 Suistamolta)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava nimi → sukunimi
Suojärvellä tunnettua sukunimeä *Tuppi* vastaa karjalan kielessä sana *tuppi*, joka merkitsee 'huotraa, tuppea' mutta myös 'verholehtien peittämää marjan raakilettä', 'nuppua'. Sanaa on voitu käyttää monenlaisissa asiayhteyksissä kuvailemaan tuppimaisuutta, esim. Suojärvellä *suu tupez* 'suu supussa'. Karjalan kielen sanastossa on myös useita *tuppi*-alkuisia sanoja, joiden perusteella tulkitsen lisänimen olleen pejoratiivinen: *tuppihillo(i)* 'verholehtien peittämä suomuuraimen raakile'; *tuppinäppi* 'poropeukalo'; sanaa *tuppisilmä* on voitu käyttää hoksaamattomasta, hölmöstä ihmisestä puhuttaessa (halv.) ja sanaa *tuppisuu* vähäpuheisesta (halv.). (KKS.) Nimi *Tuppi* on voitu antaa esimerkiksi vähäpuheiselle tai -eleiselle miehelle. Suistamolainen Tupin suku on lähtöisin Pyörittäjän kylästä (Skt.). Sukunimi on alettu merkitä asiakirjoihin ilmeisesti vasta 1920-luvulla.

Vrt. **Shnoro, Törttö.**

Turhanen (1 Suojärvi; 3 Suojärveltä)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan sanalla *turha* on useita eri merkityksiä. Sana on merkinnyt 'tarpeetonta, hyödytöntä, turhaa', 'seppelettä' mutta myös 'pörröä tai takkua hiuksissa'. Sana *turhalleh* on Suojärvellä merkinnyt 'pörröllään' (tukasta), sanaa *turhapeä* on käytetty pörrö- tai pystytukkaisesta. (KKS.) Nissilän mukaan *turha* on yksi karjalaisiin lisänimiin sisältyvistä sanoista, joilla on viitattu nimettävän tapoihin tai luonteenpiirteisiin ja joista suuri osa on negatiivisia ja pejoratiivisia. Nimi *Turhanen* on tunnettu Kivennavalla jo 1500-luvulla. (Nissilä 1975: 146, 148.) Suojärvellä henkilönnimi *Turha* on mainittu jo vuosina 1618–38 Rannankylässä, vuonna 1637 *Fedorko Turha* ja *Cusomka Turha* Kärjänselässä (Kuujo 1965: 47, 50). Pidän mahdollisena, että suojärveläinen nimi *Turhanen* on alkuaan viitannut nimettävän ulkonäköön, pörröiseen tukkaan, eikä nimi välttämättä ole negatiivinen. – Suojärvellä *Wasilei Ivanov Turhone*, Varpakylä 1818.

Vrt. ryhmän 1 **Karhatsu**.

Törgy (1 Impilahti; 2 Salmi); **Törky** (2 Salmi)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Nimeen *Törky* sisältynee karjalan kielen sana *törky* 'törky' (Hotari 1955: 60–61; Poh. 1950); karjalan kielen sanakirjassa lähinnä on sana *törkätä* 'tyrkätä, survaista' (KKS). Kyseessä lienee pejoratiivinen lisänimi, jolla on ehkä viitattu nimettävän epäsiistiin olemukseen, miksei myös asumukseen. – Salmissa *Stepan Nikiforov Törky*, Oritselkä 1875.

Vrt. **Ribu**, **Ryökä**, **Räbinä**.

Törttö (1 Suistamolta)

? Nimettävän ulkomuotoa kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan sana *törttö* viittaa kuvailtavan pinnan rosoisuuteen: sanalla on merkitys 'rosoinen jääkimpale' mutta sillä voidaan kuvata myös muuta rosoista pintaa (esim. 'tuohikäprüä'); sana *törtöilleh* merkitsee 'törröllään, mutrussa'. Sanaa on käytetty myös lapsen syöttösarvesta. Sana *törttöi* merkitsee 'likaa, tahmaa, töhnää', verbi *törttövyö* muun muassa 'töhräilyä'. (KKS) Pohjanvalon mukaan sukunimi on tunnettu myös Salmissa (Poh. 1947). Lisänimi on voinut alkuaan viitata nimettävän ulkomuotoon, erityisesti tämän suuhun. – Suistamollla *Jefim Romaninp[oika]Törttö* ja *Timofei Romaninp[oika] Törttö*, Koitonselkä 1920; *Ivan Törtön perill[isten] tila*, Äimäjärvi 1920.

Vrt. **Shnoro**, **Tuppi**.

Rajakarjalaisten muuttamista lisänimiin pohjaavista sukunimistä moni kuvaa lihavan, isomahaisen, laihan, vanhan tai muuten raihnaisen henkilön olemusta. Ihmisen ulkomuoto on lisänimiä annettaessa tavallinen nimeämisperuste. Linnakylän tutkimuksessa nimettävän ulkonäköön ja liikkumistapaan perustuu 34 prosenttia aineiston lisänimistä (Linnakylä 1968: 131). Useille tämäntyyppisistä sukunimistä on helppo tavoittaa vertailukohtia Raja-Karjalan henkikirjoista. Sukunimi *Väntti* on lähtöisin Suojärveltä (Skt.), ja sanaa *väntti* on Suojärvellä ja Salmissa käytetty kuvaamaan kömpelöä ja huonosti liikkuvaa ihmistä (KKS). Aineistossani

esiintyviä nimiä *Maukku* ja *Maho* vastaa Suojärvellä yleinen sukunimi *Mara*: karjalan *mara* merkitsee '(tavallisesti eläimen) mahaa, (isoa) vatsaa', ja sitä on käytetty isomahaisesta ihmisestä puhuttaessa (KKS).

Raja-Karjalassa on tunnettu useita eri lisänimiä, jotka on ilmeisesti alun perin annettu laihalle tai kokoon painuneelle ihmiselle, ja usein ihmistä on kuvailtu jonkin pienen esineen nimityksellä. Aineistossani olevien *Kitsun* ja *Näivön* lisäksi tutkimusalueellani on Pohjanvalon mukaan tunnettu esimerkiksi nimet *Kotta* ('miehen haukkumanimi'; *kotta* 'kengän, saappaan kenkäraja'; Poh. 1947; *kottajalka* 'kulkuri, jätkä; sälli'; KKS), *Lutikku* (*lutikku* 'lutikka'; Poh. 1947), lisä- ja sukunimenä käytetty *Muureh* (*muureh* 'kovettunut [leipä]'; Poh. 1947), *Pirtoi* (*pirdu* 'pirta'; 'laiha hevoskaakki'; Poh. 1947), *Pun'u* (*pun'u* 'pieni hiuspalmikko', 'pieni peruna', 'pieni nauris'; Poh. 1947; Impilahdella sukunimi *Punju*). Salmin Mäkipäässä on vuonna 1890 kirjattu nimi *Hamarus* (*hamarus* 'kirveen tai viikatteen hamarapuoli'; 'kulunut kirves, josta on vain hamarapuoli jäljellä'; KKS) ja Salmin Peltoisissa vuonna 1900 *Kuupakka* (*kuupa*, *kuupaine*, *kuuparkka*, *skuupa* 'pahka, kääpä'; KKS).

Tutkimuksessaan Venäläisperäisyys ja ekspressiivisyys suomen murteiden sanastossa (2005) Vesa Jarva on tarkastellut kysymystä, mitä ovat ekspressiivisten sanojen ominaispiirteet, ts. mitä sanoja kielentutkijat ovat eri tutkimuksissa ja sanakirjoissa määritelleet ekspressiivisiksi ja mitä ekspressiivisyys oikeastaan on. Jarvan mukaan suomen tai itämerensuomalaisten kielten ekspressiiviselle sanastolle ovat ominaisia seuraavat neljä piirrettä: 1. sanojen monimerkityksisyys ja -muotoisuus, 2. onomatopoeettisuus, 3. tarkoitteen normipoikkeama, silmiinpistävyys ja 4. merkityksen tilannesidonnaisuus. (Jarva 2005: 71–75.)

Jarvan antamilla esimerkeillä ja useilla edellä esittämilläni rajakarjalaisilla lisä- ja sukunimillä näyttäisi olevan paljon yhteistä: osa rajakarjalaisista lisänimistä pohjaa nimenomaan karjalan kielen ekspressiiviseen sanastoon. Erityisen kiinnostava on Jarvan huomio, että ekspressiiviset sanat kuvaavat tarkoitteen lisäksi myös puhujan asennetta tai tunnetta tarkoitetta kohtaan ja sanat ovat usein leikillisiä, humoristisia ja pejoratiivisia. Ekspressiivisten sanojen tarkoitteet ovat tavallisesti sellaisia, että ne kiinnittävät puhujan huomion tavalla tai toisella: ekspressiivisellä sanalla kuvataan muun muassa ihmistä, joka puhuu poikkeavalla tavalla eli liian kovaa, liian paljon tai epäselvästi. Muita Jarvan mainitsemia poikkeavuuksia, jotka vaativat nimeämistä, ovat muun muassa ihmisen poikkeava ulkonäkö, yksinkertaisuus, hitaus,

huonokuntoisuus, tulokseton toiminta, esineen käyttökelvottomuus. (Jarva 2005: 74.)

Määritelmä sopii erinomaisesti edellä käsittelemiini erilaisista pejoratiivisista lisänimistä kehittyneisiin sukunimiin.

Sen lisäksi, että lisänimiksi on annettu esineiden nimiä sen perusteella, että esineen ja nimettävän välillä on huomattu jotain yhteistä, esimerkiksi pyöreä muoto, niitä on voitu antaa muilla perusteilla, joita ei tosin voi selvittää: esimerkiksi *Torvi* voi viitata niin torven tekijään kuin soittajaan (Nissilä 1975: 145, 152). Nimenantoperusteet voivat olla mitä erilaisimpia: Suistamolla lisänimen *Pössi-Kiril* sai Korpiselän Vieksingistä kotoisin ollut Kiril Ruttonen, sillä hän ”kutsui mertaa pössiksi” (Hn-kilpa 1958: Pehkoranta).

Aineistossani olevien karjalaisista lisänimistä kehittyneiden sukunimien kolmas ryhmä on tarkkarajaisempi kuin kaksi edellistä ryhmää: siihen kuuluvien nimien oletan pohjaavan ammattinimitykseen tai viittaavan jonkin tietyn ammatin harjoittamiseen tai työn tekemiseen. Nimet, jotka ovat tämän ryhmän ja muiden ryhmien rajatapauksia, olen luokitellut poikkeuksetta tähän ryhmään. Ryhmään kuuluu silti huomattavan paljon vähemmän nimiä kuin ryhmiin 1 ja 2.

3. Ammatinnimityksistä, työvälineiden ja työn tulosten nimityksistä syntyneet ja ammattiin viittaavat lisänimet (26 nimeä, 43 nimenmuutostapausta)

Botska (2 Salmi)

? Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan *potška* (paikoitellen *botska*, *botška*, *botšku*) ’tynnyri’ tunnetaan Vienan Karjalassa (mm. Uhtua, Rukajärvi), missä sanaa on käytetty myös isosta jalasta, potkasta (halv.). Sanalla myös merkitys ’munuainen’ ja ’lepän urpu’ (Nekkula-Riipuskala). (KKS.) Pohjanvalo mainitsee sanaan *botška* ’tynnyri’ (Poh. 1947). Nimi *Botska* on voitu antaa tynnyrintekijälle, mutta on myös mahdollista, että nimi on kuvaillut nimettävää, isoa lihavaa miestä tai paksusti pukeutuvaa talvikalastajaa; tätä selitystä puoltaa se, että Mantsinsaassa, missä nimi on tunnettu, on käytetty paljon kuvailevia, usein pejoratiivisia lisänimiä. Pidän nimeä kuitenkin ensisijaisesti tynnyreitä valmistaneen miehen lisänimenä.

– Salmissa *Pavel Semenov Botschka*, Peltainen 1875.

Vrt. **Hongoi, Kirnu, Tynnörinen**.

Vrt. nimiryhmän 2 **Bomba**.

Hongoi (3 Salmi)

Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan sanalla *honko(i)* on merkitys ’ruuhi, tavallisesti yhdestä (honka)puusta veistetty, kantaa korkeintaan kaksi henkeä’. Esimerkiksi Suojärvellä sana on ollut muodossa *hongoi*. (KKS.) Nimi on voitu antaa ruuhen tai ruuhia

veistäneelle tai sellaisella liikkuneelle miehelle. – Salmissa *Wasilei Timofejev Hongoi*, Käsänselkä 1870.

Vrt. **Botska, Kirnu.**

Jänis (1 Suojärvi; 1 Suojärveltä)

? Nimettävän ammattiin viittaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sana *jänis* merkitsee 'jänistä' (KKS). Salmissa on käytetty myös sanaa *jänöi*; sana *jänis* merkitsee Pohjanvalon mukaan 'arkaa ihmistä'. Hän mainitsee myös sukunimen *Jänis*. (Poh. 1947.) Salmin Hyrsylässä (joka on myöhemmin kuulunut Suojärveen) nimi on vuonna 1850 kirjattu muodossa *Jänis*. Lisänimi on ilmeisesti muodostettu Hyrsylässä mallin mukaan: samassa kylässä on vuonna 1850 kirjattu henkikirjaan nimet *Repo*, *Närhi*, *Kyhky* ja *Haucka*. Alkuaan lisänimi *Jänis* on voitu antaa metsästäjälle tai aralle henkilölle. Nimi voi olla nimettävän elinkeinon viittaava nimi, nimettävän olemuksesta kertova nimi mutta myös mallin mukaan muodostettu. Koska nimi on kirjattu jo vuonna 1850, pidän sitä ensisijaisesti metsästäjälle annettuna nimenä. – Salmissa *Feodor Larianoff Jänis*, Hyrsylä 1850.

Vrt. **Kettu.**

Kettu (1 Salmista)

? Nimettävän ammattiin viittaava lisänimi → sukunimi

Lisänimeen sisältynee eläimennimitys *kettu*, vaikkakin Salmin murteessa 'kettua' merkitseekin sana *reboi* (Poh. 1947), samoin muissa karjalan murteissa (KKS); suomen kielen sana lienee tunnettu Raja-Karjalassa. Karjalan kielessä *ketulla* on eri merkitys kuin suomessa: sana merkitsee 'maidon tai puuron päällä olevaa kalvoa, kelmua, kettoa', 'eläimen nahkaa' ja muun muassa 'puun kuorta' (KKS). Myös sanan nämä merkitykset sopisivat hyvin salmilaisten lisänimipohjaisten sukunimien kokonaiskuvaan: kyseessä voisi olla laihan ihmisen lisänimi (vrt. *Kitsu*, *Näivö*). Pidän kuitenkin ensisijaisena selityksenä sitä, että nimi on esimerkiksi metsästäjälle mallin mukaan muodostettu lisänimi. Salmissa jo vuonna 1835 nimellä Kettu tunnettu mies oli toinen niistä yläuuskalaisista talonpojista (*Ylaxu Bönder*), jotka vahvistivat henkikirjan tiedot oikeiksi (*Sidor Ivanoff Kettu*; Salmin hk. 1835); vuonna 1845 miehen on mainittu olevan lautamies. Nimi *Kettu* (*Kettunen*?) on tunnettu Ylä-Uuksussa jo 1700-luvun alkupuolella, mutta siitä ei ole sen jälkeen mainintaa yli sataan vuoteen; ei ole tiedossa, onko nimi kulkenut yläuuskalaisessa suvussa. 1800-luvulla nimi *Kettu* on ollut Yläuuksussa ehkä malli nimelle *Repo*. – Salmissa *Archip Kettun* (?) Ylä-Uuksu 1727; *Sawelei Iwanoff Kettu*, Yläuuksu 1835.

Vrt. **Jänis.**

Kirnu (1 Suistamolta)

Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen *kirnu* merkitsee 'kirnua'. Sanaa on käytetty ainakin Raja-Karjalan länsiosissa. (KKS.) Suistamolainen sukunimi *Kirnu* on Linnakylän mukaan ollut 1800-luvun lopulla jonkun taitavan kirnujen tekijän lisänimi. 1900-luvulla nimeä on käytetty vain sukunimenä. (Linnakylä 1968: 39, 115.) Suistamon Koitonselässä tunnettu nimi on kehittynyt huomattavasti aiemmin kuin Linnakylä on esittänyt. – Suistamolla *Ivan Kirnu*, Koitonselkä 1753.

Vrt. **Botska, Hongoi.**

Kitsu (1 Suojärvi)

? Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Paikoitellen karjalan *kitšu* merkitsee 'paistettua ja uunissa kuivattua naurista' (mm. Uhtua, Rukajärvi), paikoitellen, esim. Suistamolla, Suojärvellä, Salmissa, Impilahdella, 'pienää kalaa; (uunissa) kuivattua kalaa', esim. *särgizie kuivatah kidzoksi* (Suojärvi). Sanalla on myös merkitys 'kina, riita, tora' (Säämäjärvi). Vuokkiniemessä *kitšut* on tunnettu uhtualaisten köllinimenä. (KKS.) Impilahden Mursulan kylän yksi osa on ollut *Kitšukylä*. Nimi oli tullut kuivatusta kuoreista. (Impilahden pk.) Itärajan takaisessa Karjalassa Kontupohjassa on tunnettu niemen nimi *Kitšunniemi*, johon Nissilä on katsonut sisältyvän sanan *kid'žu* 'kuivatettu nauris' (Karjalan ek.). Korpiselän Tshokin kylässä on tunnettu *Kitshu-Matti*, joka oli kalamies ja jutunkertoja; "[s]iitä nimikin tuo Kitshu-Matti, kuivasta kalasta, kitshusta, annettu" (Härkönen 1983 [1928b]: 206). Nähdäkseni lisänimi on voinut olla kalamiehelle annettu nimi mutta myös laihan ihmisen lisänimi. Koska kyse on Hyrsylässä käytetystä nimestä, uskon että nimettävä on ollut kalamies ja *kitsu* viittaa kuivattuun kalaan, jopa kauppatavaraan. Jos nimi sen sijaan olisi esimerkiksi mantsinsaarelainen, lisänimi olisi hyvin todennäköisesti pejoratiivinen, sillä saaren kylissä vastaavanlaisia nimiä on tunnettu runsaasti. Huomattava on, että nimi on ehkä joka tapauksessa koettu negatiiviseksi: se on haluttu muuttaa jo asuttaessa Raja-Karjalassa. – Salmissa *Iwan Iwanov Kitschu*, Hyrsylä 1875.

Vrt. **Botska, Hongoi.**

Vrt. nimiryhmän 2 **Kobeli, Kätschyi, Losoi, Näivö.**

Kokoi (1 Salmista)

? Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan *kokoi* on esimerkiksi Impilahdella ollut 'pieni, pitkulainen ruis-, ohra-, kaura- tai tattarijauhoista leivottu leipä' (KKS s. v. *kokko*). Salmissa *kokoi* on tunnettu 'kauraleivän, soikean ohraleivän' merkityksessä ja se on tarkoittanut myös eräänlaista lasten kämmenellään tekemää kepposta (Poh. 1947). Nimi *Kokoi* on kirjattu henkikirjaan vasta vuonna 1890, jolloin nimenkantaja on ollut Salmin Varpaselässä asuneen *Tschupukan* naapuri; *Tschupukka* on kirjattu henkikirjaan Salmin Peltoisista jo vuonna 1840. Lisänimi *Kokoi* on nähdäkseni muodostettu analogisesti nimen *Tsupukka* mukaan, jolloin nimenantoperusteena ei (välttämättä) ole työn tuloksen kuvaaminen. Tutkimusalueellani on tietenkin mahdollista, että nimiä on käytetty jo aiemmin ja ne on jätetty henkikirjaan kirjaamatta. (Vrt. *Porutschik* ja *Majuri*.) – Salmissa *Ilja Ivanoff Kokoi*, Varpaselkä 1890.

Komscha (2 Suojärvi)

Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Raja-Karjalassa on tunnettu sana *komša* ~ *komšša* (Suojärvi) ~ *komšu* (Impilahti) 'tuohi- tai pärekoppa, vakka, vasu' (KKS), Salmissa *komššu* 'tuohivakka' (Poh. 1947). Vielä 1930-luvulla suojärveläinen sukunimi on kirjattu Hautavaarassa seuraavasti: *Komsa eli Kontti* (Suojärven hk. 1933). Kyseessä voi olla korityöntekijälle annettu lisänimi, jolloin henkilöä on alettu nimittää yhden työn tuloksen, kopan tai kontin, mukaan, vaikka hän on tehnyt tuohesta ja päreestä kaikenlaisia käyttöesineitä. On myös mahdollista, että nimi on annettu esimerkiksi kontti selässä kulkevalle miehelle. Sen sijaan pidän epätodennäköisenä, että nimettävä olisi ollut laukkukauppias. – Suojärvellä *Timofei Grigorjeff Komscha*, Hautavaara 1920.

Vrt. **Botska, Kukschina, Lipitsä, Pusu, Schali, Skula.**

Kudjoi (3 Impilahti)

? Nimettävän ammattiin viittaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä nimeä *Kudjoi* on lähimpänä 'kutojaa' merkitsevä sana, joka on Raja-Karjalan itäpuolella Tulemajoella, Viteleessä ja Nekkulan-Riipuškalan alueella ollut *kudoi* (KKS s. v. *kutoja*). Pidän nimeä eri nimenä kuin Pohjanvalon Salmista mainitsemaa nimeä *Kudžoi* (Poh. 1947; *kudšoi* 'muurahainen'; 'rutikuiva'; KKS). Nimi *Kudjoi* esiintyy Impilahden henkikirjassa ensimmäisen kerran vuonna 1865 ja on sen jälkeen aina samassa muodossa. Pirjo Mikkonen on epäillyt, että nimi *Kudjoi* voisi olla joko ristimänimipohjainen tai nimen *Kutja* tavoin nimettävää kuvaileva lisänimi (Mikkonen – Paikkala 2000). Pidän mahdollisena, että nimeen sisältyvä *d* on voitu lausua liudentuneena, jolloin nimi on alettu kirjata muodossa *Kudjoi*. Tulkintaani tukee se, että Impilahden Uomaan kylässä Kudjoin perheen tilan nimi on vuonna 1900 ollut *Kutoila* (Impilahden pk. 1900). Käsittääkseni nimi *Kudjoi* voi olla alkuaan nimettävän elinkeinosta ja taidoista kertova lisänimi. – Impilahdella *Jegor Anufrejef Kudjoi*, Uomaa 1865.

Kukschina (1 Suojärvi), **Kuksina** (1 Suojärvi)

? Nimettävän työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

? Nimettävän työvälineisiin viittaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä tunnetaan sana *kukšina* (Suojärvi, Suistamo) ~ *kukšin* (Impilahti) merkityksessä 'tavallisesti korvallinen savipullo'; Suistamolla on tunnettu sana *kukšena* 'lasinen tai posliininen vesikannu; savipullo'. (KKS.) Lisänimi on voitu antaa esimerkiksi erilaisten pullojen kaupittelijalle tai kerääjälle, mutta yhtä hyvin se on voinut viitata myös nimettävän ulkoiseen olemukseen, esimerkiksi lihavuuteen. Lisänimissä ei tavata juuri astioiden nimityksiä; tosin Linnakylän mukaan *Tsainiekka*-lisänimi on annettu henkilölle, joka muistutti pulleaa *tsainiekkaa* eli teekannua (Linnakylä 1968: 25; *Fedot Feodoroff Tschainiekka*, Koitonselkä 1890; Suistamon hk.). Kyseessä voi käsittääkseni olla pulloja keräävälle tms. henkilölle annettu lisänimi. On myös hyvin mahdollista, että nimi on muodostettu mallin mukaan: Kukschinat ovat olleet Bombien (Bombinien) naapureita (ks. ryhmän 2 *Bomba*), nimi Kukschina (*Kuksina*) on alettu kirjata henkikirjaan vasta 1900-luvulla. – Suojärvellä *Jegor Nikiforinp(oika) Kukschina*, Kuikkaniemi 1920.

Vrt. **Komscha**, **Pusu**, **Schali**, **Skula**.

Lipitsä (1 Suistamo)

? Nimettävän työn tuloksesta syntynyt lisänimi → sukunimi

Suistamolainen sukunimi pohjaa venäläiseen sukunimeen *Lipitzin*, joka mainitaan Suistamon Koitonselästä jo vuoden 1753 henkikirjassa: nimi *Lipitsä* on kehittynyt nimestä *Lipitzin* (vrt. *Bomba* ~ *Bombin* jne.). Nissilän mukaan Venäjällä tunnetaan sukunimet *Lipitsa* (sic) ja *Lipitzin*, joista on erotettavissa venäjän *lipa*, *lipets*, *lipišťša* 'lehmus' (Nissilä 1976: 208); Unbegaunin *Russian Surnames* -teoksessa (1972) ei mainita kumpaakaan nimeä. Karjalassa tunnetaan sana *lipittšä* merkityksessä 'tuohilippi' (tai muu ammennusastia); 'kalahaavi'. Sanaa on käytetty myös huonosta tai pienestä esineestä (halv.) ja pienikasvuisesta tai rumasta ihmisestä (kuv.), esim. *pienet tytöt l'ipitšäd* (Säämäjärvi). (KKS.) Venäläinen sukunimi on mukautunut muotoon *Lipitsä* ilmeisestikin siksi, että karjalan kielessä on ollut samanasuinen sana. Nimi *Lipitzin* on alkuaan voitu antaa niistä käyttötavaroita valmistavalle ihmiselle; toisaalta venäläisille nimille on tavallista, ettei niiden nimenantoperusteita saada selville (Unbegaun 1972: 141). – Nimeä *Lipitsä* on yritetty selittää niin, että se

olisi johdettu lisänimestä *Lippi-Tsoppi* johtimella -tsä (ks. Linnakylä 1968: 167; myös Suistamon pk. s. v. *Homittša, Lippi-Timoi*). – Suistamolla *Wasilei Ivanov Lipitzin; Wasilei och Dmitrei Lipitzin*, Koitonselkä 1753.

Vrt. **Komscha, Rogoscha, Skula, Schali.**

Länkimestari (1 Salmi; 1 Salmista)

Ammatinnimityksestä syntynyt lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä monikollinen sana *länget* tarkoittaa länkiä (KKS). Salmin murteessa on sanat *länget* 'länget' ja *längipuu* 'länkipuu', ja pitäjässä on tunnettu "haukkumanimi" eli pejoratiivinen lisänimi *längi-Pešši* (Poh. 1947). Nimi *Länkimestari* on kirjattu Salmissa vuonna 1890 eräälle "löysälle" eli tilattomalle, joka ohjaa epäilemään, että kyse olisi pejoratiivisesta lisänimestä. Nimi on silti voinut hyvin olla alkuaan hevosmiehen tai hevostarvikkeiden valmistajan lisänimi. – Salmissa *Nikifor Ivanoff Längimestari*, Palojärvi 1890.

Vrt. **Mylläri, Saduli.**

Muiniekka (1 Suistamo)

Ammatinnimityksestä syntynyt lisänimi → sukunimi

Karjalassa tunnetaan sana *muinikka* (Suojärvi) ~ *mujuniekka* (Salmi) ~ Suistamolla *muiniekka* merkityksessä 'värjäri'; lisäksi sanalla on Suojärven idänpuoleisessa naapuripitäjässä Säämäjärvellä merkitys 'värrikauppias' (KKS). Sama nimi on tavattu muuallakin Raja-Karjalassa: Salmin Miinalassa on sijainnut *Muiniekan mäki* (Salmin pk.). Aineistossani esiintyy myös leksikaaliselta sisällöltään samanlainen, Venäjällä tunnettu sukunimi *Krasilnikov* (VHNO 2005: 332). Venäjän verbillä *krasit* on merkitys 'värjätä', substantiivilla *krasilšik* 'värjäri' (VSSK 1978). Pohjanvalon ja Paikkalan mukaan sukunimi *Muiniekka* on vienalainen (Poh. 1947; Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Mujunen*). Käsittääkseni nimi on kuitenkin lähtöisin Suistamolta ja lisänimen kantaja on ollut värjäri. – Suistamolla *Jakov Ivanoff Muinika*, kirkonkylä 1840.

Vrt. **Mylläri, Saduli, Torgoutsa.**

Vrt. suomenkieliset ei-rajakarjalaiset nimet (luku 3.5): **Mujunen.**

Mylläri (1 Salmista)

Ammatinnimityksestä syntynyt lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanakirjaan sana *mylly* 'mylly' on kirjattu rajantakaisista pitäjistä ja Suistamolta; Suojärvellä sanan on ilmoitettu olevan uusi. Raja-Karjalassa 'mylly' on ollut vanhastaan *mellittša*, 'mylläriä' merkitsevä sana *mellittšäniekka*. (KKS.) Mainintoja tähän karjalan kielen sanaan pohjaavista nimistä on muualta Karjalasta (Nissilä 1975: 207). Sukunimeä *Mylläri* tavataan nykyään eri puolilla Suomea, muun muassa Etelä-Pohjanmaalla ja laajemminkin Länsi-Suomessa ja Rovaniemen seudulla. Samannimisiä on tullut myös Salmista ja Karjalan kannakselta. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Salmin Manssilasta lähtöisin olevan Gordein suvun *Mylläri*-nimisessä sukuhaarassa on harjoitettu myllärin ammattia vuodesta 1722 tai ainakin vuodesta 1812 (Castrén 2002: 12). Tälle suvulle nimi *Mylläri* on kirjattu henkikirjaan vasta vuodesta 1890. Salmin Palojärvellä lisänimi *Mylläri* on merkitty henkikirjoihin vuosina 1850–1900, esim. *Ivan Ivanoff Mylläri* 1850. Nimeä *Mylläri* on Salmissa näin ollen käyttänyt kaksi eri sukua. Myös Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Mylläri* (Poh. 1947).

Henkikirjoihin nimestä on kirjattu aina suomenkielinen muoto, ei karjalankielistä muotoa. – Salmissa *Ivan Osipoff Mylläri*, Manssila 1890.

Vrt. **Muiniekka, Saduli, Torgoutsa.**

Mösö (1 Salmi)

Nimettävän työvälineisiin viittaava lisänimi → sukunimi

Salmissa *mözo* on ollut 'talvinuotan kela' (Poh. 1947), 'rekeen kiinnitetty kela, jolla talvinuottaa vedettäessä nuorat kelataan' (KKS; ks. myös Hotari 1955: 62). Kyseessä lienee kalastusta, nimenomaan talvikalastusta harjoittavan mantsinsaarelaisen asukkaan tai kalastajan lisänimi. – Salmissa *Timofei Grigorjev Möso*, Työmpäinen 1875.

Vrt. **Pusu**.

Rogoscha (3 Salmi; 1 Impilahti)

Nimettävän työvälineisiin viittaava lisänimi → sukunimi

Sana *rogozu* (mm. Salmi) ~ *rogozu* (mm. Impilahti) on tunnettu merkityksessä 'niinikuitu, -matto', joita venäjässä vastaavat sanat *rogoza*, *rogoz*, *rogozina*. Venäjällä on myös tunnettu nimet *Ragoza*, *Rogoza*, *Rogozin*, Salmissa sukunimi *Roguzu*. (Nissilä 1975: 207.) (Ks. myös KKS.) Myös Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Rogozu* ja sanan *rogozu* 'niinikuitu, -matto' (Poh. 1947). Nissilän mukaan nimi *Rogoscha* kertoo välillisesti nimenkantajan ammatin, niiniesineiden valmistajan (vrt. *Rogoschina*; Nissilä 1975: 207). – Salmissa *Fedot Kiriloff Rogoscha*, Työmpäinen 1880.

Vrt. **Komscha**, **Lipitsä**, **Skula**, **Schali**, **Virshi**.

Ruga (1 Suojärvi)

? Nimettävän työvälineisiin viittaava lisänimi → sukunimi

Salmissa *ruga* on merkinnyt 'kuivaa kuusen pihkaa' (Poh. 1947), samoin laajemmin *ruka* (*ruga*) 'kuivettunutta (vars. kuusen) pihkaa' (mm. Salmi, Suojärvi, Korpiselkä, Uhtua, Säämäjärvi) (KKS). Impilahden Uomaalla kohonneella *Rukasenmäellä* on ollut tervahautoja, ja sanan *ruka* on selitetty merkitsevän 'tervapikeä' (Impilahden pk.). Pihkaa on käytetty muun muassa tynnyrien paikkaamiseen (KKS s. v. *ruka*), ja pidän mahdollisena, että *Ruga* on pihkan kerääjälle tai tervan polttajalle annetusta lisänimestä syntynyt sukunimi. Mahdollista tietenkin myös on, että nimi on annettu laihalle, kokoon kuivuneelle ihmiselle. – Suojärvellä *Vasili Sinofejeff Rugan* [*apsi*] *Elisabet*, Karatsalmi 1920.

Vrt. **Komscha**.

Vrt. ryhmän 2 **Näivö** ym.

Saduli (1 Salmi), **Saduloff** (1 Salmi)

Ammatinnimityksestä syntynyt lisänimi → sukunimi

'Satulaa' merkitsevä sana on Raja-Karjalassa ollut muun muassa *saduli*, *satul'i* (Suistamo), *sadul'i* (Suojärvi) (KKS). Pohjanvalo mainitsee sanan *sadul'i* ja sukunimen *Sadul'i* sekä Uudenkylän ja Uuksun välillä tunnetut paikannimet *Saduli* (kylä), *Sadulinoja* (oja) ja *Sadulinniemi* (niemi). (Poh. 1947.) Nissilän mukaan *satuli* on Karjalassa merkinnyt myös 'satulaseppää'; Salmissa on tunnettu talonnimi *Satulinmäki* (Nissilä 1975: 152, 154). Pohjanvalon mainitsema Sadulin kylä on varmasti Satulien asuinpaikka. Nimi *Saduloff* lienee nimen *Saduli* venäläistetty muoto. *Saduli* on ilmeisestikin alkuaan satulasepän lisänimi, joka on tunnettu jo 1700-luvulla. – Salmissa *Petter Sadullin*, (ilmeisesti Uusikylä) 1727; *Mihaila Ivanoff Sadukoff*, Kirkkojoki 1850.

Vrt. **Muiniikka**, **Mujunen**, **Torgoutsa**.

Schalgu (1 Salmi)

Työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Sukunimen *Schalgu* voi yhdistää lähinnä karjalan kielen sanaan *šalkku* 'tavallisesti kankainen reppu, kantohihnallinen pussi tai säkki' (KKS; Poh.

1947). Pohjanvalo mainitsee sukunimen *Šalgun'e* (Poh. 1947). Karjalan sanalla *šalkkuniekka* on kaksi merkitystä: 'laukkukauppias' (Tulemajärvi, Säämäjärvi) ja 'kerjäläinen' (Säämäjärvi) (KKS). Lisänimi *Schalgu* on voitu antaa Salmissa miehelle, joka on kantanut selässään reppua tai säkkiä; on myös mahdollista, että mies on laukkujen valmistaja tai myyjä. Sen sijaan hyvin epätodennäköisenä pidän sitä, että nimettävä olisi ollut laukkukauppias; laukkukaupan harjoittajat ovat yleensä olleet vienankarjalaisia ja sana *šalkkuniekka* on tunnettu juuri rajan itäpuolella. Pidän nimeä *Schalgu* toistaiseksi laukkujen valmistajalle annettuna nimenä. – Salmissa *Afanas Afanasjev Schalku*, Peltainen 1875.

Vrt. **Hongoi, Kirnu, Komscha.**

Smura (2 Suojärvi)

? Nimettävän ammattiin viittaava lisänimi → sukunimi

Nimeen *Smura* voi sisältyä venäjän kielessä hevosen väriä kuvaava 'ruskeahkontummanharmaata' merkitsevä sana (Koponen 1997; Patronen 1998: 16). Karjalan kielessä sitä vastaavaa sanaa ei ole (KKS). Nimi on voinut olla lisänimi, joka on kuvannut esimerkiksi isännän tammahevosta. Paikkalan mukaan vanhin asiakirjamerkintä Suojärvellä tunnetusta *Smura*-nimestä on vuodelta 1874 *Timofei Smura*. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Nimi on tunnettu myös Suojärven itäpuolella Säämäjärvellä (KKS: Nimiä). Venäjällä tunnetaan sukunimet *Smurago* ja *Smurov* (<< 'tumma'; Unbegaun 1972: 174, 176). Suojärven 1800-luvun henkikirjoissa mainitaan myös lisänimi *Smuranen*, johon nimeä *Smura* ei voine kuitenkaan yhdistää. – Suojärvellä *Filip Andrejev Schmura*, Leppäniemi 1880; *Sila Smuranen*, Saarivaara 1835, *Ilja Isakoff Smuranen*, Saarivaara 1845.

Torgoutsa (2 Salmi; 2 Salmista)

? Ammattinimikkeestä syntynyt lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sana *torgoutša* (Suojärvi) merkitsee 'kauppiasta' (KKS). Salmista Pohjanvalo on kirjannut sukunimen *Torgoutšu* (Poh. 1947). Nimi *Torgoutsa* on kirjattu Salmin henkikirjoihin jo 1800-luvun alkupuolella. Se on todennäköisesti annettu miehelle, joka on harjoittanut kauppaa Pietarin tai Aunuksen suuntaan. – Salmissa *Terentej Trofimoff Torgots*, Rämälä 1830.

Vrt. **Muiniikka.**

Tschupukka (2 Salmi)

? Työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmin Mantsinsaaren Oritselässä tunnettu ja vuonna 1930 muutetun *Tsupukka*-nimen kantajilla on pitäjänkokoelmaan talletetun tiedon mukaan aiemmin ollut sukunimi *Blinkoff* (Salmin pk.). Nimi *Blinkoff* sisältää venäjän kielen sanan *blin* 'ohukainen' (VSSK 1978), joka on Salmin murteessa *bli'na* 'ohukainen'. Nimi *Tsupukka* pohjautuu karjalan kielen sanaan *t'supukku* 'ohut ohrajauhoista tehty pannukakku'. (Salmin pk.; Poh. 1947.) Sana *tšupukka* on myös 'nurkkaa, nurkkausta' merkitsevän sanan deminutiivimuoto (KKS). *Tsupukan* talosta on käytetty rinnakkain nimiä *Blinkoff* ja *Uusisuo* (Salmin pk.; Hotari 1955: 58); *Uusisuo* on vuonna 1930 *Tsupukan* sijaan otettu sukunimi. Salmin vuosien 1818–1845 henkikirjoista en ole tavannut nimeä *Blinkoff*, ja nimi *Tschupukka* mainitaan ensi kerran vuonna 1840. Pidän mahdollisena, että nimi *Tschupukka* on annettu erityisen taitavalle tai ahkeralle leipurille, mutta yhtä hyvin nimi voi olla pejoratiivinen lisänimi, johon malli on saatu venäläisistä lisä- ja sukunimistä; tähän mahdollisuuteen palaan myöhemmin. Voi olla myös mahdollista, että nimi *Tschupukka* pohjaa 'nurkkausta' merkitsevään sanaan ja

on alkuaan talonnimi (vrt. ryhmän 5 nimet). – Salmissa *Wasilei Iwanoff Tschupucka*, Peltainen 1840.

Vrt. **Botska, Hongoi, Kirnu, Komscha.**

Tynnörinen (1 Salmista)

? Työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä tunnetaan sana *tynnryri* 'tynnryri' (KKS). Salmissa tunnettu sukunimi *Tynnörinen* on alettu kirjata henkikirjoihin vasta 1900-luvulla, ja se on alkuaan ollut ilmeisesti vain yhden perheen nimi. Teoksessa Siirtokarjalaisten tie nimestä mainitaan myös mahdollisesti virheellinen muoto *Tynnyrinen* (Skt.); Pohjanvalo ei nimeä mainitse (Poh. 1947). Nimi on voinut olla tynnyrintekijälle annettu lisänimi, mutta yhtä hyvin se voi olla mallin mukaan muodostettu lisänimi, jota voi verrata lähinnä pitäjässä tunnettuun karjalankieliseen nimeen *Botska*. Toisaalta nimenantoperuste voi liittyä myös nimettävän ulkomuotoon. – Salmissa *Wasili Aleksandroff Tynnörinen*, Kirkkojoki 1900.

Vrt. **Botska, Hongoi, Kirnu.**

Vrt. **Bomba.**

Tähkä (1 Impilahti)

? Nimettävän ammattiin viittaava lisänimi → sukunimi

Karjalan kielessä sanalla *tähkä* on kaksi eri merkitystä: 'tähkä' ja 'piiskansiiman palmikoitu pää' (KKS). Impilahdelainen nimi *Tähkä* on lähtöisin Impilahden Ruokojärveltä (Skt.; Impilahden hk.), ja se on alettu kirjata henkikirjoihin ilmeisesti vasta 1900-luvun puolella. Vuonna 1920 nimi on kirjattu Suistamon kirkonkylästä (Suistamon hk.). Nimeä *Tähkä* on otettu vuonna 1906 muun muassa Turussa (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia). *Tähkä*-nimisiä on tullut myös Suistamolta (Skt.; Mikkonen – Paikkala 2000). Nimi on kaiketi mallin mukaan muodostettu nimi, mutta vertailukohtia sille on hyvin niukasti. Vuonna 1910 Impilahden Pitkäsärannassa on kirjattu (lisä)nimi *Wehnä*; karjalan *vehnä* merkitsee 'vehnää' (KKS). Tämänäntyyppisiä nimiä on voitu antaa maata viljelevälle väelle, tavalliselle maalaisväestölle. Kyse voi olla myös itse valitusta nimestä, mitä pidän kuitenkin epätodennäköisenä: nimi on muutettu vuonna 1937. – Impilahdella *Vasili Semenoff Tähkä*, Ruokojärvi 1920.

Virschi (1 Salmi)

? Työntuloksia kuvaava lisänimi → sukunimi

Salmissa 'koria, vasua' ja 'korillista' merkitsevä sana on ollut *viršši* tai *virši* (KKS). Pohjanvalo on kirjannut nimen muodossa *Viršši* (Poh. 1947). Nissilä on yhdistänyt nimen karjalaiseen ristimänimeen *Virsu*, joka on syntynyt venäjän *Firs-* (kreikan *Thyrsos*) nimestä, jolloin nimi olisi samaa perua kuin kannaksella (Johannes, Metsäpirtti) tunnettu sukunimi *Virsu* ja Kiteellä tunnettu *Virsunen* (Nissilä 1976: 142). Pidän salmilaista nimeä *Virschi* kuitenkin alkuaan esineen nimityksen sisältäneenä lisänimenä, joka on annettu korien tekijälle tai niiden kaupustelijalle. – Salmissa *Petter Dmitrejeff Wirschi*, Tulemajoki 1895.

Vrt. **Komscha, Kukschina, Rogoscha, Schali.**

Tämän tutkimuksen aineistossa ja myös tarkastelemissani Raja-Karjalan henkikirjoissa asemasta kertovia nimiä on hyvin vähän, huomattavasti vähemmän kuin lisänimiä, joilla on kuvattu nimettävän käyttäytymistä tai ulkonäköä. Varsinkin, kun monen tähän ryhmään

sijoittamani nimen nimenantoperusteet jäävät vain arvailun varaan (esim. *Schalgu*, *Tschupukka*, *Tähkä*), Linnakylän ja Nissilän esittämät väitteet muun muassa ammattiin pohjaavien lisänimien suuresta määrästä tuntuvat huomion arvoisilta: Linnakylän tutkimista suistamolaisista lisänimistä viittaa nimettävän ammattiin tai harrastuksiin lähes joka viides (Linnakylä 1968: 131), ja Nissilän mukaan slaavilaisperäisessä henkilönnimistössä yhteiskunnallista asemaa ja ammattia ilmaisevat sanat muodostavat huomattavan ryhmän (Nissilä 1975: 205). Tässä suhteessa rajakarjalainen virallinen eli asiakirjoihin merkitty henkilönnimistö vaikuttaa omanlaiseltaan.

Tutkimusalueeni henkikirjoissa on vain joitakin nimiin *Länkimestari*, *Muiniekka*, *Saduli* ja *Torgoutsa* rinnastettavia lisä- ja sukunimiä: Salmista on mainittu *Kupza* (*kupza* 'kauppias'; ks. Nissilä 1975: 207; KKS; Orusjärvi 1840); *Karvali* (*karvali* 'nahkuri'; Poh. 1947; Orusjärvi 1900); Suojärveltä *Tsikkuri* (*tsikkuri* 'suutari'; KKS; Kotajärvi 1920) ja Suistamolta *Kuppari* (*kuppari* 'kuppari'; KKS; Leppäsyvä 1885). Suistamolta on mainittu myös nimi *Tockari*, jonka yhdistän karjalan sanaan *tokkari* 'tukkipomo'; 'nikkari' (KKS; Koitonselkä ja Petäjäselkä 1855; Salmin Tulemajoki 1820). Nissilä on yhdistänyt nimen *Tokkari* venäjän sanaan *toka* 'sorvaaja' (Nissilä 1975: 207). Suistamolta on lähtöisin myös nimi *Tajakka*. Karjalan *tajakka*-sanalle on eri puolilla tunnettu eri merkityksiä, muun muassa 'ankkurin poikkivarsi' (Korpiselkä), 'tilkitsemisrauta' (Tver), 'suutarin lesti' (Suistamo) mutta myös 'vilkuileva hevonen' (Rukajärvi) (KKS). Nimi voi viitata suutarin ammattiin, mutta se on voitu muodostaa myös mallin mukaan: Koitonselän kylässä, missä on vuonna 1855 kirjattu *Tajacka*-nimi, on mainittu myös nimet *Kirnu* ja *Tockari* (*Kirnu* jo vuonna 1753). Raja-Karjalassa tavatuista ammattiin viittaavista lisä- ja sukunimistä moni liittyy seuraavien elinkeinojen harjoittamiseen: tuohitöiden tekeminen ja kalastus. Se, että Raja-Karjalassa on tunnettu erilaisiin leivonnaisten ja hevosten nimiin pohjaavia lisänimiä, on ilmeisesti venäläistä vaikutusta. Käsittelen näitä kahta aihetta ennen lisänimien ryhmää 5.

Raja-Karjalassa on tunnettu joukko lisä- ja sukunimiä, jotka näyttäisivät sisältävän erilaisten puu- ja tuohiesineiden nimityksiä. Tuohen monipuolinen käyttö ja tuohitöiden teko ovat Suomessa ikivanhoja, mutta sivuelinkeinona tuohitöiden tekemistä on harjoitettu huomattavasti vähemmän kuin puutöiden tekemistä. 1900-luvun alkukymmeniin saakka Itä-Suomessa on tehty eri käyttötarkoituksia varten erilaisia "tuohiteoksia", muun muassa kontteja, virsuja, vakkoja ja vasuja, niin omaan käyttöön kuin myyntiin. Tuohitöiden teko ja

arvostus alkoivat Savossa ja Karjalassa heikentyä 1900-luvun alussa, ja tuolloin esimerkiksi Pohjois-Savossa tuohitöiden tekijät olivat tilatonta väkeä, myöhemmin alueen köyhintä väkeä. (Virrankoski 1994: 551–554.) Erään tiedon mukaan Suojärvellä 1800-luvulla harjoitettu käsityö ei tyydyttänyt edes pitäjän omia tarpeita eikä tuottanut mitään myytäväksi kelpaavaa; sen sijaan tuohen käsittelytaito on maininnan arvoinen. (Pelkonen 1965d: 232.). Impilahdella *Tuokkos-Sergeiksi* kutsuttiin tuohitöitä tekevää vanhaa miestä (Impilahden pk.). Salmissa on tunnettu samaan aihepiiriin viittaavat sukunimet *Lastan'e* (*lastan'e* muun muassa 'pärelapio'; Poh. 1947) ja *Tuutti* (Hotari 1955: 56; *tuutti* 'tuohinen lippo'; Poh. 1947). Tuohitöiden nimityksiä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa lisänimikseen saaneet rajakarjalaiset olivat todennäköisesti vähävaraista väkeä.

Kalastukseen liittyvien välineiden nimityksiä on annettu lisänimiksi lähinnä kalastajille ja kalastuksesta toimeentulonsa saaville ihmisille; tosin poikkeuksiakin on: Impilahdella *Verkko-Feutoraksi* kutsuttiin miestä, jonka suvussa oli ollut verkonkutojia monta miespolvea ja joka itsekin kutoi verkkoja (Impilahden pk.). Karjalassa kalastajat valmistivat itse kalastusvälineensä ja kalastus on ollut vanha ja merkittävä elinkeino. Aunuksessa, joka on monessa suhteessa samaa aluetta kuin Raja-Karjala, kalaa voitiin pyytää ympäri vuoden, sillä kylät sijaitsivat järvien ja jokien rannoilla. Tieto kalavesistä, pyydyksistä ja niiden käytöstä siirtyi sukupolvelta toiselle. (Turunen 1976: 216.) Salmissa kalastus on ollut maanviljelyksen ohella tärkeä elinkeino erityisesti Mantsin- ja Lunkulansaaren, Karkun, Manssilan, Ala-Uuksun, Uuksalonpään ja Uusikylän asukkaille (Viljanto 1952: 30), ja näiden kylien lähistön paikannimistössä on paljon merkkejä siitä, missä nuottaa on vedetty kesäisin, missä talvisin (ks. Salmin pk.). Pitäjästä, jossa kala on ollut myös tärkeimpiä vientituotteita, tunnetaan paljon kalastukseen liittyvää sanastoa (Viljanto 1952: 51; Poh. 1947). Salmissa on tunnettu muun muassa sukunimet *Pössi* (Hotari 1955: 51; *pössi* 'kalansäilytysrysä') ja *Pullo* (*pullo* 'nuotan, verkon tms. koho, pola, laudus'; KKS) ja Suojärvellä *Kuutti* (karjalassa *kuutti* 'vene'; Mikkonen – Paikkala 2000; KKS), *Merta* (Skt.; *merta* 'merta [vitsaksista punottu tms]'; KKS) ja *Rysä* (Skt.; *rysä* 'rysä'; KKS).

Rajakarjalaisiin lisänimiin voi sisältyä erilaisten leivonnaisten nimityksiä. Malli tällaiseen nimenantoon nimille on voitu saada Venäjältä, missä tunnetaan paljon ruoka- ja juomasanastoa sisältäviä sukunimiä. Erityisesti erilaiset litteät leivonnaiset ja pannukakut ovat antaneet aiheen lukuisille lisänimille, joista on tullut sukunimiä, esim. *Blinov*, *Pljuškin*; sen

sijaan nimien antoperusteita ei voi jälkikäteen selvittää. (Unbegaun 1972: 142, 195.) Edellä mainitsemalleni nimelle *Tschupukka* lienee hyvä vertailukohta Suistamolla tunnettu sukunimi *Blinnikka* (*Wasilei Wasiljef Blinik*, Jalonvaara 1855), joka sisältää sanan *blina* 'ohukainen, lettu' (KKS). Pidän mahdollisena, että nämä kaksi nimeä ovat pikemminkin nimettävän taitoja kuvaavia lisänimiä, eivät pejoratiivisia ulkonäköä kuvaavia nimiä, kuten monet muut, usein nuoremmat saman aihepiirin nimet. Joistakin rajakarjalaisista tämän aihepiirin lisänimistä on pitäjänkokoelmissa tietoja, että nimi olisi kuvannut nimettävän ulkomuotoa. Suistamolla on tunnettu lisänimet *Möykky-Mikko* (*möykky* 'paksu, reiätön leipä' ja *Möykky-Mikko* 'paksu, rumannäköinen olento') ja *Savisipaniekka* (*sipaniekka* 'pyöreähkö, riisi- tai perunasydäminen piirakka') (Linnakylä 1968: 24).

Myös hevosiin viittaavat rajakarjalaisten nimet ovat mahdollisesti venäläistä vaikutusta. Edellä esittämäni Suojärveltä lähtöisin olevan sukunimen *Smura* etymologia ei ole aivan varma: nimen pohjana olevan lisänimen aihe tuntuu Raja-Karjalassa kovin harvinaiselta. Rajakarjalaisesta nimistöstä olen tavannut ainoastaan kaksi aiheeltaan mahdollisesti samantyyppistä nimeä, *Bieloi* ja *Ruuskoi*; tosin myös edellä käsittelemäni nimet *Länkimestari* ja *Saduli* ovat ehkä alun perin viittaneet hevosten käsittelyyn. Impilahdella on 1800-luvun alkupuolelta lähtien tunnettu sukunimi *Beloff* (*Bieloi* ~ *Bjeloi*; Impilahden hk.), ja Raja-Karjalassa tunnettua sanaa *bieloi* 'valkoinen' on ainakin Nekkulan-Riipuškalan alueella käytetty myös valkoista hevosta tarkoittamassa (KKS s. v. *pieloi*). Salmin Manssilassa 1900-luvun vaihteessa ja Kuronlahden kylässä jo 1800-luvun alussa on kirjattu nimi *Ruskoi* (*Sergei Osipoff Ruuskoi*; 1818 ja 1820 *Ivan Iljin Ruskoi*); *ruskoi* on merkinnyt muun muassa 'ruskeaa lehmää' ja *ruskei* 'punaista, punakkaa, ruskeaa' (Poh. 1947; Helve 1997: 416; KKS), toisaalta adjektiivilla *ruskoi* on myös merkitys 'venäläinen' (KKS). Pidän mahdollisena, että ainakin nimi *Smura* on syntynyt venäläisen nimimallin mukaan: Venäjällä tunnetaan pieni joukko lisänimistä kehittyneitä sukunimiä, joihin sisältyy nimenomaan hevosen väriä kuvaava sana (Unbegaun 1972: 177). Nykyäänkin Venäjällä tunnetaan muun muassa seuraavat hevosen väriin viittaavat nimet: *Bulanov* (VHNO 2005: 283; *bulányi* 'voikko, vaalea tai valkoinen hevonen', VSSK 1978; NS) ja *Savrasov* (VHNO 2005: 376; *savrás* 'ruunikko, eräänlainen ruskea hevonen', VSSK 1978; NS).

Aineistoni karjalaisista lisänimipohjaisista sukunimistä hyvin pieni osa on nimiä, joiden katson alkuaan ilmaisseen nimettävän asemaa tai taustaa.

4. Asemasta tai taustasta kertovat nimet (kolme nimeä, kuusi nimenmuutosta).

Hosainoff (3 Salmi)

Nimettävän asemasta kertova lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sanakirjan mukaan sana *hosjain* 'isäntä' on tunnettu ainakin Suojärven itäpuolella Säämäjärvellä (KKS). Sanaa on käytetty myös Salmissa, missä talon isäntä on *hozain* eli venäjän *hozjain* 'isäntä, haltija' (Nissilä 1975: 205–206; Poh. 1947). Salmilaisen sukunimen on selitetty kehittyneen jo 1830-luvulla annetusta liikanimestä *hosaina*, jolla kutsuttiin nuorta Feodor Kontronpoikaa tämän selitettyä olevansa talon isäntä, *hozain* (Pelkonen 1961: 163); nimen synnystä on kerrottu toinenkin, hieman samankaltainen tarina (Turunen 1997: 16–17). Salmin ns. suuret *Hosjainat* olivat erään tiedon mukaan syntyneet 1850- ja 1860-luvuilla (Karjalaisten Sanomat 7–8/1917: 7–8). Salmilaisten veljesten Feodorin ja Pedrin nimi *Hosain* muutettiin muotoon *Hosainoff* 1800-luvun lopulla, jolloin veljeksillä oli tiiviit yhteydet Pietariin, jopa oma toimisto Pietarissa (Pelkonen 1961: 163–166). Nimen rinnakkaismuodon käyttöön ottaminen on liittynyt kauppiaksi ryhtymiseen: Wasili Hosainoff sai maakauppaoikeudet vuonna 1872 (Hämynen 1993: 167). – Salmissa *Petter Kondratjev Hosain*, Miinala 1870.

Vrt. **Matihaldi**.

Matihaldi (1 Salmi)

? Nimettävän asemasta kertova lisänimi → sukunimi

Hotari on epäillyt, että nimen pohjana on karjalainen ristimänimi *Matti* (ven. *Matfei*) ja Salmin murteen sanan *hald'ii* (Poh. 1947) (Hotari 1955: 44). Karjalan *haltie* merkitsee 'omistajaa, hallussapitäjää, isäntää', esim. *izändä on taloin hal'die* (Suojärvi), toisaalta mytologista 'haltijaa, suojelushenkeä, voimaa, onnea' (KKS), esimerkiksi *taloinhald'ii* Salmissa 'talonhaltijaa, isäntää' (Poh. 1950). Salmin Lunkulansaaresta lähtöisin oleva sukunimi on tutkimusaineistossa muodossa *Bogdanoff-Matihaldi*. Tulkitsen nimen *Matihaldi* olevan Matin talon isännälle ja hänen perheeseensä kuuluville annettu nimi. – Salmissa *Andrei Ivanof Mathaldi*, Lunkula 1855.

Vrt. **Hosainoff**.

Porutschik (2 Salmi)

? Nimettävän asemasta kertova lisänimi → sukunimi

Karjalan kielen sana *porutšiekku* on merkinnyt 'luutnanttia' (Säämäjärvi) ja 'porukkamiestä' (Uhtua, Säämäjärvi, Riipuskala), ja Vienassa Uhtualla sanaa on käytetty peniksen kiertoilmauksena (KKS). Salmissa *porutšiekku* on merkinnyt 'takausmiestä' (Poh. 1947). Sanan merkitykseen 'luutnantti' on viitannut myös toinen Hotarin tutkielman tarkastajista, ilmeisesti Viljo Nissilä (ks. Hotari 1955: 81, käsinkirjoitettu huomautus). – Salmin Peltoisissa nimi on kansan kielessä esiintynyt asussa *Porutsiekku* (myös talonnimi) (YK s. v. *Porevuo*). Nimen ortografia vaihtelee eri lähteissä kovasti: *Porutšiekka* (*Porevuon* talon vanha isäntä), *Porutšik* (tai *Porutshik*) eli "*Poruskin*" (*Porevuon* talon nuori isäntä) (*Porevuo* – Prokki 1997: 222; Laatokan Mantsi 1997: 237); *Porutschik* (Salmin hk. 1920); *Porutsih* (Hotari 1955: 81). Venäjällä tunnetaan sukunimi *Porucikov* << 'luutnantti' (Unbegaun 1972: 116); aineistossa on myös nimi *Kapralov* << 'korpraali' (käsitelty edellä; mts. 122). Nimi *Porutschik* voi käsittääkseni liittyä

kalastukseen, nuottakuntiin ja niiden toimintaan, toisaalta se voi olla myös pejoratiivinen lisänimi (vrt. Nissilä 1975: 99, 149). – Salmissa *Jegor Petrov Porutschik*, Peltainen 1818.

Raja-Karjalan henkikirjoihin on kirjattu vain pieni joukko nimenkantajan asemasta tai taustasta kertovia lisä- ja sukunimiä. Edellä mainittuihin nimiin verrattavia nimiä ovat muun muassa Salmissa tunnetut nimet *Ruotzi* (*ruotsi* 'luterilainen; suomalainen'; KKS; Uusikylä 1818–35, Rämälä 1818–1860) ja *Tattari* (*tatoara*; 'tataari[lainen kulkukauppias]'; Karkku 1835) (Salmin hk.). Mantsinsaarella tunnetun nimen *Porutschik* kanssa samassa kylässä on tunnettu kaksi samaa aihepiiriä edustavaa nimeä: Peltöisten kylästä on vuonna 1818 kirjattu henkilönnimet *Ivan Jeremejev Major* (myöhemmin sukunimi *Majuri*) sekä *Ivan Burmist* (1860 *Burgmeister*; myöhemmin sukunimi *Burmeister*). Nimet lienevät lisänimiä, sillä saarella ei ainakaan 1800-luvun alussa ole tiettävästi asunut sotilashenkilöitä (ks. Laatokan Mantsi 1997). Venäjällä tunnetaan yhä edelleen sukunimi *Burmeister*, joka on alkuaan saksalainen (VHNO 2005: 284); nimi pohjautuu varmaankin saksan sanaan *Burgermeister* 'pormestari' (Saksalais-suomalainen suursanakirja 1982). Kaikki kolme lisänimeä voivat käsittääkseni liittyä kalastukseen, nuottakuntiin ja niiden toimintaan, toisaalta ne voivat olla myös pejoratiivisia lisänimiä (vrt. Nissilä 1975: 99, 149).

Aineistoni karjalankielisistä nimistä pieni joukko on nimiä, jotka mahdollisesti alkuaan ilmaisevat nimettävän asuinpaikan tai syntyperän.

5. Asuinpaikan tai syntyperän ilmaisevat nimet (17 nimeä; 25 nimenmuutosta)

Alaukko (1 Salmi)

Talonnimi → sukunimi

Pohjanvalon mukaan Salmin Uuksalonpäässä on ollut *Alaukko*-niminen asuntoryhmä ja pitäjässä on tunnettu sukunimi *Alaukko* (Poh. 1947). Ilmeisesti nimi on alkuaan talonnimi (vrt. asuntoryhmän nimi *Ala-Pert't'i* ja sukunimi *Alapertti* ; Poh. 1947). – Salmissa *Aleksei Petroff Alaukon l[es]ki Palagea*, Uuksalonpää 1900.

Beläjeff (1 Suistamo)

? Kylännimi → sukunimi

Nimi *Beläjeff* on yhdistetty venäläiseen nimeen *Beloff*. Nimi *Beloff* kuvastaa nimettävän ulkomuotoa; venäjän sana *belyi* on merkitys 'valkoinen, valkea',

sanalla *belo-* 'valko-' (Nissilä 1975: 208; Unbegaun 1972: 176; VSSK 1978). Suojärven pitäjänkokoelmassa mainitaan kylännimi *Belajeffinkylä*; nimen on kerrottu johtuvan Vienan Karjalassa tunnetusta kylännimestä *Belajeff*. Kylästä saapui Venäjän vallan aikana noin 3 000 vienankarjalaista Suojärvelle. (Suojärven pk. s. v. *Belajeffinkylä*.) Suistamolla nimensä muuttanut Belajeff oli kreikkalaiskatolisen seurakunnan lukkari (Aamun Koitto 12/1930); henkikirjoista en ole nimeä tavoittanut.

Ingertsy (1 Salmi)

Nimettävän syntyperän ilmaiseva lisänimi → sukunimi

Nimi liittyy *Inkerö*-nimeen (ks. seuraava): kahden eri nimen kantajat olivat samaa sukua tai perhettä (Laatokan Mantsi 1997: 283). Johdin *-tsu*, *-tsy* on ollut Laatokan Karjalassa hyvin produktiivinen. Johdin ei muuta nimen merkitystä (Nissilä 1975: 261, 284.) – Salmissa *Jelma Suranowa Ingertschä*, *Petter Wasiljew Ingertsä*, Karkku 1875.

Inkerö (1 Salmi)

Nimettävän syntyperän ilmaiseva lisänimi → sukunimi

Salmissa Mantsinsaaren etelärannalla sijainneen Työmpäisten kylän yksi osa on ollut *Inkerö*. Sen asukkaiden on kerrottu tulleen Laatokan etelärannalta Inkeristä (Hotari 1955: 28; Halmekari 1997: 268; Nissilä 1975: 213); pitäjänkokoelmassa on ilmeisen harhaanjohtava selitys, että *Inkerö* juontaisi juurensa sukunimestä *Inkeroinen* (Salmin pk.). Kylännimi *Inkeronlahti* on tunnettu Mantsinsaassa jo 1600-luvulla (Antikainen 1997: 49), ja Inkeriin viittaavaa henkilönnimeä on käytetty jo 1700-luvulla: Salmin maakirjoissa mainitaan *Fedor Ivanov Ingurik*, Mantsinsaari (Peltainen) 1727 ja *Peter Fedorov Ingerik*, Peltainen 1753. Nimeä ei voi selittää karjalan kielen pohjalta (KKS); sen sijaan Itä-Kannaksen murteissa eli Inkerinmaan länsipuolella sana *inkerikko* on tarkoittanut kreikanuskoista suomalaista (Itä-Kannaksen murrenakanakirja). – Salmissa *Jefim Trofimoff Ingeröinen*, Lunkula 1895.

Juga (1 Impilahdelta)

Luontonimestä kehittynyt talonnimi → sukunimi

Karjalan kielessä sanalla *juka* on merkitykset 'hautaus, syvennys, uoma (joessa tai järvessä)'; 'putous koskessa' (mm. Uhtua) (KKS). Sanat *juka*, *juva* tunnetaan laajalti merkityksessä 'vähäinen koski' (Nissilä 1975: 34). – Impilahden Ruokojärvellä Kulismanjoessa olevan ison *Juankosken* lähellä oli Jukalan talo, jonka omisti *Juka*. (Suistamon pk. s. v. *Juankoski*, *Juka*.) *Juka*-nimellä on viitattu toisinaan myös siihen Ruokojärven kylänosaan, jossa muun muassa Jugan perhe asui (Härkönen 1950: 96). – Impilahdella *Stepan Mihailip[oika] Juga*, Ruokojärvi 1920.

Vrt. **Karabro**, **Koverskoi**.

Kaalimaa (1 Salmista)

? Talonnimi → sukunimi

Nimi on kirjattu henkikirjaan Salmin Palojärvellä vuonna 1900 ja samassa kylässä on tunnettu nimet *Vipuveräjä* ja *Länkimestari*. Nimet *Kaalimaa* ja *Länkimestari* ovat olleet tuolloin loisten eli tilattomien nimiä, mikä saa ajattelemaan, että nimet olisivat pejoratiivisia lisänimiä. Karjalan kielessä 'kaalimaata' merkitsevä sana olisi *kapustahuuha*; sana *kaali* (*koal'i*) on tutkimusalueellani uusi (KKS). Pidän nimeä *Kaalimaa* nimettävän asuinpaikasta kertovana nimenä. – Salmissa *Jeulampi Kaalimaa*, Palojärvi 1900.

Vrt. **Kukkotarha**, **Stroja**.

Kanabro (1 Salmista)

Luontonimestä kehittynyt talonnimi → sukunimi

Sukunimi on kirjattu nimenmuutosluetteloon virheellisesti muodossa *Karabro*. Karjalan kielen 'kanervaa' merkitsevä sana on Salmassa ollut muun muassa *kanabro* (KKS). Pitäjässä on tunnettu järven nimi *Kanabrojärvi*, ja järven rannalla on sijainnut pieni *Kanapro*-niminen kylä (Salmin pk.; *Kanabro*, Poh. 1947). Kyseessä on pikemminkin taloryhmä, ja uskoakseni *Kanabro* on ollut alkuaan talonnimi, joka on muodostettu järven nimestä. Rajan itäpuolella Vieljärvellä on tunnettu *Kanabro*-niminen kylä, Kontupohjassa *Karabrosaari* (Karjalan ek.). Salmassa paikannimi *Kanabrojärvi* on tunnettu jo 1700-luvulla (*Kanabrjervi*, henkikirja 1753). Suojärvellä on tunnettu myös sukunimet *Kanerva* ja *Kanervo* (Skt.), joista tosin ainakin osa on opintielle lähteneiden rajakarjalaisten sukunimiä (Härkönen 1928a: 12). – Salmassa *Wasili Nikitin Kanabro*, Kirkkojoki 1920.

Vrt. **Juga, Koverskoi**.

Koverskoi (4 Salmi; 1 Salmista)

? Paikannimi → sukunimi

Sukunimi *Koverskoi* liittyy ilmeisesti salmilaiseen sukunimeen ja kylännimeen *Kovero*. Salmista tulleen *Koverskoi*-suvun juuret ovat Kirkkojoen ja siitä kymmenisen kilometriä pohjoiseen sijainneen Koveron kylien seudulla (Skt.). Uuksalonpään Uudessakylässä on sijainnut *Koversko*-niminen tila (Salmin pk.), ja Pohjanvalo on merkinnyt Salmista muistiin sukunimet *Kover*, *Kovero* ja *Koverskoi* (Poh. 1947). Henkilönnimi *Kovero* (*Kowero*) on kirjattu Salmin Miinalasta vuosina 1860 ja 1875 (Salmin hk.). Johtimella *-oi* on ortodoksisella alueella tavallisesti muodostettu ristimänimien hypokorismeja (ks. Nissilä 1975: 210). Suomessa *Kovero*-paikannimiä on syntynyt toisistaan riippumatta maaston koveran muodon perusteella (Mikkonen – Paikkala 2000). Aineistossani sopivin vertailukohta *Koverskoille* on nimi *Paretskoi*, jonka arvelen perustuvan johonkin ristimänimeen. – Salmassa *Jegor Fomin Kovero*, Miinala 1860; *Andrei Feodorov Kowerskoi*, Orusjärvi 1875.

Vrt. **Juga, Karabro**.

Kukkotarha (1 Salmista)

? Talonnimi → sukunimi

Karjalan kielessä 'kukkoa' merkitsevä sana on *kukko*, muun muassa Salmassa *kukoi*. Sanaa *kukko* on käytetty myös tietynlaisesta leivonnaisesta, ja paikoitellen sillä on ollut myös muita merkityksiä, muun muassa Salmassa 'tahra' ja Jyskyjärvellä 'nyrkki'. Myös sanalla *tarha* on useita eri merkityksiä: 'piiri, kehä', 'maapala, alue, tarha', 'saraja, ylinen' sekä 'täintarha; rohtuma, ihottuma'. (KKS.) Tulkitsen nimen *Kukkotarha* olevan asuinpaikkaan viittaava nimi. Nimi voi olla neutraali, mutta uskon sen olevan pejoratiivinen 1900-luvun alussa kehittynyt nimi. En ole tavannut nimeä Raja-Karjalan henkikirjoista.

Vrt. **Kaalinmaa, Stroja**.

Neprätti (1 Salmista)

? Luontonimi → talonnimi → sukunimi

Salmin Kytösyryssä Sumerianjoen varrella on sijainnut *Nebräti*-niminen laaja niittyalue ja Ruokojärvellä Kulismanjoen varrella Virtalan laajaa niittyaluetta on kutsuttu nimellä *Nebräts(i)* (~ *nebräti*, *nebriäti*), lähellä on pulpunnut *nebrätsinlähe*. (Salmin pk.) Karjalan kielessä nimeä *Neprätti* äänteellisesti lähinnä ovat sanat *népra* 'vesi, vesistö', *néprem* 'vastus, este'; 'tauti; vahinko',

ñepremennöi 'välttämätön' ja *ñepremnöi* 'paha, huono, vaikea' (KKS). Pohjanvalon mukaan *N'epriätti* on "kylä Ylä-Uuksulla" ja Salmassa on tunnettu sukunimi *N'epriät't'i* (Poh. 1947). Kyseessä lieenee asutusryhmä, jossa Neprätit ovat asuneet. Kyse on ilmeisestikin alkuaan veteen ja vesistöön viittaavasta paikannimestä, jonka pohjalta on muodostettu talonnimi, jota on alettu vuosisadanvaihteessa käyttää myös sukunimenä. – Salmassa *Andrei Nepprjäätin perill[iset]*, Salmi, Yläuuku 1900.

Padatsu (1 Impilahti); **Padatzu** (1 Impilahti)

Talonnimi → sukunimi

Salmassa on tunnettu kylänosan nimi *Patala eli Padattšu*. Johdin *-tsu* on ollut Karjalassa produktiivinen; nimessä *Padatsu* se ei muuta nimen kantana olevan sanan merkitystä (Nissilä 1975: 47, 261); karjalan *pata* merkitsee 'savesta tai raudasta valettua keittoastiaa, saviruukkua, malmipataa', *pato* '(kala)patoa, sulkua' (KKS). Salmin Tiijalan kylässä on ollut *Padatsun* kylänosa, jossa on sijainnut samanniminen talo (Hotari 1955: 26). Sukunimi on lähtöisin Impilahdelta, mutta nimenkantajia on asunut myös Salmassa. *Laatokan Mantsi* -kirjassa kerrotaan, että Anttosen (Ontonovin) kotivävyksi tullut Mihail Rämöi otti *Padatsu*-sukunimen; nimi *Padatsu* oli hänen kotikylänsä nimi (Peiponen, V. 1997: 203–204). – Impilahdella *Marfa Padatsu* 1897 (Laitinen 1938: 442); *Wasili Saharjeff Padatschu*, Koirinoja 1910.

Vrt. **Sulku**.

Putschettaja (1 Salmi; 1 Salmista)

Luontonimi → talonnimi → sukunimi

Lunkulansaaren Lunkulasta nimi on talletettu muodossa *Putsettaja*. Nimi on ollut talonnimi ja sukunimi. (Salmin pk.; Laatokan Mantsi 1997: 217) Pohjanvalon mukaan *Putšettai* on ollut oma kylänsä (myös sn. *Putšettai*; Poh. 1947). Nimi on yhdistetty esimerkiksi puuron kiehumista ja oluen käymistä kuvaavaan karjalan verbiin *put'settoa*. On kerrottu, että Lunkulansaassa Putsettajan talojen kohdalla on ollut lähde, joka ei jäätynyt koskaan. Lähteen nimi oli aikaisemmin ollut *Put'settaja*. (Hotari 1955: 50; KKS.) Nimelle on Raja-Karjalassa useita vertailukohtia: Suistamon Leppäsyryssä on ollut *Karkettaja*-niminen, nopeasti virtaava luonnonoja, *Kiltsettäjä*-niminen hete ja *Tšilkettäjä*-niminen niittymaa-alue, jonka poikki puro mennä "tšilketti", sekä *Tšilkettäjänlähde*, joka "pulputti aina hiljaa" (Suistamon pk.); Suojärvellä *Törisijä*-niminen luonnonoja antoi nimen Varpakylän osalle, ja siellä sijainneen talon viralliseksi nimeksi annettiin *Törisiä* (Suojärven pk.). – Salmassa *Michaila Wasiljeff Putschettaja*, Lunkula 1895.

Stroja (2 Salmi), **Strojeff** (1 Salmi)

? Asumuksennimi → lisänimi → sukunimi

Nimi esiintyy aineistossani asussa *Stroja*; Pohjanvalolla ja Hotarilla nimi on muodossa *Sroja*. Hotari on yhdistänyt nimen sanoihin *srojeijja* 'tulla rakennetuksi', *srojie* 'rakentaa', *srojindu* 'rakentaminen' ja *sroju* 'keskeneräinen rakennus'. (Poh. 1947, 1950; Hotari 1955: 78.) Karjalan kielessä sanalla *srojie* on merkitykset 'rakentaa; valmistaa (salvos)'; 'hoitaa, toimittaa' ja 'valehdella'. Sanan alussa oleva konsonanttityhtymä *str-* viittaa Raja-Karjalan sijaan Itä-Karjalan murteisiin: esimerkiksi Kiestingissä on tunnettu sananparsi *omoa manasterie et voi strojie*. (KKS.) Nimi *Strojeff* lieenee muodostettu nimestä *Stroja* (vrt. muun muassa *Bomba ~ Bombin*). Pidän mahdollisena, että alun

alkaen lisänimi on annettu keskeneräisen tai sellaiselta vaikuttavan asumuksen asukkaalle. – Salmissa *Jegor Ivanoff Strojo*, Peltainen 1840.

Vrt. **Kukkotarha**.

Sulku (1 Salmi)

? Talonnimi → sukunimi

Karjalan kielessä *sulku* merkitsee 'patoa', erityisesti 'kala- ja sulkupatoa'; Vuokkiniemessä myös 'lahdelmaa' (harvinainen) (KKS). – Salmista on kirjattu myös nimi *Sulkku*, joka voi viitata karjalan sanaan *šulkku*, jolla on merkitykset 'silkki(kangas)' ja 'silkkilanka'. Sanaa on voitu käyttää myös kiertoilmauksena näläntunteelle: (nälkäisellä) *maha šulkkuo kezreää*. Sanaa *šulkku(h)ine* on käytetty hellittelysanana ('hyvä, kultainen') ja kuvaannollisesti lipevästä ihmisestä tai hänen puheestaan (KKS). Käsittääkseni *Sulku* ja *Sulkku* ovat kaksi eri nimeä, joista *Sulku* on voinut alkuaan olla asumuksen- tai talonnimi. – Salmissa *Ivan Ivanoff Sulgu*, Käsnäselkä 1900; *Sergei Afanasjeff Sulkku*, Miinala 1900.

Vrt. **Padatsu**.

Tsokkinen (1 Impilahti)

? Kylännimi → sukunimi

Nimi *Tsokkinen* on mitä ilmeisimmin lähtöisin Korpiselästä (Skt.); pitäjässä sijaitsi niin *Tsikki*- kuin *Tsokki*-niminen kylä. Karjalan kielen sana *tšokki* merkitsee 'sokkaa, tappia, pulttia, mutteria' tms., verbi *tšokkie* 'pistää'; 'pistellä' (KKS). Osa *Tschokki*-nimistä voisi käsittääkseni selittyä näiden sanojen pohjalta, jolloin kyseessä olisi alkuaan pejoratiivinen lisänimi. Käsittääkseni nimi *Tsokkinen* viittaa kuitenkin Tsokin kylään. – Suojärvellä *Wasilei Kononov Tschokki* ja *Iwan Wasiljev Tschikkonen*, Salonkylä 1880; Impilahdella *Andrei Tschokkinen*, Laitioinen 1910.

Venäläinen (2 Salmista)

? Nimettävän syntyperän ilmaiseva lisänimi → sukunimi

Sukunimi *Venäläinen* tunnetaan laajalla alueella Itä-Suomessa, ja siitä on Karjalasta ja Savosta asiakirjatietoja jo 1500-luvulta. Sen on selitetty alkuaan merkinneen 'venäläistä' mutta myös 'Venäjältä päin tulevaa' tai 'venäjänuskoista, ortodoksia'. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Siirtokarjalaisten tie-teoksen mukaan Venäläisiä on tullut Salmista (Skt.). Nimi mainitaan vasta vuoden 1920 henkikirjassa. Pidän mahdollisena, että nimi annettu alun perin miehelle, joka on tullut Salmiin itärajan takaa: Salmissa ja Raja-Karjalassa "venäläisyys", jos sillä tarkoitetaan ortodoksisuutta, ei ole ollut poikkeus vaan pikemminkin normi, joten nimellä lienee viitattu Venäjältä tulevaan. – Salmissa *Dmitri Trofimov[oika] Venäläinen*, Kuronlahti 1920.

Raja-Karjalan henkikirjoihin on kirjattu varsin pieni määrä erilaisia lisä- ja sukunimiä, jotka viittaavat nimettävän entiseen tai nykyiseen asuinpaikkaan tai nimettävän syntyperään.

Useimmat tällaisista nimistä on merkitty henkikirjaan ensimmäisen kerran 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. Se, että yksittäisiä tämäntyyppisiä nimiä kuten *Ingersä* ja *Stroja* on kirjattu jo 1800-luvun alkupuolella ja jopa 1700-luvulla, saa ajattelemaan, että tämäntyyppisiä lisänimiä on Raja-Karjalassa käytetty 1800-luvulla mutta niitä ei ole kirjattu

henkikirjoihin. Myös erilaiset talonnimistä kehittyneet lisä- ja sukunimet, jotka pohjaavat luonnonpaikkojen nimiin, ovat Raja-Karjalassa harvinaisia: sukunimet *Juoleikko*, *Kivekäs* ja *Rajakko* ovat poikkeuksia. Karjalan kielen sanalla *juoleikko* on merkitys 'paikka, missä kasvaa kastikkaa tai juolavehnää' (KKS; Suistamolla *Wasilei Wasiljeff Juoleikko*, kirkonkylä 1885), ja sana *rajakko* merkitsee 'aho- tai lehtomaata' (KKS). Salmissa tunnettu nimi *Kivekäs* (Poh. 1947) pohjaa karjalan sanaan *kivikäs* 'kivinen' (mm. Suojärvellä *kivekäs moa*; KKS).

Edellä käsittelemäni karjalaiset nimet, jotka olen jakanut ryhmiin 1–5, pohjaavat käsittääkseni erilaisiin karjalan- ja suomenkielisiin lisänimiin. Niiden lisäksi aineistossani on vain kolme leksikaalisesti läpinäkyväksi määrittelemääni sukunimeä, jotka kuuluvat aiemmin tässä luvussa esittämäni määritelmän mukaan aineistoni venäläis-karjalais-suomalaisten nimien joukkoon. Nämä kolme nimeä ovat muihin aineistoni karjalaisiin nimiin verrattuna niin määränsä kuin syntyensä perusteella poikkeuksellisia ja marginaalisia. Olen jakanut ne kahteen eri ryhmään niiden kielitaustan mukaan.

6. Karjalan ja suomen kieleen mukautuneet ruotsinkieliset nimet

Raja-Karjalan henkikirjoihin on 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa kirjattu joitakin ruotsinkielisiä tai niistä suomen kieleen mukautuneita lisä- ja sukunimiä. Nimet ovat ilmeisesti ruotsinkielisten tai ainakin ruotsia taitaneiden Raja-Karjalassa toimineiden virkamiesten keksimiä nimiä; muun muassa ruotsinkielisiä nimiä on tietävästi keksitty ja annettu sukunimettömille rajakarjalaisille mielivaltaisesti (Tulehmo 1958). Mainitsin tästä myös luvussa 2.2.4. Tämänäyttypisiä nimiä on aineistossani ainoastaan kaksi. Lisäksi aineistoni yksi nimi, joka on tunnettu Raja-Karjalassa jo 1700-luvun puolivälissä ja käsittääkseni myös pohjaa ruotsin kielen sanaan. Esittelen seuraavaksi nämä kolme nimeä (yhteensä viisi nimenmuutostapausta).

Brömsi (1 Suojärvi)

Nimi *Brömsi* sisältää ilmeisesti ruotsin kielen sanan *bröms*, joka on sanan *broms* 'paarma' vähemmän käytetty asu (Nusvensk ordbok 1981). Suojärveläiselle vuosikymmeniä samoilla asuinsijoilla asuneelle ortodoksisuvulle ei ole ennen vuotta 1880 merkitty henkikirjoihin minkäänlaista lisä- tai sukunimeä. Karjalan kielessä nimeä muistuttaa äänteellisesti lähinnä sana *prönssi* 'iso maha', joka on mainittu Säämäjärveltä (KKS). Nimi *Brömsi* on kuitenkin kirjattu henkikirjoihin

juuri *m*:llisenä, ja sille on rajakarjalaisessa henkilönnimistössä joitakin vertailukohtia (esim. Suojärvellä *Björk – Pörkki*; myös Tulehmo 1958). Uskon nimen olevan ruotsin kielen sanaan pohjaava nimi. – Suojärvellä *Iwan Michailof Bröms*, Varpakylä 1880; *Iwan Michailoff Brömsi*, 1885.

Bunda (3 Salmi)

? Nimettävän asemasta kertova lisänimi → sukunimi

Nimi *Bunda* on kirjattu Suistamolta maakirjaan jo 1700-luvun puolivälissä, ja tarkastelemissani 1800-luvun henkikirjoissa se esiintyy aina samassa muodossa. Nimi mainitaan Karjalaisten nimioppaassa (Härkönen 1930b: 11) ja Pohjanvalon sanakirjassa (Poh. 1947). Viljo Nissilän mukaan Suomen Karjalassa on 1500- ja 1600-luvulla tavattu useita erilaisia henkilönnimiä, jotka pohjaavat ruotsin kielen sanaan *bonde* 'talonpoika'; esimerkiksi Viipurissa on kirjattu vuonna 1635 nimi *Olef Punda*, Lappeella *Simon Pundj* 1661, *Simon Puntti* 1667 (Nissilä 1975: 226–227). Pidän mahdollisena, että suistamolainen nimi on alkuaan viitannut nimettävän asemaan ja se on poikkeuksellisesti muodostettu ruotsin, ei karjalan kielen sanan pohjalta. Karjalan kielen pohjalta nimeä ei voi mielestäni luontevasti selittää; nimeä äänteellisesti lähinnä ovat sanat *puntari* 'puntari', *puntta* (*punttu*) 'kapina, mellakka; tora, tappelu', 'paini; kisailu' ja *puntti* 'pultti'; 'pieni, mitätön esine' (KKS). Vuoden 1753 maakirjaan on Suistamolla kirjattu myös aineistoni nimet *Kirnu*, *Lipitzin*, *Nälkä*, *Wotkin*. – Suistamolla *Ivan Bunda*, kirkonkylä 1753.

Vrt. **Kikari**.

Kikari (1 Impilahti)

Nissilän mukaan nimi *Kikari* on syntynyt ruotsin sanan *kikare* 'tähytelijä, tähytin' pohjalta. Sukunimen *Kikari* lisäksi Impilahdella on tunnettu *Kikarinmäki*. (Nissilä 1975: 220.) Tiedossa ei ole, kumpi nimistä on primaari, mutta arvelen paikannimen viittaavan sukunimeen. Karjalan kielen sanakirjassa ei ole *kikar*-alkuisia sanoja (KKS), ja pidän Nissilän selitystä muutenkin uskottavana. 1900-luvulla rajakarjalaiselle ortodoksisuudelle kuulunut ruotsin kielen sanaan pohjaava nimi on todennäköisesti virkamiehen keksimä (ks. Tulehmo 1958). Muualla Suomessa nimi *Kikari* on tunnettu vain Ala-Torniolla ja sielläkin vain 1700-luvun alkupuolella ja puolivälissä (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski). En ole tavoittanut nimeä Raja-Karjalan 1800-luvun henkikirjoista. Impilahden evankelisluterilaisen seurakunnan vihittyjen luettelossa vuonna 1830 mainitaan sukunimi *Kika* kaksi kertaa (*bd:s* ['talollisen poika'] *Heino Paulss[on] Kika*, Jalonvaara; *bd:d* ['talollisen tytär'] *Valb: Paulsdr. Kika*, Hunttila (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski), mutta en voi yhdistää sitä *Kikariin*. – Impilahdella *Dmitri Vasiljeff Kikarin oik[eudella] omist[ama]*, Koivuselkä 1920.

Vrt. **Bunda**.

7. Itäkarjalaiset venäläistetyt nimet

Karjalan alueella nimiä on mukautettu niin venäjästä karjalaan, karjalasta ja ruotsista suomeen kuin karjalasta ja suomesta venäjään. Aineistossa on yksi venäläistetty nimi, jonka suomalainen muoto on ilmeisestikin selvillä: nimi *Räsänov* on melko varmasti nimen

Räsänen venäläistetty muoto. Sukunimen *Räsänen* on arveltu olevan ortodoksista perua, mutta toisaalta nimi voi pohjautua *Raasakan* tavoin germaaniseen miehennimeen (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Räsänen*). Nimi *Räsänov* lienee peräisin Itä-Karjalasta, missä tämäntyyppisiä nimiä on syntynyt suomenkielisiä nimiä venäläistettäessä. Esimerkiksi Kontokissa on tunnettu nimi *Huttujeff* (Karjalan Vartia 1/1920), Oulangassa *Kannojeff* (Karjalan Vartia 4/1920) ja Vuokkiniemessä *Karhujeff* (Karjalan Vartia 5/1920). Yksittäisiä tämäntyyppisiä nimiä on kirjattu eri aikoina Raja-Karjalan henkikirjoihin, mutta ne ovat aina kuuluneet Itä-Karjalasta tulleeille eivätkä kuulu rajakarjalaiseen nimijärjestelmään (luku 2.2).

3.4.4 Leksikaalisesti läpinäkymättömät nimet

Kuten edellä on käynyt ilmi, rajakarjalaisten venäläis-karjalaisten nimien etymologiointi voi olla monella tavalla vaikeaa. Sen lisäksi, että kaikkia nimiä ei ole helppo yhdistää ristimänimistöön tai karjalan kielen sanastoon, jotkin rajakarjalaisten nimistä on kirjattu asiakirjoihin usealla eri tavalla ja joskus on mahdotonta sanoa, mikä muodoista on ”oikea”. Etymologiointia vaikeuttaa myös se, että nimet ovat voineet kehittyä edelleen sellaisista lisänimistä, jotka olisivat ymmärrettävissä karjalan kielen pohjalta. Myös muun muassa deskriptiivisiin nimiin sisältyvät erilaiset konsonanttiyhdistelmät, liudennukset ja suhu-s ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että nimiä on kirjoitettu usealla eri tavalla ja niitä ei ole enää yhdistetty karjalan kielen sanaan.

Leksikaalisesti läpinäkymättömiä nimiä on myös kehittynyt, kun alkuaan ruotsinkieliset viranomaiset ovat kirjanneet rajakarjalaisten lisänimiä henkikirjoihin mutta joskus nimiä on tiettävästi myös kirjattu ”muuntelemalla niitä osittain mitään merkitsemättömiksi” (Tulehmo 1958). Tästä huolimatta tässä tutkimuksessa selvittämättä jää vain neljä venäläis-karjalais-suomalaista nimeä (viisi nimenmuutostapausta), nimet *Saatsi*, *Sadko*, *Sinaaga* (4) ja *Tilkujeff*. Ne ovat samantyyppisiä kuin edellä käsittelemäni nimet, ja ne voivat alkuaan olla niin raja- kuin itäkarjalaisia nimiä.

Esittelen nimet lyhyesti. Osaa niistä en ole tavannut lainkaan Raja-Karjalan asiakirjoista.

Saatsi (1 Suistamo)

Suistamon kirkonkylästä on vuonna 1920 kirjattu nimi *Saatsi*, ja ilmeisesti sama nimi on Karjalaisten nimioppaassa muodossa *Saatsijeff* (Härkönen 1930b: 21).

Kyseessä on varmaankin sama nimi kuin Suistamon Piensaran kylässä vuonna 1890 eläneen työmiehen nimi. – Suistamolla *Jegor Schatsi*, Piensarka 1890.

Sadko (1 Suistamo)

Nimi on aineistossani muodossa *Bogdanoff-Sadko*. Nimi on voinut lyhentyä venäläisestä sukunimestä *Sadkov*, joka on venäläisillä käytössä nykyäänkin (VHNO 2005: 374). – Suistamolla *Katrina Wasiljeva Saatko*, *Nikifor Saatkoff* ja *Satkon leski*, Leppäsyryä 1890.

Sinaaga (1 Salmi)

Nimi on kirjattu asiakirjoihin useassa eri muodossa. Nimenmuutosilmoituksessa (1919) nimi on muodossa *Sineega*, ja vuoden 1920 henkikirjassa Salmin Yläuoksella asuneiden Saarialhojen vanhaksi nimeksi ilmoitetaan *Sinaaga*. Nimi on kirjattu vuoden 1920 henkikirjaan myös kahdesta muusta pitäjästä: Impilahden Ruokojärveltä (*Sinjaga*) ja Suistamon Uuksujärveltä (*Sinaaka*). Siirtokarjalaisten tie -teoksessa nimi mainitaan Suistamolta muodossa *Sinaaga* (Skt.). – Impilahdella *Ivan Alexejev Sinägin* (?), Syskyjärvi 1820.

Tilkujeff (1 Impilahdelta)

Nimi *Tilkujeff* on varmaankin Itä-Karjalasta lähtöisin oleva venäläistetty nimi. Sen mahdollinen suomenkielinen muoto ei ole selvillä, enkä ole tavoittanut sitä Raja-Karjalan henkikirjoista.

Tässä luvussa 3.4 olen käsitellyt venäläis-karjalais-suomalaisiksi kutsumiani nimiä, joihin kuuluu suuri määrä niin Venäjältä lähtöisin olevia venäläisiä sukunimiä kuin Raja-Karjalassa kehittyneitä venäjän-, karjalan- kuin suomenkielisiä sukunimiä. Palaan nimiin vielä luvussa 3.7, jossa teen yhteenvetoa aineistoni kaikista ns. vanhoista nimistä.

3.5 Suomenkieliset ei-rajakarjalaiset nimet

Eritellessäni aineistoni ns. vanhoja nimiä olen jaotellut ne kielitaustan mukaan. Sen lisäksi, että tarkoitukseni on saada selville nimien etymologia, haluan siinä määrin kuin on mahdollista myös selvittää, mitkä nimet ovat kehittyneet Raja-Karjalassa ja mitkä muualla. Ne nimet, joihin sisältyvä appellatiivi on ymmärrettävissä karjalan tai suomen kielen pohjalta (*Harakka*, *Käki*) ja jotka ovat tiettävästi kehittyneet Raja-Karjalassa, olen edellä luokitellut karjalais-suomalaisiksi nimiksi. Nimenmuuttoon on 1900-luvulla päätynyt myös pieni joukko rajakarjalaisia, joilla on ennestään ollut suomenkielinen nimi, joka kuuluu alkuaan jonkin toisen alueen kuin Raja-Karjalan henkilönimistöön. Tässä tutkimuksessa kutsun tällaisia nimiä *suomenkielisiksi ei-rajakarjalaisiksi nimiksi*.

Osa rajakarjalaisten muuttamista suomenkielisistä ei-rajakarjalaisista sukunimistä on laajalevikkisiä ja lähinnä eri puolilla Itä-Suomea kehittyneitä nimiä. Ne ovat haltijamääränsä perusteella myös melko yleisiäkin sukunimiä, esimerkiksi *Kakki*, *Kuronen*, *Nätti*, *Sikanen*. Osa nimistä on levikiltään selvästi karjalaisia, muun muassa *Kaija*, *Kirves*. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Loput nimistä ovat levikiltään hyvin suppeita, ehkä jopa yhden perheen tai suvun nimiä, kuten nimi *Intke*. Pääosa aineistooni kuuluvista suomenkielisiksi ei-rajakarjalaisiksi määrittelemistäni sukunimistä on kuulunut väestölle, joka on muuttanut Raja-Karjalaan 1900-luvulla, mutta jotkin nimistä on tunnettu alueella jo 1800-luvun alussa.

Esittelen seuraavassa aineistossani olevat 17 suomenkielistä sukunimeä, jotka ovat varmasti tai hyvin todennäköisesti lähtöisin tutkimusalueeni ulkopuolella. Useimmista näistä nimistä on tietoa Mikkosen ja Paikkalan Sukunimet-kirjassa (2000). Tuon nimistä esiin vain tämän tutkimuksen kannalta oleelliset seikat. Suurin osa näistä nimistä on muutettu Raja-Karjalassa vain kerran.

Halma (1 Suistamo)

Suistamolla vuonna 1920 muutettu *Halma* on ilmeisesti otettu 1900-luvun alussa. Nimi on vuoden 1906 joukkonimenmuutossa muotinimeksi tulleen *Halme*-nimen (Närhi 1996 [1987]: 76; Mikkonen – Paikkala 2000) muunnelmä. Muuta tietoa nimestä ei ole; Suomen Sukututkimusseuran nimenmuutostiedostossa on tieto vain siitä, että nimeä *Halma* on otettu vuosina 1928 ja 1929 nimien *Hallman* ja *Holmberg* tilalle.

Hentunen (1 Salmi)

Nimi *Hentunen* on tavattu Taipalsaareltä; nimeen sisältyvä *Hentu* on yksi *Heimrich*- ja *Henrik*-nimien suomalaisista muunnoksista (Mikkonen – Paikkala 2000). Nimi *Hentunen* on tunnettu jo 1500-luvulla myös Äyräpäässä ja Jääskessä. Suistamolta on asiakirjoissa jo vuodelta 1618 merkintä *Rigo hendunen ödhe* (Nissilä 1975: 253). Tarkastelemieni henkikirjojen perusteella nimeä ei voi pitää rajakarjalaisena.

Hiiri (1 Salmista)

Sukunimi *Hiiri* ei henkikirjojen perusteella kuulu rajakarjalaiseen nimistöön, ja Salmassa asunut Hiiren perhe on ilmeisesti ollut lähtöisin Kannakselta. *Hiiri*-nimisiä on tullut muun muassa Johanneksesta, Jääskestä ja Kivennavalta. (Skt.) Nimen *Hiiri* arvellaan olleen alkuaan vähättelevä lisänimi (Mikkonen – Paikkala 2000).

Hujanen (1 Impilahdelta)

Nimestä *Hujanen* on merkkejä jo 1500-luvun Karjalan ja Savon asiakirjoissa. Nimen on arveltu pohjautuvan sanoihin *huja*, *huju*, joilla on muun muassa

merkitykset 'arvostelukyky, ymmärrys, äly' ja 'huisku, vihta', tai sanaan *hutja* 'pitkä ja hoikka raippa, pitkä velto ihminen' (Mikkonen – Paikkala 2000).

Intke (2 Suistamo)

Sukunimen *Intke* sisältö on selvittämättä. Nimi on ilmeisesti lähtöisin Raudun Vakkilan kylästä, missä se on 1870-luvun lopulla kuulunut ortodokseille (Skt.; Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski). Nimen levikin perusteella pidän nimeä toistaiseksi suomenkielisenä nimenä.

Kaija (1 Suistamolta)

Nimensä Suistamolla muuttanut Kaijan perhe on ilmeisesti Käkisalimesta lähtenyt sukua (Skt.). Sanaan *kaija* 'lokki' liitetty sukunimi on tunnettu muun muassa Johanneksessa, Jääskessä, Kirvussa ja Räisälässä (Mikkonen – Paikkala 2000). Karjalan kielessä sanaa *kaija* ei tunneta (KKS).

Kakki (2 Suojärvi)

Nimi *Kakki* on mukautunut ruotsinkielisestä nimestä. Nimi pohjaa lisänimeen (< ru. *gagge* 'tynnyri'; Nissilä 1975: 230.) Nimi on lähtöisin Karjalan kannakselta (Mikkonen – Paikkala 2000); Impilahden Leppäsillan kylässä se on tunnettu jo 1700-luvulla (Härkönen 1950: 199), Suojärven Kakit ovat Uudetakirkolta (Salmin hk. 1944).

Kilkki (1 Salmista)

Karjalassa sukunimi *Kilkki* on tunnettu Koivistolla ja Jaakkimassa. Sen on todettu olevan alun perin lisänimi, jossa *kilkki* merkitsee 'siiraa'. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Nimensä muuttanut perhe on asunut Salmissa, mutta lähtöisin se on Koivistolta (Skt.).

Kirves (1 Impilahti)

Sukunimi *Kirves* on tunnettu ainakin Laatokan Karjalassa muun muassa Jaakkimassa ja Sortavalassa. Nimen arvellaan olleen alkuaan ammattiin perustuva nimi tai lohjenneen kaksijäsenisestä liikanimestä. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Siirtokarjalaisten tie -teoksessa nimeä ei mainita Raja-Karjalasta. *Kirves*-nimen muuttanut, Salmissa asunut mies oli kotoisin Sortavalasta (SL: Kirjeistö 30.5.1933).

Kuronen (1 Impilahti)

Nimi *Kuronen* on tunnettu laajalti jo 1500-luvulla; merkintöjä siitä on muun muassa Karjalan kannakselta, Savosta ja Kainuusta. Nimen leksikaalista sisältöä ei ole toistaiseksi pystytty selvittämään. (Mikkonen – Paikkala 2000.)

Löytönen (1 Salmista)

Salmissa on ainakin 1900-luvun alkukymmeninä asunut Löytösiä, mutta nimi on lähtöisin Raja-Karjalan ulkopuolelta. Nimeä tavataan nykyään ainakin Helsingistä, Kyyjärveltä ja Saarijärveltä; nimen leksikaalinen sisältö ei ole selvillä (Mikkonen – Paikkala 2000).

Makkara (1 Salmi)

Nimet *Makkara*, *Makara*, *Makari*, *Makko(i)*, *Makku* jne. pohjaavat venäjän nimiin *Makar*, *Makarei*, *Makarij*, *Maka*; taustalla on kreikan *Makarios*. Sukunimi *Makkari* on tavattu Salmista, *Makkara* Sakkolasta. (Nissilä 1976: 91.) Siirtokarjalaisten tie -teoksessa ei mainita Salmista tulleen yhtään *Makkara*-nimistä, sen sijaan Sakkolasta heitä on kymmeniä (Skt.).

Mujunen (1 Impilahdelta)

Sukunimi *Mujunen* on tunnettu 1700-luvulla Impilahdella muun muassa Hunttilassa ja Hätilässä (Härkönen 1950: 198). Nimi on lähtöisin Pohjois-Karjalasta, ja nimen on epäilty liittyvän sanaan *muju*, jonka on selitetty

merkitsevän 'pienää pyöreää kiveä'. Nimi rinnastuisi näin esimerkiksi sukunimiin *Multanen* tai *Mutanen*. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Impilahdella esimerkiksi *Mich. Mujunen*, Hunttila 1752; Ilomantsissa *And. Mujuin*, Clostarivara 1723 (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski).

Vrt. luku 3.4.3, ryhmä 3: **Muiniekka**.

Nätti (1 Salmista)

Nätin ohella Suomessa tunnetaan sukunimet *Nättilä* ja *Nättinen*; sukunimeä *Nätti* on tavattu Keski-Suomesta ja Pohjanmaalla (Mikkonen – Paikkala 2000). Salmassa asunut, nimensä muuttanut Nätti oli lähtöisin Keski-Suomesta Kivijärveltä (Skt.).

Sikanen (1 Suojärvi)

Sukunimeä *Sikanen* on tavattu eri puolilta Suomea, muun muassa Savosta, Laatokan Karjalasta ja Pohjois-Karjalasta, Keski-Suomesta (Mikkonen – Paikkala 2000). Suojärvellä muutetun sukunimen *Sikanen* uskon olevan lähtöisin jostain muualta kuin Raja-Karjalasta; nimi ei esiinny tutkimusalueeni 1800-luvun eikä 1900-luvun alun henkikirjoissa, eikä Siirtokarjalaisten tie -teoksenkaan mukaan sennimisiä ole tullut alueelta.

Sikiö (1 Salmista; 1 Impilahdelta)

Sukunimi *Sikiö* on lähtöisin Laatokan luoteispuolen pitäjistä ja Etelä-Karjalasta. On esitetty, että nimi olisi läntistä perua ja syntynyt samasta kannasta kuin esim. *Sigfrid-* ja *Sigge-*nimet. (Mikkonen – Paikkala 2000.) Nimestä on esitelty muitakin käsityksiä. Viljo Nissilä on esittänyt, että nimeen saattaisi sisältyä karjalan kielen sana *sikiö* 'lapsi' (erityisesti toruessa) (Nissilä 1975: 164). Nimi pohjaa uskoakseni ristimänimeen. Tutkimusalueellani Impilahden Leppäsillassa se on tunnettu jo 1700-luvulla (Härkönen 1950: 199). Impilahdella *Mag. Sikiö*, Karkunmäki 1814; Hiitolassa *Lars Sikiö*, Hiitola 1693 (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski).

Sotku (1 Suistamolta)

Nimi *Sotku* on peräisin Karjalan kannakselta Valkjärveltä (Skt.), ja siellä nimi on mainittu kirkonkirjoissa jo 1760-luvulla (Suomen Sukututkimusseura 2008: Hiski). Kannaksella on tunnettu paikannimet *Sotkulampi* (Hiitola) ja *Sotkuranta* (Sakkola), ja Nissilä on yhdistänyt ne pyykinpesuun (Nissilä 1975: 89). Sakkolan murteessa *sotku* merkitsee 'pesua, pyykkiä' (Itä-Kannaksen murresanakirja s. v. *sotko*).

3.6 Muut nimet

Venäläis-kreikkalaisen ja toisaalta savokarjalaisen henkilönnimistön asema on ollut Raja-Karjalassa hyvin vahva. Erityisesti ennen 1900-lukua alueella on tunnettu suomen-, karjalan- ja venäjänkielisten henkilönnimien lisäksi hyvin vähän muunkielistä nimitystä. Ehdoton enemmistö niistä Raja-Karjalassa vielä 1920- ja 1930-luvulla tavatuista henkilönnimistä, jotka eivät ole suomen-, karjalan- tai venäjänkielisiä, on kuulunut virkamiehille, käsityöläisille ja eri alojen ammattilaisille sekä teollisuuden palveluksessa oleville työläisille, jotka ovat

muuttaneet Raja-Karjalaan muualta Suomesta. 1800-luvulla näitä nimiä on tavattu vielä vähemmän ja ne ovat kuuluneet pääosin samoille ammattiryhmille. Raja-Karjalan länsipuolella Pohjois-Karjalassa on jo 1910-luvulla tunnettu noin 150 ”vierasnimistä” sukua (Saarenseppä 1910).

Tässä luvussa käsittelen aineistoni ruotsin- ja saksankielisiä sukunimiä sekä ns. oppineistonimiä ja niiden mallin mukaan myöhemmin muille ryhmille (porvarit, virkamiehet, käsityöläiset, sotilaat, liikkuva väestö) muodostettuja sukunimiä. Systemaattisen selvityksen sijaan tarkoitukseni on luoda yleiskuva siitä, mistä aineistoni tähän ryhmään kuuluvat nimet ovat lähtöisin ja miten ne mahdollisesti ovat milloinkin kehittyneet. Olen etsinyt tietoja nimien lähtöalueista sukututkijoiden käyttöä varten laadittujen hakemistojen ja kirjallisuuden sekä Suomen Sukututkimusseuran Hiski-hakuohjelman avulla ja poiminut tietoja myös siitä, milloin nimistä on varhaisia merkintöjä. Käsittelen aluksi ruotsinkielisiä nimiä, sitten saksankielisiä nimiä ja lopuksi ns. oppineistonimiä ja niiden mallin mukaan muodostettuja nimiä. Kunkin nimiryhmän nimet olen jaotellut pienempiin ryhmiin nimien rakenteen mukaan ja käsittelen nimet ryhmä ryhmältä. Kaikkiaan nimenmuutoksia, joissa on muutettu jokin tässä luvussa käsiteltävä nimi, on aineistossani noin 90.

Karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 tutkimusalueellani muutettiin vain yksi ruotsinkielinen nimi, vuoden 1935 joukkonimenmuutossa jonkin verran. Tuolloin suurin osa näistä nimenmuutoksista – 33 tapausta – toteutettiin Suojärvellä ja muissa tutkimusalueeni pitäjissä ruotsinkielisiä nimiä muutettiin yhteensä yli kymmenessä tapauksessa. Nimien kantajien asema ja kotikylä selviävät nimenmuutosluettelon lisäksi henkikirjoista. Esimerkiksi Suojärven Kaipaalta mainitaan vuonna 1929 *nimismies Hugo Hedlund*, *työmies Frans Oskar Fingerroos* ja *työmies Enok Mikonp[poika] Gröhn* (Suojärven hk.); vuonna 1935 Suojärvellä muutettiin muun muassa sukunimet *Hedlund*, *Fingerroos* ja *Gröhn*.

Suurin osa Raja-Karjalassa muutetuista ruotsinkielisistä sukunimistä on paikannimiä muistuttavia nimiä. Tämänäyttypiset Suomessa tunnetut nimet ovat alkuaan pääasiassa porvariston 1700-luvulla ottamia nimiä, mutta samankaltaisia nimiä on otettu myöhemmin myös muissa yhteiskuntaluokissa. Nimet on yleensä muodostettu mallin mukaan tietyistä luontoappellatiiveista. (Blomqvist 1993: 141, 152, 156–157.) Paikannimiä muistuttavia ruotsinkielisiä nimiä aineistossani ovat seuraavat 17 (19 tapausta) nimeä: *Ahlstrand*,

Bergdahl, Brorström, Forsström, Grönberg (3), Hedlund, Hoberg, Lamberg, Lindberg, Lundberg, Malmberg, Rönneberg, Sahlström, Skrikberg, Sjöholm, Sundberg ja Veckström.

Osa luetelluista nimistä on tunnettu Karjalassa ja jopa Raja-Karjalassa jo 1800-luvulla. Nimi *Grönberg* on esiintynyt Raja-Karjalassa Suistamolla jo 1860-luvun lopulla (*bonde Anton Grönberg*, 1868). Sama nimi on mainittu jo toista sataa vuotta aiemmin Helsingissä (*skreddaren Johan Grönbergh*, 1699; Hiski). Nimi *Lamberg* on tunnettu Pohjois-Karjalassa Kesälähdellä on jo 1700-luvun puolivälissä (Bergholm 1984 [1901]: 42). Viipurissa nimi on kirjattu jo vuonna 1742 (*Joh: Lamberg*; Hiski). Impilahden evankelisluterilaisen seurakunnan alueella nimi on tunnettu sata vuotta myöhemmin (*Smedenkan* [’sepän leski’] *Lisa Grönberg*, 1857; Hiski). Nimi *Hedlund* on tunnettu Karjalan kannaksella Johanneksessa 1820-luvulla (*Arb: k: Johan Hedlund*, 1823) mutta jo 60 vuotta sitä ennen Tammelassa (*Sold. Thomas Hedlund*, 1761) (Hiski). Yksi luettelemistani paikannimiä muistuttavista nimistä on mitä ilmeisimmin lähtöisin Savosta: nimi *Skrikberg* on tunnettu 1740-luvulla Rantasalmella (*Påhl Skrikberg*, 1742; Hiski). Suurin osa mainituista nimistä on tunnettu Etelä-, Keski- ja Länsi-Suomessa jo 1700-luvulla, osa 1800-luvulla ja jopa 1600-luvulla; esimerkiksi nimi *Lundberg* on kirjattu Vehmaalla jo 1680-luvulla (*Mons. Isaac Lundberg*, 1687; Hiski). Monet nimistä ovat olleet eri sukujen käytössä, ja Raja-Karjalassa niitä on tavattu vasta vuosikymmeniä tai -satoja myöhemmin.

Kaikki Suomessa tavatut ruotsinkieliset kaksilekseemiset nimet eivät muistuta paikannimiä, sillä nimiä on muodostettu 1700-luvulla mallin mukaan myös muusta kasvi- ja maastosanastosta; nimenvälitsijat ovat tavoitelleet muun muassa sisällöltään kauniita nimiä (Blomqvist 1993: 156–157). Aineistossani tätä tyyppiä edustavat nimet *Blomqvist, Lindqvist, Nyqvist; Lindgren, Lindegren, Rosengren, Ögren; Fingerroos, Grönroos, Lindroos ja Stenroos*. Näitä nimiä on tavattu pääasiassa Länsi-Suomessa jo 1700-luvun alkupuolella. Nimi *Nyqvist* on kirjattu Pieksämäellä (Vehmaa) 1730-luvulla (*Sold: And: Nyqvist*, 1734) ja nimi *Ögren* Viipurissa 1850-luvulla (*Sadelm.ges. Petter Ögren*, 1857). (Hiski.)

Aineistoni muutettujen ruotsinkielisten nimien joukossa on myös seitsemän *-man*-loppuista sukunimeä, nimet *Forsman, Heiman, Nordman, Nyman, Snellman, Veckman ja Östman*. Nimet kuuluvat malliltaan Suomessa tunnettujen ruotsinkielisten kaksilekseemisten sukunimien vanhimpaan kerrostumaan, mutta niitä on otettu myöhemminkin. Tämän tyyppisiä

ja *-berg*-loppuisia nimiä Turussa ja Porvoossa asunut porvaristo muodosti jo 1600-luvulla saksankielisten esikuvien mukaan. Myös *-ström*, *-lund*, *-qvist*-loppuisia nimiä on tavattu Suomessa 1600-luvun lopulta alkaen. Yhä nykyään kaksilekseemiset nimet ovat Suomessa tyypillisiä ruotsinkielisiä nimiä: tuhannesta yleisimmästä nimestä yli puolet on tätä tyyppiä (Blomqvist 1993: 155–156, 193.) Aineistossani olevia *-man*-loppuisia nimiä on käytetty pääosin Länsi-Suomessa jo 1600-luvun lopulla ja 1700-luvun alussa; nimi *Heiman* on kirjattu Inkerinmaalla Tuutarissa 1760-luvulla (*Mattz Heiman*, 1762) (Hiski).

Kaksilekseemisten nimien rinnalla 1600-luvun lopulla ja 1700-luvulla porvaristo otti Suomessa yksilekseemisiä luontoaiheisia nimiä (Blomqvist 1993: 157). Näitä nimiä ovat ilmeisesti aineistoni nimet *Fors*, *Föhr*, *Gröhn* (2). Sukunimi *Gröhn* on tunnettu Pohjois-Karjalassa viimeistään 1700-luvun puolivälistä alkaen. 1910-luvulla Gröhnejä asui erityisen paljon Juuassa ja muun muassa Pielisjärvellä. (Saarenseppä 1910: 14–15.) Varhaisimmat merkit nimestä ovat 1720-luvulta muun muassa Pielisjärven seurakunnan alueelta (*Olof Grön*, Juuka 1728). Nimi *Fors* on tunnettu Länsi-Suomessa jo 1700-luvun alussa (*Johan Forss*, 1707, Pietarsaari). Nimeä *Föhr* on käytetty Nilsiässä 1820-luvulla (*B. [’talollinen’]*. *Christer Föhr*, 1828). (Hiski.)

Aineistossani on myös muita yksilekseemisiä ruotsinkielisiä nimiä eli nimet *Bahl*, *Björn*, *Båga*, *Frid*, *Höög*, *Kruus*, *Lång*, *Modig*, *Starck* ja *Vägar*. Niistä osa on mitä ilmeisimmin vanhoja sotilasnimiä: monet sotilaille annetut nimet ovat muun muassa yksilekseemisiä eläin- ja kasviaiheisia nimiä, adjektiiveja, sota-aiheisia nimiä (Modéer 1964: 130; Blomqvist 1993: 165). 1700- ja 1800-lukujen sotilasnimiä ovat muun muassa *Frid* (Furtenbach 1987: 75), *Lång* (Lindqvist 1990: 50) *Modig* (Furtenbach 1987: 75) ja *Starck* (*Stark*; Blomqvist 1993: 155, 163; Furtenbach 1987: 75). Nimi *Höög* on myös vanha sotilasnimi (Lindqvist 1990: 50; *hök* ’haukka’); nimi on tunnettu jo 1720-luvulla Sipoossa (*Sold Petter Höög*, 1729; Hiski). Nimessä oleva pitkä vokaali on ruotsin vanhan oikeinkirjoituksen mukainen (Modéer 1964: 133). Raja-Karjalassa nimi on kuulunut ainakin eräälle vuonna 1925 Kontiolahdelta tulleelle miehelle (Suojärven pk.; s. v. *Karpan-Št’oppi*). Kontiolahdella ja Liperissä *Höök* on tunnettu jo 1910-luvulla (Saarenseppä 1910: 41).

Myös nimi *Kruus* on ilmeisesti myös alun perin ruotsinkielinen sotilasnimi, joka sisältää esineennimityksen (Blomqvist 1993: 165; *krus* ’saviruukku, tuoppi’), samoin *Båga* (2; *båge*

'kaari, jousi'). Nimi *Båga* on tunnettu Sysmässä 1700-luvun puolessavälissä (*Gustaf Båga*, 1756), *Kruus* 1600-luvun alussa Perniössä (*trumpel. Mårtson Kruus*, 1689) (Hiski). Nimi *Björn* voi olla alkuaan eläimennimityksen sisältävä sotilasnimi (Blomqvist 1993: 165, 166); nimi *Björn* on tosin ollut alkuaan myös lisänimi. Sukunimi *Björn* on tunnettu Pohjois-Karjalassa Lieksassa jo 1600-luvun lopulla (Saarensen 1910: 11). Aineistossani olevat sukunimet *Bahl* ja *West* ovat kumpikin ilmeisestikin sotilasnimiä (*sold. res. Johan West*, 1783, Lammi; *Trumsl. Carl Bahl*, 1823, Hartola; Hiski). Nimi *Starck* on tunnettu Mäntsälässä jo 1600-luvun lopulla (*Fougde. Matts Starck*, 1698).

Tutkimusaineistossani esiintyvä sukunimi *Vägar* muistuttaa sotilasnimiä, mutta sen taustasta ei ole tietoa. Nimi *Wägare* (myöhemmin *Wägar* ja *Vägar*) on tunnettu 1770-luvulla Närpiön Pirttikylässä, nimi *Wägar* Jyväskylän maaseurakunnassa 1880-luvulla (Hiski). Aineistoni nimi *Thuring* on tunnettu Helsingissä 1700-luvun loppupuolella (*Controll L: N: Thuring*, 1783) (Hiski). Tutkimusaineiston ruotsinkieliset nimet ovat joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta nimiä, joita on syntynyt eri aikoina useassa eri paikassa. Sen sijaan sukunimeä *Skriko* on alettu käyttää vain yhdessä paikassa: nimi pitää sisällään alaveteliläisen, samanasuisen kylännimen (Nygren 1988: 42). Alavetelissä nimi on esiintynyt muodossa *Skrijka* jo vuonna 1650 (Karsten 1923: 229; Kokkolan maaseurakunnassa *Olof Skriko*, Alaveteli 1722).

Aineiston ruotsinkielisistä nimistä seitsemän, *Abrahamsson*, *Andersson*, *Gustafsson*, *Jakobsson*, *Johansson*, *Nilsson*, *Pettersson* (2), muistuttaa ruotsinkielisiä patronyymejä. Tällaiset nimet eivät aina kuitenkaan ole sukunimiksi kehittyneitä patronyymejä, sillä 1800-luvun keskivaiheilta alkaen patronyymejä on myös vaihdettu toisiin -son-nimiin (Blomqvist 1993: 180). Ruotsinkielisiä patronyymityyppejä nimiä on ainakin 1870-luvulta alkaen myös otettu muun muassa suomenkielisten ja erilaisten vieraskielisten nimien tilalle (Paikkala 2004: 425).

Koko tutkimusaineistossani on vain kaksi saksankielistä nimeä: nimet *Bamberg* ja *Böhm*. Nimi *Bamberg* on alkuaan kertonut mitä ilmeisimmin haltijansa kotipaikasta, saksalaisesta Bambergin kaupungista; Saksassa on tunnettu nimi *Bamberger* ('bambergiläinen'; Namenforschung 1996: 1260). Nimi *Bamberg* on tunnettu Suojärven Leppäniemessä jo vuonna 1870; tuolloin henkikirjaan on kirjattu *waktmästaren Johan Bamberg*. Pohjois-Karjalassa Kiteellä ja Pielisjärvellä nimi on tunnettu jo 1730-luvulla ja 1900-luvun alussa

nimi alueen useissa eri pitäjissä (Saarenseppä 1910: 11; Pielisjärvellä *Anders Bamberg* 1743, Hiski).

Nimi *Böhm* on kehittynyt muun muassa saksalaisesta sotilasnimestä, joka kertoo sotilaan alkuperästä. Sukunimi *Böhm* on esiintynyt Suomessa jo 1700-luvulla. (Lindqvist 1990: 17, 21–23; ks. myös Bahlow 1967 s. v. *Böhm*.) Nimi on mainittu Viipurin saksalaisesta seurakunnasta 1750-luvulla (*Kammerdiener Martin Böhm* 1757; Hiski). Muuttumattomassa muodossaan olevan paikannimen sisältäviä saksalaisia nimiä (*Hamborgh, Lybeck*) on Suomessa esiintynyt jo 1500–1600-luvulla, ja nimet ovat olleet hansakauppiaiden nimiä (Nissilä 1975: 250–251; ks. myös Bahlow 1967 s. v. *Böhm*).

Raja-Karjalaan muualta Suomesta tulleella väestöllä on ruotsin- ja saksankielisten nimien lisäksi ollut muita vieraskielisiä nimiä. Huomattava määrä näistä nimistä on nk. oppineistonimiä ja niiden mallin mukaan muodostettuja nimiä, joita voisi kielitaustan mukaan nimittää muiden kielten elementtejä sisältäviksi nimiksi.

Suomessa käytetyt oppineistonimet ovat syntyneet pääasiassa viime vuosisatojen aikana. Vaikka oppineistonimiä oli Suomessa jo 1500-luvulla, niitä muodostettiin erityisesti Turun akatemian perustamisen (1640) jälkeen (Nissilä 1958: 385). Nimi saatettiin muodostaa henkilön- tai paikannimestä (Thors 1975: 70, 72) tai suomen- tai ruotsinkielisestä sanasta, joita usein käännettiin klassisten kielten mukaisiksi. Aluksi suosittuja olivat latinan kielessä tunnetut päätteet ja niistä johdetut päätteet *-us*, *-(a)nus*, *-(i)nus*, *-ius*, *-lius*, *-nius* jne. ja kreikkalaiset *-ander*, *neo-* ja *-polis*. Niitä 1700-luvulla seurasivat ranskalais- ja italialaissävyiset päätteet, muun muassa *-án*, *-é*, *-ell*, *-én*, *-ér*, *-in*, *-lin*. Oppineistonimet kuuluivat nimensä mukaisesti alun alkaen ainoastaan oppineistolle, mutta varsinkin jälkimmäistä tyyppiä edustavat nimet levisivät myöhemmin kaikkiin yhteiskuntaluokkiin. Mallin mukaan on muodostettu erityisesti porvaris- ja käsityöläisnimiä ja sotilasnimiä. (Blomqvist 1993: 148, 151; Närhi 1997: 259.)

Aineistoni nimistä ”vanhan mallin” mukaisia ovat nimet *Europaeus*, *Frondelius*, *Helenius*, *Stenius*, *Vilenius*; *Brander*, *Costiander*, *Mether* ja *Smolander*; nimi *Blumerus* on muodostettu saman mallin mukaan. Nimi *Europaeus* on syntynyt 1600–1700-luvun Äyräpäässä (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Äyräpää*). Sukunimi *Frondelius* on tunnettu Käkisalmissa jo 1600-

luvun lopulla (*Dn Rectoris Frondelius*, 1692; Hiski) ja sen pohjoispuolella Raja-Karjalassa jo vuonna 1722, jolloin Impilahden pitäjän kirkkoherraksi tuli *Siggo Frondelius* (Laitinen 1938: 151; Impilahdella *Sven Frondelius*, 1741; Hiski). Myös nimi *Helenius* on tunnettu Käkisalmissa 1600-luvun lopulla (*Carl Helenius*, 1695; Hiski). Nimet *Stenius* ja *Vilenius* on tunnettu Länsi-Suomessa jo 1600-luvulla (*M: Isaacus Stenius*, 1668, Pori; *Siöm: [’merimies’] Dan: Wilenius*; 1758, Turku; Hiski). Nimi *Blumerus* on kirjattu Impilahden kirkonkirjoihin jo vuonna 1755 (*zigan Carl Joh. Blomerus*, 1755), ja sitä aiemmat merkinnät nimestä ovat 1740-luvun Pietarsaaresta (Hiski). Romanien käyttämä nimi (Thesleff 2008 [1901]: Romanisukujen nimiä) on alettu kirjata Impilahden henkikirjoihin muodossa *Blumerus* ilmeisesti vasta nimenmuutoksen aikoihin eli vuoden 1918 tienoilla. Raja-Karjalassakin nimi kuului nimenomaan romaniperheelle (Impilahden pk. s. v. *Lomerus*).

Suomessa nimi *Brander* on tunnettu Turussa 1600-luvun lopulta alkaen (Bergholm 1984 [1901]: 195; Kemiössä *Medel Styrman Claes Johan Brander*, 1728; Hiski). Raja-Karjalassa Impilahden evankelisluterilaisen seurakunnan alueella sukua on ollut 1700-luvun loppupuolella (*E:a [’leski’] Christina Brander*, Salmi 1770; Hiski). Nimi *Mether* on tunnettu 1700-luvun alussa Laatokan länsirannalla Hiitolassa (*Måns Mether*, 1701; Hiski). Nimien *Costiander* ja *Smolander* kantajia on sen sijaan muuttanut Karjalan alueelle vasta myöhemmin. Nimen *Costiander* arvellaan muodostetun jonkin *Kosti*-nimen pohjalta (vrt. Mikkonen – Paikkala 2000. s. v. *Koistinen*; Nissilä 1958: 386), ja nimi on tunnettu Länsi-Suomessa 1740-luvulla (mm. *Ombudsm[an] Gustaf Costiander*, 1747 Mietoinen; Hiski). Nimi *Smolander* on syntynyt 1600-luvun Savossa smoolantilaisten sotamiehien kotiseudun nimestä (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Voutilainen*). Nimi on mainittu 1730-luvulla Tukholman suomalaisesta seurakunnasta (*siöm: [’merimies’] Jöran Smolander*, 1723; Hiski).

Oppineistonimien uudemman mallin mukaisia ovat aineistossani olevat seuraavat nimet: *Hoffren*, *Lampén*, *Sallmen*, *Sauren*; *Enckel*, *Forsell*, *Hackzell*, *Heikel*, *Limnell*, *Petrell*, *Sarell*, *Sundell*, *Tabell*; *Gulin*, *Helin*. Näistä *Forsell* (*fors* ’koski’) ja *Sundell* (*sund* ’salmi’) ovat oikeastaan ruotsinkielisiä (vrt. Thors 1975: 72). Muista uudemman mallin mukaisista nimistä kanta ei erotu ilman yksityiskohtaisia erillistutkimuksia (vrt. esim. Blomqvist 1993: 159). Nimi *Hoffren* on tunnettu jo 1600-luvun loppupuolella Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla (esim. *Hindrich Hindersson Hoffren*, Kokkola 1688) ja *Lampen* Juvalla 1730-luvulla (*Joh: Lampen*,

1737), *Sallmen* Taipalsaassa 1790-luvulla (*ing: Joach: Henr: Sallmén*, 1790), *Sauren* 1700-luvun puolivälissä Varsinais-Suomessa (*Munsterskrif: Mick: Saurèn*, Pöytyä, 1752) (Hiski).

Nimet *Enckel* ja *Forsell* on tunnettu Länsi-Suomessa jo 1600-luvulla (*befal: Christoffer Enckell*, Karkku, 1672; *Lorens Forssell*, 1678) (Hiski). Nimen *Hackzell* on todettu olevan lähtöisin Ruotsista, ja Suomessa Tornion seudulla se on tunnettu 1700-luvun alusta. Samoihin aikoihin sukunimi *Heikel* (*Heickel*, *Heikell*) on annettu eräälle opintielle lähteneelle talollisen pojalle; nimi on muodostettu talonnimestä *Heikkilä*. (Bergholm 1984 [1901]: 539, 558.) Nimi *Limnell* on tunnettu Kokkolassa 1740-luvulla (*Erich Limnell*, 1748) ja *Petrell* samoihin aikoihin Pöytyällä (*sold: Petrell*, 1736) ja *Sarell* Kokkolassa 1800-luvun alussa (*Sjöm. Matts Sarell*, 1805) (Hiski).

Nimi *Sundell* on tunnettu Tammelassa jo 1700-luvun puolivälissä (*Volont. Elias Jacob Sundell*, 1754; Hiski). Nimen *Tabell* on todettu olevan lähtöisin Kiuruvedeltä, missä se on alun perin annettu sotilasnimeksi eräälle Kärkkäiselle; nimen on arveltu viittaavan kirkonrakennustyöhön, johon nimettävä osallistui (Paikkala S. ja J. 2008 [1985]; 1770 *Pål Tabell*, Kiuruvesi; Hiski). Nimi *Gulin* on peräisin Ruotsista (Gulin-Pinomaa Sukuseura ry 2007). Nimi *Helin* on tunnettu 1730-luvulla Orimattilassa (*Fälskär. Petter Helin*, 1730; Hiski).

Kaikkiaan aineistossani on 91 ruotsin- ja saksankielistä sekä muiden kielten elementtejä sisältävää sukunimeä. Hyvin heterogeenisessä ryhmässä on niin annettuja kuin otettuja nimiä, ja useimpia voidaan jäljittää maamme luterilaisten seurakuntien kirkonkirjojen avulla 1700-luvulle, joitakin jopa 1600-luvulle saakka. Nimistä on kuitenkin huomattava, että joitakin poikkeuksia lukuunottamatta (esim. *Skriko*) sama nimi on ilmeisesti kuulunut tai ainakin voinut kuulua usealle eri suvulle.

3.7 Yhteenvetoa

Tässä luvussa olen esitellyt kaikki aineistoni ns. vanhat nimet eli sukunimet, joita rajakarjalaiset ovat muuttaneet vuosina 1918–1959. Nimenmuutostapauksia on 1 029, ja niissä on muutettu noin 700 eri nimeä. Edellä esittelemiini nimiryhmiin kuuluvien nimien tarkat määrät ja niiden osuudet aineistosta olen koonnut taulukkoon 4.

Tutkimukseni alussa esittämistäni kysymyksistä yksi liittyy rajakarjalaisten muuttamiin nimiin: siihen, mitä ja millaisia nimiä he ovat muuttaneet. Aineistoni ns. vanhoista nimistä puolet (49,85 %) on venäjänkielisiä nimiä. Suurin osa niistä on kuulunut rajakarjalaisille mutta osa myös itärajan takaa tulleille – niin venäläisille kuin vienan- ja aunuksenkarjalaisille. Kuten rajakarjalaista sukunimijärjestelmää luvussa 2.2 esitellessäni totesin, rajakarjalaisilla on ollut 1900-luvun alussa erityisesti patronymityyppisiä mutta myös muita venäjänkielisiä sukunimiä, joista osa on samoja kuin venäläisillä. Venäjänkielisten nimien suuri osuus rajakarjalaisten muuttamista nimistä ei varmaan yllätä ketään: Raja-Karjalan ortodoksien käyttämät venäjänkieliset nimet ovat 1930-luvulla olleet tärkein syy järjestää muun muassa karjalaisten joukkonimenmuutto.

Venäjänkielisten nimien lisäksi rajakarjalaiset ovat muuttaneet myös tiettyntyyppisiä suomen- ja karjalankielisiä sekä muunkielisiä nimiä: aineistoni sukunimistä noin 40 prosenttia (39,36 %) on tekemäni luokittelun mukaan venäläis-karjalais-suomalaisia nimiä eli nimiä, joista mahdollisesti kaikki tai ainakin pääosa on kehittynyt Raja-Karjalassa kolmen kielen puhuma-alueiden rajamailla. Heterogeenisen ryhmän nimistä noin joka kolmas nimi pohjaa johonkin venäläisen ristimänimen karjalaiseen hypokorismiin, ja loput ovat alkuaan karjalan- tai suomenkielisiä lisänimiä. Aineistoni lisänimipohjaisista nimistä korostuvat Salmissa muutetut ja sieltä lähtöisin olleiden muuttamat nimet: niistä suuri osa on karjalankielisiä alkuaan nimettävän käyttäytymistä tai ulkoista olemusta kuvaavia, usein pejoratiivisia nimiä. Suurin osa tutkimistani lisänimipohjaisista nimistä on alkuaan hyvinkin pejoratiivisia, ja niillä on alkuaan ilmeisesti kuvailtu nimettävän luonteenlaatua, olemusta tai liikkumistapaa. Nimistä voi päätellä, että niitä on annettu ainakin yhteisön alimpiin ryhmiin kuuluville: loisille eli tilattomille mutta myös joillekin talonpojille. Niistä voi nähdä kuvastuvan myös Raja-Karjalan taloudellis-sosiaalis-poliittisen tilanteen: nimet ovat nimenomaan vähävaraisen ja syrjäisen alueen asukkaiden nimiä, ja ne on kirjannut – usein ilmeisesti myös keksinyt – työtehtäviään hoitava virkamies. Lisänimiin pohjaavien sukunimien luonne on ollut aikalaisten, niin nimenkantajien kuin nimenmuuttojen järjestäjienkin tiedossa, ja rajakarjalaisia on kannustettu muuttamaan niitä kahdessa 1930-luvun joukkonimenmuutossa. Aineistossani ja rajakarjalaisessa henkilönnimistössä on varsin vähän alkuaan neutraaleja lisänimiä ja niistä kehittyneitä sukunimiä, esimerkiksi nimettävän ammattiin tai työntulokseen viittaavia tai nimettävän asuinpaikasta kertovia nimiä.

Raja-Karjalassa on muutettu varsin vähän suomenkielisiä muualta maasta lähtöisin olevia nimiä. Näistä nimistä osa on ollut laajalti käytössä olleita sukunimiä, osa Karjalan alueella tunnettuja nimiä. Tutkimusaineistostani hieman yli kymmenen prosenttia (10,78 %) on muualla kuin Raja-Karjalassa kehittyneitä suomen-, ruotsin- ja saksankielisiä sekä muun muassa latinan ja ranskan elementtejä sisältäviä sukunimiä. Nimenmuutoksia, joissa on muutettu ruotsinkielinen nimi, on aineistossa vain 61, ja niiden osuus koko aineistosta on alle kuusi prosenttia. Suurin osa näistä nimenmuutoksista on tehty vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Myös muiden kielten elementtejä sisältäviä nimiä on Raja-Karjalassa muutettu ennen kaikkea vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Tällaisten nimien osuus koko aineistossa on hyvin pieni, alle kaksi prosenttia.

Aineistoni koostumusta tarkasteltaessa voi pohtia, mitä muita syitä rajakarjalaisten nimenmuutoksiin on ollut kuin nimien suomalaistaminen. Huomio kiinnittyy erityisesti siihen, että muutetuista nimistä lähes 13 prosenttia on karjalankielisiä ristimänimipohjaisia nimiä ja toisaalta siihen, että lisänimipohjaisista nimistä osa on leksikaaliselta sisällöltään neutraaleja karjalan- ja suomenkielisiä nimiä. Oliko 1930-luvun nimenmuuttojen järjestäjillä tai näiden nimien muuttajilla itsellään tietoa siitä, mistä nimet olivat lähtöisin tai miten ne olivat kehittyneet? Luvussa 2.6.2 olen todennut, että Karjalaisten nimioppaassa (1930) annetut ohjeet olivat hieman ristiriitaisia: venäläisten nimien joukossa mainitaan joitakin karjalankielisiin ristimänimiin ja lisänimiin perustuvia sukunimiä ja nimiä pidetään ”vierasperäisinä väännäisinä” (Härkönen 1930b: 6). Usean nimen leksikaalinen sisältö on kuitenkin päivänselvä karjalan kieltä taitavalle: oppaassa luetelluista ja aineistossani esiintyvistä nimistä nimien *Botska*, *Smura* ja *Torgoutsa* tulkitseen olevan karjalankielisiä, nimettävän ammattiin viittaavia nimiä. Näyttää siltä, että vaikka ristimänimiin ja ammattinimityksiin pohjaavien sukunimien luonteesta olisi ollutkin tietoa, sillä ei ole ollut painoarvoa nimiä muutettaessa. Vaikka Raja-Karjalassa puhuttu karjalan kieli oli 1930-lukuun mennessä saanut vaikutteita suomen kielestä, nimensä muuttaneet rajakarjalaiset varmasti tiesivät, mitä omaan nimeen sisältyvät lekseemit tarkoittivat. Jos esimerkiksi ’kauppiasta’ merkitsevä karjalan kielen sana *torgouttša* tunnettiin, miksi sukunimi *Torgoutsa* ylipäätään kirjattiin luetteloon, jossa on nimiä, jotka toivotaan muutettavan? Ainoa selitys niin venäjän- kuin karjalankielisten nimien muuttamiselle näyttää olevan rajakarjalaisten suomalaistaminen nimiään myöten: itärajan lähistöllä asuvan ortodoksiväestön haluttiin olevan suomalaista, eikä

poliittisesti epävarmana aikana muutenkaan haluttu eikä voitu puhua karjalan kielestä – ei edes karjalankielisistä nimistä. Hyvä esimerkki siitä, miten karjalan kielen olemassaolosta on vaiettu, on vaikkapa se, että vuonna 1923 painetussa Suomenmaa-teoksessa todetaan Raja-Karjalan kielioloista, että tutkimusalueeni pitäjissä koko tai lähes koko väestö puhuu äidinkielenään suomea (Suomenmaa V: 391, 403, 411, 420) – karjalan kieltä ei koko teoksessa mainita lainkaan.

Muutettujen nimien luettelo saa esittämään muitakin kysymyksiä, jotka jäävät vaille vastausta. Missä määrin suomenkielisen nimen ottaminen oli 1930-luvun Raja-Karjalassa todellakin haluttua? Vai ryhdyttiinkö nimenmuutoksiin lähinnä propagandatoiminnan ansiosta? Sen sijaan vuoden 1939 jälkeen muutetut nimet ovat odotuksenmukaisesti venäläis-karjalais-suomalaisia nimiä, jotka ovat arvatenkin uudessa asuinympäristössä kiinnittäneet tarpeetonta huomiota. Palaan muutettuihin nimiin vielä luvussa 5, jossa tarkastelen, mitä nimiä milläkin aikakaudella on muutettu.

Taulukko 4. Aineiston ns. vanhat nimet (1 029 nimeä) jaoteltuna kielitaustan ja leksikaalisen sisällön mukaan.

Pääryhmä ja sen osuus aineistosta	Leksikaalinen sisältö	Nimenmuutos-tapauksia	Osuus aineistosta (%)
1. Venäjänkieliset sukunimet 49,85 %	Ristimänimen sisältävät nimet	342	33,24
	Muita kielenaineksia sisältävät nimet	122	11,86
	Leksikaalisesti läpinäkymättömät nimet	49	4,76
2. Venäläis-karjalais-suomalaiset sukunimet 39,36 %	Ristimänimen sisältävät nimet	132	12,83
	Muita kielenaineksia sisältävät nimet		
	a. nimettävän tapoja ja luonteenpiirteitä kuvaavat	124	12,05
	b. nimettävän ulkomuotoa kuvaavat	65	6,32
	c. nimettävän ammattiin, työhön viittaavat	43	4,18
	d. nimettävän asemasta kertovat	6	0,58
	e. nimettävän asuinpaikasta kertovat	25	2,43
	Karjalais-ruotsinkieliset nimet	4	
3. Suomenkieliset ei-rajakarjalaiset sukunimet 1,94 %	Venäläistetyt nimet	1	
	Leksikaalisesti läpinäkymättömät nimet	5	
		20	1,94
4. Muut 8,84 %	Ruotsinkieliset nimet	63	6,12
	Saksankieliset nimet	2	0,19
	Muiden kielten elementtejä sisältävät nimet	26	2,53
Yhteensä 100 %		1029	Yhteensä 100 %

Tutkimukseni alussa esitin muun muassa seuraavat kysymykset: Onko Raja-Karjalan väestön nimenmuutoksista havaittavissa tendenssiä, että tietyt tai tietynlaiset nimet on poikkeuksetta muutettu? Millaisia nimiä ei muutettu? Alueen henkikirjoista, nimenmuutosmääristä ja Siirtokarjalaisten tie -teoksesta on nähtävissä, että nimenmuutosten myötä yksikään Raja-Karjalassa tunnettu nimityyppi ei kadonnut: kaikki venäjänkielisten nimien kantajat eivät muuttaneet nimiään, eivät myöskään nimenkantajat, joilla oli vielä 1970-luvulla (Skt.) samoja ja samantyyppisiä nimiä kuin nimet, joita on muutettu 1930-luvulla ja myöhemmin. Sukunimien muuttamiseen tai muuttamatta jättämiseen johtaneita syitä on ilmiselvästi monta

muutakin kuin suomalaistaminen ja tietynlaisten nimien vieronta, eikä yksiselitteisiä syyseuraus-suhteita voi jälkikäteen osoittaa.

Muutettujen nimien vertailu luvussa 2.2.12 tekemääni yhteenvedon rajakarjalaisen sukunimistön koostumuksesta osoittaa, että rajakarjalaiset ovat muuttaneet oikeastaan kaikkiin muihin osajärjestelmiin kuuluvia nimiä paitsi sukunimiä, jotka ovat tyypillisiä luterilaisten savokarjalaisten sukujen nimiä, nimittäin *-nen*-nimiä. Vaikka muutettujen nimien joukossa on yksittäisiä niin luterilaisille kuin ortodoksisuvuille kuuluneita *-nen*-nimiä, muun muassa *Mujunen*; *Nälkänen*, *Tschokkinen* ja *Venäläinen*, tämäntyyppisiä nimiä ei juurikaan ole muutettu eikä niihin ole kiinnitetty huomiota samalla tavalla kuin muihin rajakarjalaisten nimiin. Syitä on useita: sen lisäksi, että *-nen*-loppu on tyypillinen savolaisen ja suomalaisen nimen tunnus, merkitystä on ilmeisesti myös sillä, että savokarjalaisilla luterilaisilla suvuilla olevista *-nen*-nimistä moni on ollut käytössä vuosisatojen ajan ja nimet ovat vakiintuneet tietyllä alueella käytetyiksi nimiksi. Useimmilla näistä nimistä on myös tyypillisesti ollut paljon kantajia. Näyttää siltä, että ortodoksisukujen *-nen*-loppuiset nimet rinnastettiin nimenmuuttojen aikaan ja muulloinkin vanhoihin savokarjalaisiin *-nen*-nimiin ja mahdollisesti myös *Virtanen*-tyypin nimiin, minkä ansiosta niihin ei ole kiinnitetty erityistä huomiota eikä niitä ole juuri muutettu. Nimistä, jotka olen aiemmin määritellyt Suojärven ja Salmin yleisimmiksi sukunimiksi (luku 2), on vuosina 1918–1959 muutettu koko Suomen alueella hyvin vähän tai ei lainkaan muun muassa seuraavia nimiä: *Hämynen*, *Lauronen*, *Mitronen*, *Mitrunen*, *Peiponen*; *Patronen* (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia). Myöskään luvussa 2.2 uusiksi *-nen*-nimiksi kutsumiani nimiä (*Koivunen*) eivät rajakarjalaiset ole muuttaneet.

4 UUDET NIMET, NIIDEN LÄHTEET JA RAKENNE

4.1 Nimioppaat nimenvallinnan tukena

Edellisessä luvussa 3 olen käsitellyt ryhmä ryhmältä kaikki aineistoni nimet eli nimiä, joita rajakarjalaiset ovat muuttaneet. Tässä luvussa tarkastelen niiden tilalle valittuja nimiä, ns. uusia nimiä sekä niiden valintaa ohjanneita seikkoja: nimioppaiden vaikutusta (luku 4.1), nimen muodostamista muita nimiä muokkaamalla (luvut 4.2 ja 4.3) sekä uusien nimien leksikaalista sisältöä (luku 4.4).

Kaksi tämän tutkimuksen alussa esittämistäni kysymyksistä koskee rajakarjalaisten nimenvallintaa. Miten suuri osa uusista nimistä on valittu nimioppaiden ehdotusten joukosta? Mistä muualta nimiä on saatu ja miten niitä on muodostettu? Pro gradu -tutkielmassani (1998) totesin, että vuoden 1935 joukkonimenmuutossa suojärveläiset nimenmuuttajat ottivat uusia nimiä nimioppaista ja muodostivat nimiä niiden mallien ohjaamina. Samaan aikaan oletan muidenkin rajakarjalaisten tehneen niin, ja samalla tavalla on luultavasti toimittu myös myöhemmin. Lisäksi nimiä on myös muodostettu vanhaa nimeä, mahdollisesti myös tuttuja paikannimiä mukailemalla. Aloitan nimenvallinnan tarkastelun selvittämällä, missä määrin rajakarjalaiset ovat ns. uutta nimeä valitessaan suosineet nimioppaiden ehdotuksia.

Nimenvallintaa tutkiva ei pääse koskaan tarkkoihin ja yksiselitteisiin tuloksiin: syytä siihen, miksi tietty nimenmuuttaja on valinnut tietyn nimen, ei voi selvittää jälkikäteen.

Nimenvallinnan pääpiirteitä voi silti hahmottaa käymällä läpi erilaisia vaihtoehtoja; valittujen nimien vertailu nimioppaiden ehdotuksiin voi tukea oletusta, että nimiä on etsitty oppaista, mutta vertailu voi myös osoittaa, että oletus on väärä. Sukunimioppaiden merkitystä on vaikea määrittellä. Eeva Maria Närhi on ollut arvioinnissaan hyvin varovainen: hän on todennut, että nimioppaita on ainakin ollut nimenvallitsijoiden käytössä ja vuoden 1935 joukkonimenmuutossa ”painettujen oppaiden tarjoama nimiehdotusten runsaus oli varmasti hyödyksi”. Hän korostaa 1930-luvun nimenvallitsijoiden toimineen oman nimitajunsa mukaan: ”opasvihkosten epäaidot nimiehdokkaat eivät saaneet suosiota”. (Närhi 1996 [1989]: 104). Pirjo Mikkonen ja Sirkka Paikkala ovat huomauttaneet oppaiden merkityksestä seuraavaa: ”Kun valittiin mihinkään vanhaan nimeen perustamaton täysin uusi nimi, saatettiin turvautua sukunimioppaisiin. Niistä saatiin mallia muun ohella täysin merkityksettömiin nimiin.”

Oppaista on valittu nimiä, mutta ne ovat myös antaneet mallia ja kaiketi vahvistaneet jo olemassa olevia nimenvallintaan vaikuttavia muotivirtauksia. (Mikkonen – Paikkala 2000: 29.)

Pro gradu -tutkielmassani vertasin tutkimusaineistoni uusia nimiä eli suojärveläisten vuonna 1935 ottamia Karjalaisten nimioppaan ja kolmen muun 1930-luvulla julkaistun nimioppaan ehdotuksiin. Myös vertailuaineiston eli kolmella muulla paikkakunnalla otettujen nimien vertailu nimioppaiden ehdotuksiin osoitti, että nimiä on valittu suoraan oppaista: tarkastelemistani noin 700:sta vuonna 1935 otetusta nimestä noin kolmannes esiintyy nimioppaissa (Patronen 1998: 80).

Tässä luvussa selvitän, mitä nimioppaita rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat ilmeisesti tunteneet ja missä määrin nimioppaiden ehdotuksia on mahdollisesti valittu sukunimiksi. Lisäksi pohdin, millä muulla tavoin sukunimioppaiden tarjoamat mallit ovat vaikuttaneet nimenvallintaan. Selostan myös, mitä tiedetään siitä, ketkä ovat vastanneet nimioppaiden ja nimiehdotusten laatimisesta ja miten työ on tehty, ts. kenen tai keiden laatimia nimiehdotukset ovat. Koska vertailun tulokset voivat olla vain suuntaa antavia ja aineistoni kaikkia nimenmuutoksia olisi työlästä verrata oman aikakautensa nimioppaisiin, rajaan seuraavan vertailun koskemaan aineistossani olevia kahden 1930-luvulla toteutetun joukkonimenmuuton tuloksia ja niiden aikana käytettävissä olleita nimioppaita. Olen vertaillut myös rajakarjalaisten 1940-luvun alussa valitsemia nimiä vuoden 1942 nimioppaan ehdotuksiin. Tämän vertailun tuloksia esittelen lyhyesti luvussa 7.

Karjalaisten joukkonimenmuuton aikaan saatavilla on ollut kolme uudehkoa nimiopasta: Akateemisen Karjala-Seuran Sukunimiopas (1927), Karjalan Sivistysseuran Karjalaisten nimiopas (1930) ja Suomalaisuuden liiton Sukunimiopas (1930). Oppaista kahta, Karjalan Sivistysseuran opasta ja Suomalaisuuden liiton opasta, jaettiin nimenmuuttoaasiamiehille (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 101). Karjalaisten nimiopasta käsittelin luvussa 2.6.2 ja Suomalaisuuden liiton toimintaa luvussa 2.6.3. Joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani tehtiin yhteensä 290 nimenmuutosta ja otettiin yhtä monta uutta sukunimeä. Näistä nimistä mainitaan Akateemisen Karjala-Seuran oppaassa ainoastaan 32, ja niistä 29 on mainittu myös kahdesta muusta oppaasta jommassakummassa. Näin ollen näyttää erittäin epätodennäköiseltä, että rajakarjalaiset nimenvallitsijat tunsivat Akateemisen Karjala-

Seuran opasta. Vuonna 1927 julkaistu opas oli suunnattu kaikille nimensä suomalaistajille, ja siinä on noin 4 000 nimiehdotusta (Suomen Heimo 12/1927).

Akateemisen Karjala-Seuran oppaaseen verrattuna Karjalaisten nimiopas on varsin suppea: se sisältää noin 1 150 uutta sukunimeä. Oppaassa on joitakin Raja-Karjalan paikannimistöä tuttuja nimiä, muun muassa *Tulema* (Salmin kylä), *Vuoratsu* (Salmi, luoto), ja joitakin Itä-Karjalan paikannimiä, muun muassa *Aunus*, *Kostamus*, *Syväri*, *Viena*, *Ääninen*. Oppaaseen ei ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta otettu leksikaalisesti kaksi- tai useampiosaisia nimiä. Sen sijaan *-la* ~ *-lä* -nimiä, jollaisia Raja-Karjalassa ei ole ennen 1930-lukua juuri käytetty henkilönniminä, nimioppaassa on runsain määrin.

Vuoden 1930 joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani otettujen nimien vertailu Karjalaisten nimioppaan ehdotuksiin on varsin hedelmällistä: otetuista 290³⁷ nimestä 62 eli 21 prosenttia esiintyy oppaassa. Näitä nimiä ovat muun muassa *Korjola*, *Paalamo*, *Partola* ja *Tarpio*. Osuus on huomattava. Jos lukuun ei oteta otettuja kaksilekseemisiä nimiä, otetuista nimistä peräti 33 prosenttia mainitaan oppaassa. Kymmenestä otetusta *-nen*-nimestä viisi mainitaan oppaassa. Lisäksi joukkonimenmuutossa on toteutettu 19 oppaassa ehdotettua (Härkönen 1930b: 9, 11–13, 16–24) nimenmuutosta. Ne ovat seuraavat:

Agapoff > *Ahkola*, *Below* > *Pelvo*, *Bogdanow* > *Pohtola*,
Bolotin > *Palsio*, *Fadjukow* > *Vaartamo*, *Filippoff* > *Hilkamo*,
Kimajew > *Kimanen*, *Komaroff* > *Kamara*, *Korniilow* > *Korsikko*,
Kuismin > *Kuismala*, *Markow* > *Markkola*, *Martinoff* > *Marttio*,
Musowski > *Muuranto*, *Paramonoff* > *Paatsamo*, *Petrow* > *Petrola*,
Rogoscha > *Routio*, *Saveljew* > *Saavola*, *Stepanoff* > *Sepponen*, *Vetroff* > *Vertola*.

Sanatarkasti mukautusehdotuksia vastaavien nimenmuutosten lisäksi vertailu tuo esiin joukon nimenmuutoksia, jotka muistuttavat ehdotuksia hyvin paljon. Tällaisia ovat esimerkiksi seuraavat (suluissa oppaan mukautusehdotuksia): *Abramov* > *Auranko* (*Abramov* > *Auramo*, *Auranto*) ja *Below* > *Pelvas* (*Below* > *Pelvasto*, *Pelvo*). Yhtäläisyyksien perusteella voi sanoa, että nimenmuuttajat ovat mukailleet oppaan ehdotuksia: useita sellaisia nimiehdotuksia, jotka ovat samanasuisia tai lähes samanlaisia kuin tutkimusalueellani otetut nimet, mainitaan

³⁷ 1930-luvun joukkonimenmuutoissa tehtyjen nimenmuutosten määrät pitäjittäin ilmenevät luvussa 3.1 olevasta taulukosta 2.

oppaassa jonkin toisen venäjänkielisen nimen kohdalla. Tällaisia nimenmuutoksia ovat esim. seuraavat tapaukset (suluissa oppaan ehdotus): *Antropoff* > *Arpola* (*Arbusoff* > *Arpola*), *Arbusoff* > *Ahko* (*Agafonoff* > *Ahko*) ja *Arbusoff* > *Airosto* (*Aristarkoff* > *Airasto*).

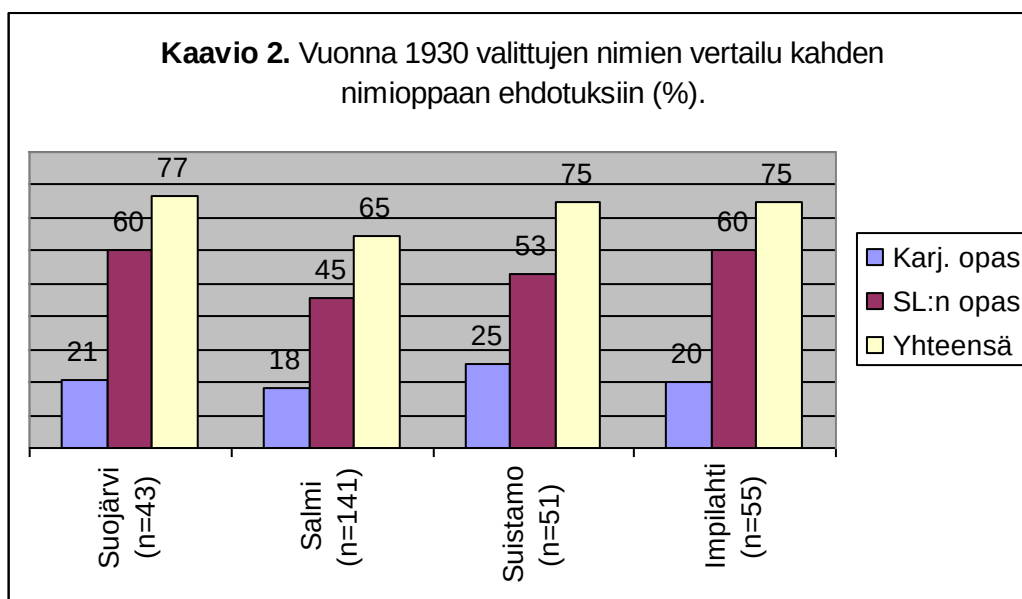
Se, että monia ehdotuksia on toteutettu sanatarkasti tai mukaellen, osoittaa, että nimiopas on ohjannut vuonna 1930 toteutettuja nimenmuutoksia paikoitellen hyvin paljon. Arvioin, että ainakin joka neljäs tutkimusalueellani tuolloin otetuista nimistä on valittu nimioppaan apua käyttäen. Rajakarjalaiset nimervalitsijat ovat tunteneet niin oppaassa esitellyt sukunimen mukautusehdotukset kuin nimiehdotusluettelotkin. Syitä siihen, miksi oppaan vaikutus rajakarjalaisten nimenvaltintaan ei ole suurempi, on nähdäkseni ainakin kaksi. Yksi syy on oppaan epäjohdonmukaisuus: useat nimiehdotukset muistuttavat paljon karjalaisten vanhoja, hypokorismeista syntyneitä sukunimiä, joita nimenmuutossa on muutettu, ja lisäksi nimiehdotusluettelossa on ikään kuin mallina myös muun muassa juuri ristimänimien hypokorismeista kehittyneitä sukunimiä. Se, että nimioppaassa ei ole leksikaalisesti kaksiosaisia paikannimiä muistuttavia nimiä ”lukuunottamatta muutamiin heimoalueihin viittaavia” (Härkönen 1930b: 6), on kuitenkin suurin syy siihen, ettei opas ole ollut vieläkin suositumpi.

Karjalaisten joukkonimenmuuton aikana nimervalitsijoiden käytössä on ollut myös samana vuonna julkaistu Suomalaisuuden liiton nimiopas, jossa leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä on runsaasti. Sen ja tutkimusalueellani valittujen nimien vertailu tuo esiin runsaasti yhtymäkohtia: aineistossani olevista karjalaisten joukkonimenmuutossa otetuista 290 nimestä oppaassa mainitaan 165 eli 57 prosenttia, eli nimervalitsijat näyttävät tunteen kyseisen nimioppaan erittäin hyvin.

Karjalaisten nimiopas ja Suomalaisuuden liiton opas ovat olleet karjalaisten joukkonimenmuutossa selvästi eri asemassa. Keskeinen syy Suomalaisuuden liiton oppaan silminnähettävään suosioon on se, että siinä on leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä: niistä tuli suorastaan 1930-luvun muotiniimiä. Toisen suositun nimityypin mukaisia *-la*-nimiä on kummassakin. Toinen syy on varmasti liiton järjestelmällinen nimenmuuttotoiminta: koska liitto piti tarkasti kirjaa ”vapaina” olevista nimiehdotuksista, nimen valitseminen sujui oletettavasti paremmin sen oppaasta kuin Karjalaisten nimioppaasta, jossa ehdotusten joukossa oli käytössä olevia sukunimiä ja ehdotuksia oli vähemmän. Karjalaisten

joukkonimenmuutossa ilmeni nimenomaan nimenvalkintaan liittyviä ongelmia: kesällä 1930 nimenmuutto näytti käynnistyvän hyvin hitaasti, ja syksyllä nimenmuuton tulosten julkaisemista piti lykätä sen vuoksi, että yli puolet hakemuksista oli puutteellisia tai niissä haettiin sellaista nimeä, joka oli jo toisella suvulla ja monien nimenmuuttajien piti laatia nimenmuutoshakemus uudestaan (Karjalan Heimo 1931: 118; Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 101). Tiedossa ei ole, oliko jo muilla käytössä olevia nimiä poimittu oppaasta vai ei.

Tulokset vertailusta, jossa vertasin karjalaisten joukkonimenmuutossa valittuja nimiä kahden 1930-luvulla julkaistun nimioppaan ehdotuksiin, käyvät ilmi kaaviosta 2. Palkkien päällä olevat luvut ovat prosentteja ja ilmaisevat, kuinka suuri osuus kussakin pitäjässä otetuista nimistä esiintyy nimioppaissa; suluissa oleva luku on pitäjässä vuonna 1930 otettujen nimien määrä. Yhteensä-palkki ilmaisee, miten suuri osuus nimistä esiintyy vähintään toisessa oppaassa.

Karjalaisten joukkonimenmuutossa Karjalaisten nimiopas ja Suomalaisuuden liiton nimiopas yhdessä ovat saavuttaneet tutkimusalueellani suuren suosion: parhaimmillaan 77 prosenttia uusista nimistä esiintyy ainakin jommassakummassa oppaassa. Kun ajatellaan karjalaisten joukkonimenmuuton lähtökohtia, on luonnollista, että monet nimenvalkitsijat turvautuivat nimioppaiden ja nimenmuuttoasiamiesten apuun: tilanne – sukunimien muuttaminen – oli

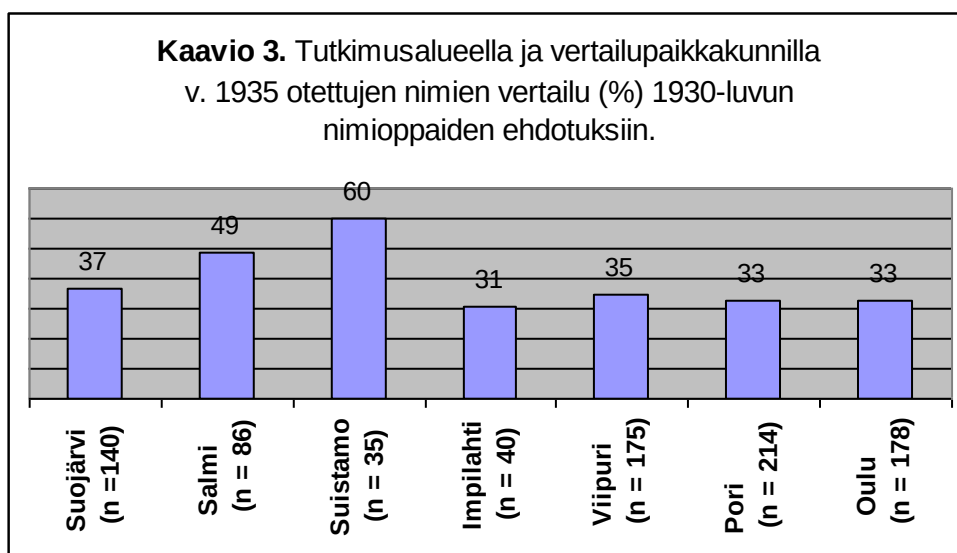
Raja-Karjalassa uusi, nimenvalintaa rajoitettiin sukunimilain avulla, tarjotusta kahdesta oppaasta toinen oli jopa laadittu erityisesti karjalaisia varten ja uusia nimiä tarvittiin satamäärin. Näyttää siltä, että oppaiden ehdotuksia olisi valittu jossain suhteellisesti enemmän kuin muualla. Impilahdella Kitelän kreikkalaiskatolisessa seurakunnassa otetuista 11 nimestä kaikki esiintyvät joko Karjalaisten nimioppaassa (4) tai Suomalaisuuden liiton vuoden 1930 nimioppaassa (8, joista yksi myös Karjalaisten nimioppaassa). Suojärven Annantehtaan kreikkalaiskatolisessa seurakunnassa otetuista 19 nimestä 18 mainitaan jommassakummassa tai kummassakin oppaassa, ja niistä kolme on sanatarkasti samoja kuin Karjalaisten nimioppaan mukautusehdotukset. Pitkänrannan kreikkalaiskatolisessa seurakunnassa otetuista 57 nimestä oppaissa mainitaan 42 eli lähes 75 prosenttia. Kun otetaan vielä huomioon se, miten moni otettu nimi muistuttaa nimioppaan ehdotuksia hyvin paljon, oppaiden saaman suosion määrä antaa vaikutelman, ettei Raja-Karjalassa vuonna 1930 kyse ollut aidosta sukunimenvalinnasta vaan nimien valitsemisesta suoraan nimioppaiden ehdotusten joukosta.

Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa rajakarjalaisille nimenmuuttajille oli tarjolla edellisten oppaiden lisäksi Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuosina 1934, 1935 ja 1936 julkaisemat uudistetut laitokset. Sen lisäksi, että jokaisella liiton asiamiehellä oli ainakin yksi kappale, he myivät oppaita (Ohjeita 1934: 2). Nimioppaan vuoden 1934 laitoksesta otettiin 4 000 kappaleen painos, ja oppaista yli puolet jaettiin asiamiehille ja maamme sanomalehdille, loput myytiin (Suomalainen Suomi 1934: 120). Suomalaisuuden liiton nimenmuuttoasiamiehinä Raja-Karjalassa toimivat ilmeisesti ainakin osin samat henkilöt kuin vuonna 1930. Vertaan seuraavaksi vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otettuja nimiä Karjalaisten nimioppaan nimiehdotuksiin ja Suomalaisuuden liiton Sukunimioppaan vuosien 1930, 1934 ja 1935 laitosten nimiehdotuksiin. Vuoden 1936 laitoksen olen jättänyt huomiotta, sillä se on pääosin sama kuin oppaan aiemmat laitokset.

Vuosina 1934–1936 toimeenpannun joukkonimenmuuton aikoihin Karjalaisten nimiopas ei ollut enää rajakarjalaisten suosiossa: Suojärvellä otetuista 142 nimestä (joista yksi on Annantehtaalta) siinä esiintyy vain viisi, nimittäin *Ahko*, *Antola*, *Kontamo*, *Pirtala* ja *Pirtola*. Tutkimusalueeni muissa pitäjissä otettuja nimiä siinä on myös viisi: nimet *Merkkilä*, *Miikkola*, *Ojamo*, *Petsola* ja *Uuksula*, joista *Merkkilää* ja *Uuksulaa* on tosin ehdotettu myös Suomalaisuuden liiton oppaissa. Tutkimusalueella toteutettiin vain kolme sellaista nimenmuutosta, joita on sanatarkasti ehdotettu Karjalaisten nimioppaassa: *Kononoff* >

Kontamo, Spiridonoff > *Pirtala ja Spiridonoff* > *Pirtola*. Kaikki kolme tapausta ovat Suojärveltä. Vertailu osoittaa, että jo noin viiden vuoden kuluttua julkaisemisestaan Karjalaisten nimiopasta pidettiin ilmeisen loppuun kulutettuna. Sen lisäksi, että oppaassa oli tiettyjä epäjohdonmukaisuuksia, siinä oli toisen joukkonimenmuuton aikoihin ilmeisesti enää vähän varteenotettavia nimiehdotuksia eli nimiä, jotka saattoi ottaa nimeksi. Nimi oli varmasti helpompi valita uudistetusta ja juuri julkaistusta oppaasta kuin osin vanhentuneesta oppaasta: sen tarkistaminen, oliko ehdotus vielä vapaa, oli työlästä ja hidasti nimenmuutosprosessia. Lisäksi Suomalaisuuden liiton omat oppaat olivat varmasti hyvin esillä, olihan liitto päävastuussa joukkonimenmuutosta.

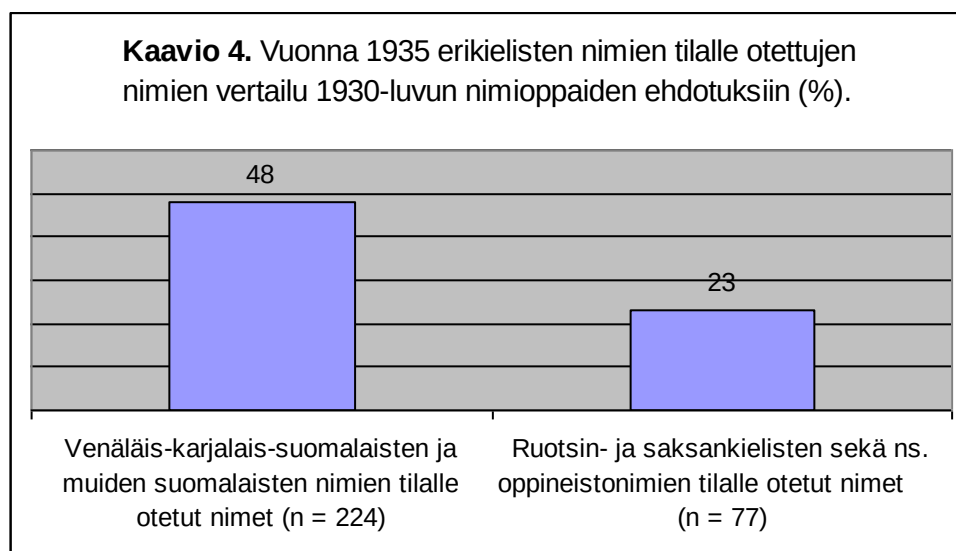
Toisessa joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani otetuista 310 nimestä 126 eli 41 prosenttia mainitaan ainakin yhdessä vertailussa mukana olevasta kolmesta Suomalaisuuden liiton nimioppaasta. Vertailuaineistossa vastaava osuus on 33–35 %. Se, miten suuri osuus kullakin paikkakunnalla otetuista nimistä esiintyy oppaissa, ilmenee kaaviosta 3. Palkkien päällä olevat luvut ovat prosentteja; suluissa oleva luku tarkoittaa pitäjässä vuonna 1935 otettujen nimien määrää.

Otettujen sukunimien monet yhtäläisyydet nimioppaiden ehdotuksiin osoittavat, että vuoden 1935 joukkonimenmuutossa Suomalaisuuden liiton nimioppaat vaikuttivat erityisesti salmilaisten ja suistamolaisten nimivalintoihin. Nimioppaiden suosio näyttää Raja-Karjalassa

hieman vaihdelleen pitäjittäin, mikä voi johtua paikallisten nimenmuuttoasiamiesten keskenään erilaisista toimintatavoista mutta myös siitä, että nimenmuuttajat ovat suhtautuneet nimioppaisiin eri tavoin.

Erityisen mielenkiintoista on tarkastella nimioppaiden vaikutusvaltaa Raja-Karjalaan muualta muuttaneen väestön kannalta ja verrata, miten – karkeasti luokitellen – sen ja rajakarjalaisen ortodoksiväestön nimivalinnat eroavat toisistaan; esitän vertailun tulokset kaaviossa 4. Raja-Karjalassa vuoden 1935 joukkonimenmuutossa 77 tapauksessa muutettu nimi oli ruotsin- tai saksankielinen nimi, ns. oppineistonimi tai niitä muistuttava nimi. Näiden nimien kantajat näyttävät valinneen uusia nimiä sukunimioppaista selvästi harvemmin kuin venäjän-, karjalan- tai suomenkielisten nimien kantajat: otetuista nimistä vain 23 prosenttia esiintyy yhdessä tai useammassa neljästä 1930-luvulla julkaistusta sukunimioppaasta. Ero on selvä jopa vertailuaineistoon nähden, eikä se näin ollen selity sillä, että nimenvallintaa olisi ohjannut se, millaisia nimiä muutettiin: vertailupaikkakunnilla on muutettu samanlaisia ja jopa samoja ruotsinkielisiä ja ns. oppineistonimiä kuin Suojärvellä. Näyttää siltä, että Raja-Karjalan uudet asukkaat ovat turvautuneet nimenvallinnassa enemmän omaan kekseliäisyyteensä kuin oppaiden ehdotuksiin: vaikka nimenmuutoksia on vain 77, pidän mahdollisena, että vuoden 1935 joukkonimenmuutossa nimioppaat on Raja-Karjalassa mielletty tarkoitetun alueen karjalaisille asukkaille, joille nimioppaiden apua on tarjottu ahkerasti jo vuonna 1930.

Vuoden 1935 joukkonimenmuuton aikoihin tutkimusalueellani – ja erityisesti ortodoksiväestöllä – käytössä näyttää olleen nimenomaan Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuoden 1930 ja 1934 laitokset, joista jälkimmäinen on edellisen uudistettu laitos ja sisältää paljon samoja ehdotuksia. Nimiä, joita ehdotetaan ainoastaan nimioppaan vuoden 1935 laitoksessa, on suosittu vain vähän.

Suomalaisuuden liiton 1930-luvun nimioppaissa olevista nimiehdotuksista osa on eri puolilla maata tunnettuja paikannimiä, mikä ei ole nähtävästi vaikuttanut nimenvalkintaan. Esimerkiksi liiton nimioppaan vuoden 1934 painoksessa mainitaan nimi *Aitavaara*, ja sama nimi on otettu sukunimeksi Suistamolla vuoden 1935 joukkomuutossa. Paikannimeä *Aitavaara* on tavattu Inarista, Pielisjärveltä, Rovaniemeltä ja Sodankylästä. Nimeä on käytetty vaarasta, jolla on ollut aita; Inarissa ja Rovaniemellä kyse on tietenkin poroaidasta. (YK.) Impilahdella samaan aikaan otettu *Harriniva* (Nimiopas 1930, 1934, 1935) on puolestaan tunnettu paikannimenä Enontekiöllä, Kuusamossa ja Rovaniemellä (YK). Suojärvellä otettu *Ruotjärvi* (Nimiopas 1930, 1934, 1935) on ollut Laitilassa erään kuivuneen järven nimi (YK). Nimioppaissa on myös Raja-Karjalan paikannimistössä tunnettuja nimiä, joista osa on samoja, joiden rajakarjalaisten nimenmuuttajien tulkitsen valinneen sillä perusteella, että ne kuuluvat heidän tuntemaansa nimistöön (alaluku 4.3). Esimerkiksi vuoden 1935 joukkonimenmuutossa Suojärvellä nimen *Brömsi* tilalle otettu nimi *Rajasuo* liittyy suojärveläiseen paikannimistöön ja on käsittääkseni valittu juuri sen perusteella, mutta samaa nimeä on ehdotettu Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuoden 1930 laitoksessa. Tietyn nimen valintaan johtaneita syitä on voinut olla useita, eivätkä ne sulje pois toisiaan; niitä tai nimenvalkintaa estäneitä syitä ei voi jälkikäteen näyttää toteen.

Paikannimien lisäksi nimioppaissa on ilmeisiä seipitettyjä nimiä eli nimiä, joilla ei ole vastineita paikannimistössä. Vuonna 1935 Suojärvellä otettujen, oppaissa mainittujen nimien (52 nimeä) perusteella arvioin, että Suomalaisuuden liiton 1930-luvun nimioppaiden ehdotuksista seipitteitä on puolet (Patronen 1998: 80). Myös niitä on valittu sukunimiksi; muun muassa seuraavat otettiin sukunimiksi Suojärvellä vuoden 1935 joukkomuutossa: *Aarniranta*, *Ikäkoivu*, *Kajossalo*, *Kontamo*, *Leimulahti*, *Maantola*, *Markomäki*, *Norismaa*, *Pausola*, *Palsamo*, *Saalamaa* (vrt. YK).

Sen lisäksi, että nimioppaat tarjosivat nimenmuuttajille nimiehdotuksia, ne antoivat mallin, minkätyyppiset nimet voisivat sopia sukunimiksi. Sukunimioppaiden – sekä niiden laatijoiden ja heidät työhön asettaneiden Suomalaisuuden liiton ja Karjalan Sivistysseuran – voi näin ollen katsoa vaikuttaneen nimenmuuttajien valintoihin ja otettuun nimistöön laajemmin kuin ehdotusten ja otettujen nimien vertailu osoittaa. Nimenmuuttajien aktiivisesta avun pyytämisestä kertovat omalta osaltaan Suomalaisuuden liiton arkistoon talletetut runsaslukuiset kirjeet, joissa yksityishenkilöt tiedustelevat uusia nimiä. Vastauskirjeissä on useimmiten ehdotettu joitakin tiettyjä nimiä ja kehoitettu tutustumaan liiton nimioppaaseen. (SL: Kirjeistö.)

Nimioppaiden laatijat ovat käyttäneet työssään apuna erilaisia asiantuntijoita. 1900-luvun alussa Suomalaisen Nuijan nimensuomalaistuttamistoimikunta ja myöhemmin Nimien suomalaistuttamiskomitea saivat asiantuntevaa apua Kotikielen Seuralta, jonka edustajia toimi Nimien suomalaistuttamiskomiteassa (muun muassa maisteri E. A. Tunkelo); Kotikielen Seurassa joukkonimenmuuttoa valmisti kaksi eri komiteaa (mm. tohtori Heikki Ojansuu). (Paikkala 2004: 511.) Vuoden 1919 oppaan nimien kokoamisessa oppaan laatijoita auttoi professori T. Itkonen luovuttamalla ”yli 500 kaunista vanhoista kartoista saamaansa paikan- ja sukunimeä, jotka ovat olleet esi-isillämme käytännössä, mutta jotka ovat unohduksiin joutuneet” (Uusien nimien luettelo 1919: 1). Sen sijaan Akateemisen Karjala-Seuran sukunimioppaan (1927) kokoamiseen ei liene osallistunut nimistön asiantuntijoita: oppaan mukaan se laadittiin ”poimimalla etupäässä Lönnrotin suuresta sanakirjasta ja maamme paikannimistöstä sellaisia sanoja, jotka eivät tiettävästi ole sukuniminä käytännössä” (Sukunimiopas 1927: 2). Karjalaisten nimiopasta pidetään Iivo Härkösen teoksena, mutta ”uusien sukunimien seulomistyössä” Härköstä ovat auttaneet ”Akateemisen Karjala-Seuran asettamat apumiehet” maisteri Hannes Teppo ja ylioppilaat Ruuben Nirvi ja Yrjö Härkönen. Saatu apu on ollut asiantuntevaa: Teppo ja Nirvi ovat aikaisemmin tutkineet Raja-Karjalassa karjalan murteita. (Härkönen 1930b: 7.)³⁸ Kansakoulunopettajan koulutuksen saanut kansanrunouden kerääjä ja kirjailija Härkönen oli kotoisin Suistamolta, ja myös hänellä oli laaja tietous Raja-Karjalan väestöstä, historiasta ja kulttuurista.

³⁸ R. E. Nirvi oli yksi Raja-Karjalassa 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alkuvuosina karjalan kieltä tallentaneista SKS:n stipendiaateista. Hän tutki ja tallensi Suistamolla puhuttua karjalaa vuosina 1928–1933. (Virtaranta 1968: xliii, xlvii, l.)

Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuosien 1930, §934 ja 1935 laitosten laatimisesta vastasi ilmeisesti liiton oma väki; apuna ei mainita olleen nimistön- tai kielentutkijoita.

Suomalaisuuden liiton vuoden 1930 nimioppaan korrehtuuria on ilmeisesti kommentoinut vain yksi kielitieteellisen koulutuksen saanut henkilö, Lauri Hakulinen. Suomalaisuuden liitossa toimineelle tuomari Aaltiolle osoitetussa, 20.12.1929 päivätyssä kirjeessään Hakulinen ehdottaa, että nimiehdotuksista poistettaisiin useita satoja enimmäkseen niiden hankalan taivutuksen vuoksi. Lyhyessä käsinkirjoitetussa kirjeessään hän suosittaa lisäksi oppaasta jätettäväksi pois nimiä, jotka ovat hänen mukaansa merkitykseltään ihmisen nimeksi sopimattomia, koska ne sisältävät hävyttömyyden, ovat äänteellisesti rumia tai nuoria ruotsalaisia lainoja. Hakulinen kertoo poistaneensa korrehtuurista käytössä olevia nimiä ja nimiä, jotka muistuttavat liikaa vanhoja suojattuja nimiä (muun muassa *Tunkela*). Hakulinen kertoo tehneensä merkinnät kiireessä, minkä perusteella hänen korjauksensa eivät ole johdonmukaisia. (SL: Kirjeistö 1929.) Palaan Suomalaisuuden oppaita kohtaan esitettyyn kritiikkiin luvussa 5, jossa käsittelen nimenmuutoksia käsittelevää lehtikirjoittelua.

Suomalaisuuden liitto alkoi myöhemmin hyödyntää entistä enemmän asiantuntijoiden apua nimioppaiden laadinnassa, ja tuolloin saatu apu on myös tuotu selvästi esille: liiton vuonna 1936 julkaisema opas koottiin yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran paikannimitoimikunnan kanssa, ja oppaan toimituskunta sai paikannimien poimimisessa apua nimenomaan Lauri Hakuliselta (Ilkka 30.1.1936). Suomalaisuuden liiton julkaiseman Itäkarjalaisten nimioppaan (1942) laati puolestaan alusta loppuun maisteri Hannes Teppo, ja oppaan tarkistivat tohtori Lauri Hakulinen ja maisteri Aimo Turunen (Itäkarjalaisten nimiopas 1942: 4–5).³⁹ Teppo toimitti myös samana vuonna julkaistun, järjestyksessä seitsemännen Suomalaisuuden liiton Sukunimioppaan, muita tekijöitä oppaassa ei mainita.

Kaikkiaan tutkimusalueellani vuosien 1930 ja 1935 joukkonimenmuutoissa valittuihin nimiin nimioppaiden nimiehdotukset ja niiden antama malli ovat vaikuttaneet hyvin paljon. Rajakarjalaisille nimenvallinnan avuksi tarjottujen oppaiden nimiehdotusten taso on vaihteleva: osa nimistä on karjalaisilta vaikuttavia ja venäläisistä nimistä johdettuja, osa tätä tarkoitusta varten seipitettyjä, osa satunnaisesti valittuja paikannimiä. Kaikki ehdotukset ovat yhteensä noin kymmenen miehen laatimia, ja laatijoista noin puolella on ollut kielitieteellinen

³⁹ Aimo Turunen oli yksi karjalan kieltä 1930-luvun alussa tallentaneista SKS:n stipendiaateista. Vuosina 1932–1933 hän tallensi muun muassa Ilomantsissa puhuttua karjalaa. (Virtaranta 1968: xliii, lvii.)

koulutus. Nimiooppaiden ehdotusten ja eri puolilla Suomea otettujen nimien vertailu paljastaa, että rajakarjalaiset käyttivät ehdotuksia hyväkseen mutta vertailupaikkakunnilla – Viipurissa, Porissa ja Oulussa – ehdotusten suosio oli huomattavasti laimeampaa. Nimimuoti muuttui koko ajan, ja ilmeisestikin muotivirtaukset kulkeutuivat Raja-Karjalaan muuta Suomea myöhemmin.

4.2 Vanhasta nimestä uusi nimi

4.2.1 Äänteellinen mukailu

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten ja missä määrin rajakarjalaiset ovat muodostaneet uusia nimiään vanhojen nimien aineksista: samoista äänteistä tai leksikaalisista aineksista. Esitän huomioitani niin koko aineiston kuin kahden joukkonimenmuuton tulosten osalta.

Yhdysvaltalaisten nimenmuutoksia tutkineen Elsdon C. Smithin mukaan nimenmuuttaja, joka muuttaa nimensä vapaaehtoisesti, haluaa säilyttää jonkinlaisen suhteen vanhaan nimeensä. Uusi nimi voi olla samankaltainen kuin vanha nimi, tai se voi muistuttaa vanhaa nimeä jollain muulla tavalla. (Smith 1969: 159.) Suomessa joukkonimenmuuttoa ja niissä tehtyjä nimenmuutoksia tutkinut Eeva Maria Närhi on myös todennut, että yleensä nimenmuuttajat haluavat ”säilyttää yhteyden vanhaan nimeen”. Monista otetuista nimistä näkyy jollain tavalla, minkä nimien tilalle ne on otettu. Närhin tutkimissa nimenmuutoksissa yhteys vanhaan nimeen on säilytetty kääntämällä vanha nimi kokonaan tai osittain tai uusi nimi on muodostettu vanhaa äänteellisesti mukailemalla. Nimen muodostamistapoina kääntäminen ja mukailu eivät välttämättä sulje pois toisiaan, sillä ne voidaan erottaa yhdestä ja samasta nimenmuutoksesta. (Närhi 1996 [1985]: 74.)

Yksinkertaisin tapa säilyttää jonkinlainen yhteys vanhaan nimeen on valita samalla alkukirjaimella alkava nimi. Tämä tiedostettiin Suomessa jo joukkomuuttoaikakaudella. Vuoden 1934 sukunimioppaan johdannossa kuvaillaan nimenmuuttajien valintoja seuraavasti: ”Useasti pyrkii sukunimensä suomalaistaja säilyttämään sukunimen ensimmäisen kirjaimen muuttumattomana. Tämä pyrkimys lienee jo sukunimeä suomennettaessakin. *Lindskog* ottaa mieluummin sukunimen *Lehmuksela* kuin *Niinekselä*, koska hän siten saa säilytetyksi *L:n*. *Wind* voi ottaa suomalaisen sanan *Viuhka* (--). *Fridmanien*, *Björklundien* y.m. täytyy kuitenkin

luopua tästä pyrkimyksestä. (--)" (Suova 1934: 8.) Nimenmuuttoasiamiehiä ja nimenmuuttajia muistutettiin, että nimen suomalaistamisen ei tarvinnut merkitä vanhan nimen hylkäämistä kokonaan. Närhi on todennut, että nimikirjainten samoina säilyminen oli ainakin osalle nimenmuuttajista tärkeää psyykkisesti, edustavathan nimikirjaimet ihmistä siinä missä koko nimikin (Närhi 1996 [1985]: 74). Sille, että nimikirjaimet säilyivät samoina, oli varmasti monelle 1930-luvun Suomessa myös käytännön merkitystä: esimerkiksi tarve- ja koriste-esineisiin kaiverrettuja ja liinavaatteisiin kirjailtuja nimikirjaimia ei tarvinnut muuttaa nimenmuutoksen jälkeen. Samalla alkukirjaimella alkavan sukunimen valitseminen on ollut usein varmaankin myös käytännön syistä perustelua: sama alkukirjain on ainakin heti nimenmuutoksen jälkeen helpottanut muita yhteisön jäseniä muistamaan, mikä henkilön tai perheen uusi nimi on.

On laskettu, että vuoden 1906 joukkonimenmuutossa 32 prosentissa nimenmuutoksista sukunimen alkukirjain säilyi samana; vuoden 1935 joukkonimenmuutossa osuus oli 55 prosenttia. Jos laskelmissa otetaan huomioon ainostaan suomalaisissa nimissä mahdolliset alkukirjaimet, alkukirjain säilytettiin vuoden 1906 nimenmuutoksissa 39 prosentissa tapauksista ja vuonna 1935 jopa 69 prosentissa tapauksista. (Närhi 1996 [1985]: 75.)

Myös tämän tutkimuksen koko aineistossa ($n = 1\,029$) alkukirjaimen säilyttämistendenssi näkyy selvästi. Suhteellisesti useimmin on säilytetty *A* (39 *A*-alkuisesta nimestä 33 eli 85 %) ja sen jälkeen seuraavat: *P* (65 %), *M* (64 %), *S* (61 %), *K* (58 %), *J* (56 %) ja *R* (56 %). Niistä alkukirjaimista, jotka voivat ylipäättään esiintyä suomenkielisen nimen alkukirjaimena, huonoimmin on säilytetty *I* (15 %).

Karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 tutkimusalueellani tehdystä 290 nimenmuutoksesta 43 prosentissa uuden nimen alkukirjain on sama kuin vanhan nimen; vuoden 1935 joukkonimenmuutoksen tuloksista osuus on lähes sama, 45 prosenttia. Jos laskelmiin otetaan mukaan vain ne tapaukset, joissa vanhan nimen alkukirjain on mahdollinen myös suomenkielisissä nimissä, karjalaisten joukkonimenmuutossa sama alkukirjain säilyi jopa 80 prosentissa tapauksista; viitisen vuotta myöhemmin tehdyssä joukkonimenmuutossa vastaava osuus oli 72 prosenttia. Alkukirjaimen säilyttämistendenssi näyttää vuonna 1930 olleen Raja-Karjalassa erityisen vahva.

Rajakarjalaisten nimenmuutoksissa alkukirjaimen säilyttämistendenssi näyttää 1900-luvulla voimistuneen ajan mittaan. Aineistoni varhaisimmissa eli vuosina 1918–1920 tehdyissä nimenmuutoksissa saman alkukirjaimen säilyttäminen on pikemminkin poikkeus kuin sääntö: ennen sukunimilain voimaantuloa on suosittu lähinnä vuosisadan alun muotiniimiä ja toisaalta nimiksi on ilmeisesti otettu omien kotitilojen nimiä. Alkukirjaimen säilyttämistendenssi näyttää olleen huipussaan 1930-luvulla ja vaikuttaa siltä, että juuri tuolloin uusia nimiä muodostettiin vanhaa äänteellisesti mukailemalla. Uudelleenasetuskautella tehdyistä nimenmuutoksista useammassa kuin joka toisessa tapauksessa uusi nimi alkaa samalla alkukirjaimella kuin vanha. Palaan eri aikakausina tehtyihin nimenmuutoksiin luvussa 6.2.

Tarkasteltaessa, mitkä alkukirjaimet useimmin säilytettiin, huomio kiinnittyy väistämättä myös niihin nimenmuutoksiin, jotka tehtiin vastoin vahvaa tendenssiä. Esimerkiksi aineistoni 39 A-alkuisesta vanhasta nimestä 33 nimeä eli 85 prosenttia muutettiin samalla alkukirjaimella alkavaan nimeen. Sen sijaan 15 prosentissa tapauksista valittiin jollain muulla kirjaimella alkava nimi. Seuraavat nimenmuutokset eivät noudata vallalla ollutta tendenssiä: *Alaukko* > *Varjosalo* (Salmi 1931); *Anikijev* > *Kujapelto* (Salmi 1935); *Antropow* > *Jalola* (Salmi, Manssila 1930); *Anunfrejeff* > *Kajalahti* (Suojärvi 1935); *Anunfrejeff* > *Tirkka* (Suojärvi 1935); *Apina* > *Tiepuoli* (Salmi, Käsänelkä 1930). On mahdotonta arvioida, miksi juuri tietyissä nimenmuutoksissa valittiin jollain muulla kuin vanhan nimen alkukirjaimen kanssa samalla kirjaimella alkava nimi. Syitä voivat olla se, että osa uusista nimistä voi olla talonnimiä tai uusi nimi on voinut löytyä myös nimioppaasta, jolloin ratkaisevaa on ollut uuden, valitsijaansa miellyttävän nimen löytyminen. Edellä mainituista nimistä ainakin *Kajalahti* ja *Tirkka* voivat olla nimioppaista valittuja; kumpikin mainitaan Suomalaisuuden liiton oppaan vuoden 1930 ja 1934 laitoksissa.

Kolmas ja kiinnostavin syy siihen, miksi nimenmuuttaja on valinnut nimen, joka ei muistuta vanhaa nimeä edes alkukirjaimen verran, voi olla se, että hän on pitänyt vanhaa nimeä loukkaavana tai leimaavana. Tämä selitys voisi sopia niihin nimenmuutoksiin, joissa luovuttiin sukunimistä, joiden voi olettaa olleen kantajilleen epämieluisia tai herättäneen ei-toivottua huomiota. Tällaisia nimenmuutoksia ovat esimerkiksi seuraavat: *Alaukko* > *Varjosalo* (Salmi 1931); *Apina* > *Tiepuoli* (Salmi, Käsänelkä 1930); *Paschke* > *Haahtikari* (Salmista: Ii 1949); *Paschke* > *Virrankivi* (Salmista: Tervo 1944); *Punkki* > *Koivuhovi* (Salmista: Helsinki 1949); *Tupitsa* > *Valtomaa* (Suistamo 1930: Ahvenlampi), *Tupitsa* >

Varjosalmi (Salmi 1937), *Törttö* > *Kainurinne* (Suistamolta: Lapua 1945); *Venäläinen* > *Heiniola* (Jyväskylä 1942); *Venäläinen* > *Palopelto* (Salmista: Saarijärvi 1941). Näissä nimenmuutoksissa voi olla kyse radikaalista muutoksesta, johon Närhi on viitannut (Närhi 1996 [1985]: 74): vanha nimi on haluttu unohtaa kokonaan. Koska yksittäisten ns. vanhojen nimien määrät ovat aineistossani hyvin pieniä, on vaikea erottaa, mitä tai millaisia nimiä olisi haluttu tällä tavoin kokonaan hylätä. Myös sitä, mitkä nimet ovat olleet nimenkantajaa loukkaavia, on vaikea arvioida. Keskeistä on huomata, että nimenmuutoksia, joissa vanha nimi on mahdollisesti haluttu kokonaan unohtaa, on tehty niin 1930-luvulla kuin uudelleenkasutuskautellakin.

Niissä nimenmuutoksissa, joissa vanhan nimen alkukirjain ei olisi ollut suomen kielen kannalta mahdollinen, nimenmuuttajat saattoivat päätyä alkukirjaimeen, joka on äänteellisesti sitä lähimpänä. Tällainen nimen muokkaaminen muistuttaa normaalia lainasanojen mukauttamista suomen kieleen. Moni rajakarjalainen nimenmuuttaja on joutunut valitsemaan uuden nimen alkukirjaimen sen vuoksi, että venäläisperäisessä nimistössä on runsaasti erityisesti *B-* ja *F-*alkuisia nimiä. Nimen alkukirjaimina olevat *b*, *d* ja *g* saatettiin korvata *p*:llä, *t*:llä ja *k*:lla, kuten seuraavaksi esittelemissäni tapauksissa (suluissa vastaavanlaisten nimenmuutosten määrä koko aineistossa). Epävarmat tapaukset olen merkinnyt rivin alussa olevalla kysymysmerkillä.

B- > *P-* (36 tapausta)

esim. *Backschevskij* > *Paunela*, *Balagurov* > *Palmuaho*, *Balbatsu* > *Paihonen*,
Baljaschkin > *Palasrinne*;

? *Bakusoff* > *Pehtola*, *Bamberg* > *Peinola*, *Baranovskij* > *Pelti*, *Baron* > *Pirttivaara*

G- > *K-* (yhteensä kuusi tapausta)

Gordejeff > *Korttela*, *Gurjeff* > *Kurkimo*;

? *Gerasimoff* > *Kaitakari*, *Keskiö*, *Griischoi* > *Kuusonen*, *Gurko* > *Ketoranta*

D- > *T-* (yhteensä kaksi tapausta)

Demidoff > *Tenolahti*, *Dorofejeff* > *Toroila*

Karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 tutkimusalueellani muutetuista 46 *B-*alkuisesta nimestä 20 eli lähes puolet vaihtui *P-*alkuiseen, ja vuoden 1935 joukkonimenmuutossa vastaava osuus oli reilu neljäsosa: 47 muutetusta nimestä 13 nimeä.

Karjalan kieleen venäläisiä ristimänimiä mukautettaessa *f* on voitu korvata *h*:lla: esimerkiksi venäläinen ristimänimi *Foma* on karjalassa *Homa* (Nissilä 1976: 59, 149). Koko aineistossani tällaisia mukautustapauksia on vain kaksi, ja niissäkin vanhaa nimeä on mukailtu alkukirjainta laajemmin; sen sijaan kaikkia V-alkuisia uusia nimiä, jotka on otettu *F*-alkuisen nimen tilalle, ei välttämättä ole muodostettu vanhaa nimeä mukauttamalla. Kaikkien aineistoni uusien nimien alkukirjaimella ei ole vastinetta suomen kielen äänteistössä: jotkut nimenmuuttajista halusivat säilyttää *W*:n. Kaksois-*v*:n säilyttäminen on varsinkin 1900-luvun alun nimenmuutoissa ollut varsin suosittu erottautumiskeino (ks. Patronen 1998: 26). Seuraavaksi luettelen aineistoni nimenmuutostapaukset, joissa alkukirjain *W* tai *F* on mukautettu tai *W* säilytetty. Nimenmuutostapaukset, joissa mukauttaminen on epävarmaa, olen osoittanut rivin alkuun merkityllä kysymysmerkillä.

W- > V- (yksi tapaus)

? *Weledejeff* > *Vonkkanen*

F- > V- (yhteensä kuusi tapausta)

Fadjukoff > *Vaihtola*, *Fadjukow* > *Vaartamo*;

? *Fedotoff* > *Vaaheraho*, *Valpe*; *Feodoroff* > *Valkama**, *Forsell* > *Vikkala*

F- > H- (yhteensä kolme tapausta)

Filatkin > *Hilakivi*, *Forsman* > *Horsmala*;

? *Filippoff* > *Hilkamo*

W- = (yksi tapaus; vertailuaineistossa *Wallenius* > *Waarne*, *Vaarne*)

West > *Westola*

Elsdon C. Smithin mukaan yksi syy muuttaa sukunimi toiseen nimeen on ääntämisen vaikeus (Smith 1969: 159). Osa aineistoni karjalankielisistä nimistä on tuottanut vaikeuksia suomenkielisessä ympäristössä. Merkittävimmät erot karjalan- ja suomenkielisten nimien äännerakenteen välillä ovat karjalan suhu-*s*, jota on merkitty *sch*:lla, *sh*:lla, *ts*:llä ja *š*:llä (esim. *Ischukow*, *Saposhnikow*, *Tsokkinen*), ja erilaiset karjalassa tunnetut sananalkuiset konsonanttiyhtymät (esim. *Plaketti*, *Prauda*, *Shnoro*, *Skrökki*). Nimenmuutoksissa suhu-*s* on korvattu *s*:llä, ja joissakin tapauksissa konsonanttien kesto on voinut muuttua. Myös muut suomen kieleen kuulumattomat konsonantit on joskus koettu hankaliksi: vuonna 1933 eräs

Maria Batskonen, ”Karjalan pakolainen”, mainitsee Suomalaisuuden liitolle lähettämässään kirjeessä nimenmuutoksensa syyksi sen, että nimi on ”monen suomalaisen mielestä vaikeanlainen lausua ja kirjoittaa” (SL: Kirjeistö 6.10.1933).

Uusi nimi on saatettu muodostaa mukailemalla vanhaa nimeä äänteellisesti muutoinkin kuin alkukirjaimen verran, jolloin se oikeastaan noudattaa kielenpuhujan tapaa mukauttaa nimi tai sana kielestä toiseen. Verrattaessa vanhaa ja uutta nimeä toisiinsa on huomioon otettava se, että vierasperäiset alkukirjaimet korvataan suomen kielessä mahdollisilla alkukirjaimilla, mutta myös se, että monien vierasperäisten nimien ääntämis- ja kirjoitusasu poikkeavat toisistaan. Luettelen seuraavaksi esimerkkejä siitä, miten rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat valinneet nimen, joka muistuttaa äänteellisesti hieman tai hieman enemmänkin vanhaa nimeä. Esimerkit ovat jommastakummasta 1930-luvun joukkonimenmuutosta.

vanha nimi	uusi nimi
<i>Aleksandrotjew</i>	<i>Alavuori</i>
<i>Schumiloff</i>	<i>Sunio</i>
<i>Gurjeff</i>	<i>Kurkimo</i>
<i>Johansson</i>	<i>Johima</i>
<i>Niikanov</i>	<i>Niittyaho</i>
<i>Europaeus</i>	<i>Eurola</i>
<i>Kononov</i>	<i>Konovuo</i>
<i>Sauren</i>	<i>Saurola</i>
<i>Ustinoff</i>	<i>Usti</i>
<i>Komarow</i>	<i>Komara</i>
<i>Kuismin</i>	<i>Kuismala</i>
<i>Lamberg</i>	<i>Lampelo</i>
<i>Lumpoff</i>	<i>Lumpo</i>
<i>Sarell</i>	<i>Sareli</i>
<i>Anisimov</i>	<i>Anisimaa</i>
<i>Enckel</i>	<i>Enkkelä</i>
<i>Markow</i>	<i>Markkola*</i>
<i>Karmasin</i>	<i>Karmasalo</i>
<i>Martinow</i>	<i>Marttinen*</i>

Nimenmuutoksissa, joissa uusi nimi muistuttaa äänteellisesti varsin paljon vanhaa nimeä, vanhasta nimestä on oikeastaan jätetty pois vain vierasperäinen loppu pois (esim. -ov, -off,

-ell) ja uusi nimi on muodostettu jäljelle jääneestä aineksesta. Nimet, joita on tällä tavoin mukautettu, ovat olleet niin venäjän-, karjalan- kuin ruotsinkielisiä tai ns. oppineistonimiä tai niitä muistuttavia nimiä.

Joissakin nimenmuutoksissa vanhan nimen alussa ollut konsonanttiyhtymä on keventynyt yhdeksi konsonantiksi, jolloin mukautus vastaa suomen kielen lainasanojen mukauttamiskäytäntöä. Aineiston yhdessä nimenmuutoksessa vanhan nimen alkukirjain on jätetty pois ja uusi nimi alkaa sitä seuraavalla vokaalilla, joka on pidentynyt. Eräässä toisessa muutoksessa nimen keskellä oleva *f* on korvattu *v*:llä, mutta muuten nimi on säilytetty sellaisenaan.

vanha nimi	uusi nimi
<i><u>Pratsu</u></i>	<i><u>Raunavaara</u></i>
<i><u>Prauda</u></i>	<i><u>Raesalmi</u></i>
<i><u>Prauda</u></i>	<i><u>Railamo</u></i>
<i><u>Spiridinoff</u></i>	<i><u>Pirtala</u></i>
<i><u>Spiridonoff</u></i>	<i><u>Pirtola</u></i>
<i><u>Brotkin</u></i>	<i><u>Rotko</u></i>
<i><u>Plattonen</u></i>	<i><u>Latovaara</u></i>
<i><u>Kukschina</u></i>	<i><u>Uuksinen</u></i>
<i><u>Tsurkka</u></i>	<i><u>Surkka</u></i>

Peräkkäisten foneemien lisäksi uusi nimi näyttäisi joskus olevan koottu vanhan nimen foneemeista, jolloin vanhan nimen alussa ollut konsonanttiyhtymä on purkautunut ja lopputulos muistuttaa sisäheittotapauksia: *Krasilnikow* > *Karsisto*, *Kruus* > *Kuuramo*, *Prankatjeff* > *Parho*, *Andersson* > *Antreala*. Äänteiden järjestys on voinut muuttua myös nimen lopussa: esimerkiksi nimestä *Below* on saatu *Pelvo*. Kaikkiaan nimenmuutosten tarkastelu osoittaa, että äänteellinen mukautus voi olla monenlaista; on huomattava silti edelleen, että todellisia nimenvallintaan johtaneita syitä ei ole mahdollista jälkikäteen selvittää.

Niistä tutkimusalueellani karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 tehdyistä 131 nimenmuutoksesta, joissa vanhan ja uuden nimen alkukirjain oli sama, 50:ssä eli noin 38 prosentissa kaikista muutoksista on vanhasta nimestä uuteen nimeen säilytetty enemmänkin

samoja perättäisiä äänteitä kuin ensimmäinen. Tällaisten nimenmuutosten osuus on 16 prosenttia kaikista joukkomuutossa tutkimusalueellani tehdyistä nimenmuutoksista. Jos lukuun otetaan vain suomenkielisissä nimissä mahdolliset alkukirjaimet, osuus on suurempi. Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa rajakarjalaisten nimenmuutokset perustuivat harvemmin alkukirjainta laajempaan äänteelliseen mukauttamiseen. Niistä nimenmuutoksista, joissa alkukirjaimen säilyttäminen olisi ylipäättään ollut mahdollista, 22 prosentissa uuteen nimeen otettiin yksi tai useampia alkukirjainta seuraavia äänteitä.

Karjalaisten joukkonimenmuutossa äänteellisesti vanhaa nimeä muistuttavan nimen valinta oli suosittua ilmeisestikin siksi, että karjalaisille suunnatussa Karjalaisten nimioppaassa nimenmuuttajia opastettiin esimerkkien avulla venäjänkielisten nimien äänteelliseen mukailuun. Luontevimmilta vaikuttavat nimenmuutokset, jotka olisivat saattaneet tapahtua luonnollisestikin ajan mittaan: esimerkiksi nimen *Kimajeff* tilalle otettiin *Kimanen*, nimen *Komarow* tilalle *Komara*, nimen *Mihkijev* tilalle *Miihkinen*. Tällaisia uusia nimiä voinee tiettyssä mielessä pitää myös onnistuneimpina.

Esitellessäni rajakarjalaista sukunimistöä luvussa 2.2 toin esille ajatuksen, että pitkään, 1800-luvun lopulle saakka sukunimettömänä pysyneelle rajakarjalaiselle väestölle sukunimi-käsite oli mahdollisesti vielä 1930-luvulla hiemas vieras. Käsite oli varmasti ainakin vieraampi kuin lännestä tulleelle väestölle: luvussa 3.6 totesin monien aineistoni ruotsinkielisten ym. nimien olleen käytössä jo 1700-luvulla. Tämän perusteella voisi olettaa, että Raja-Karjalassa 1930-luvulla tehdyissä nimenmuutoksissa muualta Suomesta tulleet ja usein ruotsinkielisen nimen muuttaneet olisivat säilyttäneet vanhan nimen aineksia enemmän kuin rajakarjalaiset, joilla oli esimerkiksi venäläisistä patronyyimeistä ja karjalankielisistä lisänimistä kehittyneitä sukunimiä. Tämä ei kuitenkaan näy aineistossani: esimerkiksi vuoden 1935 joukkonimenmuutossa äänteellisesti vanhaa nimeä muistuttavien nimien valitseminen ei ole riippunut siitä, minkäkielinen tai millainen nimi on muutettu.

4.2.2 Suomentaminen

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella sukunimien sanasta sanaan suomentaminen on 1930-luvulla ollut varsin vähäistä; jopa tutkimukseni vertailuaineistossa, jossa on paljon leksikaalisesti läpinäkyviä ruotsinkielisiä nimiä, suomennosten osuus on alle kymmenesosa.

Syitä suomentamisen vähyyteen ovat nimimuoti ja nimenvallinnan rajoitukset: vuonna 1935 sukunimistössämme oli monesta tavallisesta ruotsinkielisestä nimestä jo sanasanainen käännös ja joukko muita suomennoksia (Suova 1934: 8). Lisäksi vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otettiin runsaasti nimiä, joihin ei sisälly leksikaalista läpinäkyvää ainesta (Patronen 1998: 32); tämä saattoi osin johtua myös suomentamisen vaikeuksista. 1930-luvun nimioppaissa ruotsinkielisten nimien kaikkia samasanaisia suomennoksia (*Viheroksa, Viherlaakso, Viherjuuri, Koskikukka*) ei myöskään suositeltu, sillä niitä ei pidetty suomalaisen nimi- ja kielitajun mukaisina (Reijonen 1930: 121). Suomentamista suositeltiin vain, jos ”suomennos ei muodostu kankeaksi ja pitkäksi” (Suova 1934: 8).

Raja-Karjalassa ns. vanhojen nimien suomentaminen on ollut vielä vähäisempää kuin muualla. Syy tähän on varmaankin se, ettei venäjänkielisiin nimiin juuri sisälly lekseemejä, joita voisi suomentaa: tämän tutkimuksen aineistoon kuuluvista venäjänkielisistä nimistä noin kaksi kolmasosaa pohjaa ristimänimeen ja vain noin neljäsosa muuhun leksikaalisesti läpinäkyvään ainekseen. Myöskään karjalankielisten nimien leksikaalisia aineksia ei ole nimenmuutoksissa haluttu hyödyntää. Karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930 tutkimusalueellani muodostettiin uusi nimi suomentamalla vain kolmessa tapauksessa. Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani uusi nimi saatiin osittain tai kokonaan suomentamalla ainoastaan 12 tapauksessa eli alle neljässä prosentissa tapauksista. Yhdessä näistä tapauksista suomennoksella on ilmeisesti ”oikaistu” ruotsinkieliseen nimeen sisältynyt kirjurinvirhe: nimi *Brorström* eli ”*Velivirta*” on suomalaistettu muotoon *Siltaranta* eli ”*Broström*”. Nimi *Brorström* on todellakin ollut olemassa (VRK 1995: Sukunimi).

Vaikka suhteellisen harvan aineistossani olevan venäjänkielisen nimen suomentaminen on ylipäättään mahdollista, venäjänkielisten nimien suomentamista on Karjalaisten nimioppaassa ehdotettu nimenmuuttajille. Koko aineistossani on neljä venäjänkielisen nimen suomennosta sekä kaksi tapausta, joissa sukunimeen sisältyvä venäläinen ristimänimi on korvattu suomalaisella vastineellaan. Suomennoksista ja ristimänimen korvaamisista viisi on tehty karjalaisten joukkonimenmuutossa ja 12 vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Suurimmassa osassa suomentamistapauksista kyse on ruotsinkielisten nimien suomentamisesta. Nimien suomennoksia tutkiessani olen käyttänyt apuna Venäläis-suomalaista sanakirjaa (VSSK 1978) ja Ruotsalais-suomalaista suursanakirjaa (1988).

Tutkimusaineistoni suomennostapaukset ovat seuraavat:

1. vanhalla ja uudella nimellä sama rakenne

a. koko nimen käännös; uuden nimen alkuosa voi olla runollinen käännös

<i>Båga</i>	ru. <i>båge</i> 'kaari, jousi'	<i>Kaari</i>
<i>Grönberg</i>	ru. <i>grön</i> 'vihreä', <i>berg</i> 'vuori, kallio, paasi'	<i>Viherkallio</i>
<i>Grönberg</i>	ru. <i>grön</i> 'vihreä', <i>berg</i> 'vuori, kallio, paasi'	<i>Vihervuori</i>
<i>Sundberg</i>	ru. <i>sund</i> 'salmi', <i>berg</i> 'vuori, kallio, paasi'	<i>Salmetvuori</i>
<i>Ögren</i>	ru. <i>ö</i> 'saari', <i>gren</i> 'oksa' <i>Saarioksa</i>	<i>Saarioksa</i>

b. alkuosa suomennettu (mahdollisesti runollinen käännös), jälkiosa muutettu

<i>Brorström</i>	ru. <i>bror</i> 'veli', <i>bro</i> 'silta'	<i>Siltaranta</i>
<i>Grönberg</i>	ru. <i>grön</i> 'vihreä'	<i>Viherjärvi</i>
<i>Saoserskij</i>	ven. <i>za-</i> 'takana', <i>ózero</i> 'järvi'	<i>Saarentaa</i>

c. alkuosa muutettu, jotta nimen alkukirjain on sama, jälkiosa suomennettu

<i>Lindberg</i>	ru. <i>berg</i> 'vuori, kallio, paasi'	<i>Lounavuori</i>
<i>Rönneberg</i>	ru. <i>berg</i> 'vuori, kallio, paasi'	<i>Rautvuori</i>

2. vanhalla ja uudella nimellä eri rakenne

a. nimi tai nimen kanta suomennettu tai nimessä oleva ristimänimi suomalaistettu, alku- tai jälkiosa lisätty

<i>Brander</i>	ru. <i>brand</i> 'palo'	<i>Paloheimo</i>
<i>Båga</i>	ru. <i>båge</i> 'kaari, jousi'	<i>Kaariniemi</i>
<i>Fors</i>	ru. <i>fors</i> 'koski'	<i>Suokoski</i>
<i>Grigorjeff</i>	ven. rn. <i>Grigor</i> ~ su. rn. <i>Yrjö</i>	<i>Yrjövaara</i>
<i>Hosainoff</i>	ven. <i>hozjáin</i> 'isäntä, haltija'	<i>Rajahaltia</i>

b. nimen kanta suomennettu tai nimessä oleva ristimänimi suomalaistettu, mahdollisesti liitetty johdin

<i>Andersson</i>	ru. rn. <i>Anders</i> ~ karj. rn. <i>Antrea</i>	<i>Antreala</i>
<i>Hosainoff</i>	ven. <i>hozjáin</i> 'isäntä, haltija'	<i>Haltia</i>
<i>Kusnetsov</i>	ven. <i>kuznéts</i> 'seppä'	<i>Seppiö</i>
<i>Stepanoff</i>	ven. rn. <i>Stepan</i> ~ su. rn. <i>Seppo</i>	<i>Sepponen</i> ⁴⁰

⁴⁰ Nimenmuutosta *Stepanoff* > *Sepponen* on ehdotettu Karjalaisten nimioppaassa (Härkönen 1930b: 23).

Suomentaminen on alkukirjaimen säilyttämistä toisaalta heikompi, toisaalta vahvempi uuden nimen muodostustapa. Tapojen yhteen lankeamisesta huomautettiin jo 1930-luvun nimioppaassa: *Lindskogista* tulee ennemmin *Lehmuksela* kuin *Niinekselä* (Suova 1934: 8). Myös aineistoni nimenmuutoksissa tavat lankeavat yhteen (*Brander* > *Paloheimo*, *Sundberg* > *Salmetvuori*). Nimen suomentaminen osittain eli siten, että nimen alkuosa on muutettu ja jälkiosa suomennettu (*Lindberg* > *Lounavuori*, *Rönneberg* > *Rautvuori*), on avannut mahdollisuuksia varsinkin niille nimenmuuttajille, joiden nimen sanasanainen käännös on ollut jo käytössä.

Aineistoni harvoja suomennostapauksia tarkastellessa huomio kiinnittyy siihen, että vaikka aineistoni venäjänkielisistä nimistä joka neljäs sisältää kielen sanan, niistä suomennettiin äärimmäisen harva. Syy tähän lienee se, että useimpien venäjänkielisten nimien sisältämien lekseemien sanasisältö ei ollut toivotunlaista: niissä oli muun muassa eläimennimityksiä (mm. *Soboleff*; *sobol* 'soopeli'; luku 3.3.2) ja nimettävää kuvaavia sanoja (mm. *Balagurov*; *balakúr* 'leikinlaskija') kuten karjalaisten vanhoissa nimissä. Silti yksittäisissä venäjänkielisissä nimissä – esimerkiksi nimissä *Tumanoff* (*tuman* 'tuuli') – olisi ollut leksikaalista ainesta, joka olisi sopinut 1930-luvun nimimakuun. Näyttää siltä, että venäläisiä nimiä ei ole edes haluttu suomentaa.

4.3 Paikannimistö nimenvallinnan tukena

4.3.1 Yleistä

Uutta sukunimeä valitessaan nimenmuuttaja saattaa päätyä nimeen, joka on tuttu omasta elinympäristöstä: kotitilan nimeen tai tuttuun paikannimeen. Nimen voi myös johtaa tutusta paikannimestä. Tällaista nimenvallintaa suositeltiin muun muassa Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuoden 1934 laitoksessa. ”Moni muukalaisniminen maanviljelijämme voisi hyvinkin ottaa kotitilansa nimen uudeksi suomalaiseksi sukunimekseen, ja toiset taas voisivat liittää sukunimensä kotitienoo[see]nsä ottamalla esim. kotikylänsä nimen tai valitsemalla jonkin muun paikannimen kotipuolestaan, järven, joen, vuoren, suon t. m. s. Voisipa joku merkitä kotipaikkansa esim. seuraavanlaisin nimin: *Vihtiläinen*, *Sakkulainen*, *Kotkalainen*, *Lahtelainen*, *Säkyläinen*, *Kurkijokelainen*.” (Suova 1934: 9.) Tässä luvussa tarkastelen sitä,

miten rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat uutta nimeä valitsessaan ja muodostaessaan mahdollisesti hyödyntäneet tuntemaansa paikannimistöä.

Karjalaisten nimioppaaseen ei otettu paikannimiä muutamaa ”heimoalueihin viittaavaa” nimeä lukuun ottamatta ja talonnimen ottaminen sukunimeksi mainitaan oppaassa vain ohimennen (Härkönen 1930b: 6, 8). Eräässä samana vuonna julkaistussa lehtikirjoituksessaan Härkönen kuitenkin mainitsee, että sukunimiksi voisi hyvin ottaa ”*parhaimpia ja erikoisimpia* luonnonpaikkojen, talojen, ehkä kylienkin nimiä” (Härkönen 1930a: 34; kurssiivi minun). Härkönen olisi mielellään nähnyt, että karjalaiset olisivat ottaneet sukunimikseen Karjalalle tunnusomaisia nimiä eli nimiä, jotka olisi muodostettu vanhoista nimistä niitä äänteellisesti muokkaamalla, ja vasta toissijaisesti nimiä, jotka olivat karjalaisia paikannimiä. Viljo Nissilä, joka 1950-luvun lopulla arvosteli karjalaisten sukunimenmuutoksia, piti paikannimien ottamista sukunimeksi hyvänä periaatteena, sillä niin on tapahtunut muutenkin. Tällaista nimervalintaa tarkastellessaan hän kiinnitti erityistä huomiota siihen, että paikannimiä muistuttavat nimet ovat yleensä pitempiä kuin hylätyt nimet. (Nissilä 1958: 388.)

Suomessa julkaistuissa nimistöntutkimuksissa ei ole juurikaan selvitetty nimenkantajan itse valitseman sukunimen ja paikannimien yhteyttä toisiinsa. Yhtäläisyyksiä voi vain hahmotella, koska tietyn nimen valintaan johtaneita syitä ei voi selvittää jälkikäteen. Eeva Maria Närhin mukaan ”assosiativisten rinnastusten” tekoa otetun nimistön ja jopa niitä sanatarkasti vastaavien paikannimien välillä on varottava (ks. esim. Närhi 1996 [1989]: 101–102). Joitakin yhtäläisyyksiä on silti esitetty: esimerkiksi Turussa otettu sukunimi *Auramo* on yhdistetty *Aurajokeen* (Mikkonen – Paikkala 2000) ja *Suomento Suomeen* (Närhi 1996 [1989]: 101–102).

Selvittäessäni pro gradu -tutkielmassani suojärveläisten nimervalintaa sain tukea ajatuksilleni ruotsalaisen Gudrun Utterströmin tutkimuksesta Tillnamn i den karolinska tidens Stockholm (1976). Esittelen kyseistä tutkimusta sekä erästä Utterströmin sukunimiä koskevaa tutkimusta luvussa 4.3.3. Utterströmin esittämät esimerkit ovat rohkaisseet etsimään, mitkä aineistoni nimistä ovat mahdollisesti olleet nimenmuuttajan tuntemia paikannimiä tai niistä muodostettuja. Pro gradu -tutkielmassani osoitin, että Suojärvellä vuoden 1935 joukkonimenmuutossa sukunimiksi on otettu hyvin vähän nimenmuuttajalle omasta asuinympäristöstä tuttuja paikannimiä. Hain tuolloin kaikki aineiston uudet nimet (141 nimeä)

Nimiarkiston yleiskokoelmasta. Koska on todennäköistä, että vertailun tulos on samansuuntainen, vaikka aineisto olisi laaja, olen tässä tutkimuksessa verrannut yleiskokoelmaan systemaattisesti ainoastaan osaa aineistoni nimistä: aineiston K-alkuisia sukunimiä. Lisäksi olen käynyt läpi tutkimusalueen neljän pitäjän pitäjänkokoelmat saadakseni kokonaiskuvan siitä, millaista alueen paikannimistö on. Sitä, mitkä aineistoni otetuista sukunimistä ovat olleet nimenmuuttajien kotitalojen nimiä, olen selvittänyt pääasiassa Suomalaisuuden liiton kortiston avulla.

Otettujen nimien ja paikannimien vertailussa on tullut eteen joukko ongelmia. Yksi ongelma on nimenmuutosten puutteellinen dokumentointi: nimestäjät eivät ole aina kirjanneet pitäjänkokoelmiin tietoja siitä, että sukunimi, joka on talonnimen kanssa samanasuinen, on esimerkiksi 1930-luvulla otettu nimi; sama puute on Suomalaisuuden liiton sukunimikortistossa. Toinen ongelma johtuu puolestaan siitä, että 1930-luvulla nimenmuutoksia kontrolloitiin ainoastaan Suomalaisuuden liiton nimikortiston perusteella, ja vaikka sukunimilain tarkoitus oli rajoittaa nimenottoa niin, ettei jo käytössä olevaa nimeä voisi ottaa kuin poikkeustapauksessa, jotkut uudet nimet on vahingossa myönnetty sukunimeksi useammalle kuin yhdelle suvulle. Tällaisia tapauksia on jonkin verran, enkä ole pystynyt erittelemään niitä aineistosta aukottomasti.

Tekemääni vertailuun on vaikuttanut myös se, että tutkimusalueeni pitäjien nimikokoelmissa on puutteita ja kokoelmat ovat keskenään erilaisia. Korpiselkää lukuun ottamatta Raja-Karjalaan on jäänyt ”keräämättömiä ja hatarasti kerättyjä alueita” (Nissilä 1975: 20). Raja-Karjalan nimestys lopetettiin pääosin 1960-luvun lopulla, osin 1970-luvun alussa, mutta sitä jatkettiin paikoitellen 1980-luvulla ja jopa 1990-luvun alussa. Pitäjät on nimestetty vaihtelevasti, ja esimerkiksi Impilahdelta nimilippuja on kaksi kertaa enemmän kuin Suojärveltä. Raja-Karjalan pitäjänkokoelmiin on kerätty tietoa joistakin nimenmuutoksista, mutta hyvin harvasta on kirjattu selityksiä: eniten näitä tietoja ja selityksiä on kirjattu Suistamolta, Suojärveltä ei juuri lainkaan. Lisäksi useimpia Heikki Pehkorannan (1965) Suistamolta kirjaamia selityksiä nimenmuutosten taustoista pidän kansanetymologioina; niissä esimerkiksi sukunimi *Viherjärvi* on yhdistetty erään järven vihertävään veteen mutta ei lainkaan vanhan nimen *Grönberg* leksikaaliseen sisältöön (ks. Suistamon pk. s. v. *Aaltoranta*, *Aarrosvaara*, *Viherjärvi*).

On huomattava, että otettu nimi voi liittyä tietenkin myös nimervalitsijan tuntemaan henkilönnimistöön; Iivo Härkönen on johtanut nimiehdotuksiaan jo käytössä olevista nimistä ja esittelee niitä nimiehdotusten kanssa samassa luettelossa. Myös nimen äänteellinen ym. mukailu tuottaa uusia nimiä, joissa on ehkä ristimänimen hypokorismi: *Miikkola*, *Sepponen*. Aineistossani on joitakin uusia nimiä, jotka nähdäkseni liittyvät paikallisiin henkilönnimiin: *Jemivaara* (*Jeminen* on Suojärvellä tunnettu sukunimi), *Petrisalo* (*Petri* on Raja-Karjalassa yleinen ristimänimi).

Erilaisista vertailuun liittyvistä ongelmista huolimatta olen pitänyt tarpeellisena kartoittaa, miten moni tutkimusaineistoni nimistä mahdollisesti liittyy Raja-Karjalan paikannimistöön.

4.3.2 Sukunimeksi kotitalan nimi

Nimistöntutkimuksessa *talonnimi*-termiä käytetään kantatalojen ja lohkotilojen nimistä kun taas *tilannimellä* tarkoitetaan talon tai tilan nimeä (NTT). Tarkoitan seuraavassa termillä *tilannimi* niin talojen kuin tilojenkin nimiä; tutkimukseni kannalta erolla ei ole merkitystä, eivätkä myöskään tutkimusalueeni nimestäjät ole pitäneet niitä erillään. Selvittäessäni, mitkä aineistoni nimet ovat ennen sukunimeksi ottamista mahdollisesti olleet nimenmuuttajien kotitalon nimiä, olen aluksi eritellyt aineistosta tilannimet, jotka tunnetaan yleisesti koko maassa ja jotka ovat kehittyneet sukunimiksi muuallakin kuin Raja-Karjalassa. Tällaisilla nimillä, esimerkiksi nimillä *Ahola* ja *Salmela*, voi olla jopa tuhansia nimenkantajia, ja niitä on Raja-Karjalassakin voinut ottaa usea eri suku. (Vrt. Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Ahola* jne.) Sitä, ovatko kaikki tällä tavoin poimimani nimet olleet Raja-Karjalassa todellakin tilannimiä, en ole pystynyt selvittämään, mutta varsinkin jos nimi on otettu vuoden 1920 jälkeen, oletan nimen olleen tilannimi: sukunimilain mukaan esimerkiksi nimen *Ahola** sai ottaa vain, jos se oli kotitalon nimi tai nimi, jolla henkilö tunnettiin (Laki sukunimestä 1920 § 9). Sen sijaan tämäntyyppisten nimien, jotka on otettu ennen sukunimilain voimaantuloa, ei voi samalla tavoin päätellä olleen tilannimiä. Esimerkiksi tapauksessa *Blumerus* > *Ahola** (Impilahti 1918) uusi nimi ei ole välttämättä ollut tilannimi vaan nimi on voitu valita muusta syystä, vaikkapa siksi että se on miellyttänyt valitsijaansa.

Luettelen seuraavaksi ne aineistossani olevat 34 nimenmuutostapausta, joissa otetulle nimelle on ilmeisesti ollut sukunimilain tarkoittama erityisperuste, jota en kuitenkaan ole voinut

todentaa asiakirjojen avulla. Asteriski nimen jäljessä tarkoittaa, että sukunimi on jo 1930-luvulla tunnettu muuallakin kuin Raja-Karjalassa. Merkintätapa on sama koko tutkimuksessani. Jos nimenmuuttajan kotikylä on tiedossa, mainitsen myös sen.

<i>Ahola*</i>	< <i>Blumerus</i> ; Impilahti 1918
<i>Antola*</i>	< <i>Isakkow</i> ; Suojärvi 1935
<i>Hakasalo*</i>	< <i>Hackzell</i> ; Suojärven Kaipaa 1930
<i>Harjula*</i>	< <i>Bogdanoff</i> ; Impilahti 1921
<i>Hartola*</i>	< <i>Harakka</i> ; Suojärven Varpakylä 1930
<i>Jokela*</i>	< <i>Potashev</i> ; Salmi 1921
<i>Kaskela*</i>	< <i>Iljuschkin</i> ; Impilahden Sumeria 1930
<i>Koivula*</i>	< <i>Bogdanoff</i> ; Salmi 1926
<i>Koivula*</i>	< <i>Jeremejeff</i> ; Suistamon Alattu 1935
<i>Koivula*</i>	< <i>Kitti</i> ; Salmi 1920
<i>Koivumäki*</i>	< <i>Iljuskin</i> ; Impilahden Leppäsilta 1930
<i>Korpela*</i>	< <i>Stafejeff</i> ; Salmi 1935
<i>Kotirinne*</i>	< <i>Skrökki</i> ; Salmin Uuksalonpää 1930
<i>Kulmala*</i>	< <i>Frid</i> ; Suojärvi 1935
<i>Kuusela*</i>	< <i>Vinakuroff</i> ; Suojärvi 1935
<i>Lahtela*</i>	< <i>Rogos(ch)a</i> ; Salmi 1921, 1927
<i>Markkola*</i>	< <i>Markow</i> ; Suojärven Kaitajärvi 1930
<i>Metsola*</i>	< <i>Bahl</i> ; Suojärvi 1935
<i>Mikkola*</i>	< <i>Mihailow</i> ; Salmi 1926
<i>Murtola*</i>	< <i>Gröhn</i> ; Suojärvi 1935
<i>Niemelä*</i>	< <i>Bombin</i> ; Suojärvi 1935
<i>Ojala*</i>	< <i>Länkimestari</i> ; Salmi 1939
<i>Ojala*</i>	< <i>Rutonen</i> ; Salmi 1920
<i>Ojamo*</i>	< <i>Jolkin</i> ; Impilahti 1935
<i>Pajula*</i>	< <i>Rutonen</i> ; Salmi 1920
<i>Peltola*</i>	< <i>Tschärä</i> ; Impilahti 1920
<i>Rajala*</i>	< <i>Ingertsy</i> ; Salmi 1920
<i>Rajasalo*</i>	< <i>Maho</i> ; Suojärven Kaitajärvi 1930
<i>Rauhala*</i>	< <i>Kiikin</i> ; Salmi 1920
<i>Rinne*</i>	< <i>Kurmonen</i> ; Salmi 1924
<i>Saarikko*</i>	< <i>Fingeroos</i> ; Suojärvi 1935
<i>Salmela*</i>	< <i>Below</i> ; Salmi 1923
<i>Salmela*</i>	< <i>Mironow</i> ; Suojärven Kaitajärvi 1930
<i>Valkama*</i>	< <i>Feodoroff</i> ; Suistamon kirkonkylä 1930

Edellä mainitsin, että yleiskokoelmaan talletettujen tietojen perusteella ei voi aina tietää, kumpi kahdesta samanasuisesta nimestä, tilannimi vai sukunimi, on primaari. Sama ongelma on tullut esille Utterströmin tutkimuksessa (1976: 48). Omassa tutkimuksessani ovat tässä suhteessa ongelmallisia muun muassa nimet *Airosto*, *Koivuselkä*, *Lampilahti*, *Suvelo* ja *Vesaharju*. Suistamalla tunnettu nimi *Koivuselkä* on oletettavasti ollut ensin luontonimi, minkä jälkeen siitä on tullut talonnimi ja edelleen sukunimi. Nimen *Vesaharju* katson olleen ensisijaisesti talonnimi, sillä suistamolaista taloa on kutsuttu omistajan nimellä ja ”viime aikoina” talonnimellä, ”joka oli Votkinien suomennettu nimi” (Suistamon pk.). Nurmeksen Ylikylästä on kerätty 1956 tieto *Airoston* talosta, jonka on ”rakentanut lähes 200 v sitten joku *Arbusoff*-niminen mies” (YK). *Airosto* otettiin Suojärvellä juuri *Arbusoffin* tilalle, mutta ilmeisesti nimi on seipitetty; se mainitaan nimioppaan vuoden 1934 painoksessa. Nimiarkiston tietojen perusteella epäilen nimien *Airosto*, *Lampilahti* ja *Suvelo* olevan sukunimiksi seipitettyjä nimiä, joilla on alettu sukunimenmuutoksen jälkeen viitata myös taloon.

Uusia sukunimiä, joiden voin arkistotietojen perusteella osoittaa pohjaavan nimenmuuttajien kotitilojen nimiin tai melko varmasti olettaa olleen se, on koko tutkimusaineistossani 24. Asteriski nimen jäljessä tarkoittaa, että sukunimi tunnetaan muuallakin kuin Raja-Karjalassa. Merkintätapa on sama koko tutkimuksessani. Lyhenne SL viittaa siihen, että tieto on kirjattu Suomalaisuuden liiton nimenmuutuskortistoon. Epävarmat tulkinnot olen merkinnyt kysymysmerkillä. Jos nimenmuuttajan kotikylä on tiedossa, mainitsen myös sen. Rajakarjalaisen nimenmuuttajan kotitilan nimeen pohjaavat seuraavat sukunimet:

- Erola*** (< *Iljuskin*; Impilahden Leppäsilta 1930): *Erola* oli Iljuskinin uusi sukunimi ja talonnimi (Impilahden pk.).
- Jokiario** (< *Judin*; Impilahden Pitkäranta 1935): *Jokiario* oli Judinien tilan nimi (SL).
- Kairulahti** (< *Näivö*; Suojärveltä 1944): Suojärven Salonkylässä sijaitseva Jaakko Terentjeffin eli Näivön talo. Tila oli muodostettu isossajaossa, jossa sen viralliseksi nimeksi tuli *Kairulahti*. (Suojärven pk. s. v. *Teroiin Jaša*.)
- Kaivola*** (< *Bloigu*; Suojärvi 1935): *Kaivola* oli *Bloigujen* kotitilan nimi (SL).
- ? **Kaurola** (< *Komateroff*; Impilahden Pitkäranta 1930): *Kaurola* on tunnettu talonnimenä Ilomantsissa ja Korpiselän Saarivaarassa (YK). Nimi on voinut hyvin olla impilahtelaisenkin talon nimi.
- Koivuselkä** (< *Kitsu*; Suojärven Hyrsylä 1935): Suojärven Hyrsylän kylässä *Koivuselkä* on ollut talonnimi: talon asukkaat ovat olleet *Koivuselät*, entiset *Kitsut*. (YK.) Nimensä *Koivuseläksi* muuttanut Kitsun perhe asui Hyrsylässä (SL). Sama nimi on tunnettu Suojärvellä myös Leppäniemen kylässä, missä Kotajärven ja Tetrilammin välillä on ollut kaksi tämännimistä selkämäata (*pien koivuselgä* ja *suur koivuselgä*). Selkämaiden mukaan on mitä ilmeisimmin nimetty myös

selkämailla sijainnut taloryhmä, ja selkämaan nimi on annettu vuonna 1933 myös perintötalon viralliseksi nimeksi. Paikannimi *Koivuselkä* on tunnettu myös Korpiselässä ja Impilahdella. (YK.)

Koskela* (< *Plaketti*; Salmin Miinala 1935): *Koskela* oli *Plakettien* tilan nimi (SL).

Kotipelto (< *Porutschik*; Salmin Oritselkä 1930): *Kotipelto* oli *Porutschikien* kotitalon nimi (SL).

?Kotiranta* (< *Votkin*; Suistamo 1919): Yksi Suistamon Suurenjärven kylän vanhimmista taloista oli viralliselta nimeltään *Kotiranta*, ja nimeä käytettiin jonkin verran. Muuannossa Muuantojärven yhtä rantaa sanottiin *Kotirannaksi*. (YK.)

Kuismala (< *Kuismin*; Suojärven Annantehdas 1930): Suojärvellä on tunnettu ainakin kolme *Kuismalan* taloa. Karatsalmen kylässä eli Annantehtaalla nimi on ollut kansanomainen ja virallinen talonnimi, Kotajärvellä talon kansanomainen ja Rajaselässä virallinen nimi. (YK.)

? Kulmalahti

(< *Ischukow*; Salmin Mantsinsaari ja Työmpäinen 1930): Mantsinsaaren Työmpäisissä sijainneen *Kulmalahden* talon entinen nimi on ollut *Isukov*. Talo on sijainnut lahden ”kulmakkeen” kohdalla. (YK.) Nimi *Kulmalahti* on nähdäkseni voinut olla talonnimi jo ennen sukunimenmuutosta.

Kuusela* (< *Pentunen*; Suojärven Kaitajärvi 1930): Suojärven Kaitajärven Riuhtavaarassa sukunimeksi otettu *Kuusela** oli sama kuin Pentusten kantatalon nimi. Nimi periytyi myös Pavel Pentusen tilan nimeksi. (Suojärven pk. s. v. *Kuusela Pauššu*.) Kantatalon nimi ilmenee myös henkikirjoista (esim. Suojärven hk. 1929)

Kuusimaa (< *Tschährä*; Salmin Manssila 1935): Impilahden Metsäkylässä Tschährän kulmakunnalla sijainneista taloista yksi on ollut nimeltään *Kuusimaa*. Taloryhmä sijaitsi Metsäkylän keskellä vanhan Tschähränpihan talon lähistöllä. *Kuusimaan* talon omistivat *Tschährät*. (YK s. v. *Kuusimaa*, *Tschährä*.)

Lampiselkä

(< *Sobolev*; Suojärvi 1935): Suojärvellä paikannimi *Lampiselkä* on tunnettu kolmessa eri kylässä. Hantshakkoniemen Tervaselällä on ollut tämänniminen huuhtamaa, ja Kaitajärven Riuhtavaarassa nimi on ollut perintötalon virallinen nimi, jonka ”pohjana ilmeisesti on kansanomainen *lamminselgä*”. Jehkilässä *Lamminselkä* on ollut selkämaan, sillä sijainneen kyläosan ja perintötalon nimi. (Suojärven pk.)

Latovaara (< *Plattonen*; Suistamon Loimola 1930): Suistamon Loimolassa *Latovaara* on ollut Pekka ja Ivan Latovaaran omistama tila Loimolanjärven rannalla, ja tila on sijainnut samannimisellä mäellä. (YK.)

Niemelä* (< *Torgoutsä*; Salmin Räimälä 1930): *Niemelä* oli *Torgoutsien* tilan nimi (SL).

Oravalahti

(< *Sotikoff*; Suistamon Ulmalahti 1930): Suistamon Alatun kylän Oravaniemessä oli talo, jota kutsuttiin *Oravalahdeksi* ja *Mikko Oravalahdeksi*. Talo oli Oravaniemen osakylässä, Oravaniemen rannalla, ja nimen sanottiin muodostuneen nimestä *Oravalahti*. Lahti sijaitsi Jänisjärvessä Oravaniemen läheisyydessä. Talon asukkaiden sukunimi oli pitäjänkokoelman informanttien mukaan ”suomennettu”, ja aikaisemmin se oli ollut *Sotikoff*. Erään tiedon mukaan *Oravalahti* kuului Ulmalahden kylään, jossa se oli Jänisjärven eteläpäässä oleva lahti (YK).

Paakkola* (< *Snellman*; Suojärvi 1935): Suojärven Kokonniemen Niemisenkylässä sijainneen, Aarne Snellmanin omistaman ja vuonna 1935 Paavolan tilasta erotetun

”tilan” virallinen nimi oli *Paakkola*; sukunimensä Snellman muutti ”myöhemmin” (Suojärven pk. s. v. *Snellman*).

- Peltola*** (< *Potashev*; Salmin Rämälä 1935): *Peltola* oli *Potaschevien* tilan nimi (SL).
- Rajasuo** (< *Brömsi*; Suojärvi 1935): *Rajasuo* oli *Brömsien* perintötilan virallinen nimi, joka otettiin sukunimeksi (SL; YK). Suojärven Leppäniemessä on ollut tämänniminen suo ja taloryhmä. Suojärven Kokonniemessä ja Niemisenkylässä kahta puolen valtakunnanrajaa on avautunut *Rajasuo*-niminen suo. Koko maassa *Rajasuo* on erittäin yleinen suon nimi. (YK.)

Rajasärkkä

(< *Ryymän*; Suistamo 1935): Suistamon Ahvenlammilla *Rajasärkkä* oli tila, joka oli erotettu *Ryymänien* tilasta. *Rajasärkkä* sijaitsi Suurensärkän kupeessa. Nimi otettiin myös *Ryymänien* uudeksi sukunimeksi. (YK.)

Syvänselkä

(< *Martinoff*; Suistamon Loimola 1930): Suistamon Loimolassa *Syvänselkä* oli harju ja sama nimi oli yhdellä Martinoffin veljesten omistamista tiloista. Selkämaan lähellä oli muun muassa *Syvälähti*-niminen lahti. (YK.) Tila oli ilmeisesti nimetty harjun mukaan ja sukunimeksi oli otettu tilannimi. Suistamon Koiton Hovinahossa sijaitsi myös *Syvänselkä*- tai *Syväninselkä*-niminen (syväin ’sydän’) selkämaa. Naapuripitäjässä Impilahdella *Syvänselkä* on ollut Ruokojärven kylässä sijainnut metsämaa. Suojärven Kotajärvellä ja Vegaruksessa tunnettiin kummassakin *Syväninselkä*-niminen selkämaa. (YK.)

- Tuomela*** (< *Kuksina*; Suojärvi 1925): Suojärven Kuikkaniemen Savihautoilla sijainneen *Tuomelan* perintötilan omisti isonjaon aikaan Nikifor Timofejeff Kukschina, ja kun talo halottiin vuonna 1922, *Tuomela* jäi edelleen Georgi Kuksinan talon nimeksi (Suojärven pk.). Kantatalon nimi mainitaan myös henkikirjassa (Suojärven hk. 1929).

- Vesaharju** (< *Votkin*; Suistamon Ulmalahti 1935) *Vesaharju* oli tilannimi. Tilaa kutsuttiin omistajan mukaan myös *Mikko Votkiniksi* tai *Votkiniksi*. ”Viime aikoina käytettiin myös nimeä *Vesaharju*, joka oli *Votkinien* suomennettu nimi”. (YK; kursiivi minun.)

Uusia nimiä, joiden voin osoittaa tai joiden päättelen olleen nimenmuuttajan kotitalon nimi, on tutkimusaineistossani yhteensä 58. Näistä 34 nimen tausta on ainoastaan päätelmien varassa ja 24 nimen taustan olen todennut varmasti tai melko varmasti arkistotietojen perusteella.

Rajakarjalaiset ovat ottaneet rajakarjalaisten talojensa ja tilojensa nimiä sukunimiksi äärimmäisen harvoin: selvittämieni tapausten osuus aineiston kaikista uusista nimistä on noin kuusi prosenttia. Vaikka tutkimusalueeni pitäjänkokoelmissa on puutteita, tilannimiä on otettu sukunimiksi uskoakseni vain jonkin verran enemmän kuin olen voinut osoittaa.

Sukunimiksi otetuista tilannimistä erityistä huomiota ansaitsevat leksikaalisesti kaksiosaiset nimet, esimerkiksi *Koivuselkä*, *Lampiselkä*, *Oravalahti*: suurin osa tämältyyppisistä nimistä

näyttää olleen alun perin luontonimiä. Sen sijaan esimerkiksi isonjaon yhteydessä sepidetyt tilannimet (mm. *Kairulahti*) ovat kelvanneet uusiksi sukunimiksi vain yksittäistapauksissa. Isojako valmistui Raja-Karjalassa pääosin 1800-luvun jälkipuoliskolla, mutta viimeiset osat siitä saatiin valmiiksi vasta vuonna 1915 (Hämynen 1993: 98).

Vaikka vuonna 1921 voimaan tullut sukunimilaki rajoitti nimenvaihtoa niin, ettei nimeksi saanut ottaa nimeä, joka tietävästi oli jo toisella suvulla, se salli ottaa sukunimeksi kotitalon tai -tilan nimen. Jos niin halusi tehdä, hakemukseen piti liittää asiakirjoja, joilla hakija osoitti ”oikeuden nimeen” (ks. Ohjeita 1934: 3, Laki sukunimestä 1920 § 9). Sukunimilain vaatimus ja mahdollinen ylimääräinen työ saattoivat laimentaa nimenmuuttajien innokkuutta ottaa sukunimeksi oman kotitalon nimi; jo nimenmuutosta sinänsä saatettiin pitää hankalana. Toisaalta nimenvaihtoa ohjasivat erityisesti 1930-luvun joukkonimenmuutoissa sukunimioppaat ja niiden antamat mallit.

4.3.3 Sukunimi tutusta paikannimestä

Sen lisäksi, että rajakarjalaiset uuden nimen valitsijat olisivat ottaneet sukunimikseen kotitilojensa nimiä, voi ajatella, että he olisivat ottaneet nimiä, jotka olisivat samanasuisia kuin tutut paikannimet tai jotka olisi muodostettu niistä muokkaamalla. Tarkastelen seuraavaksi sitä, mihin aineistoni uusista nimistä on mahdollisesti otettu aineksia nimenvaihtajan tuntemasta paikannimestä ja miten yleistä tai harvinaista nimen tällä tavoin muodostaminen on ollut.

Tukea otettujen nimien ja paikannimien vertailuun olen saanut ruotsalaisen Gudrun Utterströmin tutkimuksista *Tillnamn i den karolinska tidens Stockholm* (1976) ja *Släktnamn – Tillkomst och spridning i norrländska städer* (1985). Jälkimmäisessä tutkimuksessaan Utterström on selvittänyt, miten 1600–1800-luvuilla Tukholmaan muuttaneet Pohjanlahden rannikon asukkaat muodostivat lisä- ja sukunimiä kotipaikkansa tai -pitäjänsä nimistä. Utterström nimittää pitäjän- ja kylännimiä ”inspiraation lähteiksi” (*inspirationskällor*). Hänen mukaansa esim. Luulajan Unbyn kylästä lähtöisin olleet *Unberg*, *Unbom*, *Unqvist* ja *Udin* ovat saaneet aineksia nimeensä kylän nimestä. (Utterström 1976: 46–47, 56–57.) Utterström osoittaa yhtäläisyyksiä lähinnä kylän nimen ja kylästä lähtöisin olleiden nimenottajien uuden nimen välillä. Uusia nimiä on muodostettu paikannimistä, jotka ovat olleet jollain tavalla

tärkeitä: kun kaupunkiin on lähdetty esimerkiksi opiskelemaan, on pidetty tärkeänä, että sukunimellä on viitattu kotiseutuun. Tällainen nimenmuodostus on 1700-luvun lopulta alkaen ollut Ruotsissa tavallista, vaikkakaan liikkuvan väestön – esimerkiksi sotilaiden – nimet eivät ole syntyneet tällä tavalla. Itse valituilla sukunimillä on haluttu kertoa, mistä pitäjästä tai kylästä on lähdetty; sitä laajempiin alueisiin nimillä ei ole viitattu. Tällaista nimenvallintaa ovat suosineet nimenomaan kotiseudulta pois muuttaneet: oman kotikaupungin nimen ottaminen omaksi nimeksi ei ole ollut suosittua. (Mts. 47–49.) Lisä- ja sukunimiä, jotka voi yhdistää nimenkantajan kotipitäjään tai -kylään, Utterström esittelee tutkimuksissaan runsaasti.⁴¹

Aiemmin tässä tutkimuksessa, luvussa 4.1 vertasin tutkimusaineistossani olevia uusia nimiä erilaisten sukunimioppaiden ehdotuksiin. Rajasin tuossa yhteydessä pois nimet, jotka ovat hyvin yleisiä. Seuraavan vertailun ulkopuolelle olen rajannut sellaiset nimielementit, jotka ovat maamme paikannimistössä erittäin yleisiä. *Nimielementillä* tarkoitetaan nimeen sisältyviä erillisiä aineksia, esimerkiksi sanaa tai suffiksia (Nimistöntutkimuksen perusteet 2008: 40). Tämän vuoksi en yhdistä esimerkiksi Salmissa otettua sukunimeä *Pirttivaara* (< *Baron*; Salmi 1930) Suistamolla tavattuun paikannimeen *Pirttiselkä*; nimillä tuskin on yhteyttä toisiinsa. Ulkopuolelle olen rajannut myös sellaiset aineistossani olevat uudet sukunimet, jotka ovat samanasuisia kuin koko Suomessa yleiset paikannimet. Esimerkiksi Salmissa otettua nimeä *Kujapelto* ei liene mielekästä yhdistää muihin kuin lähiympäristön samanasuisiin pellonnimiin, minkä vuoksi en oleta sen liittyvän Suistamolla tunnettuun pellon nimeen *Kujapelto*. Myös Salmin Virtelässä otetun sukunimen *Mäenrinne* ja Salmin Orusjärvellä tunnetun tilannimen samanasuisuus lienee sattumaa.

Otettujen nimien ja paikannimien vertailussa ei nähdäkseni kannata pitäytyä vain asuinpitäjän nimissä, sillä 1930-luvun Raja-Karjalassa on paikannimistöä voitu tuntea laajaltakin alueelta. Normaalin maaseudulta teollisuustaaajamiin suuntautuvan muuttoliikkeen lisäksi tutkimusalueella on muutettu paikasta toiseen muista syistä; vuosisatojen ajan karjalaisia ovat yhdistäneet politiikka, uskonto, kieli ja toimeentulo. Raja-Karjalasta yhteyksiä on ollut Aunuksen Karjalaan, Venäjälle, Karjalan kannakselle ja Laatokan alueelle (Hämynen 1993: 82–83). Olen määritellyt tutkimusalueeni väestön lähiympäristöksi Raja-Karjalan ja Pohjois-

⁴¹ Suomessa Marianna Blomqvist mainitsee tutkimuksessaan (1993) sukunimiä, jotka on johdettu 1700-luvulla paikannimistä. Esimerkiksi Vaasassa on otettu käyttöön sukunimi *Wasenius*, Raumalla sukunimi *Raumolin*

Karjalan; ainoastaan yhden otetun nimen luulen liittyvän itärajan toisella puolella tunnettuun paikannimeen. Vertailuni koskee pääasiassa nimiä, jotka on otettu ennen sotia, mutta myös niitä uudelleenasetuskautella otettuja nimiä, jotka ovat yhdistettävissä ennen kaikkea Raja-Karjalan paikannimistöön.

Käsittelen omina ryhminään aineistoni uudet sukunimet, jotka uskoakseni ovat a) Raja-Karjalassa tai Pohjois-Karjalassa käytettyjä, nimervalitsijan tuntemia paikannimiä tai jotka on b) muodostettu joltain samalla alueella tunnettua paikannimeä muokkaamalla. Tapaukset, joissa otetun nimen muodostaminen paikannimestä on muita osoittamiani tapauksia epävarmempaa, olen merkinnyt kysymysmerkillä. Jos nimenmuuttajan rajakarjalainen kotikylä on tiedossa, mainitsen sen. Otettuja uusia sukunimiä olen verrannut Nimiarkiston yleiskokoelmaan ja tutkimusalueeni neljään pitäjänkokoelmaan.

a. Uudet sukunimet (19 nimeä), joilla on samanasuinen vastine Raja-Karjalan tai nimervalitsijan lähiympäristön muussa paikannimistössä

Jakokorpi (< *Jänis*; Suojärvi 1935): Suojärven Hyrsylässä *Jakokorpi* oli usean talon omistama niitty- ja metsämaa. Toisen tiedon mukaan Hyrsylän Lahtenkylässä talonnimi *Jagokorpi* pohjautui sukunimeen. (Salmin pk.)

Jukakoski (< *Juudin*; Suojärvi 1935): Jukakoski on suurin Suojärvellä virtaavan Suojoen koski. Yleiskokoelmaan nimi on kirjattu Ignoilan ja Hautavaaran kylistä. Muut tiedot *Jukakoskesta* ovat Impilahdelta ja Jaalasta. (YK.)

Jyrkkäkoski

(< *Froloff*; Suojärvi 1935): Suojärvellä ja Korpiselässä on kummassakin kaksi *Jyrkkäkoski*-nimistä koskea. Suojärvellä kosket ovat Hanhiojassa ja Halko-ojassa. Nimi on verrattain yleinen jyrkän kosken nimi, ja maassamme on 27 *Jyrkkäkoski*-nimistä koskea. Kaksi *Jyrkkäkoskista* on Pohjois-Karjalassa: toinen Ilomantsissa, toinen Tuupovaarassa. (YK.)

? Kaivonurmi

(< *Mihailoff*; Suistamolta 1943): Suistamolta tunnetaan kaksi *Kaivonurmea*. *Kaivonurmi* oli kirkonkylällä Ihatsun tilan nurmi, jolla oli suuri lähde. Kontuvaarassa *Kaivonurmi* oli kivikkoinen niitty, jolla oli kaksi kaivoa. (YK.)

? Kaivoselkä

(< *Lukin*; Impilahti 1935: Uomaa): Suojärveläinen Kaivoselän kyläkunta käsitti useita taloja (YK).

? Kauravaara

(< *Buljugin*; Suistamo 1935: Äimäjärvi): Impilahden Hippolassa *Kauravaara* oli Riihivaaran korkein kohta. *Kauravaara* oli myös Hippolanjärven länsirannalla

sijainneen Lehtisten talon nimi. Korpiselässä *Kauravaara* oli Kilpijärven kylässä vaara, jolla Miitrei Issakaisella oli kaskialue. Muut maininnat *Kauravaara*-nimisistä vaaroista ovat Enosta, Ilomantsista, Kontiolahdelta, Kurkijoelta, Tuupovaarasta ja Uukuniemeltä, ts. lähes kaikki ovat Pohjois- ja Raja-Karjalasta. (YK.)

Koikari (< *Filipoff*; Suojärveltä 1943): Suojärven naapuripitäjässä Munjärvellä on sijainnut tämänniminen kylä (ven. *Koikary* l. *Put'Kommuny*). Myös Suununjoen koski on tunnettu nimellä *Koikari*. Nimen on epäilty muodostuneen nimestä *Koivukari*. (Karjalan ek.)

Korsikko (< *Korniilow*; Impilahti 1930: Hunttila): Impilahden Hunttilassa Yläsuon tilan ranta-aluetta kutsuttiin *Korsikoksi*. Saman tilan alueella asui *Vilho Korsikko*, jonka entinen sukunimi oli *Kornilov*. (YK.)

Kuikkaniemi

(< *Schevotaroff*; Impilahti 1930: Ylä-Uuku): Impilahden Ruokojärvellä *Kuikkaniemi* oli melko pitkä Satisenjärveen ulottuva niemi. Raja-Karjalassa nimi *Kuikkaniemi* tunnettiin muuallakin: Korpiselän Hoilolassa Kuikkaniemi niemen ja erään talon virallisena nimenä, Suojärvellä kokonaisen kylän ja niemen nimenä. (YK.)

Laatokka (< *Bogdanow-Matihaldi*; Salmi 1930: Lunkula): Nimen *Laatokka* ottaneet *Matihaldit* asuivat Salmin pitäjän mannerosan edustalla sijainneella Lunkulansaarella, jota Laatokka ympäröi.

Likojärvi (< *Jeschoi*; Salmi 1930: Manssila): Salmin Manssilan kylässä sijainnut järvi on ollut pellavien liotuspaikka (*Ligojärvi*) (Salmin pk.). Nimen *Likojärvi* ottanut perhe on tunnettu myös nimellä *Lääveri* (Salmin hk. 1944; toisinaan *Lääperi*; Castrén 1998: 16). *Liko*-nimiä oli Raja-Karjalassa enemmänkin, muun muassa Suistamolla *Likolahti*, *-lampi*, *-lähde*, *-niemi* ja *-ranta* (Suistamon pk.).

Louhisuo (< *Haritonoff*; Salmi 1931: Miinala): Salmin Manssilassa sijaitsi *Louhisuo*, jota toisinaan kutsuttiin myös nimellä *Lauhi* tai *Lauhisuo*. *Louhisuo* oli myös manssilalaisen tilan nimi. (Salmin pk.)

? Pihanurmi

(< *Bujaske*; Impilahti, Pitkäranta 1942): Suistamon Pyörittäjän Ryymälän tilan peltoja kutsuttiin *Pihanurmeksi* ja Leppäsyryssä eräät pellot olivat *Pihanurmet* (Suistamo pk.).

? Pihavaara

(< *Primetta*; Suistamo 1935): Korpiselässä useat kielenoppaat ovat nimittäneet *pihavaaraksi* siitä vaaraa, jolla heidän kotinsa oli. Muut yleiskokoelman maininnat *Pihavaaroista* ovat Pohjois-Karjalasta: Ilomantsista, Kiihtelysvaarasta, Kontiolahdelta, Pielisjärveltä ja Värtsilästä. (YK.)

Rajaoja (< *Trupkin*; Suojärvi 1935: Hyrsylä): Suojärven Hyrsylässä *Rajaoja*-niminen puro oli valtakunnanrajana ja se virtasi Rajalammesta Lahdenjärveen. Rajaselän kylässä oli samanniminen puro, joka oli samoin rajana. *Rajaoja* on erittäin yleinen muun muassa ojan-, kylän-, tilan- ja talonnimi. (YK.) Kyseisen nimenmuutoksen tehnyt perhe asui Hyrsylässä (SL).

Rajatie (< *Bunda*; Salmi 1930: Virtelä): Salmin Orusjärvellä *Rajatie*-niminen polku vei Murtojärven kylästä Saarijärven kylän puolelle. Rajaselässä *Rajatie* oli *Linti*-nimisen talon virallinen nimi. (YK.) Henkikirjassa sukunimi on *Lindi* (Salmin hk. 1929).

- Tujamo** (< *Potschtarev*; Salmi 1935: Miinala): *Tujamo* on pieni kivikkoinen Laatokan saari melko kaukana Salmin pitäjän mannerosasta (Hotari 1955: 146). Saaren nimi on talletettu myös asussa *Tujamoi* (YK); Pohjanvalo ei nimeä mainitse (Poh. 1947). Miinalan kylä, missä nimenmuutos on tehty (SL), sijaitsi Laatokan rannalla.
- Ulmalahti** (< *Makaroff*; Suistamo 1930): Suistamolla sijaitsi *Ulmalahden* kylä ja pitäjässä tunnettiin sukunimi *Ulmanen* (YK).
- Vuortana** (< *Sallmen*; Impilahti 1935): Yksi Impilahden lukuisista lammista on ollut nimeltään *Vuortana*; tarkkaa tietoa lammen sijainnista ei sen sijaan ole (YK s. v. *Sumerianjoki*).

b. Sukunimet (56 nimeä), jotka on mahdollisesti muodostettu Raja-Karjalassa tai nimenvälitsijan muussa lähiympäristössä tunnetusta paikannimestä

- ? **Ahko** (< *Arbusoff*; Suojärvi 1935)
Vrt. Ahkola: Suojärven Kivijärvellä on ollut *Ahkola*-niminen talo. Nimi on ollut sekä talonnimi että sukunimi. (YK.) Ei ole tiedossa, milloin sukunimi on kehittynyt; nimiä *Ahko*, *Ahkola* ja *Ahkonen* on ehdotettu Karjalaisten nimioppaassa (Härkönen 1930b: 25), ja ne ovat voineet olla käytössä jo ennen 1930-lukua.
- ? **Allimaa** (< *Arbusov*; Suojärvi 1935) ks. seuraava
- Allisaari** (< *Ananijev*; Suistamo 1935: Loimola)
Vrt. Allinen: Yksi Suistamon yleisimmistä sukunimistä on *Allinen* (Skt.). Nimen mahdollisesta leksikaalisesta sisällöstä ei ole selvyyttä (Mikkonen – Paikkala 2000). Nimessä lieene linnunnimitys *alli* (*alli* 'alli' myös karjalassa; KKS).
- Arama** (< *Buljugin*; Suistamo 1918)
Vrt. Aramajärvi: Suistamon Palomyllyn ja Piensaran kylien tienoilla oli *Aramajärvi*. Palomyllyllä sijaitsi *Araman*, entisen *Buljuginin* kantatalo, ja *Buljuginin* on kerrottu valinneen sukunimensä juuri järven nimen mukaan. (Suistamon pk.)
- Elotie** (< *Stjonku*; Impilahti 1930)
Vrt. Eloniemi: Suojärven Eloniemessä asuneen *Feodor Stjonkun* poika *Puavila* muutti nimensä *Elotieksi* (Suojärven pk. s. v. *Stjonkku-Fed'a*).
- Hallasma** (< *Höök*; Suojärvi 1935)
Vrt. Hallaselkä: Nimen *Hallasma* ottanut, Pohjois-Karjalasta Kontiolahdelta tullut Yrjö Höök hallitsi entistä Stepan Siikasen taloa. Siikasten ”pääpaikka” oli lähellä *Hallaselässä*. Pitäjää nimestänyt Matti Jeskanen on huomauttanut nimien *Hallasma* ja *Hallaselkä* samankaltaisuudesta. (Suojärven pk. s. v. *Karpan-Št'oppi*.) Suojärven pitäjänkokoelmaan nimi *Hallasma* on talletettu myös virheellisesti muodossa *Hallasmaa*.
- Jaamalahti**
(< *Vanjuschoff*; Salmi 1942: Manssila)
Vrt. Jaama-nimet: Salmin Manssilassa maantien vieressä sijaitsi *Jaamaluhta* ja kylässä tunnettiin *Jaama-Harle*-niminen talo; *Harle* oli sukunimi. Mäkipään kylässä sijaitsivat lisäksi *Jaamaoja* ja *Jaamaranta*. (Salmin pk.) Suistamon Loimolassa tunnettiin *Jaamanlaita*-niminen mökkipalsta (Suistamon pk.). Salmissa sanoilla *jaama* ja *juamu* on ollut merkitys 'valtamaantie' (< ven. *jam*

'postiasema, kyytiasema'; Nissilä 1975: 195; Poh. 1947) mutta myös 'syväne meressä tai järvessä' (KKS). Nimessä *Jaamalahti* sana *jaama* viitanee ennen kaikkea 'syvänteeseen'.

? Jakokoski

(< *Filipoff*; Suojärvi 1935) ks. Jakovuo

? Jakosuo (< *Jakovleff*; Suojärveltä, Kauhava 1940) ks. Jakovuo

? Jakovuo (< *Jakovleff*; Suojärvi 1935)

Vrt. Jakokorpi (< *Jänis*) edellä; Suojärven Hyrsylässä *Jakokorpi* oli usean talon omistama niitty- ja metsämaa; Hyrsylän Lahtenkylässä talonnimi *Jagokorpi* sen sijaan pohjautui sukunimeen (Salmin pk.). Nimen *Jakovleff* muuttaneet ovat mahdollisesti muodostaneet *Jako*-alkuiset nimensä vanhaa nimeä äänteellisesti mukailemalla.

Jalola* (< *Antropoff*; Salmi 1930: Manssila)

Vrt. Jalo-nimet: Salmin Manssilassa virtasi *Jalo-oja*, ja nimi tunnettiin myös talonnimenä. Salmissa tunnettiin kaksi muutakin samannimistä luonnonojaa. (Salmin pk.)

Juvamo (< *Juga*; Impilahdelta, Tampere 1956)

Vrt. Juankoski: Impilahden Ruokojärvellä Kulismanjoessa olevan ison *Juankosken* lähellä oli Jukalan talo, jonka omisti *Juka*. Varsinkin talon läheisestä joenpätkästä käytettiin nimeä *juvanjogi*. (Suistamon pk. s. v. *Juankoski*, *Juka*.)

Kaitakari (< *Gerasimoff*; Impilahdelta 1947)

Vrt. Kaita-nimet: Impilahdella Pitkänrannan, Hunttilan ja Koivuselän vaiheilla oli kaksi *Kaita*-nimistä saarta, joista saatettiin myös käyttää nimiä *Maa-Kaita* ja *Meri-Kaita*, ja (toisen) Kaitasaaren ja Pusunsaaren välinen salmi oli *Kaitasalmi*. Syskyjärvellä Syskyänjoen koski oli *Kaitakoski*, ja lähistöllä oli samanniminen niitty. (Impilahden pk.)

Kaunisaho (< *Bräyschy*; Salmi 1930: Peltainen)

Vrt. Aho: Laatokan Mantsi -kirjassa kerrotaan, että sukunimen *Kaunisaho* ottaneet muodostivat sen "liittämällä heidän *Aho*-nimisen paikan eteen *kaunis*-sanan" (Jumpponen 1997: 215).

Koivunurmi

(< *Bujaschkin*; Impilahti 1930: Koirinoja)

Vrt. Koivusilta: Impilahden Koirinojalla oli *Koivusilta*-niminen silta ja talo (Impilahden pk.).

Merenrinne

(< *Sinjoi*; Salmi 1935) ks. Merimaa

Meriaho (< *Mokki*; Impilahti 1930) ks. Merimaa

Merimaa (< *Makkara*; Salmi 1923: Saaronen)

Vrt. Karjalan meri: Laatokkaan rajoittuvissa pitäjissä *meri* on aina yhdistetty Euroopan suurimpaan järveen. Karjalaiset ovat kutsuneet Laatokkaa *Karjalanmereksi* tai vain *Mereksi* (Impilahden pk.). Salmissa on tunnettu *Merijärvi* (järvi Manssilassa), *Merilä* (tila Manssilassa), *Merioja* (oja Mantsinsaareissa Peltosten ja Oritselän rajalla), *Meriojanapajat* (talvinuotanutopaikkoja Peltosisissa), *Meriranta* (tila lähellä Laatokan rantaa) ja *Merisyvä* (talvinuotanutopaikka Manssilassa) (Salmin pk.). Mainitsemani Salmin kylät sijaitsevat Laatokan rannalla tai saarissa, Suistamolla ja Suojärvellä *meri*-nimiä ei ole.

Palokaski (< *Bukuloff*; Suistamo 1930: kk.)

Vrt. Palokoski: Suistamon Palomyllyn (Bulgalan ~ Pulkalan) kylässä olleessa koskessa oli kaksi vesimyllyä. Palomyllyn mukaan nimetyn kosken ympäristöä ruvettiin puolestaan kutsumaan *Bulgalaksi* tai *Bukleiksi* Vasili Petroff Buljuginin kantatilan mukaan. Bukulovin uusi sukunimi on yleiskokoelman mukaan sekä *Palokaski* että *Palokoski*. (Suistamon pk. s. v. *Buklei*, *Palokoski*.)

Rajaorko (< *Bunda*; Salmi 1930: Virtelä)

Vrt. Kuivaorko: Salmin Manssilassa, Virtelän naapurikylässä, tunnettiin *Kuivaorko* ~ *Kuivaorros* -niminen kuiva kangasmaa (Salmin pk.). Appellatiivi *orko* on rajakarjalaisessa paikannimistössä hyvin harvinainen, esim. Suistamolla oli *Liukunorko*-niminen karjahaka (Suistamon pk.).

Rainsuo (vrt. *Rajansuo*) (< *Ruppana*; Impilahdelta; 1951) ks. Rajasalmi

Rajahaltia (< *Hosainoff*; Salmi 1935: Manssila) ks. Rajasalmi

Rajahonka

(< *Sidoroff*; Suojärvi 1935; Salmi 1935) ks. Rajasalmi

Rajakoivu (< *Markoff*; Salmista 1944) ks. Rajasalmi

Rajamo (< *Sidonskij*; Suistamo 1930: kk.) ks. Rajasalmi

Rajanti (< *Mihailow*; Suojärvi 1930) ks. Rajasalmi

Rajanummi

(< *Romanoff*; Suistamo 1935: Leppäsyvä, Pyörittäjä) ks. Rajasalmi

Rajansuo (< *Ruppana*; Impilahdelta 1951) ks. Rajasalmi

Rajaorko (< *Bunda*; Salmi 1930: Virtelä) ks. Rajasalmi

Rajasalmi (< *Fadjukoff*; Salmi 1930)

Vrt. Raja-nimet: Raja-Karjalassa on tunnettu runsaasti *raja*-alkuista paikannimistöä. Salmissa sijaitsivat *Raja-apaja*, *Rajakivi*, *Rajakivet*, *Rajakontu*, *Rajakosket*, *Rajakoski*, *Rajala*, *Rajankulma* (valtakunnanrajan jyrkkä kulma), *Rajanummet* (luonnonniittyjä), kaksi eri *Rajaojaa*, *Rajapelto* (tila), *Rajaselkä* (kylä), *Rajasuo* (nurmialue ja talo), *Rajatie* (polku ja talo) (Salmin pk.). Suojärvellä tunnettiin *Rajajoki* ja *Rajakontu* (tilojen virallisia nimiä), *Rajalampi*, kaksi *Rajaojaa*, *Rajaojannurmet*, *Rajapelto* (pelto ja tilan virallinen nimi), *Rajasuo* (suo, taloryhmä ja tilan virallinen nimi) ja *Rajasuonselkä* (Suojärven pk.). Impilahdella sijaitsivat *Rajalampi*, *Rajamaat*, *Rajamäenpelto*, *Rajaniitty*, *Rajanurmet*, *Rajanurmi*, *Rajasilta*, *Rajapatsas* (vanha kestikievaripaikka), *Rajasuo* ja *Rjavartiosto* (Impilahden pk.). Suistamolla *Raja*-nimistöä oli ilmeisen vähän: pitäjänkokoelmassa mainitaan ainoastaan *Rajalampi*, *Rajamäki*, *Rajasärkkä* (Suistamon pk.).

Honkaselkä

(< *Timofejev*; Salmi 1935: Rajaselkä)

Vrt. Rajaselkä: Sukunimi *Honkaselkä* otettiin Rajaselän kylässä (SL). Paikannimi *Honkaselkä* tunnettiin Salmin Orusjärvellä Änäjoen länsipuolella. Metsäpalsta kasvoi osaksi sekametsää. (YK.)

Selkänen (< *Boljo*; Suistamo 1930: Loimola):

Vrt. Kokkoselkä: Siirtokarjalaisten tie -teoksen mukaan nimen *Selkänen* ottanut suku oli lähtöisin Suistamon Kokkoselän kylästä. Kylässä sijaitsi ”vanha Selkäsen paikka” (Härkönen 1950: 30). Suistamon pitäjänkokoelmaan on kirjattu tieto Loimolan keskuskylästä länteenpäin sijainneesta *Selkänen*-nimisestä kyläkunnasta, joka sijaitsi laajalla ja korkealla selänteellä, *Selkäsenmäellä*.

Paikalla sijainneista tiloista suurimman omisti Ilja Boljo. (Suistamon pk.)
Paikannimet *Selkänen* ja *Selkäsenmäki* on ilmeisesti muodostettu Boljojen uuden sukunimen pohjalta.

Mäkiselkä (< *Buljugin*; Suistamo 1930: Äimäjärvi)

Vrt. -selkä-nimet: *Honkaselkä*, *Koivuselkä*, *Lampiselkä*, *Selkänen*, *Syvänselkä* (edellä). Suistamon kyliä olivat muun muassa *Haapaselkä* ja *Petäjäselkä*, Impilahden kyliä muun muassa *Haukkaselkä*, *Kokkoselkä* ja *Koivuselkä*, Salmin muun muassa *Rajaselkä*; Raja-Karjalan kylännimistä 17:ään sisältyy sana *selkä*. Raja-Karjalassa *selkä* esiintyy myös pitäjännimessä *Korpiselkä*.

Roikoski (< *Sinda*, Suistamo 1930: kk.)

Vrt. Roikonkoski: Suistamolla *Roikonkoski* oli Uuksujoen kosken nimi ja samalla nimellä kutsuttiin kosken ja sahan ympärille 1920-luvulla syntynyttä asutusta (kylää) ja kylän rautatieasemaa. *Roikonkoski* oli myös Muuannon kylässä sijainneen kosken nimi. (YK.)

Saarenkivi (< *Kutja*; Salmi 1930: Mantsinsaari, Peltoinen)

? **Saario** (< *Skrökki*; Salmi 1930: Uuksalonpää): Nimenmuutoksen tehneen perheen kotikylä Uuksalonpää sijaitsi Mantsinsaaren ja mantereen välissä olevassa pitkässä kapeassa niemessä.

Saariranta (< *Saposhnikow*; Salmi 1930: Mantsinsaari, Työmpäinen) ks. Saarola

Saarola (< *Savinoff*; Salmi 1930: Mantsinsaari, Työmpäinen)

Vrt. Mantsinsaari. Nimen *Saarenkivi* määriteosa *saari* viitanee Salmin pitäjään kuuluneeseen suureen saareen, Mantsinsaareen, jossa nimi otettiin.

Saimala (< *Stroja*; Salmi 1930: Mantsinsaari, Oritselkä)

Vrt. Saimaniemi: Mantsinsaaren Työmpäisissä sijaitsi *Saimaniemi*, jolle *saimoja* (murt. *saimuja*) eli parkkilaivoja ja suuria lastausveneitä nostettiin kuivumaan (Salmin pk.). Karjalan sana *saima* merkitsee 'Laatokalla käytettyä laivaa tai isoa venettä' (KKS).

Salmiheimo

(< *Sokolov*; Salmista: Helsinki 1940) ks. Salmitie

? **Salmio** (< *Semenoff*; Salmi 1927: Ylä-Uuksu) ks. Salmitie

? **Salmioja** (< *Sokoloff*; Suojärvi 1930: Annantehdas) ks. Salmitie

Salmilehto (< *Mihailov*; Salmi 1930: Mantsinsaari, Työmpäinen) ks. Salmitie

Salmisalo (< *Burtsow*; Salmi 1930: Miinala) ks. Salmitie

Salmitie (< *Sokoloff*; Salmista: Tuovilanlahti 1949)

Vrt. Salmi: Mainitut *Salmi*-nimet viittanevat nimenmuuttajien kotipitäjän nimeen *Salmi*.

Savonsalmi

(< *Smirnoff*; Salmista: Pielavesi 1946)

Vrt. Savo, Salmi: Salmin pitäjästä lähtöisin oleva *Smirnoffin* perhe asettui asumaan Pielavedelle Pohjois-Savoon (Skt.). Hieman myöhemmin sukunimi muutettiin *Savonsalmeksi*.

? **Sarala** (< *Solntsev*; Suistamo 1930: Koitto)

Vrt. Sara-nimet: *Saranjoki*, *-järvi*, *-pohja*, *-selät*, *-silta*. Suistamolla oli useita eri *Saran*-alkuisia paikannimiä; Pehkorannan mukaan ”Solntsevin poika” olisi johtanut nimen Koitonjärven rantanurmikoista, sarakoista (YK). Selitystä voinee epäillä.

Suonlaito (< *Malanin*, Suojärvi 1935)

Vrt. Suonlaita: Suojärveltä on talletettu tieto kahdesta *Suonlaita*-nimisestä tilasta: toinen Eevanniemestä, toinen Varpakylästä. Myös Korpiselässä nimi on ollut tilan ja talon nimi. (YK.)

Suvioja (< *Sokolow*; Salmi 1930: Tulemajärvi)

Vrt. Suvenoja: Salmin Manssilassa oli *Suvenoja*-niminen oja (Salmin pk.).

Tujamola (< *Paretskoi*, Salmista 1948)

Vrt. Tujamo

(ks. edellisessä nimiryhmässä *Tujamo* < *Potschtarev*)

Tujamo on pieni kivikkoinen saari melko kaukana Salmin pitäjän mannerosasta (Hotari 1955: 146). Saaren nimi on talletettu myös asussa *Tujamoi* (YK).

Uuksula (< *Matvejeff*; Suistamo 1935)

Uuksinen (< *Kukschina*; Suistamolta; Keitele 1944)

Vrt. Uuksu-nimet: Suistamolla *Uuksu* oli kylä *Uuksujärven* rannalla. Kylän vanhimmat asukkaat olivat perimätiedon mukaan *Uuksuset* ja *Maksimaiset*. Myöhemmin kylää nimitettiin *Salo-Uuksuksi* erotuksena lähellä olevasta Salmin *Uuksun* kylästä. Salmissa *Uuksu* esiintyi kahdessa kylännimessä, nimissä *Ylä-Uuksu* ja *Ala-Uuksu*, kun taas Impilahden pitäjän itäosista *Ylä-Uuksun* ja *Ala-Uuksun* halki Laatokkaan virtaava joki oli *Uuksujoki*. Muut maininnat *Uuksu*-alkuisista nimistä ovat *Uuksunjoki*, -järvi Salmissa, *Uuksunrata* (rautatie). (YK.)

Vaaheraho

(< *Fedotoff*, Suistamo 1935: Vaaherjoki)

Vrt. Vaaher-nimet: Suistamon Leppäsyryssä ovat sijainneet *Vaahenselkä*-niminen selänne ja samanniminen kyläkulma. Suojärven radan rakentamisen eli vuosien 1918–1919 jälkeen nimi muuttui *Vaaherseläksi* ja Uuksujokeen laskevaa jokea alettiin kutsua *Vaaherjoeksi*. Leppäsyryän rautatiepysäkkiä kutsuttiin *Vaaherjoen pysäkiksi*. *Vaaherselällä* on lisäksi ollut samanniminen tila ja ilmeisesti kaksi *Vaaherlampi*-nimistä lampea, toinen isompi ja toinen pienempi. (Suintamon pk.) Suomalaisuuden liiton sukunimikortistossa on tieto, että nimenmuutoksen *Fedotoff* > *Vaaheraho* tehneen perheen kotipaikka oli Vaaherjoki (SL).

Varjoluoto (< *Bohdanow*; Suistamo 1935)

Vrt. Varjolampi: Suistamon Jalonvaarassa oli pieni *Varjolampi*-niminen lampi (Suintamon pk.).

Vuonnelsalo

(< *Happo*, Suojärveltä 1946)

Vrt. Vuonnel- ja Vuonte-nimet: Suojärvellä virrannut *Vuonneljoki* (~ *Vuontelanjoki*) laski *Vuonneljärvestä* Salonjärveen, ja sen puolivälissä oli *Vuonnelkoski*. Joen yli kulki *Vuonnelsilta*. *Vuonneljärven* suurin saari oli *Vuontelensaari*, ja järven rannalla kohosivat *Vuonnelmäki* ja *Vuonnel* (*Vuonte*) eli *Vuondelen*- eli *Koivuzienkylä*. (Suojärven pk.) *Vuonnelsalo*-nimen ottaneet *Hapot* olivat kotoisin Suojärven *Vuonteleen* (*Vuondeleen*) kylästä (Vuonnelsalo 1966: 580).

Kaiken kaikkiaan yhtäläisyydet rajakarjalaisten valitsemien uusien nimien ja Raja- ja Pohjois-Karjalan paikannimien välillä ovat vähäisiä. Erityistä huomiota kaipaa sana *raja*, sillä se

esiintyy tutkimusaineistossani 12 kertaa: kahdessa tapauksessa otettu sukunimi on samanasuinen kuin paikannimi ja kymmenessä muussa tapauksessa nimi on uskoakseni muodostettu *raja*-alkuisen paikannimien pohjalta. *Raja*-sanana suosioon on huomiota kiinnittänyt myös Sirkka Paikkala, joka luettelee *Sukunimet*-teoksessa 15 *raja*-nimeä, jotka ovat rajakarjalaisten lähinnä 1930-luvulla ottamia sukunimiä (Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Rajasalo*). Paikkalan mainitsemista *raja*-nimistä ainoastaan kahden – nimien *Rajakoivu* (Salmi) ja *Rajaluoma* – ottamisajankohta ei ole selvillä. Hänen luettelemistaan nimistä sukunimeä *Rajakko* ei ole käsittäakseni muodostettu *raja*-sanana pohjalta, vaan se pohjaa Raja-Karjalassa tunnettuun karjalan kielen appellatiiviin *rajakko*. Salmissa sanaa *rajakko* on käytetty kuvaamaan huonoa, loppuun kulunutta tarvekalua, varsinkin jalkinetta ja vanhaa ja raihnaista ihmistä (KKS; vrt. myös *kenkäräja*), mutta sanalla on toinenkin merkitys: esimerkiksi Suojärvellä *rajakko* on merkinnyt 'aho- tai lehtomaata' ja paikannimistöön ovat kuuluneet muun muassa *Abroinrajakko*, *Akanrajakko*, *Kivikkörajakko*, *Kylyrajakko*, *Makoirajakko* (Suojärven pk.). Sana esiintyy myös joissakin tilannimissä. Myös Aunuksen Karjalassa *rajakko* (*rajak*) on tunnettu 'ahon' merkityksessä (Karjalan ek.). Pohjanvalo antaa sanalle kaksi eri merkitystä: *rajakko* on 'nurmettunut kaski' ja 'pilaantunut nahka' (Poh. 1947). Salmin Orusjärvellä *Rajakko* on ilmeisestikin alkuaan ollut talonnimi (Salmin hk. 1920), joka on kehittynyt myös asukkaiden sukunimeksi; henkikirjassa sukunimi mainitaan jo vuonna 1900. Rajakarjalaisten ottamia *raja*-nimiä on aineistossani yhteensä 17; Paikkalan *raja*-nimien luettelo eroaa hieman omasta aineistostani. Suomalaisuuden liiton sukunimikortiston mukaan nimenmuutoksissa ovat *raja*-nimiä ottaneet muutkin kuin karjalaiset.

Valtakunnanrajan läheisyydellä oli Raja-Karjalalle ja sen väestölle suuri merkitys. Vaikka varsinaisesti rajapitäjiä olivat Salmi ja Suojärvi, vielä Impilahden Pitkässärannassa sanottiin, että "asuttiin rajalla" – paikkakunnalla toimi rajavartiosto (ks. Impilahden pk. s. v. *Rajavartiosto*). Useimmista niistä Raja-Karjalassa otetuista *raja*-nimistä, joiden ottamisajankohta on selvillä, tiedetään myös nimenottajan kotikylä, ja otettujen *raja*-nimien voi nähdä todellakin liittyvän *raja*-paikannimistöön. Edellä mainitsemani *Rajala**, *Rajaoja*, *Rajasalo**, *Rajasuo* ja *Rajasärkkä* olivat suojärveläisille ja suistamolaisille nimenottajille varmasti tuttuja tilan- ja paikannimiä. Sen sijaan muilla tutkimusalueella otetuilla *Raja*-nimillä ei liene vastineita rajakarjalaisessa paikannimistössä. Salmilaisen Hosainoffin suvun

jäsenistä Miinalan kylässä asuneet ottivat sukunimen *Haltia*, Manssilaan eli ”rajakylään” muuttaneet nimen *Rajahaltia* (Turunen 1997: 19–21).

Edellä esittämistäni yhtäläisyyksistä aineistossani olevien uusien sukunimien ja kotipitäjän paikan- ja henkilönimistön välillä osa vaikuttaa pikemminkin olettamuksilta. Aineistossani on kaikkiaan 30 sukunimeä, joiden alku- tai jälkiosana on sana *salmi*. Näistä nimistä seitsemän yhdistin edellä pitäjännimeen *Salmi*. Niistä erityisesti nimien *Salmilehto* ja *Salmisalo* uskon olevan nimenomaan pitäjän nimestä johdettuja: nimet vaikuttavat erityisen harkiten otetuilta, sillä ne otettiin Salmissa karjalaisten joukkonimenmuutossa vuonna 1930, eikä niitä mainita kummassakaan tuolloin tarjolla olleessa nimioppaassa – toisin kuin 65 prosenttia pitäjässä tuolloin otetuista nimistä (ks. luku 4.1, kaavio 2). Myös siirtolaisuuden aikana salmilaislähtöisten henkilöiden ottamat nimet *Salmiheimo* (1940), *Savonsalmi* (1946) ja *Salmitie* (1949) on todennäköisesti muodostettu juuri pitäjännimen pohjalta. Sen sijaan aineistoni kahden *Salmi*-alkuisen nimen, *Salmio* ja *Salmioja*, liittymistä pitäjännimeen *Salmi* voisi pitää huomattavasti epävarmempana. Nimi *Salmioja* (1930) on kuitenkin otettu *Sokoloff*-nimen tilalle kuten nimet *Salmiheimo* ja *Salmitie*, ja sen perusteella uskon kaikkien kolmen, myös *Salmiojan*, viittaavan *Salmi*-nimeen.

Tutkimusaineistoni uusista nimistä häviävän pieni osuus, korkeintaan 19 nimeä, on mahdollisesti samanasuisia kuin nimenottajan tuntema lähiympäristön paikannimi. Lisäksi sukunimiksi, jotka on mahdollisesti muodostettu jonkin nimervalitsijan tunteman paikannimen pohjalta, olen määritellyt vain yli 50 sukunimeä. Vertailun tulokset ovat samansuuntaisia kuin pro gradu -tutkielmassani: vuoden 1935 joukkonimenmuutossa Suojärvellä ei juuri otettu nimiä, joiden valintaan tai muodostamiseen tuttujen paikannimien voisi nähdä vaikuttaneen millään tapaa (Patronen 1998: 77). Aineistoni perusteella rajakarjalaiset eivät ole ottaneet myöskään vuoden 1939 jälkeen sukunimiä, jotka muistuttaisivat tuttuja paikannimiä. Erästä nimervalintaa koskevaa väitettä, joka mainittiin vuoden 1943 alussa nimenmuutoksia koskevissa lehtikirjoituksissa, aineistoni ei myöskään tue: tuolloin väitettiin, että oli yleistä, että nimenmuuttajat valitsivat nimiä, jotka olivat kotipaikkakunnan paikannimiä (Savo 13.1.1943).

Kun nimenmuuttajat eivät ottaneet uusiksi sukunimiksi kotitalojensa nimiä, kotiseudun paikannimiä tai niistä muodostettuja nimiä, he sivuuttivat toisaalta vanhan

nimeämiskäytännön ja toisaalta nimioppaissa annetun nimenvalintaa koskevan neuvon. Syitä siihen, miksi ei ole otettu sukunimiä, jotka olisivat samanasuisia tuttujen paikannimien kanssa, voi silti pohtia. Uutta nimeä valittaessa tuttuja paikannimiä pidettiin ehkä liian tavanomaisina ja jopa yhteisön yhteisenä omaisuutena. Nimenvalinnan piirre, että nimenvalitsija ei valitse oman asuinpaikan nimeä, kun hän vielä asuu siellä, on tullut ilmi myös Utterströmin tutkimuksessa (Utterström 1976: 48). 1930-luvulla uutta sukunimeä valitsevat rajakarjalaiset ilmeisesti halusivat, että nimi, jonka he ottivat sukunimeksi, oli todellakin uusi nimi ja muodostettu sukunimeksi. Paikannimiä saatettiin myös pitää nimenomaan paikkojen niminä, joilla oli jo omat tarkoitteensa, eikä niiden katsottu sen vuoksi sopivan sukunimiksi. Se, että sukunimiksi otettiin juuri tietyt tutkimusalueellani tunnetut paikannimet, on sattumaa; nimeä valittaessa kaikki tutut paikannimet ovat olleet tietyissä rajoissa samanarvoisia. Ne harvat paikannimet, jotka selvitykseni mukaan otettiin sukunimiksi, ovat keskenään hyvin erilaisten paikkojen nimiä: sukunimi voi olla samanasuinen kuin niemen, suon, järven, tien, ojan tai saarenkin nimi.

Yksi selitys sille, että rajakarjalaiset torjuivat tutut nimet, saattoi olla myös se, että Suomalaisuuden liiton nimioppaiden ehdotukset olivat erityisen suosittuja. Nimen valitseminen valmiista luettelosta oli helpompaa kuin nimen valinta itsenäisesti. 1930-luvun nimimuoti oli syy myös siihen, miksi rajakarjalainen päätyi valitsemaan mieluummin jopa nimen *Kauhava*, *Kuusankoski* tai *Paimio* kuin omasta lähiympäristöstä tutun paikannimen.

4.4 Aiheita Suomen luonnosta

Edellä olen vertaillut aineistoni uusia nimiä sukunimioppaiden ehdotuksiin, vanhoihin eli muutettuihin nimiin sekä Raja-Karjalan paikannimikokoelmiin. Saadakseni selville, onko olemassa erityistä rajakarjalaista nimimakua, tarkastelen vielä erikseen rajakarjalaisten valitsemien nimien leksikaalisia aineksia. Tässä luvussa kartoitan eri tavoin, mistä rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat mahdollisesti saaneet aiheita uusiin sukunimiin.

Monet tutkimusaineistoni uudet leksikaalisesti kaksiosaiset nimet muistuttavat paikannimiä, sillä niiden jälkiosana on jokin tavallinen maastoappellatiivi. Samat maastoappellatiivit toimivat alku- ja jälkiosina, ja uusia nimiä on muodostettu niistä myös johtamalla. Tarkastelen seuraavaksi uusien nimien leksikaalista sisältöä. Nimet, joiden edellisessä luvussa

esittelemäni vertailun perusteella oletan olleen sukunimen valitsijan entuudestaan tuntemia tilannimiä tai paikannimiä, rajaan käsittelyn ulkopuolelle.

Myös Eeva Maria Närhi on kiinnittänyt huomiota uusissa nimissä toistuviin lekseemeihin. Hänen laskelmiensa mukaan vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otetuissa nimissä esiintyvät taajimmin jälkiosina sanat *maa, salo, vaara, ranta, lahti, kari, mäki, koski, vuori* ja *virta* tässä järjestyksessä. (Närhi 1996 [1990]: 87–88.) Mainitut lekseemit esiintyvät taajaan myös omassa tutkimusaineistossani, ja taajuuden mukaan lueteltuina ne asettuvat lähes samaan järjestykseen. Närhin tutkimustulosten ja oman tutkimusaineistoni vertailu tuo silti esiin joitakin selviä eroja, jotka vaativat tarkempaa esittelyä.

Närhin laskelmien mukaan nimet, joissa on jokin kymmenestä suosituimmasta jälkiosasta, kattavat 20 prosenttia otetuista nimistä (Närhi 1996 [1990]: 87–88.). Omassa aineistossani tulos on jopa hämmästyttävän samansuuntainen: koko aineistoni yli tuhannesta nimestä noin 22 prosentissa on jokin Närhin mainitsemista erityisen suosituista jälkiosista. Koska aineistoni on suppea ja Närhi on esittänyt vain kymmenen suosituinta jälkiosaa, esittelen seuraavaksi ainoastaan suurimmat erot, jotka olen todennut verratessani Närhin tuloksia omaan aineistooni.

Merkittävimmät erot Närhin esittämien tulosten ja oman tutkimusaineistoni välillä ovat lekseemien *suo* ja *virta* esiintymistaajuudet. Muut jälkiosat, joiden esiintymistaajuuteen huomio kiinnittyy, ovat *rinne, salmi* ja *aho*. Ne ovat olleet rajakarjalaisten nimenmuuttajien suosiossa enemmän kuin koko maassa vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Koska niiden määrät ovat kuitenkin pieniä, niistä ei voi tehdä laajasuuntaisia johtopäätöksiä. Sen sijaan *suo*, joka esiintyy monen rajakarjalaisten valitseman jälkiosana, ei Närhin laskelmien mukaan kuulu kymmenen yleisimmän jälkiosan joukkoon lainkaan. Omassa yli tuhat uutta sukunimeä kattavassa aineistossani se on kolmanneksi yleisin leksikaalisesti kaksiosaisien sukunimien jälkiosa. Aineistossani *suo*-loppuisia nimiä on kaikkiaan 29: *suo* on jopa hieman yleisempi kuin *vaara*; Närhin aineistossa *vaara* on kolmanneksi tavallisin. Selitys sille, miksi rajakarjalaiset olisivat suosineet *suo*-loppuisia nimiä poikkeuksellisen paljon, ei ole se, että he olisivat korvanneet sillä toisen ’suota’ merkitsevän sanan *neva*. Myöskään sana *neva* ei kuulu Närhin esittämien kymmenen suosituimman jälkiosan joukkoon, ja omassa aineistossani on vain kolme sanan *neva* sisältämää nimeä.

Aineistoni 29 *suo*-alkuisesta nimestä ainakin kaksi (*Louhisuo*, *Rajasuo*) on samanasuista kuin Raja-Karjalassa sijainneiden soiden nimet. Muilla *suo*-loppuisilla nimillä ei tietääkseni ole vastinetta raja- tai pohjoiskarjalaisessa paikannimistössä; nimet *Rainsuo* ja *Rajansuo* olen edellä liittänyt muihin *Raja*-alkuisiin nimiin. Muut aineistoni *suo*-loppuiset nimet (ja niiden ottamisajankohdat) ovat seuraavat: *Ahosuo* (Salmi 1930: Peltainen), *Arposuo* (Suojärvi 1935), *Hakasuo* (Salmi 1944), *Jalosuo* (Suojärveltä: Iisvesi 1947), *Jakosuo* (Suojärveltä: Kauhava 1940), *Järvisuo* (Suojärvi 1930: Huttula), *Kairansuo* (Suistamolta: Sotkamo 1951), *Kaitasuo* (Salmi 1930: Käsäselkä), *Kaskisuo* (Impilahdelta: Kuortane 1945), *Koivikkosuo* (Impilahdelta: Mäyry 1945), *Larisuo* (Suojärvi 1935), *Lehtisuo* (Impilahti 1935), *Lemisuo* (Salmista; Siilinjärvi 1946), *Louhisuo* (Salmi 1931: Manssila), *Multasuo* (Suistamo 1944), *Pajusuo* (Salmi 1930: Miinala), *Ritasuo* (Salmi 1930: Työmpäinen), *Salmensuo* (Impilahti 1930: Jalonvaara), *Silkosuo* (Suojärveltä: Suonenjoki 1945), *Siltasuo* (Suojärvi 1935), *Sulosuo* (Salmi 1935), *Särkisuo* (Salmi 1944: Tulema), *Uusisuo* (Salmi 1930: Oritselkä), *Vaarasuo* (Impilahti 1930: Koivuselkä) ja *Valosuo* (Salmi 1935).

Raja-Karjalassa suo oli osa maisemaa: suot olivat laajoja, ja ne löivät leimansa koko seudulle. Suuria suoalueita ja soistuneita kangasmaita oli etenkin Salmissa ja Suojärvellä, missä asutus oli keskittynyt – Suojärvellä pitäjän nimen mukaisesti – soiden ja metsäisten järvien rannoille (Suomenmaa V: 405, 413–414). Rajakarjalaisille, joista suuri osa asui aina 1900-luvun alkukymmeniin, osittain aina vuoteen 1939 saakka pienissä salokylissä, suo oli tuttu ympäristö: päästäkseen kylästä toiseen joutui kulkemaan salojen ja soiden halki. Koska soita oli paljon, myös suonnimiä oli paljon. Soiden määrä ja tuttuus sekä soiden nimien suuri määrä ovat varmasti vaikuttaneet siihen, että eri aikoina rajakarjalaiset ovat ottaneet sukunimekseen *suo*-loppuisia nimiä suhteessa enemmän kuin suomalaiset yleensä vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Rajakarjalaisten läheinen suhde soihin ei liene juuri muuttunut uudelleen-asutuskaudella: monet asutustilat perustettiin maille, jotka oli saatu suota kuivaamalla. *Suo*-nimiä rajakarjalaiset ovat ottaneet niin 1930-luvulla kuin uudelleen-asutuskaudellakin.

Toinen huomattava ero rajakarjalaisten valitsemien nimien ja Närhin esittämien tutkimustulosten välillä on se, että sana *virta* esiintyy tutkimusaineistoni nimien jälkiosana harvoin, vain kuudessa nimessä. Närhin mukaan *virta* on vuonna 1935 otettujen leksikaalisesti

kaksiossaisten nimien kymmenenneksi yleisin jälkiosa, kun taas omassa aineistossani se ei kuulu 20 suosituimman jälkiosan joukkoon. Se esiintyy yhtä harvoin kuin *aro* (seitsemässä nimessä); kumpaakin yleisempi on jopa *kivi* (11 nimessä). Sanaan *virta* loppuvien nimien vähäistä suosiota rajakarjalaisten nimenmuutoksissa selittää ainakin se, ettei tämä sana havaintojeni mukaan esiinny lainkaan tutkimusalueen paikannimistössä. Sanan *virta* sisältäviä nimiä on myös – kuten Närhi on todennut – otettu ruotsin *ström*-sanat sisältämien nimien tilalle; vertailuaineistossani on Viipurissa otetut *Karhuvirta* (< *Björnström*), *Koskivirta* (< *Forsström*) ja *Vuorenvirta* (< *Strömberg*) ja Oulussa otetut *Rinnevirta* (< *Bergström*) ja *Nummenvirta* (< *Hedström*). Aina sanaa *ström* ei ole korvattu *virta*-sanalla: Porin aineistossa *ström* esiintyy yhdeksän kertaa, mutta *virta*-nimiä ei ole otettu lainkaan.

Lähemmän tarkastelun perusteella tutkimusaineistoni *virta*-nimet vaikuttavat omalaatuisilta valinnoilta, eikä niissä kaikissa ilmiselvästi edes viitata veden virtaamiseen: vuonna 1945 nimen *Loginov* sijaan on otettu *Ilmavirta*. Kaksi nimistä on otettu Suojärven Kaitajärvellä: *Palovirta* nimen *Boroda*, *Niittyvirta* nimen *Härkin* tilalle. Koska Kaitajärven kylässä oli vuonna 1939 vain noin 60 taloa (Suojärvi II 1966: 588), oletan, että samassa kylässä asuneet nimenmuuttajat ovat olleet tietoisia toistensa valinnoista. Impilahdella nimensä *Kaitavirraksi* muuttanut *Kunilskij*-niminen työmies on sen sijaan tullut todennäköisesti Venäjältä tai Itä-Karjalasta kuten se *Trohpjiev*-niminen mies, joka on Salmassa ottanut nimen *Taruvirta*. Suistamolla nimi *Petroff* muutettiin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa nimeksi *Porevirta*.

Samat lekseemit, joita on suosittu leksikaalisesti kaksiossaisten nimien jälkiosina, voivat olla myös uusien nimien alkuosia, ja otettu nimi voi myös muodostua kahdesta sellaisesta lekseemistä, jotka tavallisimmin esiintyvät nimen jälkiosana. Tällaisia lekseemejä, jotka voivat toimia leksikaalisesti kaksiossaisten nimien alku- ja jälkiosana, näyttäisi olevan joitakin kymmeniä; alkuosa on lähes poikkeuksetta nominatiivissa, harvoin genetiivissä tai erityisessä yhdyssanamuodossa. Tällaisia nimiä voi muodostaa mekaanisesti: aineistossani on esimerkiksi nimet *Rantasalo* ja *Saloranta*. Kahdesta tavanomaisesta lekseemistä muodostettuja ovat esimerkiksi seuraavat aineistoni nimet: *Ahosvaara*, *Kalliokari*, *Kalliorinne*, *Kalliovaara*, *Karisalo*, *Mäenkoski*, *Purovaara*, *Salmivainio*, *Suoaro*, *Suokoski*, *Suomaa*, *Vaarasuo*. Nimiä, joiden osat voivat esiintyä niin jälki- kuin alkuosina, on hyvin vähän, noin 70 eli alle seitsemän prosenttia kaikista aineistoni kaksilekseemisistä nimistä. Nimet ovat periaatteessa samankaltaisia kuin ruotsinkieliset kaksilekseemiset paikannimiä

muistuttavat sukunimet (Blomqvist 1993: 141, 152, 156–157). Samoista tavallisimmin käytetyistä lekseemeistä on myös johdettu jonkin verran nimiä, esimerkiksi *Lampelo* (< *lampi*); *Rannela* (< *ranta?*), *Rannio* (< *ranta?*), *Rantamo* (< *ranta*); *Saario*, *Saarola* (< *saari*).

Suurimmassa osassa leksikaalisesti kaksiosaisista nimistä tavanomaiseen jälkiosaan liittyy jokin toinen maastoappellatiivi, jokin muunlainen appellatiivi tai semanttisesti merkityksetön kirjainjono. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Kairansuo*, *Niittyaho*, *Niva-aho*; *Tuomijoki*; *Aimasmäki*, *Karevuori*, *Melvasalo*, *Peitsaho*. Lisäksi jälkiosa voi olla maasto- tai vesistöappellatiivi, joka esiintyy suomalaisissa paikannimissä ainoastaan rajallisella alueella, esimerkiksi *niva* (*Harriniva*) ja *orko* (*Rajaorko*). Alkuosa, joka on jokin muu kuin maastoappellatiivi, tai joka on semanttisesti merkityksetön kirjainjono, voi antaa runollisen vivahteen. Tällaisia nimiä ovat esim. *Aarremaa* ja *Lounavuori*.

Karjalan kielen sanoja tai suomen murteisiin kuuluvia muresanoja on hyväksytty erittäin harvaan uuteen nimeen. Yli tuhat uutta sukunimeä kattavassa aineistossani on ainoastaan kuusi sukunimeä, jotka määrittelen tällaisiksi. Suojärvellä otettua sukunimeä *Lahukka* vastaa karjalan kielessä sana *lahukka* 'pieni lahti, poukama' (KKS), Salmin Kirkkojoella otettuun nimeen *Kases* sisältyy karjalan kielen ja Salmin murteen sana *kases* 'nuorta koivua kasvava paikka' (Poh. 1947; KKS) ja Impilahden Pitkässärannassa otettuun nimeen *Pelvas* Salmin murteessa tunnettu *pelvas* 'pellava' (myös 'jänne tai lihas'; Poh. 1947; KKS). Lisäksi nimeen *Jaamalahti* sisältyvä *jaama* tunnetaan karjalan kielessä merkityksessä 'syväne' ja 'valtamaantie' (KKS); sana esiintyy myös muun muassa muutamassa Salmissa tavatussa paikannimessä (ks. *Jaamalahti*, luku 4.3.3). Salmin Mantsinsaareissa on otettu nimi *Saimala* pitää sisällään karjalan sanan *saima* 'laiva tai iso vene' (KKS); nimi on ennen sotia kuulunut muun muassa veneitä rakentaneelle miehelle (Viljanto 1952: 47; ks. myös *Saimala*, luku 4.3.3). Pidän myös todennäköisenä, että Salmin Mantsinsaaren Oritselässä vuonna 1930 otettu nimi *Korjola* viittaa karjalan kielen sanaan *korja* 'ajelureki, kirkkoreki' (KKS); nimi on samanasuinen kuin Karjalaisten nimioppaan ehdotus (ks. luku 4.1). Mahdollisena pidän myös sitä, että *Vaarula*-nimeen sisältyy murteellinen *vaaru*.

Murteellisia tai karjalankielisiä nimiä ei ole suosittu; tutkimusalueellani olen aineiston ulkopuolelta tavannut ainoastaan *Tulehmo*-nimen. Nimi sisältää Salmin murteen sanan

tulehmo 'hiillos, liedos' (Poh. 1947), ja se on otettu nimen *Trofimoff* tilalle.⁴² Ilmeisesti muuallakin Suomessa murteellisten nimien ottaminen tai murre sanojen sisällyttäminen nimiin oli 1930-luvulla vähemmän suosittua. Vertailuaineistossani on vain yksi uskoakseni murteellinen nimi: nimeen *Teirikko* sisältynee murteellinen sana *teiri* 'teeri' (NS). Nimi on otettu Oulussa nimen *Teeriharju* rinnalla ruotsinkielisen nimen *Tjäder* tilalle (*tjäder* 'metso').

Kaavamaisesti muodostetut, luontonimiä muistuttavat sukunimet muistuttavat myös länsisuomalaisia talonnimistä kehittyneitä sukunimiä. Ne ja erilaiset luontoappellatiiveista johdetut nimet tuntuvat sopivan sukunimen tehtävään erityisen hyvin. Luontoappellatiiveja on hyväksytty nimiin riippumatta siitä, minkä alueen paikannimistöön ne kuuluvat, ja osittain siksi valittujen nimien leksikaalisista aineksista ei voi tavoittaa erityistä paikallista leimaa. Esimerkiksi Raja-Karjalassa tutut maastoappellatiivit *kontu*, *selkä* ja *särkkä* esiintyvät aineistossa vain joitakin kertoja, esimerkiksi nimissä *Kontumaa*, *Selkänen*, *Syvänselkä*; *Rajasärkkä* ja *Särkkämäki*. Nimen *Rajaorko* jälkiosa *orko* 'syvä, jyrkkä-äyräinen, märkäpohjainen syväne' (NS) tunnetaan Raja-Karjalan paikannimistössä, vaikka pitäjänkokoelmissa on siitä vain joitakin mainintoja. Karjalan kielen sanakirjassa sana mainitaan Itä-Karjalasta (mm. Uhtualta, Viteleestä) merkityksessä 'vesiperäinen, kuusikko kasvava notko; notkelma; rotko' ja 'kuusikkokorpeen raivattu niitty; tulvaniitty' (KKS).

Maastoon ja vesistöihin viittaavien appellatiivien lisäksi rajakarjalaisten ottamiin sukunimiin sisältyy paljon muutakin luontosanastoa. Nimissä voi nähdä erilaisia luonnonilmiöiden ja esimerkiksi vuodenaikojen nimityksiä: *Kastela* (*kaste*), *Kuuramo* (*kuura*), *Routio* (*routa*), *Suvelo*, *Suvenkari* (*suvi*), *Talvivaara*. Nimissä on myös puiden ja kasvien nimityksiä: perinteisten *Kuuselan** ja *Koivulan** ohella rajakarjalaiset ovat valinneet nimet *Haavistola*, *Kelola*, *Kotituomi*, *Kuusonen*; *Kuusama*, *Malva*. Nimiin ei ole juuri hyväksytty kotieläinten sen paremmin kuin metsäneläinten, lintujen tai kalojen nimityksiä; nimet *Allimaa*, *Allisaari*, *Harriniva* ja *Kurkimo* ovat poikkeuksia. Ihmisen rakennelmat, talonpoikaiskulttuuri ja ihmiselämä ovat aiheina vain joissakin nimissä, esimerkiksi nimissä *Haasia*, *Haasiola*, *Hovirinne*, *Kaskio*, *Korsikko*, *Kotitie*, *Kotivaara*, *Kytösalo*, *Latovaara*. Valituissa nimissä näkyvät ennen kaikkea metsä- ja maalaismaisema.

⁴² Karjalan Pakinoissa julkaistussa kirjoituksessaan Venäläisten nimien karjalaistaminen A. O. Väisänen mainitsi muun muassa nimenmuutokset *Buljugin* > *Arama* ja *Trofimoff* > *Tulehmo*, joita hän piti "onnistuneina"; hän suositteli kotiseudun kartan käyttämistä nimenvallinnan apuna (Väisänen 1918: 3). Kyseiset nimenmuutokset ovat ilmeisestikin vienankarjalaisten tekemiä.

Monia otettuja nimiä on pidetty kansallisromanttisina ja runollisina sen perusteella, että nimien aiheet on otettu luonnosta, ja nimien on katsottu kuvastavan suoranaista luonnon ihailua. Aiheet suurimpaan osaan edellä käsittelemistäni nimistä on saatu Suomen luonnosta, mutta se ei vielä ilmennä erityistä luonnon ihailua. Erilaisten elementtien yhdistely on johtanut myös siihen, että paikannimiä muistuttavien nimien rinnalla on otettu hyvin epätavallisiakin, vaikkakin sinänsä samantyyppisiä nimiä, esimerkiksi *Karilaakso*, *Kivisola*, *Lehtimeri*. Aineistossani on myös koko joukko runollisia, kauniilta kuulostavia ja merkitykseltään suorastaan yleviä nimiä, joissa vaihtelevat esimerkiksi sanat *heimo* ja *linna* ja useat muut suomenkieliselle sukunimistölle ennestään vieraat elementit. Runollisia nimiä ovat esimerkiksi *Salmiheimo* (Salmista: Helsinki 1940), *Ahjolinna*, *Pohjanvalo*, *Rajahonka*, *Honkalatva*, *Korpikannel*, *Kotilaine*, *Sinisalmi*. Merkitykseltään ja äänteellisesti erityisen kaunista nimeä ovat tavoitelleet ilmeisesti myös seuraavien nimien valitsijat: *Kajalahti*, *Kajoksinen*, *Kajanto*, *Kajossalo* (< *kajastaa?* *kajo?*), *Tenhamo*, *Tenhola*, *Tenhio*, *Tenhonen* (< *tenho* 'viehätys(voimaa), lumo(utta), taikavoimaa, hurmaa'; NS).

1910- ja 1920-luvulta alkaen on otettu myös lyhyitä ja ytimekkäitä nimiä, jotka eivät sisällä suomen kielen sanoja. Monen nimen voi arvella perustuvan silti johonkin luontoon viittaavaan sanaan. Esimerkiksi Salmissa vuoden 1930 joukkonimenmuutossa otettiin muun muassa nimet *Alavo*, *Alisto*, *Lauhe*, *Muuranto*, *Palsio*, *Palvo*, *Pasori*, *Ritamo*, *Sare*, *Tannio*, *Usma*. Ilman minkäänlaisia lisätietoja näiden nimien mahdollisten leksikaalisten ainesten selvittäminen on mahdotonta. Silti nimen *Lauhe* voisi yhdistää *lauhaan*, nimen *Alavo* *alavaan* ja nimen *Usma* *usvaan*. Rajakarjalaisten valitsemien nimien rakennetta ja rakennetyyppien suosiota tarkastelen seuraavassa luvussa.

Tässä luvussa olen tarkastellut rajakarjalaisten nimivalintoja ja rajakarjalaista nimimakua ja todennut, että nimervalinnassa on vain hyvin vähäisiä merkkejä mahdollisesta paikallisesta nimervalinnan omaperäisyydestä. Vuonna 1930 karjalaisten joukkonimenmuuttoa käsittelevässä Suomalaisuuden liiton kirjoituksessa ”Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa” pidetään ”erinomaisina niminä” seuraavia valittuja nimiä: *Airosalo*, *Arhi*, *Arrala*, *Haasia*, *Kamara*, *Karmasalo*, *Korjola*, *Lauhe*, *Lusma*, *Malva*, *Oravalahti*, *Rajaorko*, *Tamila*, *Ortamo*, *Pamilo*, *Paulamo*, *Paunasalo*, *Rajamo*, *Ristakari*, *Ritamo*, *Ritvas*, *Sahra*, *Usma*, *Tarma*, *Tallas*, *Tuulas* (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 102). Mielipiteen esittäjän

mielestä ilmeisesti erilaiset rajaan viittaavat nimet sopivat rajakarjalaisille (*Rajamo*, *Rajaorko*), samoin venäläisistä nimistä mukauttamalla muodostetut (aineistossani mm. *Komaroff* > *Karmakallio*, *Komaro*) ja raja- ja pohjoiskarjalaisista paikannimistä muokatut nimet (*Oravalahti*, *Pamilo*; Pohjois-Karjalassa Enossa kylännimi *Pamilo* ja kosken nimi *Pamilonkoski*; YK). Karjalan kielen sanastoakin uusissa nimissä sai olla, jos se oli sellaista, ettei sitä tunnista karjalankieliseksi (ilmeisesti *Korjola*, *korja* 'ajelureki, kirkkoreki'; *Tuulas*, *tuulas* 'atrain'; KKS). Samassa kirjoituksessa mainitaan vielä, että karjalaisten joukkonimenmuutossa valittiin vain harvoja ”hempeitä sokerilieminimiä, joita muualla harrastetaan” (Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930: 102); esimerkkejä näistä nimistä ei kuitenkaan mainita.

4.5 Rakenne

4.5.1 Rakenteen analysoinnista

Nimenmuutosluetteloa silmäillessä näkee helposti, millaisia uudet nimet ovat rakenteeltaan. Nimien rakenteen tarkempi analysointi tuo esiin muun muassa alueellisia eroja ja eri aikojen nimimuodin piirteitä, jotka kertovat samasta aiheesta kuin aiemmin tässä luvussa esittämäni vertailut muun muassa nimioppaiden ehdotuksiin ja paikannimistöön: mahdollisesta rajakarjalaisesta nimimausta.

Analysoidessani aineistoni uusien nimien rakennetta olen jakanut nimet karkeasti neljään ryhmään: leksikaalisesti kaksiosaisiin nimiin, *-la*-nimiin, muihin johdostyyppisiin nimiin ja johtamattomiin nimiin. Esitellessäni seuraavaksi neljä rakennetyyppiä pyrin tuomaan esiin, miten niiden suosio on vaihdellut alueittain ja aikakausittain, ja pohdin, mistä vaihtelu johtuu. Lisäksi otan esille tiettyjä aikalaisten esittämiä huomioita nimenmuutoksista, jotta saan entistä kattavamman kuvan nimenvallintaa ohjanneista syistä. Tarkkoja laskelmia esitän ainoastaan joukkonimenmuutosten tuloksista, sillä niitä voi suoraan verrata kokoamani vertailuaineiston nimiin ja nimimäärät ovat niin suuria, että vertailun voi tehdä jonkinlaisten laskelmien avulla. Jo nimenmuutosten pintapuolinen tarkastelu osoittaa, että vanhan nimen kielitaustalla tai tyyppillä ei ole juuri vaikutusta siihen, minkä tyyppinen uusi nimi on valittu: esimerkiksi nimen *Arbusoff* tilalle on otettu niin nimi *Ahko*, *Airosto*, *Arpula* kuin *Ahosvaarakin*, nimen *Båga*

tilalle nimet *Kaari* ja *Kaariniemi* ja nimen *Blomqvist* tilalle *Vaarula*. Tämän vuoksi en paria poikkeusta lukuun ottamatta ota nimityyppien tarkastelussa esiin vanhoja nimiä.

Nimien ryhmittelyssä on tullut eteen kolme ongelmakohtaa. Ensinnäkin nimet, joilla on vastine nimenmuuttajan tuntemassa paikannimistöissä, tuntuvat eroavan muista nimistä olennaisesti: nimen tuttuus on ollut varmasti suuri syy nimen valintaan, eikä huomio ole välttämättä kiinnittynyt nimen rakenteeseen. Nimet, joiden uskon olevan alkuaan rajakarjalaisia paikannimiä, muun muassa tilannimiä, olen käsitellyt alaluvuissa 4.3.2 ja 4.3.3. Nimien rakennetta tarkastellessani jätän ne kokonaan huomiotta.

Toinen nimiryhmä, johon suhtautuminen ei ole ollut päivänselvää, ovat sukunimet, joilla on suomen kielen sanastossa samanasuinen vastine. Tällaiset nimet, jotka sisältävät appellatiivin tai appellatiivisen johdoksen, olen luokitellut pelkän kantasanan sisältävien nimien ryhmään. Tutkiessaan laajaa nimenmuutosaineistoa Närhi ei ole tehnyt tätä jakoa, sillä vaadittava työmäärä olisi ollut ilmeisen kohtuuton (vrt. Närhi 1996 [1990]: 82–83). Sen sijaan Sirkka Paikkala on kehittänyt luokittelumallin, joka sopii erikokoisten sukunimiaineistojen käsittelemiseen. Paikkala määrittelee kyseisen ryhmän niin, etteivät siihen kuuluvat nimet ole leksikaalisesti kaksiosaisia eikä niihin sisälly suomalaisten sukunimien tyypillisimpiä johtimia. (Esim. Paikkala – Paikkala 2000: 37.)

Kolmas ongelma, joka liittyy otettujen nimien ryhmittelyyn, on se, että osa nimistä on mitä ilmeisimmin valittu nimioppaista: oppaasta valittu nimi on siis ennen nimenmuutosta ollut ”valmis”, eikä nimenvalitsija ole sitä muodostanut. Koska otetun nimen ja nimioppaan ehdotuksen suhde on kuitenkin aina hieman ongelmallinen, käsittelen seuraavassa myös nimiä, jotka ovat oppaiden ehdotusten kanssa samanasuisia.

4.5.2 Neljä suosituinta rakennetyyppeä

Leksikaalisesti kaksiosaiset nimet

Sukunimenvalitsijoiden suosiossa ovat koko 1900-luvun ajan ja koko maassa olleet *Sinisalo*-tyyppiset nimet. Nimityypistä on erilaisissa asiayhteyksissä käytetty muun muassa nimityksiä *yhdyssanatyypinen nimi* (esim. Närhi 1996 [1985]: 112), *yhdyssananimi* (esim. Närhi 1996

[1972]: 48, 1996 [1989]: 103), *yhdysnimi* (esim. Närhi 1996 [1972]: 46) ja *kaksijäseninen nimi* (Mikkonen 1974). Väitöstutkimuksessaan Paikkala on käyttänyt termiä *leksikaalisesti kaksiosainen nimi* (2004: 77). Termi on selkeä, ja käytän sitä tässä tutkimuksessa.

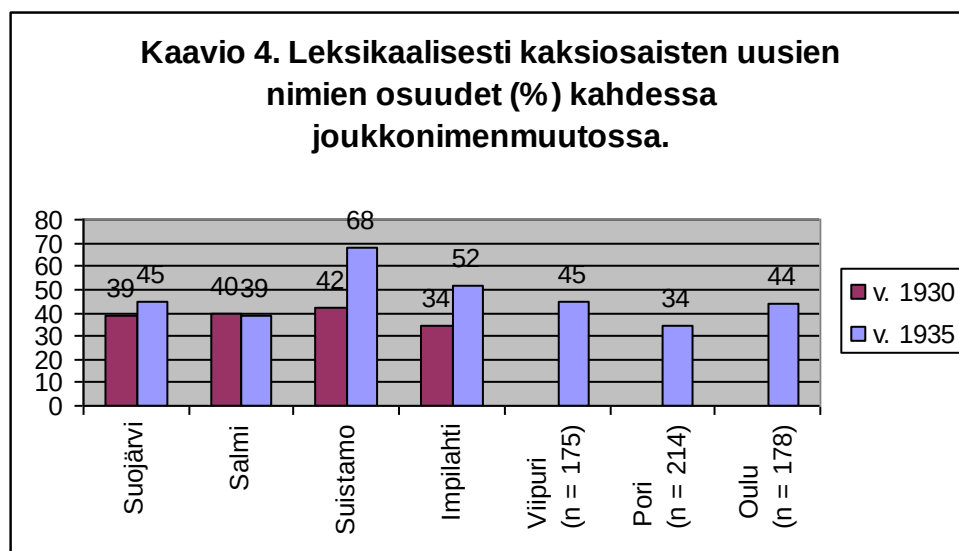
Tutkimusaineistoni leksikaalisesti kaksiosaisien nimien alkuosa on useimmiten nominatiivissa (esim. *Aitavaara*, *Varjosalo*), joskus genetiivissä (esim. *Lapinluoto*, *Mäenkoski*). Nimiä, joissa alkuosa on erityisessä yhdyssanamuodossa, on vähän (esim. *Aitovaara*, *Kajossalo*, *Palmiranta*). Sisäheittotapauksiksi katsottavia nimiä on vain muutama (esim. *Kuusjoki*, *Rautvuori*).

Perinteisesti Raja-Karjalassa käytetyistä sukunimistä yksikään ei ole leksikaalisesti kaksiosainen nimi: ne harvat tämäntyyppiset nimet, joita alueella on tunnettu ennen joukkonimenmuuttoa, ovat joko aikaisintaan 1910-luvulla otettuja sukunimiä tai alueelle muualta Suomesta muuttaneiden nimiä. Jotkin 1920- ja 1930-luvulla Raja-Karjalassa tavatut leksikaalisesti kaksiosaiset sukunimet ovat alkuaan voineet olla virallisia tilannimiä (ks. esim. Salmin kihlakunnan henkikirja 1933).

Tutkimusaineistoni varhaisin nimenmuutos, jossa on otettu leksikaalisesti kaksiosainen nimi, on vuodelta 1918. Ensimmäiset Impilahdella otetut leksikaalisesti kaksiosaiset nimet ovat *Kalliovaara* (1919), *Mäkitalo** (1920), Suistamolla puolestaan *Kivimäki** (1918, 1919) ja *Kotiranta** (1919). Suojärveltä olen tavoittanut nimen *Vihersalo* (1925), Salmista nimet *Ilmaranta* (1919, 1921), *Lehtoranta** (1919), *Paloniemi** (1919), *Saarialho** (1919), *Sinisalo** (1919), *Jokiniemi** (1920). Nimet, jotka olen merkinnyt asteriskilla, ovat tulleet sukunimiksi muuallakin kuin tutkimusalueellani; merkintätapa on sama koko työssäni. Lähes kaikki sukunimet, jotka on otettu tutkimusalueellani 1910-luvun lopulla ja 1920-luvulla, ovat leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä, ja niistä lähes jokainen on tunnettu sukunimenä myös jossain muualla. Nimistä suurin osa vaikuttaa tilannimiltä, ja ne ovat hyvin voineet olla myös Raja-Karjalassa tilannimiä ja paikannimiä. Kuten luvussa 4.3.2 totesin, kaikkien nimien mahdollista tilannimitaustaa en ole voinut selvittää.

Leksikaalisesti kaksiosaiset nimet eivät olleet vielä 1900-luvun alussa suosittuja: periaatteessa koko maan kattaneessa vuoden 1906 joukkonimenmuutossa niitä otettiin vain jonkin verran. Vuoden 1906 joukkonimenmuutossa *Andersson*-nimen suomalaistajista 15 prosenttia valitsi

leksikaalisesti kaksiosaisen nimen (Närhi 1996 [1989]: 102–103). Sen sijaan 1930-luvun joukkonimenmuutoissa tämäntyyppiset nimet ovat olleet hyvin suosittuja. Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa *Andersson*-nimisistä jopa 48 prosenttia valitsi leksikaalisesti kaksiosaisen nimen; valitut 49 erilaista nimeä ovat 38 % otetuista nimistä (Närhi 1996 [1989]: 103). Tämän tutkimuksen aineistossa ja vertailuaineistossa leksikaalisesti kaksiosaisten nimien osuus on myös suuri. Vuoden 1930 joukkonimenmuutossa leksikaalisesti kaksiosaisten nimien suosio oli tutkimusalueellani suurin piirtein yhtä suurta kuin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa. Nimityypin osuus Raja-Karjalassa kahdessa joukkonimenmuutossa otetuista nimistä käy ilmi kaaviosta 5, samoin nimityypin osuus vuonna 1935 vertailupaikkakunnilla otetuista nimistä.

Suhteellisesti erityisen paljon leksikaalisesti kaksiosaisia sukunimiä on otettu Suistamolla vuoden 1935 joukkonimenmuutossa, jolloin valituista nimistä kaksi kolmasosaa on tätä tyyppiä; sen sijaan pitäjässä on tuolloin tehty niin vähän nimenmuutoksia (yhteensä 35), ettei asiasta kannata tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Leksikaalisesti kaksiosaisten nimien 1930-luvulla saamalle suosiolle on esitetty useita selityksiä. On sanottu, että ne olivat joukkonimenmuutossa ”varsinainen uusien nimien varasto”, sillä nimeksi saattoi ottaa tutun paikkanimen tai vastaavanlaisen nimen pystyi muodostamaan itse (Närhi 1996 [1989]: 102–103). Pro gradu -tutkielmassani ja tässä tutkimuksessa tekemäni vertailut osoittavat, että Raja-Karjalassa tuttujen paikkanimien kanssa

samanasuisia nimiä otettiin hyvin harvoin. Leksikaalisesti kaksiosaisien nimien suosion syyksi on esitetty myös sitä, että esimerkiksi vuoden 1935 joukkonimenmuutossa muutetuista ruotsinkielisistä nimistä suuri osa oli leksikaalisesti läpinäkyviä, kaksiosaisia nimiä. Tämäkään selitys ei ole oikea vastaus siihen, miksi tämäntyyppisiä nimiä suosivat myös rajakarjalaiset, joista hyvin harvalla oli ruotsinkielinen nimi ja joiden ns. vanhoilla nimillä ei ole nähtävissä mitään yhteyttä uusiin nimiin. Esimerkiksi Suistamolla vuoden 1935 joukkonimenmuutossa tehtiin 35 nimenmuutosta, joissa otettiin 24 leksikaalisesti kaksiosaista nimeä. Niistä vain neljä valittiin ruotsinkielisen leksikaalisesti kaksiosaisen nimen tilalle, loput 20 venäjän- tai karjalankielisen nimen tilalle.

Sen sijaan keskeinen syy nimityypin erityisen suureen suosioon Raja-Karjalassa on varmasti 1930-luvulla Suomessa vallinnut nimimuoti: Etelä- ja Länsi-Suomessa leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä oli otettu ja otettiin ruotsinkielisten nimien antaman mallin ohjaamina, ja rajakarjalaiset ottivat samantyyppisiä nimiä kuin muutkin. Toinen syy nimityypin suosiolle on nimioppaiden antama malli, sillä nimityyppi oli hyvin voimakkaasti esillä erilaisissa sukunimioppaissa. Luvussa 4.1 olen todennut, että karjalaisten joukkonimenmuuton aikaan vuonna 1930 rajakarjalaiset tunsivat hyvin niin Karjalaisten nimioppaan (1930) kuin Suomalaisuuden liiton nimioppaan samana vuonna ilmestyneen laitoksen, ja vuoden 1935 joukkonimenmuutossa Raja-Karjalassa käytettiin nimenvallinnan tukena lähinnä Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuosien 1934 ja 1935 laitosta. Useimmissa 1920-luvun lopulla ja 1930-luvulla julkaistuissa nimioppaissa leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä oli tarjolla runsain määrin: niitä oli niin Akateemisen Karjala-Seuran nimioppaassa (1927) kuin Suomalaisuuden liiton kaikissa nimioppaissa mutta ei juurikaan Karjalaisten nimioppaassa (1930). Luvussa 4.1 esittämästäni kaaviosta 3 ilmenee, että Suistamolla vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otetuista 35 nimestä 60 prosenttia esiintyy myös Suomalaisuuden liiton oppaissa. Tämä vertailu ja leksikaalisten nimien huomattava suosiminen näyttävät lankeavan yhteen: leksikaalisia nimiä on ilmeisestikin otettu nimenomaan Suomalaisuuden liiton nimioppaan ehdotusten innostamana.

Muallakin ja muulloinkin opas on tuonut nimenvallintaan turvaa, jos sitä on tarvittu: erityisesti niille, jotka ovat epäröineet nimen valinnassa tai mahdollisesti suhtautuneet siihen välinpitämättömästi, ovat oppaaseen painetut nimiehdotukset oletettavasti olleet turvallisia ja neutraaleja vaihtoehtoja. Käsitykseni on, että leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä suosiva

nimimuoti ja oppaat ovat tukeneet toinen toistaan, ja on mahdotonta sanoa, kumpi on ohjannut kumpaa; vääräksi ei toisaalta voi tuomita sitäkään väitettä, että Suomalaisuuden liiton oppaat – oikeastaan jo vuoden 1930 laitos – loivat nimimuodin pääpiirteet.

Leksikaalisesti kaksiosaisien nimien suuri suosio ja laatu näyttävät olleen aikalaisille yllätyksiä. ”Luonnonnimityyppisiä nimiä” kritisoitiin jo, kun viimeisin joukkonimenmuutto vielä oli käynnissä: niitä pidettiin vieraina (Vuorioinen 1936a: 3). Suhtautuminen nimiin oli ristiriitaista, sillä samalla huomattiin, että leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä muodostettaessa variaation mahdollisuudet olivat loppumattomat (Kesäluoto 1936a: 10). Sitä, miten hyvin ne sopivat eri alueiden henkilönnimistöön, ei lehtikirjoituksissa otettu esille eikä sitä välttämättä huomattu. Sukunimenmuutoksia käsittelevään lehtikirjoitteluun palaan luvussa 5.

1930-luvun joukkonimenmuuttojen jälkeen rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat suosineet leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä suhteellisesti entistä enemmän: esimerkiksi Suojärveltä lähtöisin olleiden nimenmuuttajien vuosina 1940–1959 valitsemista 46 nimestä 35 eli kolme neljästä on leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä, ja sama suuntaus on huomattavissa Salmista ja Impilahdelta lähtöisin olleiden nimenmuutoksista.

Leksikaalisesti kaksiosaisen nimen valitseminen on taannut rajakarjalaiselle nimenmuuttajalle sen, että uusi nimi on muodinmukainen ja se muistuttanut enemmän muualta muuttaneen väestön nimiä kuin oman kotiseudun henkilönnimistöä; kuten olen moneen kertaan jo todennut, nimityyppi oli Raja-Karjalassa ennen nimenmuuttojen aikakautta äärimmäisen harvinainen. Vaikka tietyn nimen tai tietyn tyyppisen nimen valintaan johtaneita syitä ei voi jälkikäteen selvittää, pidän mahdollisena, että varsinkin uudelleenasetuskaudella leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä on voitu valita siksi, että se on koettu neutraaliksi nimityypiksi: samantyyppisiä sukunimiä on kehittynyt eri puolilta maata, erityisesti Länsi- ja Etelä-Suomessa, eikä sen haltijaa osata yhdistää mihinkään tiettyyn alueeseen tai maan osaan. Valitsemalla kaksilekseemisen nimen karjalaista ei ainakaan nimen perusteella voi tunnistaa karjalaiseksi – eikä edes itäsuomalaiseksi.

-la-nimet

Leksikaalisesti kaksiosaisien nimien lisäksi nimenmuuttajat ovat suosineet *-la* ja *-lä*-loppuisia nimiä. Nimityypistä on käytetty muun muassa nimitystä *la-, lä-loppuinen talonnimityyppi* (Närhi 1996 [1989]: 99). Sukunimien *-la*-ainesta käsitellään tavallisesti käytännön syistä ikään kuin omana johtimenaan, vaikka *-la- ~ -lä-loppuinen talonnimi* on voitu ottaa sellaisenaan sukunimeksi. Sittemmin on mallinmukaisesti voitu muodostaa myös talonnimityyppisiä nimiä. Nimien *-la*-ainesta pidetään yleisesti talonnimijohtimena (esim. Närhi 1996 [1990]: 83; Paikkala – Paikkala 2000: 38). Kutsun tämäntyyppisiä nimiä tässä tutkimuksessa lyhyesti *-la-* nimiksi.

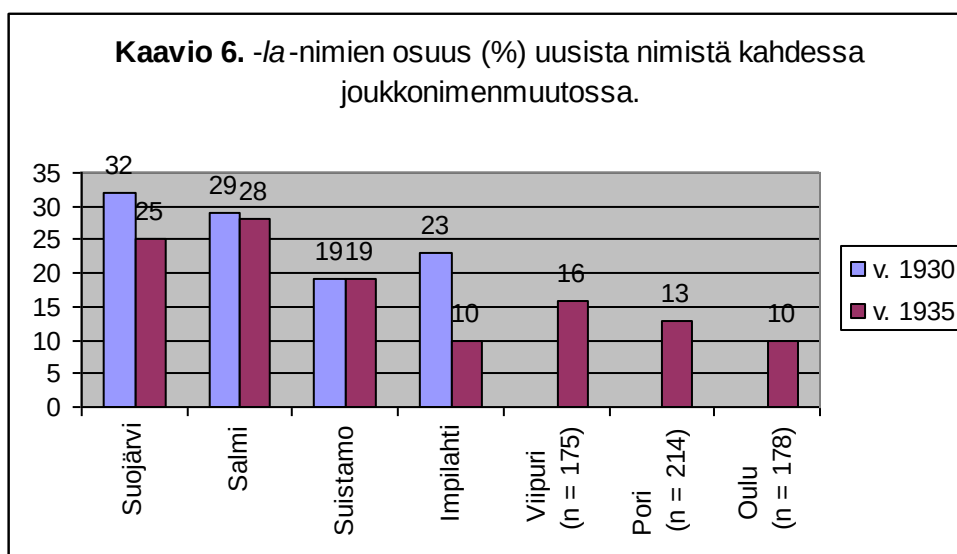
Ennen rajakarjalaisten valitsemien *-la*-nimien tarkastelua on huomattava, että nimityyppi on erittäin harvinainen Raja-Karjalan perinteisessä henkilönnimistössä eikä yksikään yleisimmistä rajakarjalaisista sukunimistä ole *-la*-nimi (ks. luku 2.3). Sen sijaan *-la*-loppuiset tilannimet olivat Raja-Karjalassa tavallisia aivan kuten leksikaalisesti kaksiosaiset nimet (ks. esim. Salmin kihlakunnan henkikirja 1933). Niin leksikaalisesti kaksiosaisien kuin *-la*-nimienkin ottaminen 1900-luvun alkupuolen Raja-Karjalassa tarkoitti sitä, että henkilönnimistöön alkoi tulla selvästi uudentyyppisiä sukunimiä (ks. luku 2.2.12). Varhaisimmat merkit rajakarjalaisten yksittäisistä *-la*-nimistä ovat 1800-luvun loppupuolelta ja 1900-luvun alusta. Esimerkiksi Salmin Kirkkojoelta on vuonna 1890 merkitty henkilönnimi *Andrei Kuismen Akkila*, jossa *Akkila* voi olla henkilönnimipohjainen tilannimi tai tilannimen sisältävä sukunimi. Vuonna 1900 Salmista on kirjattu muun muassa nimet *Homila*, *Siivala* (Käsnäselkä), *Rauhala* (Manssila), *Everilä*, *Terohala* (Miinala). (Salmin hk. 1890, 1900.) Vielä 1800- ja 1900-luvun vaihteessa tämäntyyppiset nimet ovat olleet Raja-Karjalassa hyvin harvinaisia.

Rajakarjalaisille luonteva ja yksi *-la*-nimien suosioon vaikuttanut syy on varmasti se, että sukunimiksi on otettu omien kotitilojen nimiä, mikä on ollut myös sukunimilain voimaantulon jälkeen mahdollista (luku 2.6.1). Lähes kaikki *-la*-nimet, jotka on otettu tutkimusalueellani ennen vuotta 1920, ovat tavanomaisia, useimmiten luontoaiheisen sanan sisältäviä, *-la*-loppuisia talonnimiä muistuttavia nimiä, esim. *Leppälä** (Salmi 1918), *Jokela** (Salmi 1921); *Ahola** (Impilahti 1918), *Peltola** (Impilahti 1920). Erikoisempia samantyyppisiä nimiä ovat

sen sijaan muun muassa *Kaunola* (1919) ja *Siimelä** (1919) (ks. Mikkonen – Paikkala 2000 s. v. *Siimes*). Kaikkien näiden nimien voi hyvin kuvitella olleen alkuaan tilannimiä; tätä olettamusta ja siihen liittyviä ongelmia olen käsitellyt luvussa 4.3.2.

Vuoden 1930 nimenmuutossa tutkimusalueellani otettiin niin perinteisiä tilannimiä, muun muassa *Kuusela**, *Salmela** (Suojärvi), kuin samantyyppisiä nimiä, jotka on saatettu muodostaa erikseen nimenomaan sukunimeksi tai valita sukunimioppaasta, muun muassa *Korjola*, *Paanila*, *Partola*, *Ruhtila* (Suojärvi). Vaikka olenkin voinut esimerkiksi Nimiarkiston tietojen pohjalta todeta vain harvan tämäntyyppisen nimen olleen nimervalitsijan kotitilan nimi (ks. luku 4.3.2), uskon, että suurin osa varsinkin niistä nimistä, joita on ennestään ollut muillakin suvuilla, on ollut nimenottajalle tavalla tai toisella ennestään läheisiä nimiä. Suurin osa aineistoni *-la*-nimistä on kolmitavuisia, esim. *Peltola**, *Paavela*, ja joukossa on vain muutama nelitavuinen nimi, esim. *Nietoksela*.

1930-luvun kummassakin joukkonimenmuutossa *-la*-nimet ovat olleet tutkimusalueellani hyvin suosittuja, ja vuonna 1935 ne ovat olleet siellä suhteellisesti suosituimpia kuin koko maassa ja vertailupaikkakunnilla. Koko maassa vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otetuista nimistä on *-la*-nimiä 17 prosenttia, vaikkakin yleisimmin otetusta 20 nimestä 16 on tätä tyyppiä (ks. Närhi 1996 [1990]: 83). *-la*-nimien osuus Raja-Karjalassa kahdessa joukkonimenmuutossa otetuista nimistä ja vuonna 1935 vertailupaikkakunnilla otetuista nimistä käy ilmi kaaviosta 6.

Suhteellisesti eniten *la ~ -lä* -nimiä on otettu vuonna 1930 Suojärvellä (nimiä otettu yhteensä 43) ja Salmissa (n = 141) ja vuonna 1935 Salmissa (n = 86). Näissä pitäjissä *la ~ -lä* -nimien osuus on tuolloin otetuista nimistä 30 prosentin luokkaa.

Keskeiset syyt siihen, että rajakarjalaiset suosivat *-la*-nimiä, ovat samat kuin muillakin nimenmuuttajilla ja leksikaalisesti kaksiosaisen nimien valitsijoilla: nimityyppi oli muodikas ja vahvasti esillä kaikissa tarjolla olevissa nimioppaissa. *-la*-nimiä suositeltiin myös Karjalaisten nimioppaassa toisin kuin leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä. Kumpikin nimityyppi oli hyväksi havaittu sukunimityyppi ja tarjosi paljon vaihtoehtoja. On mahdollista, että rajakarjalaiset suosivat tietoisesti nimiä, jotka eivät kuuluneet kotiseudun perinteiseen henkilönimisysteemiin: kun nimen sai itse valita, valittiin nimi, joka oli muodikas, jota suositeltiin nimioppaassa tai joka yksinkertaisesti muistutti mahdollisimman vähän oman kotiseudun henkilönimiä. Otetut nimet poikkesivat tutusta huomattavan paljon. On huomattava, että ainakin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa tuttujen elementtien vieroja eivät olleet pelkästään rajakarjalaiset nimenmuuttajat: Porissa ja Oulussa, jossa on perinteisesti ollut länsisuomalaisia tilannimistä syntyneitä *-la*-nimiä, niitä otettiin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa suhteellisen vähän. Porissa nimityypin osuus oli 13 prosenttia otetuista nimistä, Oulussa 10. On jälkikäteen mahdotonta arvioida, mikä nimenvallinnassa oli nimimuodin ja nimioppaiden ansiota, mikä taas johtui siitä, että oma nimiperinne haluttiin tietoisesti torjua.

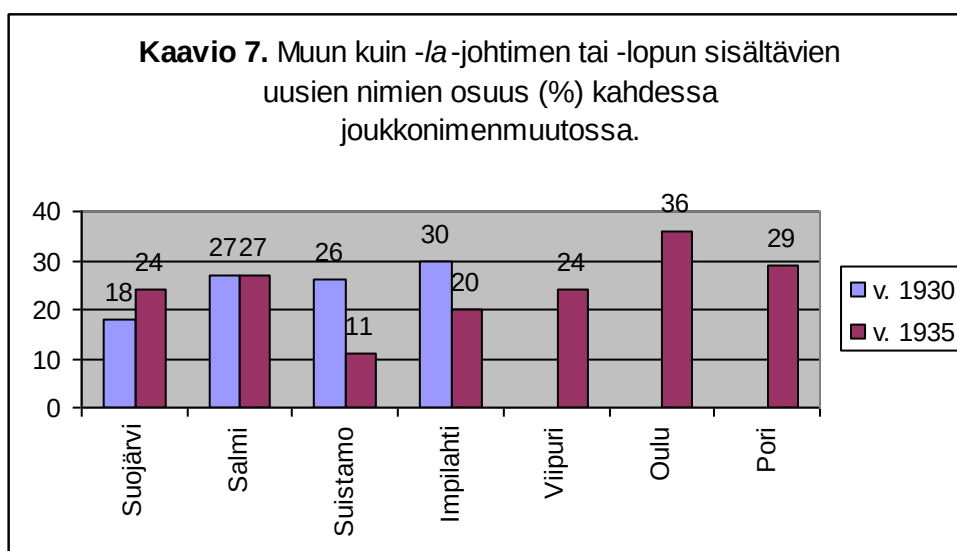
Johdostyyppiset nimet

1900-luvulla Suomessa on otettu paljon erilaisia ja erityyppisiä nimiä. Eeva Maria Närhi on kartoittanut, mitkä ovat vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otettujen nimien yleisimmät johdostyyppit. Hänen mukaansa *-la ~ -lä*-nimien jälkeen yleisimmät nimityypit ovat *-mo ~ -mö*, *-io ~ -iö*, *-sto ~ -stö*, *-nen*, *-ma ~ -mä* ja *-e*-loppuiset nimet tässä järjestyksessä. Kuuden johdostyyppin asema on vankka: nimiä on yhteensä lähes yhtä paljon kuin erilaisia *-la*-nimiä eli noin 15 prosenttia kaikista otetuista nimistä. (Närhi 1996 [1990]: 83.)

Vertailun vuoksi olen laskenut, millainen suosio kuudella johdostyyppillä on ollut tutkimusalueellani tehdyissä kahdessa joukkonimenmuutossa; nimien määrät ovat pieniä, joten en esittele niitä sen tarkemmin. Nimien osuus on lähes sama kuin Närhin esittämä: sekä karjalaisten joukkonimenmuutossa että vuoden 1935 muutossa kuusi johdostyyppiä kattaa noin 15 prosenttia kussakin pitäjässä otetuista nimistä. Ainoa poikkeus ovat Suistamolla vuonna 1935 valitut nimet: leksikaalisesti kaksiosaiset ja *-la*-nimet ovat olleet niin suosittuja, että 35 nimestä vain neljä on muita johtimia sisältäviä nimiä.

Suosittujen johdinten lisäksi otettuihin nimiin sisältyy kymmeniä muita johtimia. Pro gradu -tutkielmassani erotin Suojärvellä vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otetuista 141 uudesta nimestä yli 20 erilaista johdostyyppiä (Patronen 1998: 44, 48, 52–54). Erilaisten johdostyyppien tarkastelussa ongelma on se, että vaikka otos on suuri, nimityyppien moninaisuutta on vaikea lähestyä: otetun nimistön rikkaus piilee juuri siinä, että erilaisia johdostyyppisiä on erittäin paljon ja keskenään samaa tyyppiä olevia nimiä on hyvin vähän. Ongelma mainittu useassa 1900-luvulla otettuja nimiä käsittelevässä tutkimuksessa (Närhi 1996, Jääskeläinen 1995, Patronen 1998).

Tutkimusalueellani vuoden 1935 joukkonimenmuutossa valittuja nimiä on syytä tarkastella myös vertailuaineiston rinnalla: kaikilla kolmella vertailupaikkakunnalla muun kuin *-la*-lopun sisältävät nimet ovat suosittuja. Viipurissa 24 prosenttia otetuista nimistä on tämäntyyppisiä, Porissa 36 ja Oulussa 29. Johdettujen nimien (ei *-la*-nimien) osuudet kummassakin aineistossani käyvät ilmi kaaviosta 7.

Tutkimusalueellani kahdessa joukkonimenmuutossa otettuja erilaisia johtimia sisältäviä nimiä tarkastellessa huomio kiinnittyy kahteen ryhmään: *-mo* ja *-nen* -nimiin. Kummankinlaisia nimiä on otettu kaikissa pitäjissä kummassakin joukkonimenmuutossa (Suistamoa vuonna 1935 lukuun ottamatta), vaikkakin määrät ovat hyvin pieniä. Sen sijaan *-sto* ja *-io* -nimiä on häviävän pieni määrä: koko tutkimusalueella karjalaisten joukkonimenmuutossa on otettu 290 nimeä ja niistä vain yksi on *-sto*-nimi (*Karsisto* Salmissa), vuonna 1935 nimiä on vain kaksi (*Sievistö* Salmissa, *Airosto* Suojärvellä). Tarkastellessaan yksittäisiä karjalaisten nimenmuutoksia Eeva Maria Närhi on huomauttanut, että sukunimenjohdin *-sto* sopii hyvin karjalaisiin sukunimiin, sillä kollektiivijohdinta *-sto* on Karjalassa käytetty laajasti asukkaannimien muodostamiseen (Närhi 1996 [1990]: 85). Ensimmäisessä 1930-luvun joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani on otettu kahdeksan *-io*-nimeä, vuonna 1935 viisi.

Närhin johdinluetteloon verrattuna *-nen*-nimien ja *-io*-nimien suosio on tutkimusalueellani käänteinen. Määrät ovat silti edelleen pieniä, ja nimityyppi jää otettujen nimien joukossa joka tapauksessa marginaaliseksi. Karjalaisten joukkonimenmuutossa tutkimusalueella otettiin seuraavat 10 *-nen*-nimeä: *Sepponen* (< *Stepanoff*; Härkönen 1930b: 23), *Seutunen* (Suojärvi); *Karmanen*, *Kimanen* (< *Kimajew*; mts. 16), *Marttinen* (< *Martinow*; mts. 18), *Nurmonen* (Salmi); *Mäntynen**, *Selkänen* ja *Tenhonen** (Suistamo); *Kuismanen** (Impilahti). Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa otettiin puolestaan seuraavat 11 *-nen*-nimeä: *Ilmorinen*, *Kaheinen*, *Kajoksinen*, *Telanen* (Suojärvi); *Aivanen*, *Kuusonen*, *Lastanen*, *Miihkinen*,

Vaaninen, Vainanen (Salmi); *Vonkkanen* (Suistamo); *Antolainen* ja *Paihonen* (Impilahti). Nimet muistuttavat Paikkalan tutkimia *Virtanen*-tyypin seurannaisnimiä, ja ne voisi lukea näihin kuuluviksi tai ainakin rinnastaa niihin (Paikkala 2004: 378–381).

Rajakarjalaisten vähäinen innokkuus valita *-nen*-nimiä vahvistaa heidän nimenvallinnastaan jo useaan kertaan esittämäni päätelmä: rajakarjalaiset valitsivat nimiä, jotka eivät tyypiltään kuuluneet perinteiseen rajakarjalaiseen henkilönnimisysteemiin, eivätkä ottaneet nimiä, jotka olisivat rakenteeltaan muistuttaneet perinteisiä nimiä.⁴³

Johtamattomat nimet

Neljäs aineistoni uusista nimistä erottamani ryhmä on johtamattomat yksiosaiset nimet. Nimityypistä on käytetty termiä *kantasanatyyppinen nimi* (Närhi 1996 [1986]: 110; Paikkala – Paikkala 2000: 37). Luen tähän ryhmään myös nimet, joilla on vastine suomen kielen leksikossa; kuten edellä totesin, ryhmittely on hyvinkin työlästä, jos aineisto on kovin laaja (vrt. Närhi 1996). Johtamattomia nimiä ei ole johdettu sukunimeä muodostettaessa, vaan sanat ovat olleet jo olemassa, esim. *Aihio**, *Alava**, *Haasia*, *Kuusama*. Ryhmän nimistä muutama on murteellinen, esim. *Lahukka* (*lahukka* 'pieni lahti'; KKS). Tässä tutkimuksessa kutsun tämäntyyppisiä nimiä pelkästään *johtamattomiksi nimiksi*. Ryhmän nimien erottaminen erilaisista harvinaisista johdoksista ei ole helppoa; vaikeasti hahmotettavat nimet olisi ehkä syytä ryhmitellä kaksi kertaa (vrt. Paikkala – Paikkala 2000: 37).

Johtamattomia nimiä suosittiin koko maassa erityisesti vuoden 1906 joukkonimenmuutossa. Tuolloin ns. muotinimiksi nousi eritoten kaksitavuisia luontoaiheisia nimiä, muun muassa *Nurmi*, *Laine*, *Lehto*; myös kolmitavuiset, muun muassa *Kanerva*, olivat mahdollisia. (Närhi 1996 [1987]: 75.) Tämäntyyppisiä sukunimiä oli alettu ottaa jo 1870-luvun lopulla. Paikkalan *Laine*-tyypiksi nimeämien nimien kulta-aika kesti vuoteen 1910. (Paikkala 2004: 409–410.) Tämä nimimuoti heijastui, tosin pienellä viipeellä, myös rajakarjalaisten nimenvallintaan. Tutkimusalueellani valittiin 1910-luvun lopulla ja 1920-luvulla muun muassa *Aalto**, *Halme** (Impilahti 1919) ja *Laine** (Suistamo 1920), *Kalla** (Impilahti 1920) ja *Malva** (Impilahti 1930) ja *Räme** (Suojärvi 1928). Luontoaiheisten kaksitavuisien nimiksi sopivien sanojen määrä on kuitenkin rajallinen, ja niitä on ollut tarjolla koko ajan vähemmän. Sukunimilain

⁴³ On huomattava, että Itä-Karjalassa venäläisten nimien tilalle otetut sukunimet ovat pääosin olleet *-nen*-nimiä.

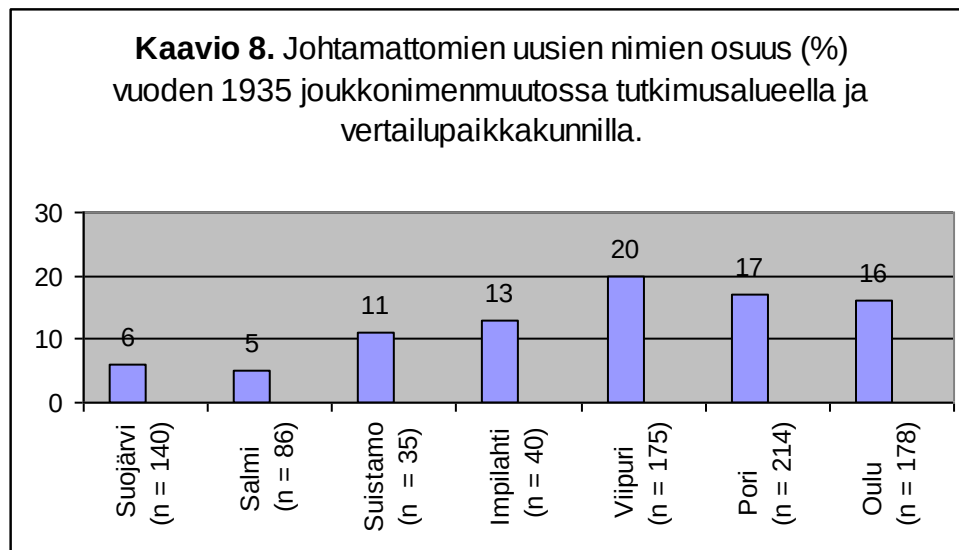
voimaantumalon eli vuoden 1920 jälkeen ne, jotka kuuluivat nimensä muuttaneeseen sukuun, saattoivat ottaa vuosisadan alun muotiniimiä (luku 2.6.1). Suojärvellä otettiin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa muun muassa nimet *Lahti**, *Laine** ja *Linna**.

Johtamattomat (ja kaksitavuiset) luontoaiheiset nimet loivat pohjan uudenlaisille nimille, joista suuri osa on leksikaalisesti läpinäkymättömiä. Uudempaa nimityyppiä edustavat muun muassa Impilahdella otetut nimet *Pehto* (1926), *Helko* (1927) ja *Palho* (1928). 1930-luvun joukkonimenmuutoissa Raja-Karjalassa otettiin muun muassa nimet *Lihti*, *Paahto*, *Parho*, *Pauno*, *Pelti*, *Pino*, *Sarho*, *Siili*, *Touri*, *Usma*, *Usti* ja *Öyrä*. Suurin osa tuolloin otetuista kaksitavuisista johtamattomista nimistä on leksikaalisesti läpinäkymättömiä, eikä niiden sisältöä voine selvittää. Jotkut tämäntyyppiset nimet on selvästi muodostettu ns. vanhasta, useimmiten venäjänkielisestä nimestä. Esimerkiksi nimestä *Jevlejeff* on jätetty venäläinen aines pois ja sitten muokattu nimeä helposti äännettäväksi, jolloin on saatu *Jelve* (Impilahti 1935), nimi *Lumpo* on saatu nimestä *Lumpoff* (Suojärvi 1935) ja *Usti* nimestä *Ustinoff* (Impilahti 1935). Tällaista nimenmuodostustapaa olen käsitellyt luvussa 4.2.1. Suurin osa tämäntyyppisistä nimistä ei silti selity vanhan nimen pohjalta.

Myös vertailuaineistossa on pieni määrä leksikaalisesti läpinäkymättömiä johtamattomia nimiä; millään vertailupaikkakunnalla tällaisten nimien osuus ei ole merkittävä. Vuonna 1935 Viipurissa otettiin tätä nimityyppiä edustavat nimet *Haaso**, *Harhi*, *Leitto*, *Mala**, *Melo**, *Noiva*, *Raitta*, *Resko*, *Ruuttu*, *Terno*, *Tuurmo* ja *Ulma*. Nimiä voidaan pitää Paikkalan tutkimien *Laine*-tyypin seurannaisina. Paikkalan mukaan nimityyppien muoti on muuttunut jatkumon tavoin ja jokainen uudennos on jossain vaiheessa hylätty ja uusia nimiä on alettu tuottaa uuden pohjalta (Paikkala 2004: 415). Leksikaalisesti läpinäkymättömien johtamattomien nimien rinnalla vuonna 1935 Viipurissa otettiin myös yhtä paljon johtamattomia nimiä, joilla on vastine suomen kielen sanastossa, nimittäin nimet *Aatelma*, *Kallio**, *Kataja**, *Kolmio*, *Niemi**, *Pajari**, *Pyörre*, *Runne*, *Seppä**, *Syvänne* ja *Tovi*.

Kaikkiaan johtamattomien yksilekseemisten nimien osuus otetuista nimistä on vertailupaikkakunnilla huomattavasti suurempi kuin tutkimusalueellani. Koska tällaisten nimien määrät ovat Raja-Karjalassa niin karjalaisten joukkonimenmuutossa kuin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa hyvin pieniä, olen merkinnyt kaavioon 8 vain vuoden 1935

joukkonimenmuuton tulokset. Kaaviota tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä erityisesti Suistamolla ja Impilahdella tehtyjen nimenmuutosten pieni määrä.

Rajakarjalaisten vuonna 1935 valitsemien johtamattomien nimien vertailu Viipurissa, Porissa ja Oulussa otettuihin samantyyppisiin nimiin osoittaa, että Raja-Karjalassa, varsinkin Suojärvellä (n = 140), vallinnut nimimuoti ei suosinut johtamattomia nimiä.

Olen tutkinut rajakarjalaisten nimenvaihtoa heidän valitsemiensa nimien rakennetta tarkastelemalla ja osoittanut, että vuosien 1930 ja 1935 joukkonimenmuutoksissa rajakarjalaiset suosivat ennen kaikkea kaksilekseemisiä nimiä ja *-la*-nimiä; myös muita johtimia sisältäviä nimiä suosittiin. Kaiken kaikkiaan voi todeta, että rajakarjalaiset näyttävät sen sijaan kartoittaneen niitä nimiä, jotka olisivat sulautuneet rajakarjalaiseen perinteiseen henkilönimistöön kaikkein parhaimmin: yksilekseemisiä johtamattomia nimiä ja *-nen*-nimiä. Rajakarjalaisten nimenvaihtoa ohjasivat Suomessa 1900-luvun alussa vallalla ollut nimimuoti ja nimioppaat samalla tavalla kuin muiden suomalaisten nimenvaihtoa. Sen lisäksi voidaan erottaa jonkinlainen rajakarjalainen nimimaku, jonka mukaan oli valittu nimi, joka erottuu kotiseudun henkilönimistöstä ja eroaa entisistä nimistä selvästi.

4.6 Sukulaisten ja saman kylän asukkaiden nimivalinnat

Tässä luvussa tarkastelen rajakarjalaisten uusia nimiä ja nimenvaihtoa; edellä olen käsitellyt muun muassa nimenmuuttajien suosimia nimityyppisiä. Lopuksi tarkastelen valittuja nimiä vielä siitä näkökulmasta, miten tiettyjen nimien valintaan ovat vaikuttaneet läheisten ja sukulaisten nimivalinnat. Varsinkin 1930-luvulla, kun nimiä on muutettu joukoittain, uusia nimiä on varmaankin valittu tietoisina muidenkin kuin sukulaisten valinnoista.

1930-luvun nimenmuutosluetteloita silmäillessä huomaa heti, että suurin osa nimenmuutoksista on tehty koko perheen voimin, jolloin valittu nimi on ollut vanhempien ja lasten uusi sukunimi, joskus vain pariskunnan tai yksittäisen ihmisen uusi nimi.⁴⁴ Perheittömistä nimenmuuttajista enemmistö on miehiä, esimerkiksi uudelle paikkakunnalle tulleita työmiehiä; monesti, varsinkin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa, yksittäiset nimenmuuttajat ovat muuttaneet nimensä samaan aikaan ja ottaneet saman nimen kuin toisella paikkakunnalla asunut suku. Joskus he ovat muuttaneet nimen eri aikaan kuin muu perhe tai suku, ja tuolloin nimenmuutosten välillä on tavallisesti vuosi tai kaksi, joskus vuosikymmenkin. Esimerkiksi karjalaisten joukkonimenmuutossa 1930 nimenmuutoksen *Hackzell* > *Hakasalo* teki Suojärvellä eräs kersantti, jonka kanssa ilmeisestikin samaan sukuun kuuluvista osa oli tehnyt saman nimenmuutoksen jo vuosina 1906 (Saarijärvi, Oulu) ja 1918 (Vaasa) ja osa teki vuoden 1935 joukkonimenmuutossa (Tornio) (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia).

Tutkimusaineistossani on jonkin verran sellaisia nimenmuutoksia, joissa saman vanhan nimen tilalle otetut uudet nimet muistuttavat kovasti toisiaan: esimerkiksi karjalaisten joukkonimenmuutossa on tehty nimenmuutokset *Below* > *Pelvas* (Impilahden Pitkäranta) ja *Below* > *Pelvo* (Salmin Tulemajoki). Se, ovatko nimen *Below* muuttaneet perheet olleet keskenään sukua, selviäisi asiakirjoista, mutta sitä, valittiinko uudet nimet yhteistuumiin, ei välttämättä saataisi enää mitenkään selville. Syy valittujen nimien samankaltaisuuteen voi hyvin olla pelkästään se, että kumpikin on muodostettu vanhaa nimeä mukailemalla. Esimerkkitapauksessa nimen *Below* muuttaneet perheet ovat asuneet eri pitäjissä mutta ovat todennäköisesti olleet samaa sukua: nimi on varsin harvinainen muoto nimestä *Beloff*.

⁴⁴ Rajakarjalaisten nimenmuuttajien tarkan määrän selvittämiseen liittyvät ongelmat olen maininnut luvussa 3.1.

Siitä, ovatko keskenään sukua olevat henkilöt valinneet sukunimiä, jotka muistuttavat toisiaan, voi silti tehdä joitakin päätelmiä: varsinkin, jos saman sukunimen kantajat ovat asuneet samassa kylässä ja valinneet samankaltaisia nimiä mahdollisesti jopa samaan aikaan, he ovat todennäköisesti sukua toisilleen. Lisäksi on hyvä ottaa huomioon se, miten yleinen vanha nimi on: jos se on kovin yleinen (esim. *Bogdanoff*), se on todennäköisesti ollut käytössä usealla eri suvulla. Käytännössä useimmat aineistoni nimet on tunnettu vain suppealla alueella, joten saman nimen kantajat ovat sukua toisilleen. Esimerkiksi Salmissa tehdyissä muutoksissa *Michailoff* > *Mikkola** ja *Michailoff* > *Miikkola* uusien nimien samankaltaisuus johtuu todennäköisesti vain siitä, että kummassakin uusi nimi on saatu mukailemalla vanhaa nimeä. Samaa *Michailoff*-nimeä kantaneita sukuja on arvatenkin ollut useita, ja lisäksi *Mikko* ja *Miikko* ovat kumpikin venäjän *Mihailin* karjalaisia hypokorismeja. Myös nimenmuutoksissa *Petroff* > *Petriahto* (Suojärvi) ja *Petrola* (Salmi) uusien nimien samankaltaisuus johtuu vanhan nimen äänteellisestä mukailusta.

Eniten sukulaisuuden selvittämiseen tarvittavaa taustatietoa on karjalaisten joukkonimenmuutossa tehdyistä sukunimenmuutoksista: nimenmuutosluettelossa mainitaan jokaisen nimenmuuttajan kotikylä. Luettelen seuraavaksi kaikki nimenmuutokset, joiden epäilen olevan keskenään sukua olevien nimenmuuttajien tekemiä ja joissa nimenvalkintaan on ehkä vaikuttanut sukulaisten nimivalinta; kaikki päätelmäni nimenmuuttajien sukulaisuudesta eivät tietenkään osu oikeaan. Nimenmuutospaikan ja -vuoden mainitsen suluissa, samoin nimenmuuttajan kotikylän, jos se on tiedossa; uudelleenasetuskauden nimenmuutoista mainitsen nimenmuuttajan rajakarjalaisen kotipitäjän. Epävarmat tapaukset olen merkinnyt kysymysmerkillä.

Seuraavat nimenmuutokset ovat todennäköisesti tehneet sukulaiset yhteistuumin:

Arbusoff > *Arpila*, *Arpula*, *Arposuo* (Suojärvi 1935);
Below > *Pelvas* (Impilahden Pitkäranta 1930), *Pelvo* (Salmin Tulemajoki 1930);
Boljo > *Mesilä* (Impilahti 1935), *Messi* (Salmi 1935);
Bombin > *Pores*, *Poresvuo* (Suojärvi 1935);
Bordi > *Metsävalo*, *Valotie* (Salmin Orusjärvi 1943);
Boroda > *Palovirta*, *Partola* (Salmin Kaitajärvi 1930)
Bujaschkin > *Koivunurmi* (Impilahden Koirinoja 1930); **Bujaske** > *Pihanurmi* (Impilahden Pitkäranta 1942);
Buljugin > *Kaskivaara* (Suistamon kk. 1930), *Kauravaara* (Suistamon Äimäjärvi 1935);

Bunda > *Rajaorko, Rajatie* (Salmin Virtelä 1930), *Kotitie* (Salmi 1937);
Båga > *Kaari, Kaariniemi* (Impilahti 1935);
Fali > *Suvola* (Impilahti 1935), *Suvisalo* (Salmin Peltainen 1930);
 ? **Harakka** > *Halmepuro* (Impilahdelta: Viinijärvi 1948), *Halmirinne* (Suojärveltä: Keitele 1959); *Haanlinna* (Suojärveltä: Helsinki 1944), *Haonperä* (Suojärven Leppäniemi 1943);
Hosainoff > *Rajahaltia* (Salmin Manssila 1935), *Haltia, Haasia* (Salmin Miinala 1930);
Intke > *Idänmaa* (Suistamo 1936), *Itäpaasi* (Suistamon Roikonkoski, 1935);
 ? **Jakovleff** > *Jakosuo* (Suojärveltä: Kauhava 1940), *Jakovuo* (Suojärvi 1935);
Koslov (-w, -ff) > *Järvilaine* (Salmin Manssila 1935), *Kotilaine* (Salmi 1935);
Kräkin > *Kaskisuo* (Impilahdelta: Kuortane 1945), *Koivikkosuo* (Impilahdelta: Mäyry 1945), *Kantaneva* (Impilahdelta: Kuortane 1950);
Ladscha > *Laasola, Latvola* (Salmin Miinala 1930);
Larionoff (-w) > *Lammenaho* (Impilahdelta: Äänekoski 1945), *Lammenperä* (Impilahdelta: ei paikkaa 1943); **Ljokkoi** > *Laitamo* (Impilahden Pitkäranta 1930), *Liinamo* (Impilahden Hunttila 1930);
Loginov (-w) > *Laajamo* (Salmin Uuksalonpää 1930), *Lohjamo* (Salmin Tulemajoki 1935), *Uvalmo* (Salmi 1935);
 ? **Makaroff** > *Makslahti* (Suojärveltä: Kauhava kk. 1942), *Ulmalahti* (Suistamo 1930)
Mironoff > *Salmela**, *Salomäki* (Suojärven Kaitajärvi 1930)
Menschakoff (-v) > *Mensala, Mensalo* (Suojärvi 1935), *Mensio, Mensola* (Salmi 1935), *Mensonen* (Salmi 1927), *Mensoniemi* (Suojärven Kaipaa 1944);
Padatzu (Padatsu) > *Palo-oja* (Impilahden Koirinoja 1926), *Pato-oja* (1925);
 ? **Pantsukov (-w)** > *Paalanko* (Salmin Rämälä 1930), *Pallassalo* (Salmi 1943), *Palvo* (Salmin Tiijala 1930);
Pappi > *Paasikangas* (Impilahden Pitkäranta 1932), *Paaskoski* (Salmin Tulema 1943);
Pratsu > *Pankavaara* (Impilahdelta: Kuopio 1947), *Raunavaara* (Impilahden Kitelä 1943);
Pusu > *Pohjamo* (Impilahden Pitkäranta 1928), *Pohjanmeri* (Impilahdelta: Kajaani 1956), *Pohjantie* (Impilahti 1931);
Ruppana > *Rainsuo* (Impilahdelta: Kemi 1951), *Rajansuo* (Impilahdelta: Tuusniemi 1951);
Rutonen > *Ojala**, *Pajula** (Salmin Mantsinsaari 1920);
Sbarschikoff > *Karilaakso* (Salmi 1935), **Sborschikow** > *Kaarisalo* (Salmin Tulemajoki 1930);
Schevotaroff > *Kuikkaniemi, Kuismanen* (Salmin Ylä-Uuksu 1930);
Schumiloff > *Sumilo* (Salmista: Luikonlahti 1945), *Sunio* (Salmin Ylä-Uuksu 1930).
Semenoff > *Saajanne, Sajaste* (Impilahden Pitkäranta 1930);
Sinjoï > *Ojalaine* (Salmi 1935), *Ojarinne* (Salmin Peltainen 1930);
Sokoloff > *Salmiheimo* (Salmista: Helsinki 1940), *Salmioja* (Suojärven Annantehdas 1930), *Salmitie* (Salmista: Tuovilanlahti 1949); *Suvelo* (Salmi 1935), *Suvioja* (Salmin Tulemajoki 1930);
Sotikoff > *Salosmäki, Valomäki* (Suistamon Äimäjärvi 1930)
Spiridonoff > *Pirtala, Pirtola* (Suojärvi 1935);

Titoff > *Tenhamo* (Impilahdelta: Lapinlahti 1941), *Tenhola* (Impilahti 1940);
Trofimoff > *Tallas*, *Tarpio* (Suojärven Kuikkaniemi 1930)
Truhponen > *Taljavaara* (Suojärven Huttula 1944), *Talvivaara* (Suojärven Huttula 1930); *Tulomäki* (Suojärveltä: Saarijärvi 1954), *Tulosalmi* (Suojärveltä: Kauhava 1942);
Vanjuschof > *Vaaninen*, *Vanio* (Salmi 1935).

Aiemmin samaa nimeä kantaneilla ja sen muuttaneilla rajakarjalaisilla perheillä – useimmiten samaa sukua olevilla – on yleensä kaksi tai kolme toisiaan muistuttavaa nimeä, mutta aina ne eivät muistuta toisiaan millään tavalla. Hyvä esimerkki on esimerkiksi nimi *Truhponen*, joka esiintyy tutkimusaineistossa kuusi kertaa. Suojärven Huttulassa nimi suomalaistettiin karjalaisten joukkonimenmuutossa kaksi kertaa ja tilalle otettiin nimet *Talvivaara* ja *Teura*. Samaa nimeä muutettiin myöhemminkin: talvisodan aikana yksi Huttulan *Truhposista* otti nimen *Taljavaara* (vrt. *Talvivaara*), eräs toinen nimen *Tinakari*. Myöhemmin nimensä muutti vielä kaksi muuta *Truhposen* perhettä: toinen otti nimen *Tulosalmi* (Kauhava 1942), toinen nimen *Tulomäki* (Saarijärvi 1954). Samanlaisia sukulaisten uusista nimistä muodostuvia nimirypäitä on paljon muitakin. Nimen *Sokoloff* tilalle otettuihin kolmeen *Salmi*-alkuiseen nimeen olen kiinnittänyt huomiota myös luvussa 4.2.2.

Toinen esimerkki sukulaisten yhteneväisestä nimimausta on nimen *Harakka* tilalle otetut nimet. Nimi esiintyy tutkimusaineistossani useammin kuin mikään muu nimi, 14 kertaa. *Harakan* tilalle valituista 14 uudesta nimestä kahdeksan on *Ha*-alkuisia; lisäksi valituista 14 nimestä seitsemän on leksikaalisesti kaksiosaisia. Nimen *Harakka* tilalle on otettu seuraavat nimet: *Halmeपुरo* (Viinijärvi 1948), *Halmirinne* (Keitele 1959); *Haanlinna* (Helsinki 1944), *Haonperä* (Suojärven Leppäniemi 1943); *Hammela* (Suojärven Leppäniemi 1943); *Harkonmaa* (Mätäsvaara 1945); *Hartola* (Suojärven Varpakylä 1930), *Havupolku* (Rovaniemi 1957), *Heleneva* (Karstula 1947), *Helislahti* (Jyväskylä 1954), *Kotikulma* (Karstula 1948), *Paavela* (Suojärven Leppäniemi 1930), *Siilamo* (Vuoksenniska 1945), *Teroheimo* (Suojärvi 1943, 1944). Sukulaisten ottamat nimet voivat muistuttaa toisiaan monella tavalla: niillä voi olla sama alkuosa (esim. *Pohja*-) tai sama loppuosa (esim. *-tie*) tai ne voivat muistuttaa toisiaan muulla tavoin (esim. *Sajanne*, *Sajaste*) tai olla samanlaisia nimityypiltään (*Ojala**, *Pajula**). Aina sukulaisten nimivalintojen samankaltaisuus ei ole selvää: esimerkiksi siinä, kun Suistamon Äimäjärveltä lähtöisin olevan nimi *Buljugin* muutettiin karjalaisten

joukkonimenmuutossa nimiin *Kaskivaara*, *Metsärinne* ja *Mäkiselkä*, syy uusien nimien samankaltaisuuteen voi olla kaksilekseemisten nimien suuri suosio.

Sukulaisten nimivalintoja tarkastellessani huomio on kiinnittynyt vielä yhteen pieneen seikkaan, joka ehkä todistaa joidenkin nimenvälitsijöiden yksilöllisyyden kaipuusta: näyttää siltä, että osa edellä luettelemistani nimensä muuttaneista suvuista tai perheistä on valinnut nimenomaan nimiä, joita ei mainita yhdessäkään 1930-luvun nimioppaassa. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi Suojärvellä vuoden 1935 joukkonimenmuutossa Arbusoffien valitsevat *Arpila*, *Arpula* ja *Arposuo* ja Bombinin ottamat *Pores* ja *Poresvuo*. Salmissa samoihin aikoihin *Kosloff* on muutettu nimiin *Järvilaine* ja *Kotilaine*, joita ei myöskään mainita yhdessäkään nimioppaassa. Sattumaa tai ei, voi ainakin olettaa, että uusia nimiä valittaessa on keskusteltu myös siitä, valitaanko nimet oppaiden ehdotusten joukosta vai ei.

Uusi nimi saattoi toisaalta olla vain yhden henkilön nimi, useimmiten miehen nimi, mutta sama sukunimi saattoi tulla kokonaisen suvun nimeksi. Uusi nimi saattoi yhdistää sukulaisia ja perheenjäseniä, ja nimenmuutoksen myötä perheeseen saattoi myös liittyä tai palata henkilö, jolla oli eri sukunimi kuin muulla perheellä. Nimenmuutos saattoi myös erottaa sukulaisia toisistaan: perheessä, jolla oli ennen nimenmuutosta yksi yhteinen sukunimi, saattoi nimenmuutosten jälkeen olla useita eri nimiä. Sen lisäksi, että nimenmuutoksen myötä veljesten ja serkusten perheillä saattoi olla eri nimet, nimenmuutos saattoi erottaa toisistaan perheen vanhemman ja nuoremman sukupolven; vanhempi sukupolvi saattoi säilyttää vanhan, usein venäjänkielisen nimen, vaikka nuorempi sukupolvi otti uuden nimen tai vanhemmat saattoivat muuttaa alaikäisten lastensa nimen näiden puolesta. Nimenmuutokseen kielteisesti suhtautumisen olen ottanut esille luvussa 3.1.

Rajakarjalaisten nimivalinnat ovat olleet tässä suhteessa samansuuntaisia kuin niiden suomalaisten, jotka 1800-luvun lopulla suomalaistivat sukunimiä ja ottivat käyttöönsä sukunimiä. Sirkka Paikkala on huomauttanut, että 1800-luvun lopulla otetut uudet nimet eivät olleet varsinaisesti suvun tai laajojen kollektiivien nimiä, vaan ne miellettiin ennen kaikkea yksilöiden ja perheiden pysyviksi nimiksi. Tämän vuoksi myös tuolloin isät ja pojat sekä veljekset saattoivat ottaa keskenään eri nimiä. Nimillä haluttiin osoittaa virallisissa yhteyksissä, mitkä olivat yksilön asema, velvollisuudet ja oikeudet. (Paikkala 2004: 533, 535.)

Monille 1930-luvulla nimensä muuttaneelle uusi sukunimi oli uusi perheen nimi pikemminkin kuin suvun nimi. Sitä, että rajakarjalaisissa suvuissa jopa lähisukulaiset ovat ottaneet keskenään eri sukunimiä, ainakin monet sukututkijat pitävät nykyään vahinkona. Myös pro gradu -tutkielmaani varten haastattelemani suojärveläissyntyinen Nikolai Mensalo oli tätä mieltä: Menschakoffin suvussa serkukset ottivat yhden nimen sijaan kuusi eri nimeä: nimet *Mensala, Mensalo, Mellavuo, Mensio, Minervuo* ja *Muonio* (Mensalo 1997). Suojärven Kaipaankylässä nimi *Menschakoff* on tunnettu jo 1870-luvulla (luku 2.2.6).

Siitä, että uuden nimen valintaan olisivat sukulaisten nimivalintojen lisäksi vaikuttaneet kotikylän muiden asukkaiden tekemät valinnat, on aineistossani vain vähäisiä merkkejä. Aiemmin tässä tutkimuksessa olen maininnut, että *Raja*-alkuisia nimiä on otettu nimenomaan Salmissa ja Suojärvellä ja *Saari*-alkuisia erityisesti Salmin Mantsinsaassa (luku 4.3.3). Olen nimien leksikaalisia aineksia tarkastellessani tuonut myös esiin sen, että koko aineistossa on vain kuusi *virta*-loppuista nimeä, joista kaksi – *Palovirta* ja *Niittyvirta* – on otettu Suojärven Kaitajärvellä (luku 4.4). On hyvin mahdollista, että näissä tapauksissa samassa kylässä asuneiden nimenmuuttajien valinnat ovat vaikuttaneet toisiinsa. Pro gradu -tutkielmassani totesin, että vuoden 1935 joukkonimenmuutossa samalla paikkakunnalla on otettu toisiaan muistuttavia nimiä; toisaalta niitä on voitu yhtä hyvin ottaa myös eri puolilla maata (Patronen 1998: 56). *Saari*-, *raja*- ja *virta*-nimien lisäksi aineistossani on joitakin nimiryhmiä, jotka saavat ajattelemaan, että saman kylän asukkaiden nimivalinnat olisivat vaikuttaneet muiden valintoihin. Esimerkiksi nimet *Sare*, *Sarela* ja *Saromaa* sekä *Ritamo* ja *Ritasuo* on kaikki otettu Mantsinsaassa vuoden 1935 joukkonimenmuutossa; toisaalta *sare*-alkuisia nimiä on otettu paljon muuallakin, esimerkiksi *Sareikko*, *Sareli* ja *Sarelma* Suojärvellä samassa joukkonimenmuutossa. Suojärveläisten *Sare*-nimien ottajien kotikylät eivät ole selvillä.

Samaa vierasperäistä nimeä kantaneiden ja samassa kylässä asuneiden nimenmuuttajien nimivalintojen vertailu osoittaa, että ainakin pieni osa uusista sukunimistä on todennäköisesti valittu yhteistuumiin. Osoituksia kylää laajemmilla alueilla eli pitäjissä ja jopa koko Raja-Karjalassa asuvien ihmisten yhteneväisestä nimimausta olen osoittanut tarkastellessani aineistoni nimien rakennetta.

4.7 Yhteenvetoa

Yksi tämän tutkimuksen tavoitteista on selvittää, mistä rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat saaneet uusia nimiä tai aiheita niihin ja millaisia ja minkätyyppisiä nimiä he ovat ottaneet. Kysymykset liittyvät siihen, millainen on mahdollinen rajakarjalainen nimimaku.

Rajakarjalaisten 1930-luvulla ottamien nimien vertailu samoihin aikoihin julkaistuihin Suomalaisuuden liiton nimioppaiden ehdotuksiin paljastaa niiden välillä huomattavan paljon yhtäläisyyksiä: näyttää siltä, että varsinkin vuonna 1930 järjestetyssä joukkonimenmuutossa sukunimiä on valittu runsain määrin suoraan oppaista ja myös vuonna 1935 oppaiden tarjoamaa apua on käytetty ahkerammin kuin kolmella vertailupaikkakunnalla. Raja-Karjalassa otettiin näin ollen innokkaasti nimiä, joita ulkopuolinen nimenmuuttojen järjestäjä – suomalaisuusaatetta ajava, Helsingissä toimiva Suomalaisuuden liitto – heille tarjosi.

Nimen valitseminen oppaasta ei sulje kuitenkaan pois muita nimenvaltintaan vaikuttavia seikkoja: siitä huolimatta, että suuri määrä nimiä on otettu suoraan oppaista, rajakarjalaiset ovat valinneet tyypiltään ja leksikaaliselta sisällöltään sellaisia nimiä, kuin he ovat halunneet. Rajakarjalaisten suosimia sukunimityyppejä ovat olleet ennen kaikkea leksikaalisesti kaksiosaiset nimet, *-la*-nimet ja muut johdostyyppiset nimet tässä järjestyksessä. Nämä kolme nimityyppiä kattavat esimerkiksi vuonna 1935 otetuista nimistä noin 90 prosenttia.

Sen lisäksi, että suuri osa valituista nimistä on tyypiltään tietynlaisia, ne usein muistuttavat edes alkukirjaimen verran vanhoja nimiä, joiden tilalle ne on otettu. Sen sijaan uusien nimien vertailu Raja-Karjalan paikannimistöön osoittaa, että vain harva on halunnut nimen, jolla on vastine karjalaisessa paikannimistössä tai joka viittaa siihen. Rajakarjalainen maisema heijastuu valittuihin nimiin silti ainakin jossain määrin: ilmeisesti osa nimenmuuttajista on halunnut uuden nimen viittaavan rajaan, salmeen tai suohon.

5 JULKINEN AIKALAISKESKUSTELU

Sukunimenmuuttoasia on tarvinnut ja saanut suomalaisissa sanomalehdissä palstatilaa pääasiassa kahta tarkoitusta varten: joukkonimenmuuttoa valmisteltaessa lehdissä on

julkaistu nimenmuuttokehotuksia ja muita nimenmuutoksia perustelevia ja tukevia kirjoituksia ja nimenmuutosten jälkeen nimenmuutosilmoituksia. Lisäksi lehdissä on julkaistu nimenmuutoksia käsitteleviä uutisia ja mielipidekirjoituksia.

Käsittelen tässä luvussa keskeisiä lehdissä esitettyjä näkemyksiä nimenmuutoksista, koska on todennäköistä, että tietyt aiheet ovat tulleet esiin keskusteluissa koko maassa, myös Raja-Karjalassa ja alueilla, joilla rajakarjalaiset ovat asuneet uudelleenasetuskaudella. Lähtökohtani on se, että uskon tavoittavani lehtikirjoittelun avulla jotain siitä ilmapiiristä, jonka vallitessa myös rajakarjalaiset ovat ryhtyneet nimenmuutoksiin ja tehneet niitä. Tarkastelun alla olevat kirjoitukset ovat kahta kirjoitusta lukuunottamatta peräisin Suomalaisuuden liiton lehtileikekokoelmasta, joka on aiheen kannalta nähdäkseni varsin kattava. Varhaisimmissa eli vuoden 1934 jälkeen julkaistuissa kirjoituksissa keskitytään koko maan alueella toteutettuihin nimenmuutoksiin, vuosina 1944–1962 julkaistuissa karjalaisten nimenmuutoksiin. Tarkastelen myös Viljo Nissilän kirjoitusta, joka julkaistiin vuonna 1958 Suomalaisuuden liiton aikakauskirjassa, sekä kirjoitukseen perustuvaa kielipakinaa, jonka Nissilä esitti Yleisradiossa vuonna 1963. Tarkastelen tässä yhteensä pariakymmentä kirjoitusta, jotka olen poiminut mainitsemastani, moninkertaisesti laajemmasta lehtileikekokoelmasta.

Vuoden 1935 joukkonimenmuuton aikaan nimenmuutoksia tarkasteltiin hyvin erilaisista näkökulmista. Yksi niistä on nimen muuttamisen mielekkyys: vieraskielisen nimen muuttaminen suomenkieliseen hyväksyttiin poikkeukseksi, mutta huomiota herättivät nimenmuutokset, joissa suomalainen nimi vaihdettiin toiseen suomalaiseen. Elokuussa 1936 julkaistussa kirjoituksessaan ”Vanhat nimet kunniaan” Eetu Vuorioinen ihmetteli ennen kaikkea sitä, miksi vanhoja nimiä kuten *Laitinen*, *Kontio*, *Karhu*, *Karhunen*, *Killinen*, *Räihä*, *Puhakka* muutetaan toisiin suomalaisiin nimiin. Syyt, jotka johtavat tällaisiin nimenmuutoksiin, ovat kirjoittajan mielestä usein vähäpätöisiä. Hänen mukaansa *-nen*-loppuisilla ja muilla suomalaisilla nimillä on kulttuurihistoriallinen arvo, jonka vuoksi nimiä olisi vaalittava ja suojeltava nimenmuutoksilta jopa lainsäädännöllä. (Vuorioinen 1936a.) Huoli vanhojen ja erityisesti erikoisina pidettyjen vanhojen nimien muuttamisesta tuotiin esiin, kun toinen joukkonimenmuutto oli jo täydessä käynnissä. Suomalaisia nimiä todettiin muutettavan toisiin suomalaisiin jonkin verran koko ajan. Tällaiset nimenmuutokset eivät saaneet Suomalaisuuden liiton tukea. (Mm. Länsi-Suomi 23.4.1937.) Toisaalta esiin tuli myös

näkemyks, että rumien ja sopimattomien nimien muuttamisen on oltava mahdollista, koska nimeen kohdistuvasta pilkasta saavat usein kärsiä lapset (Kesäluoto 1936b).

Toinen keskustelua herättänyt seikka oli nimenvaiinta: uusista nimistä oltiin monta mieltä. Uusia nimiä ihasteltiin niiden suomalaisuuden vuoksi. ”Eihän nimen ehdottomasti tarvitse merkitä jotain. On olemassa paljon reiluja kauniita suomalaisia nimiä kuten esim. *Laune*, *Vorma*, *Vilpo*, *Heiniö*, *Peitsa*, *Turto*, *Rouhe*, *Ahvo* ym. jotka eivät erityisesti mitään tarkoita, mutta niiden kielellisestä rakenteesta silti pääsee selville niiden kansallisesta laadusta.” (Kesäluoto 1936a.) Toisinaan nimien ”kauneus” ja ”suomalaisuus” ovat suhteellisia käsitteitä: monia uusia nimiä pidettiin kummallisina ja sopimattomina. Nimiä arvosteltiin siitä, ettei niistä aina voinut päätellä, olivatko ne edes suomenkielisiä. Syynä ”liian keksittyjen” nimien valintaan pidettiin Suomalaisuuden liiton nimioppaita, joiden ehdotukset olivat monen mielestä epäonnistuneita; erään pakinoitsijan mielestä osa nimistä muistutti enemmän japanilaisia tai kiinalaisia kuin suomalaisia nimiä. Nimenmuutoksia sinänsä tällaisten mielipiteiden esittäjät eivät kyseenalaistaneet. (Ks. Hämeen Kansa 27.3.1935; E-SS 14.5.1935; Turun Sanomat 14.5.1936.) Suomalaisuuden liitto vastasi kritiikkiin kertomalla, että se laati oppaan vuoden 1936 laitoksen yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran paikannimitoimikunnan kanssa ja nimiehdotusten kokoamisessa käytettiin Lauri Hakulisen apua. Tavoitteena oli ollut, että ”nimenmuuttajien valikoitavaksi saataisiin mahdollisimman onnistuneita nimiä”. (Ilkka 30.1.1936.)

Luvussa 4.1 käsittelin sitä, missä määrin Raja-Karjalassa ja tutkimukseni vertailupaikkakunnalla nimiään 1930-luvulla nimiään muuttaneet ovat mahdollisesti valinneet uusia nimiä Suomalaisuuden liiton nimioppaista. Otettujen nimien ja eri nimioppaiden ehdotusten vertailu osoitti, että karjalaisten nimenmuutossa vuonna 1930 rajakarjalaiset tukeutuivat nimenvaiinnassa ennen kaikkea Suomalaisuuden liiton samana vuonna julkaisemaan nimioppaaseen; samasta oppaasta Hakulinen oli esittänyt edellisen vuoden joulukuussa kriittisiä kommentteja (SL: Kirjeistö 20.12.1929). Nimenmuuttajat tunsivat selvästi myös Karjalaisten nimioppaan, mutta siitä nimiä valittiin vähemmän. Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa rajakarjalaiset suosivat nimenomaan Suomalaisuuden liiton nimioppaan vuosien 1934 ja 1935 laitoksia; niistä he valitsivat nimiä suhteessa jonkin verran enemmän kuin vertailupaikkakunnilla asuneet nimenmuuttajat.

Keskustelu sukunimiehdotusten laadusta jatkui lehdissä vielä toisen joukkonimenmuuton jälkeen. Tammikuussa 1939 eräs kirjoittaja esitti toiveen, että uusien sukunimien luettelon laatisi joku suomen kielen asiantuntija, jolloin luettelon nimet ”täyttäisivät korkeat vaatimukset”. Hän kaipasi Suomeen myös jonkinlaista ”yleisohjelmaa siitä suunnasta, jota nimiä kansallistettaessa olisi noudatettava” ja jollainen Ruotsissa oli laadittu. (1939.⁴⁵) Ruotsissa nimenmuutoksissa auttaminen ja niiden ohjailu olivat erään lehtitiedon mukaan jo 1920-luvulta alkaen olleet valtiovallan vastuulla (HS 16.9.1929). Todellisuudessa Ruotsissa on vuonna 1901 annettu sukunimisäädös, joka velvoittaa nimenmuuttajan hakemaan lupaa esimerkiksi lääninhallitukselta, ja vuonna 1920 on laadittu käytössä olevista nimistä luettelo, jonka avulla niitä on ollut helpompi suojata. Sen sijaan sukunimilaki Ruotsissa on annettu vasta 1960-luvulla. (Paikkala 2004: 569–570.)

Syksyn 1939 eli talvisodan alkamisen jälkeen nimenmuutoksia käsittelevä lehtikirjoittelu sai vanhojen aiheiden rinnalle aivan uusia. Nimenmuutoksia, joissa suomalaisen nimen sijaan otetaan jokin toinen suomalainen nimi, tehtiin edelleen, vaikka Suomalaisuuden liitto ei edelleenkään suositellut sitä (mm. Savo 13.1.1943). Toukokuussa 1944 sanomalehti Karjalan pakinoitsija *Kustaa* otti esille nimenmuutokset, joissa muutetaan nimi, jota nimenkantaja itse pitää epämiellyttävänä ja rumana. Vaikka Kustaa nimitti ”kauniimman” nimen tavoittelua ”turhaksi sievistelyksi”, hän myös ymmärsi suomalaisen nimen muuttajia. ”Vaikka onkin myönnettävä, että vanhoissa suomalaisissa on eräitä niin epämiellyttäviä, että niiden muuttamista toiseen on pidettävä oikeutettuna.” (Kustaa 1944.) Eetu Vuorioinen, joka oli vuoden 1935 joukkonimenmuuton aikoihin esittänyt muun muassa rajoituksia vanhojen nimien muuttamiselle, jatkoi kesäkuussa 1944 samasta aiheesta. Hänen mukaansa suomalaisten nimien muuttaminen oli ”muuttumaisillaan oikeaksi henkiseksi kulkutaudiksi”. Nimenmuutosten syinä hän piti irvailua ja sitä, että suomalaiset eivät osaa olla ylpeitä nimistään, koska he ovat tietämättömiä suomalaisesta nimiperinteestä. Vuorioinen toisti kantansa, että sukunimet ovat kunnioituksen ja vaalimisen arvoista kulttuuriperintöä, jota tulisi suojella lailla. (Vuorio 1944.) Nämä aiheet toistuvat vuosien 1943 ja 1944 sanomalehtikirjoituksissa. Ihmetyksen aiheena olivat edelleen ”teennäisten” ja ”mauttomien” nimien valinta mutta myös se, miksi Suomalaisuuden liitto ei ”noussut tätä mauttomuutta vastustamaan” (Kustaa 1944).

⁴⁵ Tiedossa ei ole, missä lehdessä kyseinen tammikuulta 1939 oleva ja Suomalaisuuden liiton lehtileikekokoelmassa oleva kirjoitus on julkaistu.

Tammikuussa 1943 uutisoitiin, että sukunimien suomalaistaminen lisääntyi Suomessa sodan aikana. Tietoa pidettiin yllättävänä; esimerkiksi Ranskassa sukunimien muuttaminen oli sodan aikana kielletty. Uutisen mukaan suurin osa sota-aikana nimensä muuttaneista suomalaisista oli rintamamiehiä ja yleistä oli, että nimeksi valittiin jokin kotipaikkakunnan paikannimi. Edellisenä vuonna Suomalaisuuden liitto julkaisi nimioppaan uuden laitoksen. (Savo 13.1.1943.) Vuosina 1943–1944 rintamamiesten nimenmuutokset mainittiin lehdissä usein (mm. HS 6.3.1944).

Sota-aikana sanomalehti Karjalan pakinoitsija *Kustaa* esitti aivan uuden kysymyksen, nimittäin sen, onko karjalaisilla, pakolaisilla ja muilla ulkomaalaisilla oikeus ottaa suomenkielinen nimi. Itse hän piti ”venäläisnimisten rintamamiesten” nimenmuutoksia hyväksyttävänä, sillä näiden nimenmuutokset ovat ”uskottavasti” tapahtuneet ”todellisesta vakaumuksesta”. Sen sijaan nimensä suomalaistavia venäläisiä hän piti suomalaisen nimen taakse piiloutuvina ”ryssinä”, ”jotka, kieleltään, mieleltään ja maailmankatsomukseltaan ovat edelleenkin samoja kuin mitä aikaisemminkin olleet” ja joilla ei pitäisi olla oikeutta ottaa suomalaista nimeä. Hänen mielestään nimenmuutoslakiin olisi pitänyt aikoinaan kirjata, että nimenmuutos olisi mahdollista vasta kolmannen polven maahanmuuttajille. (*Kustaa* 1944.) *Kustaa* ei ollut mielipiteineen arvatenkaan yksin: myös Suomalaisuuden liitto epäroï ulkomaalaisten nimenmuutosasiassa. Se kuitenkin muistutti, että vuonna 1937 annetun asetuksen⁴⁶ turvin Suomessa olevat pakolaiset, jotka eivät ole minkään valtion kansalaisia, saattoivat muuttaa nimensä. Asetus oli annettu ilmeisesti itäkarjalaisia ja inkeriläisiä silmällä pitäen. (Karjala 12.5.1944.)

Ensimmäinen tavoittamani sodan jälkeen julkaistu lehtikirjoitus, joka käsittelee erityisesti karjalaisten nimien muuttajia, on elokuulta 1949. Tuolloin Laatokka-lehden pakinoitsija *Mikael* kehotti karjalaisia nimervalitsijoita, esimerkiksi venäjänkielisten nimien muuttajia, valitsemaan *-nen*-nimiä tai muodostamaan nimiä lähtöpitäjiensä paikannimistä. Hän piti Suomalaisuuden liiton nimiehdotuksia paikoitellen epäonnistuneina ja jopa lupasi, että Laatokka-lehti esittäisi omia nimiehdotuksiaan niille, jotka ottaisivat yhteyttä. (*Mikael* 1949.)

⁴⁶ Asetus turvapaikkaoikeutta Suomessa nauttivan henkilön, joka ei ole minkään valtion kansalainen, sukunimen muuttamisesta määrää, että nimenmuutossa noudatetaan vuonna 1921 voimaan tullutta lakia. Nimenmuutoshakemukseen tulee liittää valtion pakolaisavustuskuskuksen lausunto ja ns. vanha nimi on merkittävä sulkuihin henkilön passiin tai oleskelupäätökseen. (Asetus 60/1937)

Syyksi siihen, että karjalaiset muuttavat ”ikivanhoja karjalaisia” nimiään, esitettiin useissa kirjoituksissa se, että niitä ei ”ymmärretä” Länsi-Suomessa. Seuraava toteamus kävi tavalliseksi: ”On todella vahinko, että nämä vanhat supisuomalaiset sukunimet, ’eläimen nimet’, joiden joukossa on paljon lyhyitä hyviä nimiä, tällä tavoin jäävät pois käytöstä ja korvataan uusilla, monta kertaa hyvin keinotekoisilla nimillä.” (Esim. Maakansa 15.9.1949.)

Lähes kaikissa 1940- ja 1950-luvuilla nimenmuutoksia käsittelevissä lehtikirjoituksissa huomio on nimenomaan karjalaisten nimenmuutoksissa. 1950-luvun lehtikirjoituksissa toistuu jo aiemmin tutuksi tullut asetus: samaan aikaan, kun uutisissa kerrottiin lukuja ja annettiin muita asiatietoja karjalaisten nimenmuutoksista, eri kolumnistit ja pakinoitsijat paheksuivat vallalla ollutta tapaa ottaa ”ikivanhojen” suomalaisten nimien sijaan ”latteita standartinimiä” tai ”keinotekoisia ja mitäänsanomattomia” nimiä. Suomalaisuuden liiton sukunimioppaan vuoden 1942 laitosta pidettiin yleisesti epäonnistuneena.

Erityistä huomiota saivat nimenomaan karjalaisten eläimennimityksen sisältävät sukunimet: niiden muuttamista harmiteltiin. Kaikkiaan karjalaisiin nimiin suhtauduttiin ristiriitaisesti. Koska karjalaisten nimet olivat Länsi-Suomessa outoja ja aiheuttivat ihmetystä, nimenmuuttajia sanottiin ymmärrettävän; samaan aikaan erikoiset nimet ja nimiyhdistelmät, jotka usein ovat karjalaisia, olivat pakinoitsijoiden suosima aihe. Monessa kirjoituksessa leikiteltiin muun muassa nimellä *Anna Pusu* (mm. Forssan Lehti 19.11.1957). Nimenmuutoksiin tiedettiin olevan monenlaisia syitä. Oman sukunimensä ”hymyilyä herättävästä outoudesta” saivat kärsiä erityisesti koulua käyvät lapset (Länsi-Suomi 18.6.1954), ja nimenmuutokseen ryhtyvien tiedettiin usein olevan perheen nuorta väkeä. Nimenmuutoksen syy saattoi olla sekin, ettei morsian suostunut ottamaan sulhasen nimeä. (Uusi Suomi 20.7.1955.)⁴⁷

Karjalaisten nimivalinnat kiinnostivat myös tutkijoita. Vuonna 1954 professori Viljo Nissilällä oli ilmeisesti suunnitelmissa selvittää, miten paikkoja nimettiin menetettyjen maiden mukaan ja miten karjalaiset muuttivat sukunimiään (Muistojen Karjala 1/1954), mutta

⁴⁷ Samaan aikaan, kun karjalaisperheet muuttivat sukunimiään, heitä kehoitettiin vaalimaan karjalaista nimistöä myös toisella saralla: uusien talojensa ja tilojensa nimissä. Asia nostettiin esille heinäkuussa 1950 Karjala-lehden pääkirjoituksessa. ”Jos uudelle tilalle annetaan selvästi omaperäinen, kauniilta kalskahtava karjalainen nimi, joka on saatu entisestä kotitilasta, kotikylästä, tutusta mäestä taikka rinteestä, on se arvokkain tapa aloittaa uutta elämää uudella paikkakunnalla.” Karjalaisen nimen valinnan sanottiin olevan osoitus karjalaisesta itsetunnosta. (Karjala 2.7.1950.)

hän ei koskaan julkaissut kyseistä tutkimusta. Karjalaisten sukunimenmuutoksista Nissilä kirjoitti vuonna 1958 Suomalaisuuden liiton vuosikirjaan ja viisi vuotta myöhemmin hän esitti Yleisradion Kielivartiossa lyhyen, edellistä kirjoitusta myötäilevän pakinan. Karjalan nimistön asiantuntijan näkökulmasta useimpien karjalaisten nimien muuttamiseen ei olisi ollut mitään järkeenkäypää syytä. Nissilällä riitti ymmärrystä ainoastaan tietynlaisten nimien muuttajille: ”Eri asemassa ovat syntyprinsiipeiltäänkin nimettävän ulkomuotoon tai luonteenpiirteisiin viittaavat nimet, joissa mielestäni on ruotimisen varaa, sillä nimen kantaminen voi eräissä tapauksissa todellakin olla taakkana.” Nissilä mainitsi muun muassa nimet *Kurjanen*, *Poskiparta*, *Pöhö*, *Puunenä*, *Siannahka* ja *Veripää*. (Nissilä 1958: 388.) Karjalaisten nimenmuutosten syitä Viljo Nissilä (1958: 387) eritteli seuraavasti:

”Menetettyyn kotoiseen karjalaisympäristöön vanhat nimet kuuluivat luonnollisen historiallisen kehityksen tuloksina samoin kuin koko murre, jonka aineistoa nimetkin ovat. Kun karjalaisen kylän osa oli täynnä *Romuja* ja *Romun* taloja, sen asukkaat olivat *romunmäkköisiä* ja kylän paikannimistöön kuuluivat mm. *Romunmäki*, *-aho*, *-pellot*, *-niityt*, *-suo*, *-kangas*, joita alituisen mainittiin erilaisten töiden yhteydessä, ei *Romu*-nimi foneettiselta asultaan eikä edes kuvitellulta merkityssisällöltään herättänyt minkäänlaisia mielikuvia tai aprikointeja. Se oli yhtä tavallinen kuin murteen muutkin sanat ja liukui huomaamatta ohi korvien tunne-efektejä herättämättä.”

Eri ihmiset kokevat eri nimet eri tavoin, ja se, miten pejoratiiviseksi tai neutraaliksi nimi koetaan, liittyy myös ympäristöön. Nimeä, jota joku pitää leimaavana, pitää toinen tavallisena nimenä ja toisinpäin. Nimiin myös tottuu. Nissilän mukaan ”(--)) entisten sukunimiensä ’taakan’ nuorempikin polvi olisi kestänyt asiaa harkittuaan, nimenvertailuja tehtyään ja ennen kaikkea vanhemmiten tultuaan paksunahkaisemmaksi”. Herkkähipiäisinä Nissilä pitää siirtokarjalaisen nuoren polven edustajia, joilla ei ollut ”mitään muistoja Karjalasta ja joille siis karjalaisuus ei ole mikään pieteettikysymys”. Myös hänen mukaansa karjalaiset nimet ovat aiheuttaneet ei-toivottua huomiota ja naurua nimenomaan koulussa, ja siirtokarjalaisperheet ovat usein päätyneet nimensä muuttamiseen kouluikäisten lastensa vaatimuksesta. (Nissilä 1958: 387–388.) Helmikuussa 1959 uutisoitiin, että Suomalaisuuden liitto ”on päättänyt ruveta tekemään propagandaa näiden usein sangen mukavien kansallisten nimien säilyttämisen puolesta, eikä enää anna kovin helpolla puoltavaa lausuntoa *Variksen*, *Revon*, *Myyrän* ym. vaihtamiseksi johonkin vähemmän persoonalliseen nimeen” (Länsi-Savo 12.2.1959).

Vuonna 1963 Viljo Nissilä kehotti vielä uutta nimeä valitsevia nimenmuuttajia välttämään ”sisällöltään merkityksettömiä äänneyhtymiä, ovatpa ne kuinka heliseviä tai soliseviä tahansa” ja patisteli siirtokarjalaisia etsimään uusia nimiä aidoista karjalaisista paikannimistä ja vanhasta, käytöstä poistuneesta henkilönnimistöstä (Nissilä 1963: 52–53). Samaan ajatukseen oli jo aiemmin päätenyt Uuden Suomen kolumnisti *Porokka*, joka pohdiskeli muun muassa karjalaisten nimien muuttamista ja piti nimioppaan ehdotuksia epämiellyttävinä. Varsinaisena ”sukunimioppaana” *Porokka* piti Suomen karttaa: ”esim. luovutettu Karjala on täynnänsä käyttökelpoisia nimiä, joilla nykyisin ei ole omistajaa. Ja nämä nimet ovat erikoisen hyviä siinä suhteessa, että ne ovat nimenomaisesti nimiä, eivät koreasointuisia sanoja.” (*Porokka* 1960.)

Karjalaisten omat mielipiteet tulivat lehtikeskustelussa julki vain harvoin. Karjalaisten nimenmuutoksiin tarttui 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alussa sanomalehti Karjalaisen kolumnisti *Rehennys* ”Karjalan kunnailta” -palstallaan. Nimimerkin takana oli Paul Tulehmo, joka kuului suojärveläiseen Home-Trofimoffin sukuun. Entisen Suojärven kunnan kunnanvaltuuston puheenjohtajan kirjoittamaa pakinasarjaa ”Rajakarjalaisia kansantyyppejä” julkaistiin 1950-luvulla ainakin neljässä Savossa ja Karjalassa ilmestyneessä sanomalehdessä. (Tulehmo 1966: 523, alaviite.) Alkuvuodesta 1958 Tulehmo kritisoi nimenmuutosten uutisointia ja muistutti karjalaisilla olevan muitakin kuin ”kauniita karjalaisia” nimiä. Vieraskielisten ja ”haukkumanimistä” syntyneiden nimien muuttaminen oli Tulehmon mukaan suotavaa, mutta ”kauniiden” sukunimien muuttamisen hän tuomitsi ja vetosi myös Suomalaisuuden liiton kantaan. Nimenmuutoksen syyksi Tulehmo näki ainoastaan sen, että nimet olivat karjalaisia. (Tulehmo 1958.) Myöhemmin hän kiinnitti huomiota siihen, että karjalaiset muuttivat nimiään aivan syyttä: karjalaisten (siis karjalankielisten!) nimien (esim. *Pusu*) väärin lausuminen (*pusu* po. *puzu*) johtaa nimien sanasisällön väärinymmärtämiseen (Tulehmo 1960).

Viimeinen tavoittamani aihepiiriä käsittelevä lehtikirjoitus on vuodelta 1962. Sen mukaan Suomalaisuuden liitto suhtautui erityisesti karjalaisten eläin- ja kala-aiheisten nimien muuttamiseen edelleen varauksellisesti ja suositteli nimenmuutosta vain painavista syistä. *Harakat* ja *Pääskyset* tarvitsivat nimenmuutokseen erillisen luvan. (Karjalainen 13.2.1962; Uusi Suomi 19.2.1962.) Nissilän, Tulehmon ja monen muun ohjeet karjalaisten nimien

muuttajille olivat 20 vuotta myöhässä: 1960-luvun alkuun mennessä karjalaisten nimenmuutosten kausi oli ohi.

Karjalaisten uudelleenasetuskauten sukunimenmuutokset on nimistöntutkimuksessa mainittu joitakin kertoja (esim. Närhi 1996 [1972]: 37). Siitä, kuinka moni karjalaisperhe päätyi jälleenrakennuskaudella muuttamaan ei-toivottua huomiota herättävän sukunimensä, ei ole tietoa. Nissilän mukaan vuonna 1955 sukunimensä muutti ainakin 43 karjalaista perhettä, vuonna 1956 perheitä oli 30 ja seuraavana vuonna 75 (Nissilä 1958: 387). Karjalaisilla Nissilä tarkoitti koko luovutetun Karjalan alueelta tulleita siirtolaisia; rajakarjalaisia heistä oli vain osa.

Esittelemässäni lehtikeskustelussa, joka koskee suomalaisten 1930-luvulla tekemiä mutta myös karjalaisten 1940–1950-luvulla ja 1960-luvun alussa tekemiä nimenmuutoksia, tuli esiin monia aiheita, joita olen sivunnut ja käsitellyt jo luvuissa, joiden aiheina ovat niin aineistoni vanhat (luku 3) kuin uudet nimet ja niiden valinta (luku 4). Lehtikirjoittelun perusteella on hyvin kuviteltavissa, että 1930-, 1940- ja vielä 1950-luvulla rajakarjalaisten nimenmuutoksista – niin niiden tarpeellisuudesta kuin uusien nimien laadusta – oli monenlaisia mielipiteitä, jotka saattoivat olla keskenään vastakkaisia tai muuten ristiriitaisia. Koska yhä uudelleen huomion kohteeksi nostettuja ”kauniita eläimennimityksen sisältäviä” sukunimiä oli hyvin harvalla rajakarjalaisella nimenmuuttajalla, heidän nimenmuutoksiaan eli lähinnä venäjän- ja karjalankielisten nimien muuttamista ei ilmeisestikään juuri vastustettu. Myös toisten nimien muuttaminen on hyväksytty helpommin kuin toisten: venäjänkielisten nimien suomalaistaminen on ollut ymmärrettävää niin 1930- kuin 1940- ja 1950-luvun Suomessa, mutta karjalan- ja suomenkielisten nimien muuttamiseen on suhtauduttu ristiriitaisesti.

Suurin kritiikki rajakarjalaisten nimenmuutoksissa kohdistui kuitenkin varmasti uusiin nimiin: moni olisi suonut niiden olevan jollain tavalla karjalaisia mutta ei ainakaan Suomalaisuuden liiton oppaiden ehdotusten kaltaisia. Rajakarjalaiset nimenmuuttajat noudattivat nimenvallinnassaan kuitenkin niitä ohjeita, joita oli tarjolla, kuten olen luvussa 4 osoittanut. Sen, että osa rajakarjalaisista suhtautui nimenmuutoksiin kielteisesti, olen ottanut esille kolmessa eri alaluvussa (2.7, 3.1 ja 3.7).

Seuraavassa luvussa tarkastelen rajakarjalaisten tekemiä nimenmuutoksia vielä eri aikakausien näkökulmasta: sitä, miten eri aikoina on muutettu erityyppisiä nimiä ja toisaalta otettu erityyppisiä nimiä.

6 HUOMIOITA ERI AIKOINA TEHDYISTÄ NIMENMUUTOKSISTA

6.1 Sukunimilakia edeltävän ajan nimenmuutokset

Rajakarjalaisten nimenmuutoksiin ja nimenvalkintaan ovat eri aikoina vaikuttaneet hieman eri syyt. Tarkastellessani nimenmuutosten syitä sekä muutettuja ja valittuja nimiä eri aikakausien näkökulmasta olen jakanut nimenmuutokset kolmeen ryhmään; rajakohdiksi olen määritellyt sukunimilain voimaantulon ja toisen maailmansodan alkamisen. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat nimenmuutokset, jotka on tehty ennen sukunimilain voimaantuloa, toiseen ryhmään Raja-Karjalassa vuosina 1921–1939 tehdyt nimenmuutokset ja kolmanteen ryhmään nimenmuutokset, jotka on toteutettu vuosina 1940–1959. Hahmotellessani eri aikojen nimenmuutosten pääpiirteitä tuon esille myös yleisiä huomioita, joita nimistöntutkijat ovat tehneet niin Suomessa kuin muualla toteutetuista nimenmuutoksista.

Runsaasti yli puolessa aineistoni niistä nimenmuutoksista, jotka on tehty ennen sukunimilain voimaantuloa, muutettu nimi on karjalankielinen, ja joka kolmannessa tapauksessa vanha nimi on venäjänkielinen. Yhdessäkään tapauksessa kyse ei ole suomenkielisen nimen muuttamisesta toiseen, ja yhdessä muutettu nimi on rakenteeltaan ns. oppineistonimiä muistuttava nimi (*Blumerus*, Impilahti 1918). Suurin osa tavoittamistani tänä aikana tehdyistä nimenmuutoksista on tehty Salmissa ja Impilahdella; Suojärveltä niitä ei ole yhtään.

Varhaisimmista otetuista nimistä kuvastuu valinnan vapaus: sukunimiksi on otettu enimmäkseen tavanomaisia tilannimityyppisiä nimiä (esim. *Ojala**), vuoden 1906 muotiniimiä (*Halme**, *Laine**; *Sinisalo**) ja luontoappellatiiveista johdettuja *-nen*-nimiä (*Jokinen**). Tämänäntyyppisiä *-nen*-loppuisia nimiä on otettu sukunimiksi etenkin Länsi-Suomessa 1800-luvun jälkipuoliskolla (Paikkala 2004). Silti osa otetuista nimistä vaikuttaa yksilöllisiltä valinnoilta, esimerkiksi *Arama* (Suistamo 1918), *Siimelä* (Impilahti 1919), *Ilmaranta* (Salmi

1919); nimen *Arama* olen todennut liittyvän Suistamolla tunnettuun paikannimeen *Aramanjärvi* (luku 4.3.3).

Vanhimmat aineistossani olevat nimenmuutokset liittyvät uskoakseni yksittäisten suomenmielisten henkilöiden toimintaan, jonka myötä esimerkiksi Mantsinsaassa on vuonna 1920 otettu sukunimiksi tilannimiä tai niitä muistuttavia nimiä. Sukunimilain voimaantuloa edeltävinä vuosikymmeninä kaikilla Raja-Karjalan asukkailla ei ollut vielä periytyvää sukunimeä (luku 2.2), ja vuoteen 1922 ja erityisesti vuoteen 1918 saakka alueella elettiin monessa suhteessa eristyksissä muualta Suomesta tulevilta uudistuksilta (luku 2.1).

6.2 Vuosina 1921–1939 tehdyt nimenmuutokset

Sukunimilain voimaantuloa seuranneen ja talvisotaa edeltäneen ajan jaan edelleen kahteen eri ajanjaksoon. Rajana pidän vuotta 1930 ja silloin toteutettua karjalaisten joukkonimenmuuttoa.

Vuoden 1921 alun ja karjalaisten joukkonimenmuuton välisenä aikana eli vajaan 20 vuoden aikana Raja-Karjalassa muutetut nimet ovat lähes poikkeuksetta venäjänkielisiä patronyymityyppisiä nimiä. Joukossa on vain yksittäisiä karjalankielisen ristimänimen kanssa samanasuisia tai niihin pohjaavia sukunimiä (esim. *Hodju*, Impilahti 1926; *Ruppala*, Impilahti 1920; *Tanjunen*, Suistamo 1920) ja karjalankielisistä lisänimestä kehittyneitä sukunimiä (*Pusu*, Impilahti 1928; *Tschupukka*, Salmi 1929). Suurin osa tänä aikana tehdyistä nimenmuutoksista on tehty Salmissa ja Impilahdella, ja Suistamolta ja Suojärveltä niitä on huomattavan vähän, yhteensä vain 11. Ennen joukkonimenmuuttojen aikaa Raja-Karjalassa tehtyjen nimenmuutosten tarkoitus on ollut nimenomaan suomenkielisen sukunimen ottaminen venäjänkielisen nimen sijaan.

Ajanjakson aikana – esimerkiksi Karjalaisten nimioppaan (1930) julkaisemista edeltävänä aikana – otetut nimet ovat rakenteeltaan pääasiassa *-la*-nimiä ja muita johdostyyppisiä nimiä, muun muassa *-mo* ja *-io*-loppuisia nimiä. Sukunimilain voimaantulon vaikutukset näkyvät aineistoni uusissa nimissä vaihtelevasti: Salmissa on vuoden 1920 jälkeen otettu suhteessa paljon muun muassa tilannimityyppisiä nimiä (esim. *Salmela** 1923, *Koivula** 1926, *Mikkola** 1926), muualla huomattavasti vähemmän. Joukossa on myös leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä (esim. *Viwersalo*, Suojärvi 1925), joista yksi on samanasuinen kuin

nimenmuuttajan elinympäristössä tunnettu kylännimi: *Ulmalahti* (Suistamo 1930). 1930-luvulla otettujen ja kritisoitujen ”kummallisten” nimien kaltaisia nimiä on vain yksittäin, ehkä nimet *Pehto* (Impilahti 1926), *Helko* (Impilahti 1927), *Halmia* (Impilahti 1928) ja *Palho* (Impilahti 1928). Kaikkiaan otetut nimet vaikuttavat myöhemmin otettuihin nimiin verrattuna tavanomaisilta.

Ennen vuotta 1930 Raja-Karjalassa on tehty hyvin vähän virallisia nimenmuutoksia. Jo tuolloin otetuista nimistä on huomattava, että niistä lähes kaikki eroavat alueella aiemmin käytetyistä sukunimistä hyvin selvästi (ks. luvut 2.2 ja 2.3).

Karjalaisten joukkonimenmuutossa Raja-Karjalassa muutettiin ennen kaikkea venäjänkielisiä nimiä: kussakin tutkimusalueellani toimineessa 10 seurakunnassa muutetuista nimistä yli puolet tai jopa neljä viidesosaa on venäjänkielisiä patronyymityyppisiä sukunimiä. Nimenmuutossa muutettiin lisäksi jonkin verran lisänimistä kehittyneitä sukunimiä, esimerkiksi nimet *Stönky* (Suojärvi), *Boljo*, *Lipitsä* (Suistamo). Sen sijaan ristimänimien karjalankielisten hypokorismien kanssa samanasuisia sukunimiä muutettiin hyvin vähän, paikoitellen ei lainkaan; esimerkiksi Salmin kreikkalaiskatolisessa seurakunnassa muutetuista 83 nimestä on tätä tyyppiä vain seitsemän (mm. *Isrikki*, *Jeschoi*, *Ladscha*). Tutkimusalueellani on karjalaisten joukkomuutossa muutettu vain kaksi ns. oppineistonimeä muistuttavaa nimeä (*Frondelius*, *Hackzell*), ruotsinkielisiä ei yhtään; nimi *Frondelius* on yksi Impilahden yleisimmiksi sukunimiksi määrittelemistäni nimistä (luku 2.3; Skt.). Nimi on tunnettu Impilahdella jo 1700-luvun alkupuolella (luku 3.6; Suomen Sukututkimusseura 2008; Hiski). Karjalaisten joukkonimenmuuton järjestäjien tavoite oli, että Karjalan ortodoksit muuttaisivat venäjänkielisiä nimiään. Nimenmuutosten määrä ei ehkä ollut tavoitteiden mukainen, mutta muuten nimenmuutto on selvästi ollut toivotunsuuntainen.

Vuoden 1935 joukkonimenmuutossa tutkimusalueellani tehdyistä nimenmuutoksista lähes joka toinen tehtiin Suojärvellä (taulukko 2). Koko alueella muutetuista nimistä suurin osa oli venäjänkielisiä patronyymityyppisiä *-off*, *-in* -nimiä: Suistamolla ja Salmissa niiden osuus oli kaksi kolmasosaa, muualla pienempi. Ero karjalaisten joukkonimenmuuttoon oli ensinnäkin se, että Impilahdella ja erityisesti Suojärvellä muutettiin myös ruotsinkielisiä nimiä. Lisäksi kaikissa pitäjissä, suhteellisesti eniten Salmissa, muutettiin aiempaa enemmän karjalankielisiä

hypokorismeihin ja lisänimiin pohjaavia nimiä, esimerkiksi nimet *Danssu*, *Balbatsu* (Impilahti), *Bombin*, *Prauda* (Suojärvi), *Griischoi*, *Mischi*, *Bordi*, *Plaketti* (Salmi).

Luvussa 4.1 olen tuonut esille, että kummassakin joukkonimenmuutossa rajakarjalaiset käyttivät nimenvalinnassa ahkerasti apuna ennen kaikkea Suomalaisuuden liiton vuosina 1930–1935 julkaisemia nimioppaita. Ilmeisestikin niiden antaman mallin noudattaminen ja toisaalta rajakarjalaiseen perinteiseen henkilönnimijärjestelmän (luku 2.2.12) mukaisten nimien karttaminen johtivat siihen, että rajakarjalaiset valitsivat ennen kaikkea leksikaalisesti kaksiosaisia ja *-la*-nimiä (luku 4.5.2). Näyttää myös siltä, että vasta vuoden 1935 joukkonimenmuutto sai rajakarjalaiset muuttamaan karjalankielisiä nimiään, joissa oli muun muassa suomen kielelle vieraita kirjainyhdistelmiä.

Sitä, miten rajakarjalainen elämänmeno, erityisesti uskonnollinen elämä ja perinteet, muuttui itärajan sulkeutumisen, on selvitetty 1970- ja 1980-luvulla useissa eri tutkimuksissa, joiden aineistona on ollut mittava haastatteluaineisto. Näistä Kaija Heikkisen (1989) väitöskirjatutkimukseen olen viitannut luvuissa 2.1 ja 2.7. Katriina Petrisalo (1974) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan sitä, miten Suojärven ortodoksit suhtautuivat alueelle muualta muuttaneeseen, lähinnä luterilaiseen väestöön. 1920–1930-luvulla tapahtunutta muutosprosessia Petrisalo tarkastelee vähemmistö- ja enemmistökulttuurien käsitteiden avulla. Hänen mukaansa tilanteessa, jossa Suojärvellä oli taloudellinen ja hallinnollinen yhteys idän sijaan länteen, ortodoksis-karjalainen kulttuuri sai valtakunnalliseen enemmistökulttuuriin nähden vähemmistökulttuurin aseman ja alkoi muuttua ja sulautua enemmistökulttuuriin. Sulautuminen tarkoitti sitä, että uusia kulttuurivirtauksia omaksuttiin yksipuolisesti ja ortodoksis-karjalaisia tapoja alettiin hävetä ja pitää ”alkukantaisina”. Petrisalon siteeraama Karjala-lehden pakinoitsija Ruotsin Pekka kuvaili 1970-luvun alussa sitä, miten ”uusi aika” saapui Salmiin, miten se toi mukanaan muun muassa kouluja, terveydenhuollon ja maatalousneuvontaa mutta myös kyseenalaisia ”uudistuksia” ja muutoksia. ”Tsoarivallan loputtuu Salmihgi tuli uuzi aigu. Muga sanottu sivistys libo kulttuuri tungeuvui suurel ryminäl pidäjän laidakylii myöte. (--) Lapset opittih hyviä päiviä tervehsanan tilal sanomah. (--) Endizet pappiloin andamat nimet muorembal, sivistynyöl väil, ei enembiä kelvattu. Stjopis tuli Seppo, Oksenjasta – Orvokki (--). Silmien ristimine nuoremban väin kesken ei eniä olluh muodis.” (--) (Petrisalo 1974: 1, 21–23; Ruotsin Pekka 1973.)

Tarkasteltaessa rajakarjalaisten 1930-luvulla tekemiä nimenmuutoksia sitä tietoa vasten, että väestö oli tuolloin osin luku- ja kirjoitustaidotonta ja sukunimen käyttö oli varsin uutta, ei voi välttyä ajatukselta, että suomenkielisten sukunimien ottaminen oli ainakin paikoitellen yksipuolista ja kritiikitöntä läntisen kulttuurin omaksumista; kuitenkin on muistettava, että nimenmuutosten syitä ei voi jälkikäteen selvittää. Muitakin tulkintoja rajakarjalaisten 1930-luvun sukunimenmuutosten syistä on tehty: ne on yhdistetty jopa rajan asukkaiden tuntemaan venäläisvastaisuuteen. Klaus Castrénin mukaan ”[v]enäläistämiseen tähdänneen sortokauden ja Vapaussodan synnyttämä ’ryssänviha’ oli vasta itsenäistyneessä maassamme varmasti tavallista voimakkaampaa Karjalassa” (--). ”Nuo joukkonimenmuutot olivat epäilemättä tämän venäläisvastaisuuden ja samalla Karjalaan yhä laajemmalle levinneen suomalaiskansallisen ajatustavan ilmentymiä.” (Castrén 2000: 9.) Olivatpa nimenmuutosten syyt mitä tahansa, selvää on, että 1930-luvun Raja-Karjalassa suuntauduttiin voimakkaasti länteen.

6.3 Vuosina 1940–1960 tehdyt nimenmuutokset

Raja-Karjalan väestö koki heti talvisodan alkamisen jälkeen joulukuussa 1939 suuren mullistuksen; väestön evakuoinnista ja muista vaiheista olen kertonut luvussa 2.1. Pääpiirteissään rajakarjalaisten nimenmuutoshalukkuus oli heti vuoden 1939 jälkeen samansuuntaista kuin 1930-luvulla. He muuttivat samanlaisia nimiä kuin ennenkin: aineistooni kuuluvista vuonna 1943 muutetuista 47 nimestä yli kaksi kolmasosaa ja vuosina 1944 ja 1946 muutetuista noin puolet on venäjänkielisiä *-off-* ja *-in-*johtimellisia nimiä. Muut muutetut nimet ovat karjalankielisistä hypokorismeista ja lisänimistä syntyneitä sukunimiä, ja joukossa on myös pejoratiivisia suomenkielisiä nimiä. Aineistooni kuuluvista talvisodan alkamisen jälkeen 249 muutetusta nimestä vain yksi, *Heikel*, on muun- kuin venäjän-, karjalan- tai suomenkielinen. Vuoden 1939 jälkeen rajakarjalaisten – suurimmaksi osaksi siirtokarjalaisten – nimenmuuttajien asuinpaikkojen luettelo on kirjava, eikä siitä ole havaittavissa, että nimenmuutoksia olisi tehty erityisen paljon tietyssä uudelleenasutuspaikassa tai tietyllä seudulla. 1940-luvun alussa lehdissä kerrottiin, että vuosina 1943–1944 nimenmuutoksia tekivät erityisesti rintamamiehet (mm. HS 6.3.1944). Vuonna 1943 tehdyistä aineistossani olevista 47 nimenmuutoksesta olen vain muutamasta tavoittanut tiedon, että nimenmuuttaja olisi sotilashenkilö (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia).

Esittelen seuraavaksi **kuusi keskeistä huomiota** rajakarjalaisten vuosina 1939–1959 tekemistä nimenmuutoksista; aineistoni suppeuden vuoksi en ryhdy sen tarkempaan analyysiin.

Ensimmäinen huomiota ansaitseva seikka on nimenmuutosten suuri määrä. Rajakarjalaisten nimenmuutoksia, jotka on tehty vuoden 1939 jälkeen, on tutkimusaineistossani 318, eli niitä on kolmasosa koko aineistostani. Nimenmuutoksista 249 eli 78 prosenttia on tehty vuosina 1940–1949 ja eniten vuosina 1943, 1944 ja 1945. Vuonna 1940 tehtyjä nimenmuutoksia on aineistossani vain 13, vuosilta 1941 ja 1942 yhteensä vain 36. Vuoden 1946 jälkeen tehtyjen nimenmuutosten määrät ovat varsin pieniä.

Aiemmin totesin, että suomalaisissa sanomalehdissä uutisoitiin vuoden 1943 alussa, että sodan aikana suomalaisten nimenmuutokset yleistyvät (Savo 13.1.1943). Nimenmuutosten yleistyminen välirauhan aikana näkyy selvästi myös aineistossani. Aineistoni vuosilta 1943–1946 olevien nimenmuutosten ja niissä nimensä muuttaneiden määrät (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia) ovat seuraavat:

vuosi 1943	47 nimenmuutosta	231 henkilöä
vuosi 1944	52	227 ⁴⁸
vuosi 1945	37	205
vuosi 1946	24	87

Rajakarjalaisten vuosina 1939–1959 tekemien nimenmuutosten määrä on uskoakseni merkittävästi suurempi kuin aineistoni osoittaa: vuonna 1945 koko maassa on tehty nimenmuutoksia huomattavasti enemmän kuin vuonna 1943⁴⁹ (Närhi 1996 [1972] 35–36) ja sanomalehtitietojen mukaan esimerkiksi vuosina 1955–1957 nimiään muuttivat erityisen ahkerasti nimenomaan karjalaiset; karjalaisten nimien muuttamisesta kirjoitettiin vielä vuonna 1962 (ks. luku 6; tosin kirjoituksissa mainitut sukunimet eivät viittaa juurikaan rajakarjalaisiin). Käsittääkseni on mahdollista, että Raja-Karjalasta lähtöisin olevat

⁴⁸ Nimensä muuttaneita henkilöitä on mainittua hieman enemmän, sillä vuonna 1944 neljän ja vuonna 1946 yhden perheen kaikkien jäsenten nimiä tai edes määrää ei ole mainittu, ja nimenmuutoksen on mainittu koskevan koko perhettä. Esimerkiksi vuonna 1943 nimensä muuttaneisiin perheisiin on kuulunut keskimäärin 4,7 henkilöä, parhaimmillaan perheessä on ollut 10–11 jäsentä.

⁴⁹ Vuonna 1943 on tehty yli 1 300 nimenmuutosta, ja vuonna 1945 määrä on ollut 1 830.

siirtokarjalaiset ovat muuttaneet nimiään jopa kaksi tai kolme kertaa enemmän kuin aineistoni osoittaa, sillä tämän aikakauden osalta aineistoni perustuu Siirtokarjalaisten tie -hakemistoon, johon tiedot on annettu omaehtoisesti (Skt.). Tästä huolimatta aineistoni perusteella laskettu nimenmuuttajien määrä, vuosina 1943–1944 eli kahdessa vuodessa yli 450 rajakarjalaista nimenmuuttajaa ja kolmessa vuodessa (1943–1945) yli 660 nimenmuuttajaa, on huomattava. 1950-luvun lopulla, jolloin Viljo Nissilä puuttui kirjoituksessaan karjalaisten nimenmuutoksiin, karjalaisen nimensä muuttaneiden perheiden määrä oli vuosittain vain 30–75 (Nissilä 1958: 387). Koko Suomessa sukunimenmuutoksia on tehty 1950-luvulla yli neljännes vähemmän kuin 1940-luvulla (Närhi 1996 [1972]: 36)

1940-luvulla nimensä muuttaneiden rajakarjalaisten määrää on kiinnostavaa verrata toiseen karjalaisten suuresta elämänmuutoksesta kertovaan tilastotietoon: ortodoksiseurakunnista eronneiden määriin. Raja-Karjalan ortodoksit eli Raja-Karjalan ortodoksiseurakunnat kuuluivat Karjalan hiippakuntaan⁵⁰, johon kuuluivat myös muun muassa Sortavalan ja Käkisalmen seurakunnat. Koko hiippakunnasta eronneiden määrä oli vuosina 1936–1939 noin 70 henkilöä vuodessa, vuonna 1940 vain puolet siitä, ja vuosina 1941, 1942 ja 1944 noin 60 henkeä vuodessa. Vuonna 1943 Karjalan hiippakunnasta erosi noin sata seurakuntaan kuulunutta, ja vuosina 1945–1949 vuosittainen määrä oli noin 130. (Waris 1952: 355.) Kun nimensä 1940-luvun alussa muuttaneiden rajakarjalaisten määrää vertaa samaan aikaan ortodoksikirkosta eronneiden määriin, nimenmuutokset vaikuttavat huomattavan laajalta ilmiöltä. Uskontokunnasta luopumiseen verrattuna sukunimen muuttaminen oli yksi – nopea, helppo ja ilmeisen hyväksytty – tapa sopeutua uuteen tilanteeseen ja muuttaa identiteettiä.

Huomionarvoista vuosina 1943–1945 tehtyjen nimenmuutosten määrissä on myös se, että mainittujen kolmen vuoden aikana rajakarjalaiset tekivät vähintään 146 nimenmuutosta, mikä on noin puolet vuonna 1930 karjalaisten joukkonimenmuutossa tai vuonna 1935 toisessa joukkonimenmuutossa tehdyistä nimenmuutoksista (taulukko 3). Kun todellisuudessa nimenmuutoksia tehtiin vuoden 1939 jälkeen enemmän kuin aineistoni osoittaa, voidaan hyvin todeta, että 1940-luvun alussa rajakarjalaisten sukunimenmuutto oli saman- tai lähes samanlaajuista kuin 1930-luvun joukkonimenmuutoissa. Ero vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen oli se, että tällä kertaa nimenmuutoksiin ei kukaan erityisesti innostanut tai

⁵⁰ Karjalan hiippakuntaan kuuluivat seuraavat seurakunnat: Annantehtas, Kitelä, Korpiselkä, Käkisalmi, Mantsinsaari, Palkeala, Pitkäranta, Salmi, Sortavala, Suistamo, Suojärvi ja Tiurula (Waris 1952: 355).

kehottanut vaan niihin ruvettiin spontaanisti ja ilmeisen tarpeen sanelemana: omien tai muiden ilmeisen negatiivisten kokemusten ohjaamina (esim. Nissilä 1958: 388). Sen sijaan sitä, miten vaikkapa karjalaisten nimenmuutoksia käsittelevä lehtikirjoittelu tai sukunimioppaiden julkaiseminen vielä vuosina 1942 ja 1952 ovat vaikuttaneet nimenmuutosinnostukseen, on mahdotonta arvioida.

Toinen huomio, joka koskee rajakarjalaisten vuosina 1940–1959 tekemiä nimenmuutoksia, on se että osa tutkimukseni ns. vanhoista nimistä on tuolloin muutettu ensimmäisen kerran. Esimerkiksi nimeä *Paschke*, joka muutettiin 1940-luvulla kahdessa tapauksessa (1944 Tervo, 1949 Ii), ei ole (tietojeni mukaan) aiemmin muutettu lainkaan. Sukunimi, joka on samanasuinen kuin Laatokan Karjalassa yleinen ristimänimi, ei ole ilmeisesti aiemmin aiheuttanut kantajalleen harmia tai vaivaa siinä määrin, että se olisi muutettu; nimi on kirjattu Salmin henkikirjoihin jo vuodesta 1890 alkaen. Myös seuraavat ristimänimipohjaiset sukunimet on muutettu aineistoni perusteella ensimmäisen kerran vasta vuoden 1939 jälkeen: *Happo* (1946), *Jekkonen* (1964), *Jetsonen* (1944), *Matfeinen* (1967), *Menschonen* (1943), *Miljoi* (1944), *Missi* (1946, 1963), *Patja* (1939, 1955), *Petjoi* (1944), *Pratsu* (1943, 1947), *Reittu* (1945), *Ruppana* (kahdesti 1951, 1954), *Shemeikka* (kahdesti 1950), *Tsurkka* (1948) ja *Vola* (1940, 1951). Vaikka nimenmuutosmäärät ja useiden mainittujen nimien kantajamäärät ovat pieniä, karjalan- ja suomenkielisten nimien muuttamisessa on havaittavissa sama suuntaus.

Monet rajakarjalaiset sukunimet poikkeavat äänne- ja muotorakenteeltaan (ks. luku 3) tavanomaisesta suomalaisesta nimistöstä. Tämän vuoksi joidenkin rajakarjalaisten nimien käyttäminen saattoi olla uudessa elinympäristössä hankalaa. Myöskään nimiä, jotka Karjalassa oli todennäköisesti yhdistetty tuttuun henkilön- tai paikannimeen tai karjalan kielen sanaan, ei käsitetty muualla Suomessa samalla tavalla ja moni niistä liitettiin eri asioita merkitseviin suomen kielen sanoihin (Nissilä 1958: 387; Tulehmo 1960). Näiden kolmen seikan vuoksi monia karjalaisia nimiä vieroksuttiin ja pidettiin outoina. Sekään, että nimi oli kotipitäjässä ollut kantajamääränsä perusteella yleinen, ei uudelleenasetuskaudella suojannut nimeä muuttamiselta. Esimerkiksi nimiä *Happo* ja *Reittu*, jotka olen määritellyt kuuluvan Suojärven 18 yleisimmän sukunimen joukkoon, on muutettu uudelleenasetuskaudella, ei sitä ennen (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia).

Vuoden 1939 jälkeen tehdyistä nimenmuutoksista tekemäni **kolmas** huomio on, että joitakin nimiä, joita oli muutettu jo ennen sotia, muutettiin Karjalasta lähdön jälkeen entistä enemmän. Otan esimerkeiksi nimet *Pusu* ja *Harakka*. Impilahtelainen *Pusu*, joka esiintyy aineistossani 11 kertaa, muutettiin Karjalassa neljässä tapauksessa (kahdesti 1928, 1931, 1937). Sen sijaan kahdessa 1930-luvun joukkonimenmuutossa, joissa tuhannet rajakarjalaiset muuttivat nimensä, *Pusua* ei muutettu kertaakaan. Koko maassa nimeä *Pusu* on muutettu vuosina 1905–1972 kaikkiaan 30 tapauksessa, joista yhdeksän on tehty ennen vuotta 1939. *Pusu*-nimen on muuttanut yhteensä noin 120 henkilöä. (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia.) Uudelleenasetuskaudella Pusut asuivat hajallaan eri puolilla maata eikä nimeä yhdistetty Impilahden mannerosan edustalla sijainneeseen Pusunsaareen eikä karjalan kielen sanaan *pusu* (*puzu*) (mm. ’tuohinen maitoastia’ tai ’teerenkaha’; Poh. 1947). Sen sijaan nimi liitettiin suomen kielen sanaan *pusu* ’suudelma, suukko’ (ark.; NS). Sukunimi ja erityisesti nimiyhdistelmä *Anna Pusu* nostettiin esille monissa eri asiayhteyksissä. Jo vuonna 1928 ilmestyneen Hilja Valtosen romaanin ”Opettajan villikko” päähenkilö on nimeltään Anna Pusu (eli Anna Tipuli Pusu), ja samaan nimiyhdistelmään on tartuttu myöhemmin monissa lehtikirjoituksissa (mm. Tulehmo 1960; Uusi Suomi 30.1.1960; Karjalainen 13.2.1962). Rajakarjalaisen nimen vieronta on lähes johtanut sen poistumiseen suomalaisesta sukunimistöä: nimi *Pusu*, joka on tunnettu Impilahdella jo 1700-luvun puolivälissä (luku 3.4.3), on nykyään Suomessa vain 23 henkilön sukunimi (VRK 2008).

Huomiota herättää myös nimen *Harakka* muuttaminen. Nimi, jonka olen määritellyt yhdeksi Suojärven yleisimmistä sukunimistä (ks. luku 2.3), esiintyy aineistoni ennen sotia tehtyjen nimenmuutosten joukossa vain kaksi kertaa: nimeä on muutettu Suojärvellä karjalaisten joukkonimenmuutossa. Sen sijaan aineistossani on yhdeksän vuoden 1939 jälkeen tehtyä nimenmuutosta, joissa *Harakka* on muutettu. Nimenmuutokset on tehty eri puolilla maata, ja nimenmuuttajat ovat olleet lähtöisin Suojärveltä ja Impilahdelta. Vuonna 1945 *Harakka* muutettiin nimiin *Siilamo* (Vuoksenniska) ja *Harkonmaa* (Kuopion lääni), myöhemmin nimiin *Heleneva* (Karstula 1947), *Halmepuro* (Viinijärvi 1948), *Teroheimo* (1944), *Havupolku* (Rovaniemi 1957) ja *Halmirinne* (Keitele 1959). Suomen Sukututkimusseuran kokoamien nimenmuutosilmoitusten mukaan koko maassa *Harakka* on muutettu vuosien 1896 ja 1984 välillä 74 uuteen nimeen, ja nimenmuutostapauksista vain 18 on talvisotaa edeltävältä ajalta. Kaikkiaan *Harakka*-nimestä on luopunut yli 220 henkilöä. (Suomen Sukututkimusseura 2008: Nimenmuutoksia.) Nykyään *Harakka* on 216:n Suomessa asuvan

suomalaisen sukunimi (VRK 2008). Nimet *Harakka* ja *Pusu* ja niiden muuttaminen ovat tyypillisiä esimerkkejä siitä, miten erityisesti uudessa ympäristössä ja muuttuneissa oloissa karjalaisista nimistä on luovuttu.

Siirtokarjalaisia koskevissa tutkimuksissa, joissa on keskitytty selvittämään muun muassa tapakulttuurin, uskonnon ja kielen muutosta, on tullut esille, että siirtolaislapset saivat nimenomaan koulussa osakseen kiusoittelevaa, ivaavaa ja naurua. Suurimmat yksittäiset syyt tähän olivat erikoinen murre mutta myös ortodoksinen uskonto. (Esim. Raninen-Siiskonen 1999: 159–160; Sallinen-Gimpl 1994: 196.) Oma tutkimusaineistoani tarkasteltaessa tuntuu hieman ristiriitaiselta, että karjalaisten sopeutumista selvittävässä tutkimuksessa ”oudot” sukunimet on mainittu kiusanteon aiheeksi vain ääsi harvoin (esim. Sallinen-Gimpl 1994: 196: viite 87). Miksi näin on? Liitettiinkö oma nimi ja siihen kohdistuva ei-toivottu huomio erikoiseen murteeseen niin, että haastatteluissa muistettiin mainita vain se? Pidettiinkö erikoisesta sukunimestä johtuvaa kiusantekoa vähäisenä isompien asioiden rinnalla?

Sukunimenmuutoksia tarkasteltaessa on muistettava, että monilla rajakarjalaisilla oli savokarjalainen sukunimi (luvut 2.2 ja 2.3), joka ei uudella asuinpaikalla välttämättä herättänyt huomiota; sen sijaan rajakarjalainen kielimuoto melko varmasti erottui.

Myös **neljäs** huomioni vuoden 1939 jälkeen tehdyistä nimenmuutoksista koskee muutettuja nimiä: eri aikakausina on muutettu erityyppisiä nimiä. Kuten edellä on käynyt ilmi, rajakarjalaisten venäjänkieliset nimet ovat olleet syy siihen, miksi ulkopuoliset – muun muassa Suomalaisuuden liitto – ovat alkaneet järjestää nimenmuuttoja. Aina 1910-luvulta 1940-luvun loppuun rajakarjalaiset ovat muuttaneet pääasiassa venäjänkielisiä nimiä, mutta samaan aikaan he ovat alkaneet muuttaa myös karjalankielisiä, usein pejoratiivisesta lisänimestä kehittyneitä nimiä. Karjalankielisten nimien muuttamiseen heitä on myös tavallaan kannustettu jo 1930-luvulta alkaen (esim. Karjalaisten nimiopas 1930), mutta niitä on arvatenkin muutettu siksi, että niiden käyttö on koettu hankalaksi (esim. *Bräyschy*, *Putschettaja*). Huomattavaa on, että sekään, että nimi oli samanasuinen kuin alueella tunnettu ristimänimen hypokorismi, ei edes Raja-Karjalassa erityisesti suojele sukunimeä muuttamiselta: esimerkiksi nimiä *Hodju* ja *Prokki* on muutettu jo 1920- ja 1930-luvulla. Nimiä on mahdollisesti pidetty liian erikoisina tai omaleimaisina muun muassa karjalaisiin *-nen*-nimiin ja suomenkielisiin nimiin verrattuna.

Siinä, millaisia sukunimiä rajakarjalaiset ovat pääasiassa muuttaneet, on tapahtunut murros 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa. Aineistossani vuodelta 1951 olevat nimenmuutokset poikkeavat aiemmasta linjasta: 15 nimenmuutoksesta vain kolme koskee venäjänkielisen (*Burtsov, Jartsev*) tai niitä rakenteeltaan muistuttavan karjalankielisen nimen (*Buljugin*) muuttamista. Uusi suuntaus on selvä: aineistoni vuosina 1950–1959 tehdyistä 69 nimenmuutoksesta vain 16 tapauksessa on kyse venäjänkielisen nimen muuttamisesta; aineiston suppeus täytyy toki ottaa edelleen huomioon. Aineistoni perusteella näyttää siltä, että Raja-Karjalasta tullut väestö on 1950-luvun alun jälkeen muuttanut nimenomaan karjalan- ja suomenkielisiä nimiä eli karjalankielisiä ristimänimien hypokorismeista tai karjalan- ja suomenkielisistä lisänimistä kehittyneitä sukunimiä. Esimerkiksi Suojärveltä lähtöisin olevat siirtokarjalaiset tekivät 1940–1950-luvuilla seuraavat nimenmuutokset: *Happo* > *Vuonnelsalo* (1946), *Jänis* > *Jarnamo* (1953), *Maho* > *Mahlavuori* (1946), *Mämmi* > *Malmioja* (1949), *Tsutsunen* > *Paroniemi* (1948), *Pusu* > *Peitsaho* (1958), *Reittu* > *Salonsalmi* (1945), *Shemeikka* > *Saunela* (1950), *Surma* > *Suonmaa* (1947), *Truhponen* > *Tulomäki* (1954), *Turhanen* > *Taurovaara* (1951). Salmilaiset tekivät seuraavat nimenmuutokset: *Kaalimaa* > *Peltoila* (1946), *Kettu* > *Kaarnasalmi* (1952), *Kettu* > *Termälä* (1965), *Kukkotarha* > *Kaarnioja* (1954), *Käki* > *Orusmaa* (1946), *Lupsakko* > *Ahervuori* (1943), *Missi* > *Hakaoja* (1946), *Pappi* > *Paaskoski* (1943), *Venäläinen* > *Heiniola* (1942), *Vinni* > *Meurasalo* (1947).

Luvussa 2.1 olen maininnut lyhyesti eri aloilla tehdyistä siirtokarjalaisuutta käsittelevistä tutkimuksista. Siihen kuvaan, jonka eri tutkimukset antavat karjalaisten sopeutumisesta ja sen etenemisestä, rajakarjalaisten vuosina 1940–1959 tekemät sukunimenmuutokset sopivat ainakin osittain hyvin. Siirtokarjalaisten kulttuuri-identiteetin muuttumista kartoittavassa tutkimuksessaan Pirkko Sallinen-Gimpl nimittää kulttuurien kohtaamisen ensimmäistä vaihetta eli karjalaisen evakuintivaihetta šokkivaiheeksi ja toista vaihetta perinteestä luopumisen vaiheeksi: kun siirtokarjalaisten alkujärkytys oli ohi, karjalaiset jopa välttivät oman kulttuurinsa ulkonaisia piirteitä, koska he pelkäsivät erilaiseksi leimautumista (Sallinen-Gimpl 1994: 310–311.) Vuoden 1939 jälkeen tehdyt sukunimenmuutokset ovat yksi merkki tästä karjalaisuuden häivyttämisestä (myös Heikkinen 1989: 193). Sen sijaan aineistoni, jossa on siis vain rajakarjalaisten ennen vuotta 1960 tehtyjä nimenmuutoksia, ei riitä pohjaksi sen tarkastelemiseen, miten ”karjalaisuuden aallot” ovat heijastuneet karjalaisten nimiin ja niiden muuttamiseen. ”Karjalaisuuden aalloilla” on kuvattu sitä, miten karjalaiset ovat sotien jälkeen suhtautuneet karjalaisuuteen. Yrjö-Pekka Mäkisen mukaan heti sotien jälkeen erityisesti

nuoret suhtautuivat karjalaisuuteensa kielteisesti, mutta 1950-luvulla tilanne parani, kun taas 1960-luvulla ”aalto” saavutti pohjansa. (Mäkinen 1981: 447.) Oman aineistoni pohjalta on nähtävissä, että 1950-luvulla karjalankielisten nimien muuttaminen vasta alkoi.

Lopuksi esitän vielä kaksi huomiotani uusien nimien valinnasta. **Viides** huomioni on, että talvisodan syttymisen jälkeenkin rajakarjalaiset käyttivät nimenvallinnan tukena Suomalaisuuden liiton sukunimioppaita. Suomalaisuuden liitto julkaisi vuonna 1942 uuden sukunimioppaan laitoksen, jonka laatimisesta vastasi maisteri Hannes Teppo (ks. luku 4.1); monessa 1940- ja 1950-luvulla julkaistussa nimenmuutoksia käsittelevässä lehtikirjoituksessa myös tätä opasta pidettiin epäonnistuneena (luku 6). Rajakarjalaisten nimivalintojen ja oppaan ehdotusten vertailu osoittaa, että varsin moni nimenmuuttaja käytti nimioppaan apua: aineistossani olevista vuonna 1942 otetuista 19 nimestä vain yksi mainitaan samana vuonna ilmestyneessä oppaassa, kun taas vuosina 1943–1946 valituista 160 nimestä 76 eli lähes joka toinen on samanasuinen kuin oppaan ehdotus. Tämä tarkoittaa sitä, että rajakarjalaiset nimenmuuttajat ovat suosineet vuoden 1942 nimiopasta jopa enemmän kuin vuoden 1935 joukkonimenmuutossa nimensä muuttaneet sukunimioppaan vuosien 1930–1935 laitoksia. Oppaan käyttäminen nimenvallinnan tukena ei silti ole samanlaajuista kuin vuonna 1930 karjalaisten joukkonimenmuutossa, jolloin runsaasti yli puolet rajakarjalaisten valitsemista nimistä oli samoja kuin Suomalaisuuden liiton oppaan vuoden 1930 laitoksen ehdotukset. Näin ollen vuosina 1943–1945, jopa vuonna 1946 rajakarjalaisten tekemät nimenmuutokset muistuttavat 1930-luvun joukkonimenmuutoissa tehtyjä nimenmuutoksia niin määrän kuin nimenvallinnan osalta. Vuoden 1942 nimiopas on ollut ilmeisen suosittu vielä joitakin vuosia ilmestymisensä jälkeen; aineistossani olevista vuosina 1947–1949 valituista 40 nimestä yhteensä yhdeksän (22,5 %) mainitaan oppaassa.

Myös **kuudes** huomioni rajakarjalaisten vuoden 1939 jälkeen tekemistä nimenmuutoksista liittyy uusiin nimiin ja lähinnä niiden rakenteeseen: suurin osa otetuista nimistä on leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä. Aineistoni vuonna 1943 otetuista 47 uudesta nimestä 36 eli yli kolme neljäsosaa on leksikaalisesti kaksiosaisia. Uudet nimet muistuttavat luontonimiä (esimerkiksi *Petäjäsaari*, *Paarukoski*, *Tervakari*) ja tilannimiä (esimerkiksi *Lammenperä*), mutta joukossa on myös epätavallisia kahden sanan yhdistelmiä, esimerkiksi *Metsävalo*, *Talvilinna*, *Valotie*. Leksikaalisesti kaksiosaisien nimien suosio tulee esiin myös aineistoni nimistä, jotka on otettu vuosina 1944 ja 1946: tuolloin niiden osuudet ovat 72 ja 80 prosenttia.

Myös myöhemmin kaksilekseemiset nimet ovat olleet suosittuja: esimerkiksi vuonna 1951 otetuista 13 nimestä 12 on tätä tyyppiä.

7 LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa olen esittänyt rajakarjalaisen sukunimijärjestelmän pääpiirteet ja selvittänyt, miten nimijärjestelmä on kehittynyt. Olen kuvannut myös sitä, miten se on 1900-luvulla muuttunut, kun Raja-Karjalaan on saapunut suomalaisuusaate ja alueen väestö on alkanut muuttaa sukunimiään. Lisäksi olen seurannut sitä, miten sukunimien muuttaminen on jatkunut, kun alueelta sodan vuoksi evakuoitu väestö on asettunut muualle Suomeen. Varsinaiseen tutkimusaineistooni kuuluu 1 029 vuosina 1918–1959 tehtyä sukunimenmuutosta, joissa on otettu 1 029 uutta sukunimeä noin 510:n eri sukunimen tilalle. Tutkimukseen, jossa seurataan tietyn alueen väestön 40 vuoden aikana tekemiä sukunimenmuutoksia, aineistoa voi pitää riittävän suurena.

Sukunimien käyttö Raja-Karjalassa on ollut 1700-luvulla ja vielä 1900-luvun alussa vahvasti sidoksissa siihen, kumpaan uskontokuntaan ja mihin yhteiskunnalliseen ryhmään nimenkantaja on kuulunut. Alueella asuneilla evankelis-luterilaisilla suvuilla on ollut sukunimet jo 1700-luvulla, mutta Raja-Karjalan ortodokseilla sukunimistytminen on alkanut myöhemmin, viimeistään kuitenkin 1700-luvun puolivälissä, ja se on edennyt hitaasti ja jatkunut aina 1920-luvulle. Suurin osa tutkimusaineistossani olevista, 1900-luvulla muutetuista sukunimistä on kirjattu Salmin kihlakunnan henkikirjoihin ensi kerran vasta 1800-luvun loppupuolella, hyvin pieni osa 1700-luvun puolivälissä. Se, että tiettyjä nimiä on merkitty jo 1700-luvulla, saa ajattelemaan, että rajakarjalaisilla on mahdollisesti ollut enemmänkin sukunimiä kuin vuosien 1753 ja 1764 henkikirjat osoittavat mutta nimiä ei ole kirjattu. Sen sijaan väitettä, että Raja-Karjalan ortodokseilla olisi ollut sukunimiä jo muinoin, havaintoni eivät tue.

Rajakarjalainen nimistö ja nimijärjestelmä poikkeavat muusta itäsuomalaisesta ja savokarjalaistesta nimistöstä ja nimijärjestelmästä monella tapaa. Eron savokarjalaisen ja rajakarjalaisen nimistön välillä voi havaita esimerkiksi 1700- ja 1800-lukujen asiakirjoista:

tuolloin Raja-Karjalassa tavatut *-nen*-nimet ovat usein laajalevikkisiä savokarjalaisia nimiä ja ne ovat kuuluneet yksinomaan evankelis-luterilaisille (*Laitinen, Leskinen, Pesonen*), kun taas ortodokseilla ei ole tuohon aikaan ollut sukunimiä tai nimet ovat olleet hyvin suppealevikkisiä venäläis-karjalaisia nimiä. Kuvatessani tässä tutkimuksessa rajakarjalaisen sukunimistön aineksia (luku 2.2) olen lukenut siihen tietyt savokarjalaiset sukunimet, sillä ne ja niiden kantajat ovat erottamaton osa Raja-Karjalan historiaa.

Savokarjalaisia sukunimiä ilmeisestikin myöhemmin kehittyneet Raja-Karjalan ortodoksien sukunimet ovat usein kuuluneet vain yhdelle suvulle; esimerkiksi moni rajakarjalainen talonpoikaissuvun käyttämä sukunimi pohjaa jonkun sukuun kuuluneen esi-isän ristimänimen hypokorismiin tai lisänimeen. Alueen ortodoksien sukunimistö on moninaista myös siten, että eri pitäjissä se on kehittynyt eri tavoin ja hieman eri aikaan. Nimistön erikoispiirteisiin kuuluu myös se, että osa nimistä on karjalankielisiä. Nimiin voi sisältyä äännteitä ja äänneyhtymiä, joita käytetään karjalassa ja venäjässä mutta ei suomen kielessä.

Ortodoksiväestöllä sukunimen omaksuminen seuraa säätyä ja asemaa: tutkimusalueen ortodoksiväestöstä sukunimiä ovat ensimmäisenä käyttäneet papit ja muut kirkonpalvelijat, porvaristo, muun muassa kauppiaat ja muut pitäjän merkkimiehet, ja venäläiset ammattimiehet. Yhteiskunnan alimmissa kerroksissa sukunimiä on alettu käyttää viimeistään 1920-luvulla; tuolloin niille, joilla ei ole ennestään ollut sukunimeä, on kirjattu sukunimeksi esimerkiksi patronyyimi (*Ivanoff, Markoff*) tai lisänimi (*Kitti, Stjonku*).

Rajakarjalaisen sukunimijärjestelmän ainekset ja kerrokset olen esitellyt luvussa 2.2.12. Raja-Karjalan ortodoksien sukunimistö koostuu pääasiassa erilaisista venäläisistä ja tässä tutkimuksessa venäläis-karjalais-suomalaisiksi kutsumistani ristimänimi- ja lisänimipohjaisista sukunimistä; tyypillisiä rajakarjalaisia sukunimiä ovat esimerkiksi nimet *Kononoff, Truhponen* ja *Bräyschy*. Tavanomaisia aiheita Raja-Karjalassa käytetyille lisänimille, joista osasta on kehittynyt sukunimiä, ovat olleet tavat ja luonteenpiirteet, esimerkiksi joutava tai liiallinen puhuminen (*Balbatsu, Plaketti*), ja nimettävän ulkomuoto, esimerkiksi laihuus (*Kitsu, Näivö*). Joidenkin rajakarjalaisten lisänimipohjaisten sukunimien kehittymiseen on käsittääkseni vaikuttanut myös venäläisten nimien antama malli: rajakarjalaisessa nimistössä on joitakin puurojen, leivonnaisten ja hevosten nimityksiä sisältäviä sukunimiä (*Kutja, Tschupukka, Smura*.) kuten venäläisessäkin nimistössä. Osa niistä

rajakarjalaisista sukunimistä, jotka ovat kehittyneet lisänimistä, on ymmärrettävissä karjalan ja osa suomen kielen sanaston pohjalta, osa kummankin pohjalta. Karjalankielistä lisänimiin pohjautuvaa henkilönnimistöä on suhteellisesti ja määrällisesti eniten käytetty Salmissa ja muualla Suomen-puoleisella aunukselaismurteiden alueella Suistamolla ja Impilahdella, Suojärvellä huomattavasti vähemmän. Venäläinen vaikutus rajakarjalaisessa sukunimistössä näkyy myös siinä, että nimistöön kuuluu samoja (*Ivanoff, Komaroff*) ja rakenteeltaan samanlaisia nimiä kuin venäläisillä (*Antropoff, Tschakkov; Röksin, Snäkin; Hosainoff*).

Rajakarjalaista sukunimijärjestelmää ja sen kehittymistä ja karjalankielistä henkilönnimistöä ei ole suomalaisessa nimistöntutkimuksessa tätä ennen systemaattisesti kuvattu, joten tutkimukseni lisää tietoa niistä huomattavasti. Tutkimukseni täydentää Viljo Nissilän vuonna 1976 julkaistua tutkimusta Suomen ortodoksisessa Karjalassa tunnetuista ristimänimipohjaisista henkilönnimistä; tieto maamme ortodoksiväestön lisänimipohjaisista sukunimistä on aiemmin ollut hyvin niukkaa.

Ajatus sukunimien suomalaistamisesta, joka syntyi Suomessa 1840-luvulla (mm. Paikkala 2004: 440, 601–602), saavutti maamme itärajan ja siellä elävät rajakarjalaiset voimallisesti vasta vuonna 1930, jolloin järjestettiin karjalaisten joukkonimenmuutto. Sitä aiemmin Raja-Karjalassa oli tehty hyvin vähän nimenmuutoksia, sillä nimien suomalaistaminen liittyi suomenmielisyyteen ja oli sen yksi ilmenemismuoto: niin kauan, kun itäraja oli auki, *rajalaisilla* eli rajaseudun asukkailla (KKS) oli vahva taloudellinen, kulttuurinen ja henkinen side itään, Aunuksen Karjalaan, ei länteen ja Suomeen. Sukunimien muuttaminen alkoi Raja-Karjalassa varsinaisesti vuonna 1930. Raja-Karjalan suomalaistamista on aiemmin selvitetty historian alan tutkimuksissa (mm. Hämynen 1995), ja tutkimukseni antaa lisätietoa siitä, miten suomalaistaminen eteni maamme itäosissa.

Paine sukunimenmuutoksiin tuli 1930-luvun Raja-Karjalassa sekä yhteisön sisä- että ulkopuolelta. Vuonna 1930 rajakarjalaisia kehottivat nimenmuutoksiin Karjalan Sivistysseura ja sen keskeinen toimija, itsekin rajakarjalaista sukua oleva kirjailija Iivo Härkönen. Nimenmuuton järjestäjä oli kuitenkin ulkopuolinen, Helsingissä toimiva Suomalaisuuden liitto, joka suunnitteli vieläkin laajempaa nimenmuuttoa; koko maan kattava nimenmuutto järjestettiin vuosina 1935–1936. Nimenmuutto-organisaatio sai tukea myös yhteisön sisältä, sillä asiamiehiksi värvättiin paikallisia, joilla nähtiin olevan vaikutusvaltaa, muun muassa

kansakoulunopettajia ja ortodoksipappeja. Karjalan Sivistysseuran ja Suomalaisuuden liiton tavoitteita voinee luonnehtia ideologisiksi: kummankin tavoite oli, että kaikilla suomalaisilla, myös rajakarjalaisilla, olisi suomenkieliset sukunimet. Raja-Karjalassa, Suomen ortodoksisen kirkon keskeisellä toiminta-alueella toteutetulle joukkonimenmuutolle saatiin myös ortodoksikirkon tuki, sillä nimenmuuton tavoitteet olivat samansuuntaisia kuin kirkon: 1930-luvulla kirkko pyrki laajentamaan suomen kielen käyttöä entisestään omassa toiminnassaan ja muun muassa loi suomenkielisen ortodoksisen ristimänimistön.

Karjalaisten nimenmuuttoa valmisteltaessa puhuttiin nimistön kansallistamisesta ja suomalaistamisesta, mutta käytännössä kansallistaminen tarkoitti suomalaistamista, esimerkiksi karjalaisten nimien muuttamista suomalaisiksi. Rajakarjalaisten kreikkalais-venäläistä ja karjalankielistä nimistöä pidettiin vierasperäisenä ja venäjänkielisenä. Karjalaisuuden määrittelemisen, joka nykyäänkin voidaan tehdä usealla eri tavalla, oli 1930-luvulla vaikeaa: Iivo Härköselä karjalaisuus tarkoitti ehkä kotiseuturakkautta ja heimoaatetta mutta ei välttämättä karjalankielisyyttä. Myös ajankohta oli haastava: Raja-Karjalan väestölle karjalaisuuden korostaminen jäi arvatenkin etäiseksi, sillä 1920-luvulla lisääntyneiden muualle Suomeen ulottuvien yhteyksien myötä Raja-Karjalassa suuntauduttiin voimakkaasti suomalaisuuteen. Suomalaisuuden korostamiseen vaikutti voimakkaasti myös 1930-luvun poliittinen tilanne, sillä karjalan kieltä ei pidetty omana kielenään vaan Raja-Karjalassa puhuttua kielimuotoa kutsuttiin karjalan murteiksi (Jeskanen 2005: 267–268). Länteen suuntautuminen ja suomalaistaminen ilmenivät Raja-Karjalassa usein jopa niin, että omaa rajakarjalaista kulttuuria ei enää arvostettu eikä haluttu säilyttää; aihetta on tätä aiemmin selvitetty joissakin etnologian alan tutkimuksissa (Heikkinen 1989).

Rajakarjalaiset ovat muuttaneet sukunimiä myös 1930-luvun jälkeen, minkä vuoksi pidän heidän nimenmuutoksiaan eräänlaisena jatkumona: malli sukunimenmuutoksiin saatiin alun alkaen 1930-luvun Raja-Karjalassa. Talvisodan sytyttyä Raja-Karjalan asukkaat evakuoitiin muualle Suomeen, ja seuraavina vuosina rajakarjalaiset joutuivat muuttamaan asuinpaikkaa monta kertaa. Viimeisen kerran he muuttivat jatkosodan jälkeen, kun Raja-Karjalan maanviljelijäväestö asutettiin muun muassa Keski-Suomeen ja Pohjois-Savoon. Aineistossani olevista vuoden 1939 jälkeen tehdyistä nimenmuutoksista suurin osa on vuosilta 1943–1945, jolloin väestö eli keskellä suuria muutoksia. Sen sijaan vuosien 1946 ja 1959 välillä tehdyistä nimenmuutoksista on toistaiseksi vähän tietoa; tuona aikana tehtyjen nimenmuutosten

määrästä tämä tutkimus antaa vain viitteitä. Tutkimukseni täydentää erilaisia sosiologian ja etnologian alan tutkimuksia, joissa selvitetään siirtokarjalaisten sopeutumista ja kulttuurin muutosta, ja osoittaa, että pieni osa siirtokarjalaisista sulautui muihin suomalaisiin sukunimiään myöten.

Rajakarjalaisten sukunimenmuutokset ovat kaikkina aikoina olleet pääasiassa ortodoksiväestön nimenmuutoksia: yksittäistapauksia lukuun ottamatta ne eivät ole koskeneet Raja-Karjalassa tunnettujen luterilaisen väestön savokarjalaisia *-nen*-nimiä. Myös esimerkiksi ruotsinkielisiä nimiä alueella on muutettu vähän. Tyypillisimmillään rajakarjalaisten sukunimenmuutoksissa on kyse maamme karjalankielisen ortodoksiväestön sukunimistön muuttumisesta. Nimet, joita rajakarjalaiset ovat muuttaneet, ovat pääasiassa venäjänkielisiä nimiä (*Sidoroff, Komaroff*) ja ristimäni- ja lisänimipohjaisia venäläis-karjalais-suomalaisia nimiä (*Fali, Kitsu*). Tällaisten nimien kantajat ovat ainakin 1930-luvulla muuttaneet nimiään riippumatta siitä, millaisessa yhteiskunnallisessa asemassa he ovat olleet. Nimenmuuttajien joukossa on rajakarjalaista oppineistoa, rajakarjalaista papistoa, ns. *hyvälistöä* (*hyväl'isto* 'rikkaat, herraskaiset'; KKS) talollisia, teollisuustyöntekijöitä ja muuta väestöä.

Tässä tutkimuksessa olen esittänyt arvion, jonka mukaan vuosien 1930 ja 1935 joukkonimenmuutoissa sukunimensä muutti noin viisi prosenttia rajakarjalaisista. Vaikka nimenmuutto jatkui myös karjalaisten uudelleenasetuskaudella, sukunimensä muuttaneita rajakarjalaisia on yhteensä joitakin tuhansia. Kaikkina aikoina sukunimensä muuttaneiden rajakarjalaisten osuus koko rajakarjalaisväestöstä jää alle kymmenen prosentin. Jos nimenmuuttajien määrää tarkastellaan sen sijaan rajakarjalaisen ortodoksiväestön määrään suhteutettuna, osuus on huomattavasti suurempi.

Raja-Karjalan sukunimistössä oli jo vuonna 1920 pieni joukko sukunimiä, jotka olivat kantajiensa itse valitsemia. Tässä tutkimuksessa tarkastelemani nimenmuutokset ovat tarkoittaneet sitä, että näiden itse valittujen nimien osuus sukunimistössä on kasvanut entisestään ja vastaavasti kaikkien muiden nimityyppien paitsi *-nen*-nimien osuus on pienentynyt.

Useimmat vuosina 1918–1959 nimensä muuttaneet rajakarjalaiset ovat valinneet nimen, joka on muodostettu varta vasten sukunimeksi, ts. sukunimen, jota ei (tietävästi) ole ennestään

ollut olemassa. Nimiä on muun muassa valittu suoraan Karjalan Sivistysseuran ja Suomalaisuuden liiton julkaisemista sukunimioppaista ja muodostettu vanhaa nimeä äänteellisesti muokkaamalla. Nimioppaiden ehdotukset ja niiden antama malli ovat vaikuttaneet rajakarjalaisten nimivalintoihin hyvin paljon; rajakarjalaisia nimenvälitsijoita ei näytä haitanneen edes se, että nimiehdotuksia on erityisesti 1930-luvulla esimerkiksi sanomalehdissä kritisoitu monin tavoin, muun muassa pidetty epäonnistuneina. Esittämäni vertailut osoittavat, että paikoitellen jopa 77 prosenttia rajakarjalaisten 1930-luvulla valitsemista nimistä on samanasuisia kuin Suomalaisuuden liiton oppaissa julkaistut nimiehdotukset. Moni sukunimi, jonka suomalaisuusaatteen tavoittama, itärajan läheisyydessä asuva karjalainen ja karjalankielinen perhe tai suku otti usein ensimmäiseksi periytyväksi sukunimekseen, oli keksitty Helsingissä Suomalaisuuden liiton toimistossa; Suomalaisuuden liitto luovutti nimioppaiden laadintatehtävän asiantuntijoille tiettävästi vasta vuonna 1936.

Yhteistä lähes kaikille rajakarjalaisten ottamille nimille on se, etteivät ne sulautu vanhaan mutta eivät myöskään uuteen nimiympäristöön: mikään niissä ei muistuta rajakarjalaisesta syntyperästä tai kotiseudusta mutta ei tiettävästi viittaa uuteenkaan, esimerkiksi savolaiseen elinympäristöön. Sukunimensä muuttaneista rajakarjalaisista tuli nimenmuutoksen myötä nimensä perusteella tunnistamattomia kahdessakin mielessä: 1930-luvun Raja-Karjalassa uusista nimistä ei voinut päätellä, kuuluiko nimenkantaja vaikkapa vanhaan kauppias- tai pappissukuun, ja uudelleenasetuskaudella nimistä ei näe edes sitä, että nimenkantaja on itäsuomalaista, saati karjalaista syntyperää. Rajakarjalaiset ovat valinneet ennen kaikkea kahdentyyppisiä nimiä: leksikaalisesti kaksiosaisia nimiä (*Koivunurmi*, *Rajasuo*) ja ns. -la-nimiä (*Koskela**). Rajakarjalaisena nimimakuna voi pitää sitä, että nimiä on valittu valmiiden ehdotusten joukosta ja erityisen suosittuja ovat olleet tietyt nimityypit.

Rajakarjalaisten sukunimenmuutoksille on ollut muitakin syitä kuin nimien suomalaistaminen, mutta niitä on jälkikäteen mahdoton selvittää tarkkaan. Koska 1930-luvulla kummassakin joukkonimenmuutossa Suomalaisuuden liiton toiminta oli hyvin määrätietoista, jopa aggressiivista, on syytä olettaa, että paikoitellen nimiä on muutettu suoranaisten painostuksen takia. Muita syitä ovat olleet muun muassa halu ottaa uusi, muodikas eli suomenkielinen sukunimi ja tarve muuttaa vanha nimi käytännön syistä, muun muassa nimen käytön hankaluuden, nimen saaman ei-toivotun huomion tai ei-toivottujen miellejhtymien vuoksi. Sukunimenmuutos on voinut merkitä myös ensimmäisen periytyvän

sukunimen ottamista; ns. vanha nimi on voinut olla vaikkapa jonkun virkamiehen mielivaltaisesti keksimä nimi, kuten esimerkiksi *Pörkki*, joka on vuoden 1920 paikkeilla tai hieman sitä ennen kirjattu henkilön sukunimeksi.

Yksi pohdiskelun aihe tutkimuksessani on se, millainen suhde rajakarjalaisilla oli 1930-luvulla vanhoihin nimiin ja yleensäkin sukunimeen. On vaikea arvioida, miten tarpeellinen nimenmuutos ylipäättään oli tuolloin erilaisessa yhteiskunnallisessa asemassa oleville ja erikäisille ihmisille. Nimestä luopuminen ei välttämättä tuntunut luopumiselta tai edes ollut sitä, sillä vielä 1930-luvun alussa sukunimi saattoi ainakin osalle rajakarjalaisista olla virallinen nimi, jota ei arkielämässä tarvittu ja joka oli vain kirjattu virkamiesten laatimiin ja käsittelemiin asiakirjoihin.

Se, minkä nimen on katsottu olevan vierasperäinen ja sen tähden muutettava nimi tai minkä nimen nimenmuuttaja on itse mieltänyt epäsoveliaaksi tai negatiiviseksi, on riippunut kunkin kielenkäyttäjän kieli- tai nimitajusta ja nimenkantajan omista kokemuksista. Vaikka tietty nimi olisi muutettu monessa eri tapauksessa, se ei tarkoita sitä, että kaikki samannimiset olisivat luopuneet nimestä.

Kysymyksiin siitä, miksi nimiä on muutettu ja ketkä nimiä ovat muuttaneet, liittyy myös kysymys, miksi kaikki vierasperäisten nimien kantajat eivät ole muuttaneet nimiään. Kyse on ollut henkilökohtaisista valinnoista: 1930-luvun propagandasta ja joukkoliikkeen voimasta huolimatta sukunimen muuttaminen on ollut vapaaehtoista. Monet helposti kuviteltavissa olevat syyt kantaa esimerkiksi venäjänkielistä nimeä liittyvät tunteisiin: nimenmuutoksen esteitä saattoivat olla esimerkiksi turvallisuushakuisuus, uudennosten vastustaminen, välinpitämättömyys ja pelko. Suhtautuminen nimenmuutoksiin ei käsittääkseni ole vaihdellut aseman tai ammatin mukaan, mutta toisinaan nimenmuutos on ollut sukupolvikysymys: perheen tai suvun vanha polvi on kieltäytynyt muuttamasta nimeään, vaikka nuoret ovat ottaneet suomenkielisen sukunimen. 1930-luvun Raja-Karjalassa vain ja ainoastaan karjalan kieltä taitavan, usein kirjoitustaidottoman väestönosan näkökulmasta nimenmuutoksissa otettiin tutun mutta vieraskielisen nimen tilalle toinen vieraskielinen nimi: suomenkielinen nimi.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Arkistot

SL = Suomalaisuuden liiton sukunimikortisto. Suomalaisuuden Liitto, Helsinki.

Painamattomat

MENSALO, NIKOLAI 1997: Puhelinkeskustelu 23.12.1997. Muistiinpanot tekijän hallussa.
SIDOROFF, JOHANNES 2000: Kirje Outi Patroselle 1.8.2000. Tekijän hallussa.
ROUHOLA, ANJA 2000: Viesti Outi Patroselle 7.10.2000. Tekijän hallussa.

Painetut

hakemistot ja luettelot

Karjalaisten osoitekalenteri. Toimittanut Leo G. Pohjola 1952. Jyväskylä: Kustannusliike Pohjola ja kumpp.

Luettelo henkilöistä, jotka ennen 1 päivää heinäkuuta ovat muuttaneet sukunimensä siinä järjestyksessä kuin laki 5 päivältä heinäkuuta 1934 nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisesta säättää. 1935. Helsinki: oikeusministeriö.

Luettelo henkilöistä, jotka ovat puolivuotiskaudella 1.7.1935–31.12.1935 muuttaneet nimensä siinä järjestyksessä kuin 5.7.1934 annettu laki nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisesta säättää. 1936. Helsinki: oikeusministeriö.

Luettelo nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisessa 5 päivänä heinäkuuta 1934 annetun lain nojalla vuoden 1936 aikana sukunimensä muuttaneista henkilöistä vanhojen sukunimien mukaisessa aakkosjärjestyksessä. 1937. Helsinki: oikeusministeriö.

Luettelo nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisessa 5 päivänä heinäkuuta 1934 annetun lain nojalla vuoden 1937 aikana päätetyistä nimenmuutoista sekä lisäyksiä ja oikaisuja sanotun lain nojalla vuoden 1936 aikana sukunimensä muuttaneista henkilöistä oikeusministeriön toimesta aikaisemmin julkaistuihin luetteloihin. 1937. Helsinki: oikeusministeriö.

Nimenmuuttoa 1/1906. Lisälehti Suomalaisen Virallisen Lehden numeroihin 109, 110, 111 vuonna 1906. Helsinki: Senaatin kansliatoimituskunta.

Nimenmuuttoa 2/1906. Lisälehti Suomalaisen Virallisen Lehden numeroihin 143, 144, 145 vuonna 1906. Helsinki: Senaatin kansliatoimituskunta.

Oikaisuja ja lisäyksiä oikeusministeriön toimesta julkaistuihin luetteloihin henkilöistä, jotka ennen 1 päivää heinäkuuta sekä puolivuotiskaudella 1.7.1935–1.12.1935 ovat muuttaneet sukunimensä siinä järjestyksessä kuin 5.7.1934 annettu laki nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisessa säättää. 1936. Helsinki: oikeusministeriö.

Skt. = Siirtokarjalaisten tie -osoitehakemisto. 1971. Turku: Nyky-Karjala Oy.

sanoma- ja aikakauslehdet

Aamun Koitto. Suomen ortodoksisen kirkkokunnan äänenkannattaja ja ortodoksisten kotien hengellinen lehti. Pyhän Sergein ja Hermanin veljeskunta, Joensuu. 19/1930, 23/1931.

Karjalan Vapaus. Vienan ja Karjalan heimon äänenkannattaja ja sivistyslehti. Helsinki: Karjalan Vapaus Osakeyhtiö.

Karjalan Ääni. Sortavala. 19.11.1929–17.3.1931.

Laatokka. Sortavala: Kustannus Oy Laatokka (1900–1914; 1917–1924); Sortavalan Kirjapaino Oy.

29.1.1918; 26.2.1918; 28.3.1918; 27.3.1918; 6.4.1918; 24.4.1918; 8.9.1918;

28.1.1919; 11.3.1919; 22.3.1919; 2.8.1919; 25.9.1919; 28.10.1919;

14.2.1920; 16.3.1920; 20.4.1920; 1.5.1920; 4.5.1920; 1.6.1920; 12.6.1920;

22.6.1920; 26.6.1920; 29.6.1920; 8.7.1920; 30.11.1920;

1.2.1921; 3.3.1921; 22.3.1921; 4.6.1921;

29.8.1922; 23.6.1923; 7.8.1923; 10.1.1924; 15.9.1924;

14.7.1925; 19.9.1925; 24.10.1925; 9.1.1926; 23.2.1926; 8.4.1926; 20.4.1926;

9.12.1926; 11.12.1926; 27.1.1927; 13.10.1927; 24.12.1927;

31.1.1928; 10.3.1928; 28.6.1928; 4.9.1928;

16.1.1930; 18.2.1930; 3.4.1930; 12.7.1930; 16.8.1930; 8.11.1930; 31.12.1931;

2.7.1932; 15.12.1932; 9.11.1933; 20.3.1934; 2.6.1934; 14.6.1934;

25.4.1935; 7.11.1935; 23.12.1943; 6.1.1944; 16.3.1944; 21.3.1944.

Suomen Heimo. Helsinki: Akateeminen Karjala-Seura. 18/1925, 1931.

Suomen virallinen lehti. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

15.10.1921; 1.7.1936; 1.10.1936; 2.1.1937; 1.4.1937; 18.6.1937; 1.10.1937;

1.4.1938; 1.7.1938; 11.5.1939; 1.7.1939; 2.10.1939; 20.8.1940; 1.10.1940; 2.1.1941.

Vapaa Karjala. Aunuksen- ja Vienan-Karjalaisten Äänenkannattaja. Karjalan Kansalaisliiton Itä-Karjalan komitea. Viipuri. 9.5.1924–30.12.1927.

kirjallisuus

CASTRÉN, KLAUS 1998 (toim.): *Salmin pitäjän Manssilan ja Virtelän kylien asukkaat talvisodan kynnyksellä*. Säilytteillä Helsingin yliopiston kirjastossa.

— 2000 (toim.): *Salmilaisten joukkonimenmuutto 1930*. Säilytteillä Helsingin yliopiston kirjastossa.

HÄMYNEN, TAPIO 1995: Salonkylästä Egyptinkorpeen. Teoksessa *Rintamalta raivioille. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta s. 239–266*. Toimittanut Erkki Laitinen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Laatokan Mantsi, härkäuhrin saari, 1997. Toimittanut Valto A. Peiponen. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.

Manssilan kylä (ei kirjoittajan nimeä). – *Nuori Karjala*. Kuopio: Laatokan Karjalan nuorisoseurojen liitto. 6–7/1974.

Suistamolaisten joulukuu 1939. Toim. Aulis Blinnikka. Loimaa: Suistamon perinnesseura ry 1999.

Suojärvi II. Toimittanut Lauri Pelkonen. 1966. Pieksämäki: Suosäätiö.

VILJANTO, ANNI 1952: *Salmi. Salmin pitäjän muistojulkaisu*. Kuopio: Salmi-säätiö.

Lähteet

Arkistot

Nimiarkisto, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki

Asiakirjanimikokoelma: Käkisalmen Karjala.

Hn-kilpa 1958 = Henkilönnimikilpa.

Hn-kilpa 1972 = Henkilönnimikilpa.

Impilahden pk. = Impilahden pitäjänkokoelma.

Karjalan ek. = Karjalan paikannimien erilliskokoelma eli Itä-Karjalan paikannimikokoelma.

Salmin pk. = Salmin pitäjänkokoelma.

Suistamon pk. = Suistamon pitäjänkokoelma.

Suojärven pk. = Suojärven pitäjänkokoelma.

VRK 1995: Sukunimi. = Väestörekisterikeskuksen sukunimitiedosto vuodelta 1995.

YK = Nimiarkiston paikannimien yleiskokoelma.

Kansallisarkisto, Helsinki

Impilahden hk. = Impilahden henkikirjat vuosilta 1818–1944. Mikrofilmejä ja asiakirjoja.

Salmin hk. = Salmin kihlakunnan henkikirjat vuosilta 1818–1944. Mikrofilmejä ja asiakirjoja.

SL: Pöytäkirjoja = Suomalaisuuden Liiton arkisto: Pöytäkirjoja.

SL: Kirjeistö = Suomalaisuuden Liiton arkisto: Kirjeistö.

SL: Lehtileikkeitä = Suomalaisuuden Liiton arkisto: Lehtileikkeitä.

Suistamon hk. = Suistamon henkikirjat vuosilta 1818–1944. Mikrofilmejä ja asiakirjoja.

Suojärven hk. = Suojärven henkikirjat vuosilta 1818–1944. Mikrofilmejä ja asiakirjoja.

muut arkistot

KKS: Nimiä = Karjalan kielen sanakirjan toimituksessa säilytteillä oleva henkilön- ja paikannimien kokoelma. Helsinki.

Salmin kihlakunnan henkikirjat vuosilta 1727, 1753 ja 1764. Mikrofilmejä. Mikkelin maakunta-arkisto.

SKS KSA = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto, Helsinki.

Pehkoranta, Heikki 1968: 1083–1172; 1975–1976: 1173–1541.

Pohjanvalo, Pekka 1937: 352–542.

Painamattomat

HOTARI, HILARIA 1955: Lunkulansaaren ja Mantsinsaaren paikannimet. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

JÄÄSKELÄINEN, SUVI JOHANNA 1995: Släktnamnsbyte 1906 och 1934–35. En studie i namnvalsprinciper. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston pohjoismaisten kielten laitos. Säilytteillä Nimiarkistossa.

LINNAKYLÄ, PIRJO 1968: Suistamolaisten lisänimiä vuosisadan vaihteesta vuoteen 1939. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. Säilytteillä Nimiarkistossa.

MIKKONEN, PIRJO 1974: Suomen 1700-luvun ruotusotamiesten lisänimistä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

PATRONEN, OUTI: 1998a: Pörkki-suku. Suojärveläisen Pörkin suvun sukuselvitys. Tekijän hallussa.

- 1998b: Otetut nimet. Sukunimien joukkomuutto Suojärvellä 1935. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2006: Patrosten sukujuuret. Tekijän hallussa.
- PETRISALO, KATRIINA 1974: Ortodoksien suhtautuminen toisuskoiisiin Suojärvellä Suomen itsenäistymisestä talvisotaan. Tutkielma suullisten ja kirjallisten lähteiden käytöstä historiantutkimuksessa. Pro gradu -tutkielma. Joensuun korkeakoulun yleisen historian laitos.
- PULLI, HELJÄ (toim.) 1983: Käkisalmen pohjoisen läänin henkikirja v. 1722. Moniste. Säilytteillä Kansallisarkistossa.
- SIILIN, LEA 1985: Salmin pitäjän kylännimet asiakirjanimistön valossa. Laudaturtutkielma. Joensuun yliopiston suomen kielen laitos. Säilytteillä Nimiarkistossa.

HÄMYNEN, TAPIO 2008. Suullinen tiedonanto 7.6.2008.

KOPONEN, RAIJA 1997. Suullinen tiedonanto Karjalan kielen sanakirjan päätoimittajalta marraskuussa 1997. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Painetut

www-sivut

Gulin–Pinomaa Sukuseura ry 2007: Gulin–Pinomaa-suvun historiaa.

www.genealogia.fi/sukus/gulinpinomaa/historia/gp_historia.htm. Luettu 24.9.2007.

Karjalan Liitto 2008. Jäsenseurat. www.karjalanliitto.fi. Luettu 5.9.2008.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2009. www.kotus.fi > Kotuksen kielet > karjalan kielet. Luettu 6.3.2009.

Suomen Sukututkimusseura 2008: Historiakirjat. www.genealogia.fi. Luettu 14.8.2008.

— 2008: Nimenmuutoksia. www.genealogia.fi. Luettu 22.10.2008.

— 2008: Sukututkijan lyhenneluettelo. www.genealogia.fi > Apuneuvoja > Lyhenneluettelo. Luettu 15.10.2008.

VRK 2008 = Väestörekisterikeskus. www.vrk.fi. Luettu 22.10.2008.

sanomalehdet

Aamun Koitto. Suomen ortodoksisen kirkkokunnan äänenkannattaja ja ortodoksisten kotien hengellinen lehti. Joensuu: Pyhän Sergein ja Hermanin veljeskunta. 12/1930; 19/1930; 30–31/1930; 3/1931; 22–23/1931; 3/1933; 8/1933.

E-SS = Etelä-Suomen Sanomat. Lahti: Esan Kirjapaino Oy. 14.5.1935.

Forssan Lehti. Forssa: Oy Forssan Lehti. 19.11.1957.

HS = Helsingin Sanomat. Helsinki: Sanoma Oy. 16.9.1929; 6.3.1944.

Hämeen Kansa. Hämeenlinna: Oy Hämeen Kansa. 27.3.1935.

Ilkka. Vaasa: Oy Ilkka. 30.1.1936.

Karjala. Viipuri: Karjalan Kirjapaino Oy. 13.9.1935; 18.11.1935; 12.5.1944; 2.7.1950.

Karjalainen. Joensuu: Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy. 13.2.1962.

Karjalaisten Pakinoita. Helsinki: Wienan Karjalaisten Liitto. 2/1906.

Karjalaisten Sanomat. Viestejä Vienan ja Aunuksen karjalaisille. Helsinki: Karjalan Sivistysseura. 7–8/1917.

Karjalan Heimo. Helsinki: Karjalan Sivistysseura. 1931.

Karjalan Vartia 1/1920; 4/1920; 5/1920.

Laatokka. Sortavala: Sortavan Kirjapaino Oy. 5.1.1882; 26.4.1906.

Länsi-Savo. Mikkeli: Oy Länsi-Savo. 12.2.1959.
 Länsi-Suomi. Rauma: Oy Länsi-Suomi. 23.4.1937; 18.6.1954.
 Maakansa. Helsinki: Karjalan Maakunta Oy. 15.9.1949.
 Savo. Kuopio: Kirjapaino Oy Savo. 13.1.1943.
 Suomen Heimo. Helsinki: Karjalan Sivistysseura. 15/1925; 12/1927; 18/1931.
 Turun Sanomat. Turku: Oy Turun Sanomat. 14.5.1936.
 Uusi Suomi. Helsinki: Oy Uusi Suomi. 8.8.1935; 17.8.1936; 25.8.1936; 20.7.1955; 19.2.1962; 30.1.1960.
 Viborgs Nyheter. Viipuri: Östra Finlands Tryckeri Ab. 1935. 17.12.1935.

kirjallisuus

- Aamun Koitto 1918: *Aakkosluettelo*. Kreikkalais-katolisen kirkon kirkkokalenterissa esiintyvien nimien aakkosluettelo. Aamunkoiton kustannuksella. Jyväskylä: Sydän-Suomen kirjapaino.
- AFANASJEV (AHAVA), PAAVO 1906: Pientä pakinaa nimenmuuttoaasiasta. – *Karjalaisten Pakinat* 3–4, joulunumero *Karjalaisten joulu* s. 15.
- AHTIA, E. V. 1935: Karjalaiset sukunimet – kunniaanko vai hautaan? – *Karjalan Vapaus. Kalevala-numero*. 1–2/1935, s. 19–22.
- ANTIKAINEN, TIMO-ILKKA 1997: Muutto Venäjälle 1600-luvulla. Teoksessa *Laatokaan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 49–52. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- Asetus turvapaikkaoikeutta Suomessa nauttivan henkilön, joka ei ole minkään maan kansalainen, sukunimen muuttamisesta. Asetus 60/1937. – *Suomen laki*.
- Asiakirjoja Karjalan historiasta 1500- ja 1600-luvuilta*. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos ym. Joensuu – Petroskoi 1987.
- Asiakirjoja Karjalan historiasta 1500- ja 1600-luvuilta. II. Käkisalmen läänin maakirja vuodelta 1637*. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos. Joensuu 1991.
- Avioliittolaki 2324/1929. – *Suomen laki*.
- BJÖRN, ISMO 1991: *Suur-Ilomantsin historia – Enon, Ilomantsin ja Tuupovaaran historia vuoteen 1860*. Pieksämäki : Enon, Ilomantsin ja Tuupovaaran paikallishistoriatoimikunta.
- BERGHOLM, AXEL (toim.) 1984 [1901]: Sukukirja. Suomen aatelittomia sukuja. Suomen muinaismuistoyhdistys. Osat 1 ja 2. Helsinki: Otava.
- BLOMQVIST, MARIANNE 1993: *Personnamnsboken*. Helsingfors: Oy Finn Lectura Ab.
- CALAMNIUS (KIANTO), ILMARI (I. C.) 1906: Pois ”jeffit”, ”offit” y.m.s. nimistä. – *Karjalaisten Pakinoita* 1/1906 s. 13. Wienan Karjalaisten Liitto.
- CASTRÉN, KLAUS 2002: *Gordein suku. Rajakarjalainen suku Salmin Manssilan kylästä*. Saarijärvi: Gummerus.
- FURTENBACH, BÖRJE 1987: De svenska soldatnamn och deras betydelse för släktnamnsbildning. – SAS 5 s. 57–90.
- GENETZ, ARVID 1884: *Tutkimus Aunuksen kielestä. Kielennäytteitä, sanakirja ja kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden-seuran kirjapaino.
- HALMEKARI, VILHO 1997: Kotikyläni Työmpäinen... ja rakkaat, jo manalle menneet kyläläiseni. Teoksessa Valto A. Peiponen (toim.) *Laatokaan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 256–274. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- HEIKKINEN, KAIJA 1989: *Karjalaisuus ja etninen itsetajunta. Salmin siirtolaisia koskeva tutkimus*. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 9.

- HELVE, VILLE 1997: Ruskoi da Kozlovan buabo. Teoksessa Valto A. Peiponen (toim.) *Laatokan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 416–419. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- HOKKANEN, KIRSTI 1949: Pekka Pohjanvalo, Salmin murteen tallettaja. Teoksessa *Karjala III*. Karjalaisen osakunnan kotiseutujulkaisu s. 97–102. Helsinki: Karjalainen osakunta.
- HÄMYNEN, TAPIO 1993: *Liikkeellä leivän tähden. Raja-Karjalan väestö ja sen toimeentulo 1880–1940*. Historiallisia tutkimuksia 170. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- 1995: *Suomalaistajat, venäläistäjät ja rajakarjalaiset. Kirkko- ja koulukysymys Raja-Karjalassa 1900–1923*. Ortodoksisen teologian laitoksen julkaisuja. Joensuun yliopisto.
- HÄRKÖNEN, IIVO 1927a: Suomalaisuuden kysymys. – *Toukomies* 4/1927 s. 49. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- 1927b: Karjalainen nimistö. – *Toukomies* 5–6/1927, s. 67–68. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- 1928a: Vielä karjalaisista nimistä. Nimet suomalaiskarjalaisiksi! – *Toukomies* 1–2/1928 s. 12. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- 1930a: Karjalaisten nimet kansallisiksi. – *Toukomies* 3/1930 s. 33–34. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- 1930b: *Karjalaisten nimiopas. Karjalan Sivistysseuran julkaisema opasvihkonen karjalaisten uusien kansallisten suku- ja ristimänimien valintaa varten*. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- 1983 (1928b): Tshokki. Kirjoitus on julkaistu teoksessa Runon hirveä hiihtämässä (1928) ja teoksessa Setälä ym. (toim.) *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies* s. 204–207. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy.
- HÄRKÖNEN, SIMO 1950: *Impilahti-kirja. Impilahden pitäjän historia- ja muistojulkaisu*. Pieksämäki: Impilahden muistojulkaisutoimikunta.
- Itä-Kannaksen murresanakirja*. 1984. Aineiston koonneet Adolf Neovius, Lauri Hakulinen ja Veikko Ruoppila. Toimittanut Veikko Ruoppila. SKS ja Karjalaisen Kulttuurin Edistämissehtiö. SKS:n toimituksia 392. Helsinki: SKS.
- Itäkarjalaisten nimiopas 1942*. Laatinut Hannes Teppo. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.
- JARVA, VESA 2005: *Venäläisperäisyys ja ekspressiivisyys suomen murteiden sanastossa*. Jyväskylä Studies in Humanities 5. Jyväskylän yliopisto.
- JESKANEN, MATTI 2005: Karjalan kieli ja karjalankieliset Suomessa. Teoksessa *Monenkieliset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti*. Toimittaneet Marjatta Palander ja Anna-Maria Nupponen s. 215–285. Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta. *Studia Carelica Humanistica* 20.
- Joukkonimenmuutto Raja-Karjalassa 1930. – *Suomalainen Suomi* 13. Toimittaneet Hilda Jalasmaa, Einar Fieandt, Martti Haavio, Yrjö Vuorjoki, s. 98–104. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto. 1930.
- JUMPPONEN, TOIVO 1997: Saukkanen, Hiloila, Seloi – itärannikon kyliä. – *Laatokan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 211–216. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- KANGASPURO, MARKKU 2000: *Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta: nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä 1920–1939*. Helsinki: SKS.
- Karjalaisten joulu*. Vienen Karjalaisten Liitto.
- Karjalan Liitto: Salmin kartta. 1991 (1970). Laatinut S. Karjalainen. Helsinki: Karjalan Liitto.
- Karjalan Vartia = Jälkipainos 1919–1921 ilmestyneistä Vienen Karjalan väliaikaisen toimikunnan ja Karjalan väliaikaisen hallituksen julkaisemista ”Karjalan Vartia”

- lehdistä numerot 1–25. Toimittanut Heikki Tarma. 2002. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- KARLOVA, OL'GA LEONIDOVNA 2007: Das karelische Personennamensystem. – *Europäische Personennamensysteme. Ein Handbuch von Abasisch bis Zentralladinisch. Lehr- und Handbücher zur Onomastik. Band 2* s. 363–371. Baar, Hamburg.
- KAUKONIEMI 1919: Venäläisten nimien karjalaistaminen. – *Karjalaisten Sanomat. Viestejä Vienan ja Aunuksen karjalaisille* 1–2/1919 s. 2. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- KESÄLUOTO 1936a: Uudet nimet kunniaan. – *Uusi Suomi* 25.8.1936, s. 10.
- 1936b. *Uusi Suomi* elo-lokakuu 1936.
- KIPARSKY, VALENTIN 1974: Det ryska familjenamnsystemet. Teoksessa *Societas Scientiarum Fennica. Årsbok – Vuosikirja*. LI B N:O 10 s. 3 – 9. Helsingfors.
- KKS = *Karjalan kielen sanakirja*. Osat 1–6. 1968–2005. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- Kokoelma 1906 = *Kokoelma suomalaisia nimiä*. Helsinki: Suomalaisen Nuijan nimensuomalaistuttamistoimikunta.
- KORHONEN, AUKUSTI 1966: Maatalouden kehityksestä Suojärvellä. Teoksessa Lauri Pelkonen *Suojärvi II* s. 303–318. Pieksämäki: Suosäätiö.
- KUSTAA (nimimerkki) 1944: Nimenmuutot. – *Karjala* 5.5.1944.
- KUUJO 1965: Katsaus Suojärven vaiheisiin varhaisemmista ajoista vuoteen 1812 saakka. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi I* s. 39–67. Pieksämäki: Suosäätiö.
- KUUTTI, KIRSTI 2007. Sähköpostiviesti 28.8.2007.
- Laatokan Mantsi, härkäuhrin saari*. 1997. Toimittanut Valto A. Peiponen. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- LAINE, ANTTI 1982: *Suur-Suomen kahdet kasvot. Itä-Karjalan siviiliväestön asema suomalaisessa miehityshallinnossa 1941–1944*. Helsinki: Otava.
- LAITILA, TEUVO 2004: *Uskon luotsi Sergei Okulov Suomen ortodoksien vaiheissa*. Jyväskylä: Aamun Koitto.
- LAITINEN, A. A. A. 1938: *Impilahden pitäjän ja seurakuntain historia*. Sortavala. Laki nopeammasta menettelystä sukunimen muuttamisessa. 301/1934. – *Suomen laki*. Laki sukunimestä 1920. – *Suomen laki*.
- LESKINEN, EINO 1931: Karjalan kieli maamme rajojen sisäpuolella. – *Suomen Heimo* 1/1931 s. 8–9. Helsinki: Akateeminen Karjala-seura.
- 1966: Siirtokarjalaisten murteiden kohtalo. – *Karjalan Heimo* 7–8/1966 s. 137–138. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- LEUKKUNEN, PEKKA 1966: Leppäniemi. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi II* s. 563–568. Pieksämäki: Suosäätiö.
- LINDQVIST, TOR-ERIK 1990: *Soldatnamn vid Åbo läns infanteriregemente 1716–1804*. Åbo: Åbo universitet.
- MARTTINEN, TITTAMARI 2004: *Viivi Pusu ja toffeesydän*. Helsinki: Tammi.
- MERIKOSKI, KAARLO AUKUSTI 1944: *Sergei Okulov. Palanen Raja-Karjalan sivistyshistoriaa*. Helsinki: Osakeyhtiö Valistus.
- MIKAEL (nimimerkki) 1949: Karjalaisista sukunimestä. – *Laatokka* 5.8.1949.
- MIKKONEN, PIRJO 1990: Über die Motivation bei der Wahl neuer finnischer Familiennamen 1850–1921. Teoksessa *Proceedings of the XVIIth International Congress of the Onomastic Sciences*. Editor Eeva Maria Närhi. Volume 2. Helsinki: The University of Helsinki and the Finnish Research Centre for Domestic Languages.
- MIKKONEN, PIRJO – SIRKKA PAIKKALA 2000: *Sukunimet*. Uudistettu laitos. Helsinki: Otava.

- MITRUNEN, VIHTORI 1966: Muistojen matkalla – Varpakylä – Hukkala – Evanniemi – Helylänniemi – Nasarinvaara – Pönttösenvaara – Leiriniemi. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi II* s. 569–573. Pieksämäki: Suosäätiö.
- MODÉER, IVAR 1964: *Svenska personnamn. Handbok för universitetsbruk och självstudier av Ivar Modéer*. Utgiven av Birger Sundqvist och Carl-Eric Thors. *Anthroponymica Suecana* 5. Lund: Studentlitteratur.
- MÄKINEN, YRJÖ-PEKKA 1981: Henkisen nousun ajasta nykypäivän karjalaisuuteen. Teoksessa Yrjö-Pekka Mäkinen, Ilmari Lehmusvaara (toim.) *Karjala 1. Portti itään ja länteen* s. 419–455. Hämeenlinna: Karisto.
- NENONEN, SÄDE 2008: Karjalan kieli luontuu mainiosti runollisiin psalmeihin. – *Helsingin Sanomat* 11.7.2008.
- Nimiopas 1930 = Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.
- Nimiopas 1934 = Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.
- Nimiopas 1935 = Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.
- Nimiopas 1936 = Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.
- Nimistöntutkimuksen perusteet*. Ainiala, Terhi – Saarelma, Minna – Sjöblom, Paula. Tietolipas 221. Helsinki: SKS.
- NIRVI, R. E. 1932: Suistamon keskusmurteen vokalismi. SKS: Helsinki.
- NISSILÄ, VILJO 1943a: Soikkolan inkeröisten henkilönnimistä. – *Virittäjä* 2 s. 199–207.
- 1943b: Venäläisperäisiä henkilönnimiä Itä-Karjalan paikannimistössä. – *Virittäjä* 2 s. 46–78.
- 1945: Lisiä venäläisperäisiin henkilönnimiin Itä-Karjalan paikannimistössä. Teoksessa *Suomi-kirja* 104 s. 1–40. Helsinki: SKS.
- 1954: Karjalaiset paikannimet. – *Muistojen Karjala* 1/1954 s. 18–19. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Heimokirja.
- 1958: Ei nimi miestä pahenna. – *Suomalainen Suomi* s. 383–389. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- 1963: Sukunimien muuttamisesta. Teoksessa *Toinen kielivartio. Yleisradiossa pidettyjä kielipakinoita*. Julkaissut Suomen Akatemian kielitoimisto. Tietolipas 33. Helsinki: SKS.
- 1975: *Suomen Karjalan nimistö*. Joensuu: Karjalaisen kulttuurin edistämissäätiö.
- 1976: Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö. Teoksessa *Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita I* s. 43–172. Helsinki.
- NS = *Nykysuomen sanakirja*. Osat 1–3. 1978. Porvoo: WSOY.
- NTT = *Nimistöntutkimuksen terminologia*. 1974. Kiviniemi, Eero – Ritva Liisa Pitkänen – Kurt Zilliacus (toim.). Castrenianumin toimitteita 8. Helsinki.
- Nusvensk ordbok*, 1981. Olof Östergren (toim.). Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- NYGREN, JAN-ERIK 1988: Petri Skriko – från Skriko? – *Karlebynejden* 21 s. 42–43. Nedervetil: Karlebynejdens bygde- och släktforskare r. f.
- NÄRHI, EEVA MARIA 1996: *Suomalaista sukunimikäytäntöä*. Kielenkäytön oppaita 1. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki: Edita.
- Ohjeita* 1934 = *Ohjeita nimenmuuttoasiamiehille*. 1934. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto. Säilytteillä Nimiarkistossa.
- Oma Suojärvi kuvina*, 1991. Toimittanut Nestor Norppa ym. Nurmes: Suojärven pitäjäseura r.y.

- Ortodoksinen kalenteri* 2006. 112. vuosikerta. Vantaa: Ortodoksinen kirjallisuuden julkaisuneuvosto.
- PAIKKALA, SIRKKA – PAIKKALA, JARMO 2008 [1985]: Paavo Tabell – omaa sukua Kärkkäinen. – *Kiuruvesi-lehti* 22.5.1985. Artikkelin on luettu 14.8.2008 Suomen Sukututkimusseuran Internet-sivuilta www.genealogia.fi > Apuneuvoja > Luetteloita ja hakemistoja > Henkilönnimiä > Kiuruvetisiä nimiä ja sukuja.
- 2000: Suomalaisten sukunimet rakennetyyppien mukaan. Teoksessa Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka *Sukunimet* s. 36–39. Uudistettu laitos. Helsinki: Otava.
- PAIKKALA, SIRKKA 1988: Finnische Familiennamen auf -(i)nen. – SAS 6 s. 28–69.
- 1992: Från olika namnsystem till ett enhetligt släktnamnssystem i Finland. – *NORNA 58: Slektstamn i Norden*. Redigerat av Kristoffer Kruken s. 109–127.
- 2004: *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. Helsinki: SKS.
- 2006: Snellmanin 100-vuotispäivä ja sukunimien suomalaistaminen. – *Hiidenkivi* 3 s. 7–9.
- 2007: Das finnische Personennamensystem. Teoksessa *Europäische Personennamensysteme. Ein Handbuch von Abasisch bis Zentralladinisch. Lehr- und Handbücher zur Onomastik. Band 2* s. 200–214. Hamburg: Baar.
- PEIPONEN, NILO 1997: Kauppapaikat ja kauppiaat. Teoksessa Valto A. Peiponen (toim.) *Laatokaan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 325–328. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- PEIPONEN, VALTO A. 1997: Peiposenkylä – merellinen kalastajien kylä. Teoksessa Valto A. Peiponen (toim.) *Laatokaan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 199–206. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti.
- PELKONEN, ELNA 1961: Wasili Hosainoff (1850–1917). Teoksessa Jaakko Paavolainen (toim.) *Karjalainen elämäkerrasto* s. 162–173. Helsinki: WSOY.
- PELKONEN, LAURI 1965a: Orlovien aika (1812–1825). Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi I* s. 93–111. Pieksämäki: Suosäätio.
- 1965b: Gromovien aika (1825–1856). Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi I* s. 112–187. Pieksämäki: Suosäätio.
- 1965c: Seurakuntaelämää 1800-luvun alkupuoliskolla. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi I* s. 188–213. Pieksämäki: Suosäätio.
- 1965d: Aunuksen vuorihallituksen aika (1856–1880). Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi I* s. 217–289. Pieksämäki: Suosäätio.
- 1966: Kovaa maata jalkojen alla. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi II* s. 604–617. Pieksämäki: Suosäätio.
- Poh. 1947 = POHJANVALO, PEKKA 1947: *Salmin murteen sanakirja*. SKS:n toimituksia, 233. osa. Helsinki: SKS.
- Poh. 1950 = POHJANVALO, PEKKA 1950: *Salmin murteen sanakirja. Täydennysosa*. SKS:n toimituksia 233. Helsinki: SKS.
- POREVUO, YRJÖ – PROKKI, ANTON ja TYYNE 1997: Oritselkä ja sen elämää. Teoksessa Valto A. Peiponen (toim.) *Laatokaan Mantsi, härkäuhrin saari* s. 222–234. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy, Karjala-lehti
- POROKKA (nimimerkki) 1960: Vähän nimistäkin. – *Uusi Suomi* 30.1.1960.
- PUHAKKA, PEKKA 1983: Iivo Härkönen seminaarista karkotettuna. Teoksessa Hannes Sihvo ym. (toim.) *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies* s. 165–166. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy.
- RANINEN-SIISKONEN, TARJA 1999: *Vieraana omalla maalla. Tutkimus karjalaisen siirtoväen muistelukerronnasta*. Helsinki: SKS.

- REIJONEN, ERKKI 1930: Katsaus sukunimiin. – *Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä* s. 114–121. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- RUOPPILA, VEIKKO 1955: Vajaaälyisen kuvaannollisia nimityksiä. – *Virittäjä* s. 222–238.
- Ruotsalais-suomalainen suursanakirja*. 1988 [1973]. Toimittanut Lea Lampén. Ensimmäisen painoksen kahdeksas muuttamaton lisäpainos. Porvoo: WSOY.
- RUOTSI, N. 1934: Näytteitä nimien venäläistytystä Etelä-Aunuksessa. – *Toukomies* 11–12 s. 165–166. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- Ruotsin Pekka* (nimimerkki) 1973: Kun Salmi sivistyi. – *Karjala* 18.1.1973
- SAARENSEPPÄ, A. R. 1910: Pohjois-Karjalan vierasnimiset suvut. Teoksessa *Kansanvalistusseura. Kotiseutukuvauksia* 5–6. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Saksalais-suomalainen suursanakirja. Deutsch-finnisches Grosswörterbuch*. Toimittanut Lauri Hirvensalo 1982 [1963]. Toisen painoksen viides muuttamaton painos. Porvoo: WSOY.
- SALLINEN-GIMPL, PIRKKO 1987: *Elävä karjalaisuus*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- 1994: *Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen*. Kansatieteellinen arkisto 40. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- SETÄLÄ, VOITTO – HANNES SIHVO – SENNI TIMONEN 1983: *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies*. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy.
- SETÄLÄ, VOITTO 1983: Heimoaatteen ajaja. Teoksessa Setälä ym. (toim.) *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies* s. 9–53. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy.
- SIHVO, HANNES 1973: *Karjalan kuva. Karenialismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana*. SKS:n toimituksia 314. Helsinki: SKS.
- 1983: Karjalainen kirjailija. Teoksessa Setälä ym. *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies* s. 55–82. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy.
- SIUKONEN, TIMO 2009: Karjalan kielen professoriksi viime hetkellä. – *Helsingin Sanomat* 15.2.2009 s. C7
- Skt. IV = *Siirtokarjalaisten tie. Osa IV*. 1971. Turku: Nyky-Karjala Oy.
- SMITH, ELSDON C. 1969: Influences in Change of name. – *Onoma* 14 s. 158–164.
- SMSK = *Suomen murteiden sanakirja*. Neljäs osa *huka–iätös*. 1994. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Sortavalan seminaari 1880–1930. 1930. Helsinki: Valistus Oy.
- SUHOLA, JOHANNES 1961: Sergei Solntsev (1867–1933). Teoksessa *Karjalainen elämäkerrasto* s. 214–221. Helsinki: WSOY.
- Sukunimiopas. Suomalaisen sukunimen tarvitsijoiden avuksi*. 1927. Helsinki: Akateeminen Karjala-Seura.
- Suojärven ortodoksisen seurakunnan suomennetut kirkonkirjat 1734–1815*. Suomentaneet Tapio Hämynen ja Yury Shikalov. 2004. Cd-rom. Nurmes: Suojärven pitäjäseura.
- Suojärvi I*. Toimittanut Lauri Pelkonen. 1965. Pieksämäki: Suosäätiö.
- Suojärvi II*. Toimittanut Lauri Pelkonen. 1966. Pieksämäki: Suosäätiö.
- Suomalainen Suomi 1930*. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- Suomalainen Suomi 1934*. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- Suomalainen Suomi 1935*. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- Suomalainen Suomi 1936*. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- Suomenmaa V = Suomenmaa, osa V: Viipurin lääni. Maantieteellis-taloudellinen ja historiallinen tietokirja*. 1923. J. E. Rosberg, Kaarlo Hildén, Kustavi Grotenfelt, J. A. Wecksell (toim.). Helsinki: Tietosanakirjaosakeyhtiö.
- Suomen tilastollinen vuosikirja*. Vuodet 1911, 1920, 1930, 1935, 1936 ja 1939. Helsinki: Tilastollinen päätoimisto.

- SUOVA, EINO 1934: Sukunimen valinnasta. Teoksessa *Sukunimiopas – uusia suomalaisia sukunimiä* s. 8–16. 2., tark. ja lis. painos. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- SVSSK 1994 = *Suomi-venäjä-suomi-sanakirja*. Toimittanut J. Jelisejev. Jyväskylä: Gummerus.
- TARASTI, KARI 1966: Suomalaisuuden Liitto 1906–1966. Helsinki: WSOY.
- TEPPO, HANNES 1942: *Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä*. Suomalaisuuden Liiton sukunimiopas n:o 7. Helsinki: Suomalaisuuden Liitto.
- TERVAS, BENJAMIN 1966: Kuikkaniemi. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.). *Suojärvi II* s. 562–563. Pieksämäki: Suosäätio.
- THESLEFF, ARTHUR 2008 [1901]: Romanisukujen nimiä. Luettelo on julkaistu teoksessa ”Wörterbuch des Dialekts der finnländischen Zigeuner (Acta Societatis Scientiarum Fennicae. Tom. XXIX. No 6). Luettelo on luettu 14.8.2008.
Suomen Sukututkimusseuran sivuilta www.genealogia.fi > Apuneuvoja > Luetteloita ja hakemistoja > Henkilönnimiä > Sukunimiluetteloita.
- THORS, CARL-ERIC 1975: Finländska släktnamn under 1600-talet. – *NORNA 8. Binamn och släktnamn. Avgränsningar och ursprung* s. 69–79.
- TORIKKA, MARJA 2003: Karjala. – *Kielikello* 1/2003 s. 14–20.
- TULEHMO, PAUL 1958: Karjalaisista sukunimistä (nimimerkillä *Rehennys*). – *Karjalainen* 8.2.1958.
- 1960: Kuka mitenkin (nimimerkillä *Rehennys*). – *Savo* 3.3.1960.
- 1966: Suojärveläisiä kansantyyppejä (nimimerkillä *Rehennys*). Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi II* s. 523–551. Pieksämäki: Suosäätio.
- TURUNEN, AIMO 1976: Aunuksen kalastuksesta. Teoksessa *Veden viljaa*. Kalevalaseuran vuosikirja 56 s. 216–239. Porvoo: WSOY.
- 1982: Raja-Karjalan murteet. Teoksessa Yrjö-Pekka Mäkinen, Ilmari Lehmusvaara (toim.) *Karjala 2. Karjalan maisema ja luonto* 65–89. Hämeenlinna: Karisto.
- TURUNEN, MAUNO 1997: *Salmi: sahojen ja laivojen pogosta. Amparikaupasta Salmin johtavaksi liikeyritykseksi. Kertomus kolmen lahjoitusmaatalonpojan Wasili, Mihail ja Iivan Hosainoffin elämäntaipaleesta*. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino.
- UNBEGAUN, B. O. 1972: *Russian surnames*. Oxford: Clarendon Press.
- UTTERSTRÖM, GUDRUN 1976: *Tillnamn i den karolinska tidens Stockholm*. Acta Universitatis Umensis. Umeå: Umeå universitetsbibliotek.
- 1985: *Släktnamn: tillkomst och spridning i norrländska städer*. Umeå: Kungl. Skytteanska Samfundet.
- Uusien nimien luettelo 1919*. Helsinki: Nimien suomalaistuttamiskomitea.
- VALTONEN, HILJA 1959 [1928]: *Opettajan villikko*. Kuudes painos. Otava: Helsinki.
- Venäläis-suomalainen käsi-sanakirja*. Toimittanut C. F. Nordlund. 1892. Helsinki.
- VHNO 2005 = *Venäläisten henkilönnimien opas. Oikeinkirjoitus- ja painotusohjeita. Venäjän federaatiossa käytössä olevia etunimiä muunnoksineen ja sukunimiä*. Toimittaneet Martti Kahla ja Pirjo Mikkonen. Kielenkäytön oppaita 5. Kolmas, laajennettu laitos. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- VIRRANKOSKI, PENTTI 1994: *Käsitöistä leivän lisää. Suomen ansiokotiteollisuus 1865–1944*. Historiallisia Tutkimuksia 186. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- VIRTANEN, N. P. 1983: Iivo Härkösen Karjalaa ja karjalaisuutta käsitteleviä tuotteita. Teoksessa Setälä ym. (toim.) *Iivo Härkönen, karjalainen heimomies* s. 219–242. Lappeenranta: Karjalan Kirjapaino Oy.
- VIRTARANTA, PERTTI 1968: Karjalan kielen sanakirjan aineksista. Teoksessa *Karjalan kielen sanakirja. Osa I: A–J*, s. vii–lxv. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.

- VSSSK 1978 = *Venäläis-suomalainen suursanakirja*. Muuttamaton lisäpainos. 1978.
Toimittaneet M. Kuusinen – V. Ollikainen. Porvoo: WSOY.
- VUONNELSALO, VILHO 1966: Viimeinen lomani kotikylässäni Vuondeleessa. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi II* s. 580–583. Pieksämäki: Suosäätiö.
- VUORIOINEN (VUORIO), EETU 1936a: Vanhat nimet kunniaan. – *Uusi Suomi* 17.8.1936, s. 3.
- 1936b: Hiukan nimistä Karhunen ja Sonninen. – *Uusi Suomi* 30.8.1936 s. 17.
- 1944: Suomalaisten sukunimien aiheettomia muuttoja ehkäisemään! – *Uusi Suomi* 18.6.1944.
- VUORISTO, SAKARI 1996: *Suvulta suvulle II. Karjalan Sivistysseuran historia vv. 1906–1966*. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- VÄISÄNEN, O. A. 1918: Venäläisten nimien karjalaistuttaminen. – *Karjalaisten Joulu-Sanomat. Karjalaisten Sanomien n:rot* 23–24. Viestejä Vienan ja Aunuksen karjalaisille s. 2–3. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- WARIS, HEIKKI – VIENO JYRKILÄ – KYLLIKKI RAITASUO – JOUKO SIIPI, 1952: *Siirtoväen sopeutuminen. Tutkimus Suomen karjalaisen siirtoväen sosiaalisesta sopeutumisesta*. Helsinki: Otava.
- YLÖNEN, AULIKKI 1966: Suojärven kunnallishallinnon aika 1886–1939. Teoksessa Lauri Pelkonen (toim.) *Suojärvi II* s. 179–243. Pieksämäki: Suosäätiö.

HAKEMISTO.

Hakemisto kattaa tutkimusalueeni yleisimmiksi määrittelemäni sukunimet (luku 2.3) ja tutkimusaineistossani olevat ja muut tekstissä mainitsemani venäläis-karjalais-suomalaiset sukunimet.

Akkila, 233	Brotkin, 116, 122,
130, 196	Heinonen, 52	Kirnu, 144
Alaukko, 155, 192	Bräyschy, 99, 112,
115, 117, 118,
120, 124, 125,
128, 129, 213,
265, 269	Hippi, 52	Kitsu, 133, 134, 135,
136, 139, 143,
144, 206, 272
Allinen, 52, 212	Bräysy, 115, 116,
117, 118, 120,
124, 128, 129	Hirvonen, 52	Kitti, 133
Antropoff, 101, 182,
213, 270	Brömsi, 114, 160,
187, 207	Hodijev, 101	Kivekäs, 159
Apina, 114, 115,
124, 192	Bujaschkin, 117,
214, 242	Hodju, 68, 103, 265	Kobeli, 133, 134,
135, 136, 139, 144
Arbusoff, 242	Bujaske, 117, 212,
242	Holopainen, 52	Kohonen, 52
Auvinen, 52	Buljugin, 117, 211,
212, 215, 224,
242, 244, 266	Hongoi, 143, 144,
149	Koivunen, 52
Balbatsu, 105, 106,
115, 116, 117,
118, 120, 125,
128, 130, 135,
193, 259, 270	Bunda, 160, 161,
212, 214, 242	Hosainoff, 153, 199,
200, 214, 242, 270	Kokatti, 134
Batskonen, 72, 114,
115, 116, 120,
121, 122, 126,
127, 195	Burmeister, 155	Houtsonen, 120, 127	Kokoi, 144
Below, 242	Burmoi, 116, 117,
120, 122, 123	Hovatov, 101	Kokschi, 122
Beläjeff, 155	Danssu, 102, 259	Häkki, 120	Komscha, 40, 145,
146, 147, 148,
149, 150
Blinnikka, 152	Dubitsa, 118	Hämynen, 52	Konoi, 104
Bloigu, 115, 137,
206	Dupitsa, 118	Hämäläinen, 52	Kononoff, 269
Bogdanoff, 84, 85,
154, 162, 204, 241	Fali, 103, 242, 272	Härkin, 115, 116,
120, 121, 122,
126, 127, 222	Kontinen, 52
Bohdanow, 101, 217	Faschkov, 100	Härkönen, 52	Korkatsu, 102, 104,
106, 117
Bokki, 111, 115,
116, 120, 121,
122, 126, 127	Fatonen, 102, 103	Ihatsu, 52, 104	Korniiloff, 100
Boljo, 68, 132, 215,
242, 258	Frondelius, 52, 53,
171, 258	Ingertsy, 155, 204	Koski, 52
Bolotin, 32, 91, 92,
181	Graf, 118, 127	Inkerö, 33, 155	Kovero, 52
Bomba, 33, 41, 68,
97, 117, 118, 122,
123, 132, 133,
137, 138, 143,
145, 146, 149, 158	Griischoi, 101, 103,
193, 259	Ischukka, 103	Koverskoi, 68, 106,
156, 157, 197
Bombin, 33, 117,
118, 122, 123,
132, 138, 146,
158, 204, 242, 259	Griissanen, 103	Ischukow, 101	Kräkin, 120, 121,
122, 132, 242
Bordi, 52, 133, 242,
259	Haimakainen, 52	Isrikki, 104	Kudjoi, 145
Boroda, 242	Hamarus, 141	Jelegäinen, 104	Kuikka, 52
Botska, 40, 68, 112,
142, 143, 144,
145, 149, 175	Happo, 48, 52, 103,
108, 217, 263, 266	Jelekäinen, 104	Kuismin, 100
Brilli, 116, 122, 130,
133	Harakka, 14, 48, 52,
118, 119, 124,
163, 204, 242,
243, 264	Jelkänen, 52	Kukkotarha, 157
	Hattara, 119	Jeschoi, 104	Kukschina, 99, 145,
150, 196, 207, 216
	Haukka, 52	Jetsonen, 104	Kuksina, 145
	Havanskoi, 36, 48,
68, 99, 106, 115,
116, 117, 118,
120, 124, 125,
128, 129	Jokinen, 52	Kulin, 122
		Jolkin, 101, 204	Kuokka, 52
		Juga, 156, 157, 213	Kuokkanen, 52
		Juoleikko, 159	Kuppari, 150
		Juschi, 104	Kupza, 150
		Juudin, 100	Kurjanen, 134
		Jänis, 143, 210, 213,
266	Kurmonen, 123
		Kaalimaa, 114, 156,
266	Kutja, 118, 120, 123,
124, 129, 131,
136, 145, 215
		Kalket'í, 130	Kuupakka, 141
		Kallio, 52	Kuutti, 49, 152
		Kanabro, 156	Kyyrönen, 52
		Karhatsu, 121	Käki, 123
		Karvali, 40, 150	Käppi, 132
		Kauris, 133	Kärki, 52
		Kettu, 30, 32, 52,
143, 266	
		Kiikin, 100	
		Kiiski, 121	
		Kikari, 161	

Käsänen, 52
 Kätschyri, 134
 Ladscha, 105, 242, 258
 Laitinen, 52
 Lammas, 124
 Larikka, 52
 Lastan'e, 151
 Lauronen, 52
 Leru, 105
 Leskinen, 52
 Lipitsä, 146
 Ljokkoi, 68, 78, 124, 125, 128, 130, 135, 242
 Losoi, 135
 Lupsakko, 135
 Luukkonen, 52
 Länkimestari, 146
 Lökschy, 135
 Löllö, 124
 Maho, 135
 Makkonen, 52
 Martiskainen, 52
 Matihaldi, 154
 Maukku, 136
 Menschonen, 105
 Mensonen, 52
 Merta, 40, 152
 Mihkijeff, 101
 Miinin, 100
 Mikkonen, 52
 Miljoi, 105
 Mischakka, 105
 Mischi, 105, 259
 Mischkala, 105
 Mischukka, 105
 Missi, 105
 Mitronen, 52
 Mitrunen, 52, 105
 Mokki, 105
 Muiniekka, 146, 147, 148, 149, 150, 165
 Mujunen, 45, 53, 146, 148, 165, 178
 Mujuniekka, 40
 Mylläri, 52, 146
 Mäkinen, 52, 53
 Mämmi, 123, 136, 266
 Mölkänen, 53
 Mösö, 147
 Neprätti, 157
 Neuvonen, 53
 Niikanov, 101
 Nykänen, 52
 Näivö, 136
 Nälkänen, 136
 Oljakka, 106
 Onatschu, 106
 Onatsu, 52
 Padatsu, 68, 105, 121, 157, 159, 242
 Padatzu, 157
 Pantsukov, 101
 Pappi, 124, 242
 Paretskoi, 106
 Parkkinen, 52
 Paschke, 106
 Patja, 45, 106, 107, 137, 263
 Patrikainen, 52, 107
 Patronen, 43, 48, 49, 52
 Peiponen, 52
 Peltola, 53
 Penttonen, 52
 Pentunen, 107
 Petjoi, 107, 263
 Plaketti, 99, 115, 116, 117, 118, 120, 124, 125, 128, 129, 194, 206
 Plattonen, 107
 Porutschik, 154
 Pratsu, 108
 Prauda, 124, 125, 128, 130, 194, 196
 Prokki, 108
 Pudro, 131
 Punju, 141
 Punkki, 125
 Puputti, 53
 Pusu, 136, 137, 145, 147, 242, 252, 254, 257, 264, 265, 266
 Putschettaja, 158, 265
 Puuronen, 52
 Pöppönen, 52, 126
 Pössi, 37, 125, 142, 152
 Raaga, 137
 Rajakko, 135, 159, 217
 Rakki, 108
 Rantsi, 52
 Reittu, 52, 108, 263, 266
 Repetti, 131
 Repo, 52
 Ribu, 137
 Riikonen, 52
 Rodja, 108
 Rogoscha, 147
 Ronkainen, 53
 Rotta, 126
 Rovio, 52
 Ruga, 147
 Ruotzi, 37, 154
 Ruppala, 109
 Ruppana, 109, 214, 243, 263
 Rutonen, 109, 127, 204, 243
 Ruttonen, 127
 Ruuskanen, 53
 Ruuskoi, 153
 Rysä, 152
 Ryymin, 52, 100
 Ryökä, 138
 Räbinä, 52, 138
 Räsänov, 161
 Röksin, 138
 Röppönen, 131
 Saarinen, 52
 Saatsi, 162
 Saavalainen, 53
 Sadko, 162
 Saduli, 40, 146, 147, 148, 150, 153
 Saduloff, 148
 Saho, 109
 Schalgu, 148
 Schali, 127
 Schogoli, 127
 Schula, 127
 Schämäkkäi, 132
 Shemeikka, 52, 99, 102, 109, 263, 266
 Shnoro, 139
 Siidoroff, 100
 Siilin, 100
 Sinaaga, 162
 Sinda, 109
 Sinjoi, 110, 214, 243
 Skrökki, 128
 Skudju, 139
 Skula, 122
 Smura, 148
 Snoro, 139
 Sorsa, 52
 Sortanen, 128
 Stjonku, 81, 135, 139, 213, 269
 Stroja, 158
 Strojef, 158
 Stönky, 81, 135, 139, 258
 Sulku, 158
 Suschu, 129
 Tajakka, 52, 151
 Tanjunen, 110
 Tattari, 154
 Tertsunen, 110
 Tiainen, 53
 Tiihanoff, 100
 Tilkujeff, 163
 Timonen, 53
 Tockari, 151
 Torgoutsa, 40, 146, 147, 148, 149, 150, 175, 207
 Trohpijev, 101
 Truhponen, 48, 110, 243, 266, 269
 Tschakkojev, 101
 Tschupukka, 144, 149, 150, 152, 257, 270
 Tschährä, 129
 Tschärä, 129
 Tsikkuri, 150
 Tsokkinen, 159
 Tsurkka, 99, 123, 124, 129, 196, 263
 Tsutsunen, 129
 Tupitsa, 118
 Tupitsin, 118
 Tuppi, 139
 Turhanen, 140
 Turunen, 53
 Tuunanen, 53
 Tuutti, 151
 Tynnörinen, 149
 Tähkä, 149
 Törgy, 140
 Törky, 140
 Törttö, 140
 Vaittinen, 53
 Valjokkainen, 110
 Vanninen, 53
 Welli, 131
 Venkula, 130
 Venäläinen, 159
 Wigli, 132
 Vinni, 110
 Virschi, 150
 Vola, 111
 Wä(ä)kkärä, 132
 Vääntti, 141

LIITE 1.

Aineistossa olevien sukunimenmuutosten jakautuminen vuosittain.

Luvut ovat nimenmuutosilmoitusten määriä; yhteismäärä on 1 029.

1918	5
1919	11
1920	16
1921	4
1922	1
1923	2
1924	2
1925	4
1926	6
1927	3
1928	6
1929	2
1930	312
1931	3
1932	4
1933	2
1934	4
1935	314
1936	6
1937	7
1938	7
1939	3

1940	12
1941	17
1942	18
1943	51
1944	50
1945	35
1946	24
1947	17
1948	16
1949	7
1950	9
1951	15
1952	6
1953	2
1954	7
1955	4
1956	3
1957	5
1958	4
1959	3